

ŽATEC A KRAJINA ŽATECKÉHO CHMELE

NOMINAČNÍ DOKUMENTACE

Česká republika

Leden 2021



Každoroční jarní slavnost vítání chmele - Chmelfest, probíhá v Žatci v režii občanských spolků, pěstitelů chmele a chmelařských organizací


ŽATEC - MĚSTO

Úvodní slovo

Královské Město Žatec se nachází na severozápadě České republiky. Při pohledu na něj objevíme široké panorama chmelařských komínů, které jako symboly bohatství města a jeho slavné chmelařské tradice vyprávějí návštěvníkům o bohaté chmelařské historii. Panorama nám napovídá, že Žatec představuje významnou lokalitu, kde probíhá zcela unikátní příběh kontinuálního vývoje pěstování, zpracování a světového obchodu chmelem.

Zpracování této významné pivovarské suroviny regionu podmínilo v Žatci vznik rozsáhlého území se souborem zcela unikátních chmelařských staveb, který svou koncentrací a rozsahem nemá ve světě obdoby. Vzácně autentický urbanistický a architektonický celek v Žatci je svědkem bouřlivého rozvoje chmelařského oboru v široké oblasti, která se významně zapsala do dějin světového pivovarnictví. Název města Žatec je i přívlastkem mezinárodně uznané značky chmele, žateckého poloraného červeňáku, nejlepšího jemného aromatického chmele na světě. Žatecký poloraný červeňák je standardem kvality a stál u zrodu nejúspěšnějších světových pivních značek. Ve zdejším prostředí je dlouhodobě vědecky zkoumán a odborně kultivován. Rozsah, konstrukční i architektonická zajímavost a autenticita chmelařských staveb v Žatci, jsou důvodem, proč by měl statek „Žatec a krajina žateckého chmele“ doplnit široké spektrum statků, které zahrnuje Seznam světového dědictví. Statek představuje dědictví, jehož poznání, ochrana a uchování významně obohatí světové společenství, neboť autentické objekty vážící se ke zpracování chmele, jsou v podobném rozsahu dochovány právě jen v Žatci, originalita krajiny toto umocňuje - je nezaměnitelná.

Vnímáme tento závazek naší historie, jedinečnosti staveb chmelařského dědictví, individuálnosti krajiny, která jej utváří a ovlivňuje. Budeme jej rozvíjet a dokládáme, že chmelařské památky v Žatci a jeho chmelařské oblasti jsou pro světové kulturní a přírodní dědictví zcela nezastupitelné.

Mgr. Zdeňka Hamousová

starostka Města Žatce

Stekník to je chmel! Neznám mnoho sídelních míst, která by tak pevně byla provázána s hlavní surovinou na výrobu piva - chmelem, jako je naše vesnice Stekník.

Toto spojení lze bez všech pochybností nazvat, jako vztah intimní a pokud budeme brát zřetel na fakt, že pivo se vyrábělo již ve starém Egyptě, tak tento vztah je prověřen staletími. Každý rok na jaře, mám obrovskou radost z toho, že si naše obec navlékne krásně smaragdově zelený prsten chmelnic, které naši ves obklopují. Naše chmelnice jsou přirozeným vizuálním přírodním kalendářem, a jejich proměny v průběhu roku neodmyslitelně dotvářejí místní genius loci.

Toto souznění má i svoji lidskou podobu, naši občané jsou ve valné většině jak historicky, tak i soudobě nějakým způsobem spojeni s fenoménem chmelové tradice. Pracují ve chmelnicích, vědí o nich skoro všechno, zažili a zažívají v nich mnohé zcela obyčejné lidské příběhy. Každá usedlost v naší vesnici nese nějaký výrazný otisk této jedinečné sounáležitosti s tak zvaným zeleným zlatem.

Naše krajina nese otisky nejenom doby dnešní, ale i doby bývalých obyvatel, doby těch, kteří přišli, aby osídlili tento kraj, doby, kdy byli nuceni se těchto nově získaných domovů v duchu ideologií zase vzdát a doby kdy se snad vše vrací a vrátí alespoň do stavu elementární normálnost. Jsem hrdá, že zastupuji obec, která přináší svědectví ojedinělém fenoménu, kterým se můžeme pochlubit celému světu.

Danuše Cilcová

starostka obce Zálužice



Danuše Cilcová a Zdeňka Hamousová při podpisu Memoranda o spolupráci, Žatec, 2020

MĚSTO ŽATEC

OBEC ZÁLUŽICE

REGIONÁLNÍ MUZEUM
K. A. POLÁNKA
V ŽATCI

MINISTERSTVO
KULTURY

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

Chmelařský institut s. r. o.

Chmelařství
družstvo Žatec

Spolek
Wichterova domu

SYNAGOGA
ŽATEC

CHMELAŘSKÉ
MUZEUM
ŽATEC

Svaz pěstitelů chmele
České republiky

Chmelobrana
Žatec

Obsah

Analytický souhrn 10

1. Identifikace statku 18

1.a SMLUVNÍ STÁT 20
1.b STÁT, OKRES NEBO REGION 20
1.c NÁZEV STATKU 20
1.d ZEMĚPISNÉ SOUŘADNICE S PŘESNOSTÍ NA VTEŘINU 21
1.e MAPY ZNÁZORŇUJÍCÍ HRANICE NOMINOVANÉHO STATKU A JEHO NÁRAZNÍKOVÉ ZÓNY 21
1.f ROZSAH NOMINOVANÉHO STATKU (ha) A NÁRAZNÍKOVÉ ZÓNY (ha) 14

2. Popis 64

2.a POPIS STATKU 66
2.a1 PŘEDSTAVENÍ STATKU 66
2.a2 ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA (KOMPONENTA 01) 82
2.a3 ŽATEC (KOMPONENTA 02) 90

2.b HISTORIE A VÝVOJ 96
2.b1 POČÁTKY PĚSTOVÁNÍ A OBCHODOVÁNÍ CHMELEM 96
2.b2 CHMELAŘSTVÍ V 15. - 18. STOLETÍ 98
2.b3 ROZVOJ CHMELAŘSTVÍ V 19. STOLETÍ 104
2.b4 PRVNÍ POLOVINA 20. STOLETÍ A VÁLEČNÁ OBDOBÍ 125
2.b5 CHMELAŘSTVÍ PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE A VE 2. POLOVINĚ 20. STOLETÍ 135
2.b6 PROMĚNA VELIKOSTI A PODOBY CHMELNIC V KONTEXTU HLAVNÍCH SPOLEČENSKÝCH ZMĚN 148

3. Odůvodnění zápisu 152

3.1 ODŮVODNĚNÍ ZÁPISU 154
3.1.a STRUČNÁ SYNTÉZA 154
3.1.b KRITÉRIA ZÁPISU 156
3.1.c PROHLÁŠENÍ INTEGRITY 158
3.1.d PROHLÁŠENÍ AUTENTICITY 159
3.1.e POŽADOVANÁ OCHRANNÁ A SPRÁVNÍ OPATŘENÍ 160

3.2 SROVNÁVACÍ ANALÝZA 164
3.2.a CHMELAŘSKÉ OBLASTI V ČESKÉ REPUBLICE A ZAHRANIČÍ 171
3.2.b KULTURNÍ KRAJINY SPOJENÉ S PĚSTOVÁNÍM KONZUMNÍCH PLODIN ZAPSANÝCH NA SEZNAMU SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ (WHL) A KRAJIN FIGURUJÍCÍCH NA INDIKATIVNÍCH SEZNAMECH (TL) 188
3.2.c CELKOVÉ SHRNUTÍ KOMPARACE 210

3.3 NÁVRH PROHLÁŠENÍ VÝJIMEČNÉ SVĚTOVÉ HODNOTY 212
3.3.a STRUČNÁ SYNTÉZA 212
3.3.b ZDŮVODNĚNÍ KRITÉRIÍ 212
3.3.c PROHLÁŠENÍ INTEGRITY 213
3.3.d PROHLÁŠENÍ AUTENTICITY 214
3.3.e POŽADOVANÁ OCHRANNÁ A SPRÁVNÍ OPATŘENÍ 214

4. Stav zachování a faktory působící na statek 216

4.a SOUČASNÝ STAV ZACHOVÁNÍ 218

4.b FAKTORY PŮSOBÍ NA STATEK 230

4.b (i) TLAKY VYVOLANÉ ROZVOJEM 230
4.b (ii) TLAKY DANÉ PROSTŘEDÍM 233
4.b (iii) PŘÍRODNÍ KATASTROFY A PŘIPRAVENOST NA RIZIKA 234
4.b (iv) ODPOVĚDNÁ NÁVŠTĚVNOST STATKU 236
4.b (v) POČET OBYVATEL V ÚZEMÍ STATKU A NÁRAZNÍKOVÉ ZÓNĚ 237

5. Ochrana a správa statku 238

5.a VLASTNICKÁ STRUKTURA 240

5.b KATEGORIE OCHRANY 241

5.b1 ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA 241
5.b2 ŽATEC 241
5.b3 NÁRAZNÍKOVÁ ZÓNA 241
5.b4 PRÁVNÍ DOKUMENTY 242

5.c PROVÁDĚCÍ NÁSTROJE K OPATŘENÍM NA OCHRANU 244

5.d STÁVAJÍCÍ PLÁNY TÝKAJÍCÍ SE SPRÁVY MĚSTA A REGIONU, V NĚMŽ SE NAVRŽENÝ STATEK NACHÁZÍ 251

5.e PLÁN SPRÁVY STATKU NEBO ZDOKUMENTOVANÝ SYSTÉM SPRÁVY S VÝKLADEM CÍLŮ SPRÁVY PRO STATEK NAVRŽENÝ NA ZÁPIS DO SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ 258

5.f ZDROJE A ÚROVNĚ FINANCOVÁNÍ 266

5.f1 DISPONIBILNÍ ZDROJE VLASTNÍ 266
5.f2 REGIONÁLNÍ ZDROJE 267
5.f3 NÁRODNÍ FINANČNÍ ZDROJE VZTAHUJÍCÍ SE KE STATKU 269
5.f4 ZDROJE Z EU 272
5.f5 FINANČNÍ ZDROJE Z NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ 272

5.g ZDROJE SPECIALIZOVANÝCH ODBORNOSTÍ A ŠKOLENÍ V ODBORNOSTECH PAMÁTKOVÉ PÉČE A SPRÁVY 274

5.h ZAŘÍZENÍ PRO NÁVŠTĚVNÍKY A JEJICH STATISTIKA 276

5.h1 TURISTICKÉ CÍLE A SLUŽBY A SPECIFICKÁ ZAŘÍZENÍ A ATRAKTIVITY SPOJENÉ S CHMELAŘSKOU TRADICÍ 276
5.h2 TRADIČNÍ CHMELAŘSKÉ AKCE 283
5.h3 TURISTICKÉ SLUŽBY A INFORMAČNÍ SYSTÉM STATKU 284
5.h4 STATISTIKY NÁVŠTĚVNÍKŮ 285
5.h5 DOPRAVNÍ DOSTUPNOST STATKU 286
5.h6 UBYTOVÁNÍ A RESTAURACE V RÁMCI STATKU 286
5.h7 KONFERENČNÍ ZAŘÍZENÍ V RÁMCI STATKU 289
5.h8 SPORTOVNÍ PŘÍLEŽITOSTI V RÁMCI STATKU 289

5.i POLITIKA A PROGRAMY TÝKAJÍCÍ SE PREZENTACE A PROPAGACE STATKU 290

5.i1 STRATEGIE A PROGRAMY TÝKAJÍCÍ SE PREZENTACE STATKU NA CELOSTÁTNÍ ÚROVNI 290
5.i2 STRATEGIE A PROGRAMY TÝKAJÍCÍ SE PREZENTACE STATKU NA REGIONÁLNÍ ÚROVNI 291
5.i3 STRATEGIE A PROGRAMY TÝKAJÍCÍ SE PREZENTACE STATKU NA MÍSTNÍ ÚROVNI 291
5.I4 DALŠÍ PROSTŘEDKY PROPAGACE 292

5.j STUPEŇ KVALIFIKACE ZAMĚSTNANCŮ (V OBORU PROFESNÍM, TECHNICKÉM, V ÚDRŽBĚ) 297

6. Monitoring 300

6.a KLÍČOVÉ UKAZATELE PRO POSUZOVÁNÍ STAVU ZACHOVÁNÍ 302
6.b ADMINISTRATIVNÍ OPATŘENÍ PRO MONITORING STATKU 304
6.c VÝSLEDKY PŘEDCHOZÍCH ZPRÁV 306

7. Dokumentace 308

7.a FOTOGRAFIE, AUTORIZAČNÍ TABULKA A DALŠÍ AUDIOVIZUÁLNÍ MATERIÁLY 310
7.b TEXTY TÝKAJÍCÍ SE KLASIFIKACE OCHRANY, VYHOTOVENÉ PLÁNY SPRÁVY STATKU NEBO ZDOKUMENTOVANÝCH SYSTÉMŮ SPRÁVY A VÝŇATKY DALŠÍCH PLÁNŮ, KTERÉ SE STATKU TÝKAJÍ 323
7.b1 SOUHRN OCHRANNÝCH OPATŘENÍ 323
7.b2 DOPLŇKOVÉ MAPY DOKLÁDAJÍCÍ TEXT OCHRANNÝCH OPATŘENÍ A DALŠÍ PŘEDPISY, ADMINISTRATIVNÍ ZÁVAZKY A HODNOTOVÉ ATRIBUTY NOMINOVANÉHO STATKU 346

7.c FORMA A DATUM NEJNOVĚJŠÍCH ZÁZNAMŮ ČI INVENTARIZACE MAJETKU 355
7.c1 DOPLŇKOVÉ VÝSTUPY PROJEKTU NAKI DG16P02B021 DOKUMENTACE HISTORICKÝCH STAVEB SLOUŽÍCÍCH PRO ZPRACOVÁNÍ CHMELE (2017-2020) - KOMPONENTA 01 355
7.c2 VYBRANÉ KROVY MĚSTSKÝCH DOMŮ V ŽATCI - KOMPONENTA 02 357
7.c3 DETAILNÍ POPIS CHMELAŘSKÝCH OBJEKTŮ 360

7.d ADRESÁŘ MÍST, KDE SE UCHOVÁVÁ INVENTÁŘ, ZÁZNAMY A ARCHIVY 382
7.e LITERATURA 384

8. Kontaktní údaje odpovědných orgánů 392

8.a OFICIÁLNÍ INSTITUCE/AGENTURY 394
8.b MÍSTNÍ OFICIÁLNÍ INSTITUCE/AGENTURY 397
8.c OSTATNÍ MÍSTNÍ INSTITUCE 398
8.d OFICIÁLNÍ INTERNETOVÁ ADRESA 399

9. Podpis jménem smluvního státu 400

Přílohy

MANAGEMENT PLAN

USB (NOMINAČNÍ DOKUMENTACE, MANAGEMENT PLAN A FOTOGRAFIE)



Ruční česání chmele v Žatci, jenž je vidět na horizontu, neznámý autor, poč. 20. stol.



Analytický souhrn

Analytický souhrn

SMLUVNÍ STÁT
Česká republika

STÁT, OKRES NEBO REGION
Ústecký kraj

NÁZEV STATKU
Žatec a krajina žateckého chmele

GEOGRAFICKÉ SOUŘADNICE S URČENÍM NA SEKUNDY

Analytický souhrn
Žatecká chmelařská krajina
(Venkovská komponenta)
50°19'13"N
13°37'12"E

Komponenta 02
Žatec
(Městská komponenta)
50°19'36"N
13°32'45"E

SLOVNÍ POPIS HRANICE NOMINOVANÉHO STATKU:
Kulturní krajina navržená k zápisu na Seznam světového dědictví je sériovou nominací složenou ze dvou vzájemně se doplňujících komponent dokládajících vliv chmele na prostředí v historických, technologických a vědeckých souvislostech. Obě komponenty se nacházejí v geografické blízkosti a náleží k správnímu území Města Žatec. Historické propojení mezi komponentami zajišťuje řeka Ohře a dopravní silniční a železniční trasy. Celý statek pokrývá území pod evropskou značkou Chráněné označení původu Žateckého chmele s množstvím chmelnic nacházejících se ve velkém rozsahu v nominovaném statku a dalšími chmelnicemi i v nárazníkové zóně.

Nominovaný statek má vhodnou velikost k ilustraci zásadních hmotných a nehmotných aspektů chmelařské kultury znázorňujících navrženou výjimečnou světovou hodnotu statku. Hranice jsou vymezeny tak, aby statek zahrnoval všechny prvky, které výrazně ilustrují tradici pěstování, zpracování a obchodu s chmelem.

Žatecká chmelařská krajina (komponenta 01) obsahuje nejcennější a nejúrodnější chmelnice, na kterých je chmel po staletí pěstován a je na nich dlouhodobě uplatňován šlechtitelský výzkum, dále historická sídla a objekty spojené se zpracováním sklizeného chmele. Tuto krajinnou venkovskou komponentu doplňuje území historického jádra města Žatec a jeho historického předměstí (Pražské předměstí), které jsou významné množstvím technických památek, sloužících ke zpracování a skladování chmele, tato komponenta nese název **Žatec** (komponenta 02).

Popis hranic je připraven pro každou komponentu samostatně:

Hranice komponenty 01
Popis hranice KPZ nad polohopisem základní topografické mapy 1 : 10 000 a nad turistickou mapou (bez použití parcelních čísel, které jsou uvedeny v mapových podkladech kapitoly 1.e).

Venkovská komponenta začíná u železniční zastávky Trnovany v k.ú. Bezděkov u Žatce. Jde severovýchodním směrem, čímž navazuje na hranici k.ú. Trnovany u Žatce, po hranici katastru pokračuje až k řece Ohři. Zde hranice komponenty přechází řeku, čímž vchází do k.ú. Zálužice nad Ohří, východním směrem vede volně podél levého břehu řeky Ohře, cca 250 m před silničním mostem přes Ohři se hranice odklání od toku řeky a severovýchodním směrem vede kolem zahrady u čp. 13, přechází silnici III/22535 a přes pole pokračuje směrem k Zálužicím. U polní cesty před Zálužicemi se stáčí severovýchodním a severním směrem, a pokračuje až na polní cestu, po které severním směrem pokračuje až na hranici k.ú. Rybňany, krátce jde po této hranici, a polní cestou pokračuje až k meandru řeky Ohře. Volně kopíruje levý břeh řeky východním směrem, přechází tok, čímž se dostává do k.ú. Hradiště nad Ohří a u obce Hradiště se lomí k jihu a jde podél remízku a podél potůčku, přechází cíp k.ú. Strkovice a pokračuje po hranici k.ú.Stekník.

V blízkosti styku hranic k.ú. Stekník, Strakonice a Drahomyšl se hranice komponenty lomí k západu a po remízcích vede západním směrem až k hranici k.ú. Stekník, po které krátce vede, polní cestou směřující k jihu se dostává na silnici II/225. Chvíli podél této silnice na Trnovany pokračuje západním směrem, u Liběšické rokle se lomí k jihu a obchází ji až k jejímu jižnímu cípu, kde se pak hranice komponenty lomí opět k západu, přechází Liběšický potok a vchází tak do k.ú. Dobříčany.

Západním směrem pokračuje po cestě k obci Dobříčany, přičemž obec ze severu obchází, krátce se lomí po liniové parcele na sever a pak opět k západu až na hranici k.ú. Trnovany u Žatce, po které pokračuje až k železniční trati. Zde se hranice komponenty lomí k severu a podél železniční trati vede až do Trnovan, přechází silnici II/225, po hranici k.ů. Trnovany u Žatce obchází vesnici Trnovany u Žatce, v k.ú. Bezděkov u Žatce kopíruje železniční trať až k zastávce, kde se hranice komponenty Žatecká chmelařská krajina uzavírá.

Hranice komponenty 02
Tato komponenta leží jižně od řeky Ohře. V severní části hranice komponenty odpovídá rozsahu středověkého města a plynule navazuje na východní a jižní straně

území historického Pražského předměstí, od kterého se hranice komponenty vrací zpět k severní části.

Hranice začíná na severu v ulici Příkré, p. p. č. 6800/1 a vede východně ve směru hodinových ručiček osou ulic Příkré a Nákladní, p. p. č. 6810/1, přetíná Kruhové náměstí, p. p. č. 6775/1 a dále vede osou ulice U odborů, p. p. č. 6781/3 a 6781/1, láme se k jihu po ose ulice Fűgnerovy, p. p. č. 6781/1, láme se k východu a vede po ose ulice Tyršovy, p. p. č. 6777/1 jihovýchodním směrem.

Pak mění směr k západu a vede osou ulice Pražské, p. p. č. 6960/1, dále osou Komenského aleje, p. p. č. 6960/2 až k ulici Masarykově, p. p. č. 6787/1. Zde se hranice stáčí k severu na jihozápadní roh p. p. č. 505/1 a pokračuje směrem západním po jižní hranici st. p. č. 505/1, p. p. č. 221, 220/1, st. p. č. 508, 510/2, 1133/2, p. p. č. 233/4, 233/3, st. p. č. 511, p. p. č. 6789, 6730/13, 6730/16, st. p. č. 974, 975 a p. p. č. 6730/14. Na západním rohu tohoto pozemku se hranice láme východním směrem a pokračuje po severních stranách p. p. č. 6730/15, st. p. č. 1577/2, opět p. p. č. 6730/15, 6730/12, st. p. č. 3129, p. p. č. 6730/6, st. p. č. 973, p. p. č. 6730/4, 6731/1 a 6731/10. Zde se hranice stáčí k jihovýchodu po hranicích p. p. č. 6731/9 a 6731/3, opisuje severní a východní stranu p. p. č. 246/1 a kolmo překračuje ulici Pod známkovnou, p. p. č. 6798 směrem k severozápadnímu rohu p. p. č. 246/5. Dál hranice statku pokračuje východním směrem po severních stranách p. p. č. 246/5, st. p. č. 1977/1, p. p. č. 252/4, st. p. č. 533/3, p. p. č. 252/2 a st. p. č. 539. Zde se stáčí k severu a kolmo překračuje ulici Chmelařskou, p. p. č. 6794/1 směrem na jihozápadní roh p. p. č. 909, kterou obchází ze západu a severu.

Pokračuje směrem k východu po severní hranici p. p. č. 909, st. p. č. 549, 550/1, 552/3 a 552/1 k místu, kde severním směrem překračuje komunikaci p. č. 6794/1 a po západní straně st. p. č. 554 a p. p. č. 6753 směřuje do ulice Příkré, kde se stáčí na sever a podél hranice středověkých hradeb přijde okolo areálu žateckého pivovaru do svého výchozího bodu.

Společná nárazníková zóna obou komponent

Pro obě komponenty byla definována společná nárazníková zóna, která byla vymezena tak, aby vytvořila přiměřený prostor pro zvýšenou kontrolu aktivit v okolí nominovaného statku. Tímto propojením bude posílena vnitřní funkční integrita statku i obecné povědomí o historických a prostorových souvislostech obou komponent. Společná nárazníková zóna chrání hodnoty nominovaného statku díky jednotlivým právním předpisům platným na jejím území, a zajišťuje i jeho vizuální integritu.

Rozsah nárazníkové zóny je založen na racionální kombinaci přírodních terénních daností v území a funkčním využitím území, jež s nominovanou krajinou úzce souvisí. Hranice nárazníkové zóny je vedena v maximální možné míře po existujících jednoznačných liniích zjevných v krajině (komunikace, terénní zlomy, potoky) nebo je jedinečně určena hranicemi katastrálních a administrativních území. Zároveň jsou v maximální míře využity dlouhodobě stabilní hranice dotčených katastrálních území a samosprávných obcí, v případě potřeby sleduje hranice i přesné hranice jednotlivých pozemků, jak jsou zaznamenány v katastru nemovitostí; to vše s cílem, aby ochranné funkce a související výkon státní správy byl v území nárazníkové zóny jednoznačný a co nejsrozumitelnější.

V plném rozsahu zahrnuje nárazníková zóna hlavní spojující silnici mezi oběma komponentami, stejně jako linii řeky Ohře a z mladších liniových jevů v území i příslušné úseky dvou místních železnic, jejichž role v rozvoji zpracování a obchodování s chmelem je rovněž významná. V neposlední řadě nárazníková zóna obsahuje některé významově související kontextové stavební celky doplňující celý příběh zdejšího pěstování a šlechtění a zpracování chmele, jimiž je areál Chmelařského institutu (výzkumný a šlechtitelský subjekt) při západním okraji, dále novodobý moderní zpracovatelský areál podniku Chmelařství, Družstvo Žatec, severně od komponenty 02 při železničním uzlu, a také v minulosti významný, ale dnes již nefunkční exportní pivovar Dreher. Území nárazníkové zóny zároveň zahrnuje další produkční chmelnice (například severně od komponenty 02 nebo v území podél řeky Ohře), které nejsou sice tak koncentrované jako v komponentě 01, ale dotvářejí celkový obraz nominované kulturní krajiny a budou tvořit i vítané širší zázemí statku pro rozvolnění cílů potenciálních návštěvníků území, kteří budou chtít specifika pěstování chmele sledovat v širším kontextu.

Velký rozsah a charakter nárazníkové zóny tak může zajistit do budoucna sledování a koordinovaný rozvoj dalších prezentačních aktivit souvisejících s hodnotami statku a rozvíjení návštěvnické infrastruktury mimo vlastní statek.

MAPA A4 NOMINOVANÉHO STATKU

Následující mapa nabízí přehled umístění komponent. Detailní mapy jsou součástí *kapitoly 1.e.*

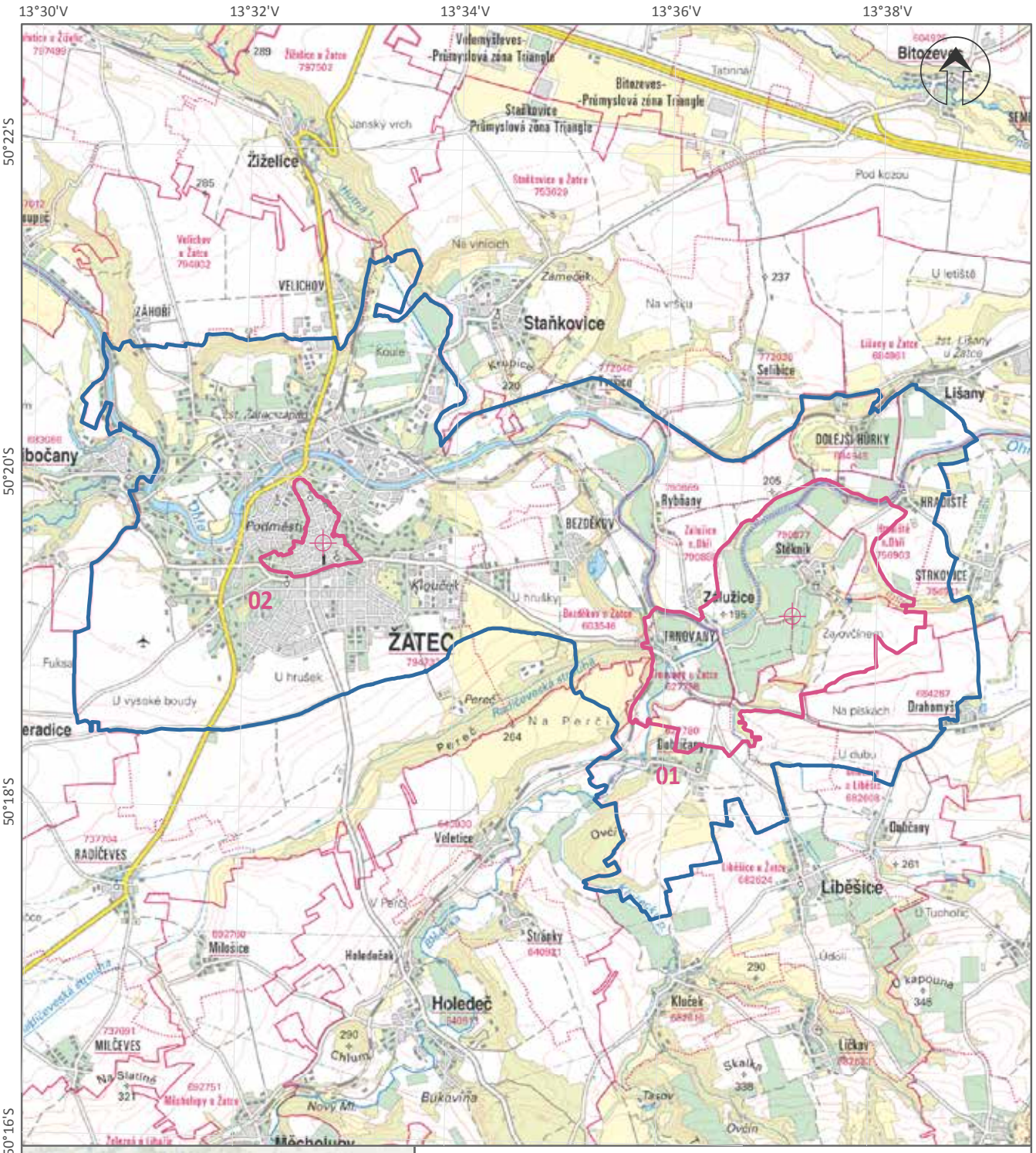

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 03.1.a

Mapa nominovaného statku a jeho nárazníkové zóny

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 1 2
km

1:63 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM50©ČUZK 2020, ArcCR500

KRITÉRIA PRO HODNOCENÍ VÝJIMEČNÉ SVĚTOVÉ HODNOTY NOMINOVANÉHO STATKU

(iii) Nominovaný statek přináší jedinečné svědectví o dlouhodobé, nikdy nepřerušené tradici pěstování, šlechtění a zpracování chmele, která ovlivnila jeho unikátní charakter, a je vnímána jako nedílná součást identity místních obyvatel, což se projevuje v kulturních aktivitách s chmelem spojených i v renomé, které toto místo má v rámci ČR i v zahraničí.

(iv) Nominovaný statek obsahuje mimořádně dochované specifické konstrukce, budovy, prvky a technologické soubory úzce spojené s pěstováním, zpracováním a obchodem s chmelem, které v takto jedinečné kombinaci venkovského a městského prostředí nejsou zachovány nikde na světě.

(v) Nominovaný statek představuje vynikající příklad dále se vyvíjející tradiční chmelařské krajiny, která autenticky reflektuje interakci člověka a jeho venkovského a městského prostředí, jejichž funkce se vzájemně doplňují a zároveň jsou nedělitelné.

NÁVRH PROHLÁŠENÍ VÝJIMEČNÉ SVĚTOVÉ HODNOTY STATKU

a) Stručná syntéza

Nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele reprezentuje významnou lokalitu, kde se odehrává zcela unikátní příběh kontinuálního vývoje pěstování, zpracování a světového obchodu s „kořením piva“, tedy zemědělskou komoditou, jež nese botanický název chmel otáčivý (lat. Humulus lupulus L.), a které je základem vaření piva po celém světě. Tato kulturní krajina podává výmluvné svědectví o pokračující více než 700 let trvající tradici produkce soustředěné kolem nejjemnějšího aromatického žateckého chmele. Tato místní odrůda se zrodila kombinací mimořádně vhodných klimatických a přírodních podmínek, s dovednostmi a znalostmi jeho zpracovatelů předávaných po staletí z generace na generaci a udržující přední postavení chmele v oblasti dodnes. To utvářelo specifickou organicky se vyvíjející krajinu i její stavební chmelařské dědictví a pomohlo v tomto regionu udržet přední postavení žateckého chmele až do současnosti.

Nominovaný statek se nachází na severozápadě České republiky, v Žatecké kotlině a je tvořen dvěma přirozeně se doplňujícími částmi, společně demonstrujícími zdejší unikátní chmelařské dědictví. Komponenta 01 se skládá z venkovské chmelařské krajiny včetně vesnic Stekník a Trnovany a z komponenty 02 historické městské krajiny města Žatce (Saaz), který dal své pojmenování nejznámější odrůdě místního chmele. Obě komponenty nominovaného statku jsou geograficky blízké a jsou přirozeně propojeny jak řekou Ohří, tak i řadou místních historických komunikací včetně železnice, které po staletí slouží k propojení města Žatce a jeho venkovského zázemí. Tato úzká provázanost obou komponent je činí naprosto neoddělitelnými.

Nominovaná krajina obsahuje jedinečné atributy, jež všechny přímo souvisí s pěstováním a zpracováním chmele. Postupné změny ve způsobu obhospodařování chmelnic a technologické pokroky při následném zpracování plodiny, ke kterým v průběhu několika staletí docházelo, měly - a dosud mají - svůj odraz v její podobě. Tento vývoj ovlivnil jak vzhled chmelařské krajiny, tak podobu jednotlivých staveb, hospodářských usedlostí, vesnic, i samotného města Žatec, kde se projevil v jeho historickém centru i v navazující chmelařské průmyslové zóně Pražského předměstí. Tato krajina se specifickými objekty vážícími se na jeho produkci demonstruje úzké propojení mezi venkovskou produkční krajinou a jejím urbánním zázemím, které se v takovém měřítku nedochovalo nikde než právě jen v nominovaném statku.

b) Zdůvodnění kritérií

Kritérium (iii)

Statek přináší jedinečné, nebo alespoň výjimečné svědectví o kulturní tradici nebo o živé či již zaniklé civilizaci.

Žatec a krajina žateckého chmele přináší vynikající svědectví o silné, po staletí dlouhé a nikdy nepřerušené kulturní tradici pěstování a zpracování chmele v Evropě. Tato tradice je založena na výjimečné kvalitě nejvíce vyhledávaného žateckého chmele, mezinárodně uznávané komodity, chráněné úředními akty od doby osvícenských reforem v rakouské monarchii. Výsledkem inovací v produkci chmele a rostoucím ochodu s celosvětově vyhledávanou komoditou, na kterém se podílela a vzájemně jej ovlivňovala česká, německá a židovská komunita, se město Žatec stalo světově uznávaným centrem chmele, především v 19. století.

Množství specifických zkušeností a znalostí předávaných po generace ohledně organizace práce s chmelem bylo po staletí rozvíjeno v propracovaný a dodnes funkční společensko-ekonomický a technický systém. Precizní šlechtění chmelových odrůd vedlo v samostatný, v místě rozvíjený vědecký obor, který využívá chmelnic v rámci statku pro základní výzkum. Jeho výsledkem jsou dnes světově uznávané klony odrůdy Žateckého poloraného červeňáku.

Každoročně mnoho odborníků z celého světa se účastní speciálních akcí, konferencí a workshopů, jejichž organizace má dlouholetou tradici. Oslavy živoucího nehmotného dědictví chmele v nominovaném statku odkazují na veřejné a společenské události související s rytmem ročního cyklu pěstování chmele, se sezónními aktivitami a místními zvyklostmi, rituály a slavnostmi, které posilují identitu Žatce, jeho obyvatel a okolní chmelařské krajiny.

Kritérium (iv)

Statek představuje vynikající příklad typu stavby nebo architektonického či technologického souboru anebo krajiny, který ilustruje význačná období v lidských dějinách.

Žatec a krajina žateckého chmele je vynikajícím příkladem zemědělské monokulturní krajiny spojené s pěstováním a zpracováním chmele na venkově i městském prostředí. V této specifické chmelařské krajině byly po celou dobu rozvíjeny různé metody sušení, konzervace, balení, certifikace kvality a šlechtění chmele, stejně tak významné příklady budov, architektonických a technických souborů.

Obraz venkovské krajiny zcela charakteristickým způsobem definují zejména chmelnice s jejich typickým mřížovím sloupů a drátů, vesnice se zachovalými hospodářskými objekty a stodolami pro sušení a skladování chmele, a venkovským zámkem, který je dominantou v krajině a tyčí se nad dochovanými historickými dodnes využívanými chmelnicemi. Přirozeným centrem této chmelařské krajiny je město Žatec, které se vyvíjelo v těsné součinnosti s chmelovou kulturou a je jediným uceleně dochovaným městským celkem, zaměřeným na činnosti spojené se zpracováním, certifikací původu a kvality a mezinárodním obchodem chmelem zpočátku napříč Evropou a později i do zámoří.

Koncentrace a autenticita městských skladů, sušáren, siřiren, balíren a známkoven chmele, spolu se specifickou siluetou města s výraznými vertikálními dominantami v podobě vysokých komínů sušáren, kombinovaná s nezaměnitelnými konstrukcemi chmelnic a s budovami souvisejícími s pěstováním, sklízením, zpracováním a skladováním chmele v krajině, jaká se vyskytuje v nominovaném statku, je zcela výjimečná, a nemá obdoby nikde na světě.

Kriterium (v)

Statek je příkladem tradičního lidského sídla, tradičního využití území nebo moře, které je reprezentativní pro určitou kulturu (nebo kultury) či vzájemné působení člověka a životního prostředí, zejména pokud se toto prostředí stalo zranitelným pod dopadem nezvratné změny.

Žatec a krajina žateckého chmele je významným příkladem nikdy nepřerušeného a do dnešní doby trvajícího tradičního využití zemědělské krajiny s tradičními lidskými sídly, zaměřené na pěstování plodiny, která vyžaduje specifické klimatické, pěstební a zpracovatelské podmínky. Statek je svébytným příkladem vzájemného působení člověka a jeho prostředí v tradicích evropské kultury, jež od středověku využívala chmele pro všeobecně rozšířené vaření piva jako ekonomicky zajímavé součásti místního zemědělství. Pěstování chmele na území nominovaného statku do značné míry závisí na znalosti a zkušenostech pěstitelů s klimatickými a přírodními podmínkami, postupy šlechtění, pěstování a zpracování chmele předávané a zlepšované z generace na generaci.

Technické a technologické znalosti, které byly na území statku zdokonalovány a dále šířeny pod názvem centra celé chmelařské oblasti Žatec (Saaz). Měly také dopad na vzhled chmelařské krajiny. Názorným příkladem tohoto procesu jsou chmelnice, pole s umělou konstrukcí, která kombinují stálou, obvykle pevnou podporu z dřevěných sloupů a drátů s každoročně obnovovanými vodícími drátky, zajišťujícími výškovou podporu rostlin chmele. Konstrukce byla vyvinuta na základě zdejších empirických znalostí do tzv. žatecké drátěnky, používané v mnoha oblastech světa. Typické sušárny chmele a ostatní chmelařské budovy stavěné ve venkovském území a zpracování chmele mělo vliv na celkový vzhled Žatce s jeho architekturou obytných i průmyslových budov, vzdělávacích zařízení a společenských budov určených pro nejrůznější společenské vrstvy obyvatel působících ve chmelařském odvětví

c) Prohlášení integrity

Nominace Žatec a krajina žateckého chmele je vysoce zachovaným územím, které v rámci své hranice dokládá kompletní „cyklus chmele“ a reprezentuje všechny podstatné atributy jeho pěstování a zpracování.

Produkční charakter chmelařské venkovské krajiny se stále plně projevuje v zachované funkční integritě jejího složení a v jejích atributech, které se skládají z: chmelnic v blízkosti řeky, souboru funkčních budov užívaných pro sušení, síření, balení, certifikaci a skladování chmele stejně tak stejně tak jako tradičních znalostí o pěstování a zpracování chmele vyvinutých v průběhu staletí. Dopravní sítě založené na historických cestách také podtrhují integritu statku a umožňují obhospodařování chmelnic a export chmele.

Komponenta 01 s chmelnicemi v okolí vesnic Stekník a Trnovany poskytuje obraz po staletí velmi stabilního území, jehož současné využití je v souladu s jeho historickým osídlením, a kde neproběhly žádné větší stavební změny. Uceleně dochovaná vesnice Stekník s charakteristickou zděnou zástavbou okolo centrální návsi a areálem venkovského stejnojmenného zámku, jsou vizuálně kompaktním celkem, obklopeným rozsáhlými produkčními chmelnicemi.

Úrodné sedimenty vodotečí a poloha chmelnic v jejich blízkosti i založení vesnice Stekník v bezpečné vyvýšené

poloze, to vše předurčuje tematickou i vizuální integritu statku. Vizuální integritě komponenty 01 rovněž napomáhá morfologie území. Sledování integrity celku do budoucna napomůže i nově vytýčená pěší trasa po východním a jihovýchodním obvodě nad plochou částí krajiny s chmelnicemi.

Komponenta 02 je rozsáhlým urbánním celkem s vysokou integritou chmelařského příběhu v městském prostředí, který zahrnuje všechny elementy, vypovídající o historii města Žatce jako světově významného centra po staletí spojeného se zpracováním a vývozem kvalitního chmele.

d) Prohlášení autenticity

Funkční autenticita chmelařské venkovské krajiny je plně zachována a spočívá ve stabilní poloze chmelnic, přítomnosti vodních toků, vesnických sídel, která tvořila zázemí produkčních ploch, včetně jejich půdorysné struktury a historické komunikační sítě.

Autenticita objektů v komponentě 01 je vysoká, ať již jde o jednotlivé budovy a zemědělské usedlosti, tak o vrchnostenské sídlo (venkovský zámek) a velkou barokní sýpku ve Stekníku, přeměněnou v mladší historii rovněž na sušárnu chmele.

Objekty historického centra Žatce komponenty 02 dosud poskytují autentické informace o starší tradici sušení chmele přímo v půdních prostorách objektů, především v historickém centru města. Autentická hmotná substance staveb je pečlivě sledována při všech akcích opravy a obnovy. Rovněž mladší a funkčně zcela jedinečné chmelařské stavby koncentrované na malé ploše Pražského předměstí jsou většinou dochovány v autentické podobě. Některé z nich již neslouží své původní funkci, ale jsou relativně ve stabilizovaném stavu se zachovanou autentickou podobou a specifickými detaily. Čekají na promyšlenou a citlivou konverzi.

e) Požadovaná ochranná a správní opatření

Obě komponenty nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele jsou anebo v blízké budoucnosti budou chráněny podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, kombinací různých ochranných režimů podle tohoto zákona, kterými jsou následující:

Již v současnosti jsou kulturní hodnoty komponenty administrativně chráněny na základě podmínek uvedených v územním plánu vesnice Zálužice a města Žatec. U komponenty 01 s chmelnicemi je k prohlášení v roce 2021 připravena památková zóna krajinného typu. Kulturní hodnoty Žatce v komponentě 02 jsou chráněny podle zákona v celém rozsahu, kombinací dvou výnosů Ministerstva kultury, které zde postupně vymezily spojitá chráněná území.

Chmelnice, které se nacházející v nominovaném statku a nárazníkové zóně jsou chráněny rovněž zákonem č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele. Ten ustanovuje nejen ověřování (certifikaci), kontrolu zpracování, mísení, ošetřování chmele, ale také upravuje výkon státní správy, včetně státního dozoru nad dodržováním povinností stanovených předpisy Evropských společenství vyhlášenými mezinárodními smlouvami.

Celé území nominovaného statku včetně nárazníkové zóny je rovněž součástí ochrany dle Chráněného označení původu (Protected Designation of Origin), které deklaruje, že na tomto území se nachází chmel, jehož kvalita jsou převážně nebo výlučně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho neodmyslitelnými přírodními nebo lidskými faktory.

V dochované komponentě 01, stejně jako v urbanistické struktuře komponenty 02, se ani do budoucna nepředpokládají žádné významnější změny.

Správu nominovaného statku zajišťuje Řídící skupina, Steering Group (SG), jejíž jádro bylo konstituováno již v roce 2013 na úrovni Města Žatce, zahrnuje hlavní aktéry působící ve statku a její odbornost posilují pracovní skupiny zaměřené na dílčí segmenty plnění Management Planu.

ADRESA OFICIÁLNÍ INSTITUCE:

Ministerstvo kultury České republiky
Maltézské náměstí 1
118 00 Praha 1 - Malá Strana
Telefon: +420 257 085 111
Fax: +420 224 318 155
Email: epodatelna@mkcr.cz
Web: *http://www.mkcr.cz*



Nakládka žoků s usušeným chmelem v Žatci, Oskar Brázda (1887-1977)



1. Identifikace statku

1. Identifikace statku

1.a SMLUVNÍ STÁT

Česká republika

1.b STÁT, OKRES NEBO REGION

Ústecký kraj

1.c NÁZEV STATKU

Žatec a krajina žateckého chmele



Pohled na chmelnice od Stekníku na Hradiště, 2019

1.d ZEMĚPISNÉ SOUŘADNICE S PŘESNOSTÍ NA VTEŘINU

ID Č.	NÁZEV KOMPONENTY	KATASTR. ÚZEMÍ	HLAVNÍ IDENTIFIKAČNÍ BOD (SOUŘADNICE)	VÝMĚRA NOMINOVANÉHO STATKU (ha)	NÁRAZNÍKOVÁ ZÓNA (ha)	MAPA Č.
01	Žatecká chmelařská krajina	Zálužice	50°19'13"N 13°37'12"E	549,83	3 330,94	Mapa č. 03, 04
02	Žatec	Žatec	50°19'36"N 13°32'45"E	44,14		Mapa č. 03, 05
Celkem				**593,97**	**3 330,94**	

1.e MAPY ZNÁZORŇUJÍCÍ HRANICE NOMINOVANÉHO STATKU A JEHO NÁRAZNÍKOVÉ ZÓNY

MAPA Č.	POPIS	MĚŘÍTKO	FORMÁT	COPYRIGHT / ZDROJ
MAPA 01	Lokalizace na mapě Evropy	1 : 18 000 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © OpenStreetMap © ESRI
MAPA 02	Lokalizace nominovaného statku v České republice	1 : 3 000 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © OpenStreetMap © ESRI
MAPA 03.1a	Mapa nominovaného statku a jeho nárazníkové zóny	1 : 63 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020, © ESRI 2020
MAPA 03.1b	Mapa nominovaného statku a jeho nárazníkové zóny	1 : 63 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020, © ESRI 2020
MAPA 03.1c	Mapa nominovaného statku a jeho nárazníkové zóny	1 : 63 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020, © ESRI 2020
MAPA 03.2	Mapa nominovaného statku a jeho nárazníkové zóny	1 : 36 000	A3	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 04	Hranice komponenty 01	1 : 20 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 05	Hranice komponenty 02	1 : 7 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 06	Přehlídka mapových listů komponenty 01	1 : 22 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 06.1-06.4	Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 01	1 : 10 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 07	Přehlídka mapových listů atlasu komponenty 02	1 : 8 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 07.1-07.8	Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 02	1 : 2 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 08	Přehlídka mapových listů hranice nárazníkové zóny	1 : 65 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 08.1-08.18	Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny	1 : 10 000	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020

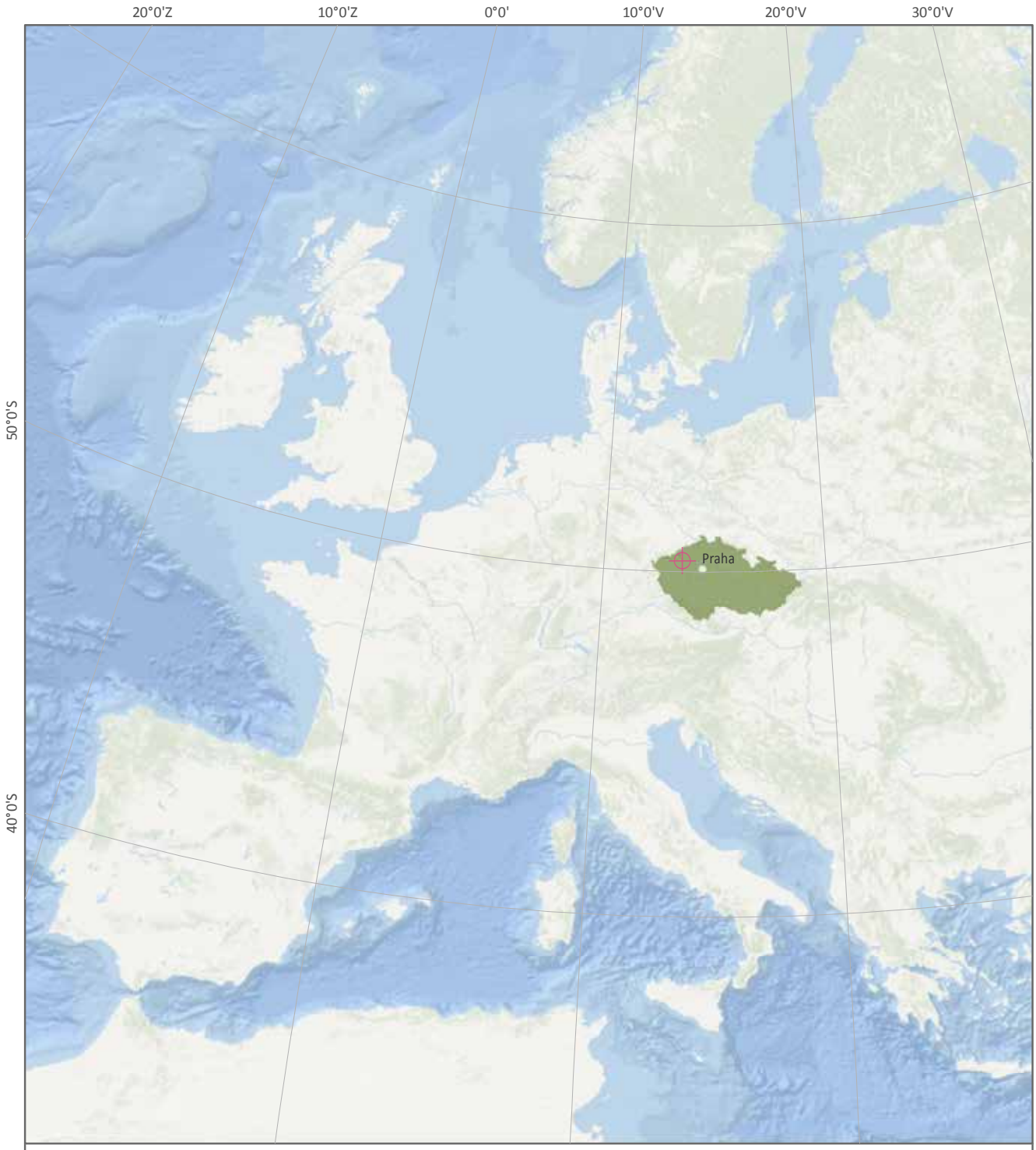

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 01

Lokalizace na mapě Evropy

Hlavní identifikační bod

Česká republika

0 200 400 600
km

1:18 000 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Podkladová data: Esri, Garmin, GEBCO, NOAA NGDC, and other contributors

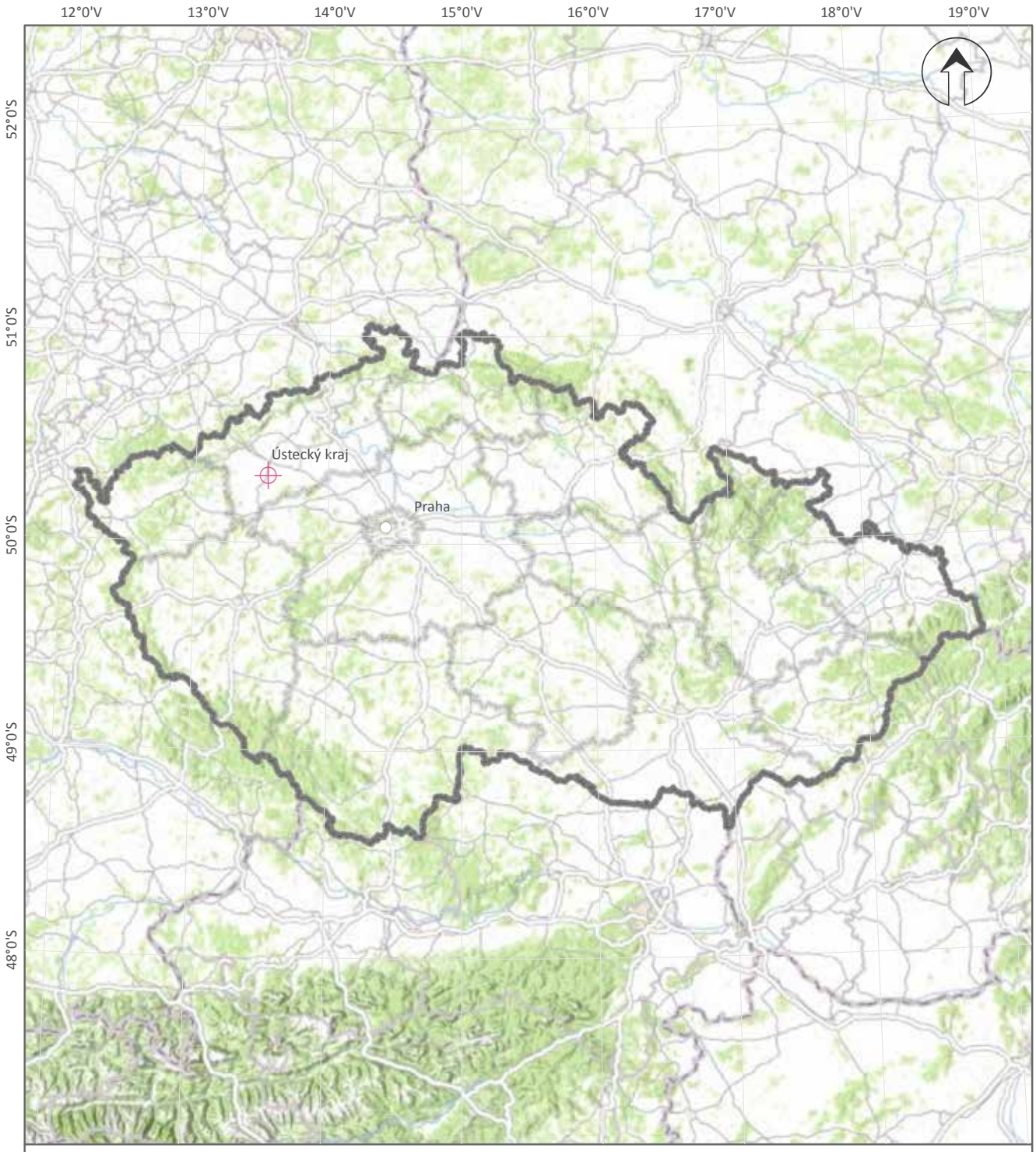

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 02

Lokalizace nominovaného statku v České republice

Hlavní identifikační bod

0 100 200
km

1:3 000 000

Zhotovil Národní památkový ústav
Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Podkladová data: Esri, HERE, DeLorme, increment P Corp., NPS, NRCan, Ordnance Survey, © OpenStreetMap contributors, USGS, NGA, NASA, CGIAR, N Robinson, NCEAS, NLS, OS, NMA, Geodatastyrelsen, Rijkswaterstaat, GSA, Geoland, FEMA, Intermap and the GIS user community

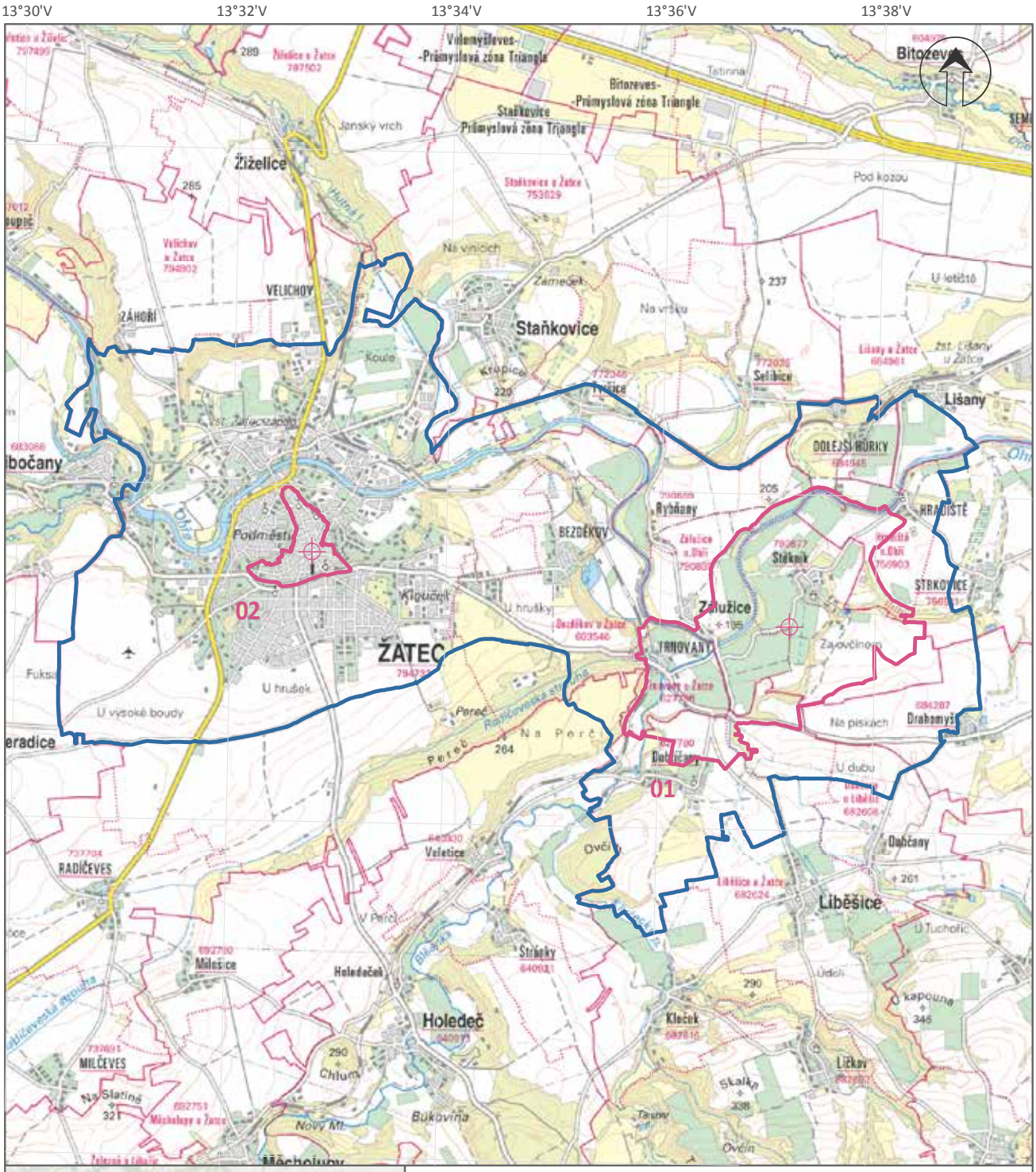
13°30'V
13°32'V
13°34'V
13°36'V
13°38'V
50°22'S
50°20'S
50°18'S
50°16'S
Žiželice
VELICHOV
ZÁHOŘÍ
Staňkovice
Lišany
DOLEJŠÍ HŘÍVICE
KRÁLOVIŠTĚ
STRKOVICE
Bezděkov
Ryšťany
Stáňovice
Žalužice
TRNOVANY
Drahomyšl
Dobčany
Liběšice
ŽATEC
02
01
RADÍČEVES
MILČEVES
Holedeč
Holedeček
Klečok
Liběšice
Bitozeves-
-Průmyslová zóna Triangle
Staňkovice
-Průmyslová zóna Triangle
Jánský vrch
Pod kozou
Na vinicích
Zámeček
Na vršku
U letiště
Selibice
Podměstí
Klopačka
U hrušek
U vysoké boudy
Poreč
Na Poreč
Na pískách
U dubu
Veletice
Ovčín
Stříbky
Milčeves
Chlum
Nový Mlýn
Bukovina
Skalka
Tasiny
U kapličky
U Tuchořic
Libčeves
Mšecholupy
Ohře
Ohře
Ohře

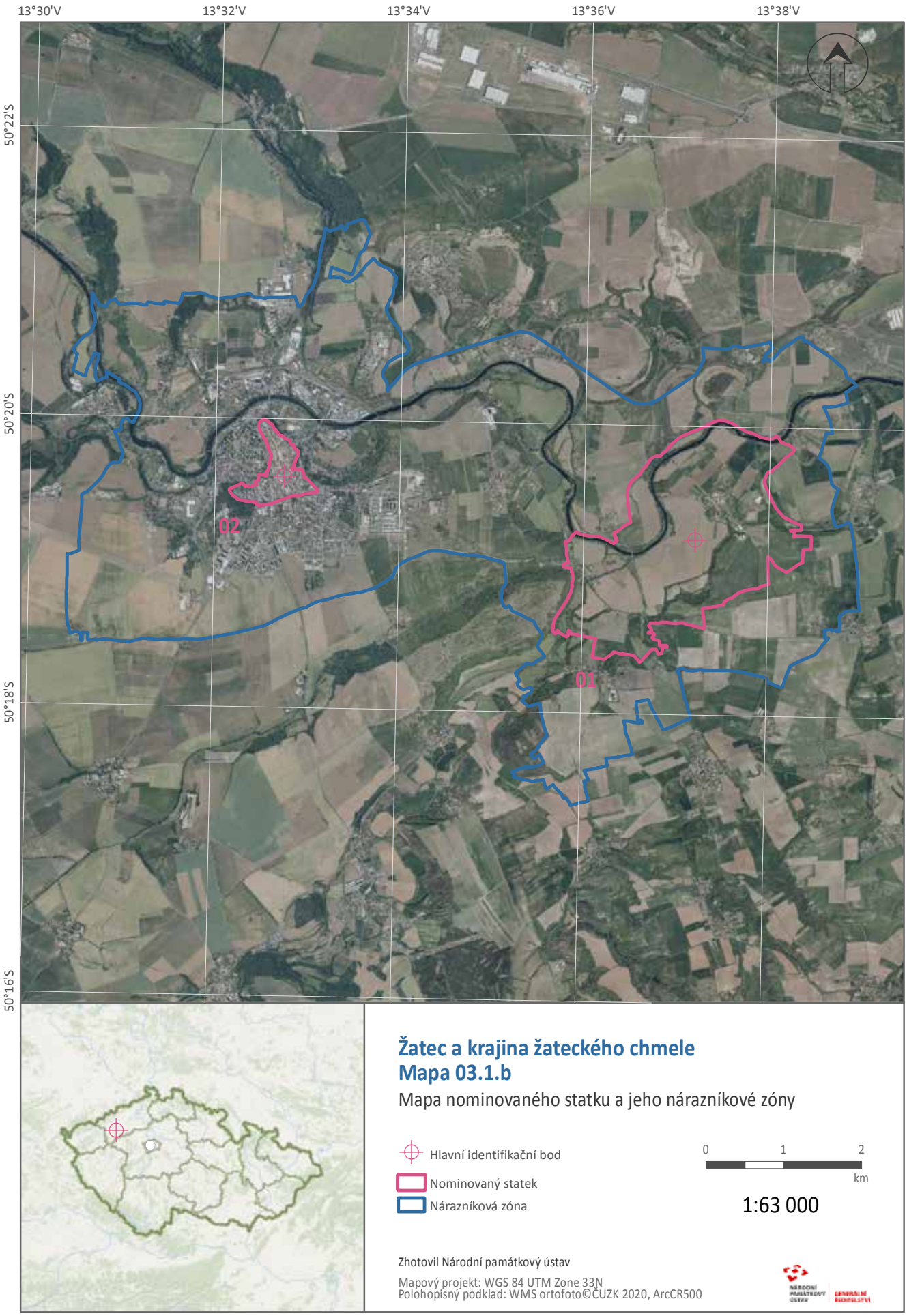

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 03.1.b

Mapa nominovaného statku a jeho nárazníkové zóny

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 1 2
km

1:63 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ortofoto©ČUZK 2020, ArcCR500

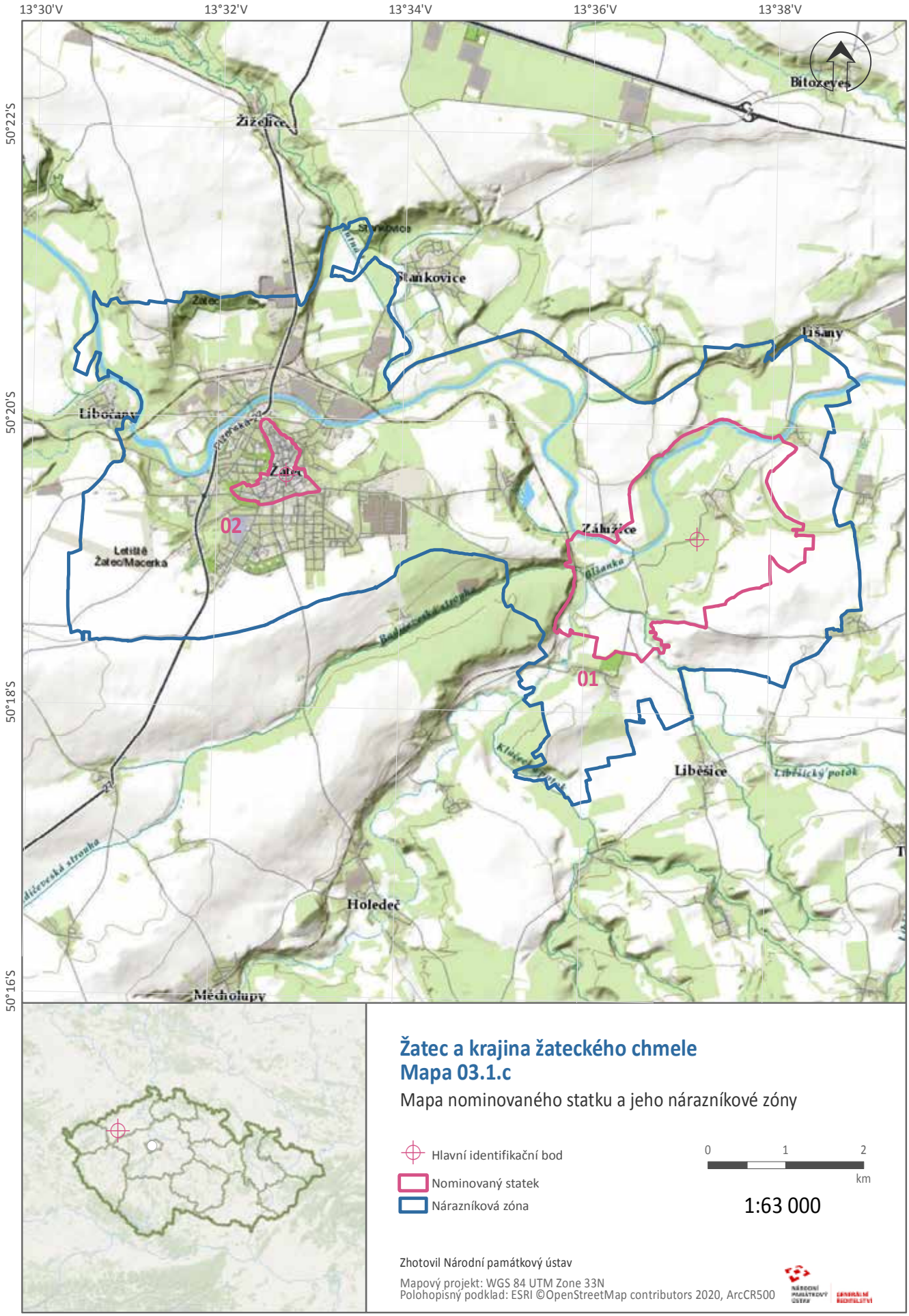

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 03.1.c

Mapa nominovaného statku a jeho nárazníkové zóny

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 1 2 km

1:63 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: ESRI ©OpenStreetMap contributors 2020, ArcCR500

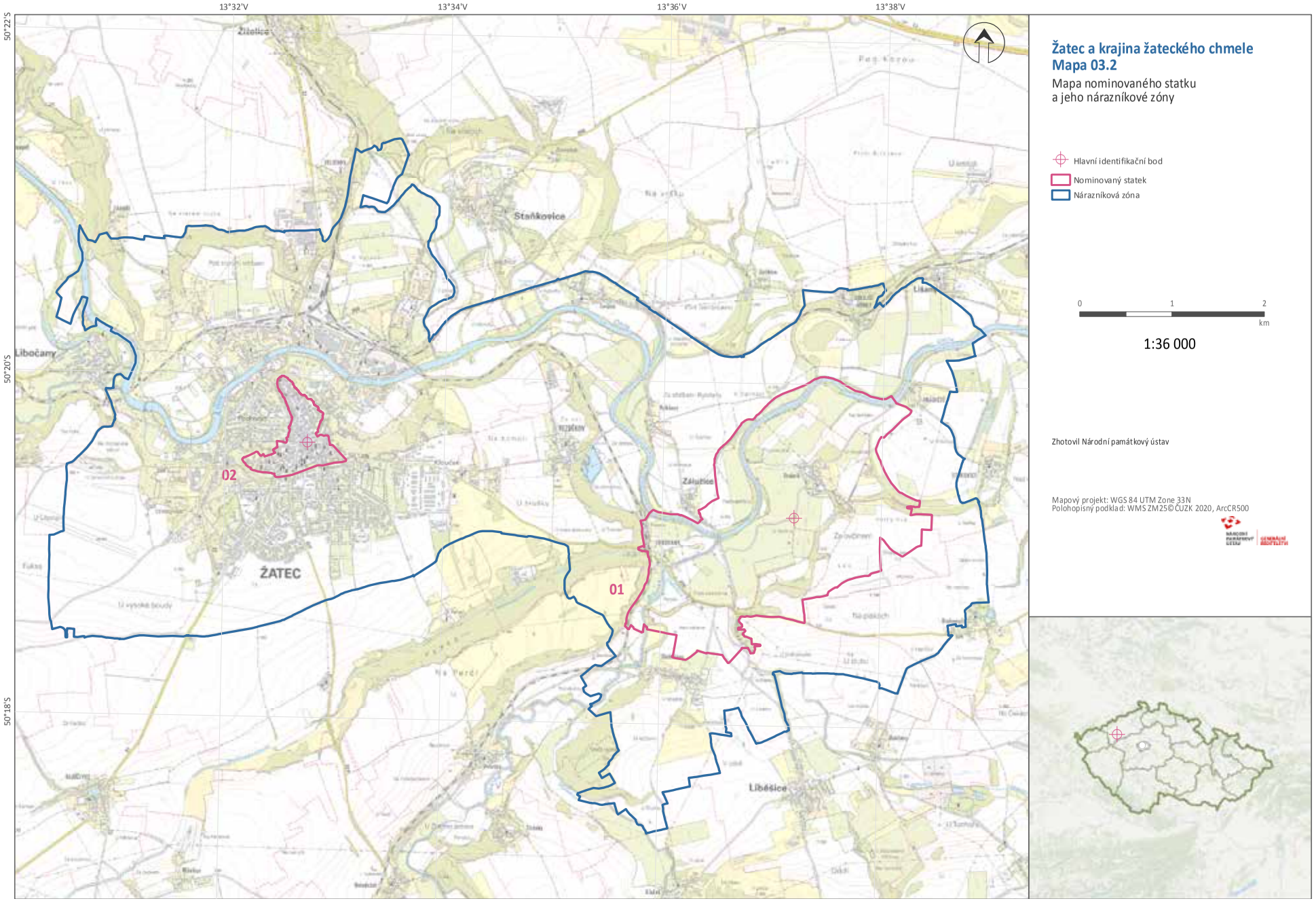

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 03.2

Mapa nominovaného statku
a jeho nárazníkové zóny

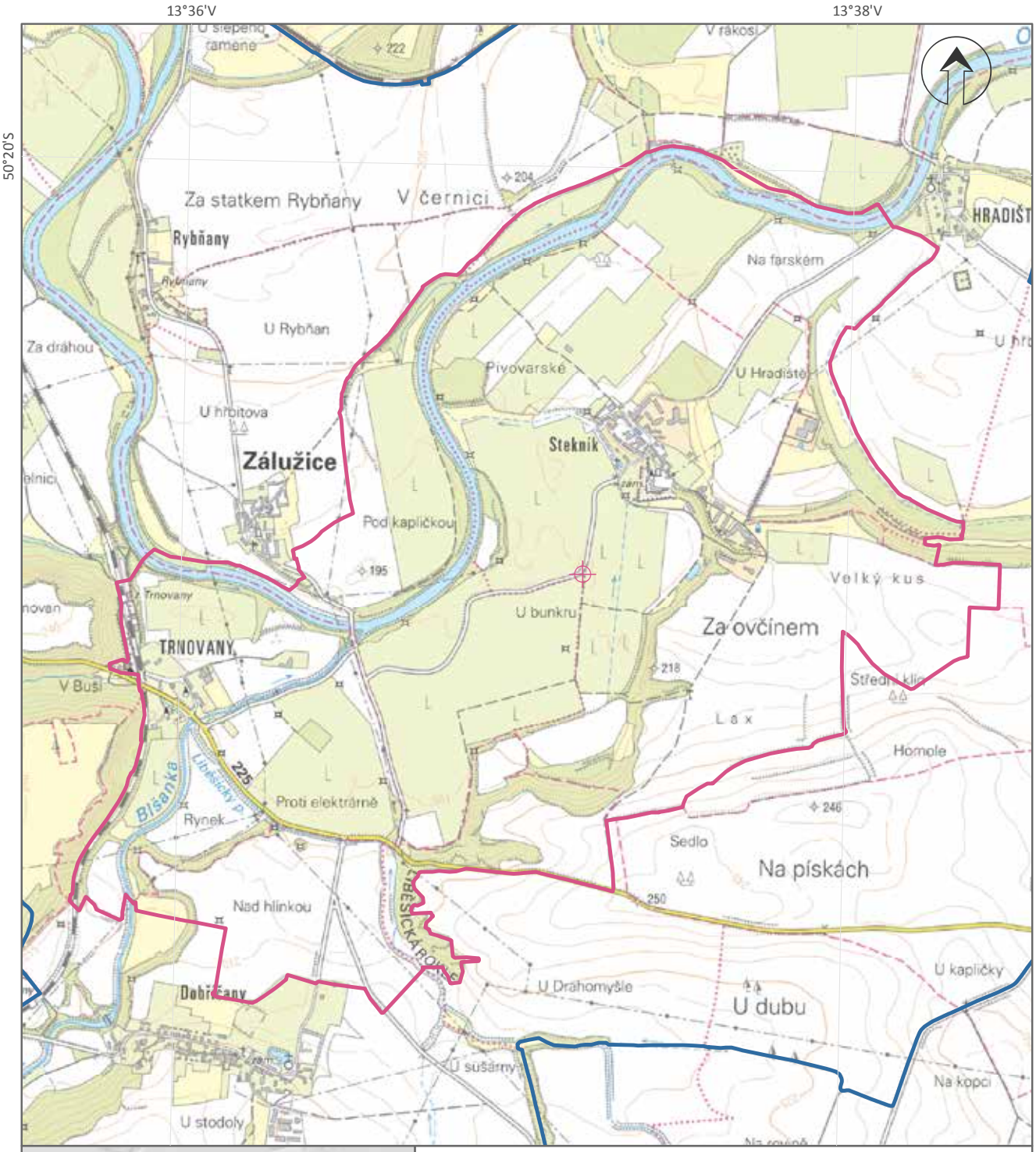

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 04

Hranice komponenty 01

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,2 0,4 km

1:20 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM25©ČUZK 2020

50°20'S

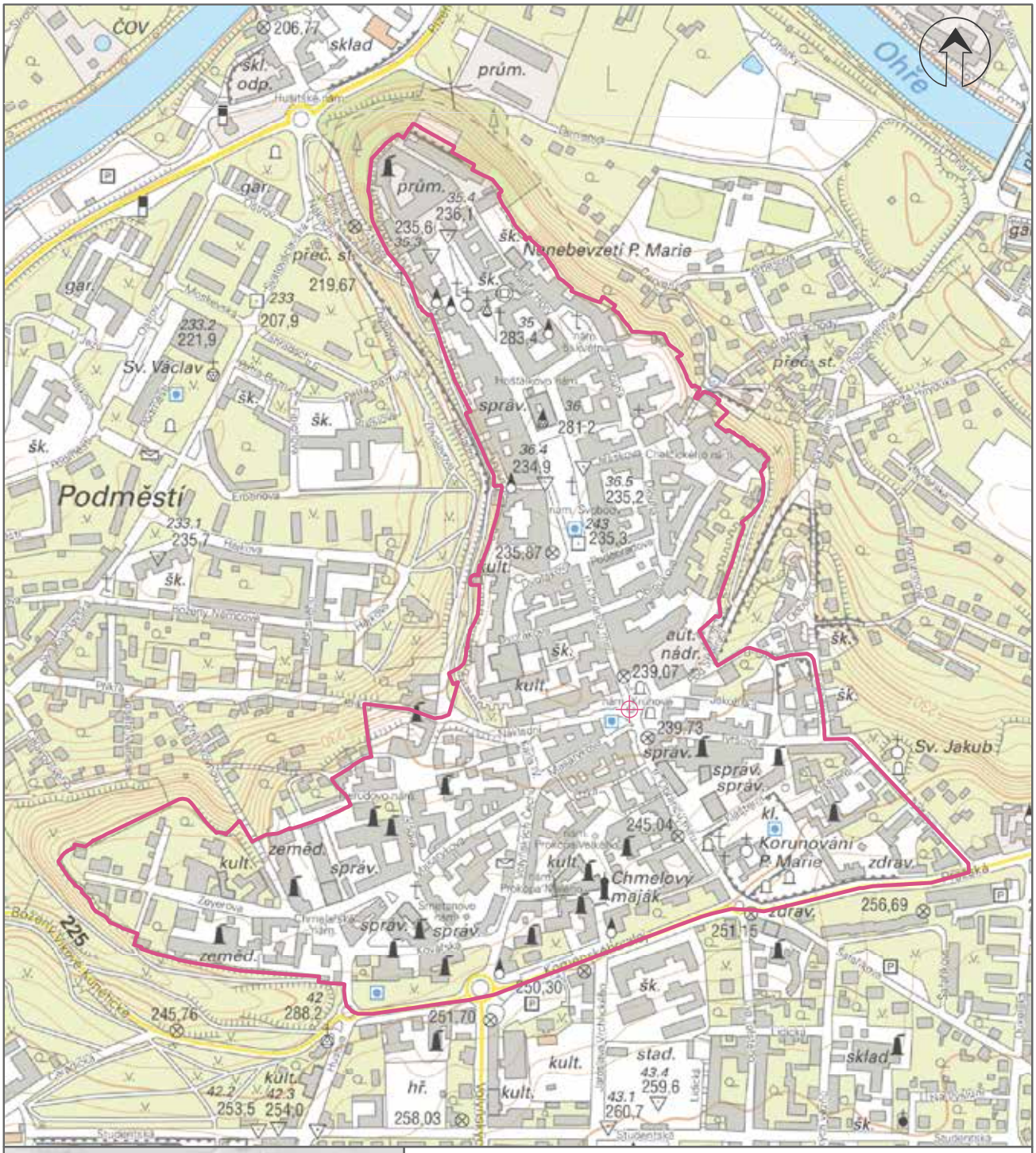

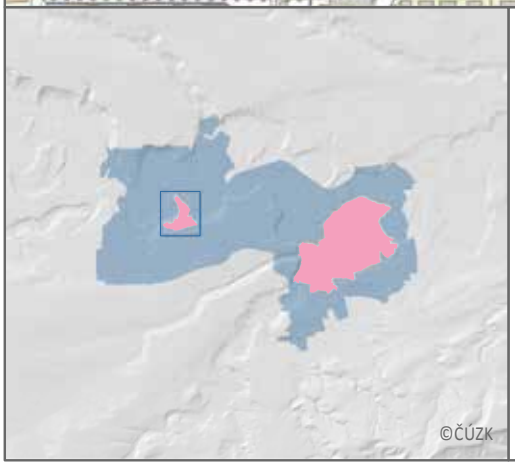

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 05

Hranice komponenty 02

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

0 0,1 0,2
km

1:7 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČÚZK 2020

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ

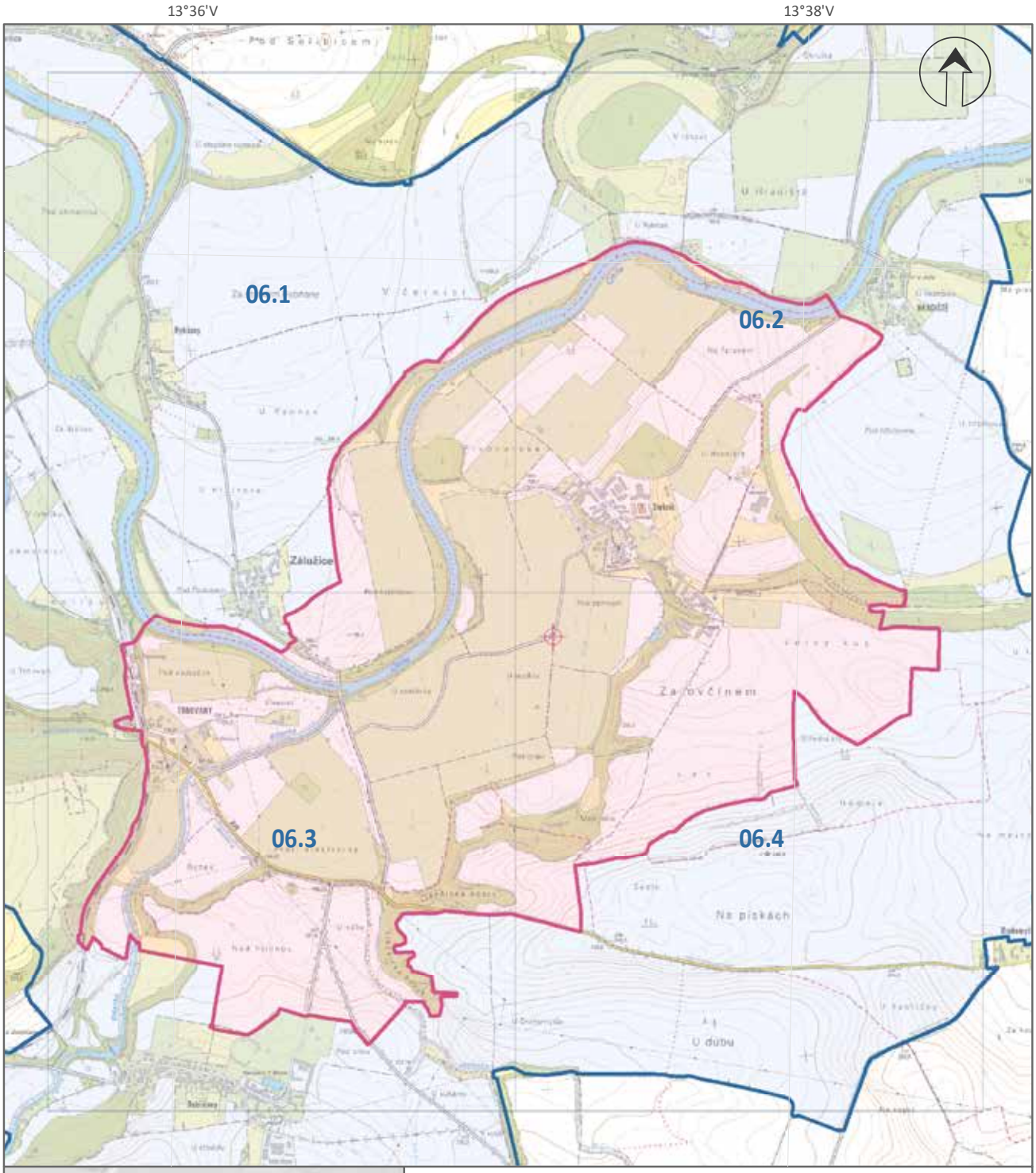

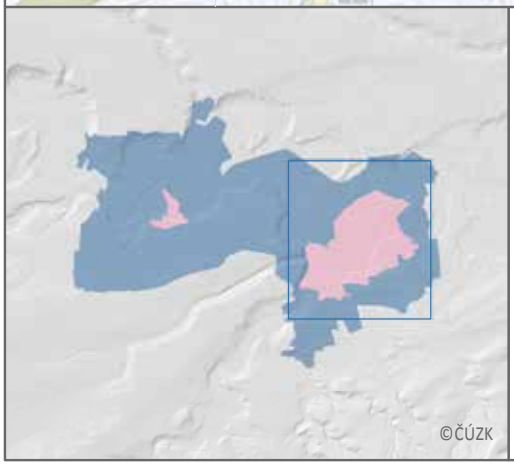

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 06

Přehledka mapových listů komponenty 01

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 2 4
km

1:22 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ

13°36'V

50°20'S

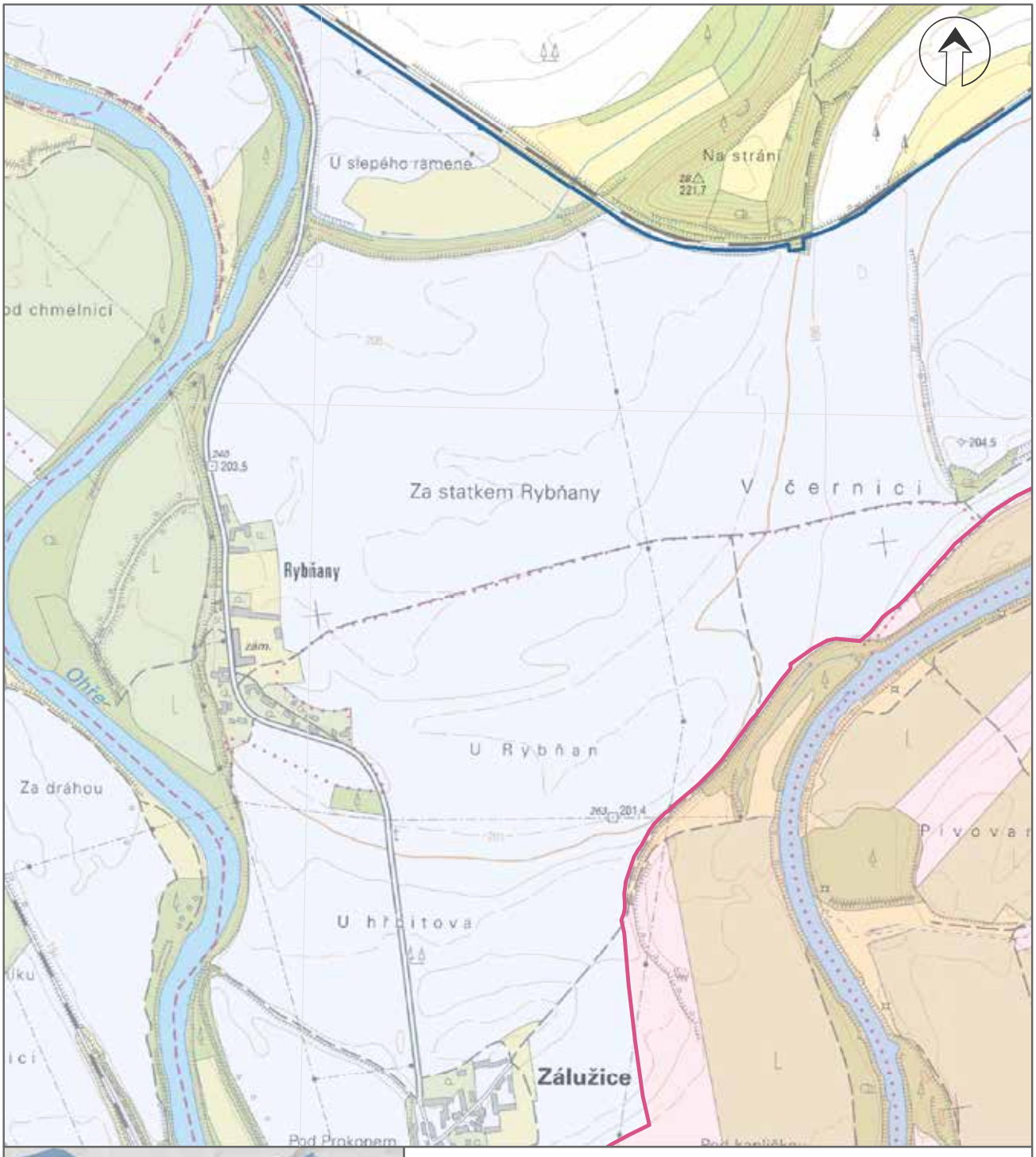

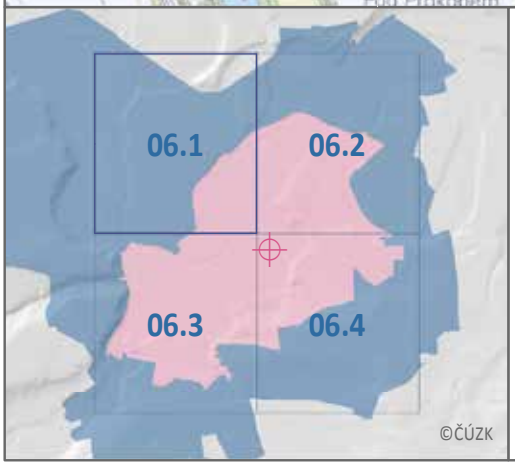

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 06.1

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 01

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 1 2 3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

13°38'V

50°20'S

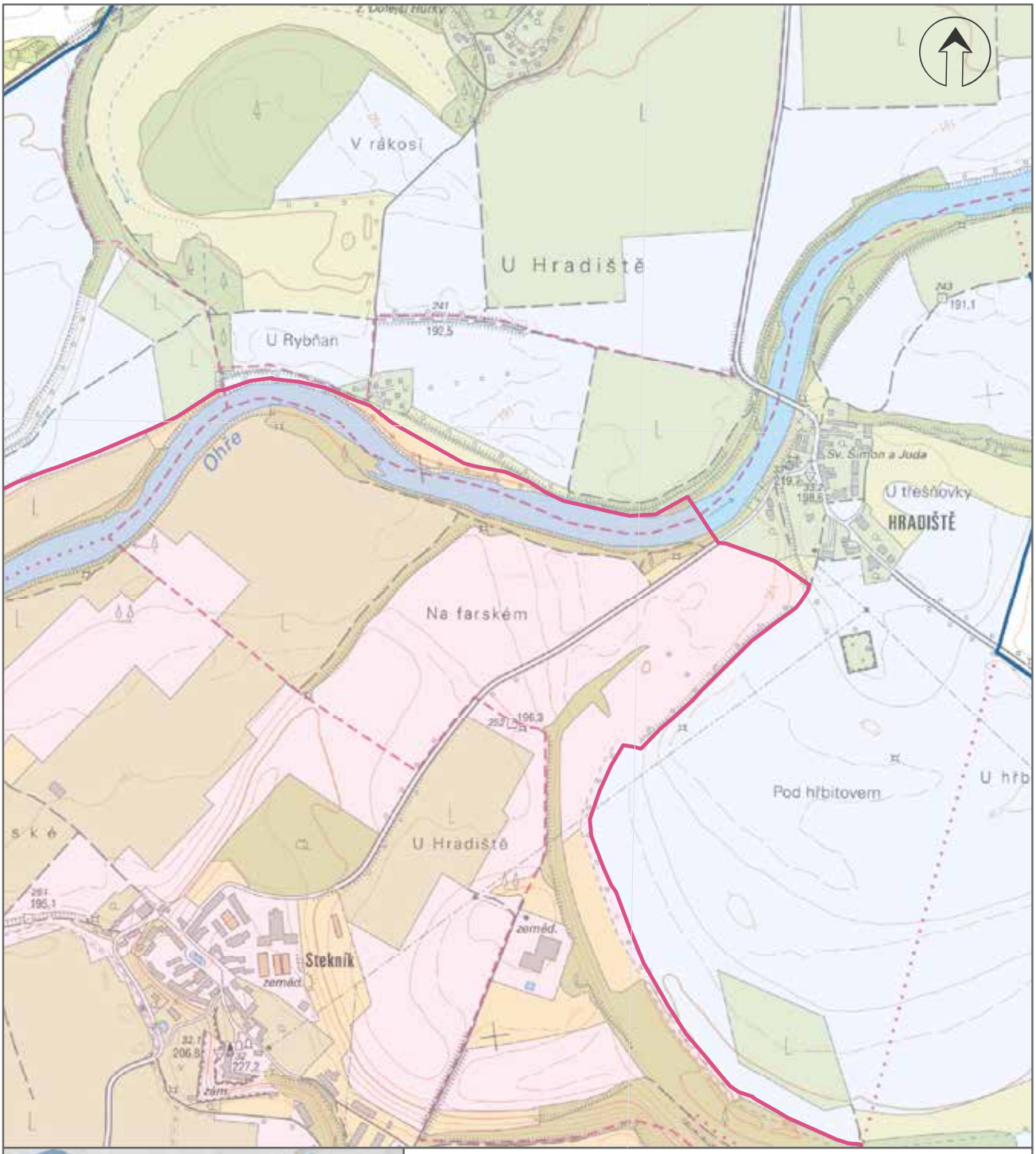

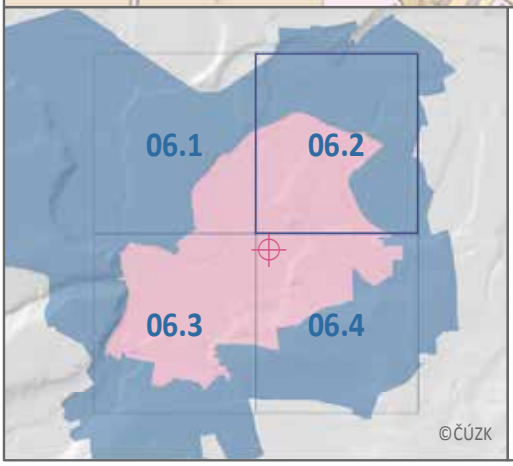

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 06.2

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 01

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 1 2 3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ

13°36'V

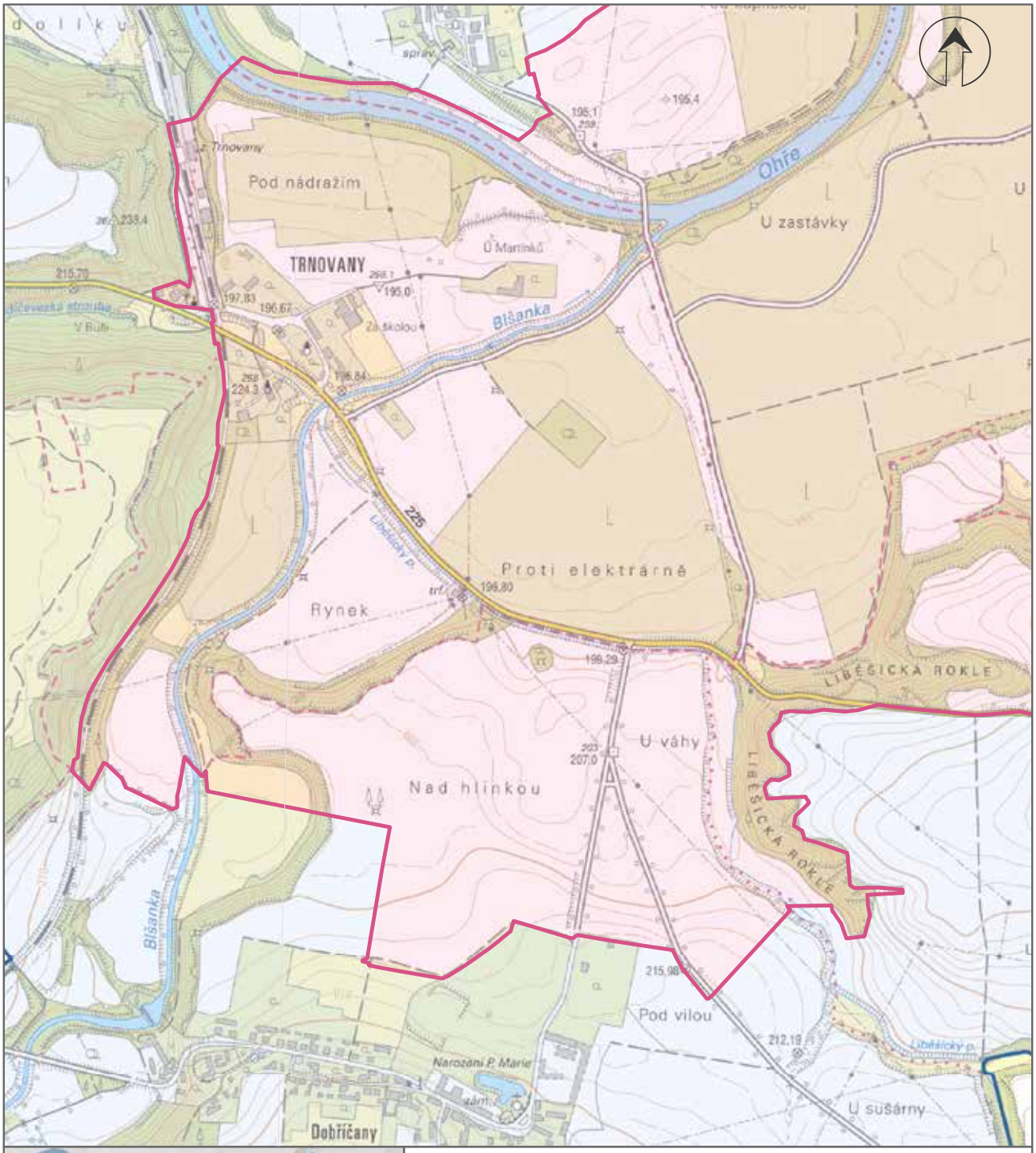

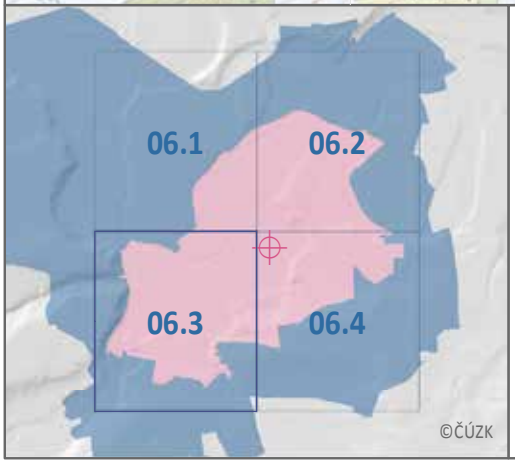

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 06.3

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 01

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 1 2 3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

13°38'V

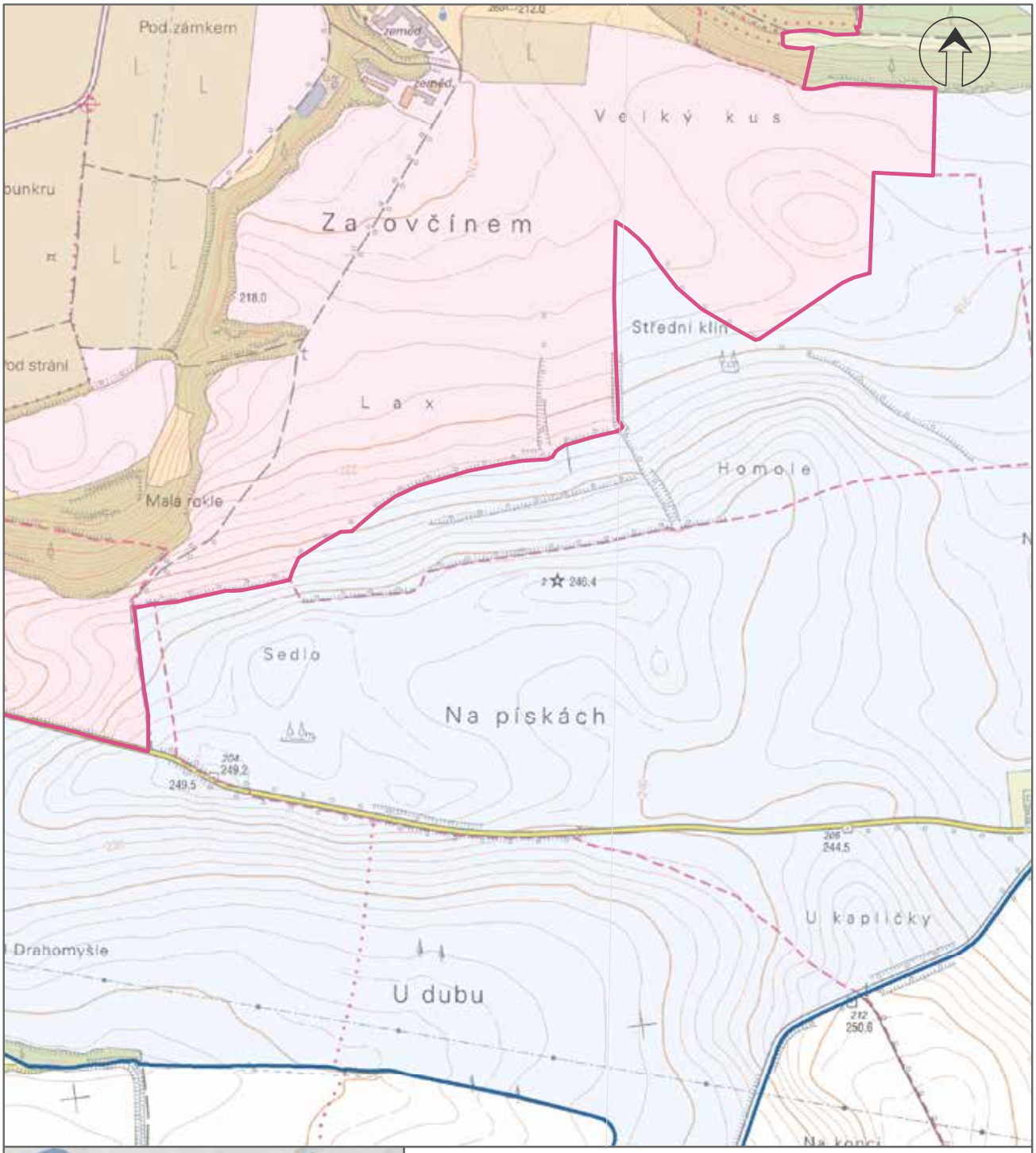

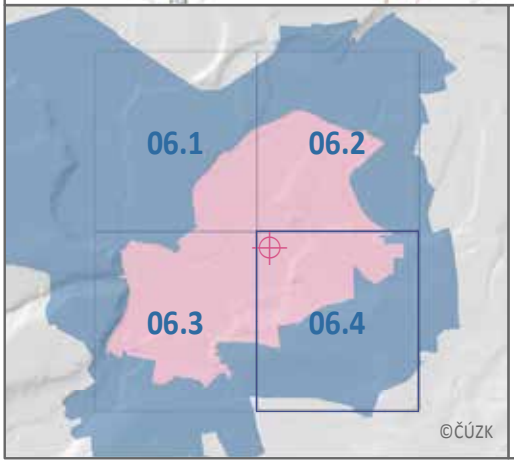

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 06.4

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 01

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 1 2 3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

50°20'S

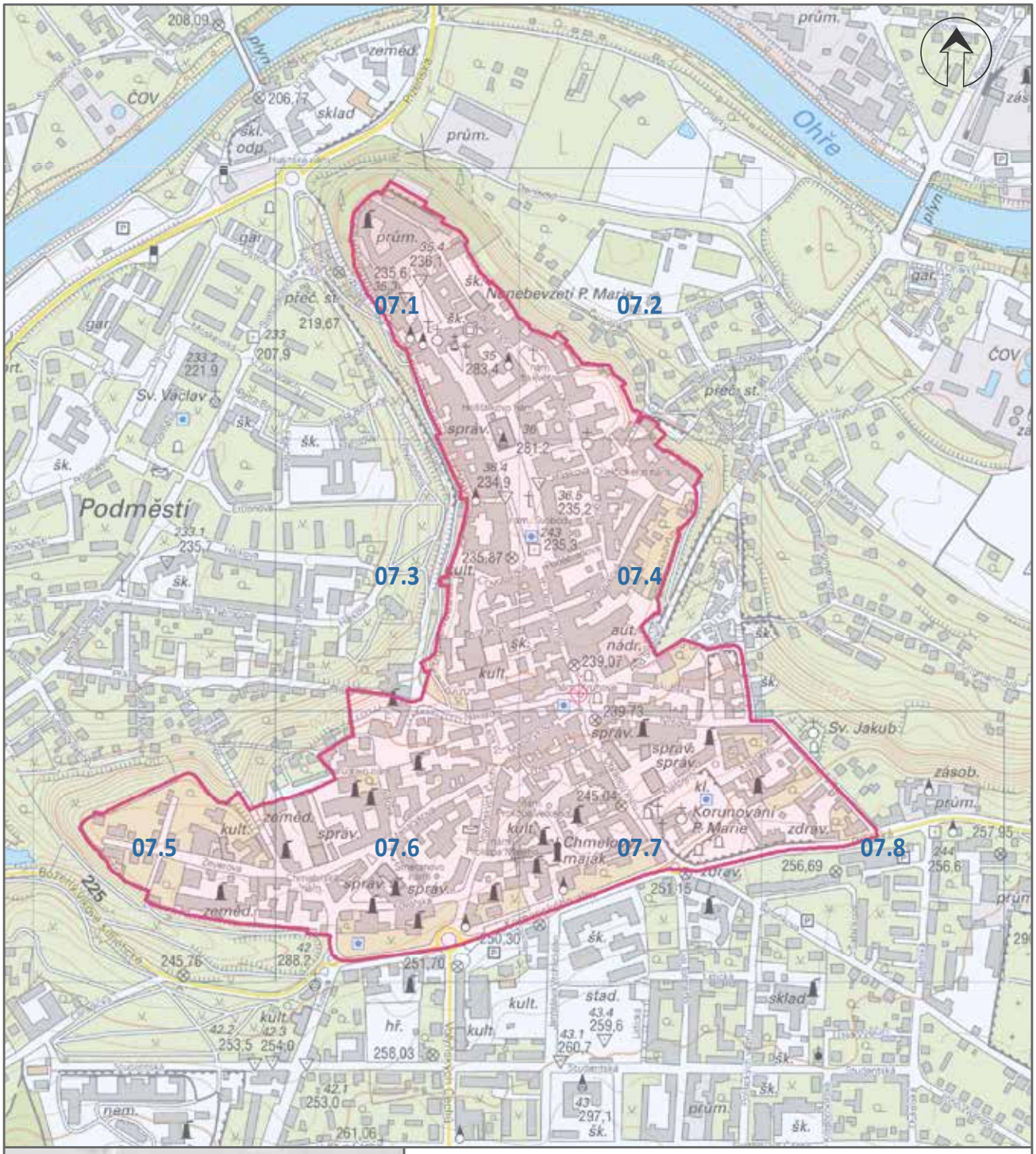

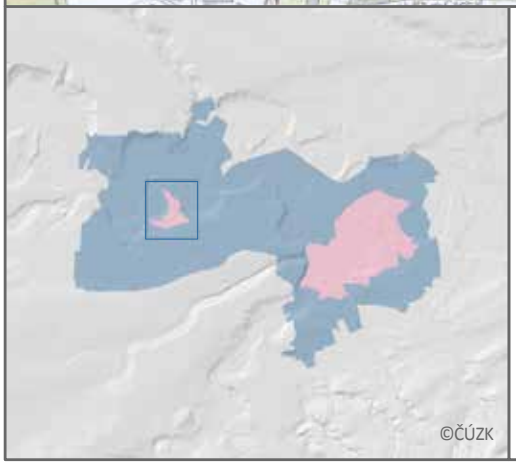

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 07

Přehledka mapových listů atlasu komponenty 02

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 2 4 6
km

1:8 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020



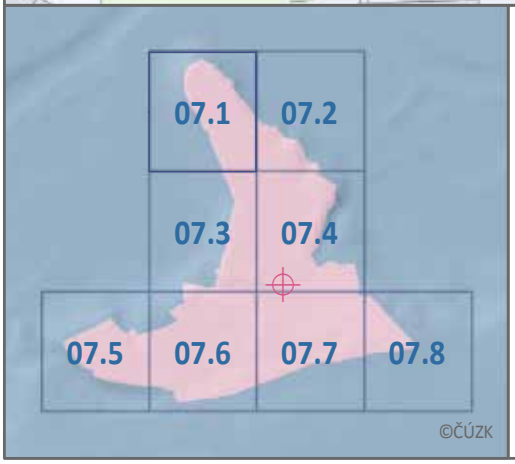

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 07.1

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 02

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,5 1 km

1:2 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS - SM5V©ČUZK 2020

50°20'S



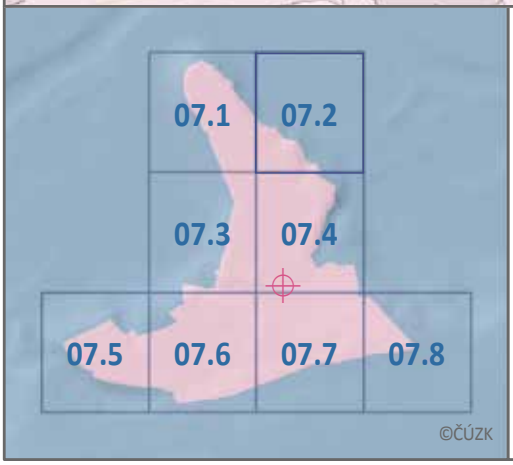

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 07.2

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 02

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,5 1 km

1:2 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS - SM5V©ČUZK 2020

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV | GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ



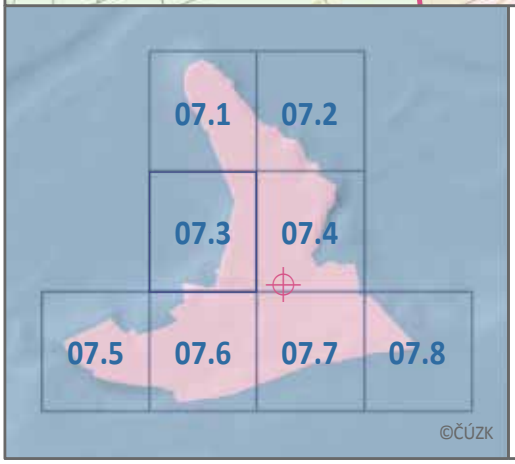

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 07.3

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 02

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,5 1 km

1:2 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS - SM5V©ČUZK 2020

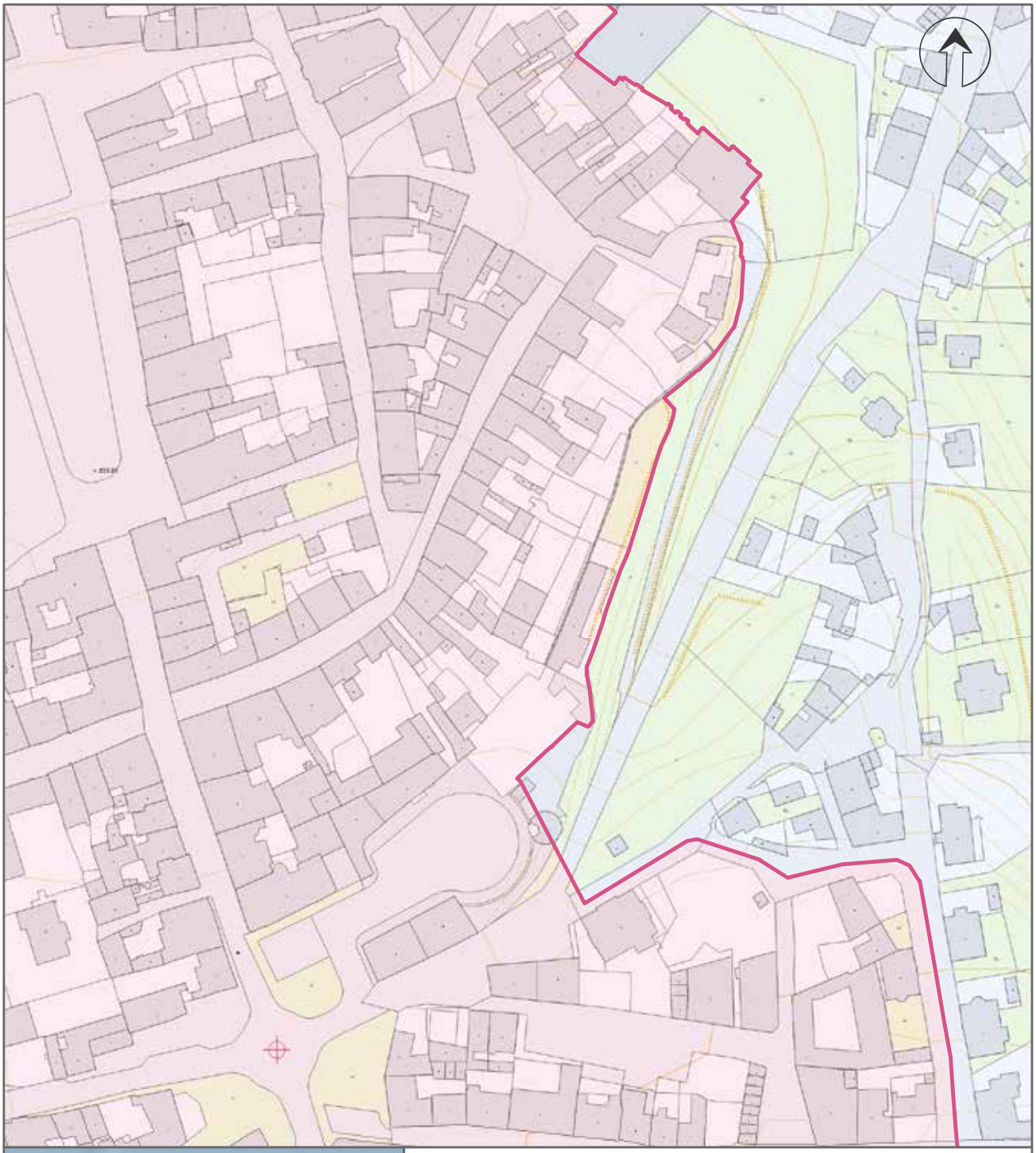

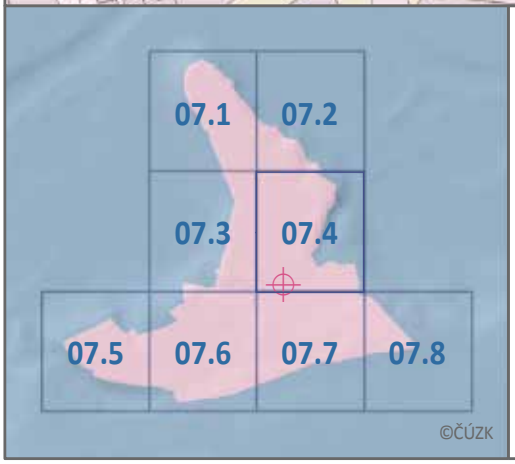

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 07.4

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 02

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,5 1 km

1:2 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS - SM5V©ČUZK 2020

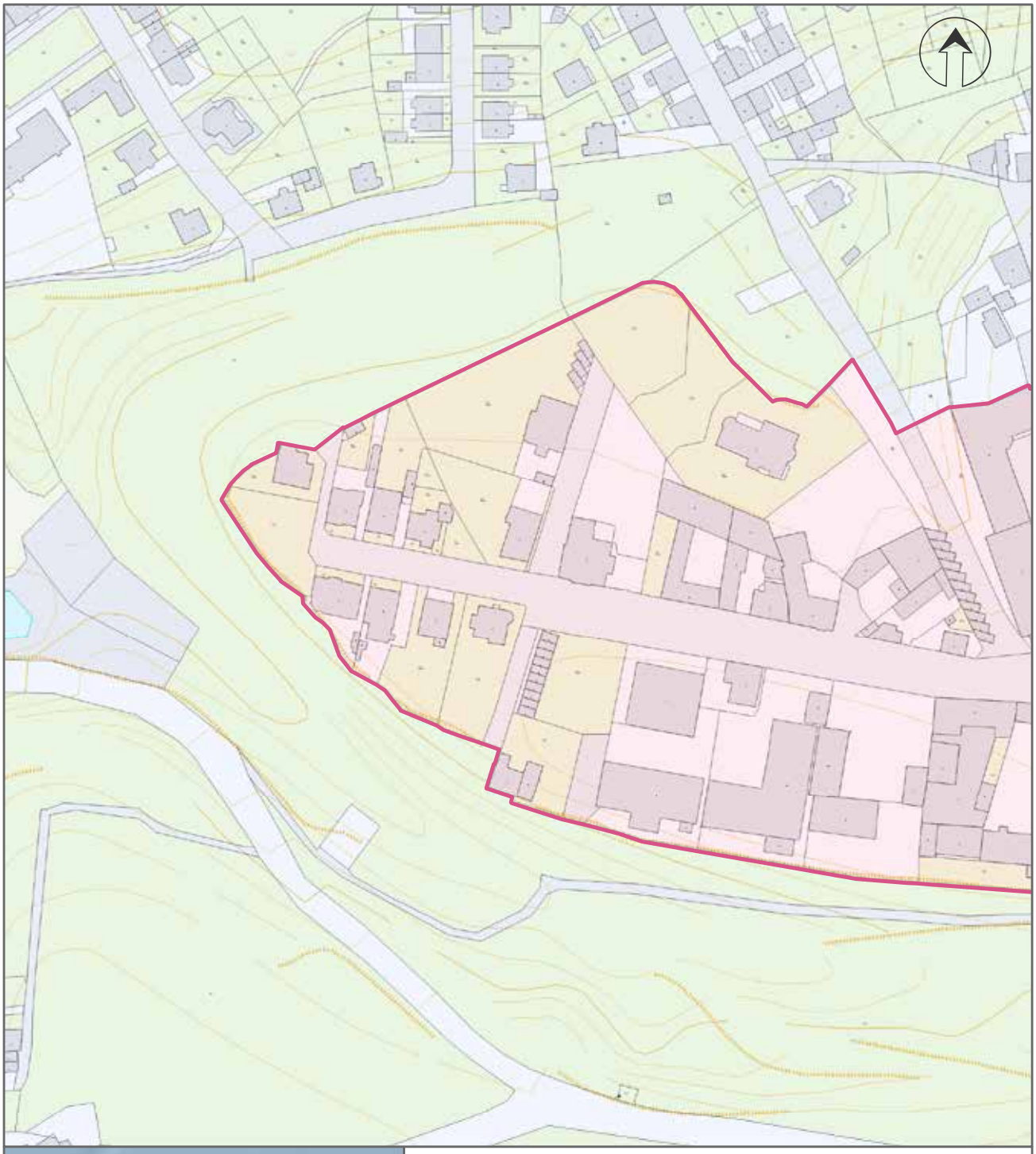

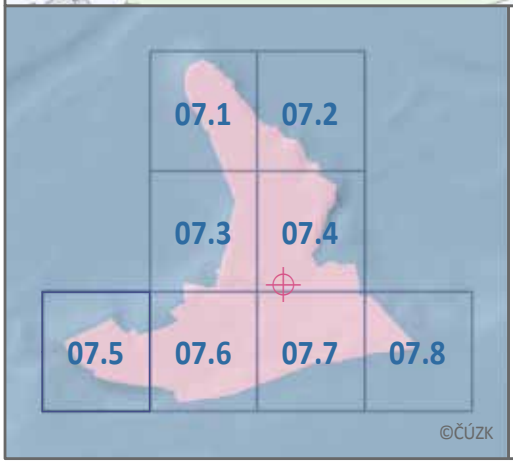

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 07.5

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 02

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,5 1 km

1:2 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS - SM5V©ČUZK 2020

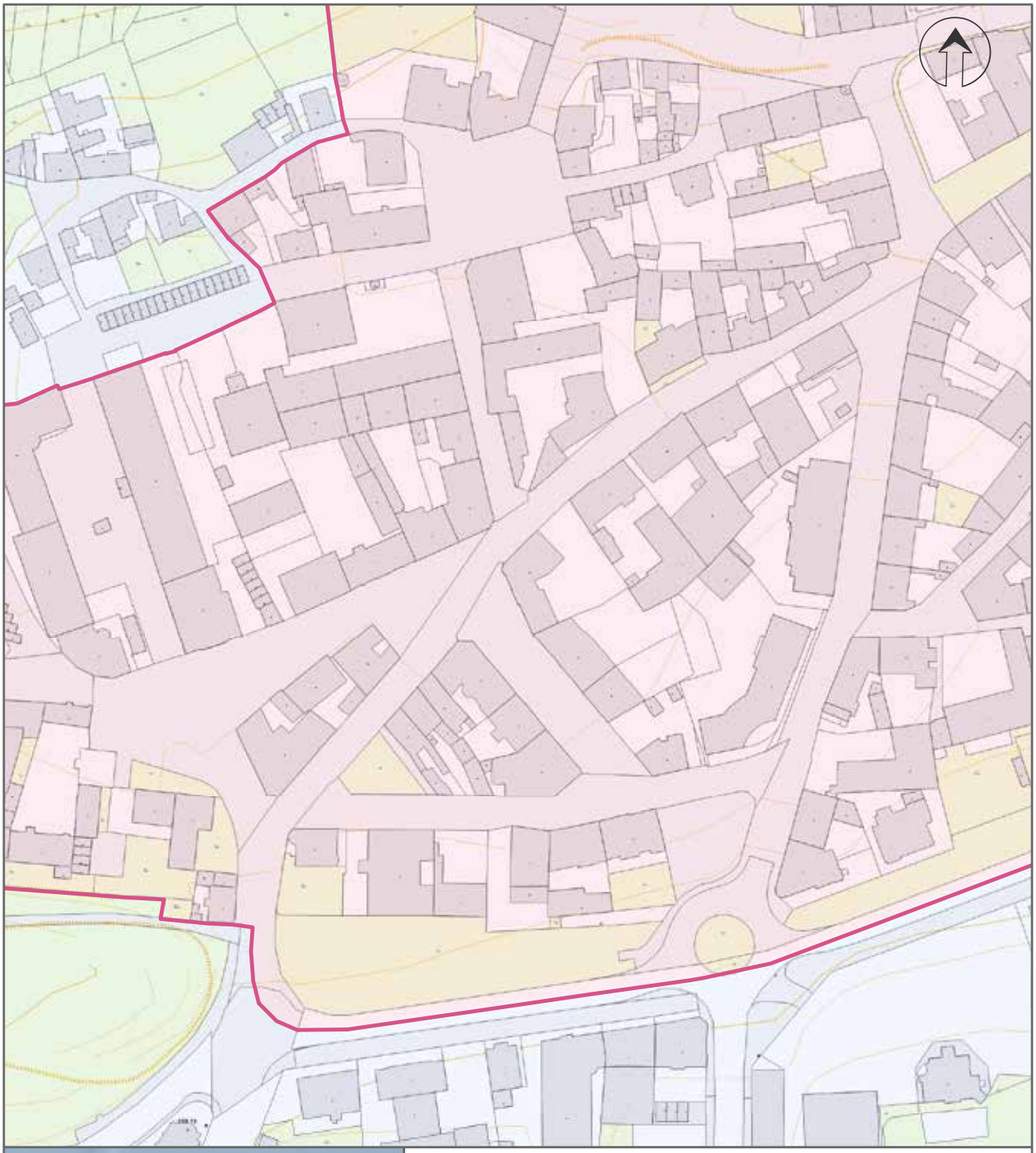

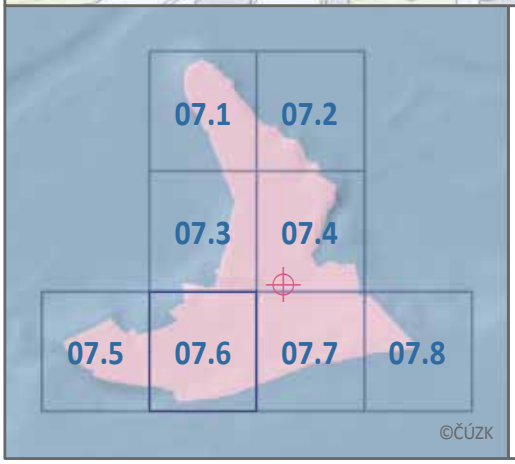

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 07.6

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 02

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,5 1 km

1:2 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS - SM5V©ČUZK 2020

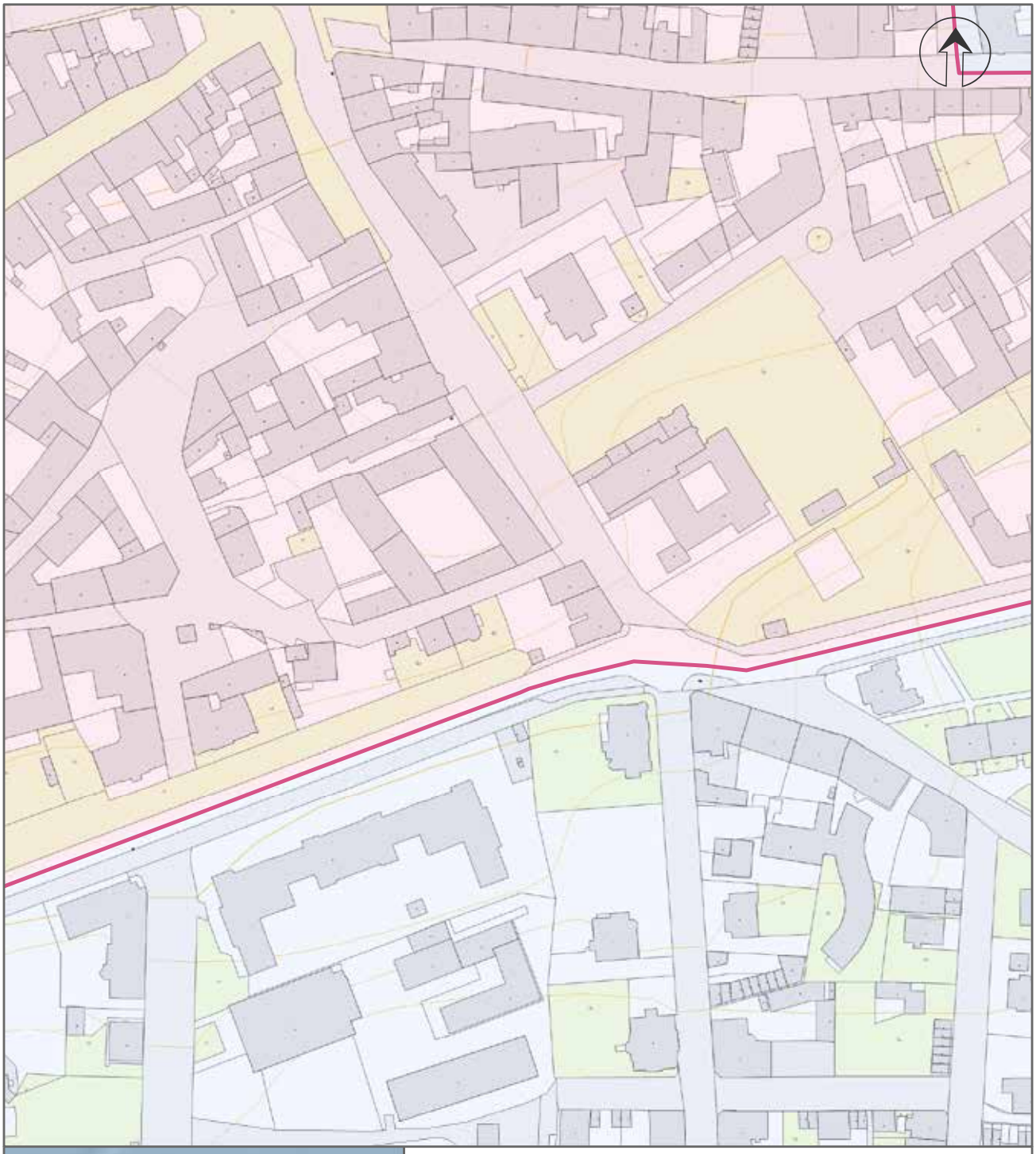

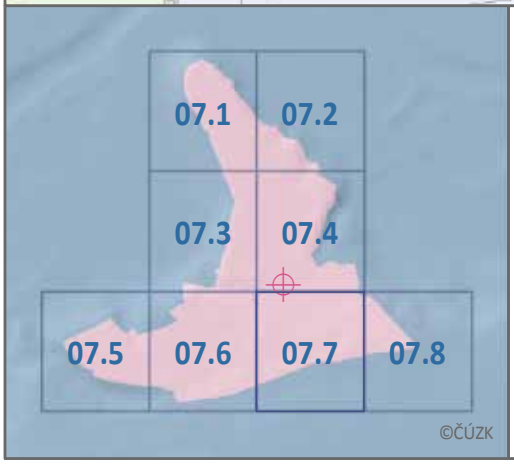

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 07.7

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 02

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,5 1 km

1:2 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS - SM5V©ČUZK 2020

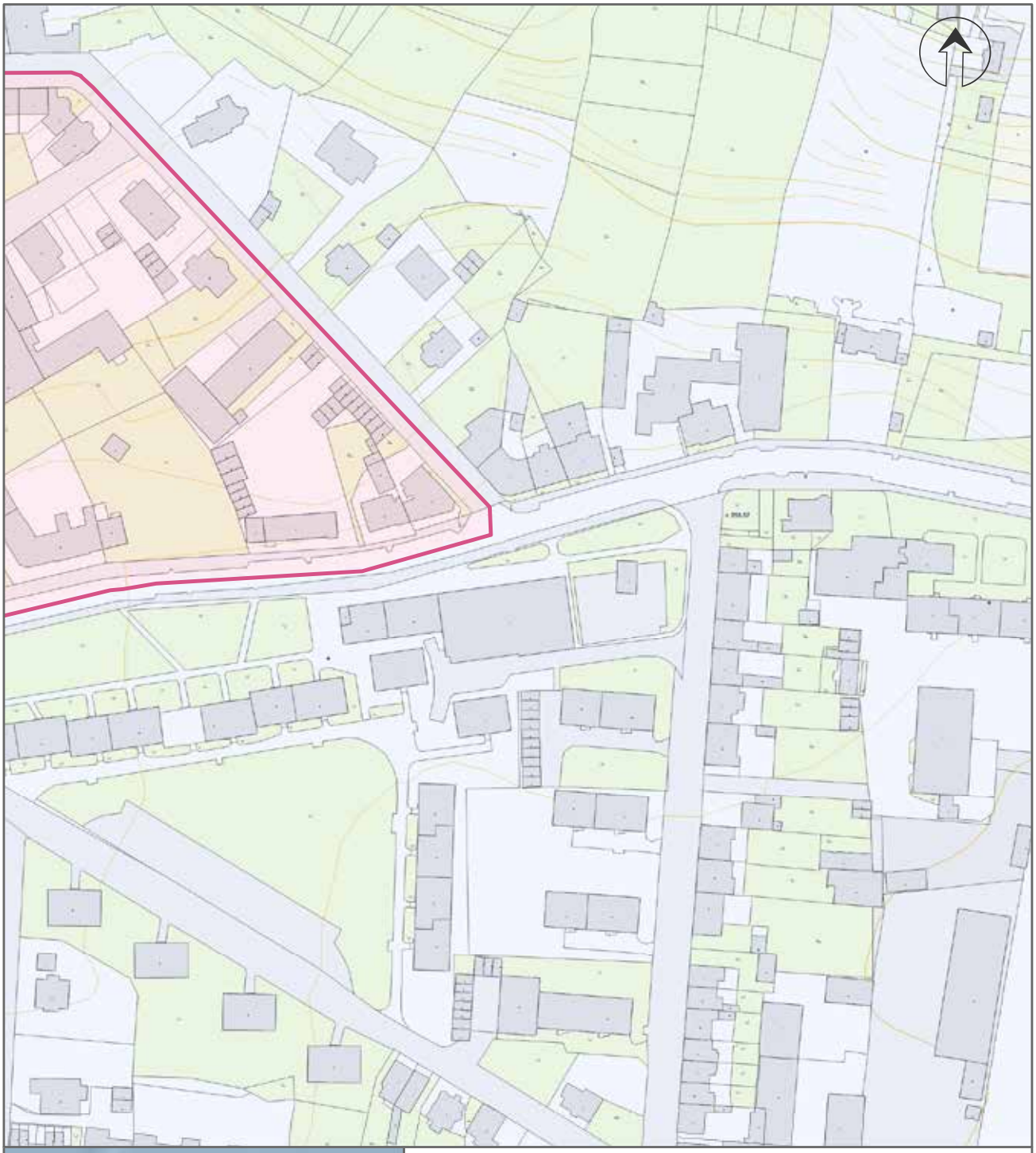

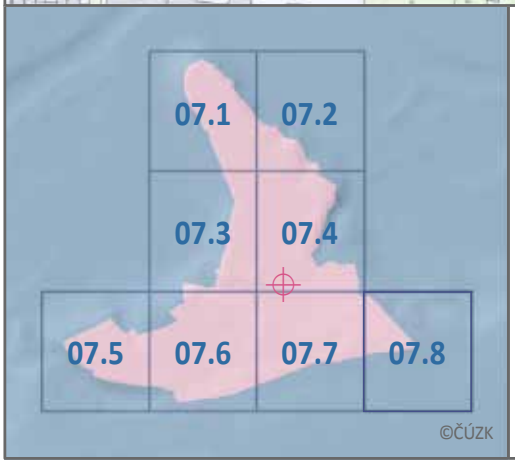

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 07.8

Atlas mapových listů znázorňujících hranici komponenty 02

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,5 1 km

1:2 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS - SM5V©ČUZK 2020

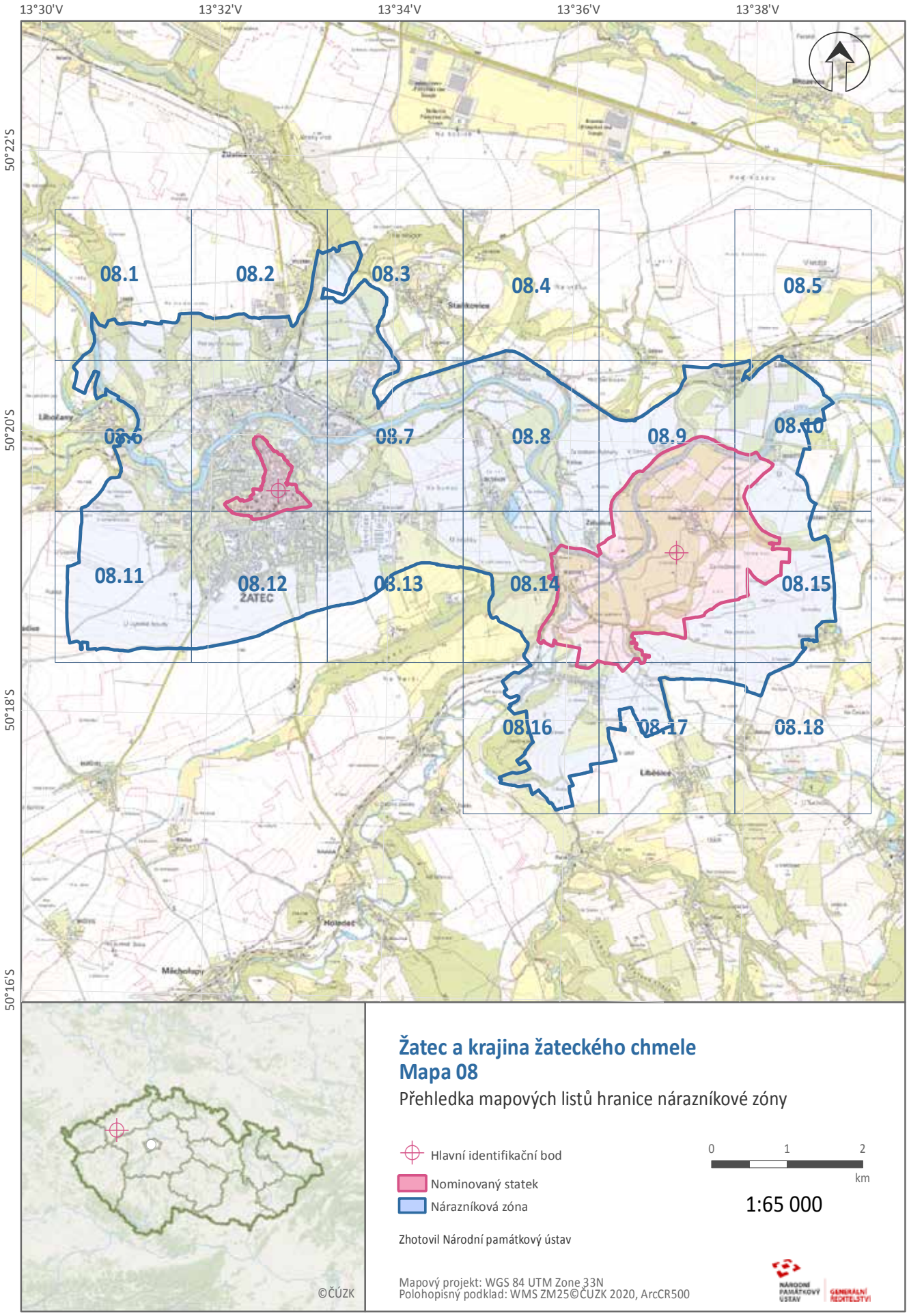

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08

Přehledka mapových listů hranice nárazníkové zóny

Hlavní identifikační bod

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 1 2 km

1:65 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM25©ČUZK 2020, ArcCR500

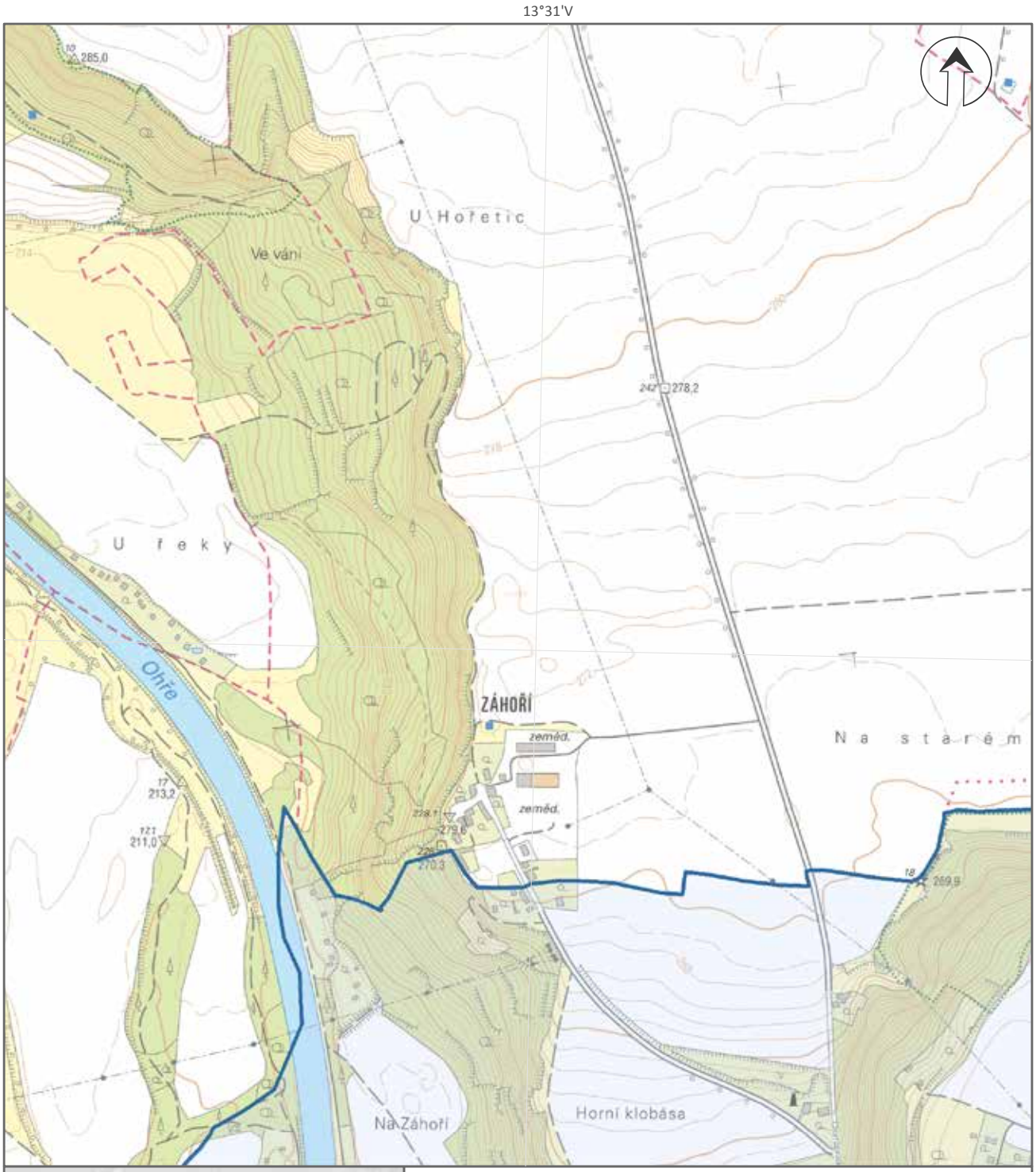

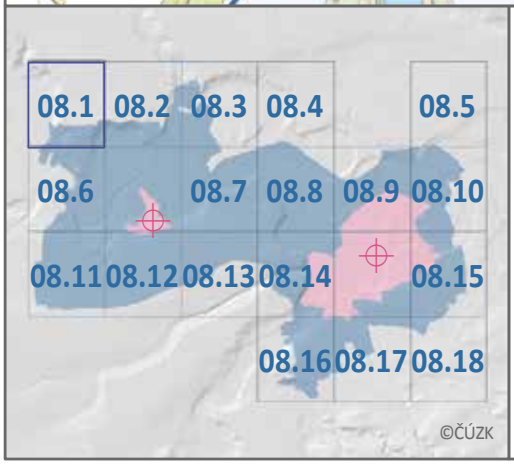

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.1

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČÚZK 2020

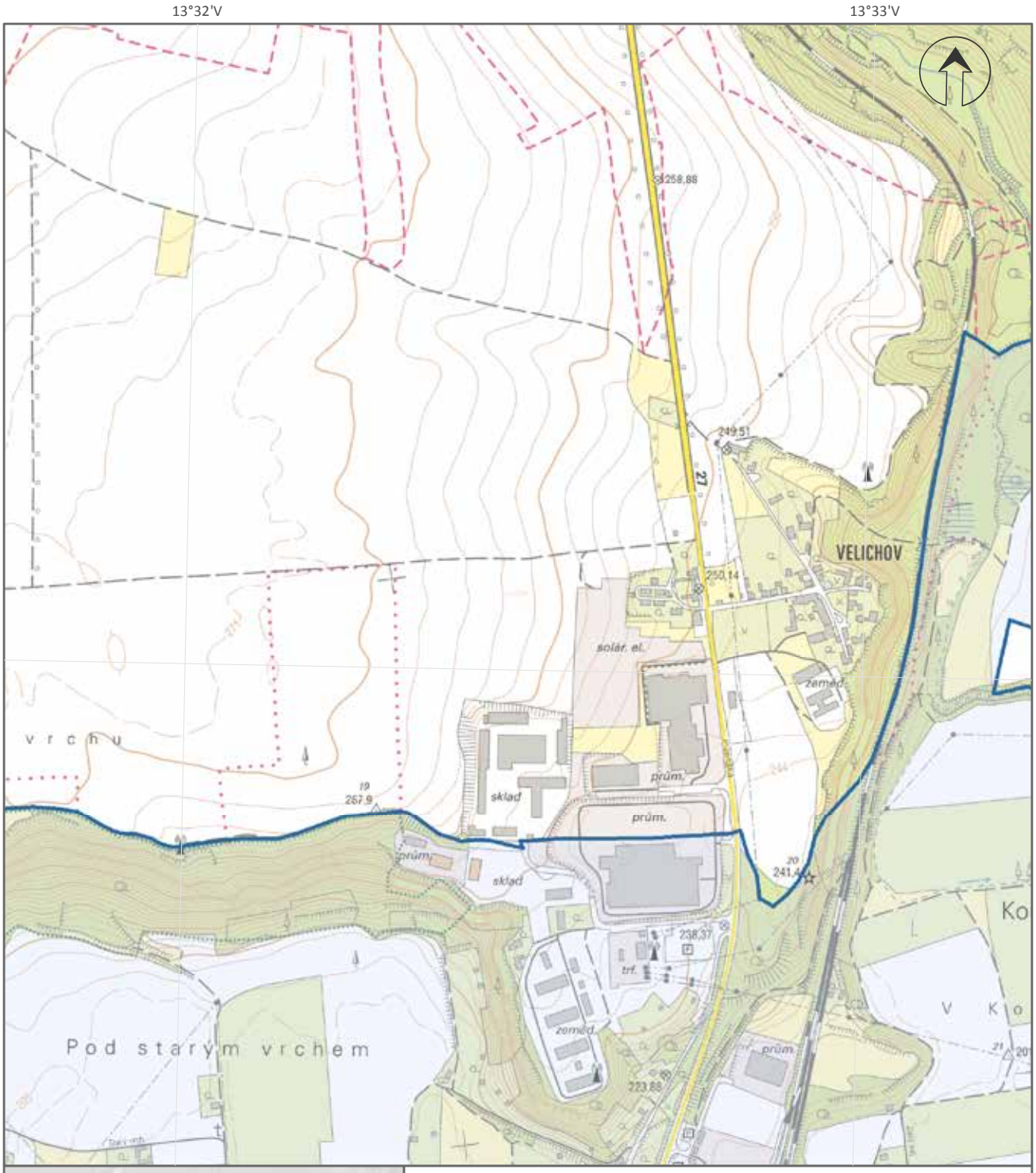

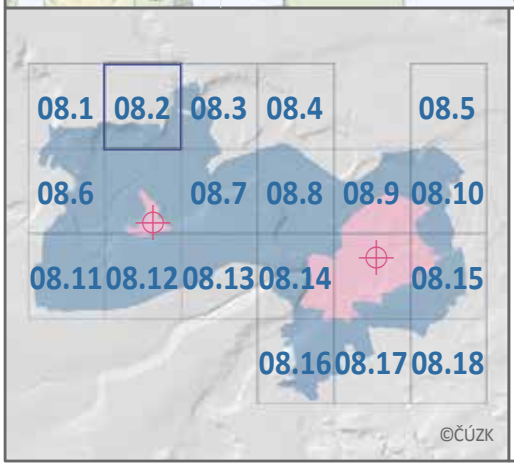

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.2

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČÚZK 2020

13°34'V

50°21'S

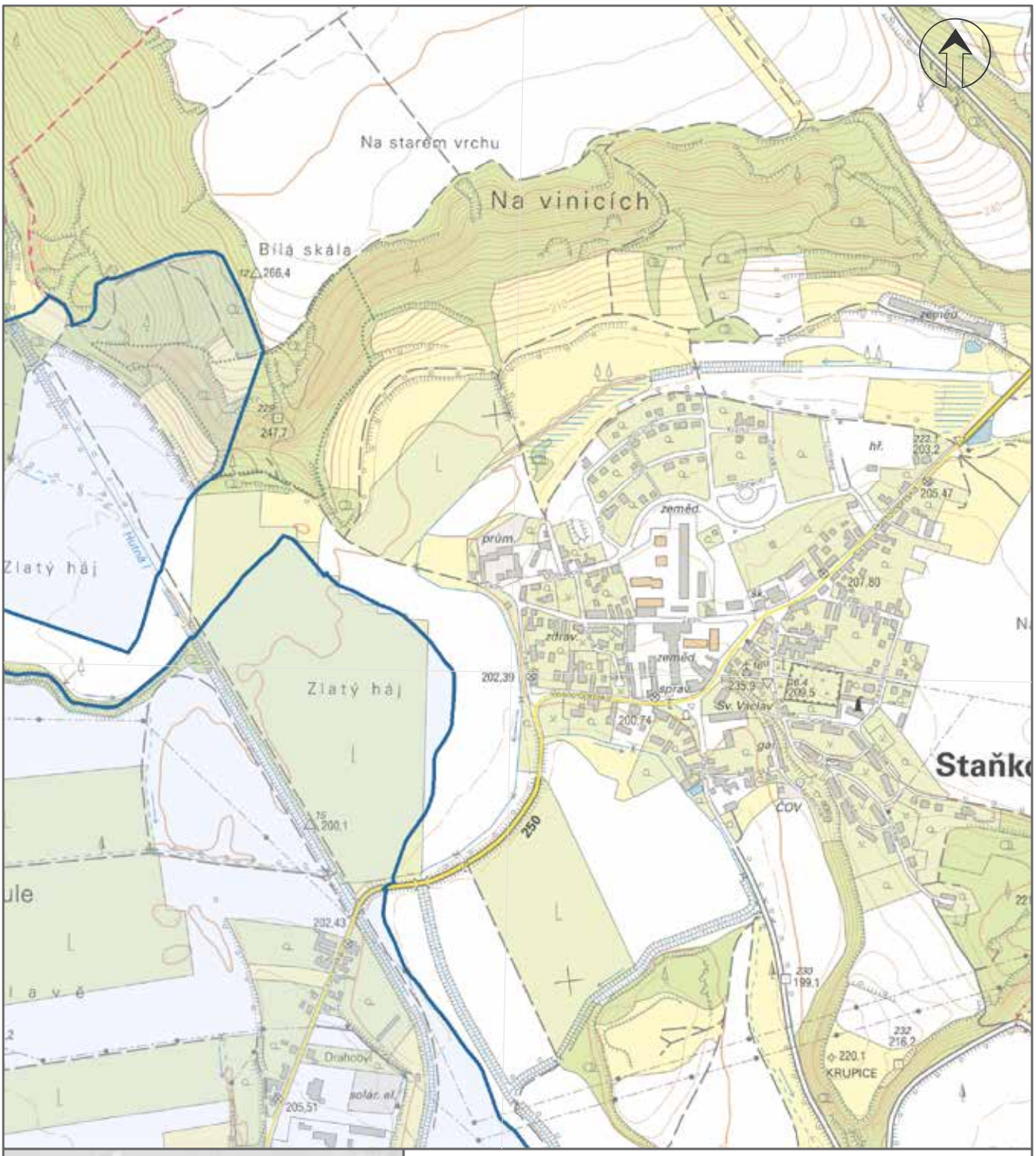

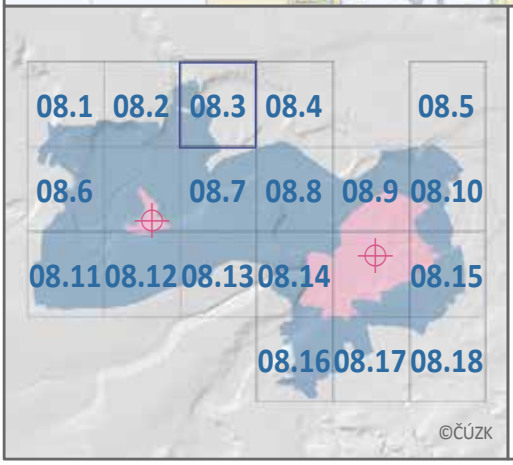

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.3

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

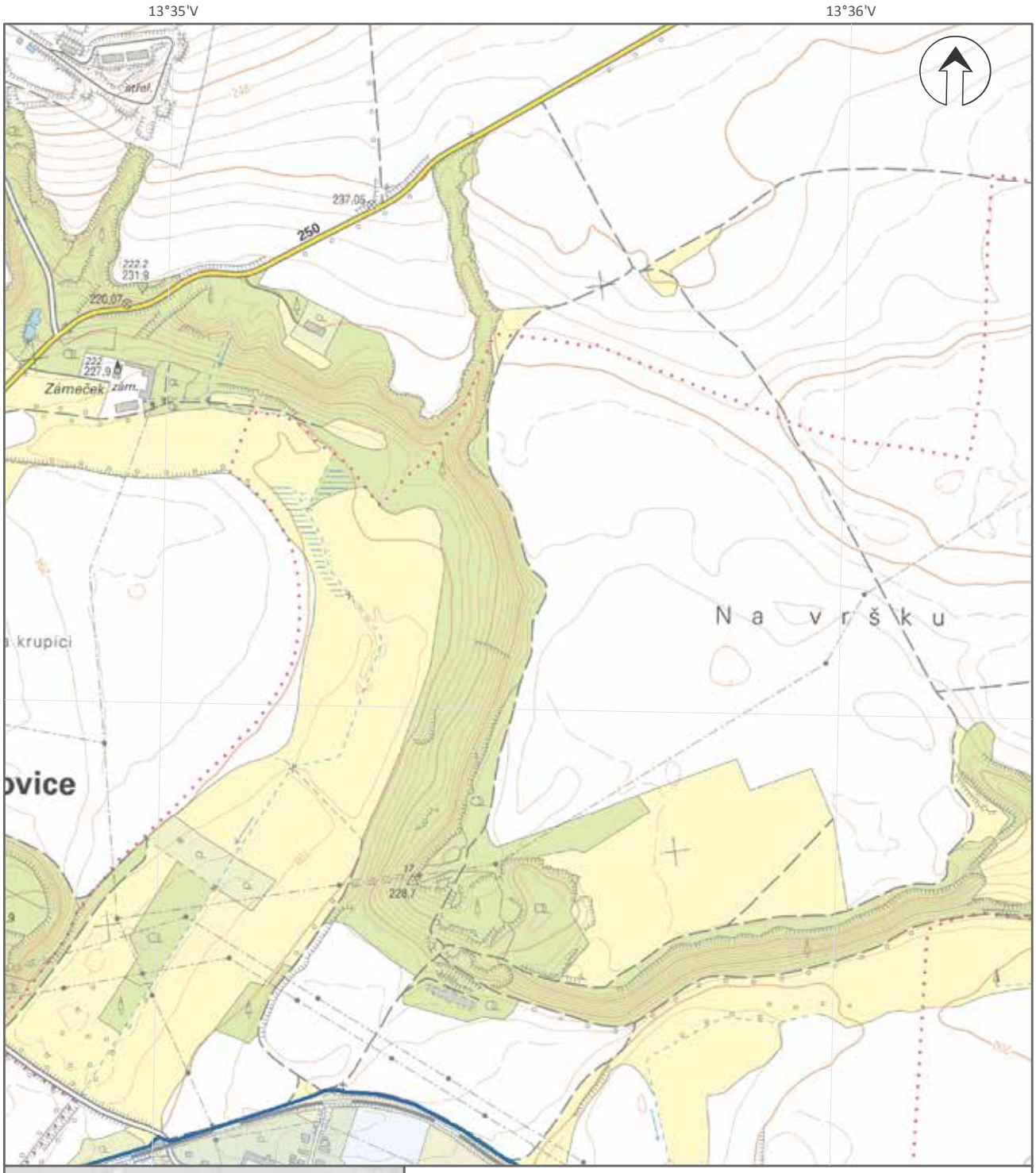

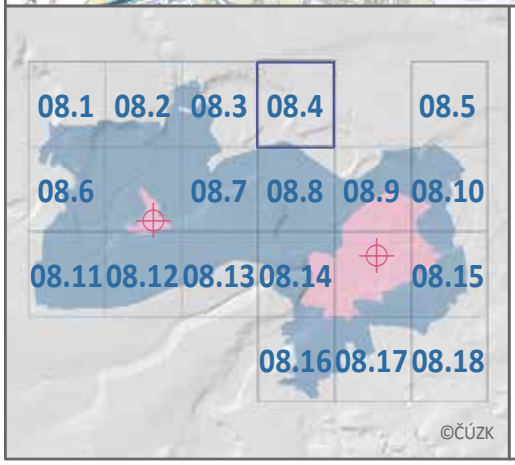

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.4

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

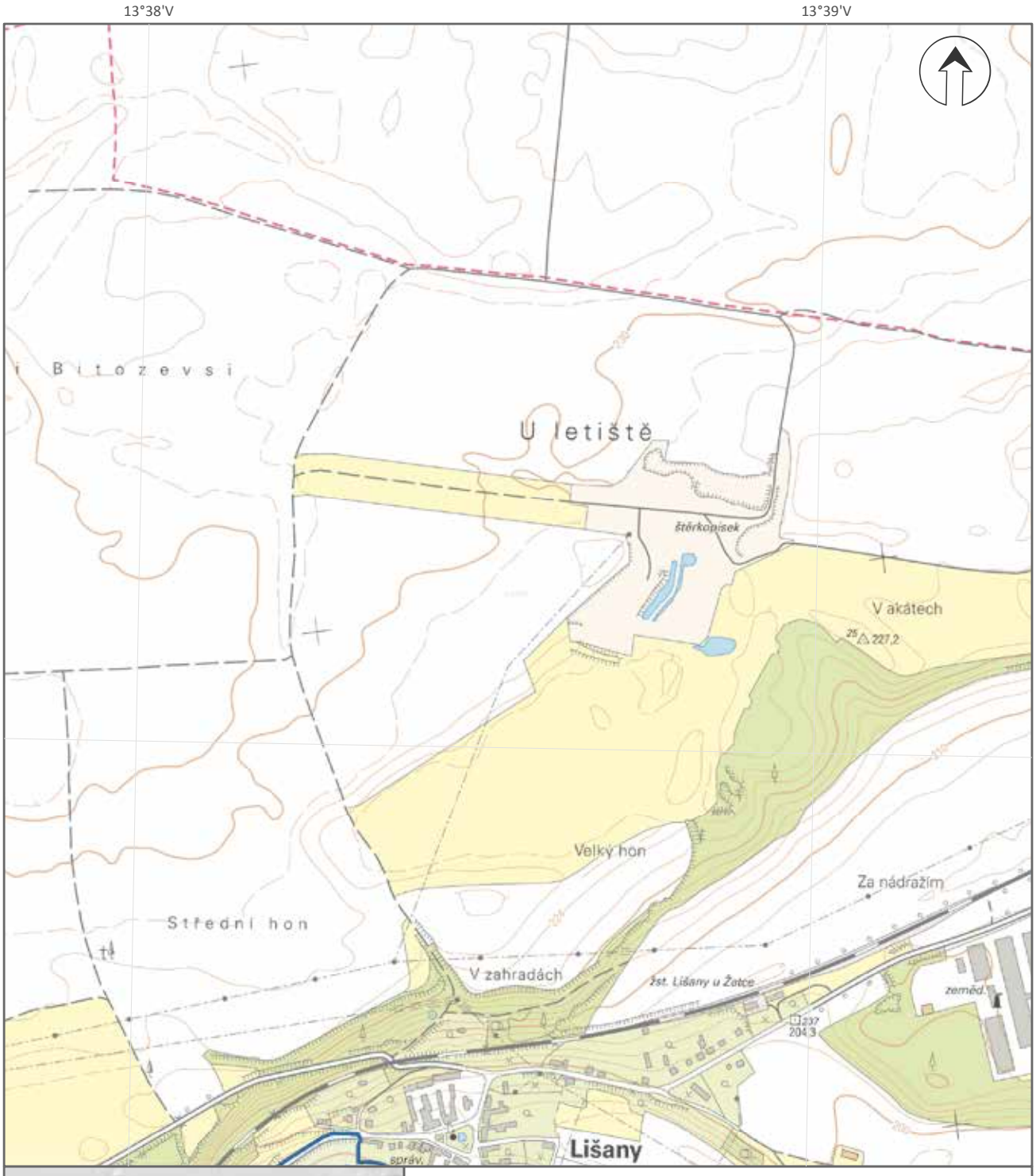

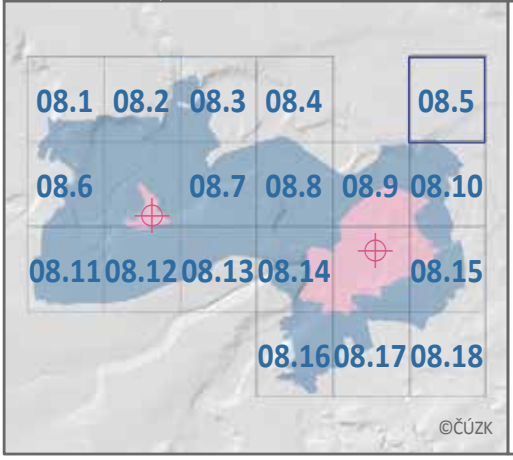

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.5

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČÚZK 2020

13°31'V

50°20'S

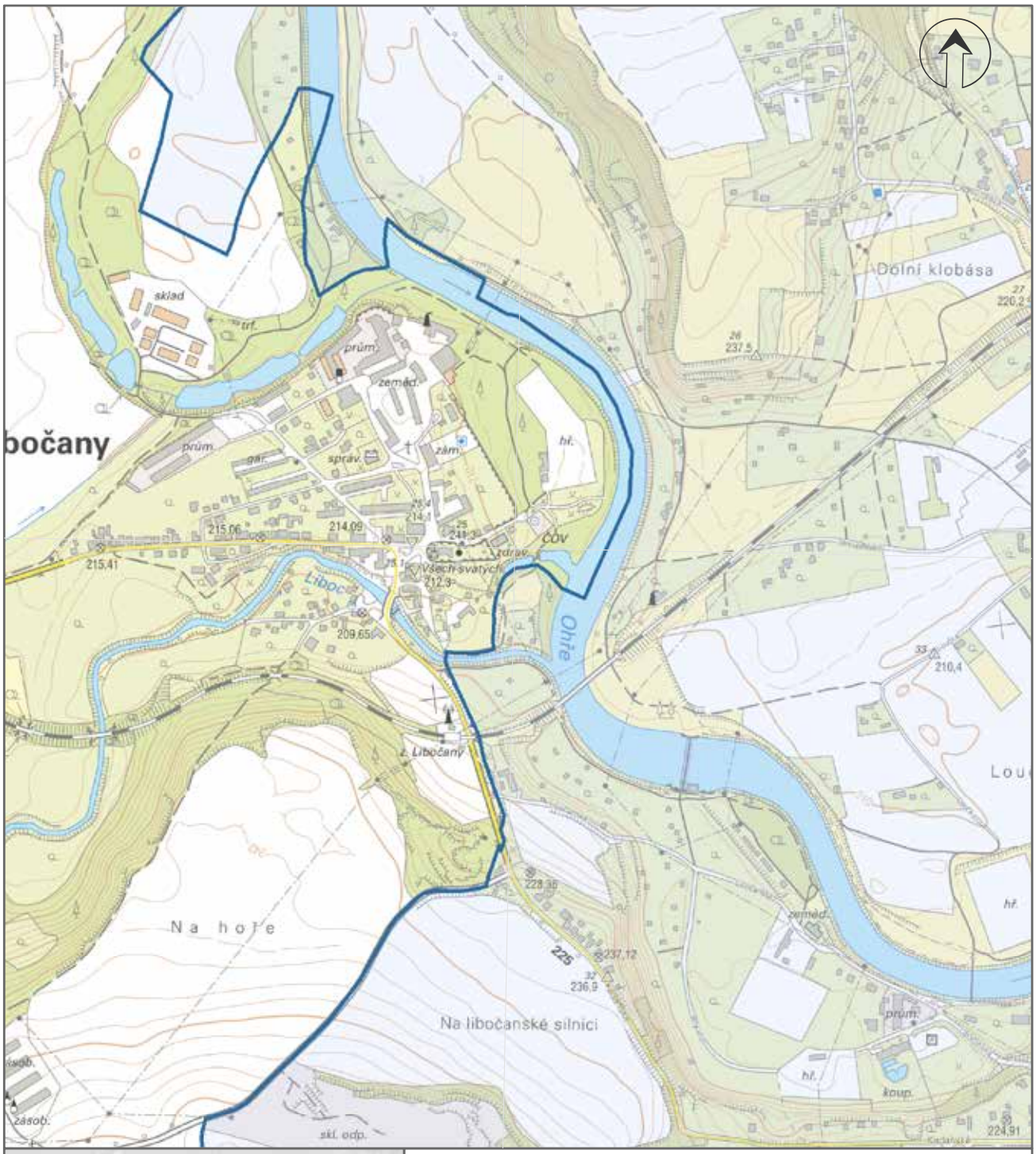

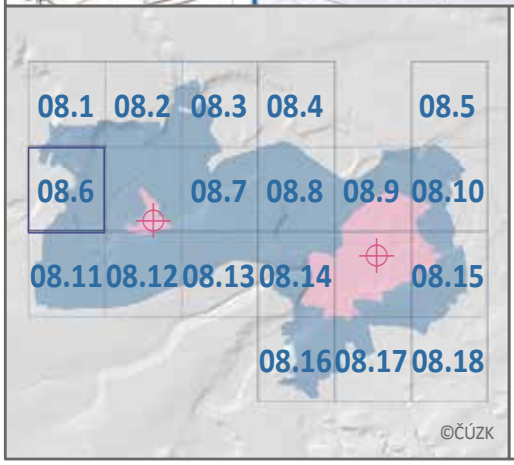

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.6

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

13°34'V

50°20'S

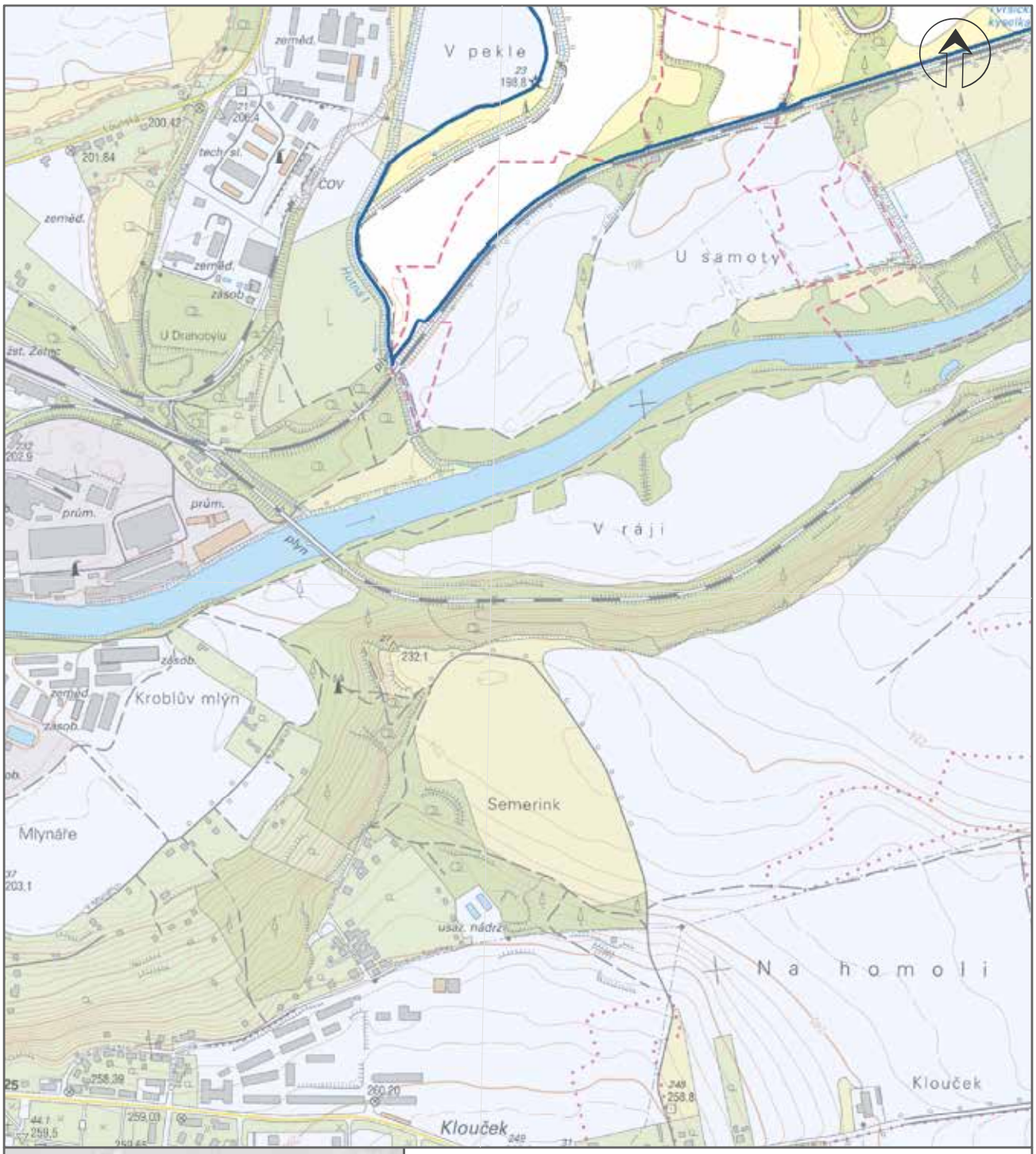

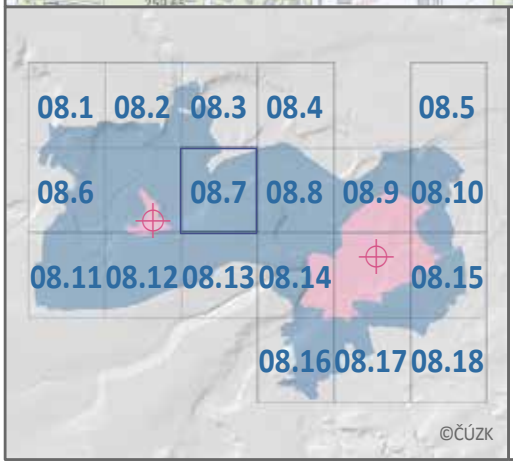

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.7

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

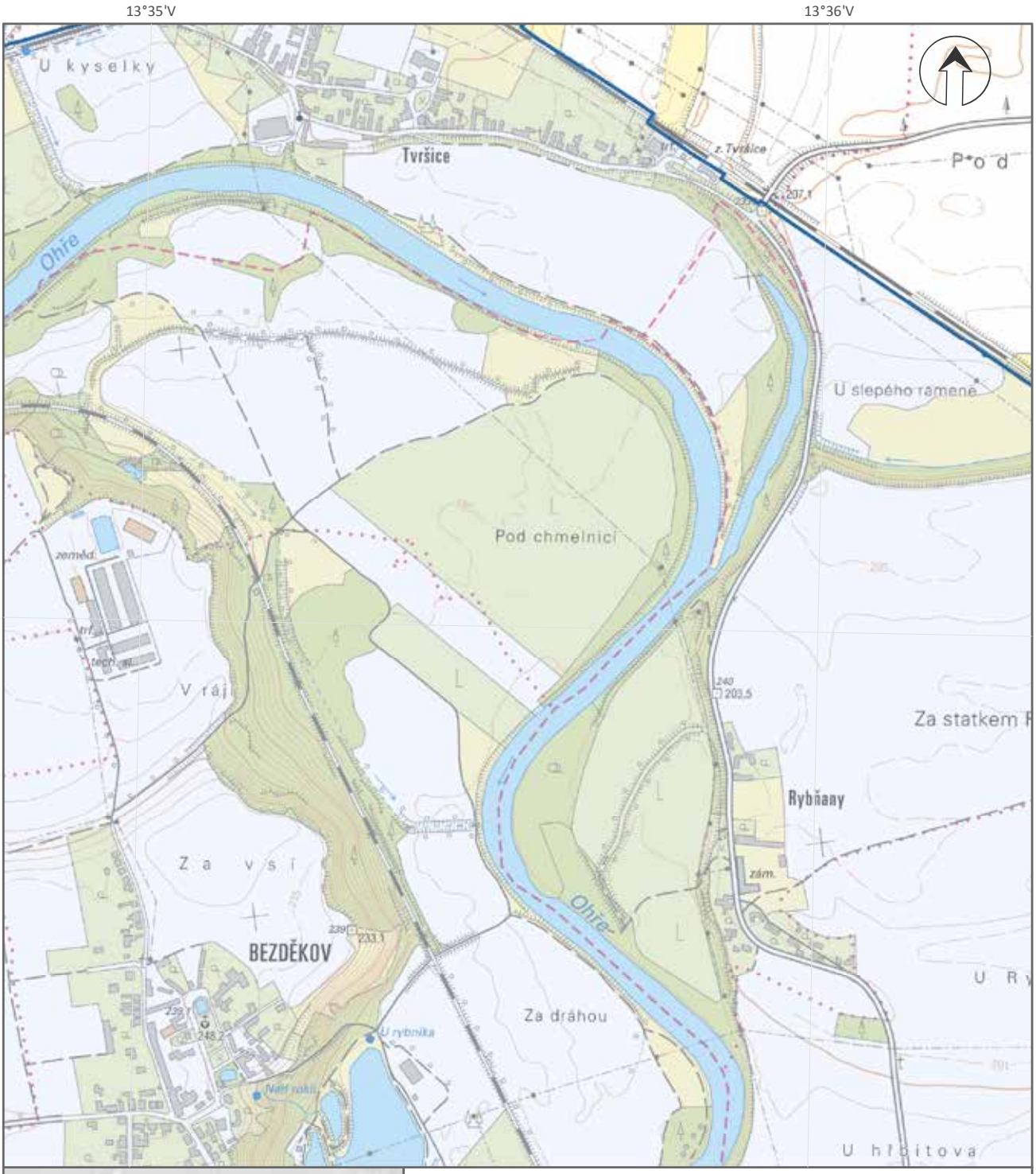

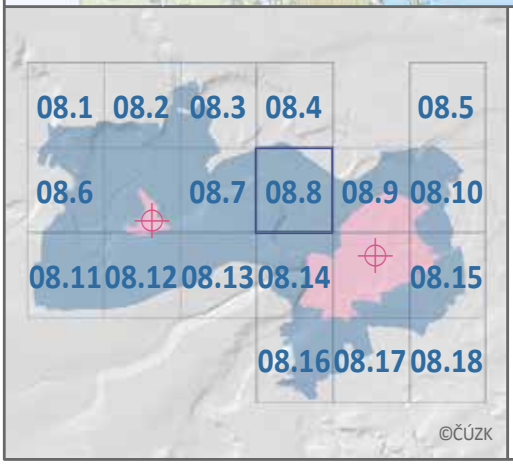

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.8

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

13°37'V

50°20'S

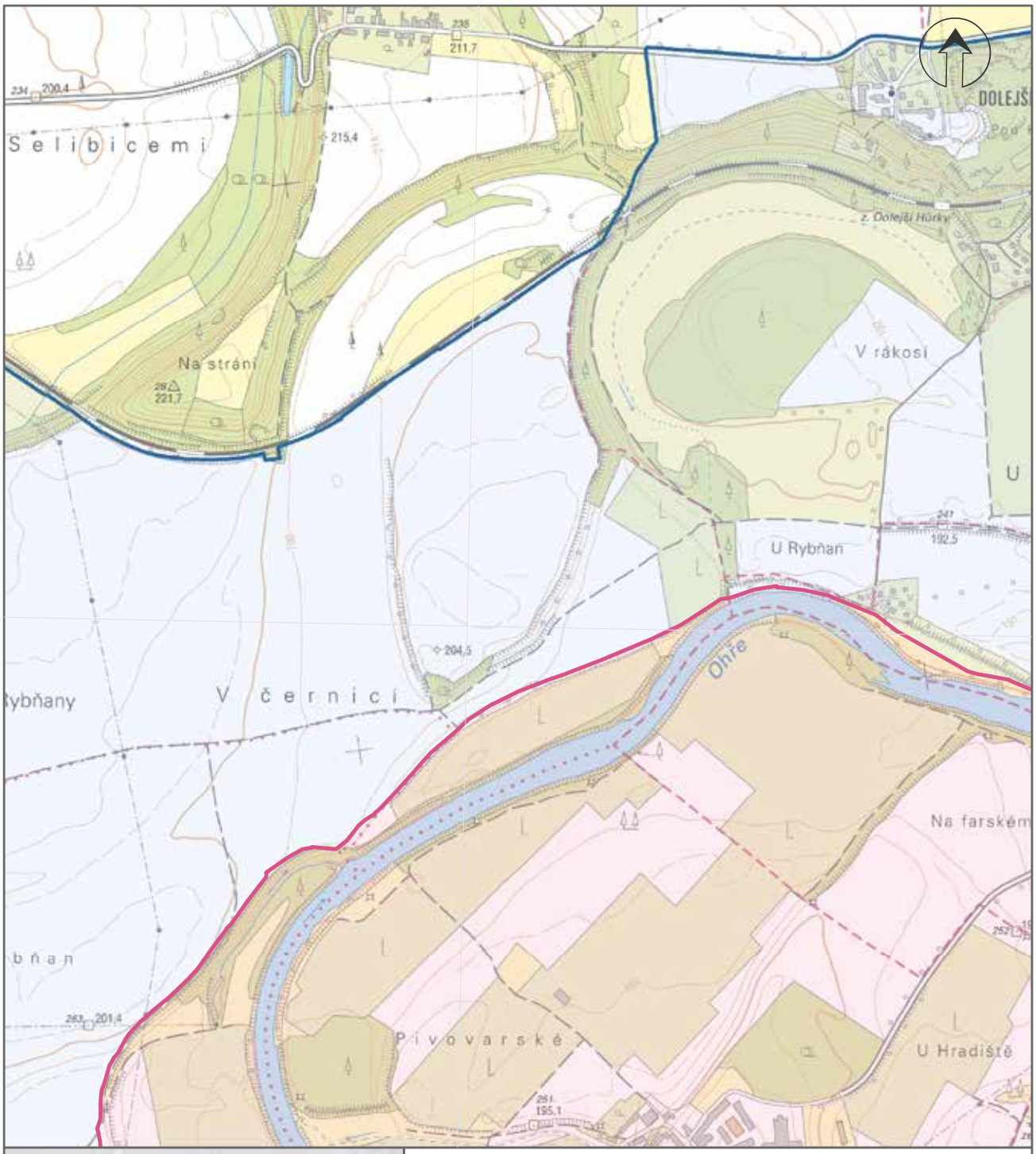

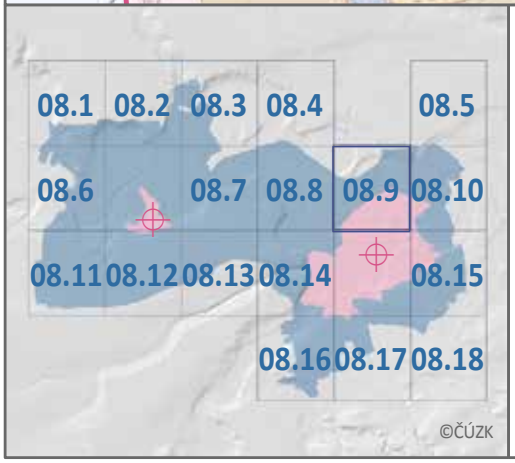

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.9

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

13°38'V 13°39'V

50°20'S

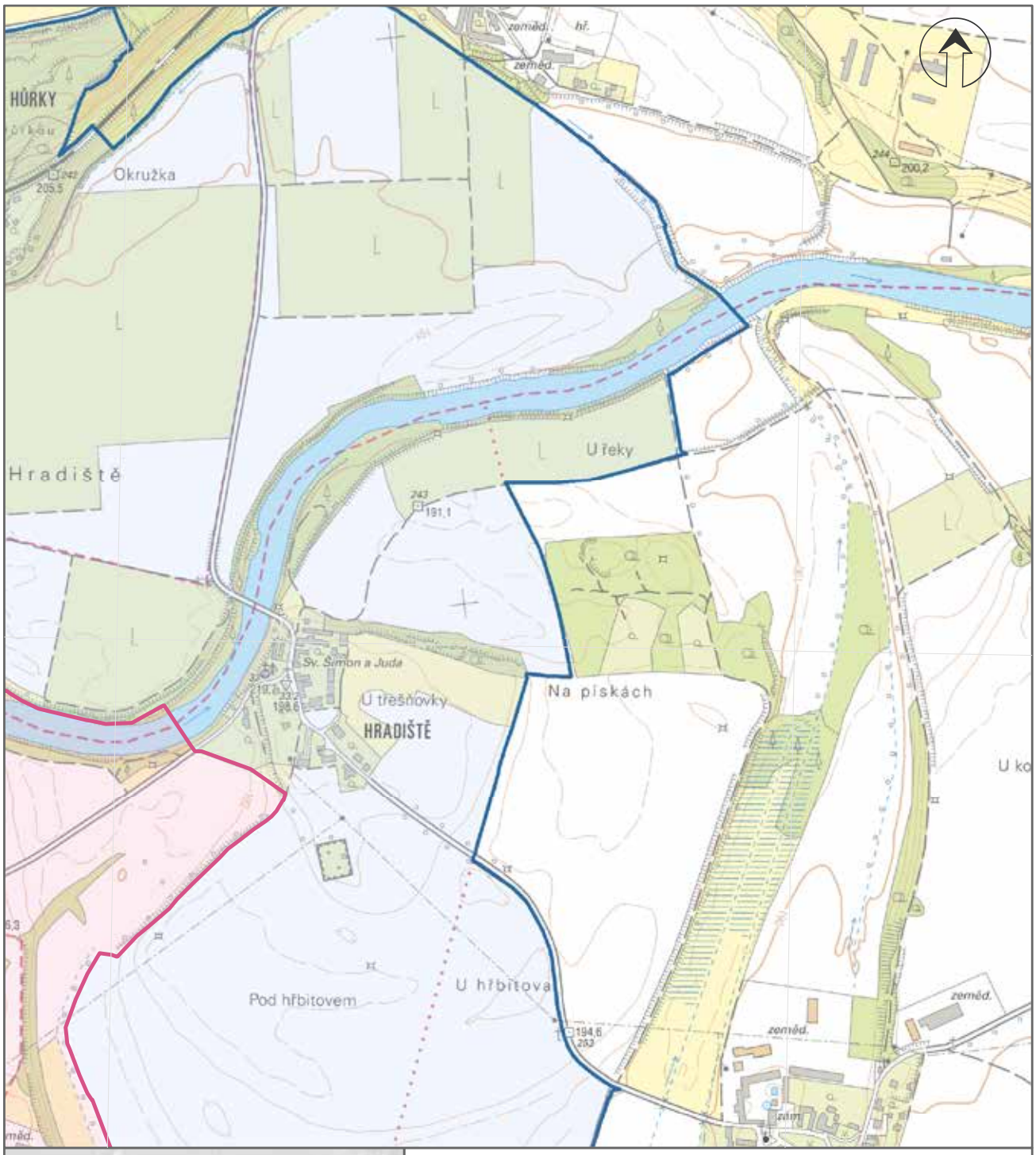

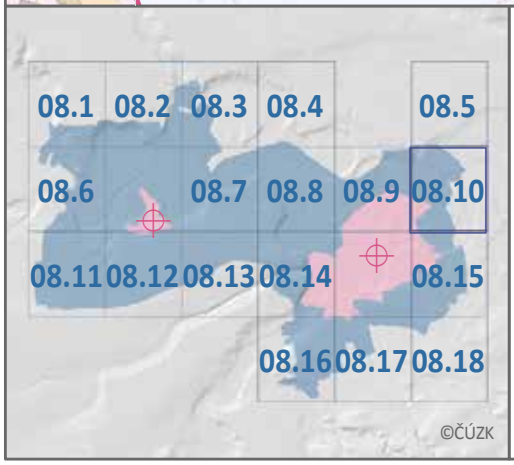

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.10

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

13°31'V

50°19'S

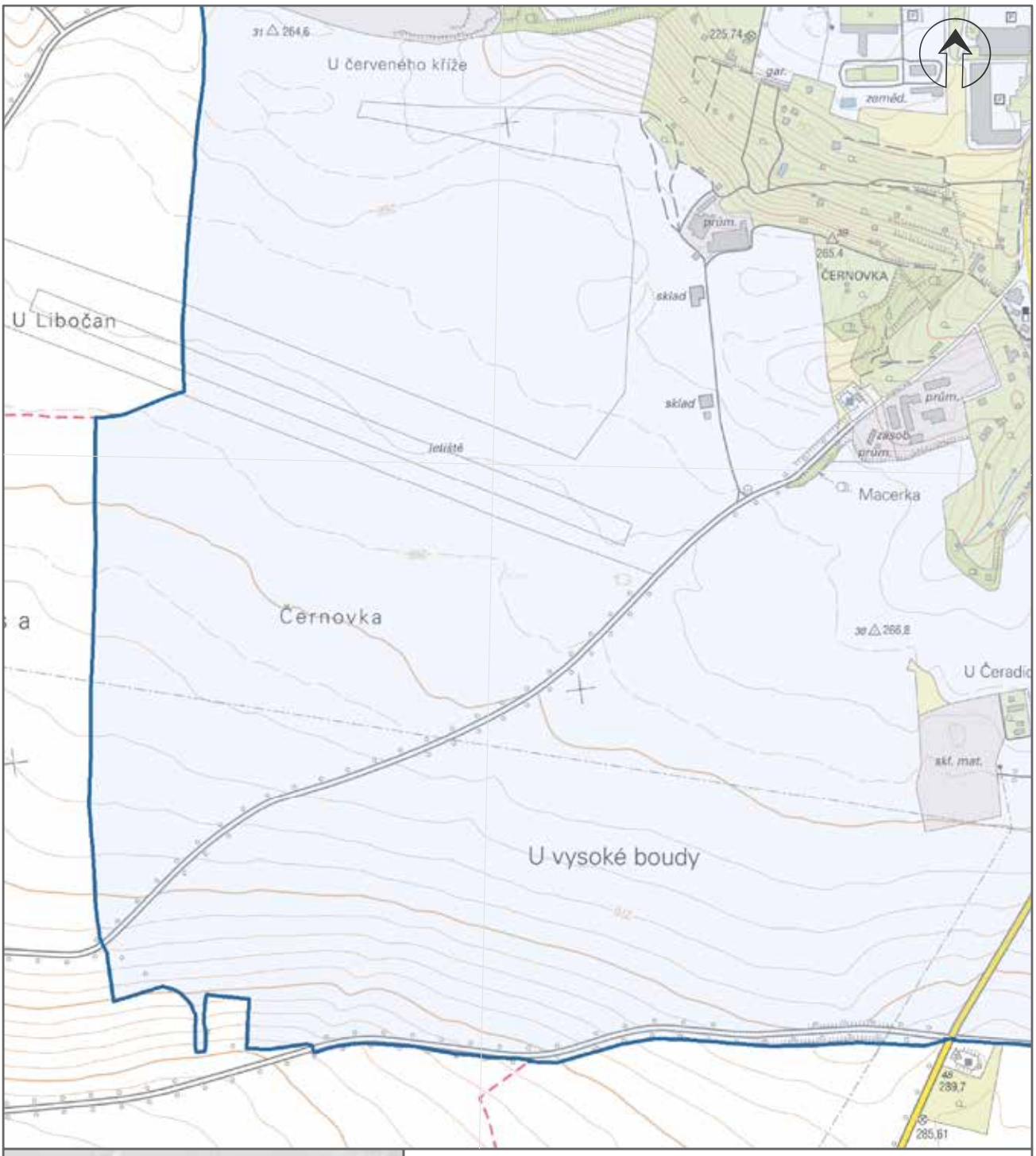

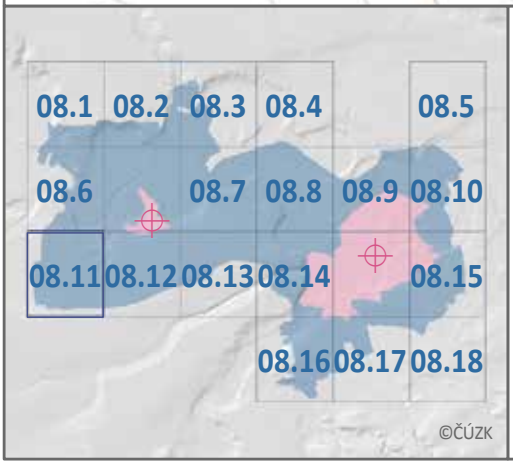

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.11

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

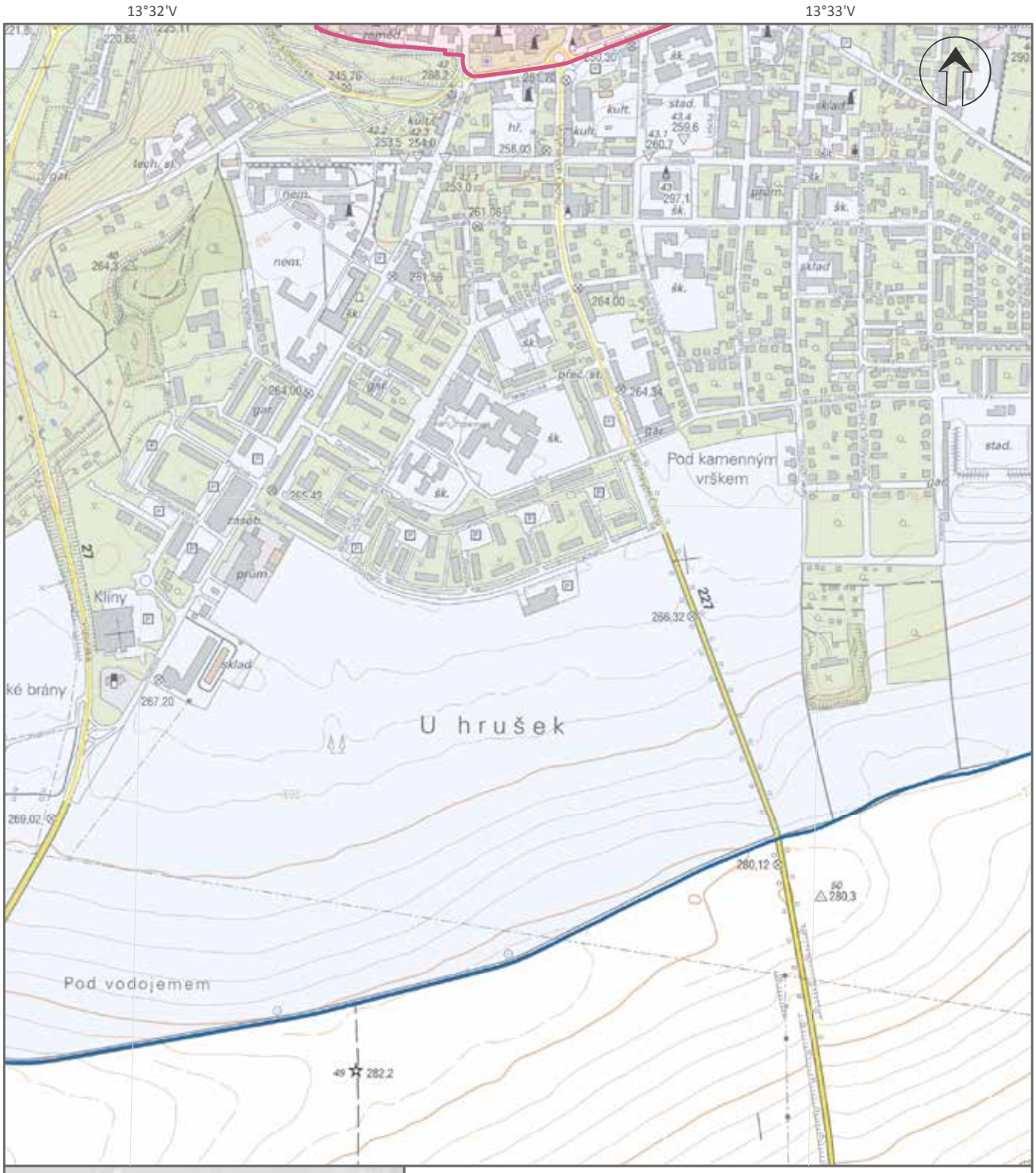

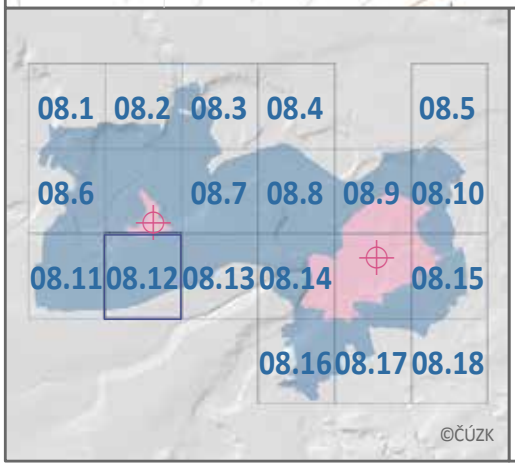

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.12

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

13°34'V

50°19'S

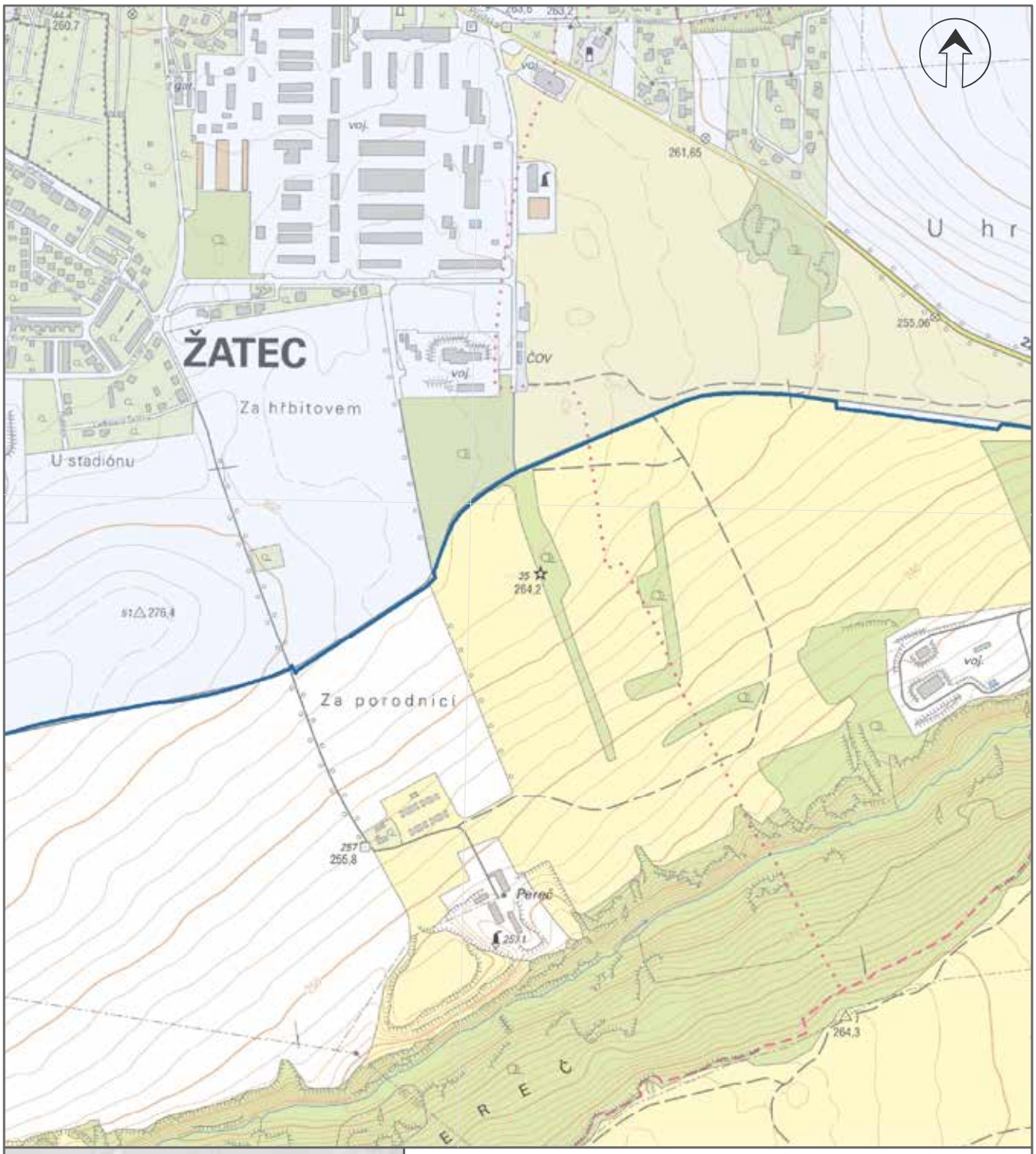

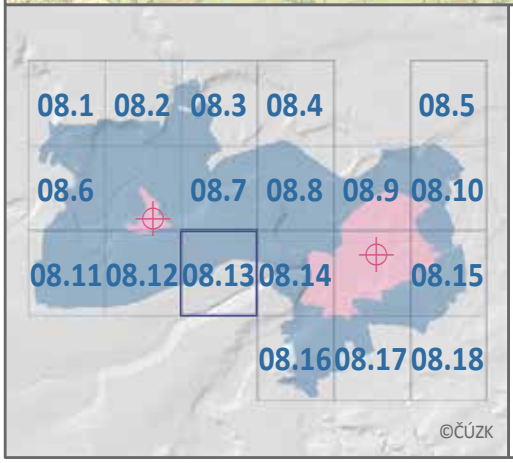

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.13

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

13°35'V 13°36'V

50°19'S

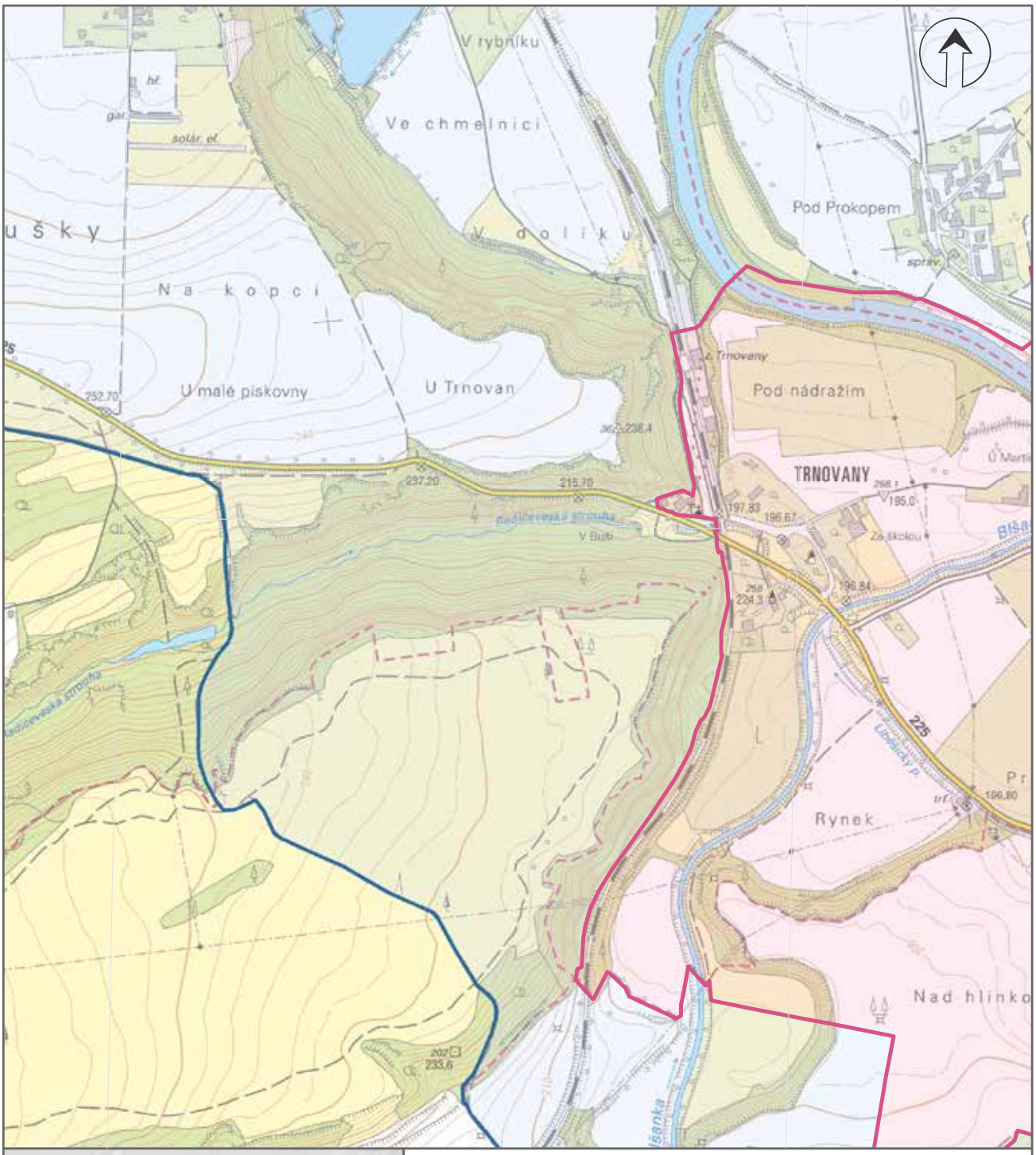

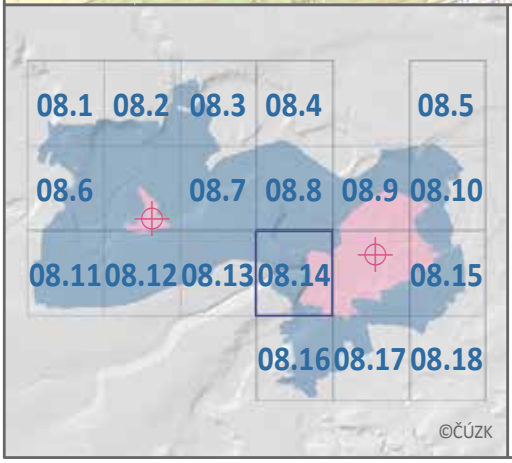

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.14

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

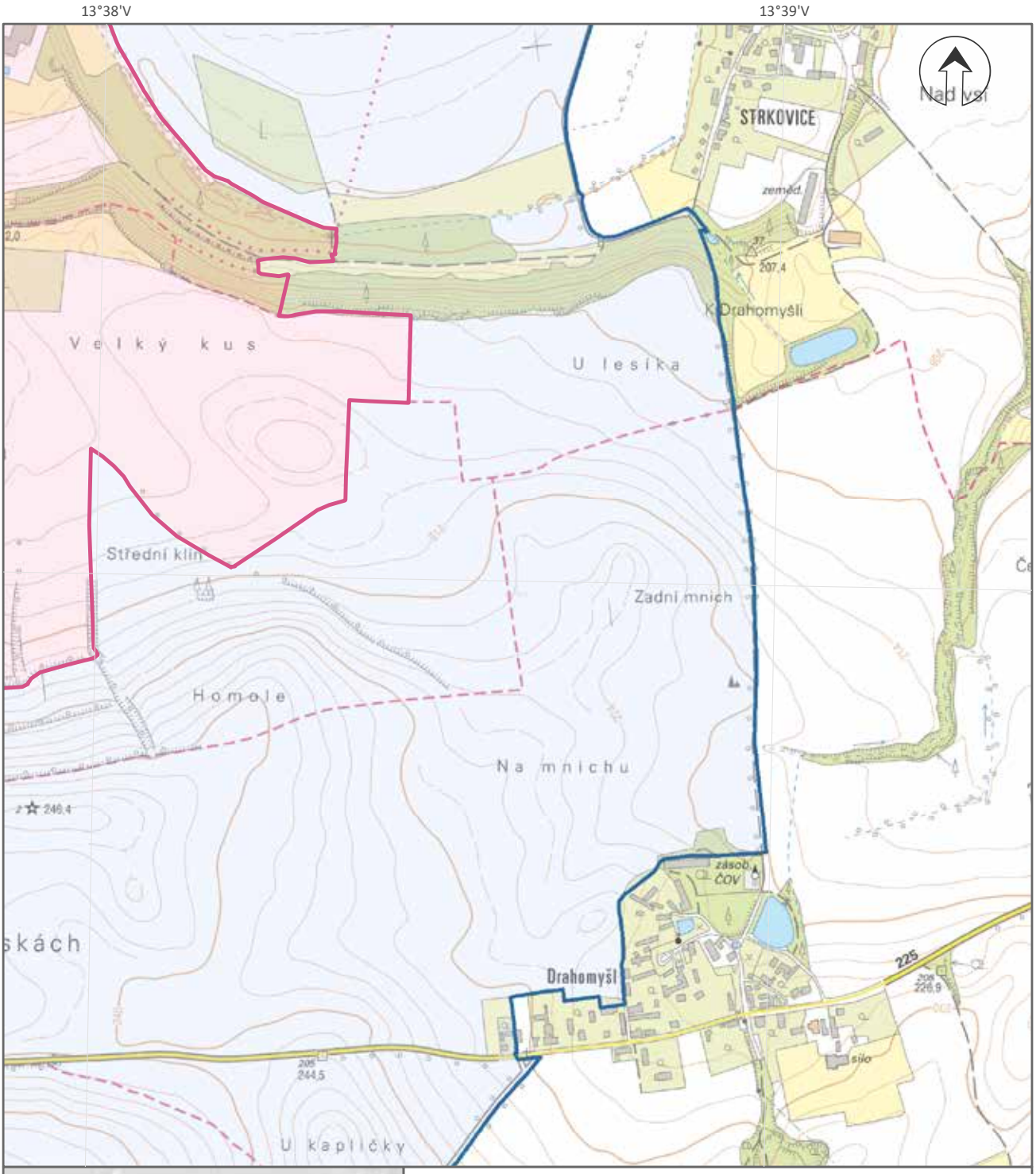

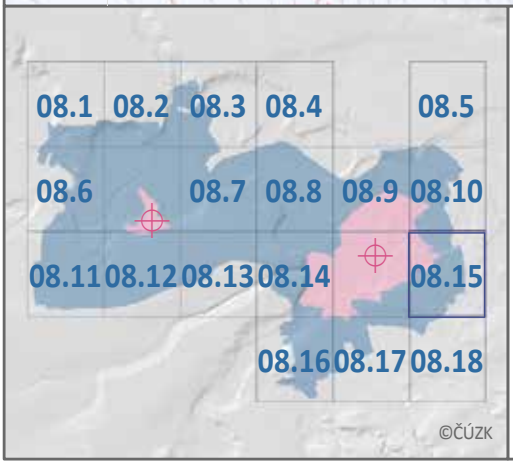

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.15

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

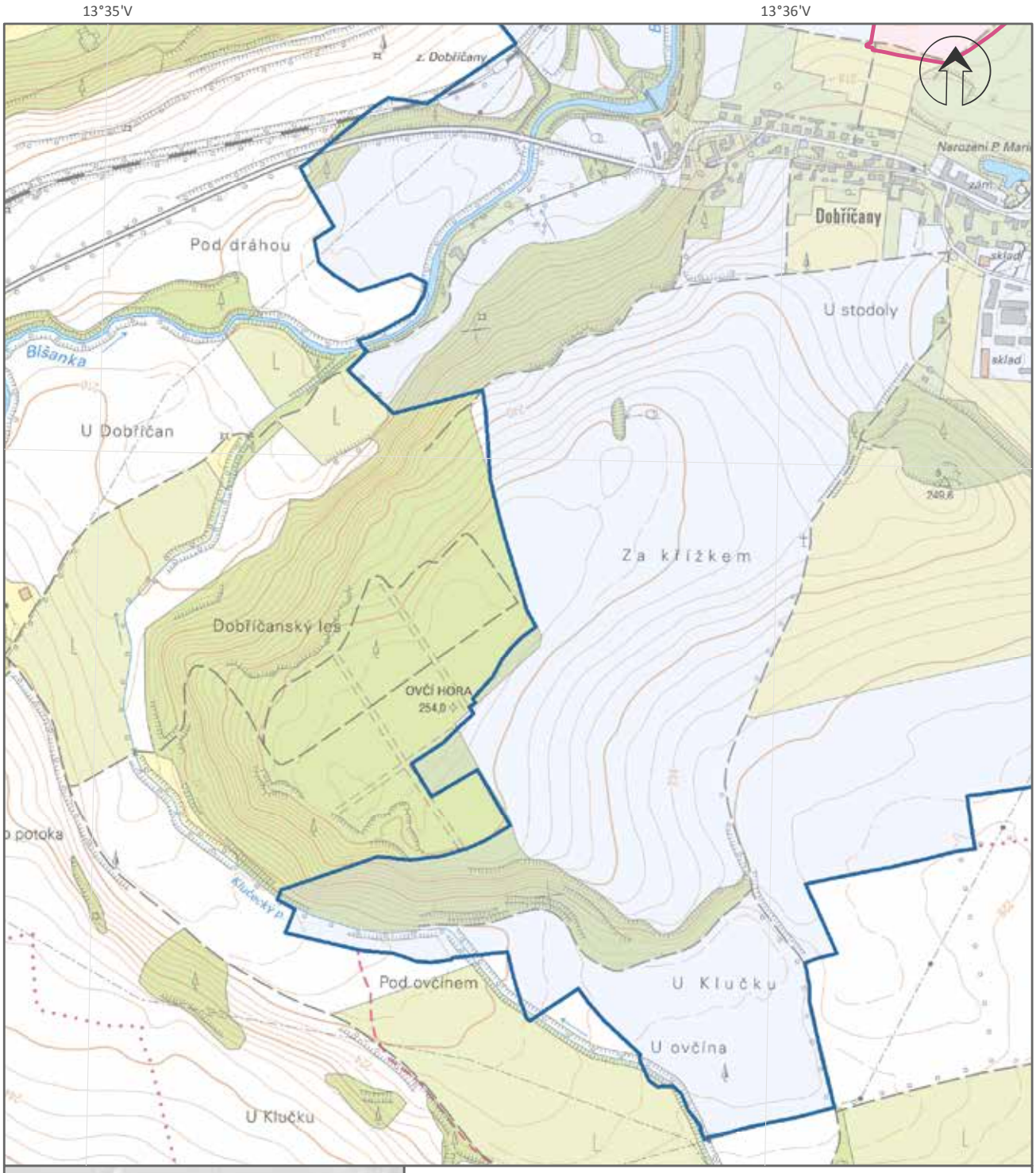

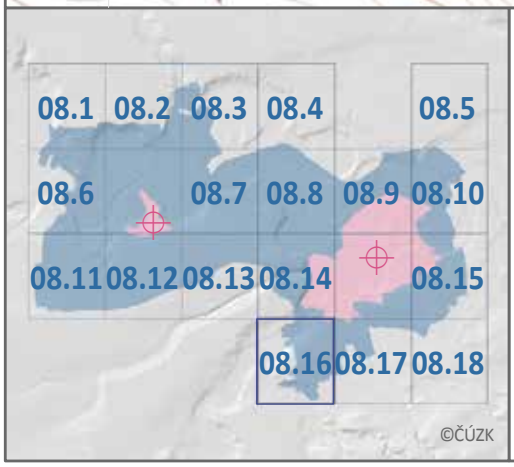

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.16

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

13°37'V

50°18'S

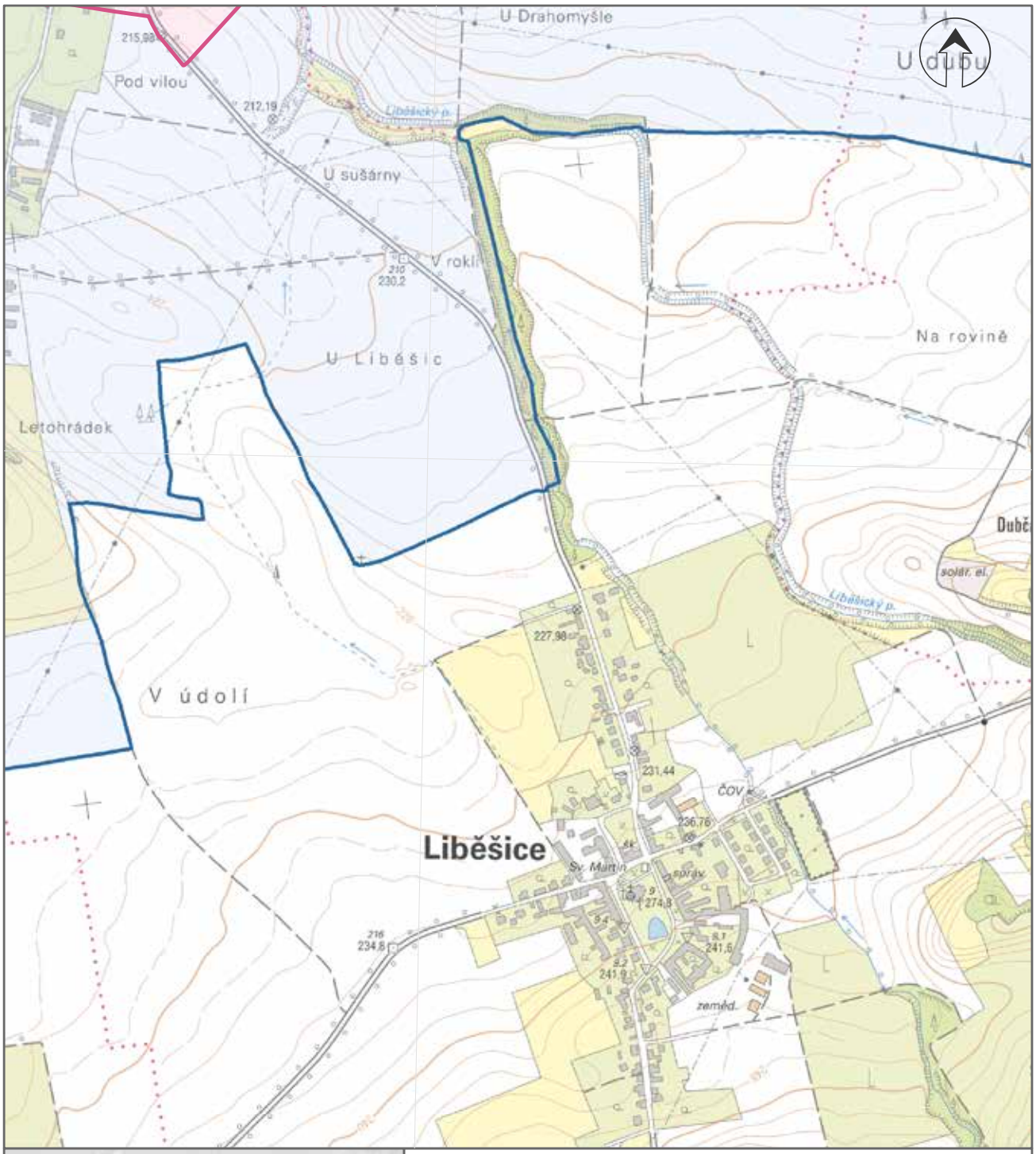

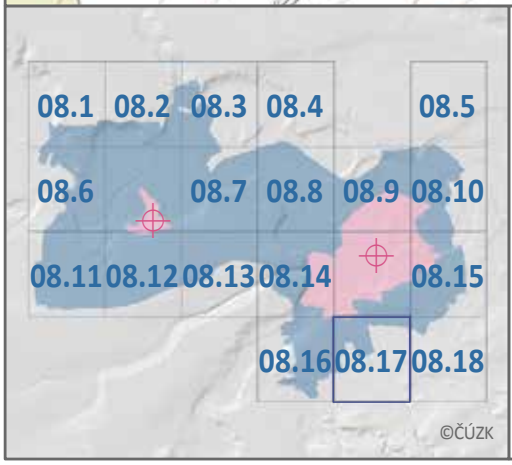

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.17

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČUZK 2020

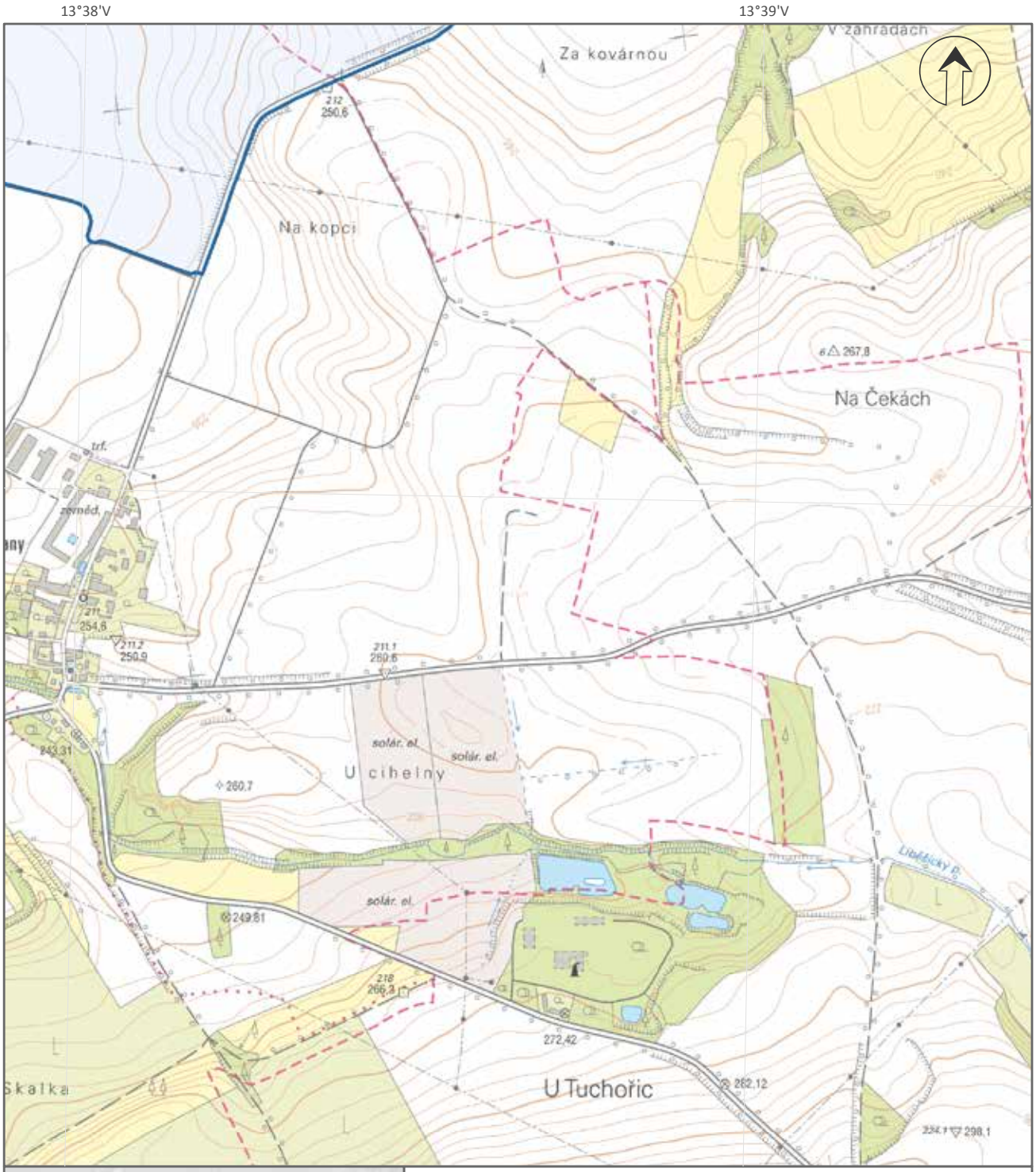

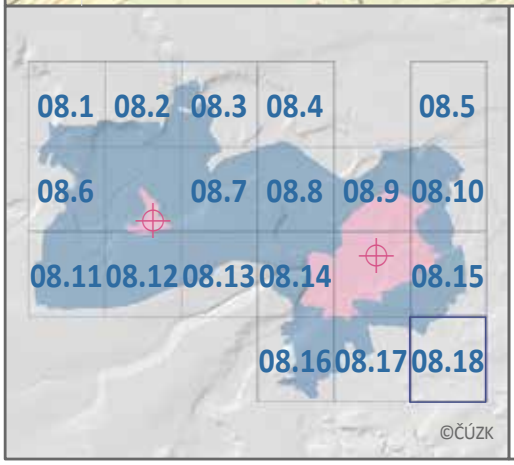

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 08.18

Atlas mapových listů znázorňujících hranici nárazníkové zóny

Nominovaný statek

Nárazníková zóna

0 0,1 0,2 0,3 km

1:10 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČÚZK 2020

1.f ROZSAH NOMINOVANÉHO STATKU (ha) A NÁRAZNÍKOVÉ ZÓNY (ha)

ROZSAH NOMINOVANÉHO STATKU (ha):
01 Žatecká chmelařská krajina: **549,83**
02 Žatec: **44,14**
Total: **593,97**

NÁRAZNÍKOVÁ ZÓNA (ha):
Nárazníková zóna je společná pro obě komponenty, proto je uveden pouze jeden údaj: **3 330,94**

CELKEM (ha):
3 924,91



Kašna chmelových rytířů, Kapucínská zahrada, Žatec, 2016



Jarní práce ve chmelnici na Žatecku, Oskar Brázda (1887-1977)



2. Popis

2. Popis

2.a POPIS STATKU

2.a1 PŘEDSTAVENÍ STATKU

Severozápadně od hlavního města Prahy, při středním toku řeky Ohře, se nachází zcela jedinečné území, ve kterém se po staletí daří chmelové révě, specifické rostlině, jejíž plodenství - chmelové hlávky - jsou základem jemné chmelové chuti a hořkosti mnoha světově známých značek piva. Zlidovělá rčení: „Chmel je naše zlato; Chmel národa je tmel; Jediné, co nám svato, je chmel, jen chmel, jen chmel!; Zelené zlato“, dokládají, jak vysoko již naši předkové oceňovali hodnotu této popínavé rostliny. Málokdo však zná složitost procesu, který je spojen s pěstováním, zpracováním, certifikací a úpravou usušeného žateckého chmele před tím, než doputuje do míst, kde je využíván pro vaření piva. Specifické vlastnosti žateckého chmele byly dokonce na počátku vzniku nejrozšířenějšího typu piva na světě, tzv. plzeňského. Unikátní tradice pěstování a zpracování chmele na Žatecku, stovky let usilovné práce a vynalézavosti, se otiskly do tváře krajiny v okolí města Žatce.

Domovem pro pěstování původního chmele, který může nosit prestižní název žatecký chmel (Saaz hops), je tzv. Žatecká chmelařská oblast, což je certifikovaný název území na pomezí Středočeského a Ústeckého kraje České republiky, a to zhruba v úrovni 50. rovnoběžky v zeměpisném pásmu obecně velmi příhodném pro pěstování chmele.

Ojedinělá kombinace kvality půdních a klimatických podmínek umožnila kontinuální pěstování chmele v dobách příhodných i méně úspěšných, kdy v řadě jiných zemí na jeho pěstování vlastníci polí rezignovali. Místní chmel, nesoucí evropsky uznávanou značku kvality, změnil město Žatec na chmelařské centrum, které je současně sídlem vědeckých a pěstitelských institucí, jejichž vliv na vědu, výzkum a obchod je globální.

Žatecký region je stále jedním z nejproduktivnějších na světě pro pěstování chmele. Během dlouhého období byly vyvinuty nové technologie pěstování a zpracování chmele, ale krajina se zásadně nezměnila. Vlivem toho můžeme od pozdního středověku do současnosti nalézt přítomnost hmatatelných důkazů. Město a jeho okolí tvoří soubor, který vyjadřuje udržitelnost technického, hospodářského a sociálního rozvoje chmelové kultury. Rozložení a panorama krajiny si zachovaly svůj výrazný charakter.



Řeka Ohře a chmelnice, od Trnovan k Hradišti, 2019

Co je vlastně chmel?

Chmel otáčivý (Humulus lupulus L.) je důležitou technickou plodinou a surovinou pro výrobu piva. Je znám také pro své léčivé účinky, např. jako prevence proti Helicobacter pylori (bakterie způsobující žaludeční vředy) nebo pro menopauzální komfort. Už v 16. století lékař Tadeáš Hájek z Hájku radil užívat syrovou rostlinnou šťávu, kořen, odvar z listů a nažky chmelové rostliny při různých chorobách. Léčebné účinky chmele tak mohly ulevit pacientovi trpícímu malomocenstvím, jaterními a močovými chorobami a zácpou.

Chmele si v 8. století cenil i arabský lékař Mesüe, který ho doporučoval na čištění krve či proti žluté zimnici. Na chmelových listech si také pochutnávali gurmáni v antickém Římě a ve středověku si prý šlechtici ochucovali mladé chmelové výhonky solí, pepřem, octem a olejem.

Kulturní pěstování chmele úzce souvisí s výrobou piva. Chmelové hlávky dávají pivu charakteristickou nahořklou chuť, aroma a současně působí jako konzervační prostředek. Chmel se rozhodující měrou podílí na celkovém charakteru piva. Jeho přednosti jsou od středověku všeobecně známé a všemi odborníky celosvětově bez výhrady uznávané. Vyvážený obsah jednotlivých pryskyřic, polyfenolů, silic a ostatních látek v lupulinovém zrnu hlávky utváří unikátní v této oblasti světově po staletí utvářené přírodní dílo.

Chmel je vytrvalou rychle rostoucí pravotočivou rostlinou, která na pozemku chmelnice vytrvává dvacet a více let. Pro svůj kulturní růst vyžaduje umělou oporu a dostatek vláhy (kterou získává především z půdy), a to pomocí extrémně bohatého kořenového systému dosahujícího běžně až 2 metrů. Rostlina chmele potřebuje dostatek slunečního svitu (v tuzemských podmínkách průměrné trvání slunečního svitu ve vegetačním období 1 300-1 500 hodin), s vegetační (duben až srpen) tepelnou konstantou (2 000-2 800 °C). Rostlina i v současnosti vyžaduje poctivou ruční práci a celoroční péči.

Za chmelové půdy jsou označovány takové, které mají značnou mocnost ornice, odpovídající podíl humusu, dobrou vodní i vzdušnou kapacitu, nízkou hladinu podzemní vody a vhodné mechanické a chemické



Typický žatecký objekt, komín bývalé balírny a skladu chmele v centru města, Žatec, 2014

Načesaný chmel, 2016





Označení odrůdy chmele, Stekník, 2019

Chmelnice v květnu, Stekník, 2020



složení. Chmelnice v okolí Stekníku jsou konfigurovány v nadmořské výšce kolem 200 m n.m.

Pěstování chmele generuje i mnoho mimoprodukčních funkcí, jakými jsou podpora biodiverzity, stabilizace klimatu či minimalizace eroze. Vzrostlý porost vysoké konstrukce se se stává refugiem pro místní faunu. Chmelnice poskytuje úkryt pro zvěř (např. se zde vyskytuje zvěř srnčí, zajíc, bažant, liška, kuna), záhonové dráty se stávají dočasným útočištěm pro zpěvné a dravé ptactvo (např. káně, vrána, havran, kos, vrabec, sýkora). Z pohledu klimatu chmelová biomasa tlumí skleníkový efekt, neboť pohlcuje energii slunečního záření a půdu svým stínem zakrývá. Má-li dojít na větrnou či vodní erozi, volba sponů způsobí, že zemina není nenávratně odnášena či splavována.

Žatecký poloraný červeňák je odrůda nejvíce spojená se žateckým chmelem. Z hlediska pivovarnického je vysoce ceněn a na náročném světovém trhu stále uznáván jako standard špičkové kvality. Dává pivu pravé jemné chmelové aroma bez vedlejších vůní a příjemnou hořkost. Charakteristické je pro něj jemné vřeténko Obsah alfa a beta kyselin je vyrovnaný. Jejich vzájemný poměr se pohybuje v rozmezí 0,60-1,00. Skladba chmelových pryskyřic je příznačná poměrně nízkým obsahem alfa hořkých kyselin. S ohledem na vývoj počasí v daném roce se pohybuje v průměrném rozmezí 1,5-5,5 %.

Dalším charakteristickým znakem je přítomnost velkého množství ß-farnesenu (14-20 % rel.), který lze u jiných chmelů nalézt jen v minimálním množství, a naopak nízký obsah myrcenu. Celkový charakter vůně žateckého chmele je dán vzájemným poměrem všech jednotlivých složek chmelových silic. Odrůda prošla staletým vývojem, kdy se utvářely a upevňovaly její biologické vlastnosti.

Socioekonomický význam žateckého chmele

Žatecké chmelařství bylo jedním z hlavních zdrojů obživy a peněžních příjmů místního obyvatelstva (jak dokládá např. berní rula pro Žatecký kraj ze 17. století).

Peněžní příjmy měšťanů a poddaných ovlivňovaly podstatnou měrou jejich celkové hospodářské a sociální postavení, a tím urychlovaly proces sociální diferenciace venkovského prostředí v období 18. a 19. století. V tomto období zlidovělo pro žatecký chmel označení „zelené zlato“. Obchodování chmelem

formovalo vztahy mezi Čechy, Němci a Židy, a to zejména v meziválečném období, což mělo za následek utváření spolků chránících a podporujících žatecký chmel.

Pěstování a následné zpracování chmele promítá v bilanci agrárního zahraničního obchodu, a tím posiluje hrubý domácí produkt země. Jedinečná kvalita žateckého chmele, i přes mnohdy nejistou rentabilitu úrody vlivem počasí, ovlivňuje životní úroveň nejen pěstitelů, ale i běžné společnosti, má význam národohospodářský, podporuje zaměstnanost, rozvíjí kulturní a sociální život a v neposlední řadě organicky utváří krajinu Žatecka.

Chráněné označení původu

Žatecká chmelařská oblast je nejvýznamnější produkční oblastí chmele v České republice. Z celkových 5 003 ha sklizňové plochy chmelnic v České republice evidovaných v roce 2019 se 3 869 ha nacházelo právě zde. Dalšími oblastmi pěstování chmele v České republice je Úštěcko (513 ha) a Tršicko (621 ha).

Žateckou chmelařskou oblast tvoří nepravidelný pás mezi městy Rakovník na jihu a městy Žatec a Podbořany na severu a zhruba uprostřed je proložena vrchovinou Džbán. Ze západní strany je ohraničena sopečnými vrchy Doupovských hor a ze severní strany terénními vyvýšeninami široké nivy meandrující řeky Ohře.

Žatecká chmelařská oblast je pojmem podloženým platnou legislativou České republiky. Žatecký chmel je chráněn evropskou legislativou. Pouze chmel vypěstovaný ve více než 300 obcích této lokality v daných parametrech smí užívat Chráněné označení původu „Žatecký chmel“ (CHOP). Oblast i produkt tak nesou název města Žatce.

Nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele reprezentuje části této širší oblasti, které nejlépe demonstrují příběh pěstování a zpracování chmele, kde je nejkompaktnější plocha chmelnic v po staletí stejné poloze a v nichž jsou dochovány nejvýznamnější objekty dokládající zpracování chmele na venkově i ve městě.



Označování žoků s chmelem ve skladu, Žatec, 1947

Závlaha kořenáčové školky, Zalužice, 2019



Nominovaný statek je svou povahou organicky se vyvíjející kulturní krajinou, kterou od středověku kontinuálně silně ovlivňovala jedna hlavní plodina. Statek se nachází ve zcela jedinečné poloze jižně od dlouhého hřebene pásma Krušných hor, které fungují jako přírodní bariéra proti proudění studeného severního až severozápadního vzduchu. To sebou nese i nižší množství srážek. Střední Poohří obecně patří mezi nejsušší oblasti Čech, neboť leží právě ve srážkovém stínu Krušných a Doupovských hor.

Vlastní niva řeky Ohře má tedy unikátní klimatické podmínky. Řeka současně nabízí dostatek povrchové i podzemní vody, která je důležitá jak pro závlahu, tak pro kvalitu mikroklimatu. Klima spolu s kvalitou půdy proto umožnily produkci vynikajícího, jemně aromatického chmele. Tyto vlastnosti daly vzniknout agroprůmyslovému systému této specifické monokultury ovlivňující krajinu i chmelařské městské centrum v Žatci.

Krajina v okolí Žatce procházela v průběhu staletí nejrůznější historií, proměnami společensko-ekonomickými, dokonce významnými proměnami velké části populace a radikálními proměnami vlastnictví zdejších nemovitostí. Žatecký chmel a jeho kvalita se stal symbolem, který si se jménem Žatec (Saaz) spojují nejen obyvatelé České republiky. Vynikající jakost nejjemnějšího žateckého chmele, a tudíž silná poptávka, přispěla k tomu, že se rozšířil i za hranice, a vybudoval si své renomé ve všech regionech světa.



Srpnové ráno ve chmelnici, Stekník, 2019

Geologie, geomorfologie, fytogeografe a podobně

Dle geomorfologického členění se oblast nachází v oblasti Hercynské, v provincii Česká vysočina a na hranici geomorfologických soustav Krušnohorská soustava a Česká tabule. Na území zasahuje převážně geologická jednotka Český masiv.

Geologický podklad tvoří třetihorní útvary, kryté nánosy řeky Ohře s uloženinami sprašových hlín a štěrků. Na tomto podloží se vytvořily půdy většinou středně těžké, hlinité až jílovitohlinité, které jsou charakteristické pro celé okolí Žatce. Jedná se o zemědělsky dobré půdy, vhodné pro pěstování chmele, a to černozemní půdy vytvořené na spraších, popř. křídových slínech. Doprovázejí je hnědozemě na spraších a rendziny vytvořené z karbonátových zvětralin křídových hornin. Nejznámější variantou hnědozemních půd jsou tzv. červenky, typické pro centrální Žateckou oblast.

Oblast patří do úmoří severního moře a hydrogeologického rajonu Mostecká pánev - jižní část. Záplavové území řeky Ohře se rozkládá především na území původních meandrů. Záplavová zóna Q 100 zasahuje do intravilánu obcí Zálužice, Trnovany a Strkovice. V krajině se nacházejí jak historické, tak nově vybudované protipovodňové valy. Na území se nachází řeka Ohře, potok Blšanka, Liběšický potok, Radičevská strouha a další drobné toky. Typický je výskyt mokřadů v místech původních říčních meandrů a velké množství drobných toků, struh a náhonů.

Podnebí je silně ovlivněno reliéfem. Pánev je na severozápadě a západě je lemována horami, z nichž zejména Krušné hory spadají strmým vysokým svahem. Při západním proudění se tak vytváří ane-mo-orografický systém velkého rozměru, který do značné míry podmiňuje mimořádně silný srážkový stín. Dle údajů z let 1961-2000 Žatecko patří mezi jedny z nejteplejších oblastí České republiky, teplotní poměry jsou srovnatelné s jižní Moravou, Labskou pánví a Dolnomoravským úvalem.

Průměrné srážky jsou zde nejnižší v ČR. Průměrná roční relativní vlhkost je však vyšší, než je tomu na jižní Moravě, v některých oblastí Polabí (méně než 75 %). Převažují severní až severozápadního větry.

Z hlediska individuálního biogeografického členění spadá území do fytogeografické provincie Středoevropských listnatých lesů, podprovincie hercynské, na území spadají tyto bioregion 1.1 Mostecký a 1.2 Řipský. Fytogeografické členění spadá do obvodu České termofytikum.

Rozšíření žateckého chmele do jiných pěstitelských území

V případě jemně aromatických odrůd, tzv. červeňáků je genetická skupina Žateckého červeňáku považována za nejstarší a vznikla ze Staročeského, Starožateckého a Staroúštěckého červeňáku. Z původních krajových odrůd žateckého chmele pak pochází mnoho šlechtěných odrůd kategorie červeňáků v téměř celé Evropě. V Německu je to například odrůda Tettnanger, Spalter a Hersbrucker. Velký počet odrůd z genetické skupiny žateckého chmele vznikl v tehdejším SSSR dovezením na Ukrajinu. Vznikla tak odrůda Žitomir, dále pak Rogatýnský poloraný červeňák, Ivanovický a podobně. V Polsku vznikl z žateckého chmele chmel Opolski a následně odrůdy Lubelskij a Nadwislanskij. V rámci konkurenční obchodní strategie se často tyto odrůdy v zahraniční zařazují do kategorie žateckého chmele, který tvoří skupinu jemně aromatického chmele.

O výjimečnosti žateckého chmele svědčí literární záznamy o průměrných cenách chmelů z konce devatenáctého století, kdy byl žatecký chmel na prvních příčkách statistik (cenově až k třem stům markám za cent chmele) před chmelem ze Špaltu, Wolnzachu, Hersbruckeru, Tettnangu (Würtemberska), Badenska nebo Alsaska. Citujíc z dobové literatury (Leopold M. Zeithammer 1890): „Opět to nový důkaz, že chmel z obvodu staročeského ranného červeňáku největších a nepřekonaných cen dosáhl.“

Žádná z odrůd, jejichž následné šlechtění (selekcí nebo křížením) bylo postaveno na dovezeném původním krajovém žateckém chmelu, logicky nemůže dosahovat stejné kvality pivovarsky cenných látek, protože se vždy bude lišit vlivy daného území. Pokusy o pěstování žateckého chmele mimo původní území jsou známy nejen v Evropě, jak je výše popsáno, ale také v Asii, USA, Austrálii a podobně.



Zdravý výhon chmele Žatecký poloraný červeňák, Stekník, 2019

Historická budova čtyřkomorové sušárny chmele, Trnovany, 2017



V Žatci a jeho okolí se střídaly generace pěstitelů, kteří si předávali zkušenosti s optimálními sezónními postupy a pěstebními lokacemi. Těmto pěstitelům vděčíme za to, že se pěstování a zpracování chmele dodnes zachovalo a tvoří výjimečný obraz zdejší krajiny i jejího přirozeného historického správního a rezidenčního centra, města Žatce. Důvěra v kvalitu zároveň stála za řadou inovací spojených se sušením chmele, a to od starších postupů sušení sklizených chmelových hlávek v krovech staveb ve městě i na vesnicích, až po vyvinutí jinde nevídaných vesnických sušáren, které umožnily urychlit sušící proces, a tedy skokově navýšit produkci. Kvalita chmele a snaha o efektivitu jeho pěstování stála rovněž za řadou invencí při zavádění mechanizace, nacházení nových postupů pro boj s chorobami a škůdci chmele a obecným zlepšováním metod různých sezónních prací, včetně zdokonalování příslušných pracovních nástrojů.

Obraz nominované kulturní krajiny a sídel byl trvale ovlivněn zejména v období hromadné výstavby sušáren pro umělé sušení chmele ve venkovském i městském prostředí, staveb pro certifikaci, konzervaci v sirných komorách s vysokými komíny, jež obohatily panorama města a v neposlední řadě ve stavbě velkých skladů, kde sklizený chmel čekal na transport do místa využití. Žatec se stal světovým centrem obchodu chmelem, pro jehož zajištění vznikla ve městě příslušná infrastruktura správní, komunikační, ubytovací i bankovní. Vznikly zde zároveň výstavné obytné domy a vily majitelů skladů i další, na svou dobu neobvykle rozměrné objekty se společenskými, kulturními a duchovními funkcemi (divadlo, synagoga, kina).

Zároveň se postupně proměnil obraz venkovské krajiny poté, kdy došlo i ke zcela revoluční změně podoby vlastních chmelnic, tedy polí, na kterých se chmel pěstuje. Dřívější princip pěstování chmelové révy spočíval v jejím podepírání na podpůrných tyčích, od středověku každoročně na jaře do země náročně osazovaných, při sklizni ze země spolu s révou vytahovaných a do další sezóny pečlivě skladovaných. Od doby invenčního zlepšování všech postupů pěstování, zpracování a šlechtění chmele, v jehož čele stáli právě žatečtí pěstitelé, se obraz krajiny žateckého chmele zásadně proměnil.

Chmelnice byly od konce 19. století postupně definovány v pole se zcela specifickými podpůrnými konstrukcemi, které na místě vydrží mnoho let a jež od té doby celoročně proměňují obraz venkovské krajiny.

Konstrukce chmelnic jsou zhotoveny z dřevěných, nověji i betonových sloupů o přibližné výšce 7 metrů umístěných v pravidelných odstupech. Jejich stabilita je zajištěna jednak zapuštěním do země, dále vodorovným provázáním a ukotvením pomocí silných drátů, nověji ocelových lan. Řadové vedení drátů slouží pro ukotvení tenčích svislých vodicích drátků, které jsou na ně umisťovány každoročně na jaře během operace zvané

Historické budovy skladů a balíren chmele, Žatec, Nerudovo náměstí, 2020



drátkování. Na tenčí drátky brzy poté navazuje jarní ruční zavádění chmelových rév. Po vodících drátcích se během vegetační doby rychle pnou jednotlivé chmelové výhony. Drátky se chmelovými rostlinami jsou pak strhávány při sklizni na konci léta. V průběhu několika měsíců (duben-srpen) se obraz krajiny žateckého chmele dynamicky proměňuje a činí z ní zcela jedinečné území. Technologii podpůrných konstrukcí zdokonalili místní pěstitelé do nezaměnitelné podoby konstrukce tzv. žatecké drátěnky s přesahem po celé Evropě.

Chmelnice se nacházejí nejen v navrhovaných komponentách, ale i v rámci společné nárazníkové zóny. V katastru vesnice Stekník je evidováno celkem 51,5 ha, v katastru obce Záluží 46,1 ha, Trnovany 21,3 ha, Hradiště nad Ohří 14,4 ha, Dobříčany 8,8 ha, Rybňany 10,9 ha, Lišany 34,7 ha a Strkovice 3,7 ha. V katastru města Žatec se nachází celkem 58,4 ha plodných chmelnic. Celkem je tedy v komponentách nominovaného statku a nárazníkové zóně přibližně 250 ha chmelnic.[1]

S cílem uchovat obraz zdejší kulturní krajiny a symbolických míst spojených s pěstováním a zpracováním chmele, a s doklady dopadů s tím spojených procesů pro další generace, je koncipován tento nominační projekt nazvaný Žatec a krajina žateckého chmele. Příběh žateckého chmele od zasazení rostlin na polích, přes průběžnou péči o jejich růst, nezbytnost přesně organizovat v krátkém čase sklizeň a zajištění kvality chmele pro možnost jeho uskladnění a obchodu, to vše je fascinujícím příběhem, který tato nominační dokumentace popisuje. Úplnost „příběhu chmele“ zajišťují dvě velké komponenty série, kterou je rurální krajina okolo chmelařských vesnic Stekník a Trnovany (komponenta 01) a historická část města Žatec, s jeho jinde nevídanými stavbami, dochovanými v autentické podobě svého objemu, konstrukcí a četných detailů (komponenta 02).

Geografická blízkost obou komponent, které jsou propojeny nejen svou polohou u řeky Ohře, ale i historickými cestami, doloženými již na starých mapách, umožňuje rozvinout představivost o tom, jak se v minulosti rozvíjely. Ve vzájemně synergii tak působily vazby venkova a města. Ve vybrané komponentě 01 se chmel nejen nadále pěstuje, částečně zpracovává sušením a lisováním, ale obsahuje i zajímavé stavby, které umocňují dojem stability krajiny, její krásy, jež se v průběhu roku mnohokrát proměňuje v závislosti na tom, jak ji zelené stěny chmelnic postupně naplňují. Každý, kdo má možnost spatřit chmelnice v době jara a vrcholné sezóny, je osloven silou přírody, která každoročně zdejší produkční kulturní krajinu naplňuje očekáváním sklizně, jež se stává skutečným svátkem nejen pro obyvatele regionu, ale pro celou zemi.

[1] Údaje byly převzaty z Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského ke dni 20. 8. 2019.

Začátek a konec sezóny je oslavován ve městě Žatci. Během oslav jara (Chmelfest) řada chmelařských obcí společně sestrojí tradiční průvod zvaný Chmelmarš. Mezi nimi jsou rovněž pěstitelé a občané z krajiny komponenty 01.

Tvrdá práce a celoroční úsilí pěstitelů je potřeba řádně oslavit, a to jak jinak než pivem se žateckým chmelem. Různá veselí pěstitelů, jejich rodin a všech dalších, kteří se na pracích podíleli, upevnila silné chmelařské kulturní tradice, mezi které neodmyslitelně patří Žatecká Dočesná.

Po sklizni na počátku září, tedy v době, kdy v některých chmelařských oblastech světa teprve začali chmel sklízet, se schází lidé. Místní obyvatelé pro tento účel své město bohatě vyzdobí chmelovými rostlinami ze Stekníka a ke společné radosti přizývají veřejnost, hosty z řady zemí i skupiny přijíždějící na více dnů z širokých vrstev. Všichni společně oceňují hlavní produkt s chmelem, tedy pivo. Právě Žatecká Dočesná je svojí tradicí a rozsahem světově jedinečnou oslavou sklizně chmele.

Kvalita chmele a možnosti jejího rozvíjení stály také za zrodem tradice výzkumu a šlechtitelství, které je doprovázeno mezinárodními odbornými akcemi. Český chmel a Žatecká chmelařská oblast, ve které se nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele nachází, se staly pojmy mezinárodního věhlasu.



Historické budovy skladů a balíren chmele, Žatec, Nerudovo náměstí, 2020

Dočesná

Dočesná je největší slavností spojenou se chmelem a závěrem sklizně chmele. Celá akce je také velkou kulturní a pivní slavností s významnou účastí pivovarů, a to jak stánky s pivem, tak samotnými zástupci jednotlivých pivovarů. Dočesná má jak svůj kulturní, tak pro chmelaře také odborný charakter, protože je spojena s návštěvami sklizně chmele na Žatecku významnými českými i zahraničními zákazníky, velmi často se jedná o zákazníky i např. z Japonska nebo Číny. K odborné části Dočesné v Žatci patří profesionální degustace piv pořádané Chmelařským institutem s.r.o. v několika kategoriích, kde porotu tvoří jak zástupci pivovarů, tak zástupci chmelařů a města Žatec. Při zahájení Dočesné jsou připomenuty chmelařské tradice, jako je ruční česání chmele, a jsou vyhlášeny výsledky odborné degustace piv (více informací v kapitole 2.b).

Chmelařský den

Před sklizní na konci první dekády srpna se každoročně koná Chmelařský den ve Stekníku (komponenta 01), který je příležitostí pro setkání pěstitelů chmele z celé České republiky. Přítomni programu dne jsou rovněž zástupci obchodních firem se chmelem, zástupci pivovarů, studenti zemědělských škol, ministerstva zemědělství, úřadů spojených se chmelem, dodavatelů technologií a přípravků na ochranu rostlin, a médií.

Odborná část zahrnuje informace o stavu vegetace a odhadech sklizně jak v České republice, tak v zahraničí (vystoupení zajišťují Svaz pěstitelů chmele ČR, Ministerstvo zemědělství ČR, ÚKZÚZ, CHMELAŘSTVÍ, družstvo, Chmelařský institut s.r.o.). Velmi důležitou částí dne je prohlídka porostů jednotlivých odrůd, u kterých jsou popisovány jednotlivé agrotechnické operace a zásahy při ochraně proti chorobám a škůdcům.

Svátek svatého Vavřince

Ke kulturnímu fenoménu českého chmelařství je nutné zařadit oslavy svátku patrona chmele svatého Vavřince. Sv. Vavřinec je patronem knihovníků, archivářů, chudých, kuchařů, cukrářů, mlynářů, pekařů, hostinských, sklářů, vinařů a také chmelařů. Bývá vyzýván proti chorobám očním i kožním, proti horečce a za bohatou úrodu vinných hroznů a chmele. Podle dostupných informací neslaví tento

svátek žádná jiná chmelařská země. Dne 10. srpna, na který svátek sv. Vavřince připadá, se čeští pěstitelé scházejí k neformální diskusi před sklizní chmele. Tento den je zakázáno vstupovat do chmelnic. Chmelařskou tradici oslav v nominovaném statku představuje socha sv. Vavřince na jedné ze zděných bran zemědělské usedlosti v komponentě 01. Oslavy sv. Vavřince doplňuje kapitola 5.h2.

Další tradiční činnosti a jednání v rámci odborné chmelařské práce, které probíhají v Žatci

Každoročně zde probíhají semináře pro pěstitele a zaměřené na ochranu chmele proti chorobám a škůdcům, semináře o agrotechnice a technologiích, školení pro pěstitele a obsluhy česacích strojů a sušáren, nákup chmele od pěstitelů s bonitací vzorků chmelů, selekce chmele pivovary, takzvané přejímky chmele z nabízených vzorků, na které přijíždějí pivovary např. z Belgie, USA nebo Japonska.

Mezi další činnosti a instituce sídlící v Žatci patří certifikace chmele a Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský - oddělení chmele se sídlem v Žatci, který certifikaci chmele zajišťuje na základě zákona o ochraně chmele. Oddělení ÚKZÚZ v Žatci se sídlem na Chmelařském náměstí zajišťuje také veškerou evidenci týkající se oboru chmele v České republice.

***Bonitace chmele** - na základě uzavřených smluv mezi pěstitelem a obchodní firmou dodá pěstitel sušený hlávkový chmel. Z každé partie chmele (cca 1-2,5 t suchého chmele) jsou odebrány vzorky. Tyto vzorky jsou jednak analyzovány na obsah hořkých látek, příměsí (obsah listů a stonků) a vlhkosti chmele a jednak posuzovány (bonitovány) jejich vzhled (barva hlávky, poškození škůdci, barva lupulinu nebo rozplevení hlávek). Toto hodnocení pak v návaznosti na obsah smlouvy určuje výslednou cenu chmele.*

***Výběr chmele pivovary** - tento akt je nazýván také přejímka chmele, kde na základě uzavřených smluv mezi obchodní firmou a pivovarem, si pivovar vybere podle předložených vzorků chmele odpovídající množství chmele dle uzavřené smlouvy, které bude pro tento pivovar dále zpracováno. Přejímky chmele probíhají v Žatci v sídlech obchodních společností většinou od září do začátku listopadu a patří mezi tradiční události k potvrzení města Žatec jako centra kvality chmele.*



Účastníci Chmelařského dne, Stekník, 2020



Účastníci oslav Sv. Vavřince, Stekník, 2016

Charakteristickým rysem území nominovaného statku je vzájemná provázanost volné krajiny a sídel, protože intenzivní využívání krajiny by nebylo možné bez zázemí, které pro následné zpracování chmele zajišťovaly vesnice. A naopak, specifická podoba měst a vesnic na Žatecku, urbanistická struktura jejich zástavby, byla ovlivněna požadavky vyplývajícími z nutnosti zajistit podmínky pro zpracování této plodiny. Z tohoto důvodu se nominovaný statek skládá ze dvou komponent (venkovské a městské), aby bylo možné vyváženě a srozumitelně vysvětlit pěstování i zpracování chmele na venkově a následné zpracování a obchodování s ním ve městě. Žatecká chmelařská krajina (komponenta 01) byla vybrána tak, aby obsahovala charakteristickou ukázku historických vesnic ve vysoké míře autenticity jejich hmotové skladby i jednotlivých usedlostí. Zároveň obsahuje vůbec nejkoncentrovanější oblast chmelnic nejen v rámci celé Žatecké chmelařské oblasti, ale i v rámci českých zemí a patrně i Evropy. Žatec (komponenta 02), komponenta představovaná nejstaršími částmi města Žatce, nemá v českých zemích ani ve světě paralelu. Její volba byla proto zcela logická. Žatec je nositelem jména celé oblasti, zdejšího nejkvalitnějšího chmele, a po staletí je i přirozeným centrem území, v němž byly mimo jiné postaveny a dodnes se dochovaly jedinečné, jinde v obdobném počtu již neexistující stavby s chmelařstvím bezprostředně související.

Nárazníková zóna obou komponent statku je společná, aby napomohla uchovat jejich vzájemné komunikační a významové vazby.

Fenomén chmelových brigád při sklizni chmele

Chmelové brigády jsou s pěstováním chmele spojeny od nepaměti. Přes veškerou modernizaci musela být nejvýznamnější práce ve chmelnicích - včasná sklizeň - v minulosti prováděna lidskýma rukama. Vlivem nedostatku pracovních sil a postupné kolektivizace pěstování chmele po druhé světové válce se zajišťování brigád pozvolna měnilo na organizačně náročnou záležitost, která každoročně na přelomu srpna a září přivedla na chmelnice Rakovnicka, Žatecka, Lounska a dalších pěstitelských oblastí několik desítek tisíc mladých chlapců a dívek, aby zde v důsledku permanentního nedostatku pracovních sil v tehdejším ČSSR sklízeli chmel. Chmelové brigády nebyly ale jen v době socialismu povinnou výpomocí zemědělství, ale postupně i prostorem pro vytváření silných sociálních vazeb, utužení kolektivu, osvojením si pracovních návyků, seznámení se s procesem pěstování chmele, setkáním s venkovem a chmelaři. Tento fenomén byl v Evropě a v podstatě na světě velmi specifický, protože chmelové brigády poznal chmel téměř každý v zemi, hlavně mládež.



Jarní chmelová brigáda, zavádění chmele, Stekník, 2020

Tento specifický sociální jev spojený s jednou komoditou je prakticky světovým unikátem. Masa česáčů současně ovlivnila i vývoj a tradici chmelových známek, jež byly odměnou za načesanou míru hlávek chmele tzv. věrtel (objem 30 litrů).

Sezónní pracovníci jsou součástí pěstování chmele i v 21. století. Přestože technologie sklizně postoupila a produktivita práce se při sklizni výrazně zvýšila, nadále na jarní práce dojíždí studenti středních škol a na sklizeň častěji studenti vysokých škol. Už ne však tak masově jako v době socialismu. Není však neobvyklá pravidelná účast stejných kolektivů kamarádů, což je drobná paralela do minulosti, kdy se chmelová brigáda stala zásadní kulisou prvního československého muzikálu „Starci na chmelu“.

Dnešní náborové společnosti používají hesla jako „Zažij chmel!“ a podobně. Že brigáda na chmelu není jen o penězích, shrnuje komentář jednoho z mnoha mladých brigádníků: „Tento rok idem na chmel po 3krát. Najprv som sa bál, práca od rána do večera na poli. Nevedel som poriadne čo ma čaká, po pár dňoch som zistil, že chmel nieje len o práci a zarobených peniazoch. Je to hlavne o spoznaní super nových ľudí, zážitky, ktoré som tu zažil na tie nezabudem nikdy. Zhodnotil by som to na záver iba jednou vetou. Je to iný svet kde problémy z „civilného“ života idú bokom a užívanie si leta popri práci príde na prvé miesto. Takže nemajte strach a budte otvorený zážitkom, na ktoré len tak ľahko nezabudnete“ (Ruman, 2019).





Letní chmelová brigáda, ruční česání chmele, Stekník, 60. léta 20. stol.

Je vymezena podle charakteristik zdejší krajiny v široké nivě řeky Ohře. Zahrnuje i některé další chmelnice a doplňující objekty dotvářející širší obraz obou komponent, jakými jsou mladší zpracovatelské provozy z 2. poloviny 20. století, a to i některé zcela recentní jako například areál zdejšího výzkumného a šlechtitelského ústavu. Dalším významným prvkem nárazníkové zóny jsou linie historické železnice, která napomohla rozvoji od poloviny 19. století, kdy obchod se žateckým chmelem akceleroval do skutečně světových dimenzí a jež i zajišťovala příjezd tisíců sezónních pracovníků, bez nichž by jarní práce a následně sklizeň na konci léta v tak krátké době nebylo možné zvládat. Pěstování chmele patří k činnostem, které jsou velmi náročné na ruční práce i v současnosti, natož v dobách před mechanizací.

CESTY CHMELE KRAJINOU

V souvislosti s pěstováním a zpracováním chmele se v území nominovaného statku vyvinula specifická struktura cestní sítě, která doplňuje přirozenou propojenost obou jeho komponent.

Mimo základní cestní sítě, umožňující běžné komunikační vztahy mezi jednotlivými sídly, se v krajině nachází také hustá síť obslužných komunikací, která slouží k zajištění provozu chmelnic. Tato síť drobných polních cest je výrazným sekundárním projevem hospodaření s chmelem v krajině. Z dlouhodobého hlediska je půdorysná struktura základní cestní sítě poměrně stabilní, mění se spíše hierarchie významu jednotlivých tras.

Převážná část základní cestní sítě je situována ve vyvýšené a stabilnější poloze říčních teras a v případě potřeby sestupuje do říční nivy v místech terénních zářezů a strží.

Hlavní dopravní propojení obou komponent dodnes zajišťuje historická silnice vedoucí z Žatce do města Louny.

Vazbu mezi oběma nominovanými komponentami posiluje i jedna ze železničních tratí, jež byla mezi lety 1871-1873 do území zavedena. Vybudování železnice zjednodušilo export chmele a učinilo celou oblast dopravně dostupnější. Železnice byla zároveň využívaná sezonními brigádníky, kteří každoročně přijížděli za prací na chmelnicích. Část této železnice je součástí nominovaného statku, resp. její linie tvoří i západní vymezení komponenty 01. Významným dopravním uzlem situovaným při železnici se stala vesnice Trnovany, kde byla v minulosti nejen zastávka vlaku, ale také pošta, telefonní stanice a od roku 1902 telegraf. V obci a její blízkosti se v minulosti nacházely četné hostince.

Síť obslužných komunikací je v rozsahu korespondujícím se současnými formami hospodaření dodnes funkční, přičemž v nejvyšší míře je zachována právě na území komponenty 01.

Další historické obslužné komunikace jsou dochovány mezi oběma komponentami. Konkrétní trasování přístupových cest bezprostředně souvisí se způsobem obhospodařování jednotlivých chmelnic, provozními vztahy mezi sídlem a zemědělskou půdou, strukturou vlastnických vztahů i lokálními přírodními podmínkami. Detailní struktura této sítě i způsob jejího využívání je ve srovnání se základní cestní sítí proměnlivější a odráží jak vývoj techniky pěstování, tak procesy probíhající v krajině v rámci sklizně. Tato síť je využívaná celoročně ve vazbě na sezónní práce, intenzivněji pak v době sklizně a sušení chmele. Jejím základním cílem je zajištění pohybu chmele mezi chmelnicí, sídlem majitele, místem zpracování, místem certifikace a následné distribuce k zákazníkům.



Pohyb chmele krajinou

Na podkladě fyzické struktury cestní sítě se mezi oběma komponentami odehrává také významná struktura dějová. Tvoří ji pohyb chmele krajinou v procesu jeho pěstování, zpracování i následného exportu.

Než se vypěstovaný chmel připraví do podoby určené k prodeji a využití, musí v krajině urazit poměrně složitou a různě spojitou cestu. Její trasa se v průběhu historie proměňovala a je odvozena od technologie procesu zpracování chmele a prostorové lokalizaci jeho jednotlivých fází. Tato specifika rovněž ilustruje nominovaný statek: zatímco fáze sušení probíhala v minulosti převážně v komponentě 01, tedy v místech, kde byl chmel vypěstován a kde nasušený čekal na výkup nebo hromadný přesun pěstitelem do Žatce, fáze kapacitnějšího a časově delšího skladování, síření, balení, známkování a plombování před prodejem dále či exportem do zahraničí je vázaná na město Žatec.

Nutnost usušit chmel přímo v místě pěstování je dána krátkou životností sklizených chmelových hlávek a potřebou redukovat jejich objem k následnému převozu. Tak musí veškerý chmel z komponenty 01 před svým exportem absolvovat svou první cestu žateckou krajinou. Přesun chmele z krajiny do Žatce je jednorázovým procesem probíhajícím každoročně v období sklizně.

V minulosti se sušení chmele se odehrávalo především ve vesnicích, kam byl chmel dovezen z chmelnic po síti obslužných komunikací. Jen velké sušárny patřící nejbohatším majitelům se nacházely za hranicemi vesnice, tedy blíže chmelnicím. Poté, co proběhlo sušení, byl chmel naložen na povoz a převážen do Žatce.

Převoz chmele z vesnic do Žatce pokračoval po základní cestní síti mezi jednotlivými obcemi. Důležitou roli při výběru trasy hrálo také bezpečné překonání terénního rozdílu mezi niveletou říční nivy a vyvýšenou polohou města Žatce. Z komponenty 01 převoz chmele probíhal přes Trnovany po hlavní silnici, železnice byla důležitá zejména pro dopravu pracovníků, obchodníků a paliva pro sušárny chmele. Zatímco v krajině byl chmel zpracováván za účelem efektivního uchování jeho vlastností

s cílem převozu k dalšímu obchodu, v Žatci byly situovány veškeré procesy s cílem surovinu prodat v garantované kvalitě. Fáze, které se zde odehrávaly, nejsou tedy spojeny s pěstováním, ale s udržením kvality a s prodejem. V Žatci byl chmel konzervován, balen k exportu a také zde byla povinně ověřován jeho původ a kvalita. Od zavedení povinného známkování musel každý žok s chmele na své cestě v Žatci „navštívit" také budovu Známkovny, prvně na dnešní Tyršově ulici, později na Chmelařském náměstí.

Soudobé „cesty chmele" fungují nadále na obdobném principu jako v minulosti. Z chmelnic na území komponenty 01 je chmel převážen do tří velkých česaček, nacházejících se poblíž vesnice Stekník. Tady je chmel z chmelové rostliny strojně očesán a sušen, poté následuje úprava vlhkosti klimatizačními jednotkami.

Lisovaný chmel se v současnosti převáží do moderního klimatizovaného skladu v Žatci (který je součástí nárazníkové zóny), kde je kvalita chmelových hlávek posuzována mimo jiné laboratorním rozborem.

Poté je chmel postupně různě zpracován například do objemů podle požadavků zákazníka a připraven k prodeji na domácím trhu nebo k exportu.

V minulosti byla vlastnická struktura pozemků i způsob, jakým se na nich hospodařilo mnohem složitější, a proto byl složitější i systém provozních vazeb, které se v území odehrávaly. Plochy chmelnic tvořily doplňkovou produkci jednotlivých usedlostí, velká část patřila k místnímu feudálnímu sídlu a chmelnice zde vlastnilo i město Žatec. Území bylo rozdrobené na mnohem menší pozemky, výrazně menší byla i plocha jednotlivých chmelnic a také síť obslužných komunikací byla hustší. Často ji tvořila jednoduchá trasa mezi chmelnicí a obydlím jejího majitele. Vypěstovaný chmel se pak nejčastěji zpracovával (tedy sušil a balil k další přepravě k prodeji) přímo ve vesnici, v místě usedlosti pěstitele. V závěru 19. století, po zavedení umělého sušení, dochází k zásadnímu rozšiřování chmelnic. Sušárny umožňují sedlákům zpracovat více chmele. Výrazně se proto zvyšuje počet chmelnic a jejich rozlohy. Zároveň se mění obslužná komunikační síť v krajině, zvyšuje se její dopravní kapacita tak, aby umožnila z chmelnic odvést ke zpracování více chmele. Novou dominantou krajiny se stávají tyto vzhledově specifické sušárny. Na území komponenty 01 se jednalo například o sušárnu Josefa Schöffla či Hausmannovu sušárnu v areálu mlýna čp. 8 v Trnovanech.

Síť komunikací mezi chmelnicemi a místem zpracování navíc doplňovaly menší, dnes už ve většině případů neexistující hospodářské stavby. Ty byly situované přímo v chmelnicích a pravděpodobně sloužily jako sklady zemědělského náčiní a útočiště pracovníků obdělávající chmelnice ležící ve větší vzdálenosti od statků jejich vlastníků. Díky svému umístění „na půl trasy" mezi místem pěstování a zpracování napomáhaly efektivnější obslužnosti celého systému.

Společenské změny a postupný přechod k centralizovanému způsobu hospodaření završený těsně po polovině 20. století kolektivizací, měly svůj odraz také v podobě chmelařské krajiny.

Doprava lisovaného chmele do skladu a balírny v Žatci, Stekník, 2019



Mapa cestní sítě nominovaného statku (značeno černě), ve výřezu detail cestní sítě komponenty 01, 2020

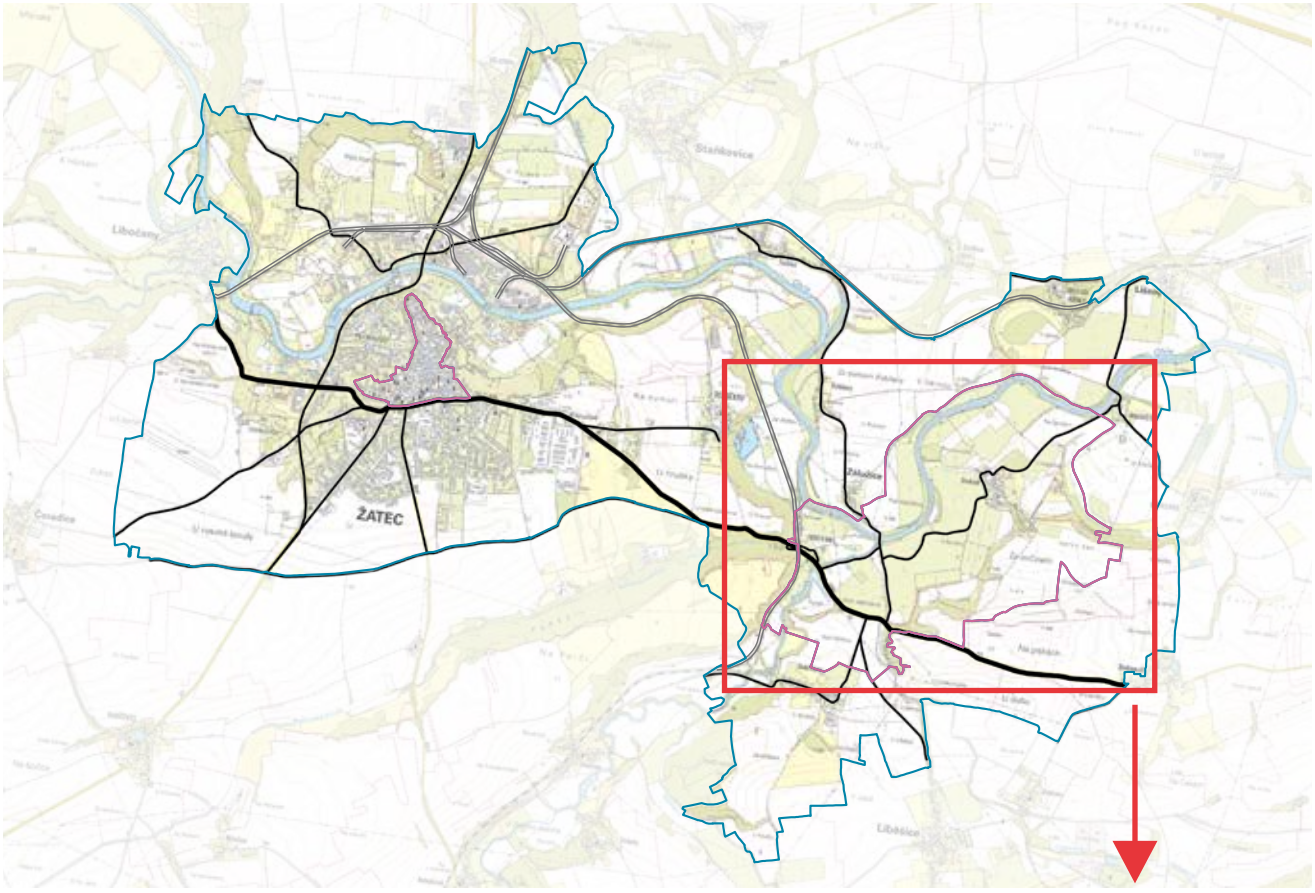

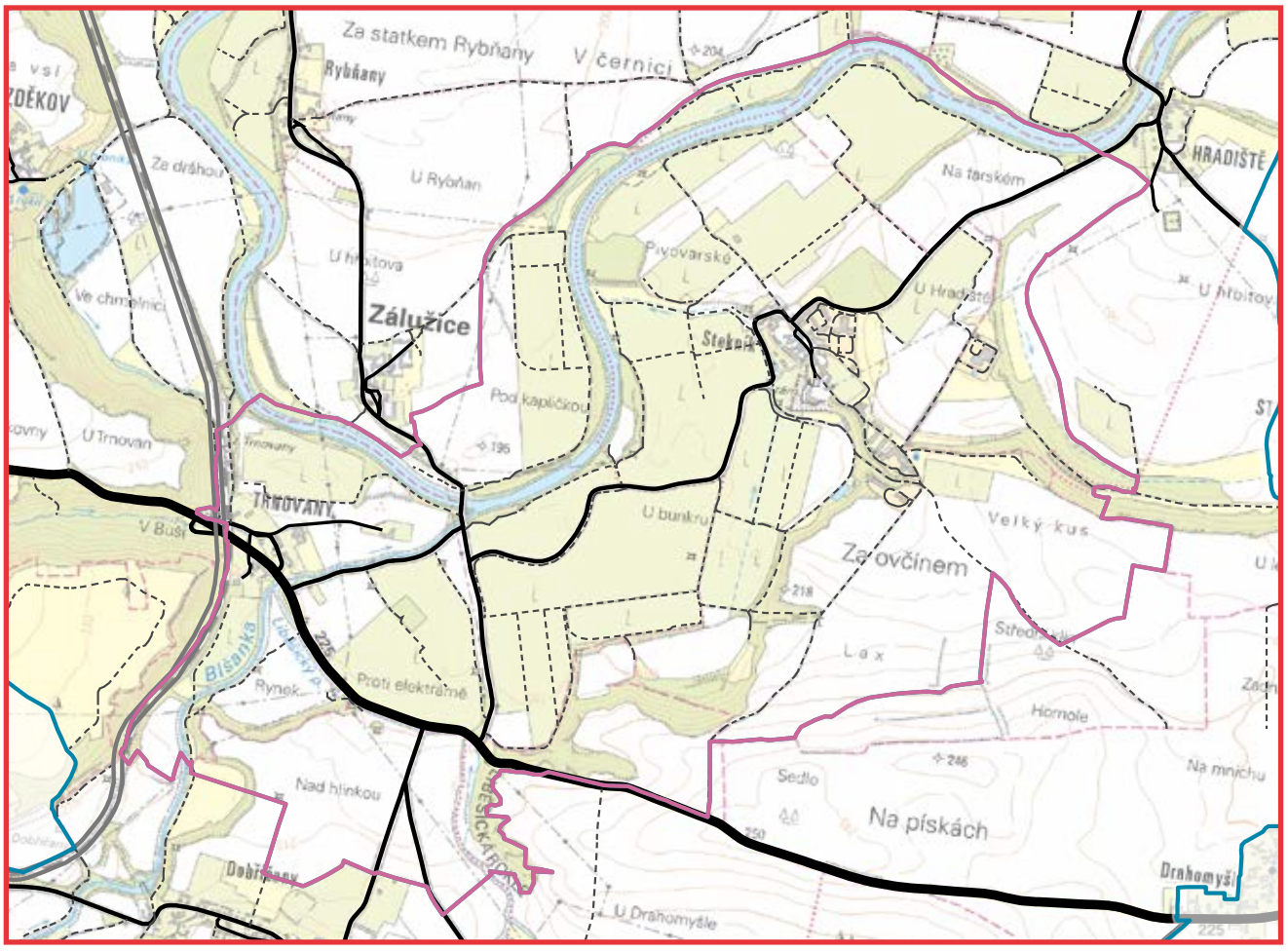

Zánik soukromého zemědělství vedl k scelování produkčních ploch i k nové organizaci práce. Chmelnice přestávají být důsledně vázány jednotlivé usedlosti, chmel už se nesuší v historických sedláckých sušárnách, ale v nových velkokapacitních sušárnách stavěných na okraji obce. Zároveň už se neskladuje v stodolách a na půdách, ale po usušení je převážen do skladů v Žatci. Důsledkem nové situace bylo mimo jiné výrazné zjednodušení sítě obslužných komunikací, vznik nových cest vedoucích k nových zpracovatelským komplexům na okrajích obcí a k posílení významu páteřních komunikací mezi Žatce a venkovskými obcemi. I tento vývoj nominovaný statek ideálně ilustruje.

SHRNUTÍ CHARAKTERU KRAJINY STATKU

Nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele je jedinečnou prostorovou strukturou. Postupné změny ve způsobu obhospodařování chmelnic a technologické pokroky při následném zpracování plodiny, ke kterým v průběhu několika staletí docházelo, měly a dosud mají, svůj odraz v podobě krajiny. Její hodnoty jsou zastoupeny hmotnými i nehmotnými atributy. Hmotná charakteristika krajiny je definována jejím reliéfem, řekou spojující obě komponenty, panoramatem vesnic a města Žatec, a charakterem staveb, které jsou spojeny se zpracováním chmele. Venkovské a městské prvky tvoří různé části celého obrazu chmelové krajiny, od chmelových rostlin na polích s drátěnými konstrukcemi až po stavební dědictví a jeho prvky souvisejícími s technologií sušení chmele, jakými jsou například dřevěné podlahy skladů, celé chmelařské půdy, střešní vikýře, venkovské sušárny a sklady ve městě.

Nehmotnou stránkou nominované krajiny jsou příhodné přírodní podmínky pro pěstování chmele, několika set letá kontinuita pěstování, množství specifických vědomostí a dovedností, předávaných po generace mezi pěstiteli a šlechtiteli, a vzájemné interakce působení člověka na životní prostředí, které ovlivnily nezaměnitelnou podobu krajiny. Jednotlivé složky krajin jsou neoddělitelné a jedna bez druhé by nebyla funkční.

Chmelnice vznikaly v místech s vhodnými podmínkami. Důležité bylo především složení půdy, úroveň spodní vody, expozice plochy vůči slunečnímu svitu, blízkost vodního toku a přírodní bariéry bránící proudění severních větrů. Existence vesnických hospodářských objektů, jejich vzdálenost od chmelnic, navázání na lokální komunikace i umístění v rámci usedlostí, jejich velikost, konstrukce, použité stavební materiály i vzhled jejich střech, to vše vychází z potřeby kvalitně, a především rychle zpracovat tuto plodinu, neboť při její dlouhé expozici na vzduchu hrozí její znehodnocení. Struktura obchodu, v níž hráli významnou roli velcí obchodníci, schopní - na rozdíl od venkovských producentů - dopravit chmel prakticky do celého světa, by pak nebyla možná bez administrativního a skladového zázemí, které jim poskytovalo město Žatec. Následné zpracování usušeného chmele v městském prostředí proto ovlivnilo vzhled a strukturu města v důsledku utváření čtvrtí a objektů, které byly provázány s na sebe navazujícími procesy zpracování chmele (sušení, síření, balení, certifikace, obchod i transport). Tyto v zásadě utilitární chmelařské stavby se ovšem v duchu dobových požadavků musely do města a jeho struktury začlenit tak, aby jej vizuálně nepoškodily. To se odrazilo zejména v podobě jejich uličních průčelí, která svým architektonickým ztvárněním ve většině případů imitují městské domy. To vše dohromady dává městu velmi specifickou atmosféru.

Urbanistické a krajinné prostředí sídla a vesnice v rámci nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele je tak zcela rozdílné, stejně tak je rozdílná i jejich tradiční stavební kultura. Přesto však vesnické i městské chmelařské stavby vykazují některé společné a specifické znaky. Typická je zejména jejich střešní krajina, ve které se uplatňují střechy s nízkými štíty a rozměrnými manipulačními otvory pro dopravu chmele do podkroví a střechy s řadami tvarově specifických provětrávacích vikýřů. Výhradně celodřevěné vnitřní konstrukce staveb zároveň umožňují proces zpracování, v němž je pro jeho urychlení a racionalizaci důležité zajištění vertikálního pohybu zpracování chmele od půdy po přízemí. Rovněž plodina jako taková je specifická, a to nejen svými dopady na využití krajiny a nutnost konstrukční podpory chmelové révy. Jako jedna z vůbec nejrychleji rostoucích kulturních rostlin má chmel zcela zásadní dopad na vlastní vzhled krajiny, a to zcela mimořádným, dynamickým způsobem, který ji odlišuje od naprosté většiny dalších zemědělských krajin. V hlavní vegetační době se podoba krajiny mění prakticky v řádu hodin, vizuální dynamika chmelařské krajiny proto není srovnatelná s žádnou jinou zemědělskou krajinou.

Vlastnosti chmele zároveň ovlivnily zásadním způsobem konstrukce a vnější vzhled staveb, v nichž byl a je zpracováván, protože je lehký, ale skladování je náročné na plochu. Zároveň bylo vždy důležité zajistit dobré větrání pro sušení a/nebo kvalitní možnost přistínění prostor, kde byl skladován, aby neztrácel barvu. Povědomí o kvalitě žateckého chmele, specifikách jeho pěstování a zpracování a oslavách jeho sklizně jsou součástí kulturních tradic obyvatel celé České republiky. Případný úspěch nominace bude bezpochyby sdílen všemi skupinami obyvatel, protože hrdost na kvalitní český chmel, znalost jeho pěstování na chmelnicích a sounáležitost s městem Žatec jsou obecné.

Pojďme se společně ve větším detailu seznámit s místy, kde je chmel doma, tedy v Žatci a v krajině žateckého chmele.

2.a2 ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA (KOMPONENTA 01)

Žatecká chmelařská krajina (komponenta 01) byla v rámci celé Žatecké chmelařské oblasti vybrána jako vynikající příklad kompaktní a od středověku kontinuálně využívané produkční krajiny nesoucí všechny atributy pěstování a zpracování chmele až do prodeje velkoobchodníkům.

Zdejší chmelnice využívají drátěné konstrukce typické pro tuto oblast, a nacházejí se v autentických polohách.

Dalším důležitým atributem vzájemné interakce člověka a jeho prostředí je doklad technologického a vědeckého vývoje na poli odborného šlechtění chmele, které se provozuje na výzkumných chmelnicích v komponentě včetně řízení Účelového hospodářství na Stekníku výzkumnou institucí Chmelařským institutem s.r.o. v Žatci. Institut, založený Svazem pěstitelů chmele České republiky, se nachází v nárazníkové zóně. Je jedním z předních světových výzkumných středisek chmele a hraje klíčovou roli při šlechtění nových odrůd a ochraně chmele proti chorobám a škůdcům. Institut také pečuje o sbírku světových odrůd chmele, která má významnou hodnotu pro zachování přírodního dědictví a biologické rozmanitosti. Znalosti o historickém vývoji původních krajových odrůd, zejména žateckého chmele, mají velký význam pro označení žateckého chmele jako původního nejkvalitnějšího chmele na světě.

Komponentu 01, jež je spojitým území, charakterizují následující součásti, z nichž některé jsou rovněž jednotlivě památkové chráněnými nemovitostmi.

CHMELNICE

Chmelnice se na území komponenty 01 rozkládají v blízkosti soutoku řeky Ohře a Zlatého potoka (Blšanka). Vlivem pravidelných záplav v minulosti byla zdejší půda vždy mimořádně úrodná. Vyvýšený terén na severu území omezuje proudění vzduchu. Z těchto důvodů poskytuje poloha ideální podmínky pro pěstování chmele.

Chmelnice využívají drátěné konstrukce, jejichž konstrukční princip spočívá v drátěném stropu, tvořeném příčnými (nosnými) dráty, spojujícími příčné řady podpěrných sloupů (dřevěné, betonové), a řadovými dráty, sloužícími k zavěšování chmelovodů (vodících drátků pro růst chmelových rostlin). Drátěný strop je nesen 7 metrů vysokými sloupy, které rozlišujeme na střední (kolmo postavené) a na okrajové (postavené proti směru tahu). Vrcholy sloupů jsou spojeny nosnými nebo tažnými dráty. Okrajové sloupy jsou upevněny do terénu speciálními kotvami tak, aby byla zajištěna stabilita konstrukce.

Účelové hospodářství Chmelařského institutu s. r. o. ve Stekníku obhospodařuje dle, Českou republikou vedenému, Registru půd[2] celkem 149,5 ha chmelnic (z toho 140,2 se nachází přímo v komponentě 01). Všechny chmelnice jsou pod tzv. kapkovou závlahou a jsou kontinuálně využívány pro účely šlechtitelského výzkumu, registrační a výživové pokusy, k poloprovoznímu a provoznímu testování nových pěstitelských technologií a odrůd chmele. Kapková závlaha slouží k optimalizaci hospodaření s vodou. K udržitelnému hospodaření slouží navracení organických látek do půdy. Očesaná réva od chmelových hlávek, listy a další části rostliny jsou rozřezány na malé kousky, tzv. chmelinku, která je následně používána do kompostu, případně přímo jako hnojivo aplikována na pole nebo do chmelnic.

[2] Registr půdy - LPIS je geografický informační systém (GIS), který je tvořen primárně evidencí využití zemědělské půdy.

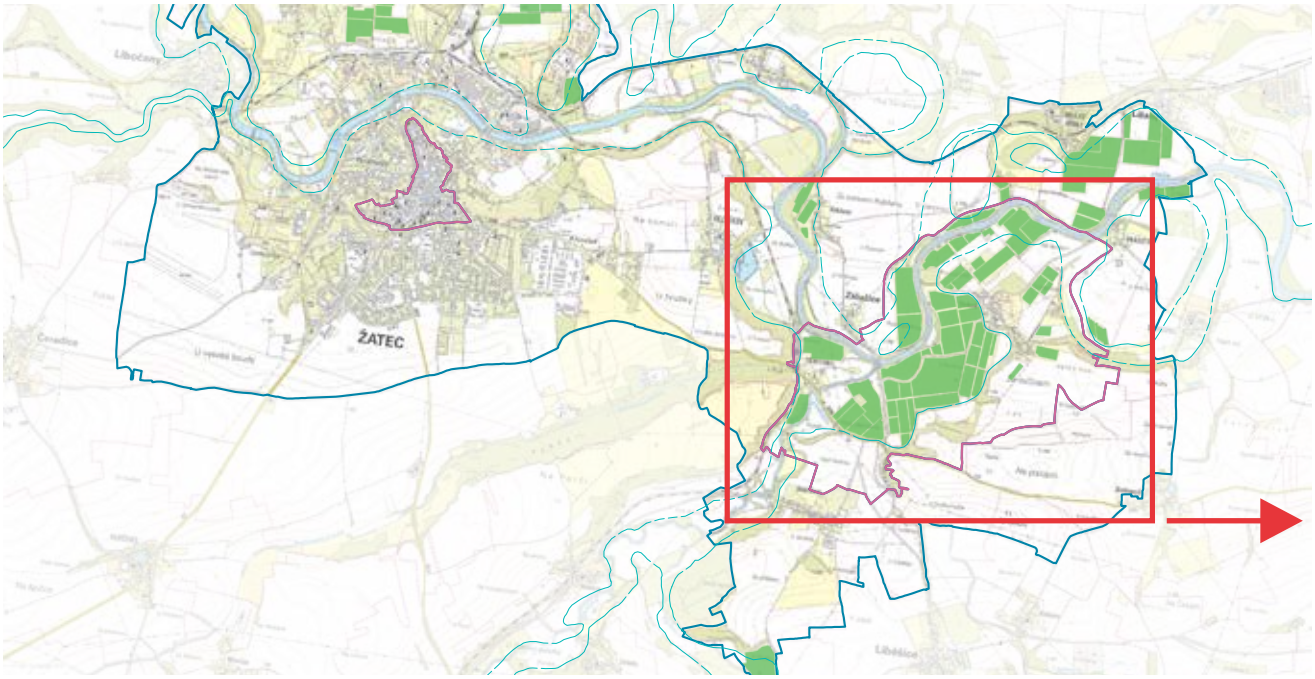

Mapa rozsahu chmelnic nominovaného statku (bloky chmelnic značeny zeleně), 2020

Tím obohacuje půdu o živiny a pomáhá k přirozenému koloběhu uhlíku. Chmelařský institut s.r.o. od roku 1992 registroval téměř 20 nových odrůd chmele, které lze vidět všechny pouze na účelovém hospodářství ve Stekníku. Šlechtitelský program dále pokračuje, a proto jsou zde ve chmelnicích i další novošlechtěnci, jakož i ojedinělá sbírka světového sortimentu chmele s více jak 350 položkami, která se nachází v nárazníkové zóně. Důležitou součástí účelového hospodářství jsou i polní plochy, sloužící pro produkci ozdravené sadby (rostlin chmele zbavených virů vypěstovaných z in vitro meristematických kultur) všech odrůd chmele, pro účely výsadby chmelnic v celé České republice.

Na ploše 2,2 ha v severovýchodní části komponenty 01 provozuje Chmelařský institut s.r.o. biochmelnici se dvěma odrůdami v ekologickém režimu. Hnojení se tak například provádí výhradně statkovými hnojivy (hnůj, chlévská mrva) získanými z ekologických chovů. Dalším opatřením je v maximální míře využívání tzv. zeleného hnojení. Vysévá se například hořčice bílá (Synapis alba) či svazenka vratičolistá (Phacelia tanacetifolia). K ochraně proti škůdcům se využívá přirozených nepřátel, kteří jsou schopni kulturu při slabém výskytu do určité míry ochránit. Sklizeň probíhá odděleně. Při tomto způsobu pěstování je dosahováno podstatně nižších výnosů.



Pohled na jarní chmelnici od Hradiště s bývalou sýpkou (později sušárnou chmele) v pozadí, Stekník, 2020

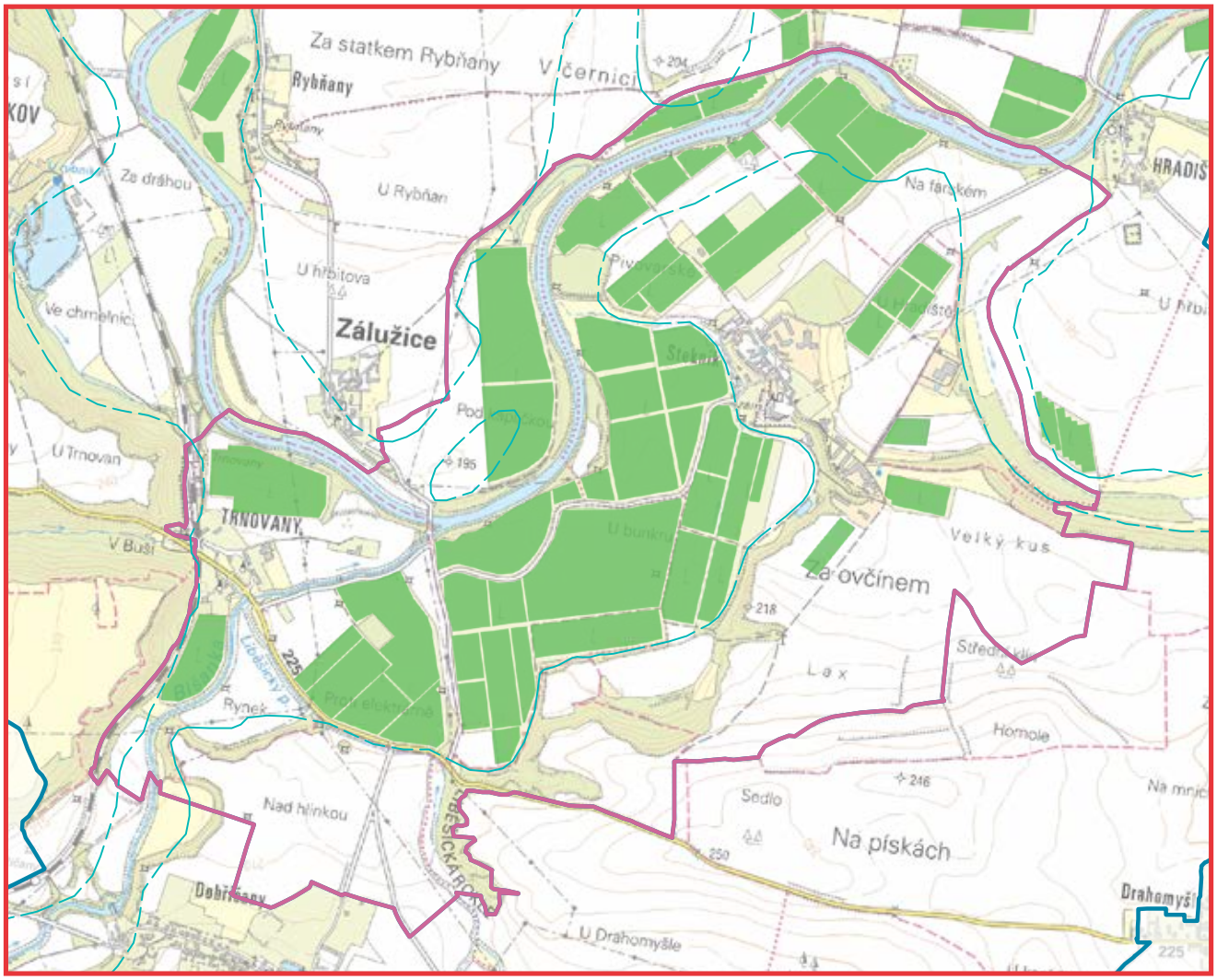

STEKNÍK A TRNOVANY

Vesnice Steknik leží v srdci komponenty 01 a tvoří její jádro. Je obklopena chmelnicemi téměř po všech stranách. Dnešní podoba stavebního fondu pochází z 18. století, díky dochované autentické podobě jádra obce bylo území roku 1995 prohlášeno chráněnou vesnickou památkovou zónou. Zástavba, jejíž součástí jsou sušárny a sklady chmele, se rozkládá kolem historické návsi, na kterou navazuje zámek s rozsáhlými terasovými zahradami. Prostorová struktura obce je výrazně ovlivněna polohou na ostrožně nad nivami řeky Ohře, na jejíž náhorní plošině je situována hlavní část zástavby. Urbanistickou strukturu vesnice lze charakterizovat jako dvě vzájemně navazující části - severní, zahrnující jádro vsi s návsí obklopenou zemědělskými usedlostmi a jižní, náležící zámeckému areálu a novodobým chmelařským provozům s ubytovnami pracovníků a monoblokem charakteristické haly s česacím strojem. Hlavní přístupová komunikace do vesnice od Žatce a Trnovan je vedena z jihozápadu mezi chmelnicemi, dále stoupá z ploché nivy jednoduchou serpentinou po úzké šíji na západě a těsně před návsí je odkloněna severovýchodním směrem k vesnici Hradiště.

Jádrem vesnice je obdélná náves s původním rybníčkem modifikovaným na požární nádrž, do níž jsou svými štítovými průčelími orientovány jednotlivé usedlosti, jež svou hmotovou strukturou i výtvarnými detaily dobře reprezentují lidovou architekturu zdejšího regionu. Objekty jsou převážně přízemní, zděné, s výrazně obdélnými půdorysy a sedlovými střechami. Architektonické členění je umírněné a vychází z klasicistního tvarosloví. Obytné části směřují do návsi, z níž jsou dvory přístupné bránami, na obytné objekty půdorysně plynule navazují hospodářské objekty, zejména stáje a sýpky. Zadní hrana parcely je obvykle uzavřená na sebe navazujícími stodolami. Jen u několika statků tvořících severní frontu návsi byla tato struktura rozrušena ve druhé polovině 20. století vestavbou novodobých zemědělských objektů, jež nejsou z prostoru návsi patrné a zároveň zajistily trvalé hospodaření na zdejších chmelnicích.

Z drobnějšího měřítka přízemní zástavby se vymykají architektonicky kvalitní objekty čp. 9 a 10, patřící k panskému velkostatku. K architektonicky nejhodnotnějším patří také usedlosti čp. 18, 19 a 20 nebo čp. 23. Všechny historické stavby obce vykazují řadu regionálně specifických znaků dokládajících jejich využití pro sušení a zpracování chmele. Patří mezi ně rozměrné otvory ve štítech, sloužící k pro naskladňování chmele do podkroví. Další, drobnější otvory, zajištěné žaluziemi a umožňující regulovat vzduch při dosoušení chmele v podkroví, jsou otevřeny v bočních průčelích těsně pod hlavní římsou. Podobnou funkci pak mají také četné prvky ve formě průběžných vikýřů nebo volských ok, osazené na střešních rovinách/plochách. Pro manipulaci s chmelem sloužily i další valbové či sedlové vikýře na střechách hospodářských budov.

Hvozdové sušárny chmele, nejčastěji v podobě převýšených věžovitých objektů přistavěných ke stojícím budovám, byly od konce 19. století vestavovány do půdorysu usedlostí tak, aby při sušení nedocházelo k přerušení technologického procesu a sušárny přirozeně



Usedlosti na vesnické návsi, Steknik, 2019

navazovaly na další obslužné prostory, zejména chmelové půdy, potřebné pro kvalitní zpracování plodiny. Z požárních důvodů bylo preferováno umístění do zadních částí parcel, co nejdále od obytného stavení. Také tyto sušárny jsou, kromě vlastního hmotového řešení, identifikovatelné díky řadě specifických prvků, jakými jsou výparníky umístěné nad hvozdy, komíny, přistavované ke štítům nebo díky existenci specifických drobných provětrávacích otvorů v obvodovém zdivu. Méně obvyklým řešením v obci je existence sušáren vestavěných do hospodářských objektů, nejčastěji do stodol. Ty jsou pak při vnějším pohledu odlišitelné pouze díky drobným detailům, kterým je vymezení hvozdového tělesa protipožárními štíty či díky existenci komínového tělesa.

Zcela intaktně dochovaná, včetně původního technologického vybavení, je sušárna v areálu čp. 23. Jednokomorové těleso jejího hvozdu bylo přistavěno ke staršímu hospodářskému objektu. Další hvozdové sušárny jsou dochovány v areálech dvora čp. 43 (zde s nepříliš častým systémem symetricky umístěných střešních výparníků) nebo v čp. 9 (s pohledově i hmotově dominantní hrázděnou nástavbou výparníků). V krajinném panoramatu se díky svému umístění mimo intravilán dále významně uplatňuje i sušárna chmele na parcele č. 43 využívající starší budovu sýpky, ke které byl přistavěn trakt se sušárenskou technologií. Nad rovinu její střechy v úrovni hvozdu vystupují dva větráky, ke štítové stěně je přistavěn centrální dvouprůduchový komín a do jihozápadní střešní roviny je osazen manipulační sedlový vikýř umožňující naskladnění chmele. Mimo to je chmelařská tradice obce v jejím stavebním fondu demonstrována prvky architektonické výzdoby, zejména chmelovými šiškami ve štítech bran (čp. 22, čp. 15) nebo sochou sv. Vavřince, patrona chmelařů, umístěnou na štítu brány areálu čp. 10.

Zástavbu vesnice doplňuje architektonicky a výtvarně cenný zámecký areál s rozsáhlými terasovitými zahradami, vymezenými z okolní zástavby zdmi se třemi bohatě zdobenými bránami. Z nejvyšší úrovně zahrad se otevírá velkolepý výhled na okolní chmelnice v nivě pod ostrožnou. Zámecký celek tvoří dominantní hlavní budova zámku na půdorysu písmene „L“. Současnou podobu získal objekt v 60. letech 18. století při rozsáhlé rokokové úpravě, jejímž autorem byl žatecký stavitel Johan Paul Losch.

Součástí zámeckého celku jsou také některé objekty stojící mimo jeho ohrazený areál, ilustrují funkční komplexnost zámeckého hospodářství. Jedná se o přízemní domy čp. 26 a 27 před severní branou, sloužící pro ubytování zámeckého služebnictva, a barokní sýpku ukončující severovýchodní pohledovou osu. Velká volně stojící sýpka byla postavená za Kulhánků z Klaudensteina v 80. letech 17. století. Dosud dochovaná původní dřevěná konstrukce vestavěných pater je tesařsky kvalitně provedená, honosnou podobu měly také její fasády, jak dokládají zbytky architektonické výzdoby na štítových stěnách v interiéru. Sýpka byla na přelomu 19. a 20. století adaptována na sušárnu chmele, když byl k východnímu průčelí přistavěn obdélný hvozd, k němu ještě později nižší těleso kotelny.



Socha sv. Vavřince, patrona chmelařů, nad vraty usedlosti čp.10, Stekník, 2005

Historická budova hvozdové sušárny chmele firmy Franz a Mina Hassmann, Trnovany, 2019



Původní technologie patentu Linhart z Rakovníka je zde osazena dodnes; dvoukomorový hvozd s kotlem, topnými rourami a sklopnými lískami ve dvou výškových úrovních je doplněn závěsným systémem pro manipulaci s vozíky.

Centrem náboženského života v lokalitě se stala zámecká kaple Navštívení Panny Marie, která sloužila pro katolickou liturgii. Doplňovaly ji další drobné církevní stavby, např. kaple sv. Jana Nepomuckého nad minerálním pramenem ve Stekníku nebo kaple Sedmibolestné Panny Marie v Trnovanech. Důležitou roli v náboženském životě místa hráli také svatí patroni, jejichž sochy byly umisťovány do parterů a na hranice intravilánu. Unikátní byl ovšem soubor několika barokních a klasicistních soch světců, původních situovaných v různých polohách na přístupových cestách a dnes deponovaných v zámecké zahradě. Jedná se o sochu sv. Floriána, patrona hasičů a symbolického ochránce před požáry, které byly v sušárenských provozech velkým nebezpečím, sochu sv. Jana Nepomuckého, sv. Jana Křtitele a sochu Panny Marie. V Trnovanech v centru obce je pak mimořádně kvalitní barokní socha sv. Jana Napomuckého, českého zemského patrona.

Nejnovější zástavba ve Stekníku, představovaná především výrobními, skladovými a ubytovacími objekty Chmelařského institutu s. r. o. na severním obvodu vesnice, v 70. a 80. letech 20. století částečně rozrušila urbanistickou strukturu a měřítko obce. Provedení

Soutok potoku Blšanka (vpravo) a řeky Ohře (vlevo), Stekník, 2019



staveb, situovaných na jihovýchodě a severovýchodě území, je velmi utilitární jak z hlediska architektonického, tak i materiálového a řemeslného, jsou však dobovým dokumentem technologických změn ve zpracování chmele, ke kterým v tomto období docházelo. Zároveň dokládají i dodnes živou a udržovanou chmelařskou tradici.

V jihozápadní části komponenty leží vesnice Trnovany, která administrativně spadá pod město Žatec. Její urbanistická struktura není dochovaná v úplnosti, ale stále udržuje základní hmotovou charakteristiku drobné chmelařské vesnice zdejšího regionu. Její jádro s nepravidelnou rozptýlenou zástavbou je situované kolem rozšiřující se komunikace. Zástavbu tvoří zděné patrové objekty převážně obdélného půdorysu pod sedlovými a valbovými střechami, okapově i štítově orientované. Stavební fond vesnice byl narušen v důsledku dlouhodobě neprováděné údržby. V průběhu 2. poloviny 20. století došlo i k demolici některých objektů či jejich utilitární přestavbě po odchodu německých obyvatel po druhé světové válce. Během druhé poloviny 20. století se obec již nikdy nepodařilo dosídlit v původním rozsahu. Původní struktura, měřítko i hmotové řešení historické zástavby je však stále čitelné a v rámci sídla je dodnes dochováno několik mimořádně autentických chmelařských objektů, které díky své hmotě, umístění v krajině, konstrukčnímu řešení i architektonickému ztvárnění patří mezi ikonické stavby celé žatecké chmelařské oblasti. Jedná se zejména o areál mlýna čp. 8, jehož součástí je velkoryse pojatá sušárna. Vznikla přestavbou starší stodoly, která dostala honosnou neogotickou fasádu s charakteristickými věžičkami, ve skutečnosti průduchy sloužícími pro regulaci proudění vzduchu ve hvozdu i na navazujících chmelových půdách. Druhým významným celkem v Trnovanech, úzce souvisejícím se zdejší historií pěstování a zpracování chmele, je areál usedlosti čp. 9, usazený ve chmelnicích blízko soutoku Ohře a Blšanky. Na místě stál už na počátku 19. století rozsáhlý dvůr obklopený okrasnou zahradou, jehož majitel, Josef Schöffl, patřil v polovině 19. století k největším producentům chmele v Čechách. Dnešní podoba je výsledkem postupných stavebních úprav areálu realizovaných zejména na počátku 20. století. Vizuálně výraznou a pro technické dědictví komponenty zcela charakteristickou součástí stavby je jižní křídlo usedlosti, jehož fasádu formuje sestava čtyř věžovitých přístavků, v nichž jsou dodnes umístěny hvozdové sušárny patentu Linhart. Vlastní objekt se sušárnami doplňuje architektonicky kvalitní obytná vila, postavená ve 30. letech 20. století. Vysokou míru autenticity ve vnějším výrazu dosud vykazují i budovy vlakového nádraží ze 70. let 19. století, které představuje cennou součást historie sklizně, zpracování chmele a úspěšného obchodování.

Detailní popis chmelařských objektů v komponentě 01 je uveden v *kapitole 7.c.*

Obraz krajiny doplňuje trvalá vegetace okolo Blšanky a Ohře a bývalých meandrů říčního koryta. Další celek trvalé vzrostlé zeleně přirozeným způsobem komponentu vymezuje při jejím východním a jihovýchodním okraji. Jižním směrem území mírně stoupá a její hranice přirozeným způsobem vymezuje vizuálně nejcennější území krajinného celku, jehož celistvost je v podmínkách České republiky mimořádná.

ŘEKA OHŘE

Řeka Ohře a charakter krajiny určené pěstování a zpracování chmele spolu bezprostředně souvisejí, protože pěstování chmele je na přítomnosti vody závislé. Právě proto se na nominovaném území kvalitní polohy chmelnic dlouhodobě ustálily v těsné blízkosti řeky. Řeka Ohře je zároveň hlavní tepnou procházející územím a prostor říční nivy je přirozeným propojujícím prvkem vesnické a městské komponenty.

Detailní podoba ovlivnění říční krajiny pěstováním a zpracováním chmele na území komponenty 01 je dána samotným prostorovým vztahem řeky Ohře a chmelnice. Ze studia historických podkladů i současné chmelařské praxe vyplývá, že nejvýnosnější plochy pro pěstování chmele se nacházejí v prostoru říční nivy, tedy na plochém dně říčního údolí, které je pravidelně ovlivňováno záplavami. Jedná se o polohy, které disponují dostatečnou vzdušnou a půdní vlhkostí, nivními půdami s dostatkem živin, a zároveň jsou chráněny okolními říčními terasami před povětrnostními vlivy. Na území komponenty 01 se úrodná říční niva rozkládá po obou stranách řeky Ohře a výrazně se rozšiřuje v oblasti mezi vesnicí Stekník a Trnovany, kde je ze západu a jihovýchodu vymezená vystupujícími říčními terasami. Také vesnice Trnovany, narozdíl od vesnice Stekník, zasahuje do oblasti říční nivy.

Současná podoba krajiny podél řeky Ohře je nejen výsledkem působení přírodních sil, ale také dlouhodobého vlivu sil lidských. Dochovaný způsob hospodaření s chmelem na území komponenty 01 ilustruje, jak se člověk dodnes přizpůsobuje lokálním vlastnostem krajiny, využívá znalosti jejích přirozených podmínek i cyklických proměn v průběhu roku. Zároveň jsou na území zachovány doklady toho, jak si člověk v průběhu historie přizpůsoboval říční krajinu se záměrem docílit efektivního hospodaření.

Bez vlivu člověka by se v říční nivě nominovaného území bezpochyby vyvíjela série typických lužních společenstev, jak je to běžné v dalších říčních krajinách. Proces odlesňování říční krajiny se přitom v nominovaném území odehrával v dlouhém časovém horizontu. K významnějšímu odlesnění lužní krajiny zde docházelo od středověku a pokračovalo dále s rozvojem pěstování a zpracováním chmele. Lužní krajina tak byla postupně přetvořena na krajinu bezlesou a intenzivně zemědělskou. Na příkladu vesnické komponenty vidíme, že ustálené polohy chmelnic dodnes zasahují do bezprostřední blízkosti řeky. Společenstva typických lužních lesů jsou zde ovšem rovněž zastoupena, i když byla do současnosti redukována na úzké pásy pobřežní vegetace. Jediný fragment tvrdého luhu je na území komponenty 01 přítomen severozápadně od vesnice Stekník v místech, kde se kvůli nevhodným půdním podmínkám dlouhodobě nehospodařilo.

Řeka v nominovaném území si dodnes zachovala přirozený meandrovitý ráz. Její současné trasování je částečně ovlivněno sérií plošně méně rozsáhlých regulačních zásahů, které sloužily především k ochraně chmelnic i jednotlivých obcí před záplavami.



Letecký pohled na chmelnice na obou březích řeky Ohře v komponentě 1, pohled od severovýchodu (obec Zálužice v pozadí), 2020

Pohled na chmelnice a řeku Ohři od Zálužic ke Stekníku, Stekník, 2019



První zmínky o regulacích říčního koryta pochází již z let 1688-1990, kdy bylo narovnáno koryto v úseku mezi Žatcem a Tvršicemi (vesnice v nárazníkové zóně). V roce 1906 došlo k úpravě koryta řeky také poblíž vesnice Zálužice (tedy přímo na území komponenty 01). Vodní stav na řece Ohři v současnosti reguluje velká vodní nádrž Nechranice vybudovaná mezi lety 1961-68 v území proti proudu řeky, poblíž města Kadaně, čímž jsou eliminovány dříve častější záplavy a průtok řeky více stabilizován.

Ochranu před záplavami zajišťovalo kromě regulačních úprav koryta také budování protipovodňových valů. Na území komponenty 01 je za nejstarší takovou to umělou úpravu považován kamenný val nacházející se jižně od vesnice Hradiště.

I když je dostatek spodní vody pro chmel důležitý, příliš přemokřené půdy mu nesvědčí. Podmáčené půdy se v říční nivě nacházejí v místech vývěrů podzemní vody a v místech mělkých terénních depresí. Takováto místa nejsou v krajině na první pohled viditelné, nicméně významně ovlivňují kvalitu pěstování chmele, a proto byly některé z nich pro zemědělské účely odvodněny. Na území komponenty 01 lze sledovat starší i mladší příklady budování odvodňovacích systémů: Pozůstatky starších odvodňovacích struh se dodnes nachází jižně pod zámkem ve Stekníku. V souvislosti s moderním hospodařením byly na území komponenty 01 v nejpodmáčenějších místech chmelnic v nedávné době vybudovány další drenážní systémy. Pro efektivnější pěstování a zajištění optimálního množství vláhy je dnes voda z řeky Ohře do chmelnic distribuována systémy kapkových závlah.

Pěstování chmele v říční nivě nebylo nikdy možné aplikovat plošně a bez rozmyslu. Z tohoto důvodu byly k výběru vhodných pěstebních ploch vždy potřeba velmi přesné znalosti o lokálních půdních, vlhkostních i mikroklimatických podmínkách. Z informací, jistě předávaných z generace na generaci, byl člověk schopen správně vyhodnotit, kdy má smysl krajinu drobnými zásahy upravovat, a kdy je naopak výhodnější přirozeným přírodním podmínkám ustoupit a chmel pěstovat jinde. Na území komponenty 01 tak vznikly nejen dlouhodobě ustálené plochy pro pěstování chmele, ale také plochy pro účely chmelařství trvale nevyužívané.

S hospodařením v říční krajině, resp. možností překonávat její tok, souvisí také budování mostů, které zároveň umožňovalo komunikaci v širším území, tedy i mezi oběma komponentami. Mezi komponentou 01 a 02 se v minulosti nacházely mosty poblíž vesnic Hradiště, Zálužice, Trnovany a Rybňany a severně od města Žatec. Z těchto mostů jsou v historické stopě dochovány mosty Hradiště, Zálužice a Trnovany.

2.a3 ŽATEC (KOMPONENTA 02)

Žatec (komponenta 02) je tvořena nejstaršími částmi města Žatce, tedy jeho historickým jádrem a jeho Pražským předměstím. Z tohoto důvodu přebírá pro účely nominace jméno celého města. Komponenta obsahuje mnoho jedinečných objektů reprezentujících stavební chmelařské dědictví: skladů, sirných komínů, sušáren a zahrnuje řadu dalších významných staveb s vynikající architekturou. Komponenta svou dochovanou urbanistickou strukturou názorně uchovává představu o staletém vývoji města. Její celková podoba ztělesňuje minulé i současné aktivity ve vztahu se společenským životem a kulturní tradicí města, obsahuje hmatatelné prvky vyjadřující společenské hodnoty související se zpracováním chmele a obchodem. Odkazem na chmelařské tradice je i tradice barevnosti objektů, architektonických detailů či motivů v dlažbě, v současnosti rozvíjená i v jednotné vizuální formě v rámci komponenty. Ke chmelu odkazují prvky městského interiéru, ve kterém se uplatňují odstíny zelené barvy chmele na fasádách domů a množství dekorativních motivů chmelových hlávek, a to až do současnosti (například v postupně osazovaných identifikačních tabulkách s čísly jednotlivých domů a názvy ulic).

Komponenta 02 obsahuje všechny standardní typy staveb s funkcemi historického města založeného ve středověku, a navíc zcela specifické stavební dědictví, spojené s jeho vztahem k pěstování a podnikání s chmelem. Právě tyto objekty jsou v rámci nominovaného statku významnými atributy výjimečných hodnot a podle funkce je lze rozdělit do čtyř kategorií. Nachází se zde objekty měšťanských domů, stavby spojené se zpracováním chmele a stavby odrážející socio-ekonomický efekt chmelařského podnikání, jimiž jsou vily chmelařských podnikatelů a stavby navazující infrastruktury (banky, pošty, nádraží, školy divadla, kina).

MĚŠŤANSKÉ DOMY

Podoba města Žatce je od samého počátku determinována zejména přírodními a geomorfologickými podmínkami. Nejstarší sídelní lokalita vznikla ze strategických důvodů na ostrožně nad řekou Ohří. Její protáhlý tvar kopírovaný linií hradeb na hraně ostrožny limitoval možný rozvoje zástavby. Pro sušení chmele ve vnitřním prostoru města proto i z důvodu nedostatku místa nemohly vznikat vlastní stavby, a pro tento účel byly využívány půdy měšťanských domů. V podkroví domů byl chmel sušen přirozeně díky proudění vzduchu, následně zde byl také skladován před prodejem. Mnoho domů dodnes reflektuje svými proporcemi gotickou parcelaci a řada jejich konstrukcí pochází z období středověku, kdy pěstování a obchod s chmelem již byly pro obyvatele města důležitým prostředkem pro zajištění jejich existence. Působivá velikost kamenných domů odráží bohatství obchodníků s chmelem, kteří často také obchodovali s vínem, látkami a ječmenem. Mnoho dalších domů bylo upraveno nebo nově postaveno v barokním stylu v raném novověku, kdy žatecký chmel měl ve střední Evropě vysokou reputaci.

Konstrukce chmelařských půd měšťanských domů byly přizpůsobovány potřebám zpracování chmele. I dochované historické krovy jsou dostatečně dimenzovány, aby unesly i zátěž sezónního sušení chmele, jejich užitné prostory jsou často několikapatrové, s pevnými podlahami zajištěnými po stranách prvky zamezujícími propadávání chmele, doplněné o manipulační otvory a vrátky/kladkami umožňujícími manipulaci s chmelovými žoky. Půdy jsou od ostatních prostor domu odděleny kovovými protipožárními



Pohled na město od severozápadu, Žatec, 2016

Pohled na centrální část Pražského předměstí s množstvím chmelařských budou, včetně typických skladů a balíren chmele s vysokými komíny, Žatec, 2005



dveřmi a jsou přístupné velkorysými zděnými schodišti. Z exteriéru jsou střechy s funkcí pro sušení chmele dobře rozpoznatelné. Jsou dodnes opatřené systémem/řadami typických provětrávacích vikýřů. Specifikem městské zástavby v Žatci jsou vizuálně se uplatňující polovalbové střechy s atikovými štíty směřujícími do veřejných prostranství s podávacími otvory, které sloužily k dopravě chmele do půdního prostoru. Až ve vlastním závěru 19. století a spíše výjimečně i ve středu města vznikaly i samostatné stavby sloužící pro sušení a skladování chmele.

Příklady chmelařských půd měšťanských domů

Jako nejstarší, snad již z 2. poloviny 17. století podle stavebního vývoje domu, se jeví krovy domu čp. 7, na němž se již objevuje nejčastější typ krovu vyskytující se v následných třech staletích na městských domech v Žatci. Hambalkové krovy jsou vázané v jedné nebo dvou úrovních podélně orientovanými stojatými stolicemi (der stehender Stuhl v němčině). Tento typ krovu pravděpodobně nabízel dostatečnou únosnost pro zvolenou krytinu i pro funkční využití podkrovních prostor.

K nejstarší vrstvě krovů vzniklých po požárech v 2. polovině 18. století patří jak krovy se stojatými stolicemi (čp. 52, 88), tak krovy s vyspělými variantami tzv. ležatých stolic („der liegender Stuhl“ v němčině), jako na domech čp. 137 a 30. Tato předklasicistní stavební éra se protáhla až do přelomu 18. a 19. století, kde se objevilo několik dalších krovů těchto typů.

Po celý průběh 19. století byl nejčastějším konstrukčním typem hambalkový krov s jednou nebo více úrovněmi podélného vázání pomocí stojatých stolic, které jsou různě variovány, kombinovány, zvětšovány či vylehčovány.



Dům čp. 7 v ulici Obránců míru s volskými oky ve střeše, Žatec, 2016

STAVBY SPOJENÉ SE ZPRACOVÁNÍM CHMELE

Město Žatec bylo od středověku centrem celého chmelařského regionu, kde se spojovaly všechny následující procesy spojené s dalším zpracováním, konzervací, certifikací a obchodem s chmelem. Dochovaný urbánně-industriální soubor chmelařských staveb, jejich funkční provázanost s celým procesem zpracování a obchodu měl zásadní vliv na podobu města.

V severní části komponenty 02 v historickém jádru města Žatce se nachází 10 chmelařských skladů, ale jejich největší koncentrace včetně dalších zpracovatelských areálů je v jižní části komponenty, tedy na Pražském předměstí. Struktura zástavby Pražského předměstí reflektuje jeho postupný růst a obsahuje skupiny industriálních chmelařských staveb, především z 19. a 20. století, zpravidla doplněných obytnými budovami jednotlivých vlastníků balíren a skladů chmele, které jsou standardně v organismu města umístěny při uliční čáře. Kombinace industriálních a obytných funkcí v rámci jednotlivých vlastnických celků dává této části nominovaného statku skutečně neopakovatelnou atmosféru podnikatelského prostředí druhé poloviny 19. století a počátku 20. století. Objekty stále svou skladbou i charakterem ztvárnění průčelí demonstrují, jak jednotlivé chmelařské rodinné podniky vytvářely podle svých finančních možností nové stavební celky integrující obytnou funkci s provozem sušáren, balíren a skladů chmele. Chmelařské objekty jsou zděné, vícepodlažní, s charakteristickou konstrukcí a typologií. Dodnes jsou z větší části zachovány sušárny a síťrny chmele, doplněné vysokými i nízkými komíny. Právě vysoké komíny k odtahu sirných zplodin při síření (konzervaci) chmele, tak i původní skladové prostory, které jsou mnohde stále využívány k původnímu účelu, dnes neodmyslitelně patří ke koloritu Žatce a dotváří jeho neopakovatelné panorama. Jsou dokladem jeho postavení jako bývalé i současné metropole světového chmelařství, významného centra zpracování a obchodu s chmelem.

Průčelí chmelařských staveb na Pražském předměstí jsou zděná, v naprosté většině mají stále dochovanou architektonicky kvalitní výzdobu. Málokterý návštěvník města vytuší, že se za nimi ukrývá dřevěný skelet a technologie industriálních prostorů. Vysoká kvalita řešení průčelí chmelařských skladů je dána tím, že byly stavěny přímo v již zastavěném území města a architektonické návrhy jejich fasád musely splňovat přísné regulativy městské stavební rady. Stejné předpisy platily i pro výstavbu obytných městských domů. Jejich respektování umožnilo stavbu svébytných funkčních jednotek, jak výstavných obytných domů, tak jednodušších užitkových objektů.

Dřevěné výplně otvorů (okna, dveře, žaluzie a vjezdová vrata) byly navrženy s ohledem na funkčnost a provoz budovy a svým členěním plně korespondovaly s jejím celkovým architektonickým pojetím. Příkladem



Bývalý sklad a balírna chmele firmy Epstein & Mendl čp. 1257 a obytná vila čp. 753 v Kovářské ulici, Žatec, 2016

takového řešení jsou například balírna a sklad chmele, označený čp. 1232 v Kovářské ulici (investor Vinzenz Zuleger z roku 1913) nebo skladový objekt bez čísla popisného na parcele st. 1017/3, vedle nárožního objektu čp. 837 v Komenského aleji (investor Johann Simon z roku 1891).

Balírny a sklady chmele v hustě zastavěném prostoru Pražského předměstí byly logicky umisťovány na dopravně snadno přístupná místa. Sklady navíc vyžadovaly důslednou a tehdy i přirozenou výměnu vzduchu. Gravitační přirozené větrání bylo až později doplňováno ventilátory. Aby se v interiéru chmelařských objektů udržela stálá a nízká teplota, byly skladové prostory, pokud to stavební podmínky dovolovaly, orientovány k severní straně budovy. U několika dochovaných chmelařských staveb lze popisovanou orientaci ke světovým stranám pozorovat. Zvláště patrné je to například u objektu skladu a balírny v Kovářské ulici (čp. 753, Gustav Epstein, Adolf Mendl z roku 1913) nebo u objektu na náměstí Prokopa Velkého (čp. 1950, bratři Christlové z roku 1920).

Obvodový plášť budovy balírny byl obvykle zděný ze smíšeného zdiva. Nejčastěji se užila opuka nebo místní kámen. Šlo o kameny z původní středověké zástavby, kterou nově budované chmelařské stavby postupně nahrazovaly. Vnitřní skelety, které rozdělovaly skladový prostor budovy do několika pater, byly dřevěné s únosností vyhovující tehdejšímu využití.

Usušený chmel snadno hoří a chmelové sklady byly stavěny s dřevěným vnitřním skeletem (viz výše), musely proto tedy od počátku splňovat tehdejší požární předpisy. To se také odrazilo na jejich podobě. Každá budova je požárně oddělená a má vlastní dřevěné schodiště, často doplněné o vnější kovové schodiště protipožární.

Aby si chmel maximálně uchoval svoji kvalitu při dlouhém transportu k zákazníkovi, procházel tzv. sířením - specifickým technologickým konzervačním procesem, který díky svým druhotným stavebním projevům v podobně vysokých komínů umístěných nad těmito komorami rovněž ovlivnil podobu města Žatec. Důležitou součástí nominovaného statku jsou proto objekty obsahující tzv. sirné komory, v nichž se chmel díky aplikaci kysličníku siřičitého konzervoval. Omezoval se tím vývoj mikroorganismů a zlepšoval se lesk a barva chmelových hlávek. Sirné komory měly v několika úrovních podlahy ze železného pletiva. Chmel se do komor nasypal shora, až kuželovitá hromada chmele vyplnila celou komoru. Potom se zavřely dvojité ocelové dveře a v přízemí se ve speciálních topeništích zapálily kousky síry nebo sirného květu. Po cca 5-6 hodinách sířícího procesu se otevřely komínové klapky a případně spustily ventilátory. Komíny jednotlivých skladů a balíren vypouštěly kysličník siřičitý do ovzduší. Právě z důvodů síření chmele a vypouštění sirnatých zplodin do ovzduší byly žatecké sklady a balírny chmele

Bývalý sklad a balírna chmele firmy Bratři Christlové čp. 1950 na nám. Prokopa Velkého, Žatec, 2016



opatřovány až 45 m vysokými cihelnými komíny. Po síření se chmel z komor vyhrnul speciálními lopatami a ukládal se do vývozních žoků. Sirné komory jsou dochovány téměř ve všech objektech, kde se chmel původně sířil, například na náměstí Prokopa Velkého (čp. 1950, bratři Christlové z roku 1920 nebo čp. 305 a 1952, Pfister&Würstl z roku 1873).

Transport chmelových žoků vertikálním směrem dokládají ve skladech a balírnách zachované ruční dřevěné lanové výtahy s navijákem, příkladem je výtah v objektu (čp. 305 a 1952, Pfister&Würstl z roku 1873). Tyto navijáky byly počátkem 20. století nahrazovány elektrickými nákladními kabinovými výtahy, jež byly postupně osazeny ve všech skladech. Dochovaly se ve většině případů popisovaných budov v území zvažovaném k nominaci a potvrzují i technickou hodnotu dochovaného statku.

Kromě různých typů chmelových výtahů je v interiérech skladů a balíren dochováno další technické vybavení jako například regulační klapky, speciální lisy, váhy, šablony, šicí stroje na žoky, vzduchotechnická zařízení a původní provozní nábytek.

Detailní popis chmelařských objektů je uveden v *kapitole 7.c*

VILY CHMELAŘSKÝCH PODNIKATELŮ

Dostatek financí plynoucí z obchodování s chmelem se odrazil nejen ve vzrůstající výstavbě, ale také v honosnosti a kvalitě provedení obytných staveb.

Zcela jedinečnou charakteristikou řady objektů Pražského předměstí v Žatci je úzká prostorová návaznost reprezentativní vily majitele chmelařských provozů s výrobním a skladovým objektem. Chmelové sklady byly stavěny často ve dvorních traktech a vily majitelů chmelařských firem tak byly orientované k uliční čáře. Jsou to velmi reprezentativní stavby, a to jak v pojetí v interiéru, tak i exteriéru.

V prostoru městské komponenty můžeme najít náročně provedené neoslohové vily z konce 19. století (například Bondyho vila čp. 828 v Tyršově ulici), přes objekty secesní až k zástupcům moderních obytných vil pocházejících ze 30. let 20. století (například čp. 2051 ve Fügnerově ulici). Vily jsou autentické, v naprosté většině dochované včetně řady detailů. Doplňují je drobné zahradní stavby, součástí původního architektonického řešení jsou i ploty a dlažba.

Nejtypičtější ukázkou takového souboru je například vila čp. 1257 s altánem a skladem čp. 753 v Kovářské ulici, vila čp. 395 s altánem a její hospodářské zázemí včetně skladu chmele sjednocené pod čp. 365 na Nerudově náměstí nebo vila a sklad čp. 828 v Tyršově ulici.

Detailní popis nejvýznamnějších vil v komponentě 02 je uveden v *kapitole 7.c*.

STAVBY ODRÁŽEJÍCÍ SOCIOEKONOMICKÝ EFEKT CHMELAŘSKÉHO BOHATSTVÍ

Bohatí podnikatelé stavěli nejen luxusní vily, ale zasloužili se také o vznik celé řady veřejných reprezentativních budov (kina, divadlo). V návaznosti na čilé obchodní aktivity chmelařů koncentrované ve městě, zde byly stavěny také hotely a restaurace. Tyto budovy odrážejí mezinárodní rozsah chmelařství a následnou prosperitu. Rovněž i výstavba budovy hlavního nádraží byla podmíněna obchodem s chmelem a snahou zajistit jeho dopravu do celého světa (více k tomu viz *kapitola 2.b.*).

Také zdejší židovská synagoga, postavená v 70. letech 19. století má přímou souvislosti s chmelařstvím - její výstavbu iniciovala a financovala místní početná židovská komunita, mezi jejímiž členy byli prakticky všichni velcí obchodníci s chmelem. Svými rozměry se synagoga řadí mezi největší ze židovských synagog na území České republiky.

Významným objektem, který je v komponentě 02 v současnosti přímo spojen s fenoménem chmele a piva, je měšťanský pivovar vybudovaný v roce 1801



Proces výroby spodně kvašeného piva plzeňského typu

Pivo je kvašený, mírně alkoholický nápoj, který se obvykle vyrábí v pivovaru (oblíbené jsou i menší „domácí“ pivovary). Proces výroby piva je proto na lokalitě pěstování a zpracování chmele zcela nezávislý, protože pivo obsahuje velmi nízký váhový podíl chmele, který se přidává do piva v podobě „jakéhosi koření“ v průběhu vaření.

Principem výroby piva je rozštěpení složitých cukrů (škrobu) obsažených v obilných zrnech na jednoduché zkvasitelné cukry a následné zkvašení těchto jednoduchých cukrů pomocí kultury mikroorganismů (tzv. pivovarských kvasinek).

Nedílnou součástí výrobního procesu je smíchání surovin s vodou a tím převedení využitelných látek do vodného roztoku. Výrobní proces byl zdokonalován zejména po nástupu průmyslové revoluce do větších kapacit.

Základní postup vaření piva lze zjednodušeně popsat takto: Pivo se vyrábí z následných surovin: sladu, vody, chmele a kvasnic v dále popsaném postupu: prvotní surovinou je „slad“. Ten vzniká ve sladovně naklíčením obilných zrn (v českých zemích zejména ječmen, méně se užívá pšenice, známé je užití i jiných zrn - kukuřice, rýže) a jejich usušením. Obilniny dodávají škrob (čili cukry), které se později přeměňují na alkohol a oxid uhličitý. Připravený slad se nechává asi 4 až 6 týdnů odležet. Následně je smíchán s již zahřívanou vodou. Jeden díl sladového šrotu bývá obvykle sypán do čtyř dílů vody.

Další fází výroby je tzv. rmutování, tedy ztekucení sladu v ještě teplejší vodě, tvorbě „rmutu“ (v této fázi dochází k dalšímu štěpení polysacharidů). Při následném scezování dochází k oddělení kapalné části rmutu od pevných zbytků sladu a výsledkem je tzv. „sladina“, čirý roztok sladké chuti. Teprve v této fázi přichází na řadu přídavek chmele dle receptury (zhruba 200-300 gramů v případě hlávkového chmele), tzv. chmelovar. V tomto procesu dochází k povaření sladiny s přidaným chmelem. Po dobu vaření cca 120 minut přecházejí ušlechtilé hořké látky chmele do roztoku a výsledkem je tzv. „horká mladina“. Mladina je zchlazena v deskovém chladiči na zákvasnou teplotu 8 °C.

Zchlazená a provzdušněná mladina se po přidání pivovarských kvasnic a jejich účinku přečerpává do otevřených nádob (spilka), kde pivo bouřlivě kvasí. Po prokvašení se pivo zachladí a po odčerpání sedlých kvasnic se stáčí do sudů tzv. ležáckého sklepa, kde pivo „leží-zraje". Dozrávání piva probíhá v uzavřených tancích a nízkých teplotách po různě dlouhou dobu, podle druhu a kvality nápoje (výčepní piva leží přibližně 20 dnů, piva s označením ležáky až 60 dnů). Následně se hotové pivo stáčí podle požadavků odběratele do sudů, lahví v novodobé praxi i do plechovek.



v koncové severní části vysoké ostrožny nad obloukem řeky Ohře v místě, kde stál v té době již neexistující přemyslovský hrad.

Pivovar s nynějším obchodním názvem Žatecký pivovar spol. s. r.o je dodnes funkční a v majoritním vlastnictví jedné z pivovarských skupin. S ohledem na výraznou hmotu a vyvýšenou pozici tvoří pohledovou dominantu komponenty 02.

Mezi hlavní dochované historicky cenné stavby v areálu pivovaru patří bývalá vodárenská věž, varna, část sladovny a rozsáhlé podzemní sklepy sloužící i v současnosti pro zrání a kvašení piva.

Přímo naproti areálu pivovaru je rozsahem menší Muzeum pivovarnictví Žatecka zřízené v historickém objektu s cílem obohatit informace o kontextu pěstování chmele a vaření piva (více též *kapitola 5*).

Detailní popis nejvýznamnějších staveb odrážejících socioekonomický efekt chmelařského bohatství v komponentě 02 je uveden v kapitole 7.c.

Žatecký pivovar na Žižkově náměstí čp. 81, Žatec, 2019



2.b HISTORIE A VÝVOJ

Bohaté dějiny Žatce a krajiny žateckého chmele nejpřesvědčivěji dokumentují archivy, odborná literatura či kartografické zdroje. Místní odrůda aromatického chmele byla a je žádanou klíčovou přísadou pro výrobu piva až do současnosti. V důsledku toho se město i jeho širší okolí přizpůsobily tomuto zemědělskému odvětví rozvojem specifických ekonomických struktur, zaměřených na pěstování, zpracování chmele a obchod s ním.

Následující řádky čtenáře postupně provedou více jak deseti stovkami let. Každé z uvedených období dějin formovalo venkov i město Žatec samotné. Město i krajina bezprostředního okolí představovaly zejména v 19. století významnou evropskou chmelařskou metropoli a hrály zásadní úlohu v mezinárodním obchodě chmelem. Ale nepředbíhejme.

2.b1 POČÁTKY PĚSTOVÁNÍ A OBCHODOVÁNÍ CHMELEM

Chmel je po staletí doložitelně provázán se žateckou oblastí od raného středověku. Německá literatura z počátku 20. století uvádí, že němečtí sládci používali v 10. a 11. století chmel především z Čech. První písemný doklad o prodeji žateckého chmele pochází z roku 1088. Jde o listinu Vyšehradské kapituly s odkazem na výnosy z prodeje chmele z dvorce v Žatci. Koncem 10. století se podle písemných záznamů vyvážel chmel z Čech do měst při Baltském moři, do Bavorska a do Terstu.

Rozvoj klášterních a měšťanských pivovarů ve střední Evropě ve 12. a 13. století vyvolal na trhu obrovskou poptávku po chmelu. Z této doby pocházejí také četné archeologické nálezy zbytků chmele a obilovin ze starších sídlišť a z nově zakládaných královských měst v Českém království. Obyvatelé Žatecké kotliny proto již tehdy spojili výhodu místních příhodných podmínek pro pěstování kvalitního chmele a výhodné pozice na obchodní křižovatce na vnitrozemských trasách a vodní cestě. Na rozdíl od jiných evropských oblastí, kde se chmel pěstoval pro vlastní, lokální potřebu, začali žatečtí měšťané a venkované chmel pěstovat ve větších objemech za účelem prodeje do vzdálených regionů již ve středověku.

Rozhodující vzestup pěstování chmele nastal v Čechách ve 12.-14. století. V roce 1306 se setkáváme v českých písemných pramenech se slovem „chmelnice“. Pěstování bylo již na vyšším stupni a jakost českého chmele byla vysoce hodnocena. Chmelařství se stalo důležitou součástí zemědělské výroby.

Český král a římský císař Karel IV. (vláda 1346-1378) podporoval na českém území zakládání chmelnic, zvláště pak kvůli cennému finančnímu přínosu plynoucímu z vývozu chmele do královské pokladny a reguloval i vývoz českých odrůd chmele do ciziny. Chmel se v této době množil vegetativně, tedy pomocí sádí, které se odřezávaly a upravovaly ze spodní zdřevnatělé části lodyhy. Pro první pěstování chmele byly vybírány sádě z těch nejlepších planě rostoucích keřů samičích rostlin.



Nejstarší vyobrazení chmele z doby kolem roku 1300, z knihy Saské zrcadlo

Jednalo se vlastně o prvopočátky šlechtění, které bylo postaveno na prostém výběru. Ty nejlepší chmele se využívaly pro množení a následné výsadby do tyčových chmelnic.

Dobu Karla IV. je možno v historii českého chmelařství považovat za údobí rozkvětu nejen v pěstování chmele, ale i v obchodu s chmelem. Karel IV. nařizuje pěstování chmele a sám na svých cestách po Čechách vyhledává příhodná místa. Chmelařství se rozšířilo i v jiných zemích a chmelové sádě z Čech sloužily k zakládání chmelnic v cizině. Do německého Spaltu byla česká chmelová sáď zanesena ve 14. století jedním řeholníkem a následně se zde chmel velmi rozšířil. Velmožové českých zemí se obávali konkurence cizích zemí, a protože již tehdy měl český chmel v cizině věhlas, přiměli Karla IV. k vydání zákazu vývozu chmelných sádí pod trestem smrti. Je to první úřední opatření, které známe, a které svým účelem hodlá zajistiti, resp. omeziti pěstování chmele na určitý kraj, tehdy ovšem na celou českou zemi.

Minimálně od vrcholného středověku až do počátku 20. století byl chmel téměř výhradně pěstován na tyčových chmelnicích, kterým se dnes říká tyčovky. Tento typ chmelnic je písemně doložen už od 14. století, spočíval ve využití dřevěné opory rostliny. Ke každé chmelové sádi (babce) byla každoročně v dubnu zaražena tyč o délce 6-7 m, na kterou se následně zavedly chmelové výhony. Rostlina postupně, pomocí vyvazování lýkem nebo slámou, ovinula celou tyč. V tyčové chmelnici se chmel sázel většinou do čtverce 80 x 80 cm, takže tyče byly rozmístěny v poměrně malých vzdálenostech od sebe. Při sklizni se tyče i s navinutým chmelem vytahovaly pomocí páčidel (háků) ze země a hned ve chmelnici se očesávaly.

Užití tyčí na chmelnicích představovalo nejvyšší položku ze všech nákladů na zřízení chmelnice. V časech války či nepokojů byly tyče často zabavovány vojskem.

V době sklizně se chmelové keře stahovaly z tyček, balily do otepí, svážely do stodol a kůlen, kde se česaly chmelové hlávky. Načesaný chmel se sušil velmi jednoduše na půdách, nebo na proutěných lískách.

Chmelnice náležela téměř ke každému měšťanskému domu v Žatci a sušení chmele probíhalo (a to až do počátku 19. století) na speciálně upravených půdách domů. Tato skutečnost se projevila v obraze střešní krajiny a dochovala se i v současné komponenty 02, tedy zástavbě středověkého jádra Žatce, kdy se na řadě historických budov dochovaly četné větrací vikýře. Z dosavadního průzkumu vyplývá, že více než 80 % procent všech stávajících půdních prostor na území této komponenty nominovaného statku sloužilo pro sušení chmele. Dokládá to jak specifická podoba střešních partií s nízkými štíty, rozměrnými manipulačními otvory pro distribuci chmele do podkroví a užitím typických střešních oken, zajišťujících lepší proudění vzduchu, tzv. volská oka.

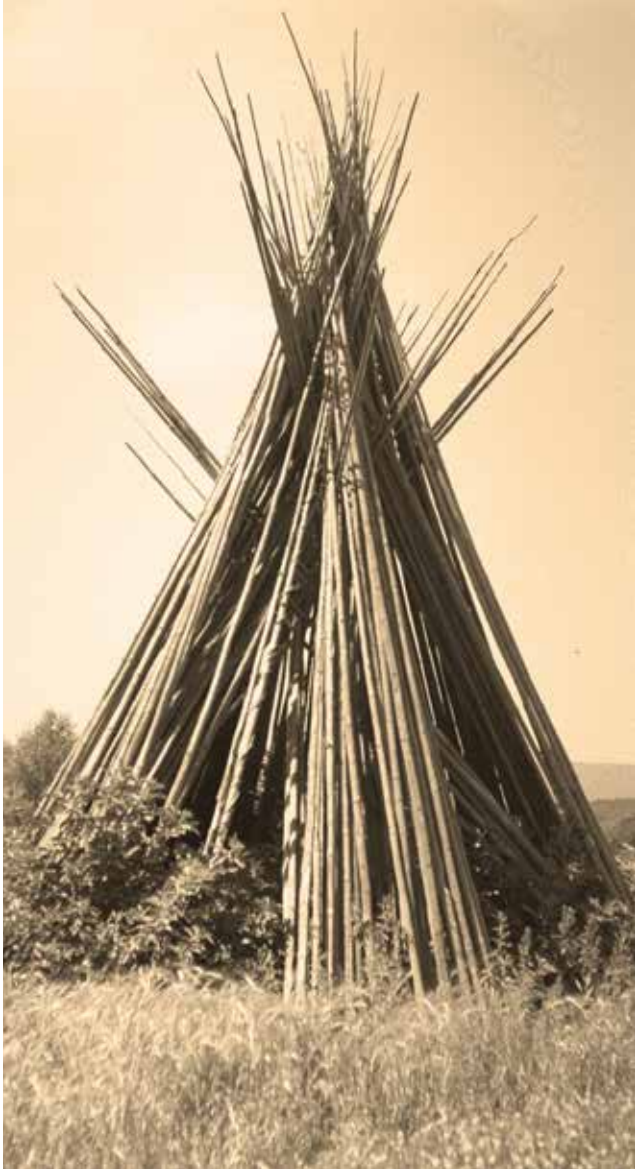

Chmelové tyče po sklizni chmele složené v pyramidách, Žatecko, poč. 20. stol

Obchod chmelem z Žatce a žatecké oblasti dosahoval od 14. století i do míst hodně vzdálených. Český obchod s cizozemskými nebo přímořskými, hansovními, městy využíval zaběhlých obchodních spojení a obchodních cest. V Hamburku vznikl největší středověký trh se chmelem, zvaný Forum Humuli. Na tento trh se dovážel i český chmel po Labi. Přes Žatec vedly dvě významné obchodní cesty, tzv. Královská z Prahy do Norimberku a Severní solná z Prahy k Baltickému moři, což obchodu významně pomáhalo.

Komponenta 01 (Žatecká chmelařská krajina) obsahuje historické vesnice Stekník a Trnovany. Vesnice Stekník je poprvé písemně zmíněna k roku 1389, Trnovany k roku 1088.

Komponenta 02 (Žatec) byla již v této době sídelním centrem se strategickou polohou a významnými privilegii. Základní městská privilegia, která Žatci udělil král Přemysl Otakar II. roku 1265, obsahují i obvyklý zákaz zřizování hostinců „do jedné míle od města“. Tento letopočet je tedy možno považovat za nepřímý doklad o vaření piva v Žatci a předpokládáme i pěstování chmele, využívaného k vaření tohoto piva, v jeho okolí.

Již ve 13. století vznikla v Žatci skupina tzv. žateckých měšťanů s právem vařit pivo, kteří se soustředili především kolem hlavního náměstí.

První přímá písemná zmínka o žateckém chmelu pochází ze 14. století a uvádí, že roku 1348 žatecký měšťan Albert prodal své pozemky v žateckých městských částech zvané Kole, Mlynářích a u Stroupečku včetně chmelnice žateckému měšťanovi Jeclinovi, řečenému Bohatý.

Chmel se v této době v Žatci pěstoval v zahradách i chmelnicích. Stejně jako jiná královská města i Žatec vařil pivo na základě tzv. várečného práva ve vybraných měšťanských domech. Roku 1376 potvrdil Karel IV. městu „právo mílové“ na výrobu sladu, vaření, prodej a šenkování piva.

2.b2 CHMELAŘSTVÍ V 15. - 18. STOLETÍ

Vznik a rozvoj měst v době vrcholného středověku obecně znamenal novou etapu v rozvoji českého chmelařství. Rozmach městského pivovarnictví způsobil velkou spotřebu chmele, což v místech s příhodnými podmínkami vedlo k zakládání dalších chmelnic. Vlivem zvýšených požadavků na kvalitu surovin, zejména chmele, se zlepšovala kvalita piva. Proto byl pochopitelný zájem měšťanů o jeho zušlechťování.

Po žateckém chmelu byla velká poptávka, proto se dle zápisů v městských knihách rozloha chmelnic u Žatce postupně rozšiřovala. V Žatci a jeho nejbližším okolí byla v té době více než polovina ploch chmelnic v Čechách.

Rovněž území nominované komponenty 01 bylo stále využíváno k zemědělským aktivitám. Ve vesnici Stekník se od roku 1539 uvádí panské sídlo, tvrz patřící rodu Kaplířů ze Sulevic.

Centrum oblasti město Žatec, které těžilo ze své výhodné polohy při splavné řece Ohři, ústící do Labe, dále rozšiřovalo své chmelnice a zvýšenou měrou se podílelo na odbytu chmele na domácím i zahraničním trhu. Žatec dal již v této době své jméno hlavní chmelařské oblasti českého chmele a stal se střediskem znalostí o kultuře chmele, nejen pro ostatní pěstitele chmele v českých, ale i v okolních zemích.

V 15. století konšelé určovali zralost chmele a chránili jej před falšováním a mícháním s cizím hrubým chmelem. Ověřovali jeho původ městskými nebo speciálními pečetěmi a písemným vysvědčením dokládajícím, že chmel je při městě zrostlý a za jeho dobrotu se zavazujeme.

Pozornost byla věnována také pěstování chmele. Jednu z nejstarších instrukcí o jeho pěstování napsal již před rokem 1540 Mikuláš Černobýl (1495-1556), žatecký měšťan a pedagog Latinské školy. Zmínky o žateckém chmelu i pivu najdeme v dílech významného českého renesančního vědce Tadeáše Hájka z Hájku. Ten ve svém slavném překladu Matthioliho Herbáře vydaném v Praze roku 1562 popsal v doplňcích také český chmel



Pohled na chmelnice pod zámkem, foto J. Wara, Stekník, poč. 20. stol.



a jeho způsoby pěstování. Ve svém dalším díle „O pivu a způsobech jeho přípravy, jeho podstatě, silách a účincích“, které vyšlo ve Frankfurtu 1585, pochvalně zmínil žatecké pivo s názvem „Samec“, které prý posiluje mužnost.

V 1. polovině 16. století vytvořili žatečtí obchodníci s chmelem a pěstitelé chmele zvláštní řád pro vinaře a chmelaře. Tento řád se postupně rozvíjel a v době, kdy již na Žatecku vinařství upadalo, zabýval se pouze chmelařstvím.

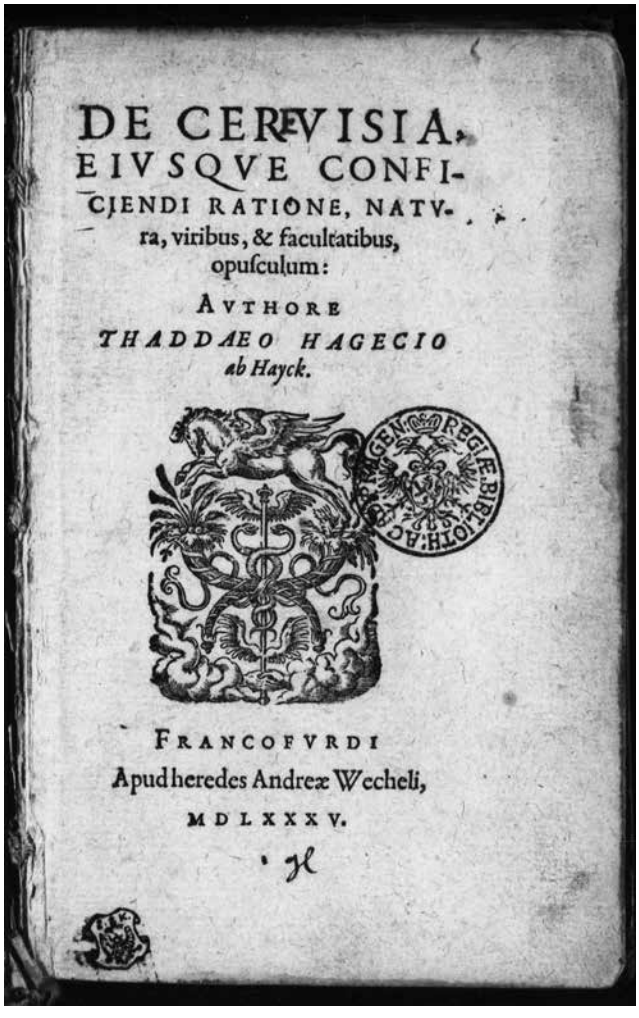
DE CEREVISIA, EIVSQVE CONFICIENDI RATIONE, NATVra, viribus, & facultatibus, opusculum:

AVTHORE THADDAEO HAGECIO ab Hayck.

FRANCOFVRDI Apud heredes Andreæ Wecheli, MDLXXXV.


o Bylinách, přirozenj a mocech gegich. 461

O Chmeli. Kap. CXLV.

Chmel. Lupulus mas. Chmel bez hláwek. Lupulus fœmina.

Pokolenj a Spůsob.

CHmel v nás w Czechách † ano y w giných chladných Kraginách zwlásstě kdež wjno neroste † gest známý wssechněm, neb ho ku piwu potřebugj: a gest dwogj / Sstěpný a planý. Sstěpný se sadj, opatruge a k tyčjm přiwazuge. Wypausstj † Měsýce Března † neyprwé mladistwé wýstřelky, zcela okrauhlé, zbrunátnačerwené, bez listu. Ti gakž člowěka zwýssj wyrostau, hned prowázky geho docela chlupatěgj / wssudy sewssech stran drobnými bodláčky osazeni. Listj též má chlupaté, zčernazelené / obyčegně každý na tré y wjce na patero rozdělené / podobné listj Ostružinowému. Na prowázcých vkazugj se † měsýce Czerwence † stručnatj, w hromadu stisknutj zbjkažlutj kwětowé, podobnj winnému / ale dokonalegssj a plněgssj. Z těch oznámených kwětů rostau měkcý, plnj a lehcý pytljčkowé / mezy nimiž ležj brunátné a okrauhlé Semeno skryté / kteréž potom po času býwá černé a hořké. Czesagj Chmel měsýce Srpna aneb při počátku Podzymku. *Na Chmeli gest se tomu podiwiti / že kterýž kwetne, žádného Semena nenese. Proti tomu, kterýž semeno wydáwá, žádného kwětu nemjwá. ¶ Plany Chmel, ledakdes mezy chamradjm, wedlé Plotůw, zdj, přjkopůw, a kdež toliko čeho se chytiti může, roste / a to sám od sebe bez lidského opatrowánj / a nedělj se geden od druhé° twařnostj, krom že sstěpný wewssem gest wětssj.

Přirozenij, mocy a včinkowé.

¶ Poněwadž Chmel gest welmi hořký, a wůně sylné / musý také býti welmi horkého a suchého přirozenj na druhém stupni / tolikéž y kořen horké gest powahy. Mocy ztenčugjcý, otwjragjcý, stjragjcý, a krew od připálených wlhkostj wyčisstugjcý. Wrssky Chmelowé, gichž s octem gako Salátu požjwáme, wjce wlhkosti při sobě magj / a netak přjlissně horčj a sussj / a gsau za pokrm y za lékařstwj / protož neypřjhodněgi magj se požjwati před giným gjdlem. Nebo krew čistj, břicho měkčj a zacpalosti otwjragj.

Wnitř.

¶ Hláwky Chmelowé gsau Sladownické kořenj. Neywětssj vžitek Chmele gest ten, že ho k

Titulní list a stránka o chmelu z díla „O pivu…“, Tadeáš Hájek z Hájku, 1585

Žatec s chmelnicemi na vedutě Jana Willenberga z roku 1602



V písemných pramenech se uvádí, že v polovině 16. století bylo v okolí města Žatce 1 200 - 1 500 strychů (asi 400 ha) chmelnic.

Jak vypadaly chmelnice v okolí města na počátku 17. století dokládá veduta od Jana Willenberga[3] z roku 1602. Význam královského města Žatce potvrzuje skutečnost, že bylo Willenbergem zachyceno právě v sérii vedut českých měst. Na Willenbergově vedutě jsou chmelnice jako zajímavý rys města zachycené a obsahují i zajímavou informaci o tom, že některé byly oplocené, jiné nikoli, a všechny byly tyčové. Willenberg zároveň zachytil hromady tyčí uložené přes zimu na chmelnici, což potvrzuje praxi, která se k tyčovým chmelnicím váže obecně.

Z druhé poloviny 16. století pochází důležitý dokument, kterým je cechovní řád pro Žatec, tehdy společný ještě pro vinaře i chmelaře. Česky psané stanovy (cechovní řád, artikule) obsahují třináct článků práv a povinností, způsobu přijímání členů a směrnice pro vlastní činnost. Až od roku 1645 se v materiálech místo označení „vinař“ používalo v zápisech pravidelně označení „chmelař“. Pobělohorská doba a následující válečné období (1618-1648) se negativně promítly i do stavu chmelařství. Odhaduje se, že v Žatci a okolí ubyla pětina až čtvrtina rozlohy chmelnic. Těsně po skončení třicetileté války zůstala pole neobdělána, nákladné chmelové tyče byly použity vojskem i obyvatelstvem jako otop a zemědělci se potýkali také se ztrátou zkušených pracovníků.

Žatecký chmel však neztratil svoji dobrou pověst, jeho kvalitu vychvaloval například ve svých dílech vlastenecký jezuita a spisovatel Bohuslav Balbín i exulantský spisovatel Pavel Stránský. Pozvolný vzestup pěstování chmele dokládá významný dokument rakouské monarchie, jakým je tzv. Berní rula, který uvádí, že kolem roku 1654 (tedy krátce po třicetileté válce) bylo v Žatci 293 ha chmelnic.

Čechy vyrábějí nejušlechtilejší chmel, kraj žatecký je tím zvláště proslulý. Ve velkém množství vyváží se do Falce, Voitlandska, Lužice, Bavor, Míšně i do Hamburku z té příčiny, jelikož český chmel velice jest kořenný a veliké trvanlivosti pivům dodává.

Krištof Fišer se ve své knize „De Oeconimia suburbia“ zabývá pěstováním chmele na Žatecku, Úštěcku

[3] Jan Willenberg (1571-1613) byl autorem dřevořezů, grafik a kreseb, jimiž znázornil množství měst, hradů a zámků v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, na Slovensku a v Rakousku. Pro obory historické geografie a kunsthistorie se jeho dílo stalo cenným ikonografickým pramenem.

Žatec, Žatecko a oblast žateckého chmele na tzv. Müllerově mapě Čech z roku 1720, vyznačeny jsou pouze vinice



a Klatovsku 1687, což dokládá, že pěstování chmele bylo soustředěno do těchto oblastí.

Třicetiletá válka se promítla nejen do podoby krajiny, ale například i do vlastnictví tvrze ve Stekníku, rytířské rodině Kaplířů ze Sulevic, která v první polovině 16. století vystavila ve vsi tvrz a vlastnila okolní pozemky byl majetek z náboženských důvodů zkonfiskován. Dle dalších písemných registrů po třicetileté válce byla vesnice Stekník evidována jako zpustošená, bylo zaznamenáno pouze 7 obydlených usedlostí a 3 pusté.

Roku 1681 ale kupuje zdejší panské sídlo měšťanská rodina Jana Jiřího Kulhánka, která už na počátku 17. století vlastnila chmelnice v Žatci. Své podnikání rozšířili i na chmelnice v okolí Stekníka, které byly známy svou kvalitou. O výnosnosti tohoto podnikání svědčí i nákladná přestavba panského sídla na honosný zámek. (Více viz oddíl o zámku Stekník).

Obdobně jako další území střední Evropy, i Žatec a okolí v průběhu třicetileté války několikrát vyplenila cizí vojska obou válčících stran, Žateckem prošla opakovaně zejména vojska Sasů a Švédů. K roku 1654 se z celkového počtu 232 domů v centru města uvádí 79 pustých, 9 zbořených a 42 vyhořelých. Na předměstích bylo napočítáno 109 domů, z nichž 25 bylo pustých a 15 vyhořelých.

Müllerova mapa Čech z roku 1720, vytvořená kartografem Janem Kryštofem Müllerem, je nejstarším mapovým dílem, které v úplnosti zachycuje všechna městská a vesnická sídla, ale též dvory, zámky, sakrální stavby, hostince aj. ve volné krajině.

Müllerova mapa dokládá, že přes Žatec zemská silnice v této době nevedla a město leželo mezi dvěma tahy. Silnice Praha - Louny - Postoloprty - Chomutov - Sasko vedla již tehdy ve stejné trase jako později. Druhá silnice směřovala z Prahy do Nového Strašecí a Řevničova trasou také zhruba shodnou s pozdější, ale mezi Řevničovem a Kadaní využívala přímou trasu přes Mutějovice, Kounov, Siřem, Liběšovice, mezi Sýrovicemi a Pšovem, Kaštice, Mory a Pětipsy, která byla později téměř zcela opuštěna (vesměs jí nevedou ani vedlejší silnice). Velmi vzácně jsou zakresleny aleje, popřípadě geometrické krajinné kompozice. Müllerova mapa Čech schematicky zachycuje v okruhu kolem Žatce množství vinic (nikde v širším okolí nic podobného zakresleno není). Pokrývají prakticky celé území mezi Záhořím, Velichovem, údolím Hutné u Staňkovic, Bezděkovem, Perčí, Radíčevsí, Čeradicemi a Libočany. Jednotně pro celé území mapovaných zemí aplikovaná legenda této mapy zná jen značku pro vinici, takže nelze zcela vyloučit, že mohla být využita i pro znázornění chmelnic. Na druhé straně je potřebné uvést, že značkou vinice jsou označeny plochy, kde chmelnice

Oradlo - žatecký percák, používaný ke kultivaci chmele ve 2.pol. 18. stol, J. Mehler, 1798

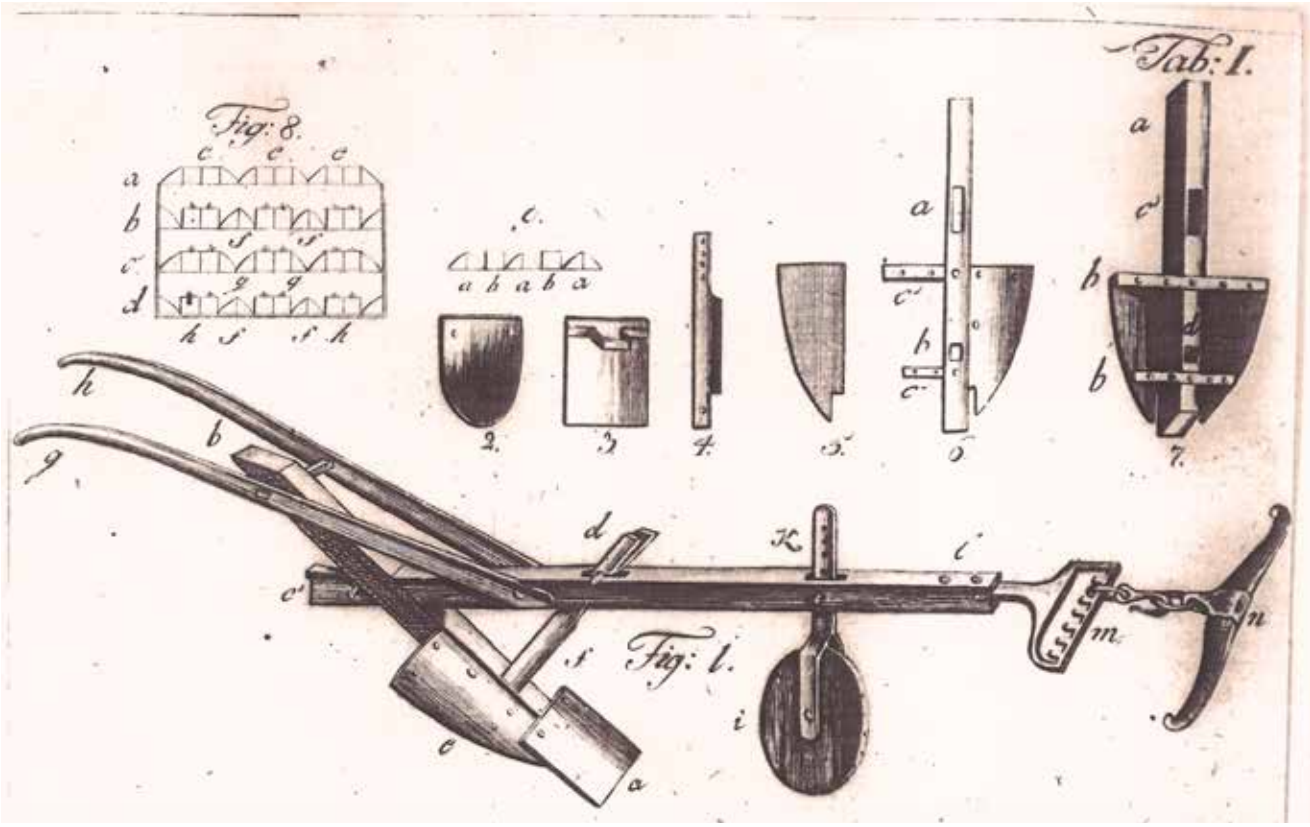

nikdy později nebyly a kde pro ně nejsou vhodné podmínky, třeba ve vyvýšených polohách jižně od města. Pokud jde tedy skutečně o vinice, znamenalo by to, že tehdy (v 1. čtvrtině 18. století) ještě vinice v okolí města dominovaly. To je však v rozporu se skutečností, že Berní rula zde již v roce 1654 zachytila jen 33 vinařů s 8 ha vinic. V nivě Ohře, a to ani u Stekníku, ale ani nikde jinde v okolí Žatce, se značka vinic nevyskytuje.

Profesor Norimberské univerzity, spisovatel a historiky Johann Heumann, publikoval v roce 1759 informaci o žateckém chmelu takto: *„V tom je jednomyslnost, že Čechy mají nejlepší chmele a nejlepší se rodí v kraji žateckém“* (Heumann, 1759).

V průběhu 18. století se pěstování chmele v oblasti stabilizovalo, začaly se rozvíjet technologie v pěstování a péči o rostlinu. Již ve druhé polovině 18. století se v žateckém kraji začalo používat k obdělávání a kypření půdy ve chmelnicích zcela specifické nářadí, tzv. žatecký percák, který napomohl efektivitě obdělávání chmelnic a zvýšení produkce chmele. Vynález „percáku“ souvisí s vývojem řádkových plodin, zejména kořenové zeleniny, jako jsou brambory a řepa, a chmele, a se změnami v pěstování rostlin v době přechodu od střídání ploch k systému střídání plodin. To bylo používáno až do druhé světové války.

Kvalitu žateckého chmele chránily právní předpisy, které zakazovaly vývoz odnoží a pančování chmele. Chmel určený na vývoz musel být opatřen úřední pečetí. První známé osvědčení bylo vydáno v roce 1774 a v roce 1796 byl zřízen rejstřík, do něhož se zaznamenávala veškerá vydaná osvědčení pro žatecký chmel, jména prodávajících i kupujících, množství a cílová místa určení.

Vývoj vesnice Stekník dokumentuje záznam z roku 1784 o požáru, který obec zasáhl, shořelo 15 domů a 5 stodol. Ekonomické úspěchy pěstování chmele a obchodu s ním je důkazem, že obec byla v krátkém časovém úseku opět obnovena v honosné barokní podobě, která díky své kvalitě a stavu dochování byla důvodem, že vesnice je dnes na národní úrovni památkově chráněná.

Ani 18. století nebylo z pohledu válečného právě klidné, za válek o rakouské dědictví (období 1740-1748) město obsadili Francouzi, za války sedmileté (1756-1763) Prusové. Ve 2. polovině 18. století poničilo navíc město několik velkých požárů. Roku 1767 vyhořela i radnice se starými dokumenty, které zde byly uloženy. Projekt pro její opravu v pozdně barokním stylu vypracoval Johann Paul Loschy, který se podílel rovněž na barokních úpravách řady domů na náměstí. Radnice pak prodělala ještě dvě velké přestavby, poslední v polovině 19. století.

Jedním z nejcennějších kartografických pramenů pro české země je tzv. I. vojenské mapování.[4] Pro nominační projekt Žatec a krajina žateckého chmele má toto mapování zásadní význam potvrzující specifika území s množstvím chmelnic a logiku při výběru k optimální ilustraci jako komponenty 01 nominovaného statku. V rámci všech v současnosti aktivních chmelařských oblastí českých zemí jsou totiž na I. vojenském mapování chmelnice zakresleny právě pouze v nivě



řeky Ohře a na přilehlých svazích mezi Lišany, Žatcem a Libočany. Nejkoncentrovanější pás chmelnic se rozkládal v pravobřežní nivě řeky Ohře od Stekníku přes Trnovany a Bezděkov až k Tvršicím. Na ni navazovala koncentrovaná levobřežní oblast chmelnic mezi Tvršicemi, Staňkovicemi, Velichovem a Žatcem a menší plochy chmelnic u Libočan. Východně od Stekníku v té době chmelnice ještě nebyly s výjimkou dvou chmelnic pod Dolejšími Hůrkami (směrem k Hradišti) a jedné malé chmelnice na okraji Lišan. Vlastní ves Stekník již existovala v dnešním rozsahu, včetně zámku a dalších staveb. Další dlouhý úzký pás chmelnic je zobrazen na jižním úbočí rokle Pereč (západně od Trnovan). Menší plochy chmelnic jsou na tomto mapování znázorněny už jen jižně od vesnice Holedeček a východně od Liběšic.

Nikde jinde v českých zemích, ani na Rakovnicku, ani na Úštěcku, (tedy oblastech, kde jsou v současnosti v Čechách další pěstební oblasti - viz *komparace 3.2.*), chmelnice v tomto mapovém díle zakresleny nejsou. To neznamená, že tam v té době neexistovaly vůbec, ale zjevně nepokrývaly větší souvislé plochy a neuplatňovaly se výrazně v obrazu krajiny a nebyly tak důležité z hlediska zájmů sledovaných vedením armád. Postavení žatecké krajiny bylo tedy zcela bezpochyby již tehdy mimořádné.

V té době již do Žatce vedla císařská silnice z Lubence, vedená přes Vroutek, Podbořany a Radíčeves. Její další pokračování přes Žiželice a Havraň do Mostu je na mapě zakresleno čárkovaně, tedy jako plánované či rozestavěné. Trasa obou úseků se dodnes nezměnila. Krajinu protkávala hustá síť dalších cest různé kvality. I. vojenské mapování tedy zároveň ukazuje již stabilizovanou komunikační síť v okolí Žatce, která i v současnosti propojuje město Žatec s územím nominované vesnické komponenty a byla bezpochyby využívána pro dopravu chmele z venkova do města Žatce. To platí zejména o cestě z Hradiště přes okraj Stekníku do Trnovan (a dále do Žatce). Steknickou návsí procházela cesta, která se za vsí větvila do tří směrů: do Liběšic, do Drahomyšle a do Strkovic. Žádná z těchto cest nebyla později přestavěna na silnici a některé úplně zanikly.

[4] Čechy byly zmapovány v letech 1764-1768, ale protože byl výsledek považován za nedostatečně přesný pro vojenské využití, následovalo v letech 1780-1783 nové mapování severní poloviny Čech, včetně Žatecka - tam se proto (pokud je známo) původní mapové listy nedochovaly. I. vojenské mapování kladlo na zachycení reálného obrazu krajiny velký důraz, protože měly skutečně sloužit vojenským účelům a znázornit podmínky pro přesun vojsk a strategické detaily pro případnou přípravu bojových strategií nebo logistiky. Samozřejmostí je podchycení všech sídel včetně jejich půdorysů, ale i jednotlivých staveb v krajině (mlýny, dvory, samoty aj.). Zakresleny jsou též zámky, kostely, kaple, ale i kapličky. Zvláštní pozornost byla věnována podchycení jevů, které měly přímý dopad na pohyb armád v terénu: císařské silnice, všechny cesty, rybníky, vodní toky, nivy, ale také vinice a chmelnice, které na rozdíl od jiných zemědělských kultur tvořily v krajině špatně prostupnou bariéru. Jde proto o nejstarší mapové dílo, které chmelnice zachycuje. Mapy jsou ručně kolorované a jednotlivé krajinné složky jsou díky odlišné barevnosti snadno rozlišitelné.
http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=1vm

2.b3 ROZVOJ CHMELAŘSTVÍ V 19. STOLETÍ

Konec 18. století a celé 19. století je důležitým obdobím v postupech pěstování chmele v českých zemích. Začínají se tvořit základy budoucí techniky a rozmachu výrobních sil. Do chmelařství přichází technický pokrok.

Začátkem 19. století byl obchod chmelem v rukou značného počtu obchodníků českých i cizozemských. Kromě velkých obchodníků (nakupujících 700 až 1 000 strychů chmele) dokládají registry i množství malých obchodníků, kteří kupovali ročně 10 až 50 strychů, aby spekulativně počkali na zvýšení ceny a chmel se ziskem opět prodali. Do roku 1843 se chmel neváţil, ale měřil podle jednotek zvaných „strych“ nebo též „korec“. Byla to míra plošná i objemová; 1 strych = 1 korec = 93 litrů.

Důležitým mezníkem pro budoucí rozvoj českého chmelařství bylo v roce 1848 úplné zrušení roboty a tím i poddanského svazku a vrchnostenské pravomoci nad poddanými. Dosavadní poddaní se tak stali právoplatnými občany a vlastníky půdy a měli možnost pěstovat na své půdě chmel. Tato změna významně motivovala nové pěstitele.



Vytahování chmelových tyčí při sklizni chmele, 18. stol.

Chmelové známky

V Žatci se výrobou chmelových známek zabýval rytecký a ražební závod Rudolf Lässig. Jednalo se o kruhové, nejčastěji mosazné plíšky s průměrem do 32 mm. Na líci bylo vyraženo jméno hospodáře, obec a číslo popisné. Na rubu plíšku byla vyražena nominální hodnota. Tou byla převážně specifická chmelařská objemová jednotka, tzv. jeden věrtel.

České chmelové známky jsou jedinečným hmotným dokladem vypovídajícím nejen o jedné zaniklé lidské činnosti, jakou byla ruční sklizeň chmele. Dějinná dokumentárnost rozsáhlejších sbírkových souborů chmelových známek je nesporná. Odráží se v nich dopad světových historických dění na dějiny regionální od sklonku devatenáctého do druhé poloviny dvacátého století. Veřejnost se o tom může přesvědčit v žateckém regionálním muzeu (nachází se v nárazníkové zóně, jižně od komponenty 02), kde byla v roce 2001 otevřena stálá expozice chmelových známek čítající dnes bezmála 1000 položek.

Věrtel je staré označení pro dutou míru pro sypké látky, ale někdy i pro míru plošnou, jejíž velkost byla odvozena z velikosti plochy oseté osivem o objemu jednoho věrtele. České slovo věrtel pochází z německého slova Viertel, protože šlo o čtvrtinu větší jednotky, zvané strych, česky též korec. Nejstarší věrtel byl jednotkou o objemu 25 litrů. Tuto historii dokládají dochované chmelové známky s hodnotami Ľ, nebo ˝ chmele a také odměrné dřevěné nádoby, kterými se měřil načesaný chmel na chmelnici. Později došlo k přechodu z pětadvacetilitrového věrtele na třicetilitrový (přesné datum není doloženo).



Podíl tzv. vesnických chmelnic v Žateckém kraji postupně vzrůstal a v 60. letech 19. století dosáhl 80 % plochy všech chmelnic v českých zemích. K tomuto vývoji přispívala skutečnost, že právě chmelařství patřilo k nejtypičtější plodině vesnické malovýroby. Hodnota chmele, a tím i jeho tržní cena, záležela (a i v současnosti záleží) na pečlivém provedení všech potřebných prací od jarního řezu, přes sklizeň, až k jeho řádnému usušení. Toto vše mohla chmelu poskytnout v mnohem větší míře a kvalitě právě menší vesnická hospodářství než vrchnostenský velkostatek, který pro své chmelnice používal málo kvalitní práci robotníků nebo námezdních sil. Tím od 2. poloviny 19. století také rostl význam venkova jak pro celkovou produkci českého chmele, tak i pro jeho uplatnění na cizích trzích.

Zrušení robotní povinnosti (založené na počtu dní) vedlo, mimo jiné, při sklizni chmele k zásadní změně hodnocení pracovního výkonu z „časového“ na „úkolový“. Důsledkem toho bylo zavádění speciálních kovových chmelových známek k evidenci odvedené práce. Podle počtu chmelových známek příslušela česáči jeho odměna. Z počátku se jednalo o odstřižky železného, pozinkovaného nebo mosazného plechu s vyraženými iniciály hospodáře. Později, na konci 19. století, již šlo o odborně strojně ražené „chmelové známky“.

Na polích se v 19. století začala zavádět střídavá zemědělská soustava, charakterizovaná osevními postupy, udržujícími rovnováhu a stálou úrodnost zemědělských půd. Pokrok se projevil v dostatečné produkci píce a docházelo ke zvýšení produkce chlévského hnoje.



Dřevěná míra na načesaný chmel „věrtel“ o obsahu 25 l, Žatecko, konec 19. stol.

Zavádění nových plodin dalo popud ke zlepšování orebního a kultivačního nářadí. V roce 1827 došlo k vynálezu pluhu s válcovitou radlicí, ruchadla bratranců Veverkových, podle kterého byly konstruovány pluhy, které půdu již obracely a mohly být nasazeny i do těžkých půd a hluboko je rigolovat. Tento vývoj zasáhl v 19. století české chmelařství. Chmel byl tehdy důsledně vyčleněn od ostatní zemědělské produkce a hledaly se pro něj nejvhodnější půdy, způsobilé pro jeho efektivní pěstování. Začínaly být rušeny chmelnice s nevhodnými podmínkami, zvláště v jižních a západních Čechách, od Klatovska po Sokolovsko.



Sbírka chmelových známek v Regionálním muzeu K. A. Polánka v Žatci, 2016

Vyobrazení nářadí pro práci v tyčových chmelnicích, poč. 19. stol.

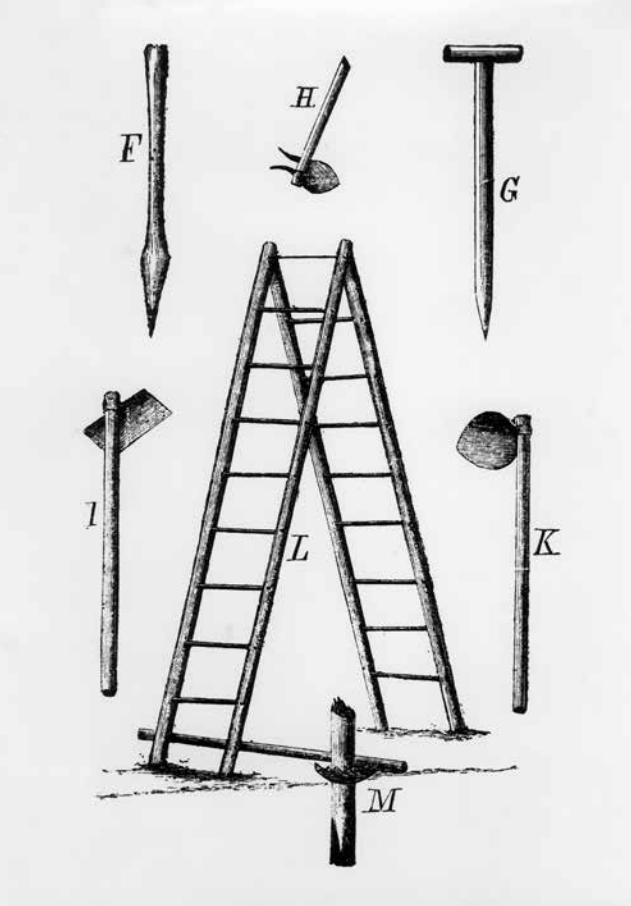

Pěstování chmele se začalo soustřeďovat pouze do oblastí, které svým podnebím a půdou nejlépe vyhovují růstu a vývoji chmele a v těchto oblastech se chmel pěstuje dodnes. Výjimečnost Žatecka v rámci celé rakouské monarchie se posílila.

Zcela zásadní význam pro detailní poznání území, které je předmětem nominace právě v období první poloviny 19. století, je soubor map stabilního katastru, které jsou výsledkem prvního celoplošného katastrálního mapování někdejší Rakouské monarchie. Mapování proběhlo na území Čech, Moravy a Slezska v letech 1824-1843, tedy před počátkem průmyslové revoluce.[5]

Mapy stabilního katastru jsou prvním zcela přesným zachycením ploch chmelnic, i těch nejmenších. Okolí Žatce a Postoloprt bylo mapováno v roce 1843. Zatímco plochy vinic jsou odlišeny růžovou barvou, chmelnice mají stejnou barvu jako pole a odlišuje je pouze nepříliš výrazná značka chmelových tyčí. Při detailním pozorném prohlížení je ale rozsah chmelnic dobře patrný.

Autenticitu komponenty 01 lze dobře doložit mapou stabilního katastru katastrální obce Stekník z roku 1843 je prvním skutečně podrobným a zcela přesným zachycením urbanistické struktury a zástavby vesnice včetně zámeckého areálu. Dokládá, že tehdejší stav existuje téměř beze změn dodnes. Největší část katastru pokrývala pole, menší část louky. Chmelnice byly soustředěny do území mezi vesnicí, cestou do Trnovan a řekou Ohří. Jednotlivé části katastru byly propojeny hustou sítí polních cest.

Obdobně na mapě stabilního katastru Žatce ze stejného roku vidíme urbanistickou strukturu severní části města a komunikační síť všech předměstí již ve výsledné historické podobě před novodobými zásahy (s výjimkou Pražského předměstí, které větší stavební boom v této době teprve čekal). V území západně i východně pod žateckou ostrožnou (tedy v nárazníkové zóně) se kromě zahrad rozkládaly i poměrně koncentrované plochy chmelnic, ze kterých do současnosti přetrvala jen menší část. Další chmelnice jsou zakresleny v širším okolí města.

Mapy stabilního katastru ukazují, že se oproti stavu v 80. letech 18. století plocha chmelnic v okolí Žatce výrazně zvětšila a teprve nyní se chmelnice rozvinuly také v nivě Ohře východně od Stekníka, konkrétně v okolí Lišan a Hradiště, a dále na východ až do okolí Loun.

Geodetické základy i samotné mapy stabilního katastru byly následně využity pro generalizované zobrazení jednotlivých zemí monarchie v podobě II. vojenského mapování v měřítku 1 : 28 800.

Pro získání názorné představy o rozsahu chmelnic v širším krajinném měřítku je II. vojenské mapování výhodnější než mapy stabilního katastru, i když je jeho měřítko méně detailní. Toto mapové dílo bylo sice z map stabilního katastru odvozeno, ale současně v době vzniku aktualizováno. To je zřejmé při porovnání ploch chmelnic opět například na katastru Stekníku, které se v obou mapových dílech zřetelně liší, i když nepříliš podstatně. Tento příklad lze chápat jednak jako doklad vývoje v rámci necelých deseti let, který vedl k nárůstu ploch chmelnic (byť na některých místech naopak zmizely), ale ještě více jako doklad tehdejší nestability polohy a ploch chmelnic obecně. To platí zvláště o tehdejších tyčových chmelnicích, které bylo třeba obnovovat každým rokem (kůly se při sklizni ze země vytahaly a přes zimu byly skladovány). Teoreticky se proto mohla osázená plocha chmelnic lišit každým rokem. Ve skutečnosti tomu tak samozřejmě nebylo, i proto, že chmel je vytrvalá rostlina, která na stanovišti vydrží 20 i více let.

[5] Vznik stabilního katastru byl spojen s rostoucí potřebou habsburského státního aparátu kontrolovat příjmy plynoucí z daní, což předpokládalo podchytit všechny plátce a přesně zachytit rozsah jejich majetku. Mapy jsou geodeticky neobyčejně přesné a díky měřítku 1 : 2.880 (v intravilánech i 1 : 1.440) velmi podrobné. Pro každou katastrální obec vznikla samostatná „ostrovní" mapa, což komplikuje jejich spojování do bezešvé podoby. Mapy existují ve třech verzích (tzv. indikační skica, originál, císařský otisk), ale zdaleka ne všechny katastrální obce mají všechny tři dochovány (Žatec i Stekník i další obce v této oblasti však ano). Mapy jsou on-line dostupné na geoportálu Ústředního archivu zeměměřictví a katastru (ÚAZK) https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html#

Nejdůležitější část vesnické komponenty 01 na mapě stabilního katastru v katastru vesnice Steknik, 1843 (ÚAZK). Plochy chmelnic jsou značeny oproti originálu hnědě.

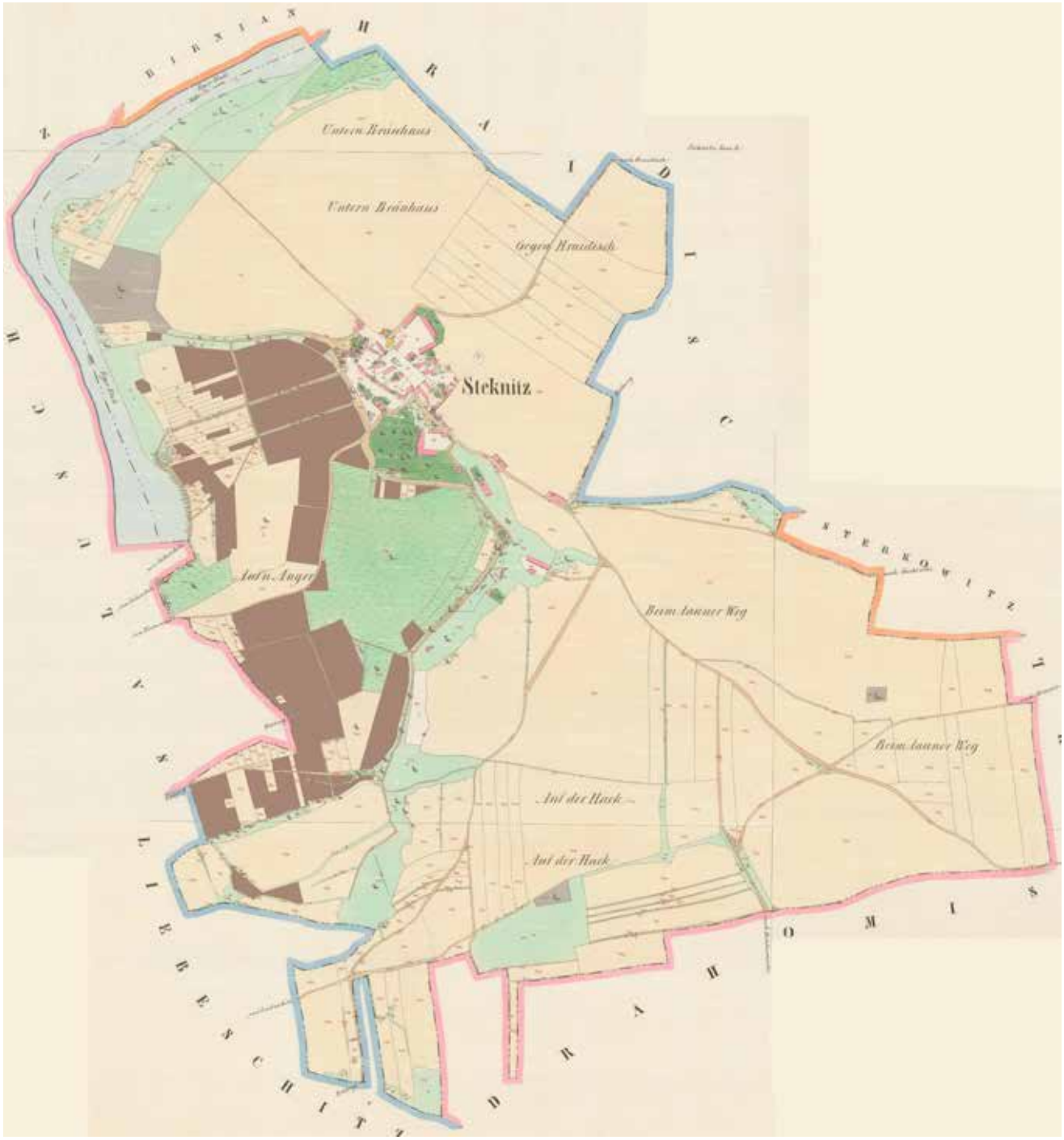

II. vojenské mapování (spolu s mapami stabilního katastru) dokládá, že nejpozději v polovině 19. století již chmelnice obsadily veškeré vhodné polohy v širším území nivy Ohře, v pásu od Libočan dále na východ k městu Postoloprty (a v podstatě až po Lenešice). Pozdější změny výměry osázených chmelnic v tomto území byly relativně nepodstatné. Došlo-li v některé době k větší redukci, bývala jen dočasná. II. vojenské mapování zachycuje v prostoru obou komponent v podstatě stejnou situaci jako prakticky soudobé mapy stabilního katastru. Kvůli souvislému zobrazení a střednímu měřítku je II. vojenské mapování pro rámcové studium struktury krajiny výhodnější. V té době již Žatcem procházela císařská silnice z Lubence do Mostu. Existovala též důležitá silnice z Cítolib přes Lipenec do Žatce, ale její pokračování směrem ke Kadani se omezovalo na krátký úsek západně od Libočan. Na II. vojenském mapování ji zakresleno žatecké hlavní nádraží i čtyři železniční tratě do něj ústící. První z nich byla zprovozněna v roce 1871, což dokládá, že železnice byla do mapových listů dokreslena dodatečně.

V dalších částech severní poloviny Čech existovala v polovině 19. století značná koncentrace chmelnic také například v okolí Hoštky a Polep (severně od Roudnice nad Labem), kde se však nevyvinulo žádné významné středisko obchodu s chmelem. V dalších českých chmelařských oblastech došlo k velkému nárůstu

Město Žatec na mapě stabilního katastru (výřez), 1843 (ÚAZK). Oproti originálu jsou chmelnice značeny okrově. Mapa dokumentuje pěstování chmele dokonce v blízkosti historického centra města.

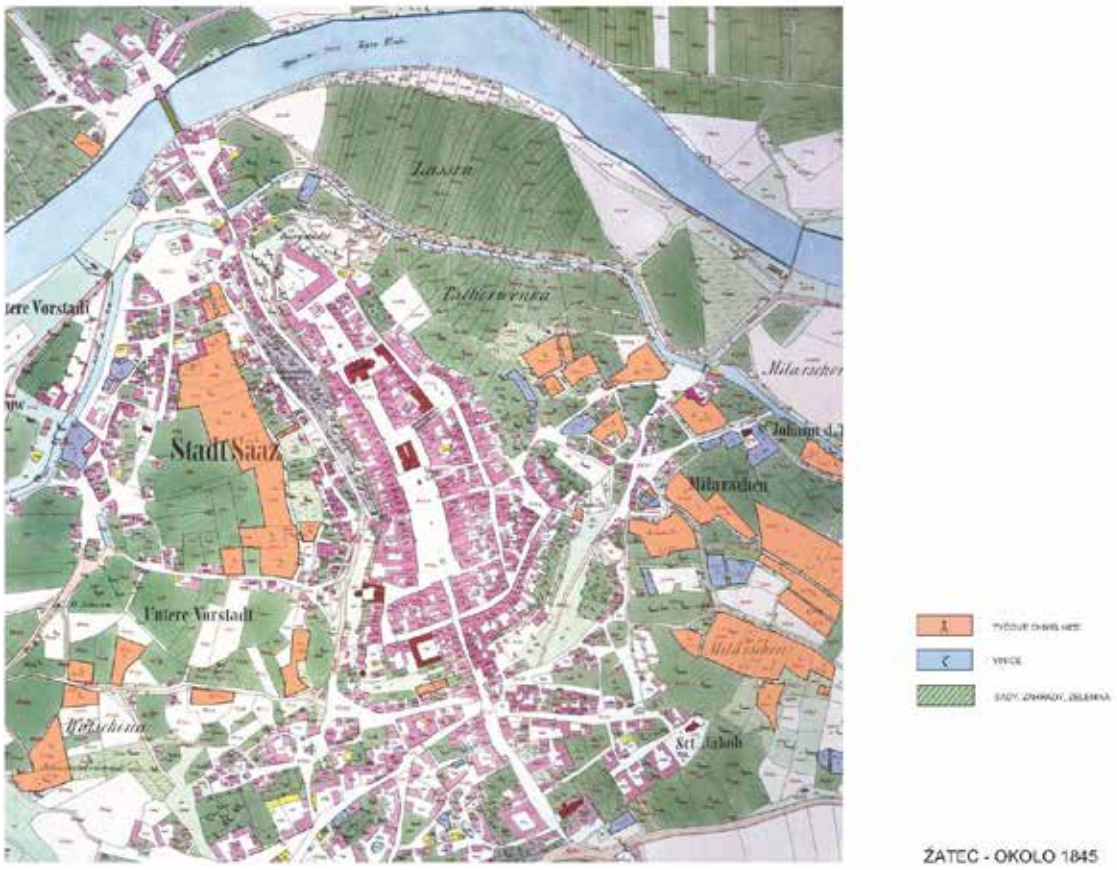

ploch chmelnic až ve 2. polovině 19. století. Právě v tomto období se v rámci celých Čech vyprofilovala ta území, která svým podnebím a půdou nejlépe vyhovují růstu a vývoji chmele, a v nich se plochy chmelnic výrazně rozšiřovaly, nebo i nově zřizovaly. Naopak v jiných regionech bylo pěstování chmele výrazně omezeno, nebo úplně zaniklo (Klatovsko v jihozápadních Čechách, Sokolovsko). V této době byly vymezeny dvě hlavní chmelařské oblasti v Čechách: žatecká (kde se pěstovala červená odrůda chmele) a úštěcká (s odrůdou zelenou).Jelikož II. vojenské mapování již nestačilo požadavkům armády rakouské monarchie na přesné, a hlavně aktuální mapy, rozhodlo roku 1868 rakouské



Území nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele na II. vojenském mapování (1842-1852), měřítko výřezu 1 : 20 000. MAPIRE. Železniční tratě byly zakresleny do mapy dodatečně.

Území nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele na III. vojenském mapování (1876-1878), měřítko výřezu: 1 : 20.000



ministerstvo války o novém mapování. Již v letech 1876-1878 tedy následovalo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. vojenské mapování v měřítku 1 : 25 000. Výškopis je vyjádřen nejen šrafováním, ale též vrstevnicemi. Originální mapy jsou barevné a velmi přehledné.

III. vojenské mapování zachycuje podobu území nominovaného statku na počátku industriálního vývoje, včetně již stabilizované železnice. Kromě dalšího mírného nárůstu ploch chmelnic mapy zachycují počáteční etapu přestavbu cestní sítě na soustavu státních a okresních silnic.

Žatec se stal nejen významným železničním uzlem, ale rovněž uzlem silničním, což bylo velmi důležité i pro dopravu ze vzdálenějších míst Žatecké chmelařské oblasti, jejíž rozvoj právě v této době začínal.

V bezprostřední blízkosti Žatce tak získaly dobré silniční spojení s městem Staňkovice a Trnovany. Jinde v oharské nivě však stále přetrvávaly jen staré polní cesty (Tvršice, Selibice, Zálužice, Rybňany, Stekník, Hradiště, Strkovice, Lišany, Levonice, Mradice a další). Významné dopravní zlepšení však znamenaly nové dřevěné mosty přes řeku v Rybňanech, Zálužicích, Hradišti a Mradicích.

Nejvýznamnějším faktorem, který proměnil chmelařství v odvětví zemědělského průmyslu, byla železnice, která snížila dopravní náklady na osminu a přepravu chmele nebývale zrychlila. Umožnila také lepší zásobování.

Žatec se v letech 1871-1873 stal jedním z nejvýznamnějších železničních uzlů v Čechách a získal předpoklady, aby si udržel pozici největšího centra zpracování a distribuce chmele, zatímco jeho podíl na samotné produkci chmele klesal, protože další vhodné plochy pro nové chmelnice zde již nebyly k dispozici.

Neobyčejný nárůst ploch chmelnic v Čechách ve 2. polovině 19. století dokládají kromě znázornění na mapách statistické údaje. Zatímco podle údajů stabilního katastru (před polovinou 19. století) to bylo 4 336 ha, v roce 1907 byla dosažena historicky největší výměra 17 280 ha. Právě tedy vznikly chmelnice na těch územích, kde existují dodnes, i když v poněkud redukovaném rozsahu. Vlastní nivy Ohře se tento nárůst v podstatě netýkal, protože tam lze právě porovnáváním jednotlivých mapování sledovat dlouhodobou kontinuitu, ale právě tehdy se rozšiřovalo zakládání chmelnic například na rozsáhlém území jižně od Ohře, v území mezi Žatcem a Rakovníkem, které je již proloženo i lesy, a od Lubence po Nové Strašecí. Bezpochyby v tom hrála významnou roli změna metody sušení pomocí vytápěných sušáren a zlepšení transportních příležitostí pro certifikaci kvality v Žatci a další obchod.

Osekávání chmelových tyčí před jejich zarážením do země,
foto J. Wara, Žatecko, 1914



VÝVOJ PĚSTOVÁNÍ CHMELE V 19. STOLETÍ

Způsoby pěstování chmele na poli se rovněž v 19. století zásadním způsobem proměnilo. Tradiční formou bylo upravení celé plochy, která se každoročně znovu rozdělila na řádky a na vyznačených místech se do důlků s hnojem vysazovaly sazenice chmele. Ve starších chmelnicích se pečlivě upravila rostlina. Když chmel začal růst, zarážely se k rostlině tyče a nejlepší výhonek se k tyči přivazoval. Následně se zaléval, chránil před škůdci a během růstu neustále vyvazoval až ke konci tyče.

K tomu se používaly speciální dřevěné jehlancovité žebříky s opěrnou nohou. Jestliže byly tyče větrem poraženy, znovu se postavily.

Při sklizni se postupovalo tak, že rostlina se odřízla nožem asi 1 m od země a tyč se vytáhla speciálním zvedákem, hákem, ze země i s navinutým chmelem. Podřezaný chmel se česal buď na chmelnici, nebo se někdy na položené tyči rozřezal na menší části, které se svázaly do malých otepí a odvážely do stodol, kde došlo k očesání.

Při česání na chmelnicích se tyče se i s navinutým chmelem snášely k připraveným podpěrným konstrukcím, umístěným na okraji chmelnice. Podpěry se opíraly jedna vedle druhé až vytvořily jednostrannou stěnu a pod tuto stěnu se usazovaly česáči chmele. Ti chmelovou révu stahovali po tyčích dolů a sčesávali chmelové hlávky do česacích nádob, proutěných košů a nůší. Po naplnění nádoby byl chmel odevzdáván u chmelové míry, kde se nasypáním do míry měřil na věrtele a měřič zároveň ověřil jeho kvalitu.



Práce na tyčové chmelnici během růstu chmele,
foto J. Wara, Žatecko, 1914

Česání chmele na tyčové chmelnice pod městskými hradbami, v pozadí jsou historického věže centra města, Žatec, kolem roku 1900



Za každý odevzdaný věrtel chmele obdržel česáč chmele chmelovou známku. Chmelové známky byly na konci sklizně, někdy i během ní, vyměněny za peníze, přičemž cena za jeden věrtel byla vždy dopředu pevně stanovena. Znalý a šikovný česáč dokázal načesat až 35-40 věrtelů denně. Načesaný chmel byl ukládán do malých žoků, nesměl se mačkat ani zatěžovat, protože obsahoval přibližně 80% vlhkost a co nejrychleji se odvážel k sušení.

Přes zimu se ponechávaly chmelové tyče na chmelnici a ukládaly se do hromad ležatých, nebo stojatých kuželů nebo pyramid.

Chmelové tyče vydržely v užívání 10 až 15 let, po této době byly již obyčejně příliš krátké a musely být nahrazeny jinými. Krácení tyčí bylo způsobeno tím, že konec zapuštěný do země rychle uhníval, a proto musely být podle potřeby před jarním zasazením tyče přisekány. Tyč se často při větru zlomila, a to obyčejně v místě těsně pod zemí, kde hnitím nejvíce trpěla.

V polovině 19. století došlo ve chmelařských oblastech k revoluční změně v užívání podpůrných konstrukcí, tato změna se významně dotkla nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele.



Předrážení děr pro chmelové tyče pomocí průboje, 1. pol. 20. stol.

Přechod od tyčovek k drátěných chmelnicovým konstrukcím byl pozvolný, nejdříve začal tam, kde potřebovali nahradit tyče lacinějším chmelovodem, například drátem. První zmínku o vedení chmele na drát 1837 učinil Mathieu de Dombasle. Nedostatek tyčí byl nahrazován různými úspornými způsoby, na jednu tyč byly navázány nejdříve dva, později čtyři drátky, takže na takový chmelovod mohly být zavedeny 3 až 5 rostlin. Toto pyramidové vedení chmele mělo četné nevýhody, především chmelové hlávky uvnitř pyramidy byly zastíněny. Proto byl do vrcholku pyramid později zasazován kříž, který tuto hlavní nevýhodu odstranil.

Dalším vývojovým stupněm v drátěných konstrukcích bylo řadové vedení. Princip tohoto vedení spočíval v tom, že mezi dvěma tyčemi byl natažen drát ve výšce 7-8 metrů. Rostliny byly podporovány chmelovodiči v podobě motouzů, které byly na drát navázány.

Od roku 1850 byl již používán drátěný systém s kolmými tyčemi propojenými ve vrchních patrech drátěným mřížovým. Nynějším typům drátěnek předcházela celá vývojová řada, která byla jednotlivými pěstiteli neustále, během čtyřicetiletého období, různě zdokonalována. Roku 1856 zkoušel v Žatci novou konstrukci Josef Schöffl. Žateckou konstrukci zdokonalil F. Wachtl v Hořesedlích a dále ji vylepšil na Dreherově panství v Měcholupech Josef Heiyak roku 1884. Od 90. let 19. století byla žatecká drátěnka v českých chmelařských oblastech již plošně využívána a v krátké době se rozšířila s některými obměnami i v zahraničí.

Stavba chmelnicové drátěné konstrukce

Na samém počátku se musela celá chmelnice rozměřit, označit podélné a příčné řady a v místech budoucích sloupů a kotev umístit značkovací kolíky. Nejprve byly vykopány kotevní jámy a osazeny kotevními kameny s kotevními dráty. Pro podklady sloupů byly hloubeny jamky asi 30 cm hluboké pro vnitřní sloupy, 90 cm hluboké pro rohové a rámové sloupy. K výstavbě konstrukcí se používal tažený drát různých rozměrů. Byl dodáván ve svinutých kolech a před výstavbou se musel napnout. Napínal se jednoramennou pákou nebo párem silných koní. Vyrovnaný drát se stříhal na potřebnou délku. Některé dráty byly ukončeny oky.

Zhotovení ok vyžadovalo dva zručné pracovníky. Jednalo se celkem o složitý postup, který bylo nutno opakovat u každého sloupu.

Před stavbou sloupů se musely připravit pomocné šestimetrové tyče s háčkem a vidlice s hroty na zvedání a podpírání sloupů. Nejprve se začal stavět prostřední čelní sloup. Na zemi byl na jeho hlavu pomocí ok navléknut podélný drát a dvě čelní příčky.



Vztyčování rámového sloupu při stavbě chmelnicové konstrukce, Žatecko, pol. 20. stol.

Spodní část sloupu se vložila do díry, přišlápla, a sloup se pozvolna zvedal pomocí vidlic do patřičné polohy. Dále se pokračovalo na levou stranu a pozvolna se zvedaly další čelní sloupy.

Tak se postavilo celé čelo chmelnice a nakloněné sloupy byly navzájem svázány a podepřeny. Všechny ostatní sloupy se postupně opatřily oky a dráty v přesně daném pořadí. Tyto sloupy se již nezvedaly, nýbrž tlačily kupředu, a tím se dostaly do patřičné polohy se všemi dráty. Rámové sloupy se hned uvázaly ke kotevním kamenům. Tak se pokračovalo po celém pozemku až ke druhému čelu. K napínání konstrukce bylo třeba dvouramenných pák s krátkými řetězy, speciálních kleští a speciálních klíčů. Po ukončení napínání byla celá chmelnicová konstrukce vyrovnaná.

Nakonec bylo třeba natáhnout řadové dráty. To byla jediná práce, která se dělala ze žebříku. Dráty se napínaly lehkou krátkou dvouramennou pákou.

Chmelnicová konstrukce se musela každoročně udržovat. V zimních měsících, většinou v lednu a únoru, docházelo k napínání kotevních drátů otáčením válečků, tzv. špačků pomocí jednoramenných pák. Dále bylo nutno opravit nebo vyměnit poškozené nebo uhnilé sloupy.

Žatecká drátěnka se od ostatních drátěnek liší tím, že má rámové neboli okrajové sloupy šikmé, čímž zajišťuje větší stabilitu celé chmelnice a její životnost. Tato konstrukce vyžadovala propracovaný systém kotvení, který se v průběhu let neustále zdokonaloval.

Žatecké chmelařství se tak ve světě proslavilo nejen vynikající kvalitou chmele, ale i chmelnicovými konstrukcemi. Byla to právě žatecká drátěnka, která byla převzata do mnoha pěstitelských států a tvoří dodnes základ používaných chmelnicových konstrukcí. Náklady na zřízení takové chmelnice byly o 25-30 % nižší než u chmelnice tyčové. Chmelnice zároveň měly vyšší výnosy a chmel byl kvalitnější.

Dosah přechodu na nový typ chmelnic byl pro rozvoj chmelařství mimořádný. Umožnil zvýšit výnosy, protože vzhledem k úspoře místa bylo možné na stejné ploše vysadit více rostlin. Klesly i nároky na pracovní sílu, protože chmel nebylo nutné tak často „vést“, tj. přivazovat, jako v případě tyčových chmelnic, tyče nebylo nutné po sklizni skládat a na jaře znovu stavět a také při sklizni zvládl jeden pracovník strhat z konstrukce chmel v množství, na které bylo dříve potřeba více lidí.

Drátěné konstrukce umožnily využívat při obdělávání půdy potahy a následně i mechanizaci, byť v našich podmínkách byl její nástup pozvolný.



Žatecká drátěnka s typickými krajními šikmými sloupy, poč. 20. stol.

Technologický vývoj v sušení
Specifický vývoj ve způsobech sušení chmele měl vliv na stavební podobu staveb spojených se zpracováním této plodiny.

Sušení na půdách (ve střešních prostorech)
Chmel se v českých zemích odedávna běžně sušil rozložený na podlahách přirozeným teplem ve stínu, protože se prokázalo, že sluneční paprsky odebírají chmelu pivovarsky užitné látky. Sušení probíhalo ve všech využitelných prostorách zemědělských usedlostí a statků.

V podstřešních prostorách (na půdách) se chmel rozprostíral do tenkých vrstev o tloušťce 2-4 cm. Během sušení se třikrát denně opatrně obracel.

Opakované sezónní sušení rozprostřeného chmele na půdách lze v nominovaném statku (obou komponentách) doložit užitím specifických forem střešních konstrukcí se štíty s rozměrnými manipulačními otvory pro distribuci chmele do podkroví a řadou tvarově typických střešních vikýřů sloužících k odvodu vlhkosti, která se na půdách při sušení chmele hromadila.

Použití podkroví na sušení dokládá v komponentě 02 i řada dalších dochovaných detailů, jako jsou navijáky, čárky s počty žoků s chmelem zaznamenaných na dřevěných prvcích konstrukcí a v neposlední řadě rozložení podlah s přesně položenými podlahovými deskami nebo cihlovými dlaždicemi a zajištěnými po obvodu podklady zábranami, které zabraňovaly propadávání chmele do nižších pater.

Sušení přirozeným teplem trvalo několik dní, bylo závislé na počasí a bylo k tomu potřeba velkých prostor. Proto byly hledány nové úspornější způsoby sušení. Někteří hospodáři zkoušeli zavěšovat lísky i do obytných staveb, kde se topilo. V roce 1858 vyzkoušel ředitel první české zemědělské školy v Rabíně u Netolic, agronom a organizátor František Horský (1801-1877) sušení v lískách na stojanech a tento způsob převzala praxe i dobová odborná literatura. Na Žatecku se koncem 19. století místo stojanů rozšířily provazové závěsy s oky na lísky uspořádané nad sebou jako ve stojanech. Usnadnila se tím manipulace s lískami a nebylo zapotřebí tolik prostoru. I v těchto případech ještě sušení chmele ovlivňovalo počasí. Za suchého počasí chmel se usušil za 2-4 dny, za vlhkého sušení trvalo až 10 dní.

Rozvoj v pěstování chmele se ve druhé polovině 19. století projevil ve velkém stavebním rozvoji zemědělských usedlostí, jehož důsledkem jsou významné přestavby a adaptace existujících staveb, včetně nástaveb a/nebo jejich přístaveb.

Již v této době, ve druhé polovině 19. století, se objevila potřeba modifikovat proces sušení chmele tak, aby usušené hlávky měly co nejlepší kvality. Zároveň bylo sledováno, aby proces sušení probíhal co nejkratší dobu a bylo méně náročné na prostor. Byly proto zkoušeny různé formy nuceného sušení, například situováním



Typický dvůr chmelařské usedlosti, kde se chmel sušil na půdě, Trnovany, poč. 20. stol.

Typická volská oka na střechách bývalých právovárečných domů, Kruhové náměstí, Žatec, 2016



dřevěných lísek s plodinou do blízkosti topenišť nebo komínů. Písemné prameny dokládají také sušení ve specifických konstrukcích umístěných nad pivovarskými hvozdy nebo v upravovaných sušárnách ovoce.

Kolem poloviny 19. století docházelo k řadě změn, které významným způsobem poznamenaly naše chmelařství. Po uvolnění od poddanských povinností (1848) měli sedláci více volného času. Ten mohli věnovat náročné práci na chmelnicích, které navíc v době dobré sklizně přinášely mimořádné finanční výnosy, nesrovnatelné s žádným jiným zemědělským odvětvím. Rozloha chmelnic v žateckém regionu tak začala postupně narůstat. Byla však limitována existujícím volným prostorem v rámci hospodářských usedlostí, který bylo v období sklizně možné využít pro sušení. Zároveň s vlastní rozlohou chmelnic proto začala ve vesnicích narůstat i hmota budov jednotlivých usedlostí/statků. Již existující budovy byly zvyšovány o další podlaží a v době sklizně byla veškerá ložná plocha uvnitř jejich objemu využívána pro sušení chmele. Ani to však nestačilo. Řada sedláků proto hledala další možnosti, jak chmel sušit rychleji.

Po vzoru Anglie a Bavorska se proto od 80. let 19. století upírala pozornost producentů chmele na zavádění systému teplovzdušného sušení chmele. Jeho výhody byly zřejmé - výrazně urychlilo celý proces (z několika dnů na hodiny, a to bez ohledu na počasí). Takto usušená plodina má navíc lepší kvalitu (s chmelem není nutné tolik manipulovat, nedochází tedy ke ztrátě chmelové moučky, má lepší barvu, kvalitnější sušení jej dovoluje déle skladovat. Zásadním přínosem bylo snížení nároku na ložnou plochu pro sušení, teplovzdušné sušení šetřilo místo i pracovní sílu. Sušárna dávala jistotu, že chmel bude kvalitní a tím dobře prodejný. Ekonomické výhody byly nezpochybnitelné. Horkovzdušné sušárny zmíněných zahraničních vzorů z anglického nebo bavorského venkova ale nevyhovovaly již v té době mimořádně úspěšné a objemné české produkci. Od 80. let 19. století se proto v českých chmelařských oblastech začínaly objevovat specifické stavby (nebo nová křídla staveb), zahrnující horkovzdušné sušárny hvozdového typu s topeništěm na úrovni přízemí, inspirované svým technickým řešením pivovarskými hvozdy sloužícími ke zpracování sladu (i z tohoto důvodu je pro jejich označení užita paralela s tímto provozem). Oficiálně bylo v té době patentováno několik typů těchto sušáren, které se lišily zejména provedením topeniště a způsobem, jakým je horký vzduch v sušící komoře distribuován. Dřevěné. Takové sušárny jsou také součástí nominovaného statku.

Na počátku 20. století tento typ sušárny dotvořili do funkční dokonalosti Jan Linhart a Jan Vltavský. Opatřili topeniště účinnými kotli, topné roury umístili do komor v několika výškových úrovních v diagonálním směru, doplnili systém větracích kanálků zajišťujících plynulou cirkulaci teplého vzduchu, kovové lísky umístili zpravidla do tří úrovní a vymysleli také mechanismus pro jejich mechanické sklápění.

Vytvořili tak ideální systém pro zkrácení délky procesu sušení z několika dnů (řádově ze čtyř až deseti, v závislosti na vnějších klimatických podmínkách) na pouhé hodiny! Svým inovativním řešením nové sušárny významným způsobem ušetřily nejen čas, ale i cennou lidskou sílu. Sušárny patentu Linhart nebo Vltavský během třiceti let 20. století zcela opanovaly trh. Díky své mimořádné účinnosti byly vyváženy i do ostatních chmelařských oblastí v Evropě (zejm. Bavorska).

Hvozdová sušárna chmele s výparníkem na střeše, dům čp. 30, Dvořákova ul., Žatec, 2016





Venkovská sušárna chmele s výparníkem na střeše, přistavená ke stodole, Žatecko, poč. 20. stol.

Sušárenský boom byl v prvních desetiletích mimořádný. Jestliže pro 70. léta 19. století se počty sušáren celkově pohybovaly v řádu jednotlivých kusů, tak ve 20. letech 20. století jich bylo jen v žatecké chmelařské oblasti téměř 5 500. Prakticky každá z vesnických usedlostí tedy měla svou vlastní sušárnu, u velkých hospodářství byly v jednom areálu i dvě. Velmi významným aspektem ovlivnění podoby vesnic chmelařskou prosperitou se nově stala účelová sezónní nabídka pěstitelům chmele. Sušárny si totiž na vesnicích stavěli i příslušníci nižších sociálních vrstev, kteří sami vlastnili chmelnice relativně malých rozloh. Pro finanční rozdíl, za který se vykupoval dobře usušený chmel, se vyplatilo postavit si vlastní objekt, protože v sezóně s bohatou úrodou chmele mohli nabízet svou sušárnu k pronájmu ostatním.

Na přelomu 19. a 20. století proto prošly chmelařské vesnice v okolí Žatce obdobím mimořádného stavebního růstu. Jeho projevem byla nejen výstavba desítek sušáren chmele v poměrně krátkém časovém období, ale také modernizace a úpravy usedlostí, kterými chmelaři navenek demonstrovali své bohatství. Podmínkou masivního stavebního rozvoje tohoto období byl ale nejen dostatečný přísun zedníků, tesařů a pokrývačů, ale také dostatek stavebního materiálu. Další charakteristickou součástí vesnic, prosperujících z produkce a zpracování chmele, se v té době staly nově zřizované vápenky a cihelny. Neobvyklá výstavnost zemědělských usedlostí byla předmětem údivu mnoha domácích i zahraničních návštěvníků regionu a byla reflektována i v dobovém tisku. Výstavnost vesnické zástavby této doby výborně reprezentuje právě vesnice Stekník.

Technologický vývoj v následném zpracování (skladování, síření a balení chmele)

Nárůst spotřeby piva, ale i změny v technologii jeho výroby od poloviny 19. století ovlivňovaly spotřebu chmele a jeho produkci. V důsledku tohoto nárůstu vznikaly v Žatci - zejména v jižní části komponenty - nové sklady a balírny chmele, které patřily obchodníkům s chmelem. Mezi obchodníky začaly prosperovat židovské rodiny a mezi názvy obchodních firem se objevovala jména Würdinger, Kohn, Melzer, Christl, Pfister, Wüstel, Abeles, Stern, Epstein, Mendl, Grube, Zuleger, Bondy, Löbl, Glaser, Holy, Paulus, Hahn, Danzer a další.

Starší sklady chmele byly většinou jednoduché stavby, někdy s obydlím vlastníka. Při jejich výstavbě se používala běžná technika pro stavbu patrových městských domů. Od počáteční fáze výstavby skladů a balíren chmele v Žatci je zřejmá tendence stavět sklady s prostorami dostatečně velkými a suchými, které by umožnily v případě potřeby uskladnění maximálního množství usušeného chmele, vertikální a horizontální dopravu a žokování (šlapání) či lisování chmele.

Sirné komory

Do sirných komor s podlahami z železného pletiva se chmel nasypal shora, až kuželovitá hromada chmele vyplnila celou komoru. Zavřely se dvojité ocelové dveře a v přízemí se ve speciálních topeništích zapálily kousky síry nebo sirného květu. Na 50 kg chmele připadlo cca 0,5 kg síry. Vznikající kysličník siřičitý prostupoval podlahami sirných komor a působil na chmelové hlávky. Po cca 5-6 hodinách se otevřely komínové klapky a případně spustily ventilátory. Komíny jednotlivých skladů a balíren vypouštěly kysličník siřičitý do ovzduší. Právě z důvodů síření chmele a vypouštění sirnatých zplodin do ovzduší byly žatecké sklady a balírny chmele opatřovány až 45 m vysokými cihelnými komíny. Po síření se chmel z komor vyhrnul a ukládal se do vývozních žoků. Proces ukládání do žoků probíhal tak, že se do kulatého otvoru v podlaze osadil kovový kruh s háčky a k němu se zavěsil vývozní žok o délce cca 180-200 cm. Do žoku se lehkou lopatou nahrnulo cca 40 cm chmele a poté se do žoku spustil pracovník skladu, zvaný „šlapák“, nebo „tlapák“ a sešlapával, po každém přisypání shora, chmel po obvodu žoku, dokud nebyl naplněn. Potom se cca 60 kg vážící žok uvolnil, spustil z otvoru na podlahu a odvezl speciálním vozíkem - rudlem do skladových prostor.

Vysypávání usušeného chmele v nejvyšším patře skladu a balírny chmele - začátek procesu jeho zušlechťování, Žatec, poč. 20. stol.



Do těchto skladů se přivážel zejména již usušený a vykoupený chmel z pěstitelských oblastí a vesnic.

Ve skladu chmele byl chmel upravován buď podle obchodních zvyklostí, nebo podle požadavků pěstitele. Žoky s chmelem se pomocí jednoduchých rumpálových výtahů, vnitřních i vnějších, dopravovaly do horních pater skladu, tam se naskladňovaly, potom postupně vysypávaly a chmel v technologickém procesu putoval směrem dolů.

Sklady chmele měly dřevěné podlahy, protože od dřevěných podlah chmel nejméně vlhne. Dřevěné podlahy skladů jsou zachovány ve vysokém počtu staveb, například v čp. 1950. Zdi skladu byly navrhovány tak, aby izolovaly proti teplu. Okna byla zakrývána většinou modrým papírem, aby sluneční svit nepoškozoval uskladněný chmel. Skladiště musela být dostatečně



Násyp chmele do sirné komory v balírně a skladu chmele, Žatec, poč. 20. stol.

prostorná. Na 1 metrický cent uskladněného chmele se počítala plocha 1,8 m^2. Z každého naskladněného žoku se po převzetí odebral vzorek.

Žoky s chmelem se ukládaly do řad a mezi nimi se ponechávaly uličky pro manipulaci a pro sledování stavu chmele. Do každého žoku se v různých výškách zapíchlo několik padesáticentimetrových železných jehel, zvaných žengle. Ty sloužily ke zjišťování teploty uvnitř žoku. Dvakrát denně je obsluha skladu vytahovala a přiložením špice jehly na tvář se přesvědčovala o výskytu zvýšené teploty. Zvýšená teplota byla obyčejně způsobena vyšší vlhkostí chmele a oživující činností mikroorganismů, které nebyly úplně při sušení chmele zničeny. Žoky, v nichž teplota stoupala, musely být po stranách rozpárány, aby provětraly. V některých případech byl chmel ze žoků dokonce vysypán a přesušen.

Pro horizontální dopravu žoků s chmelem se používaly tvarově přizpůsobené dvoukolové vozíky, kárky a speciální vozíky - rudly. Ke snadnější manipulaci s žokem sloužily železné háčky s dřevěnou rukojetí. Pro přemisťování sypaného chmele se používaly pletené koše, lehká dřevěná nosidla a lehké dřevěné lopaty a vidle. Ve spodních patrech skladu byl chmel ukládán a balen do vývozních žoků, označených značkou obchodní firmy.

Před vývozem, tedy předáním chmele ze skladu, byl chmel sířen ve speciálních komorách. Sířením, tedy aplikací kysličníku siřičitého, se chmel konzervoval. Omezoval se tím vývoj mikroorganismů a zlepšoval se lesk a barva chmelových hlávek.

Ověřování chmele se neprovádělo přímo v balírně jako dnes, ale nabalený chmel byl převážen k ověření do budovy známkovny. O jeho převoz se starala zvláštní skupina lidí, tzv. kolečkáři, kteří vytvořili svůj cech.

Později byly sklady k lisování chmele vybavovány mechanickými hřebenovými lisy dováženými z Německa. K jejich pohonu se používaly čtyřdobé plynové motory.

První moderní balírna a sířírna chmele v Čechách vznikla roku 1878 pro firmu J. L. Kohn&comp. (komponenta 02), v Žatci v dnešní Tyršově ulici čp. 250. První elektromotor pro pohon lisů nechal instalovat H. Melzer. Pouze sklady chmele bratří Christlů byly zařízeny na pohon parním strojem. Již tehdy se objevily první snahy o zřízení chlazených skladovacích prostor v balírnách.

Poslední desetiletí 19. století a doba před první světovou válkou změnila vzhled Žatce i způsob života jeho obyvatel, což do současnosti dobře ilustruje zejména jižní část komponenty 02. Bylo zde postaveno několik desítek skladů a balíren a nad sirnými komorami vyrostly komíny. Chmelařská technická architektura vtiskla této části města nezaměnitelný a specifický ráz. Rozvoj chmelařství a zpracovatelských odvětví přinesl zvýšenou potřebu některých řemesel i vznik zcela nových profesí. Život ve městě se přizpůsoboval rytmu pěstování, zpracování a obchodu s plodinou, která se nesmazatelně



Zušlechtěný, vysířený, vylisovaný a zabalený chmel čeká na certifikaci, sklad a balírna firmy Zuleger, Kovářská ul., čp. 1232, Žatec, poč. 20. stol.

Nahrnování chmele k lisu v balírně a skladu chmele, kolem roku 1950



zapsala do osudů lidí, vzhledu přilehlé i vzdálenější krajiny i do žatecké architektury.

Na konci 19. století byl Žatec živým a hospodářsky významným centrem severozápadních Čech. Křižovaly se zde dvě důležité železniční spojnice (viz výše), které přispěly k nesporně prudkému růstu průmyslu ve městě. Železniční spojení mělo zejména značný vliv i na dopravu a obchod s chmelem. V roce 1900 mělo město Žatec 15 900 obyvatel a 1 034 domů. Bylo zde registrováno 161 firem, které se zabývaly prodejem chmele. Stálo zde 53 balíren a skladů chmele. Vedle významné zemědělské produkce, zejména chmele, okurek a zeleniny a průmyslových podniků zde prosperovaly dva pivovary. Rozvoj chmelařství v okolí Žatce byl spojen také s velkým rozvojem železniční dopravy. Moderní a kapacitní doprava přispěla k prosperitě oblasti nejen z důvodu převozu chmele ke známkování či k překupníkům, ale zejména z důvodů zajištění zásobování uhlím pro vytápění sušáren a zajištění dopravy osob, které na venkov přijížděly česat chmel. Každá z chmelařských obcí proto usilovala, aby trať vedla po jejím území a aby v ní fungovala železniční stanice.

Certifikace chmele

Roku 1833 byl založen spolek pěstitelů chmele v Žatci. Bylo zavedeno potvrzování původu žateckého chmele, omezené pouze na chmel vypěstovaný na katastru města. Pytle s chmelem se plombovaly, byly také vystavovány ověřovací listiny. Jako jakási první „známkovna chmele“ sloužila radnice, v jejímž přízemí se plombování provádělo. Městu také připadly příslušné poplatky za tuto činnost.

Roku 1837 došlo k prvnímu spojení chmelařských obcí žateckého okresu, chmel se dělil na městský, okresní a krajský. Všechna zmíněná opatření měla chránit kvalitu a pověst žateckého chmele.



Převozci chmele, tzv. kolečkáři, čekají na certifikaci dovezených balení chmele, Veřejná známkovna chmele, Chmelařské nám. 1612, Žatec, 1931

Certifikát dokazující pravost žateckého chmele, vydávaný Veřejnou známkovnou chmele, Žatec, 1892



Když byla roku 1884 založena Známkovna chmele města Žatce (čp. 290), která měla být též plodinovou burzou, slibovala si od toho většina pěstitelů zlepšení poměrů ve chmelařství.

Hlavním úkolem známkovny bylo ověřovat jako „žatecký chmel" pouze chmel, vypěstovaný v jejím obvodu. Chmel se ověřoval a hodnotil za účasti pěstitelů i obchodníků. Známkovna převzala od původního chmelného trhu základní terminologii, povinnost informovat obchodnickou veřejnost o průběžných cenách žateckého chmele, ale stále docházelo k preferování velkých skupin pěstitelů. Ověřování chmele bylo de facto stále založeno na dobrovolnosti pěstitelů, a tak docházelo k míchání chmelů. Zjištěno bylo i falšování oficiálních listin žatecké známkovny, což vedlo k roztržce mezi producenty a roku 1896 k založení tzv. selské známkovny. Od té doby působily na území města Žatce známkovny dvě.

Obchodování chmelem v 19. století

V polovině 19. století v obchodě s chmelem nastala pronikavá změna. V souvislosti s postupným zaváděním železnice (viz dále) se v Žatci pronikavě snížil počet obchodníků s chmelem využívajících povozy (tj. „chmelových magnátů", jak byl tento typ českých obchodníků s chmelem v alpských zemích nazýván). Rovněž zavedení telefonu a telegrafu umožňovalo lepší a rychlejší informovanost.

V šedesátých letech 19. století bylo zavedeno tzv. chmelařské obchodní právo, které sice nebylo nikdy potvrzeno úředně, ale zato se důsledně dodržovalo. Rozdělilo obchodníky do tří skupin: na místní, komisionáře a exportéry. Místní obchodníci se specializovali na vykupování chmele od pěstitelů. Komisionáři za odměnu zprostředkovávali prodej chmele.

V té době byla již vyhraněna i technika prodeje. Postupně se přešlo od původně podomního způsobu obchodu k obchodu ryze kapitalistickému, převzatému z obchodní zvyklosti bavorské obchodní komory. Tím se počet místních obchodníků snížil a obchod se dostával do rukou stále užšího kruhu obchodníků - exportérů.

V 60. a 80. letech 19. století vzniklo v Žatci šest velkých firem specializovaných na obchod s chmelem. Firma „Martin Holly" (Holý) byla první z nich.

V roce 1889 bratři Adolf Holý (1853-1905) a August Holý (1859-1906) založili firmu pro obchod s chmelem „Bratři Holý" (GebrüderHolly), kterou po jejich smrti vlastnila Amalie Holá. Od r. 1896 pracoval ve firmě „Bratři Holý" v různých funkcích, až jako prokurista, František Kellner (1876-1933), který se stal významným žateckým obchodníkem s chmelem a zakladatelem skutečné obchodní dynastie.

V roce 1860 byl zřízen „Žatecký chmelný trh", který ve městě působil až do roku 1879. Probíhal každoročně od října do prosince každý čtvrtek; přitom během října, tedy v hlavní sezóně po sklizni, prakticky denně.

Označení balení s lisovaným chmelem pomocí plechových šablon, sklad a balírna chmele, Žatec, 1952





Vyskladňování chmele v ochranných dřevěných obalech ze skladu a balírny chmele na náměstí Prokopa Velkého čp. 1952, Žatec, 2. pol. 20. stol.

Zavádění chmelových výhonů na tyče pomocí úvazků ze žita, foto J. Wara, Žatecko, 1. pol. 20. stol.



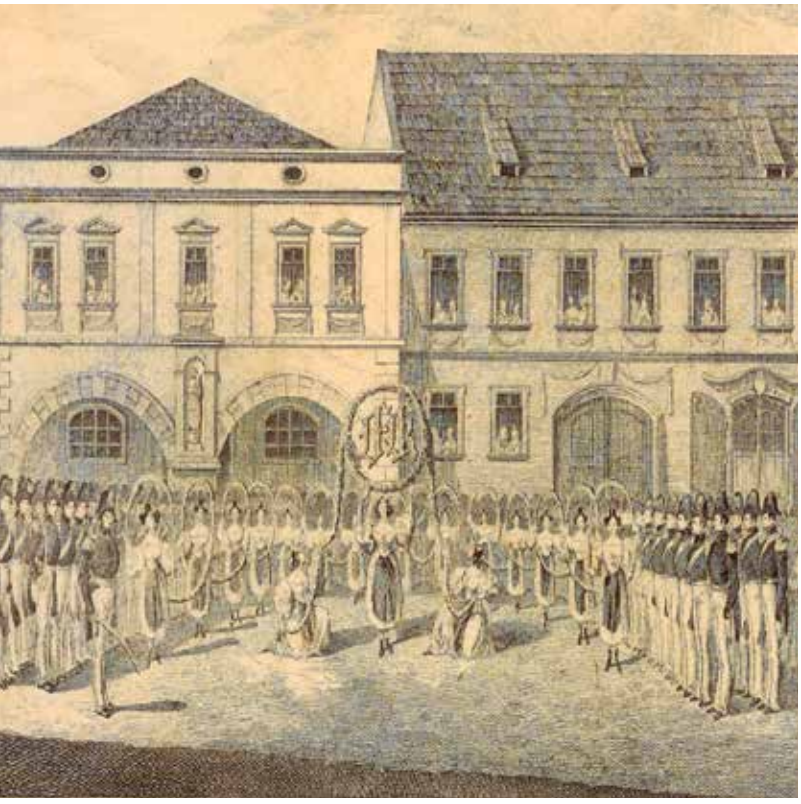

Chmelový tanec na počest návštěvy císaře Františka I. a jeho ženy Karolíny, Žatec, 1833

Dobové fotografie

Koncem 19. století a v počátku 20. století působil v Žatci učitel, hudebník a především vynikající fotograf Josef Wara (1862-1937). Mimořádný pozorovatel se smyslem pro soustavnou práci vytvořil v průběhu tří desetiletí velmi cennou sbírku fotografií. Zvláštní pozornost věnoval žateckému chmelařství. Vznikl tak soubor fotografií, vypovídajících o práci a problémech spojených s pěstováním, zpracováním, skladováním a s prodejem chmele.

Soubor má zvláštní hodnotu nejen pro Žatec, žatecké chmelařství, ale i pro chmelařství evropské. Podobný soubor v Evropě není. Skleněné negativy a sbírka těchto unikátních fotografií je uložena v Muzeu K. A. Polánka v Žatci.

Chmelový tanec pro císaře

V 1. polovině 19. století zažil Žatec dvakrát návštěvu hlavy státu. Roku 1833 zavítal do města císař František I. Habsburský s císařovnou Karolínou. Součástí oficiálního programu pro vzácnou návštěvu byl i tradiční chmelový tanec (Hopfenkranzfest) v provedení místních dívek. Tento tanec se stal součástí oficiálních městských oslav na dlouhá desetiletí. K vidění byl při slavnostech chmele i u příležitosti dalších vzácných návštěv. Místní dívky ho rovněž předváděly císaři Ferdinandovi V. a jeho choti Marii Anně Karolíně při jejich návštěvě roku 1835. Obdivoval ho i arcivévoda Karel, pozdější císař, při svém pobytu v Žatci roku 1910 během velké městské a ostrostřelecké slavnosti. Z této akce se také dochovaly fotografie.



V roce 1861 Chmelařský spolek koupil původně pronajatou starou sladovnu v Jakubské ulici (dnes Tyršově ulici v komponentě 02) a upravil ji pro potřeby tržnice. Dělením chmele na městský, okresní a krajský vznikla „známkovna“, která třídila a hodnotila chmel nikoliv podle kvality, ale podle vztahu pěstitele k místu, kde vlastnil pozemek. Ostatní chmel, který také prošel žateckou známkovnou, dostal pouze ověření původu, ale neobdržel žateckou tržní známku.

To při nezdůvodnitelném cenovém zvýhodňování „městského“, ale částečně i „okresního“ chmele vedlo záhy ke konfliktům mezi pěstiteli. Vytvořily se nezdravé vztahy mezi jednotlivými skupinami pěstitelů, a to v konečných důsledcích poškozovalo žatecké chmelařství jako celek. Špatné rozhodnutí Chmelařského spolku města Žatce, snad krátkodobě výhodné jen pro malý okruh pěstitelů a město, položilo základy vleklých sporů řešených déle než půl století a omezovalo možnosti žateckého a tím i českého chmelařství.

Koncem 19. století byl obchod s chmelem v Čechách v rukou německého kapitálu. Komanditní společnost, která se ustavila v roce 1861 jako první český obchodní chmelařský spolek, se v roce 1898 stala základem „První české akciové společnosti v Rakovníku a v Žatci“.

Spolu se změnou prodeje došlo i k dalším pronikavým změnám, které s obchodem úzce souvisely.

Železnice jako impuls změn v obchodu chmelem

Železniční propojení s městem Plzeň bylo zvláště významné, neboť už v roce 1842 započal úspěšný boom vaření piva typu Pils, s využitím žateckého chmele.

V 70. letech 19. století byl zahájen provoz na železnici Praha-Chomutov, a otevřen úsek železnice na trati Plzeň-Duchcov. V roce 1871 byl zahájen provoz na úseku Lány-Chomutov, na které leží Žatec a ten tak získal spojení s Prahou. V Žatci se křížila buštěhradská dráha a plzeňsko-březenská dráha Plzeň-Most, která začala fungovat o dva roky později. V souvislosti s ní vznikla v roce 1878 i nádražní budova v Trnovanech. Na základě požadavku na železniční spojení od producentů cukru a chmele na Žatecku a Lounsku a rozvoje těžby hnědého uhlí v Podkrušnohoří (rozlehlá oblast blízko hřebenu Krušných hor, severozápadně od Žatce), se totiž podařilo prodloužit tzv. Buštěhradskou dráhu (v roce 1867 funkční soustava mezi Prahou a Lány) do celé oblasti.

Železniční doprava zlevnila dopravní náklady na osminu, značně zrychlila vývoz a zajistila přepravovanému chmelu ochranu před klimatickými vlivy. V té době také vznikají první specializované speditérské firmy, z nichž největší byla firma Eduard Fanta, která disponovala i speciálními železničními vagóny pro přepravu chmele.

Rozšiřování odbytových teritorií a vyšší požadavky na kvalitu chmele si vynutily i změny ve způsobu balení. Původní lněné plátno při balení žoků bylo vytlačeno jutou.

V 80. letech 19. století se pro lepší a delší skladovatelnost začaly používat plechové cylindry, válcovité nádoby z pozinkovaného plechu s odnímatelnými víky. Lodní přeprava si vyžádala ukládání nabaleného chmele do vyplechovaných beden. Hlavní zámořská cesta vedla přes Hamburk, v menší míře přes Terst.



Sklad a balírna chmele firmy Kaspar Danzer, postavená vedle železniční trati Praha - Chomutov, foto J. Wara, Žatec, 1925

Titulní list prvního výtisku Chmelařských listů, Český chmelařský spolek pro království české, 1894



CHMELAŘSKÉ LISTY

Orgán českého chmelařského spolku pro království české.

Vychází v měsících červnu až do konce listopadu dvakráte a v měsících ostatních jednou měsíčně.

Redakce: B. Erben, ředitel hospodářské školy v Rakovníku. Ant. Kukla, ředitel výzkumné pivovarské stanice v Praze. Ant. Mohl, ředitel hospodářské školy v Lounech. Vilém Teklý, ředitel střední hospod. školy, postance zemský a říšský v Roudnici.

Číslo 1. V Lounech, dne 3. října 1894. Ročník I.

Náš cíl.

V době, kdy každá výrobní třída seskupuje se k obhájení svých práv a své budoucnosti, sestoupil se i český chmelařský spolek pro král. České, po kterém dlouho již volali a toužili četní uvědomělí pěstitelé v desítiletích minulých. Sám vznik tohoto spolku dokládá nejzřejměji, že výrobní naše poměry důležitého tohoto odvětví nejsou utěšené a že jest na čase životní zájmy celých krajin našich společným úsilím všech pěstitelů a přátel, jakož i činitelů povolaných ve všech směrech hájiti a podporovati. Daleká většina zájmů pěstitelů chmele v celém království bez odporu jest totožna a těm věnována býti má pozornost v první řadě, jako jsou: vymýtování zlořádů a nesolidnosti obchodní domáháním se nuceného známkování chmele, podporování solidního obchodu, podporování přímého styku pivovarů s pěstitely, případné zřizování družstev obchodních a vývozních, pilné pěstění statistiky, podporování pokroku a rozvoje tohoto zemědělského odvětví, zřizování ústavů a stanic k tomu směřujících, všímání si pokroku a činnosti v témže směru v jiných chmelařských zemích, aby co kde dobrého se vyskytne, v čas oceněno a zužitkováno bylo i u nás, právě tak, jako náš pokrok odvětví tohoto náleží pilného pozorovatele v chmelařských spolcích zahraničných. Vedle toho i otázky celní, získávání nových trhů společným vystupováním na příhodných místech i příležitostí poskytnou zajisté dosti příležitosti ku prospěšné práci na prospěch českého chmelařství.

Zrovna tak, jako ve všem chceme býti upřímnými rádci pěstiteli, tak také stejnou přímostí přístupni jsme všem našim kruhům pivovarnickým. Že si domácího tohoto konsumu a průmyslu nejvíce všímati budeme v nejlepším úmyslu dociliti tu vzájemnou shodu a upřímnější i hojnější styk s pěstitely, dítí se bude proto, poněvadž nestranný posuzovatel dnešního tohoto poměru musí říci, že v prospěchu obou stran jest zajisté nezbytno, aby na mnoze od posavadních zvyklostí obě strany poškozující přešlo se ku přátelskému styku, jaký vyžaduje stejně prospěch chmelařství i pivovarnictví našeho: zajistiti si odbyt výrobků co největší měrou v domácích kruzích. K tomu jsou obě strany jak z ohledu národního, tak obchodního stejně čestně povinny.

Ve vědomí, že solidní obchod jest každé výrobě nejen prospěšným, nýbrž i nutným, budeme jej seč možno bude stejné tak podporovati, jako nesolidní stíhati a vykořeňovati. Jest nesolidnost obchodní dnes největším škůdcem našeho chmelařství a proto jest třeba bezohledně i se vší rozhodností postaviti se proti němu, jakož i proti těm, kdož ho kryjí či chrání, nechť to již omluvou, firmou, anebo způsobem jakýmkoliv.

Propagace a vzdělávání

Pro lepší informovanost a vzdělávání chmelařů byl od roku 1894 vydáván odborný časopis „Hospodářsko - chmelařský věstník“, který byl později přejmenován na „Chmelařské listy“. Z tohoto časopisu vznikl v roce 1927 odborný chmelařský časopis „Český chmelař“, který od roku 1953 pod mírně upraveným názvem „Chmelařství“ vychází dodnes jako odborný měsíčník. Na svých stránkách uveřejňuje původní odborné a vědecké práce, zprávy, sdělení a důležité nebo zajímavé informace zabývající se všemi aspekty oboru.

V roce 1895 vznikla v Žatci Zimní zemědělská škola, zejména pro budoucí chmelařské odborníky. Jméno bylo odvozeno od sezónnosti, protože školní rok začínal 1. listopadu a končil 31. března, což bylo pravidlem až do roku 1954. Škola působí v Žatci dodnes, patří k nejdůležitějším vzdělávacím centrům v regionu v oborech zemědělství, ekologie a ochrana krajiny. Stále se hlásí k chmelařské tradici, dobré jméno je spojeno se zakládáním chmelnic. Nachází se v nárazníkové zóně statku jako jeden z více „sekundárních atributů“.



Předávání bohaté chmelařské historie probíhá při každoročním výukovém programu Chmelařského muzea pro děti ze základních škol, Žatec, 2008

2.b4 PRVNÍ POLOVINA 20. STOLETÍ A VÁLEČNÁ OBDOBÍ

Roku 1901 bylo v žatecké oblasti evidováno 9 218 pěstitelů. Včetně největších producentů to představuje průměrnou výměru 1,2 hektaru na jednoho pěstitele. V samotném administrativním území Žatce bylo tehdy 487 hektarů chmelnic a bylo zde evidováno 491 pěstitelů chmele (z toho v samotném administrativním území Žatce bylo tehdy 491 pěstitelů s 487 hektary chmelnic). Největší plochu chmelnic zde měl ve druhé polovině 19. století J. Schöffl.

Od 60. let 19. století docházelo k výraznému nárůstu ploch chmelnic, zvláště na venkově (viz výše) a město Žatec tak začalo ztrácet své postavení hlavního producenta chmele regionu. Naopak si udrželo a posílilo své mimořádné postavení evropského obchodního centra s chmelem. Drobní pěstitelé byli na obchodním zajištění odběru produkce stále více závislí a Žatec se začal plně specializovat na jednotlivé segmenty procesu zpracování a obchodu.

V objemech obchodu s chmelem byl Žatec sice postupně dostižen chmelařským trhem v bavorském Norimberku, ale tuto konkurenci překonal prvotřídní jakostí svého chmele. Právě jménem „žatecký chmel“ se začal označovat a ověřovat všechen chmel, vypěstovaný v žateckém kraji a celý kraj měl prospěch z proslulosti žateckého chmele, který byl v obchodě vysoce žádanou komoditou. Mimo evropského kontinentu se žatecký chmel začal již v 19. století vyvážet do severní Ameriky. V roce 1901 byl také zahájen vývoz chmele do Japonska.

Budovy chmelového trhu v Norimberku byly zničeny během II. světové války, 1920



Česání chmele v této době stále probíhalo důsledně přímo na chmelnicích. Současně s nárůstem ploch chmelnic stoupala potřeba na počet česáčů chmele. Velké objemy chmele bylo nezbytné sklidit v relativně krátkém čase 10-14 dnů, kdy kulminuje v rostlině množství lupulinu. Naplnit potřebné množství česáčů bylo nad síly domácích, proto se ze širokého okolí sjížděli nebo byli sváženi sezónní dělníci.



Sklad a balírna chmele firmy Sonnenschein & Landesmann v Zeyerově ulici 1907 v Žatci, foto J. Wara, poč. 20. stol.

Nákres dopravních strojů a situační výkres z projektu městské nákladní železnice, Žatec, 1898

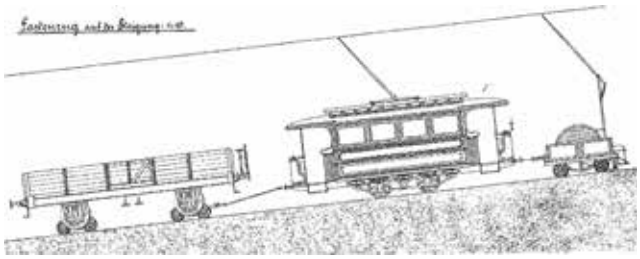

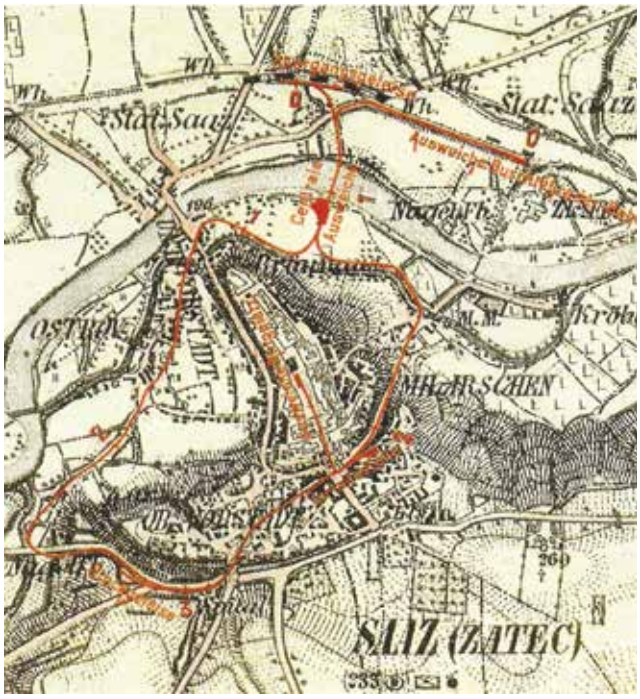

Zemědělský historik Ing. Zdeněk Tempír, CSc. (1926) uvádí, že v letech před první světovou válkou bylo na Žatecku zapotřebí při sklizni chmele až 60 140 tisíc sezónních pracovníků - česáčů. Atmosféru chmelových sklizní před první světovou válkou poutavě popisuje spisovatel a Egon Ervín Kisch v reportáži z roku 1910 „Na chmel na Žatecko“, z období 1. poloviny 20. století se dochovala i řada fotografií s tématem sklizně.

Jak už bylo zmíněno, roku 1907 byla v Čechách evidována dosud vůbec největší výměra chmelnic 17 280 hektarů. V témže roce byl vydán první provenienční zákon, vymezující pěstitelské obce, polohy a oblasti a stanovující dobrovolné (fakultativní) známkování chmele. Žatecká oblast se podle prováděcího nařízení dělila na tři skupiny, na tzv. chmel městský, okresní a krajský. Do skupiny „městského chmele“ patřilo pouze město Žatec.

Toto rozdělení bylo již v roce 1910 novelizováno a skupina městského chmele byla odstraněna. Jednota chmelařská v Žatci a obě její sekce, tedy česká a německá, dlouhodobě zpracovávaly data a přehledy o stavu chmelařství v Evropě. Situace v té době nebyla dobrá a zvláště s odbytem chmele byly problémy. Po podrobném vyhodnocení situace a mnoha diskuzích s pěstiteli se Jednota chmelařská rozhodla svolat do Žatce na 1. 9. 1911

Myšlenka ústředního skladu s městskou kolejovou dráhou

Správa města začala ve spolupráci s obchodníky s chmelem, kterých v té době bylo více než sto, uvažovat o výstavbě ústředního skladu chmele, odkud by byl chmel po proclení expedován. Hledaly se cesty vhodného dopravního řešení, které by propojilo sklady a balírny chmele a trhy na zeleninu s nádražími na obou železničních drahách. Úvahy dokonce směřovaly ke zřízení městské nákladní a osobní kolejové dráhy. Počítalo se s přepravou až 50 000 nákladních vagónů ročně, i s přepravou osob po městě. Celková délka plánované trati činila více než 5 km.

První projekt byl předložen v roce 1898, ale jeho projednávání na ministerstvu železnic bylo velmi zdráhavé. Důvodem váhání, zda akci povolit, bylo hlavně navržené použití speciálních lanových konstrukcí pro zdolávání strmých ulic mezi polohou železnice u řeky a historickým centrem Žatce se sklady (vyvýšená pozice náhorní plošiny v popisu kapitoly 2.a). V roce 1902 byl ještě městem zadán nový projekt, který měl řešit oddělení městských kolejových tratí pro osobní a nákladní provoz. Tato trať měla mít dokonce odbočku až k žatecké radnici na hlavním náměstí. Projekt byl předán městu v roce 1903 a Město i nadřízené orgány projekt schválily.

Rozpracování k realizaci zabránila podrobnější pochůzka odpovědných osob v roce 1905, která prokázala některé problémy celého projektu. Projekt k realizaci by vyžadoval bourání nárožních domů v historickém centru města, byly by potřebné rozsáhlé terénní úpravy a projekt byl velmi nákladný. Velkoobchodníci s chmelem a zeleninou tak zjistili, že cena, za kterou by mohli nakládat železniční vagóny přímo u svých skladů, je nepřiměřená. Nakonec i město Žatec nemělo na financování projektu dostatek prostředků, a proto z realizace nákladní tramvajové dopravy ve městě sešlo. Díky včasné rozvaze nebyly provedeny hrozící demolice a v Žatci i nadále převažovala jednoduchá doprava povozy, později i prvními nákladními vozy.

první Mezinárodní konferenci pěstitelů chmele. Cílem jednání bylo vytvoření pevných organizací pěstitelů ve chmelařských regionech a zemích, dlouhodobé vytváření spolehlivých statistik ploch a sklizní chmele a vytvoření tzv. „Ústředny chmelařských korporací střední Evropy“ s výhledem na rozšíření o další produkční oblasti, včetně zámořských.

Tato konference a její závěry podnítila dění ve chmelařství v celé Evropě, již v roce 1912 odsouhlasili členové přípravného výboru, že sídlem této mezinárodní pěstitelské organizace, bude město Žatec. Ale nadějně nastoupený vývoj byl již v roce 1913 poznamenán vystoupením Německého spolku chmelařů a později událostmi počátku I. světové války. Po I. světové válce vznikl v roce 1926 v návaznosti na myšlenku Ústředny chmelařských korporací střední Evropy, tzv. Středoevropská chmelařská kancelář. Její činnost byla rozvíjena téměř až do druhé světové války a na její působnost v dalším období navázalo Evropské sdružení pěstitelů chmele, na které navazuje již novodobé Mezinárodní sdružení pěstitelů chmele (I.H.G.C.).

Badatel a historik Vojtěch Pojar ve své publikaci Zelené zlato v roce 2017 shrnul postavení žateckého chmele takto: *„Vzestup českého chmelařství, na úkor německého a belgického, se projevil zvláště na počátku 20. století. V Čechách se v roce 1910 pěstoval chmel na 14 715 ha. Český chmel měl totiž vedle své kvality ještě jednu podstatnou výhodu. Byl mimořádně vhodný pro výrobu spodně kvašeného piva, především ležáku plzeňského typu. V roce 1884 se u nás již 99 % piva vyrobilo právě procesem spodního kvašení. V Německu tento proces proběhl s jistým zpožděním až před 1. světovou válkou. Změna pivovarské techniky tak z Čech v době po přelomu století učinila, co se výměry chmele týče, čtvrté největší centrum světového chmelařství.“*

ČESKÉ A ŽATECKÉ CHMELAŘSTVÍ MEZI LÉTY 1918 A 1945

Po I. světové válce, rozpadu Rakouska - Uherska a vzniku Československé republiky nebyla počáteční situace českého chmelařství jednoduchá. Plochy chmelnic byly v průběhu válečného konfliktu značně zredukovány. Z 15 378 hektarů chmelnic v celých Čechách v roce 1913 zbylo v roce 1919 jen 8 540 hektarů.

Žatecko se po vzniku Československa opět zaměřilo na obnovu svého chmelařství. Chyběla však zkušená pracovní síla a půda ve chmelnicích byla vyčerpána nedostatkem statkových hnojiv, způsobeným značným úbytkem hospodářských zvířat. Kvůli nedostatku pracovních sil bylo obdělávání chmelnic zanedbané a konstrukce chmelnic neobnovované. Válkou značně utrpěly i chmelařské organizace i obchod s chmelem.

Výhodou žateckého chmelařství naproti tomu byly veliké zásoby chmele skladované a neprodané během

Členové německého Zemědělského spolku na exkurzi ve chmelovém městě Žatci, kolem roku 1920



I. světové války, které bylo možno rychle uplatnit na poválečném trhu. V obchodě se samozřejmě navazovalo na tradiční kvalitu a zvláště dobré jméno a oblíbenost žateckého chmele.

Postupně docházelo k obnovení chmelařských organizací a vytvoření základních struktur řízení nového státu a činnost všech odborných chmelařských složek se vrátila k normální práci. Do pěstitelského a zpracovatelského odvětví nastoupila další, nová generace chmelařů.

Český a německý odbor Jednoty chmelařské v Žatci se spolu se státní správou soustředil na přípravu zákona o povinném (obligatorním) známkování chmele.



57. kongres I.H.G.C. (Mezinárodního sdružení pěstitelů chmele), Lubljana, Slovinsko, 2019

Sklad a balírna chmele firmy Pfister & Wüstl na nám. Prokopa Velkého 305 v Žatci, poč. 20. stol.

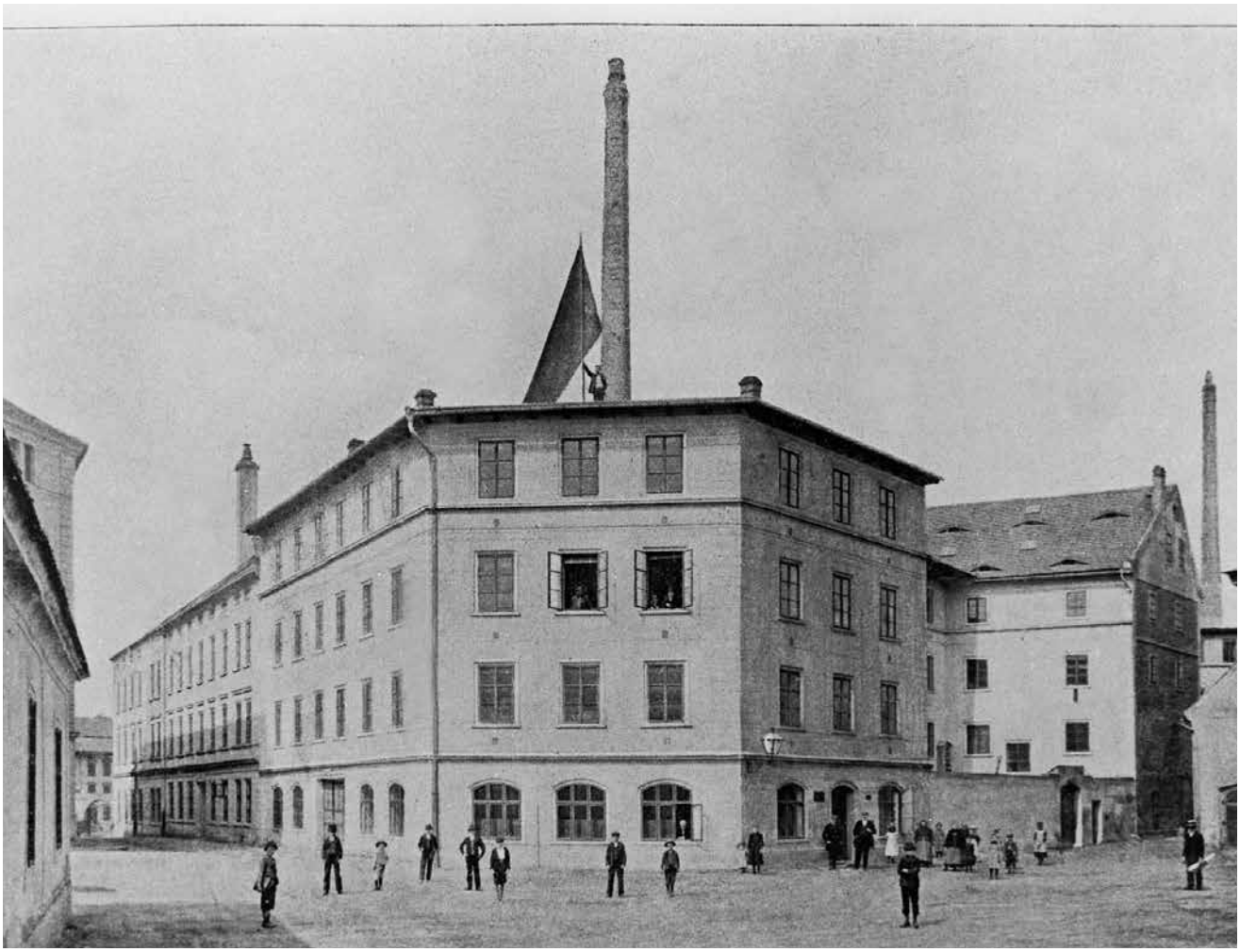



Sklad a balírna chmele firmy Edmund Stern na Nerudově nám. 1194 v Žatci, poč. 20. stol.

Ten byl vydán jako tzv. druhý provenienční zákon č. 297/1921 Sb. dne 12. 8. 1921 a navázalo na něj ještě příslušné nařízení vlády v roce 1922. Nová legislativa přinesla jednotné označení chmele. Označování chmelařských oblastí, původně dobrovolné, bylo změněno právě tímto zákonem na povinné označování chmelařských poloh v rámci oblastí. Byl odstraněn pojem okresního a krajského chmele a byl zaveden jednotný „žatecký chmel“.

Český chmelařský spolek republiky Československé, dříve s označením „pro Království české“, po rozporu s nejvýznamnějším chmelařským organizátorem, pedagogem a konzultantem Antonínem Mohlem (1859-1924) a jeho odchodu ze všech funkcí, roku 1919 zvolil nové předsednictvo a začal shromažďovat podněty a názory chmelařů a podávat návrhy na jejich řešení. Problematika se týkala vymezení chmelařských oblastí, specializovaného školství, cel, tranzitních skladišť apod.

V roce 1917 založená Česká společnost pro nákup a prodej chmele v Žatci a její sesterská Německá chmelařská obchodní společnost (Die Deutsche Hopfenverkehrs-Gesellschaft) začaly rovněž rozvíjet svoji činnost.

Ministerstvo zemědělství v rámci vybudování státního zemědělského výzkumu zřídilo v nedaleké vesnici Deštnice roku 1925 Státní pokusnou zemědělskou stanici, od roku 1936 vedenou jako Výzkumná stanice chmelařská. Zde začal od roku 1927 významný šlechtitel Karel Osvald (1899-1948) zušlechťovat původní krajové odrůdy českého chmele. Ty potom ve druhé polovině 20. století, jako tzv. Osvaldovy klony, zaujaly rozhodující podíl na ploše chmelnic a v produkci českého chmele.

Organizace „Jednota žateckých obcí chmel pěstujících“, sídlící neustále od roku 1891 v Žatci, byla změněna na „Svaz obcí Žatecka produkující chmel“, zkráceně „Hopfenbau - Verband“. Tato organizace sdružovala v roce 1929 rekordních 11 000 producentů chmele z 237 obcí na německé jazykové straně a ze 116 obcí z české jazykové oblasti.

Po kratším období konsolidace v poválečném období došlo v létech 1923 až 1929 ke krátké konjunktuře a rozšíření ploch chmelnic. Plocha chmelnic se vyšplhala v roce 1929 na 17 264 ha.

Zatímco ceny chmele kulminovaly v roce 1924, kdy se za 1 celní cent platilo až 5 000 Kč, potom vlivem rostoucí produkce začaly ceny chmele klesat. Prodejní cena chmele v roce 1928 nepokryla náklady na jeho česání a sušení. Pak dále vlivem celosvětové nadprodukce došlo k výraznému poklesu zájmu o chmel a posléze v důsledku světové hospodářské krize v letech 1929-1933 ke katastrofálnímu propadu cen chmele hluboko pod výrobní náklady.

Krize v českém zemědělství se nejvíce projevila právě na chmelařství, převážně závislém na odbytu na zahraničním trhu. Pro žatecké chmelařství nastala mimořádná situace, neboť zdejší chmel se z 60 až 85 % vyvážel. Na negativním stavu se částečně podepsal i zákon o prohibici zavedený ve Spojených státech amerických.

Dopad hospodářské krize na české chmelařství byl proto drastický. Nastalo zhroucení cen, které vyvrcholilo v roce 1931, kdy průměrná cena chmele za 1 celní cent činila pouze 229 Kč. Část chmelnic zůstala neočesána a na podzim se podřezala a spálila. Výměra v roce 1932 klesla na 9 856 ha. Hospodářská krize zvýšila nezaměstnanost, která vedla k poklesu koupěschopnosti většiny obyvatelstva. Situaci zhoršil nucený odběr vlastních chmelů a zavedení vysokých dovozních cel ve státech, které dříve český chmel pravidelně odebíraly, zejména v Německu. V roce 1933 bylo v Žatci registrováno 150 obchodníků s chmelem. Z nich pouze 10 bylo české národnosti.

Pro chmel nejlepší kvality nebyl odbyt a sklady v Žatci zůstávaly plné. Ceny chmele se rychle měnily, někdy až z hodiny na hodinu. K řešení odbytové krize, zejména k hlídání ceny, kvality a tím o pověsti chmele, byl za podpory vlády po sklizni v roce 1930 zřízen Československý chmelařský syndikát s.r.o. se sídlem v Žatci.

Parní traktory s pluhy na návsi, vesnice Stekník, poč. 20. stol.



Neprodejný chmel byl prostřednictvím společností, blízkých českému a německému odboru Jednoty chmelařské v Žatci, vykoupen, zničen a současně snížena a pak regulována plocha chmelnic.

Tak došlo k vykoupení a zničení celkem 50 000 celních centů chmele. Obdobné řešení bylo přijato i v sousedním Německu.

Žatec se v období mezi válkami dále specializoval na sledování kvality svého chmele a obchodní činnost. Již ve druhé polovině 20. let 20. století došlo k přípravě výstavby nové známkovny chmele se skladišti v Žatci.



Pedagog Antonín Mohl mezi svými studenty, Žatecko, kolem roku 1922

Dvířka pece sušárny chmele firmy Vltavský Rakovník, Žatecko, poč. 20. stol.



Budova na Chmelařském náměstí (v komponentě 02) byla slavnostně otevřena 5. října 1929. Mezi léty 1930 a 1931 byla ke známkovně přistavena správní budova pro chmelařské instituce. V roce 1932 byl z iniciativy německých chmelařů v areálu známkovny chmele vybudován pomník s reliéfy tří význačných německých chmelařů, organizátorů žateckých chmelařských a zemědělských spolků konce 19. a počátku 20. století. Byli to Hans Damm (1860-1917), Theodor Zuleger (1858-1929) a Josef Fischer (1852-1941).

Další pokrok v terénu nastal v době, kdy byly pro nové drátěnkové chmelnice vyvíjeny speciální radlice pro orbu. Od 20. let byly zavedeny postřikovací stroje proti škůdcům, nejprve potažní, později i motorové.

Kromě inovací v sušení chmele docházelo i k rychlému zlepšování technické a energetické vybavenosti zemědělských hospodářství, produkujících chmel. Hlavními zdroji energie pro pohon nářadí a strojů i přesun a dopravu hmot ve chmelařství zůstávala síla lidských rukou a tažná síla koní a skotu. Stále častěji se ale začaly i v zemědělství objevovat spalovací motory pro pohon stabilních strojů a pro tah či pohon pracovních strojů na polích, ve chmelnicích a pro přepravu hnojiv, sklizně a produktů.

Potřebné chmelařské nářadí většinou zhotovovali a dodávali místní kováři a některé menší výrobny a továrny, například Hans Schuldes. V Žatci byla místními řemeslníky a podnikateli vyvíjena řada variant zcela specifických pomůcek pro zavěšování motouzů a drátků na konstrukci chmelnic, tzv. vlčky, želízka, veverky, kukačky. Dále to byly pomůcky ke kotvení drátků, nářadí ke stavbě konstrukcí chmelnic, přístroje k poprašování a postřikování při ochraně před škůdci a nemocemi, nádoby a voznice na vodu, postřiky a močůvku (všechny tyto etapy inovací v podobě chmelnic a hospodářských postupů věrně zachycují rozsáhlé sbírky autentických předmětů a technologických prvků v expozicích Chmelařského muzea v Žatci).

Stále přetrvávala velká potřeba dělníků pro hlavní sezónní práce. V nových sociálních a pracovních podmínkách vznikaly nové situace a problémy při najímání česáčů a uzavírání pracovních smluv. Bylo potřeba řešit odměny zprostředkovatelů, ubytování, dopravu, stravování apod. Rozvíjely se související služby ve městě, včetně ubytovacích kapacit různého standardu i peněžní služby nových bankovních domů. To vše i během hospodářské krize, nebo v pokrizovém období.

Od začátku 20. století se rychle rozšířilo sušení chmele ve vytápěných sušárnách. Nejrozšířenější byly Linhartovy a Vltavského sušárny, zejména na Rakovnicku, Žatecku a Podbořansku. V některých oblastech to byly Löschnerovy sušárny, záhy modernizované podle systému Linhart. V roce 1942 se odhaduje počet sušáren v regionu na dva tisíce.

Místy se uplatnily sušárny s názvem Saazia, vyráběné v Bílině. Paralelně byly užívány Kreislovy sušárny z Kněževsi či sušárny Václava Kurky z Loun. Přitom poměrně dlouho se stále využívalo i sušení chmele v lískových sušárnách.

Pokračoval i vývoj sušáren chmele. Výrobci produkovali sušárny o různém výkonu a velikosti podle potřeb pěstitelů a později je vybavovali novějšími technickými doplňky. Taková modernizace probíhala i ve skladech a balírnách chmele v Žatci. Byly přistavovány a vestavovány komory k síření chmele, které se rovněž používaly k přesoušení chmele svezeného z venkova do skladů. Docházelo též k postupnému vybavování vícepodlažních objektů již elektrickými výtahy a hydraulickými lisy.

Ochrana chmele se v období mezi válkami konstituovala jako samostatný obor. Došlo k systematickému využívání poznatků přírodních a technických věd a k jejich aplikaci při pěstování i zpracování chmele. Samosprávné chmelařské organizace dospěly po těžké odbytové krizi k poznání nezbytnosti regulace pěstování i obchodu s chmelem. Postupně došlo

Převozci chmele, tzv. kolečkáři před Veřejnou známkovnou chmele v Tyršově ulici čp. 290, Žatec, poč. 20.stol.



k vytvoření vhodných tuzemských i mezinárodních institucí zajišťujících snížení případných rizik pro pěstitele i obchodníky. V neposlední řadě bylo důležitým trendem meziválečného období nahrazování energie lidí a zvířat častějším uplatňováním motorů a různých mechanismů při pěstování chmele i jeho zpracování. Zákon o povinném známkování chmele a úpravě a rozsahu jeho pěstování, přijatý v Československu v roce 1934, vyplynul z potřeby předcházet výrobním a odbytovým krizím ve chmelařství, ze záměru podpořit české chmelařství a zpřesnit chmelařské oblasti.

Podle tohoto zákona podléhal veškerý chmel, vypěstovaný v daných oblastech, povinnému známkování, tedy označení dle původu a ověření veřejnou známkovnou příslušné oblasti. Tato povinnost byla uložena bez ohledu na to, zda bude chmel vyvezen nebo se spotřebuje v tuzemsku. Nad veškerým obchodem s chmelem a jeho cestou od pěstitele až ke spotřebiteli bděly a přísně dohlížely orgány veřejné známkovny chmele v Žatci a na východní straně dnešního Ústeckého kraje v Úštěku a Dubé.

První označení místního původu probíhalo přímo ve chmelařských obcích, kde chmeloví důvěrníci známkovny opatřili zašité žoky s usušeným chmelem producentů plombami se svým úředním otiskem a označovacími štítky, na nichž byla uvedena země, oblast, obec a běžné číslo. Na každý takový žok byla vyhotovena průvodní listina, tzv. vážní list. Další technologické postupy nebo úkony na takto označeném chmelu, jako například dosušování, třídění, síření a přebalování, mohly být prováděny pouze ve skladech a balírnách obchodníků s chmelem, tedy v případě nominovaného statku v Žatci, ale vždy se souhlasem a pod dohledem pracovníka známkovny.

Příslušná známkovna a další dohlížející orgány měli právo kdykoliv vstoupit do skladů a balíren a nahlížet do dokumentace, aby mohli zjistit, zda se neprovádějí nedovolené manipulace s chmelem.

Když byl chmel v balírně a skladu chmele připraven k expedici do pivovaru, dostal od známkovny předepsané ověřovací označení a pečetní známku otiskem příslušných šablon. Ověřovací listina, tedy písemný doklad, obsahoval údaje o výrobní obci, odrůdě, síření,

přebalování a celkové váze, protože ověřovací listina nebo certifikát mohl být vydán až na 50 kusů balení.

V roce 1938 vydali František Zima (1883-1961) a Václav Zázvorka (1903-1976) publikaci Chmelařství, která sloužila jako učebnice pro vyšší hospodářské školy.

Se stále vzrůstající silou Sudetoněmecké strany (SdP) stoupaly požadavky členů německého odboru Jednoty chmelařské v Žatci. V červnu 1938 SdP zvítězila v žateckých obecních volbách. Do té doby klidný venkov se rozhořel spory mezi českými a německými pěstiteli a přidali se i obchodníci.

V roce 1938 začali němečtí obchodníci a nakupovači chmele úplně bojkotovat české pěstitele a po sklizni na konci léta nakupovali chmel pouze od členů SdP. Pokud nakonec nakupovali od českých pěstitelů, nutili je k cenám nesrovnatelně nižším, než pro německé pěstitele a k označování chmele i vážních listů v němčině.

Po Mnichovské dohodě roku 1938 připadlo české pohraničí, včetně území nominovaného statku Německu a téhož roku většina Čechů ze Žatce odešla. Do ciziny odcházeli již ve 30. letech z obav z budoucího vývoje i bohatší místní Židé. Po zabrání pohraničních území republiky - Sudet a jejich přičlenění k Velkoněmecké říši v podzimních týdnech roku 1938 zůstalo na zbylém území republiky a později, od března 1939, německého Protektorátu Čechy a Morava asi jen 4 120 hektarů chmelnic. Nedotčena zůstala oblast roudnická a tršická.



Doc. Karel Osvald (1899-1948), šlechtitel chmele, před chmelnicí s jeho vysazenými klony, Žatecko, kolem roku 1940

Norimberské zákony vyloučily z žateckého chmelového hospodářství židovské pěstitele i obchodníky. Jejich majetek, sklady a balírny chmele, pokud nebyly prodány nebo předány již dříve, převzaly německé žatecké obchodní firmy. Jednalo se o cca 60 skladů a balíren v hodnotě 60 miliónů K v tehdejší měně.

Za II. světové války došlo k podstatné redukci výměr chmele. Chmelařství, stejně jako celé zemědělství a národní hospodářství bylo uzpůsobeno potřebám Německé říše.

V zabraném území byly chmelařské oblasti navázány na říšskoněmecké organizační struktury. V Protektorátu Čechy a Morava byly české zemědělské organizace zrušeny nebo začleněny do Svazu zemědělství a lesnictví zřízeného okupační mocí. Tzv. protektorátní chmel se nesměl dovážet do Velkoněmecké říše.

Plocha chmelnic v žatecké oblasti od roku 1938 do roku 1945 poklesla téměř o čtvrtinu z 8 756 hektarů na 6 682 hektarů. Tato plocha byla přísně kontrolována a žádný pěstitel si kvůli přísným postihům nedovolil stanovenou plochu a stanovený počet rostlin chmele překročit. V této době však již pěstitelská veřejnost znala tzv. Osvaldovy klony (viz dále v části Chmelařský výzkum), zvláště pak klon 126, který byl výnosnější, pozdnější a odolnější proti chorobě chmele, peronospoře. Proto bylo častým jevem té doby, že tento klon byl vysazován mezi porosty běžného žateckého chmele.

Po dobu války platil zákaz zřizování nových živností a nevznikaly tedy ani nové chmelařské podniky. Obchod s chmelem stagnoval a vývoz takřka ustal.

CHMELAŘSKÝ VÝZKUM

Přesto i toto těžké období přineslo pro české chmelařství některé zásadní momenty a jevy, které ovlivňovaly jeho vývoj i dlouho poté. Snahou odborných pracovníků Zemědělských výzkumných ústavů při Ministerstvu zemědělství v Praze a vysokého zemědělského školství byly právě během II. světové války položeny institucionální základy pro výzkumnou práci ve chmelařství.

Zejména úsilí předního českého šlechtitele, doc. Dr. Karla Osvalda, vedlo k soustavnému zušlechťování chmele individuálním výběrem vegetativně množených klonů z nejkvalitnějších populací krajových odrůd z českých chmelařských oblastí a k sledování jejich vlastností a vhodnosti pro pěstování. Krátce po válce, v zimě roku 1945 přihlásil doc. Dr. Karel Osvald výběr klonů žateckého poloraného červeňáku k uznávacímu řízení. Jednalo se o klony 31, 72, 114 a 126.

I. Žatecká Dočesná

Hlavní a nejstarší tradiční akcí je bezesporu Žatecká Dočesná. Dočesná byla ve svých začátcích pouze oslavou na dvorech, maximálně vesnicích nebo jednotlivých majitelů chmelnic.

Původ dočesné lze hledat podle dokumentu současného organizátora už ve středověku. Znamenalo to rozloučení se s chmelovou sklizní. Ještě když byl chmel pěstován na tyčích, byla z posledních zbývajících tyčí na chmelnici vybrána ta nejhezčí a ozdobena pentlemi, ozdobena věncem, a nakonec upevněn pestrý šátek.

Takto ozdobená tyč byla součástí povozu. Postupně se oslavy stávaly masovější a přenesly se do hlavního centra - Žatce.

Podle dochovaných zobrazení se podobná městská slavnost konala už v roce 1833 při návštěvě císaře. Žatecké Dočesné tedy předcházel Chmelový tanec pro císaře. První poválečná „dočesná“ se konala již roku 1946. V roce 1957 byla pak Žatecká Dočesná uznána jako celostátní oslava.

Žatecké slavnosti chmele, vážící pevně na konec sklizně, a tedy obvykle konec srpna nebo začátek září, se konaly od té doby opět každoročně a staly se jednou z nejoblíbenějších slavností, jejichž význam překračoval hranice okresu.

Dočesná byla odvolána pouze v roce 1968. Dodnes se tato slavnost koná každoročně.

Dočesná se dostala i do uměleckých kruhů. Řadu plakátů jako např. v roce 1959, kde je uvedeno pod kresbou globusu oděného do chmelového věnce: „CELÝ SVĚT ČEKÁ NA NAŠE ZELENÉ ZLATO“, ilustroval známý malíř chmelařských motivů Oskar Brázda. Více o Žatecké Dočesné obsahuje také kapitola 2.a a 2.b.

Chmelařský výzkum se v regionu začal rozvíjet již v meziválečném období, v době tzv. První československé republiky (1918-1938).

V roce 1925 byla založena Státní pokusná zemědělská stanice v Deštnici u Žatce, která od roku 1936 pracovala jako Výzkumná stanice chmelařská. Po obsazení Sudet byla roku 1939 přestěhována do Rakovníka, po válce v roce 1947 pak přesídlila zpět do Žatce.

V roce 1950 byla přejmenována na Státní výzkumný a šlechtitelský ústav chmelařský. Krátce nato, v roce 1952 byl zřízen Výzkumný ústav chmelařský, ve Studentské ulici čp. 1070 (objekt v nárazníkové zóně). V Žatci působil jeden ze zakladatelů chmelařského výzkumu Dr. Ing. Karel Osvald, který již od roku 1927 v Deštnici pracoval na zušlechťování původních českých odrůd chmele.

V čele této instituce se posléze objevili i další mezinárodně uznávané kapacity v oboru chmelařství, Ctibor Blatný, Lubomír Vent, Antonín Srp a Robert Kellner.

V roce 1974 byl pro výzkumný ústav při západním okraji města postaven a vybaven nový areál, který byl doplněn i pokusnými chmelnicemi menšího rozsahu pro vědecké ověřování postupů a výsledků šlechtění chmele.



Plakát na žateckou Dočesnou, autor Oskar Brázda, 1958

Politická mapa Žatecké chmelařské oblasti znázorňující hranice nově ustanovených okresů se chmelařskými vesnicemi podle počtu obyvatel, 1907

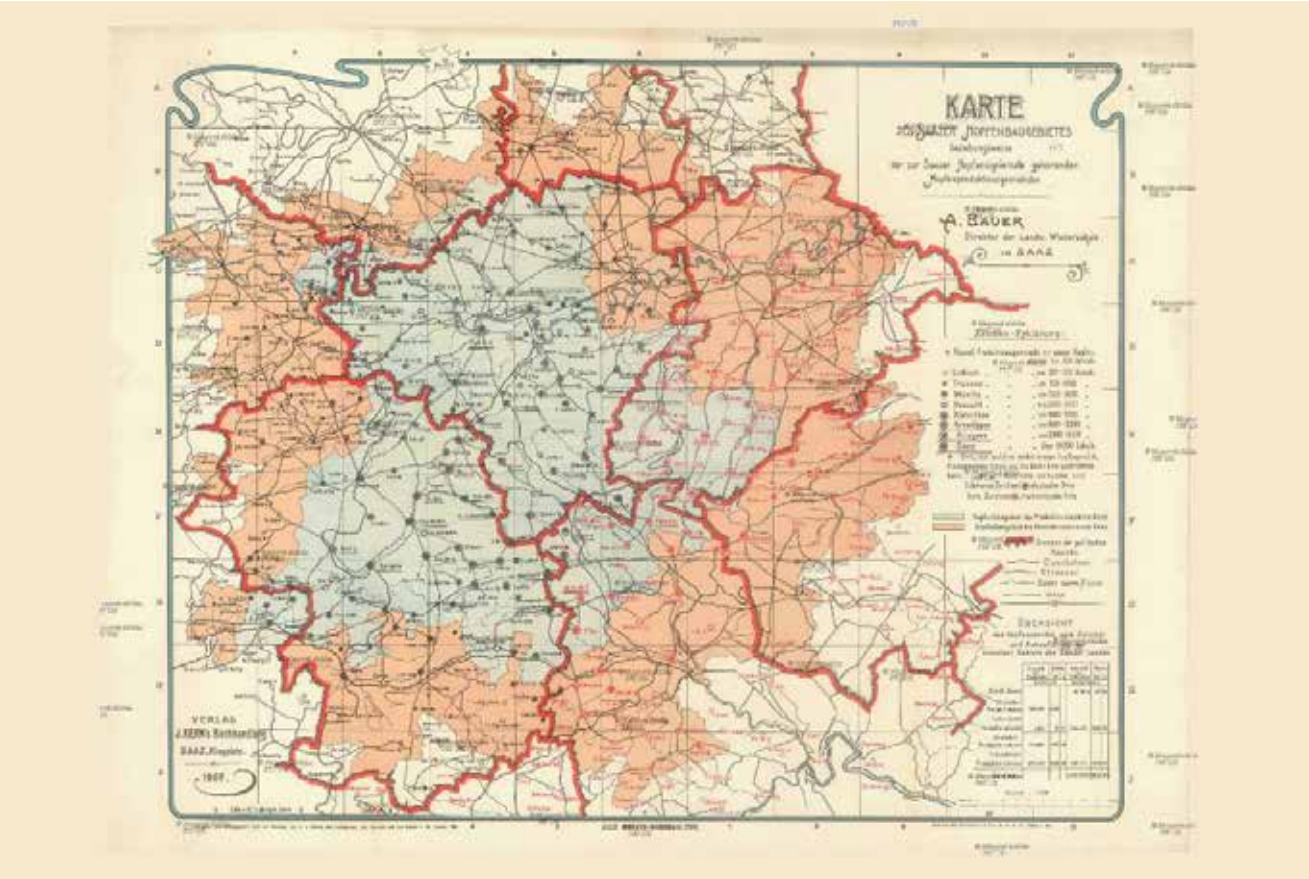

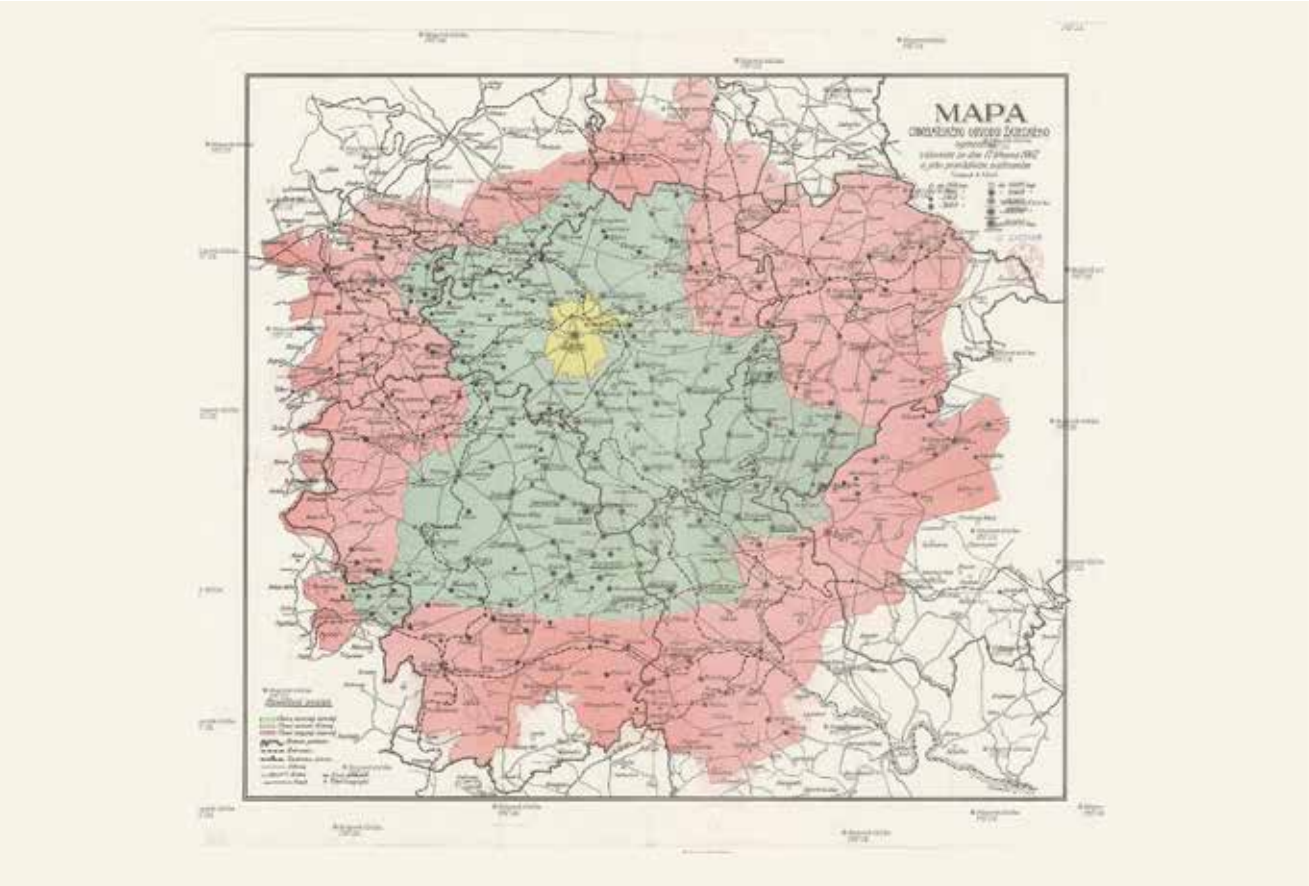

Příklad historické mapy dokumentující rozdělení ceny chmele do třech úrovní, nejvyšší cena chmele byla v městské části (značeno žlutě), následoval okres (značeno zeleně) a poté kraj (značeno červeně), 1907

Areál byl vybaven i minipivovarem pro varní zkoušky šlechtěného chmele a instituce zde působí i v současné době. S ohledem na jeho určitou prostorovou odlehlost a recentní architektonickou povahu areálu není součástí nominovaného statku (je však součástí nárazníkové zóny jako doplňkový atribut).

Po společenských změnách v Československu po roce 1989 se v roce 1992 Výzkumný a šlechtitelský ústav chmelařský přejmenoval na Chmelařský institut s.r.o. Odborníci ústavu se aktivně zapojují do odborných akcí spojených s prezentací Žatce, včetně tohoto nominačního projektu.

Ústav pracuje na vysoké vědecké úrovni řadu desetiletí a provádí řadu tradičních aktivit pro laickou i odbornou veřejnost, včetně degustace piva. Logicky se podílí i na programu tradiční Žatecké Dočesné.

Pozemkový katastr a další kartografické prameny pro zachycení výkyvů produkce chmele v meziválečném období.

Stabilitu polohy chmelnic a jejich rozsah lze sledovat i na mapách 20. století. Obecný vývoj proměňování rozsahu chmelnic, včetně území okolo Žatce, je však velmi obtížné, ne-li nemožné kartograficky dokumentovat. Je to dáno jak jeho dynamikou, tak zejména tím, že od 80. let 19. století do 40. let 20. století nevzniklo žádné mapové dílo, které by zachycovalo stav území v pevně daném (krátkém) časovém úseku a v dostatečné podrobnosti.

Na relativně podrobné mapy stabilního katastru (viz výše) navázaly nové katastrální mapy prakticky až po sto letech, po vzniku Československa (1918). Byly zpracovávané pro jednotlivá katastrální území v různé době.

Dne 16. 12. 1927 byl přijat zákon č. 177/1927 Sb. z. a. n., o pozemkovém katastru a jeho vedení (Katastrální zákon). Technická úroveň nově vytvářených katastrálních map (map pozemkového katastru) nabyla nebývalé výše. V zastavěných částech měst začalo nahrazování mapového podkladu na základě map stabilního katastru moderním, podrobným a přesným zobrazením, zpravidla v měřítku 1:1000 nebo 1:2000 (Katastrální zákon č. 177/1927 Sb. byl zcela zrušen až v roce 1971 zákonem č. 46/1971 Sb., o geodézii a kartografii). Mapy pozemkového katastru jednotlivých katastrálních obcí (a tedy vzniklé v různé době) byly po roce 1989 spojeny do bezešvé rastrové vrstvy a dodnes jde o prvořadý pramen pro poznání vývoje krajiny a sídel.

Meziválečné katastrální mapy dokládají jak stabilitu urbanistické struktury všech součástí nominovaného statku, tedy města Žatce i jednotlivých vesnic, tak novodobý urbanistický vývoj, který se nejvýrazněji projevil v Žatci. Ukazují také dobudování soustavy okresních silnic, které konečně protkaly také území nivy s největšími plochami chmelnic, tedy i území

Akademik Ctibor Blatný (1897 - 1987), náš nejvýznamnější fytopatolog, Žatecko, kolem roku 1930

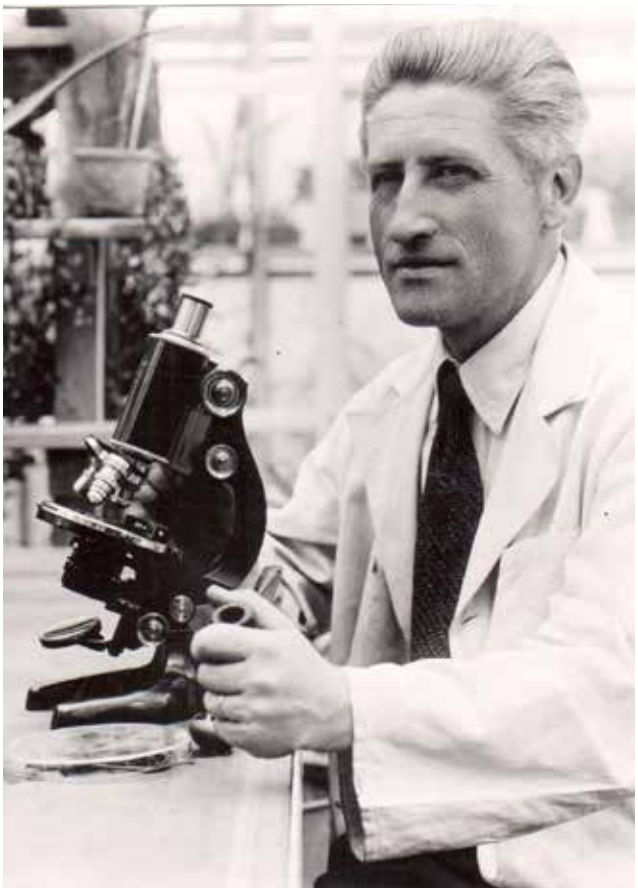

komponenty 01. Silnicí se zde stala cesta z Trnovan do Hradiště, nikoli však cesty mířící ze Stekníku jižním až východním směrem. Mapy zachycují rovněž polohu nově budovaných technických staveb pro zpracování chmele i další účely.

2.b5 CHMELAŘSTVÍ PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE A VE 2. POLOVINĚ 20. STOLETÍ

Po II. světové válce se významně změnila organizace pěstování chmele. Po odsunu německého obyvatelstva byly zkonfiskovány německé chmelařské podniky. V tomto ohledu byla aktivní zejména Jednota pěstitelů chmele žatecké oblasti, sídlící v Lounech. Do českých rukou tak přešla i Veřejná známkovna chmele a majetek Německé chmelařské společnosti. Již v roce 1945 vzniklo Družstvo pěstitelů chmele.

Kolem pěti tisíc chmelařských firem mělo asi třicet správců, což nebylo praktické. Ministerstvo obchodu zavedlo následně roku 1947 pro dvacet sedm velkoobchodů s chmelem a skladišť jednotnou správu. Roku 1947 vznikla také Ústřední chmelařská komise.

Chmel, jako komodita atraktivní z hlediska mezinárodního obchod, včetně možnosti získávat platby v jinak nedostatkové zahraniční měně, byla v období socialistického hospodaření Československa

Brigádníci u přebíracího pásu česacího stroje typu ČCH3, Stekník, kolem roku 1965

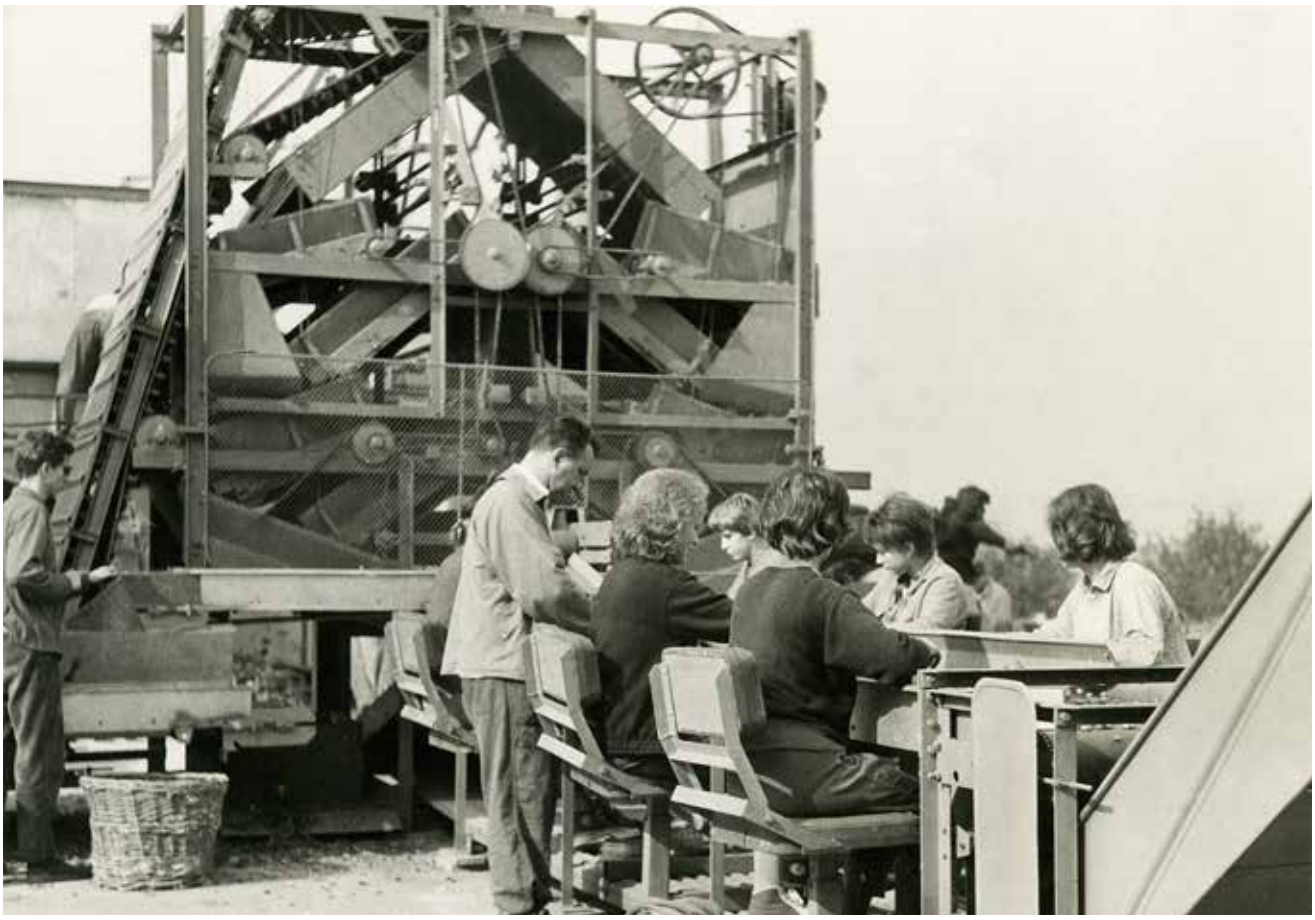



Chmelařský den s doc. L. Ventem, Stekník, 70. léta 20. stol.

po roce 1948 významná, a proto byl, naštěstí, na udržení produkce a organizaci chmelařství kladen stále velký důraz. V roce 1952 byl založen Výkupní sklad chmele n. p., v roce 1954 Stanice pro pěstování chmele, v roce 1958 Výkupní podnik chmele. V souvislosti se změnami hospodaření na venkově, kde bylo potlačeno soukromé vlastnictví, se postupně změnila celá struktura pěstování směrem k velkovýrobě a strojnímu česání chmele. Většina objektů pro sušení, skladování a balení chmele však byla pro jejich kvalitu a užitné hodnoty kontinuálně využívána, což napomohlo jejich uchování.

V roce 1963 uvádí akademik Ctibor Blattný v literatuře, že jen v některých polohách, kde chmel roste a plodí, dává produkt mimořádně vysokých kvalit. Mezi tyto polohy patří Československo. Soustředěné pěstování chmele pouze do určitých oblastí je výsledkem procesu, trvajícího po staletí. Toto soustředění je třeba chápat komplexně. Nerozhodovaly o něm pouze podmínky oblasti, ale stejně a neoddělitelně odrůda chmele, způsob pěstování a znalost pěstování.

Teprve tento celek vede k vypěstování vysoce kvalitního českého chmele, jehož kvalita je jinde nedosažitelná.

Hlavní změnou, která se v 2. polovině 20. století výrazně projevila i v krajině, byl přechod k velkovýrobě a strojnímu česání chmele. Již v roce 1943 byl v Žatci prvně testován česací stroj na chmel. Zhruba od 70. let 20. století ruční česání chmele téměř úplně vymizelo. Sklizený chmel se od té doby převáží do velkých užitkových halových budov tzv. česáren, postavených téměř v každé chmelařské vesnici. Zde je česání prováděno automaticky na česacím stroji. Tím byl celý proces urychlen a práce mohou probíhat i při nepříznivém počasí. Z celého výrobního cyklu naopak vypadly vesnické usedlosti, které v důsledku mnoha faktorů chátraly a řada v nich zanikla.

KARTOGRAFICKÉ PRAMENY PRO ZACHYCENÍ VÝVOJE CHMELAŘSTVÍ V 2. POLOVINĚ 20. STOLETÍ

V 50. letech 20. století dokončeno letecké snímkování státu (započaté již ve 30. letech), které jako jediné v úplnosti zachycuje například výsledné historické členění zemědělské krajiny těsně před etapou spojování pozemků a rušení jejich dělících krajinných prvků. Tyto snímky byly s neobyčejnou přesností georeferencovány do bezešvé podoby. Snímkování však probíhalo v různých měsících vegetačního období, a i proto je na snímcích často obtížné plochy chmelnic rozlišit.

Ortofotomapy vznikaly víceméně souběžně s vojenským mapováním 1 : 25 000 (v případě Žatce v témže roce 1953), takže umožňují vzájemné porovnání obou pramenů, tedy reálného obrazu s jeho kartografickou interpretací. Na snímcích je velmi dobře zachycena zástavba sídel (zejména střešní



Ukázka detailu leteckých snímků na části komponenty 01: Zástavba vesnice Stekník se zámkem v jižní části na ortofotomapě z roku 1953



krajina), rozlišit lze i tehdejší ruiny staveb (stavby beze střech či rozbořené), kdy po demografické proměně řada staveb chátrala a další detaily, které sebepodrobnější mapa nezachycuje.[6]

V 60. letech 20. století byla pro tehdejší Československo vytvořena barevná vojenská topografická mapa v měřítku 1 : 10 000, tedy v do té doby nedostupné podrobnosti zobrazení krajiny a sídel. Chmelnice jsou zde znázorněny velmi přehledně. Velkým přínosem je také určení typu zemědělské stavby s tím související (sušárna chmele, česárna chmele, JZD/jednotné zemědělské družstvo, STS/strojní traktorová stanice aj.). Doba vzniku mapy umožňuje porovnat (ve srovnání s mapou z 50. let), k jakým změnám v krajině i sídlech došlo v uplynulých 10-15 letech, tedy již ve změněných společenských podmínkách.

V prostoru komponenty 01 nelze nicméně změn v tomto období vysledovat příliš mnoho, neboť celé území je dlouhodobě stabilní jak z hlediska organizace krajiny včetně chmelnic, tak sídelní sítě i velikosti jednotlivých vesnic. Výraznější změny jsou patrnější v Žatci, zejména pokud jde o severojižní silniční průtah. Rozsah chmelnic v intravilánu města byl již výrazně redukován. Dolní předměstí je zachyceno na samém počátku hromadné sídlištní výstavby. Na Horním předměstí (jednotlivě i jinde) je vlivem vyznačených továrních komínů dobře patrná hustá síť průmyslových sušáren chmele. Mapa umožňuje odlišení zděných staveb (oranžovo-růžová barva, podobně jako na mapách stabilního katastru) od staveb dřevěných (žlutá).

Od roku 1950 je vydávána Státní mapa 1 : 5 000 - odvozená, (SMO5, SM5). Tato mapa je velmi důležitá z hlediska znázornění krajiny, protože obsahuje rozlišení základních kultur včetně chmelnic. Její výhodou je jak praktické měřítko, tak zaměření na zachycení topografické situace jak v krajině, tak v sídlech, tedy včetně jevů, které katastrální mapy nezachycují.

[6] Ve druhé polovině 20. století se v tehdejším socialistickém Československu prohluboval neutěšený stav na poli katastrálních map a evidence soukromých práv k nemovitostem, což pokračovalo i po přijetí některých zákonů. Nové pozemkové mapy byly postupně vyhotovovány na základě výsledků tzv. technicko-hospodářského mapování - THM (1961-1981), později na základě výsledků tvorby základní mapy velkého měřítka - ZMVM (1981-1992). Komplexní zakládání evidence nemovitostí (KZEN), při kterém se zjišťovaly a zapisovaly aktuální právní vztahy k nemovitostem, se uskutečnilo v letech 1964-1988. Využití těchto pramenů k poznání vývoje krajiny a sídel je sice možné, ale s ohledem na roztříštěnost materiálu a různé době vzniku obtížné a nepříliš efektivní. K danému účelu lze lépe využít jiné kartografické prameny, dostupné celoplošně a z relativně krátkého časového rozmezí, navíc poměrně pravidelně aktualizované. Dosud však není vyřešena archivace a dostupnost aktuálních digitálních vektorových mapových děl.

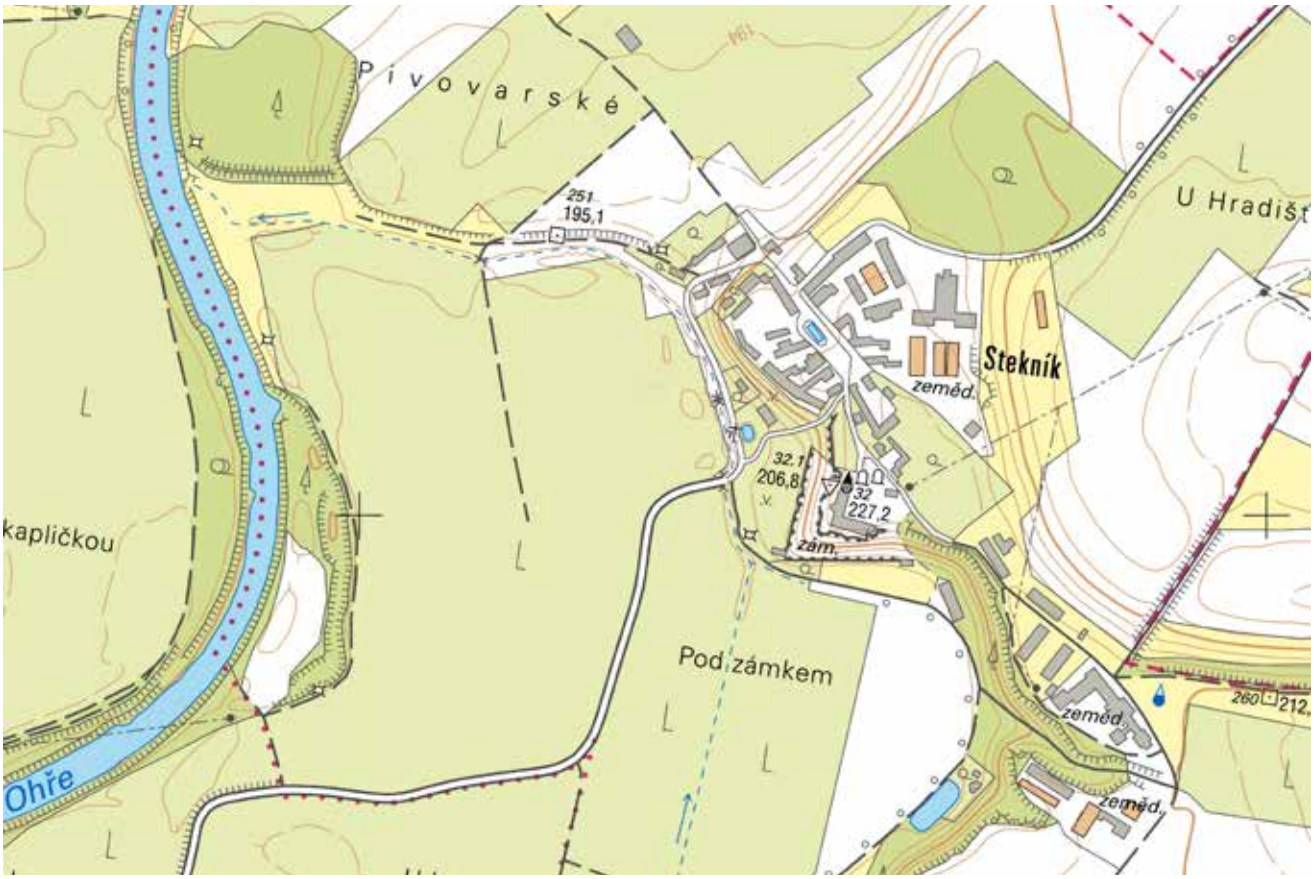

KARTOGRAFICKÉ ZDROJE PRO ZACHYCENÍ AKTUÁLNÍHO STAVU CHMELNIC

Po roce 2000 byl dokončen převod starších státních mapových děl do bezešvé digitální vektorové podoby a byla online zpřístupněna na internetu. Z hlediska poznání aktuální podoby území je tento stav optimální a s minulostí neporovnatelný.

Nejdůležitější je v současnosti systém nazvaný ZABAGED (Základní báze geografických dat), což je digitální topografický model území České republiky.

ZABAGED je běžně dostupný ve standardizovaném kartografickém zpracování, které obsahuje i chmelnice. Kromě toho jakožto digitální vektorové mapové dílo

Okolí Stekníku jako příklad detailu dostupného znázornění a stability krajiny komponenty 01 na aktuální katastrální mapě (2020), obsahující i značku pro chmelnice



Příklad detailu dostupného znázornění na aktuální ortofotomapě. Rozlišení chmelnic není s ohledem na snímkování v různých částech vegetačního období vždy snadné. Je ale dobře patrná základní struktura produkčních ploch.



umožňuje tvorbu specifických tematických náhledů (například právě se zvýrazněním chmelnic).

Od 1. 1. 1993 nabyla v České republice účinnost nová právní úprava, na jejímž základě byl zřízen Katastr nemovitostí České republiky (KN). KN integruje do jediného instrumentu funkci bývalé pozemkové knihy i bývalého pozemkového katastru. V současnosti je aktuálně platný stav mapy katastru nemovitostí online dostupný jak v rámci různých geoportálů (nejen ČÚZK), ale i jako WMS mapová služba a využití i vlastnictví jednotlivých pozemků je možné studovat pro různé administrativní i badatelské účely dálkově.

Zejména pro poznání aktuálního či nedávného stavu krajiny mají (nejen v České republice) zásadní význam ortofotomapy, nyní již běžně dostupné na geoportálech či jako WMS mapové služby. Geoportál www.mapy.cz obsahuje kromě aktuální ortofotomapy i další časové vrstvy od roku 2003, takže lze velmi operativně sledovat změny v krajině za téměř 20 let. Ještě delší časové rozmezí ortofotomap nabízí i geoportál ČÚZK.

Specifickým typem mapy jsou přídavné vrstvy plasticky znázorňující modelaci terénu. Stínování (CENIA) je vhodné pro mapy menších měřítek, zatímco pro větší měřítka jsou optimální digitální modely reliéfu na základě laserového skenování, zejména nejnovější model 5. generace. S využitím těchto moderních nástrojů je znázorněna i krajina, v níž leží nominovaný statek a jeho nárazníkové zóny. Z této formy zobrazení dobře kde vidíme v okolí Žatce a ve venkovské komponentě především výraznou podmíněnost umístění chmelnic modelací terénu, resp. jejich polohu v říční nivě. Tento rys není na běžných mapách dostatečně výrazný.

Historická i aktuální mapová díla prokázala, že krajina nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele představuje nejvýznamnější a nejkoncentrovanější území chmelnic v rámci České republiky. Vykazuje též nebývalou stabilitu, a to nejen pokud jde o chmelnice, ale také rozložení a velikost sídel, komunikační síť, krajinný pokryv atd. Prokázáno bylo rovněž to, že jde o krajinu chmelnic v rámci České republiky nejstarší, která v této podobě existuje nejpozději od 2. poloviny 18. století.

Výše uvedené dodatky k potvrzení autenticity chmelnic v nominovaném statku byly v procesu přípravy této nominační dokumentace pečlivě studovány a tematika projednávána i se spolupracující Fakultou architektury ČVUT. V roce 2019/2020 byl zpracován diplomní projekt Žatecká chmelařská krajina v okolí zámku Stekník.

Ten věnoval velkou pozornost právě historickému vývoji této krajiny. S vynaložením velkého úsilí zpracovala sérii map zachycujících rozmístění chmelnic v období od 2. poloviny 18. století do současnosti, které prohlubují výše uvedený historický kontext o vykreslení rozsahu

chmelnic v nominovaném statku. Níže uvedené mapy v této kapitole tak potvrzují všechny výše uvedené závěry. Vidíme, že velmi koncentrované území chmelnic existovalo mezi Stekníkem a Trnovany již na I. vojenském mapování (1780-1783).

V následujícím období, až do poloviny 19. století, se plochy chmelnic jak na tomto území, tak v okolí dále výrazně rozšířily. Tento stav pak přetrvával téměř až do poloviny 20. století. Právě tehdy zaznamenalo pěstování chmele v důsledku válečných a zejména poválečných událostí výraznou krizi. Jejím důsledkem bylo omezení ploch chmelnic v širším prostředí nivy řeky Ohře - ovšem s výjimkou Stekníku. Zde chmelnice existovaly buď kontinuálně, nebo byly po krátkém útlumu obnoveny. Výsledkem je historicky největší koncentrace chmelnic v území mezi Stekníkem a Trnovany a rozšíření chmelnic i na některé v minulosti takto nevyužívané plochy severně až východně od Stekníku. To dokládá jak mimořádnou stabilitu chmelnic na Steknicku, tak rozvíjení této tradice v nedávné minulosti i současnosti.

Součástí diplomové práce je i sonda ověřující historickou paměť krajiny v rámci komponenty 01. Rekonstrukce podoby krajiny ve starších obdobích (před 80. léty 18. století) je mimořádně obtížná, neboť se nemůže důsledně v potřebném detailu opírat o kartografické prameny (viz výklad o mapách výše). Práce dobře doplňuje výše popsané historické údaje a vycházela z písemných pramenů, zejména evidence využití půdy v celozemských registrech (Berní rula, Tereziánský katastr aj.). Tyto prameny umožňují získat poměrně reálnou plochu o celkových výměrách chmelnic v jednotlivých katastrech. Přesná rekonstrukce těchto chmelnic v mapě je často nemožná, ale pro účely této nominační dokumentace byly získány názorné ilustrace.

Cenným pramenem je však i samotná krajina. Jak v současné krajině, tak na historických mapách lze především vysledovat pozůstatky staršího průběhu řečiště Ohře. Ohře je i v současnosti v zásadě neregulovanou řekou, která v ploše nivy vytváří velké meandry. V důsledku dlouhodobých erozních procesů, ale také nárazově, při velkých povodních, se průběh řečiště měnil, často i velmi výrazně. Stopy dokládající odlišný starší průběh koryta řeky se podařilo zmapovat, není jich však tolik (a pocházet minimálně ze dvou vývojových etap), aby bylo možno rekonstruovat starší průběhy koryta v úplnosti. Podstatné je však to, že dokládají, že krajina komponenty 01 okolo vesnice Stekník vykazuje velmi dlouhou historickou paměť, sahající v řadě aspektů až do středověku.

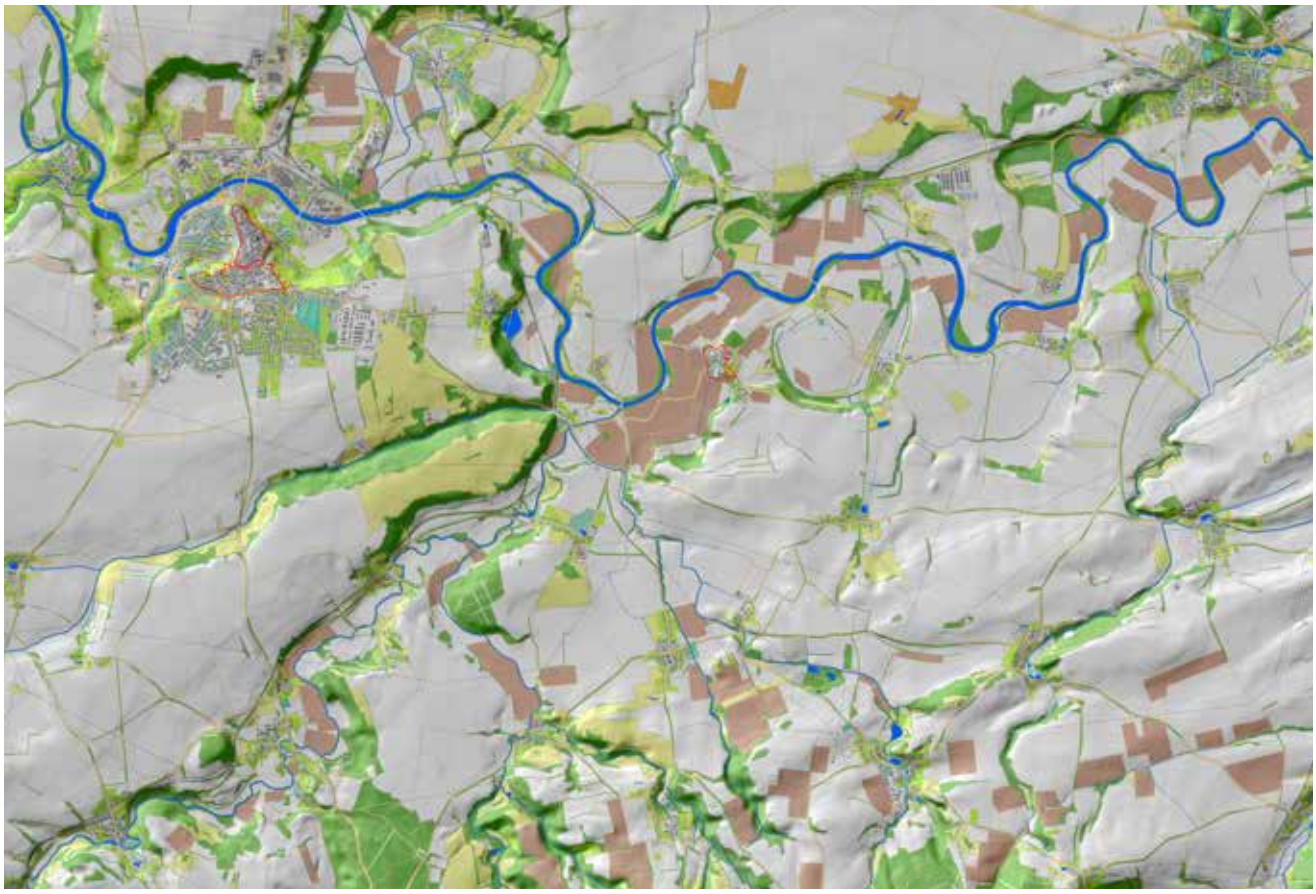

Území Žatce a krajiny žateckého chmele a širšího okolí v současnosti. Mapové podklady: © ČÚZK, ZABAGED, CENIA, kartografické zpracování Karel Kuča, měřítko výřezu: 1 : 20 000.

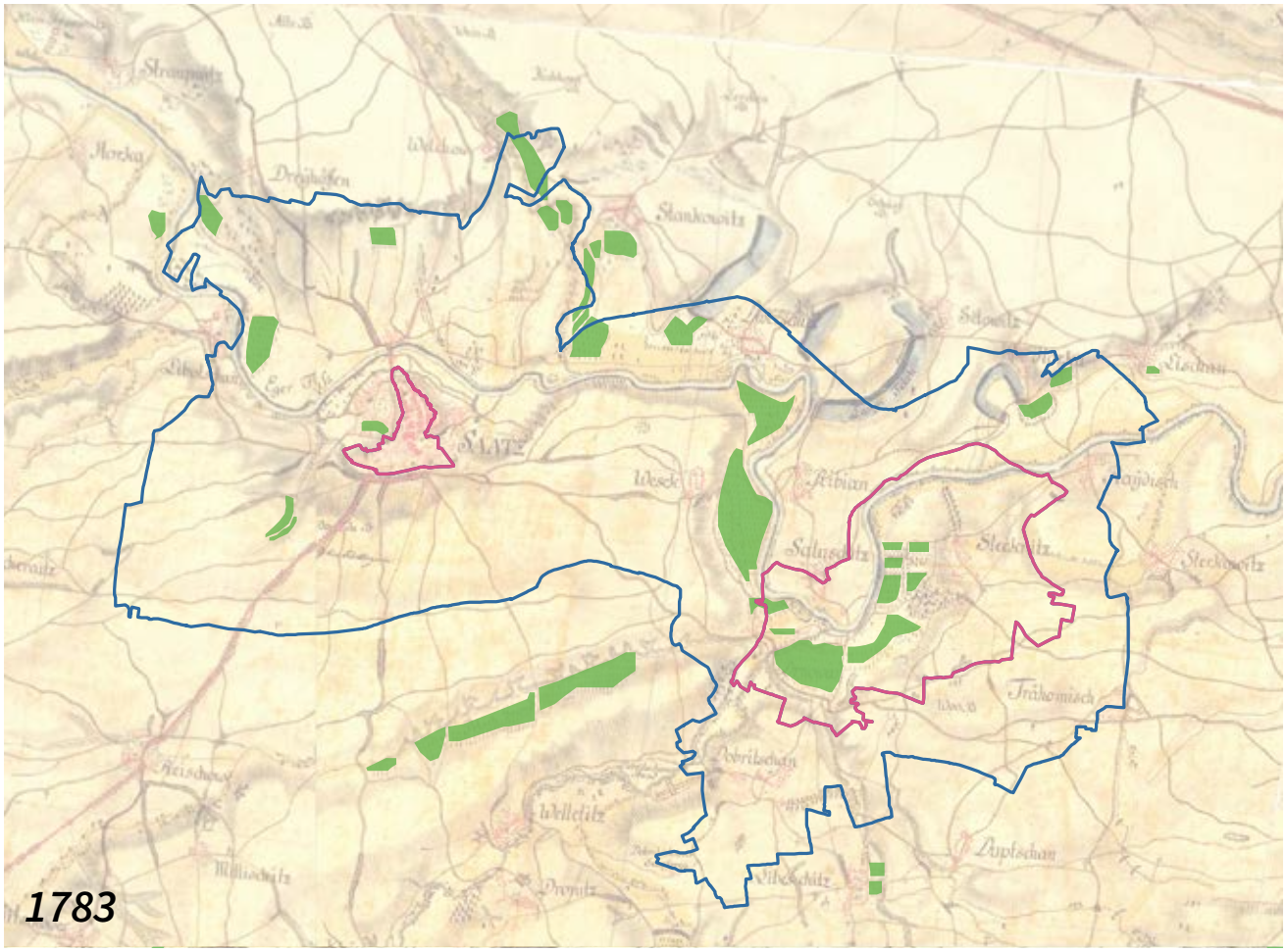
1783

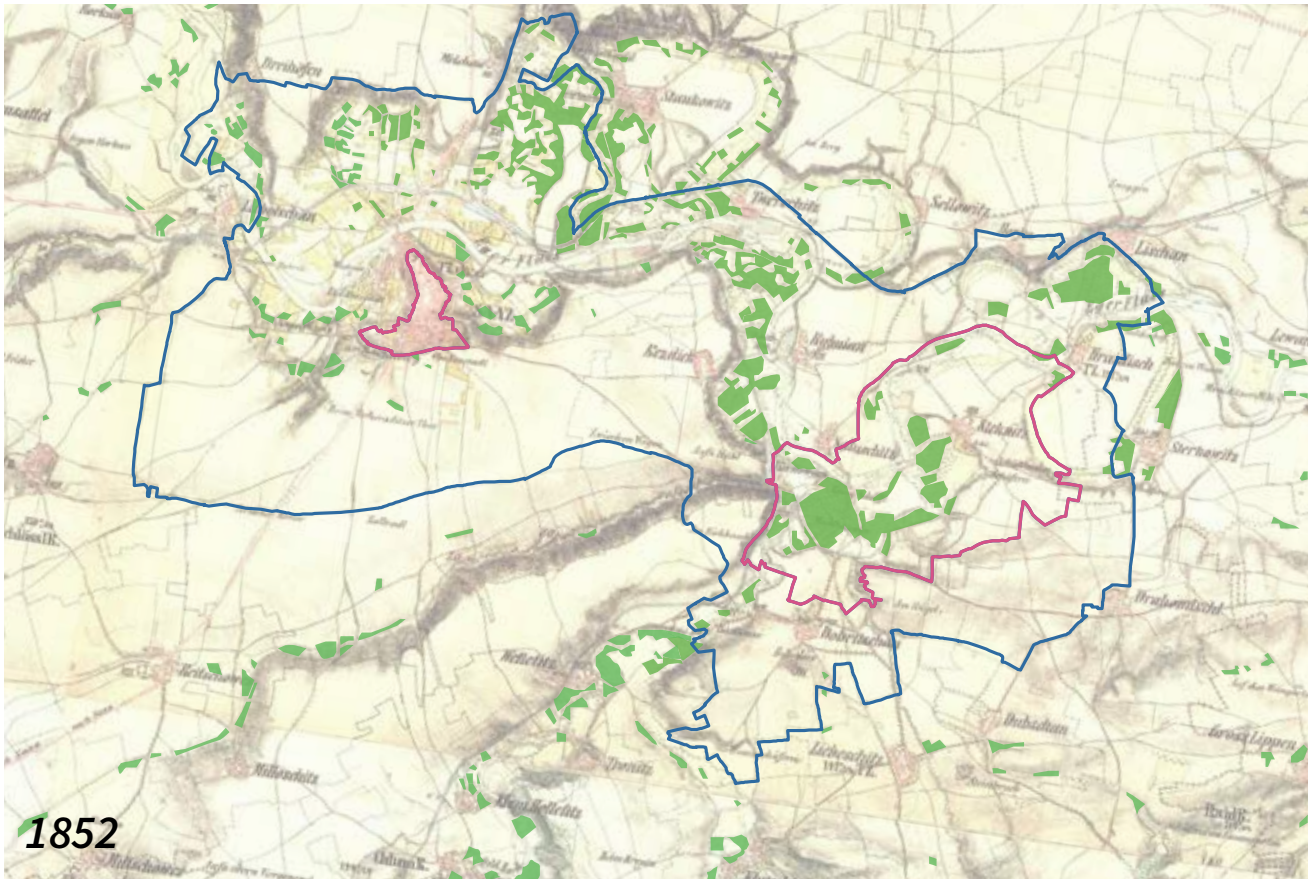
1852

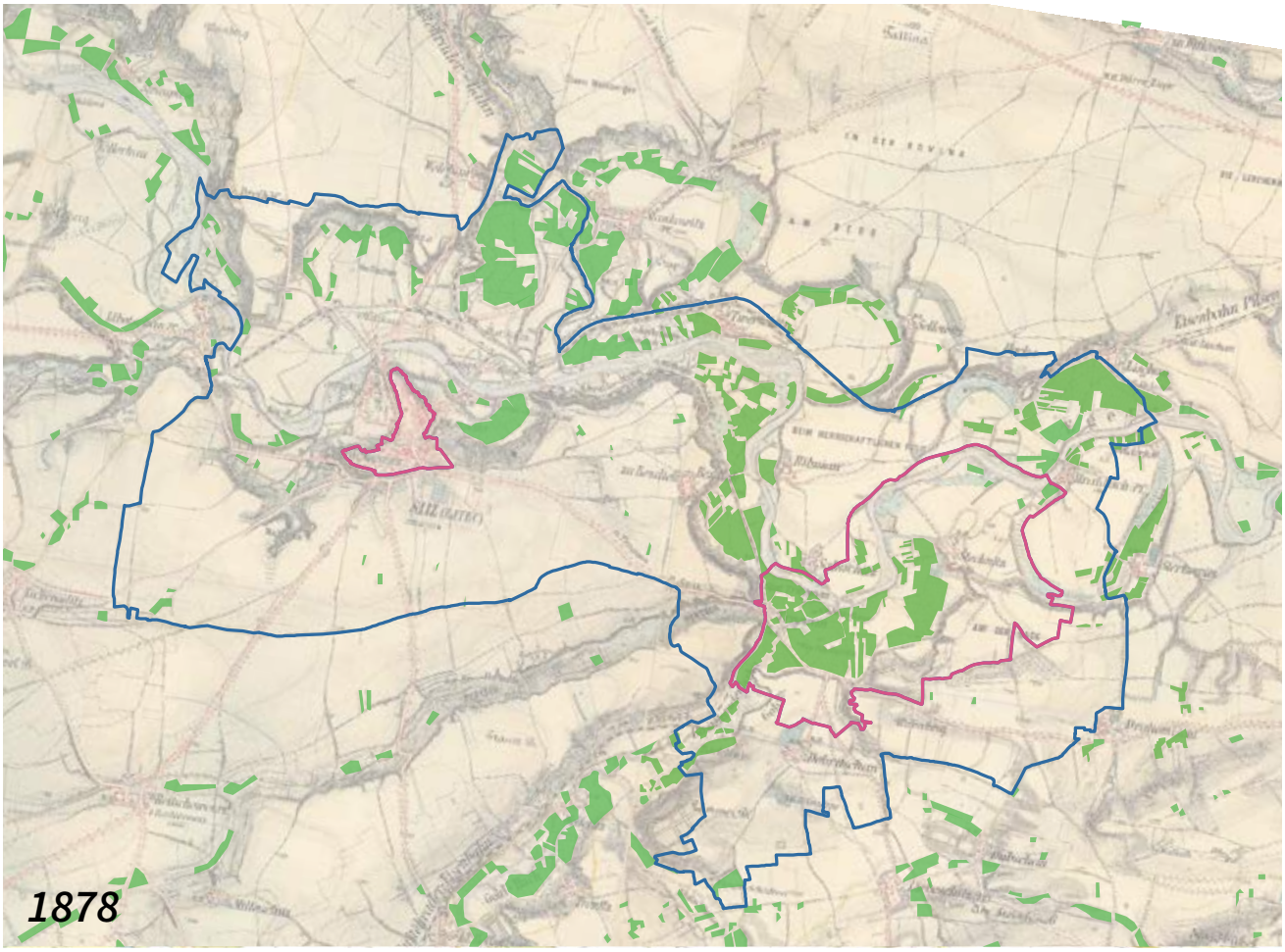

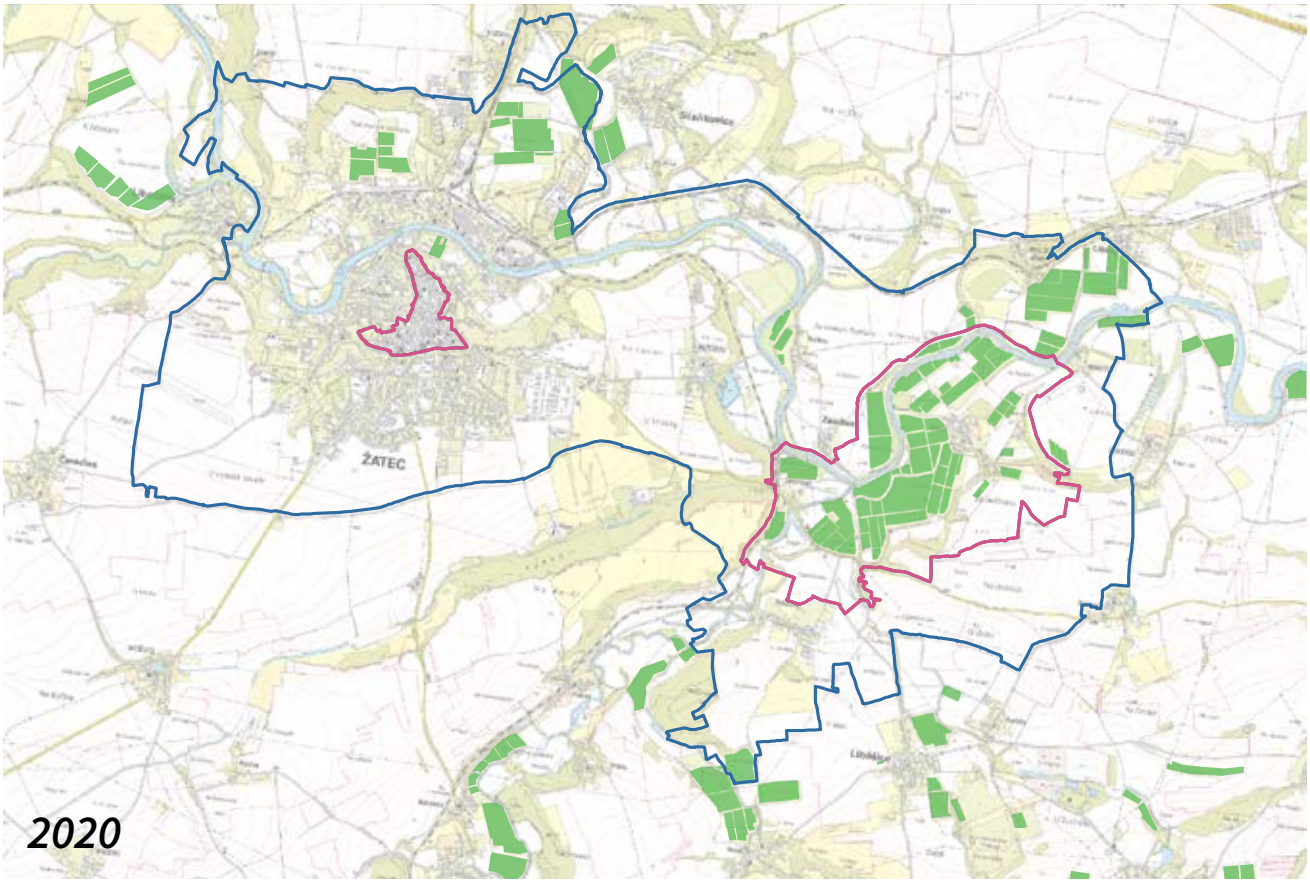

Vývoj chmelnic v okolí vesnice Stekník od I. vojenského mapování do současnosti

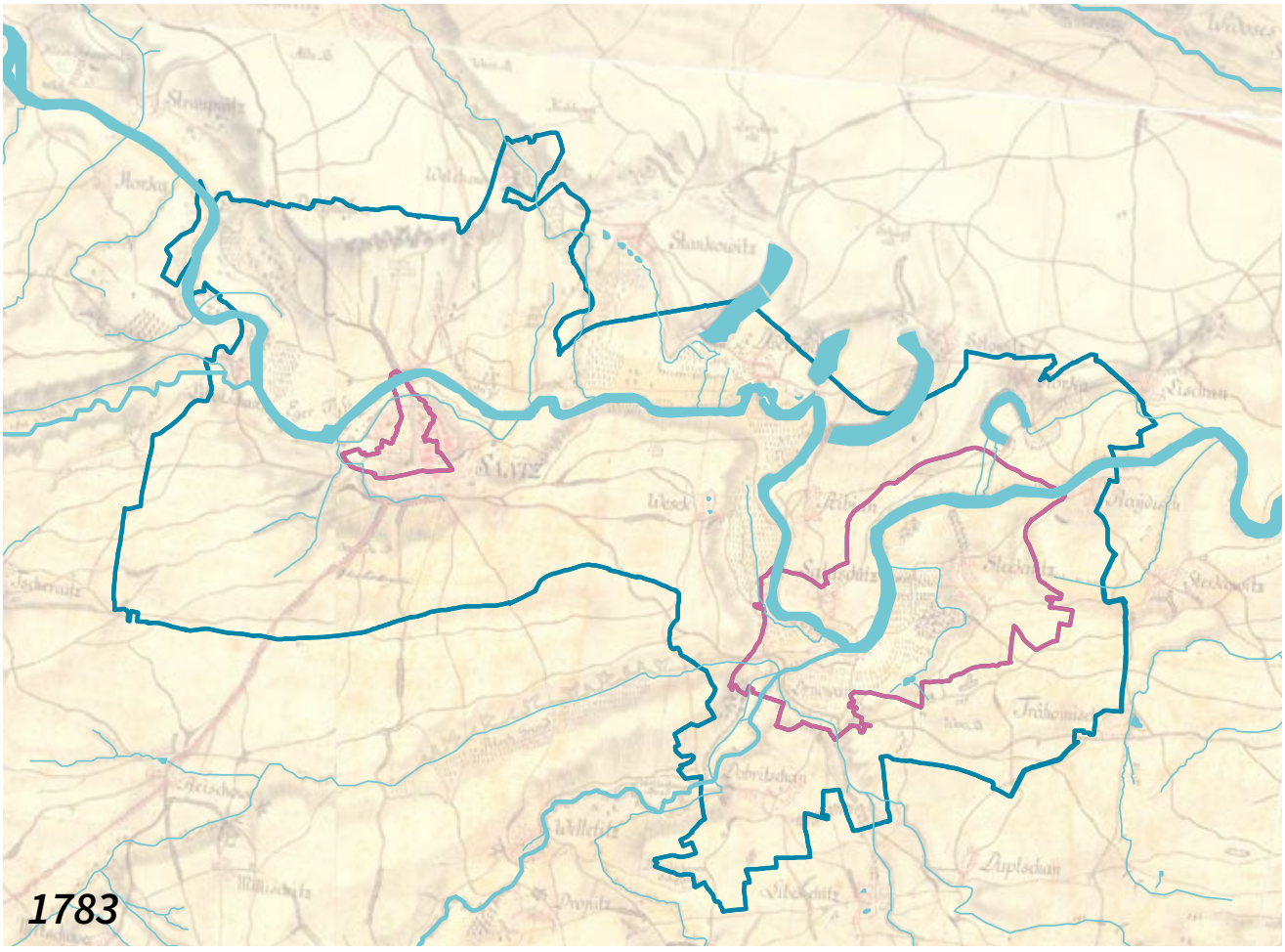
1783

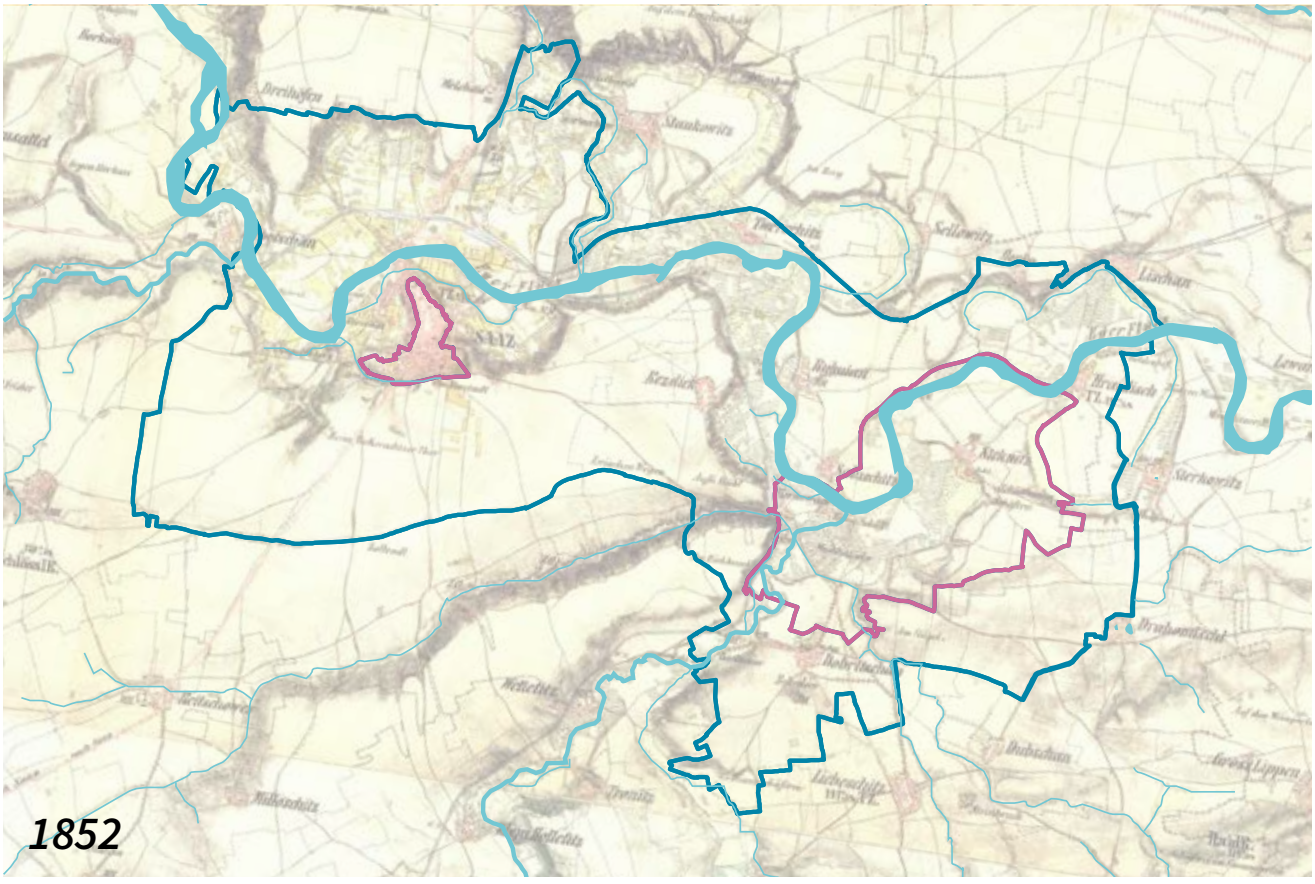
1852

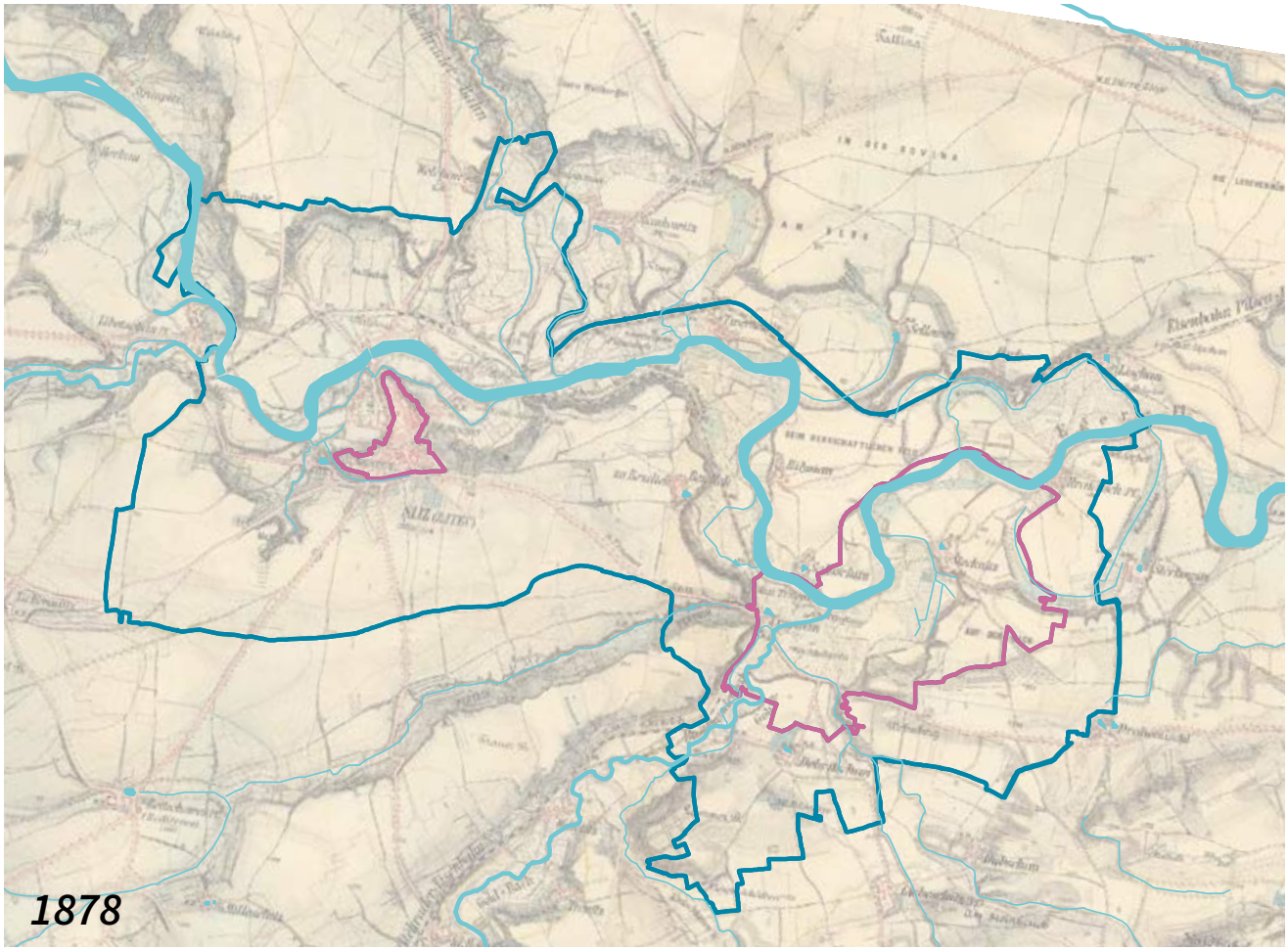

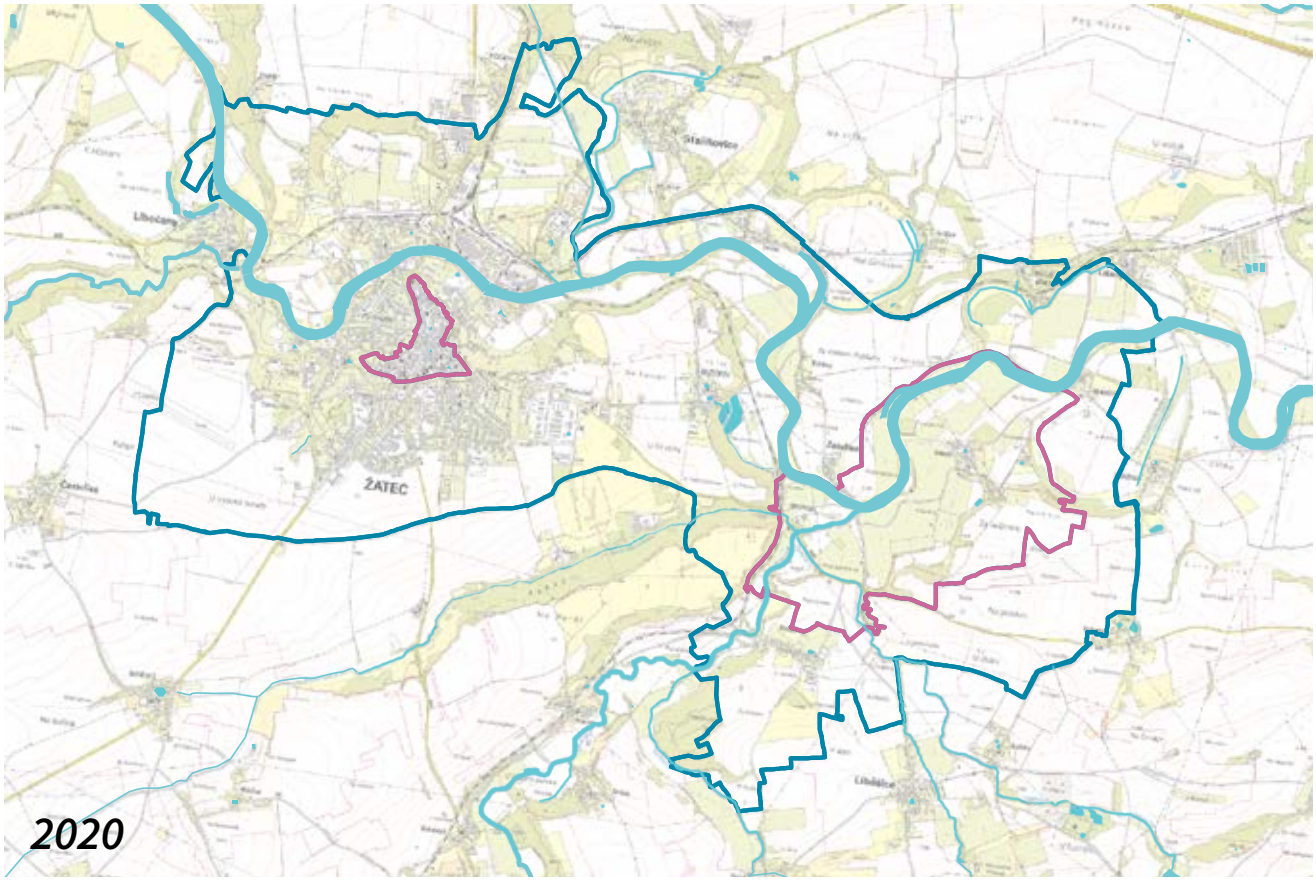

Vývoj řeky Ohře od I. vojenského mapování do současnosti

HISTORIE A VÝVOJ CHMELAŘSTVÍ NA KONCI 20. STOLETÍ

V roce 1960 byl založen národní podnik Chmelařství, který prošel několika reorganizacemi. V 70. letech 20. století došlo k další změně v technologii, byl zahájen provoz první linky na výrobu granulovaného chmele, v bývalé balírně na Chmelařském náměstí. Nová linka začala zpracovávat chmelové hlávky do podoby chmelového prášku, který se od té doby nazývá „Mletý chmel“, ale velmi brzy byla technologie upravena pro granulaci, protože s granulemi se snáze pracuje v pivovarnictví. Ještě na počátku 90. let 20. se ale 65 % sušeného chmele dodávalo odběratelům v lisované podobě, v tzv. balotech.

Na začátku 90. let došlo změnou režimu ke vzniku nových chmelařských organizací. V roce 1990 vzniklo Družstvo pro pěstování, zpracování a prodej chmele. Období vzniku Družstva pro pěstování, zpracování a prodej chmele a silná očekávání asi nejlépe vystihují slova Ing. Miloše Kňákala, která použil při hodnocení jeho založení v roce 1990: *„Stojíme na počátku nového období našeho chmelařství. Soustředěním praktiků a odborníků ve výrobě a zkušených obchodně zdatných pracovníků v prodeji této plodiny prohloubíme tradici nejen ve výrobě, ale i v technice a na zahraničních trzích. Ve výrobě se potom uplatní nová věda a technika, která zajistí i požadovanou rentabilitu a celkový rozvoj našeho chmelařství.“* (Malířová, 2020).

O dva roky později bylo Družstvo nahrazeno Zájmovým sdružením podnikatelů chmele v Žatci. Usnesením členské schůze Zájmového sdružení vzniklo CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec. V témže roce došlo k reorganizaci šlechtitelského výzkumu a sdružením byl založen Chmelařský institut s.r.o., Žatec jako nástupnická organizace Výzkumného ústavu chmelařského v Žatci. V roce 2000 se nástupnickou organizací Zájmového sdružení podnikatelů chmele v Žatci stal Svaz pěstitelů chmele České republiky, který je zakladatelem Chmelařského institutu s.r.o, a hájí zájmy pěstitelů chmele v tuzemsku i zahraničí. Svaz je partnerem pro české vládní organizace (např. Ministerstvo zemědělství ČR), orgány Evropské unie a je členem Agrární komory ČR nebo Zemědělského svazu ČR. Svaz pěstitelů chmele reprezentuje 93-95 % ploch chmelnic v České republice.

CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec je od roku 1999 držitelem osvědčení Systému řízení kvality pro činnosti nákupu, skladování, zpracování a prodeje chmele dle mezinárodních norem ISO 9002 (po novelizaci dle norem ISO 9001:2000). Osvědčení vydala světově uznávaná společnost Lloyd´s Register Quality Assurance. O své činnosti družstvo informuje na dobře strukturovaných webových stránkách (http://www.chmelarstvi.cz/). V současné době družstvo sídlí v novém centru v Mostecké ulici čp. 2580 (areál je součástí nárazníkové zóny nominovaného statku). Družstvo zahrnuje zhruba 100 českých pěstitelů chmele hospodařících na 94-96 % ploch chmelnic České republiky. Družstvo se zabývá především nákupem, skladováním, zpracováním chmele a obchodem s ním (Bohemia Hop a.s.). Další náplní jeho činnosti je chmelařská mechanizace, výstavba chmelnic a skladování chmele. CHMELAŘSTVÍ,



Letecký pohled na chmelařské budovy, Chmelařské náměstí a Zeyerova ulice, Žatec, 2006

družstvo Žatec je zakladatelem Chmelařského muzea a významně se tak zasloužilo o uchování zdejšího chmelařského dědictví.

Výměra chmelnic v regionu však koncem 90. let 20. století poprvé výrazně poklesla poté, kdy docházelo ke změnám majetkové struktury objektů a výrobních podniků, obchodních vztahů a kdy došlo ke zrušení odběrů na značné množství produkce ze strany amerického pivovaru poté, co se český stát nedohodl na převedení známky „Bud“. Pro tak velké množství produkce nebylo možné najít odbytiště. Výměra chmelnic v tuzemsku poklesla o 1 904 ha, tj. o 20,4 % plochy v roce 1996 a v roce 1998 o dalších 1 818 ha (24,4 %). Vedle zmíněných změn současně docházelo k růstu cen vstupů. Svůj vliv mělo silné konkurenční prostředí, trendy a nové technologie v pivovarství, a také krizová období s nadprodukcí na trhu.

Od roku 1997 platí v České republice nový zákon na ochranu chmele, který nahradil starší zákon z roku 1957. Zákon č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele, v platném znění, stabilizuje povinnosti v otázce evidence chmelnic, označování a ověřování chmele a při jeho zpracování a uvádění do oběhu (více v *kapitole 5.c/d*).

Další významnou změnou byl v roce 2004 vstup České republiky do Evropské unie, kdy přichází volný trh, volný pohyb osob, zahraniční kapitál, ještě více rostou náklady, cena práce, a české zemědělství se stává součástí společné zemědělské dotační politiky EU včetně legislativních požadavků.



Interiér tzv. Nového skladu chmele s železobetonovou nosnou konstrukcí z roku 1937, Chmelařské nám. 1580, Žatec, 2016

Od milénia v podstatě plocha pouze klesala, a to až do roku 2013 na 4 319 ha. Následně došlo k silnému oživení a vlivu řemeslných pivovarů na trh a k silné poptávce po českém chmelu. V současnosti se plocha chmelnic pohybuje okolo výměry pěti tisíc hektarů (5 003 ha v roce 2019), tj. zhruba 45-50 % stavu na začátku 90. let 20. století.



Moderní klimatizovaný sklad a balírna chmele se správní budovou vpravo a závodem na zpracování granulí vlevo, Mostecká ul. 2580, Žatec, 2016

2.b6 PROMĚNA VELIKOSTI A PODOBY CHMELNIC V KONTEXTU HLAVNÍCH SPOLEČENSKÝCH ZMĚN

Nominovaná Žatecká chmelařská krajina v komponentě 01 optimálně prezentuje krajinu svého typu: obsahuje ustálené polohy pěstování chmele, které jsou v krajině doloženy ve všech etapách historického vývoje vyobrazených na existujících historických mapových podkladech. Rozsah ploch využívaných pro pěstování chmele a jejich umístění v krajinném prostoru je především ve svém těžišti pod zámkem Stekník víceméně neměnné. Vnitřní struktura těchto ploch i jejich přesná vnější hranice se ale v průběhu historického vývoje značně proměňovala. Následující kapitola se soustřeďuje na popis těchto změn v průběhu posledních dvou století.

Proměny vnitřních struktur ploch pro pěstování chmele jsou dány minimálně dvěma faktory: Jsou jimi vývoj technologie pěstování chmele i společensko-politické změny, které způsoby hospodaření ovlivnily. Všechny společenské a technologické změny nebyly skokové, nicméně určitou měrou způsoby hospodaření v krajině vždy ovlivnily. Hlavní vývoj technologie v novodobé historii představuje především přechod z původní formy pěstování chmele na každoročně do země zatloukaných tyčích, k pěstování na trvalejších sloupových a drátěných konstrukcích. Významný je také postupný přechod k víceméně monokulturnímu hospodaření. Společensko-politické změny zahrnují proměny struktury vlastnických vztahů v území již od 19. století a zejména radikální výměnu obyvatelstva v této části někdejšího Československa po roce 1945. Další významnou změnou byla likvidace soukromého vlastnictví a podnikání po únoru 1948. S tím vším souvisela změna organizace hospodaření ve snaze o maximální centralizaci, ale také výrazné přerušení kontinuity po generace předávané zkušenosti. Poptávka po kvalitním žateckém chmelu a nároky na jeho množství a způsob zpracování však nadále ovlivnili zájem o vývoj specifické mechanizace a zpracovatelských technologií a udrželi koncentraci zdejšího zemědělství na produkci této plodiny.



Ruční česání na tyčové chmelnici, Žatecko, poč. 20. stol.

Původní způsob pěstování chmele v období před zmiňovanými společenskými změnami, nejlépe ilustrují mapy stabilního katastru z let 1826-1848. Zásadním rozdílem oproti současnému stavu byla drobnější struktura pozemků pro pěstování chmele, kdy s se mezi jednotlivými chmelnicemi často nacházely také rozdílně zemědělsky využívané plochy a plochy bez zemědělského využití. Drobná struktura pozemků vycházela z odlišných vlastnických vztahů i způsobu pěstování chmele, v krajině se totiž nacházelo velké množství drobných pozemků jednotlivých zemědělců. Pěstování chmele na tyčích na rozdíl od drátěných konstrukcí umožňovalo větší flexibilitu tvaru a velikosti pozemků a pro takové chmelnice mohly být využívány i menší plochy. Protože na rozdíl od současného stavu byli v minulosti obyvatelé na zemědělství přímo závislí, museli mimo chmel pěstovat také jiné plodiny. Kromě polí se v krajině nacházely hojně také pastviny. O chovu ovcí svědčí také ovčárny, jedna z nich se nacházela také v blízkosti vesnice Stekník. Ve Stekníku je doložen také chov býků ještě na konci 20. století. V krajině se nacházely také ovocné stromy a sady. Uvnitř struktury pozemků existovaly také plochy trvale zemědělsky nevyužívané, jednalo se o trvale podmáčené půdy v terénních depresích a místech, kde vyvěrala podzemní voda a o enklávy kamenitých půd, které jsou tvořeny výběžky říčních teras do prostoru říční nivy. Taková místa v nominovaném statku představují některé polohy severně od vesnice Stekník a jižně pod zámkem, které se v minulosti k pěstování chmele nevyužívaly. Chmelnice se dříve vyskytovaly mimo dna říční nivy také na menších pozemcích na okolních svazích, takovéto pěstování se vyskytovalo například na hraně říční terasy jižní části komponenty 01.

Letecké snímky z roku 1938 jsou prvním fotografickým dokladem o struktuře chmelnic a dokumentují přechod mezi původním pěstováním chmele a jeho současnou podobou. Zároveň dokumentují stav krajiny těsně před poválečnými společensko-politickými změnami. První drátěné konstrukce se na Žatecku objevují v roce 1846 a spolu s jejich zaváděním postupně dochází ke zvětšování ploch jednotlivých chmelnic. V krajině se od té doby na dlouhá desetiletí mísí jak tyčové chmelnice, tak nově využívané chmelové konstrukce. Struktura pozemků na zmiňovaných leteckých snímcích ještě do velké míry odpovídá podobě zachycené na mapách stabilního katastru. Udržovalo se tedy i hospodaření na svazích, kde chmelnice zůstávají v podobě tyčových chmelnic. Tam, kde to umožnily vlastnické vztahy, se již rozlohy jednotlivých chmelových konstrukcí zvětšují.

Lze tedy konstatovat, že zvětšení ploch jednotlivých chmelnic je do velké míry důsledkem vývoje technologie a v krajině by proběhlo i bez tak rozsáhlých společensko-ekonomických změn, jaké zaznamenala mladší historie českých zemí, včetně oblasti nominovaného statku.

Období druhé světové války přineslo do krajiny zásadní politicko-ekonomické změny. Německé obyvatelstvo opustilo Žatecko během jara roku 1945. Od února 1947 dosidlovali oblast tzv. Volyňští Češi (etničtí Češi a jejich potomci, kteří se v 19. století rámci někdejší monarchie usazovali v ukrajinské oblasti tehdejšího carského Ruska s názvem Volyň, kterým byla po 2. sv. válce nabídnuta reemigrace). Žatec opustilo také židovské obyvatelstvo zajišťující obchod s chmelem. Volyňští Češi pravděpodobně zkušenost s pěstováním chmele měli, protože Ukrajina patří k nemnoha oblastem, kde se chmel pěstuje i nyní (viz srovnávací analýza v *kapitole 3.2.*) museli ji však nově přizpůsobovat lokálním podmínkám krajiny, do které se nastěhovali. Po nástupu komunistického režimu navíc došlo ke kolektivizaci zemědělství (proces přeměny individuálního soukromého zemědělství na kolektivní za vzniku tzv. Jednotných zemědělských družstev/ JZD). Původní Velkostatek ve Stekníku byl po válce zkonfiskován a hospodářství od roku 1949 připadlo Československým státním statkům, později sloužilo Výzkumnému ústavu zemědělskému, který pod sebou koncentroval převážnou část produkce chmele (dnešní Účelové hospodářství Chmelařského institutu s.r.o. ve Stekníku).

Na leteckých snímcích z roku 1953 již vidíme souvislejší plochy chmelnic v důsledku přechodu na drátěné konstrukce a v důsledku kolektivizace zemědělství. Pěstování chmele se již odehrává pouze na konstrukcích a v souvislosti s upuštěním od pěstování chmele na tyčích postupně zaniká hospodaření ve svahových polohách. Dalším důvodem upuštění od pěstování chmele na svazích je zejména ta skutečnost, že hospodaření na svazích je pro nově používanou mechanizaci složité a pro velké kolektivní hospodaření jsou menší plochy ekonomicky méně důležité. Taková místa představuje například území hraně říční terasy jižní části komponenty 01. Spolu se strukturou chmelnic větších ploch se zjednodušuje celkový vzorec využívaní krajiny.

Rozsah ploch chmelnic od roku 1953 dodnes se již příliš neměnil, i když vnitřní strukturu chmelnic „drátěnek“ změnil přechod z úzkých na široké spony z důvodu změny používané mechanizace a technologie sklizně. Chmelnice se v současnosti objevují také v polohách, které dříve využívány nebyly. Jedná se o původně podmáčené polohy, které byly oddrenážované nebo polohy méně úrodné, kde se dnes chmel pěstuje za ztížených podmínek. Taková místa v komponentě 01 představují například polohy chmelnic severozápadně od Stekníku.



Letecký pohled na chmelnice během sklizně chmele, Stekník, 2019



1783

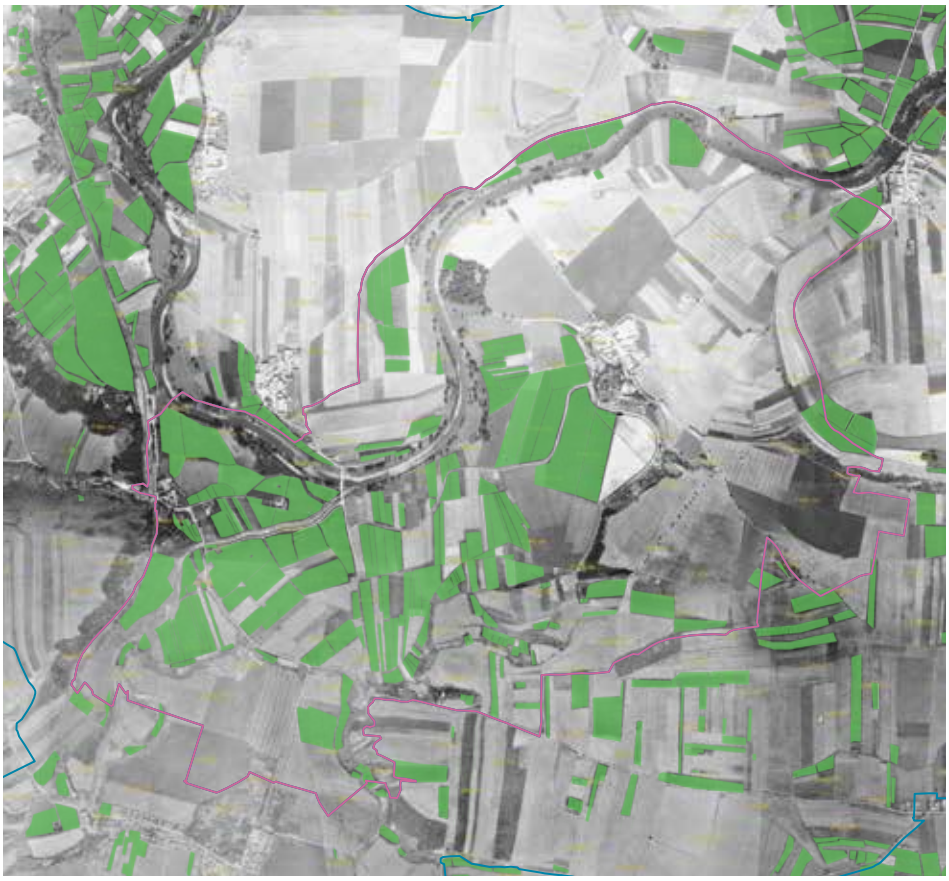

1938

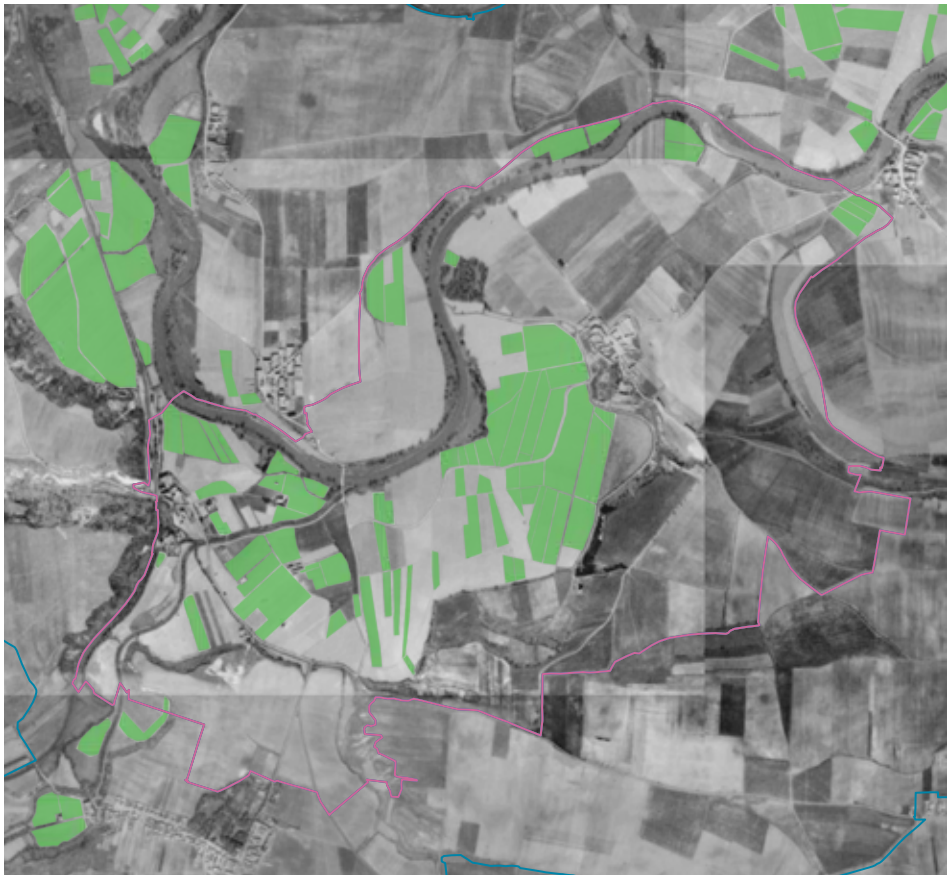

1953



2020

Vývoj chmelnic v komponentě 01 od I. vojenského mapování do současnosti



Ochrana chmele proti škůdcům na Žatecku, Oskar Brázda (1887-1977)



3. Odůvodnění zápisu

3. Odůvodnění zápisu

3.1 ODŮVODNĚNÍ ZÁPISU

3.1.a STRUČNÁ SYNTÉZA

Nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele reprezentuje významnou zemědělskou kulturní krajinu, kde se odehrává zcela jedinečný příběh kontinuálního vývoje pěstování, zpracování a světového obchodu s neobyčejným „kořením piva“, tedy zemědělskou plodinou a komoditou, jež nese botanický název chmel otáčivý (lat. Humulus lupulus L.) která je základem vaření piva po celém světě. Tato kulturní krajina přináší mimořádné svědectví o pokračující více než 700 let trvající tradici produkce oceňovaného nejjemnějšího aromatického chmele, která se zrodila kombinací mimořádně vhodných klimatických a přírodních podmínek, s dovednostmi a znalostmi místních pěstitelů předávaných po staletí z generace na generaci a udržující přední postavení chmele v oblasti dodnes.

Nominovaný statek se nachází na severozápadě České republiky. V Žatecké kotlině na řece Ohře, v deštném stínu Krušných hor. Nominovaný statek představuje organicky se vyvíjející krajinu a je tvořen dvěma přirozeně se doplňujícími částmi, společně demonstrujícími zdejší unikátní chmelařské dědictví.

První komponenta reprezentuje autentický příklad chmelařské venkovské krajiny, která zahrnuje okolí dvou malých vesnic Stekník a Trnovany obklopených chmelnicemi, na kterých byl chmel tradičním způsobem pěstován po staletí. Komponenta 01 je příkladem území, jehož klimatické a půdní podmínky napomohly rozkvětu zdejšího hospodářství založeného na specifické rostlině, chmelu. Poloha je v daném místě doložená po staletí, protože se zde vlivem blízkosti vodních toků chmelu dobře dařilo. V současnosti je zde pěstován chmel nejvyšší kvality pod vědeckým dohledem výzkumné organizace založené v roce 1925, kterou dnes představuje Chmelařský institut, s.r.o., Žatec a navazuje na staleté tradice pečlivého šlechtění v žatecké oblasti. Institut v krajině provozuje účelové hospodářství Stekník a šlechtí nejlepší odrůdy. Chmelnice se specifickými drátěnými konstrukcemi, umožňujícími chmelovým rostlinám růst, doplňují dochované stavby přímo spojené s původními postupy sušení chmele fungující v rámci hospodářských usedlostí.

Většina budov a staveb zůstala autentická navzdory modernizaci a nenarušuje vizuální integritu. Mnoho budov nese dekorativní detaily na fasádách, vstupních dveřích a bránách odkazujících na chmelařskou kulturu, např. malované nebo tesané chmelové hlávky. Zachovaná historická sídla, zámek Stekník, který se nachází na náhorní plošině s výhledem na chmelnice, a stejnojmenná vesnice, jsou obklopená rozsáhlými chmelnicemi a dotváří celkový obraz krajiny.

Komponenta 02 představuje výjimečnou historickou městskou krajinu nacházející se v samém středu regionu - město Žatec (Saaz), které dalo jméno nejslavnějšímu místnímu chmelu. Komponenta obsahuje rozsáhlý a kompaktní městský komplex bohatý v typologii, autenticitě a počtu budov, jenž odráží po staletí dlouhou historii zpracování chmele a jeho distribucí. V posledních desetiletích 19. století se město Žatec stalo nejdůležitějším centrem pěstování chmele v Evropě a v současné době je jediným městským prostředím na světě spojeným s chmelem.

Historická městská krajina města Žatce se sestává z historického centra města a přilehlé čtvrtě Pražské předměstí. Tato oblast obsahuje soubor unikátních budov, které nemají v městském prostředí obdoby z hlediska jejich koncentrace, rozsahu a zaměření na jedinou zemědělskou komoditu. Jednotlivé měšťanské domy byly zapojeny přímo do pěstování a zpracování chmele a sklizený chmel byl sušen na půdách, které jsou zachovány dodnes. V 18. století byl Žatecký region nejdůležitějším okresem produkujícím chmel v Čechách a český chmel byl prémiová značka ve střední Evropě. K ochraně vysoké kvality žateckého chmele, byly učiněny pokusy k zavedení systému certifikace a ochranných známek pro garanci původu zboží. Později se tento systém stal hlavním principem pro udržení nejvyšší kvality a reputace místního chmele.

V 19. století produkce chmele výrazně vzrostla, což mělo za následek vzkvétající obchod chmelem, a to se odrazilo ve výstavbě značného množství budov spojených se zpracováním chmele soustředěných zejména na Pražském předměstí. Jednalo se například o vícepodlažní prostorné sklady pro uložení žoků chmele před přemístěním na místo určení a sirné komory s komíny sloužící k ošetření a k dlouhodobé konzervaci chmele. V této lokalitě byly i další budovy, které formovaly celkový vzhled města a měly nepostradatelnou funkci ve chmelovém podnikání v Žatci, jako budovy sloužící k balení, ověření kvality, certifikaci a plombování. Další velké budovy, jako divadlo, banka a historické budovy hotelů, odrážejí

mezinárodní rozsah obchodu chmelem a související prosperitou. V centru města byla v 70. letech 19. století postavena velká židovská synagoga, která přežila dodnes a je svědectvím velké židovské komunity, která žila v minulosti v Žatci. Řada jejích členů byla úspěšnými obchodníky chmelem, kteří měli vliv na stavbu mnoha důležitých chmelařských budov v Žatci. Úspěch obchodování chmelem ovlivnilo městskou architekturu a městské továrny. V tomto období se Žatec přeměnil na skutečné obchodní centrum chmele ve střední Evropě.

Obě komponenty série - venkovská a městská - společně poskytují výmluvné svědectví o celém chmelovém cyklu od pěstování přes zpracování až po nadnárodní obchod a svědčí o souboru konkrétních znalostí a dovednosti mnoha generací pěstitelů a obchodníků chmelem, kterým se dodnes připisuje budování vedoucí pozice žateckého chmele v této oblasti. Chmel byl a stále je pěstován v mnoha evropských zemích, ale nominovaný statek s mezinárodně uznávanou odrůdou žateckého chmele je jedním z nejstarších. Dochované venkovské a městské dědictví nominovaného statku je spojeno s tradicí pěstování, zpracování a obchodu chmelem a je výjimečným svědectvím o dopadu této specifické venkovské krajiny a jejího správního městského centra.

Obě komponenty jsou si geograficky blízké a jsou přirozeně propojeny jak řekou Ohří, tak i řadou místních historických komunikací, které po staletí slouží k vazbě venkova (kde se chmel pěstuje, sklízí, suší a lisuje) na město Žatec (kde se zpracovává, skladuje a obchoduje). V pozdější době byla propojenost zvýrazněna železnicí, která umožnila zrychlit dopravu chmele a tisíců sezónních pracovníků pro práce na chmelnicích. Tuto propojenost ilustruje, a do budoucna bude uchovávat, společná nárazníková zóna obou komponent obsahující chmelnice a řadu kontextuálních prvků spojených s živou a stále se vyvíjející chmelařskou tradicí. Je zřejmé, že tyto dvě komponenty jsou prakticky neoddělitelné a jedna bez druhé nemůže být funkční.

Hodnoty žatecké chmelařské krajiny jsou zastoupeny hmotnými i nehmotnými atributy. Hmotná charakteristika krajiny je definována jejím reliéfem, řekou spojující obě komponenty, chmelnicemi s jejich dynamickými vizuálními změnami během roku, panoramatem vesnic a města Žatec, a charakterem mnoha typologicky specifických staveb, které jsou spojeny se zpracováním chmele. Venkovské a městské prvky dotváří obraz chmelové krajiny, od chmelových rostlin na polích s drátěnými konstrukcemi až po stavební dědictví a prvky souvisejícími s technologií sušení chmele, jakými jsou například chmelařské půdy, kde se dříve sušil chmel, střešní vikýře (tzv. volská oka), venkovské sušárny a velké sklady se sirnými komorami a vysokými komíny ve městě.

Nehmotnou stránkou nominované krajiny jsou příhodné přírodní podmínky pro pěstování chmele, několika set letá, nepřerušená, kontinuita pěstování, množství specifických vědomostí a dovedností předávaných po generace mezi pěstiteli a aktivity mezinárodně uznávaných institucí, sezónní oslavy ve vegetačním období a vzájemná interakce člověka na životní prostředí.

Výjimečnost nominovaného statku tkví zejména následujících sociálních, ekonomických a technických systémech:

◉ Vliv pěstování, sklízení a zpracování chmele v nominované krajině, které jsou jasně rozpoznatelné a viditelné ve vesnické i městské krajině: v komponentě 01 chmelnice a venkovské chmelařské objekty propojené historickými cestami, stejně tak v komponentě 02 (dispozice areálů zpracovatelských chmelařských objektů nejen na Pražském předměstí, typické panorama komínů sušáren a siřiren chmele včetně pozůstatků dokladů sušení na historických půdách);

◉ Typologická svébytnost a různorodost vesnických a městských staveb, spojených se zpracováním chmele, harmonicky začleněných do staršího vesnického a městského prostředí;

◉ Vizuálně vysoce atraktivní spojení mezi krajinou nezaměnitelně charakteristickými chmelnicemi, které se mění během roku a obrazem uceleně zachovaného vesnického zázemí s dominantou zámku, jehož dřívější prosperita přímo s využitím místních chmelnic souvisela;

◉ Pozoruhodná vizuální kvalita a dochovaná vizuální integrita urbanistické struktury města Žatce, determinovaná svébytným historickým vývojem lokality, se specifickým uplatněním koncentrované skladby industriální výstavby, určujících svébytnou atmosféru, která nemá jinde obdoby;

◉ Vliv krajiny na osídlení a město a jejich vzájemné propojení dokumentující celistvost procesu pěstování, zpracování a obchodu chmelem;

◉ Vysoká míra autenticity podstatné části staveb, dosud bez druhotných přestaveb a dodatečných negativních zásahů. Stavebního fond vesnic Stekník a Trnovany, tak historická část města Žatce je v uspokojivé kondici, které napomáhá skutečnost, že mnoho staveb ztratilo původní využití v relativně nedávné době;

◉ Jedinečná koncentrace zástavby industriálního charakteru v tradičně propojených územích historického centra města a Pražského předměstí, dokládající

dlouhodobou tradici, bouřlivý rozvoj a vysokou úroveň zpracování chmele v měřítku nadnárodním,

◉ Obchodní značka „Žatecký chmel“, která byla rozpoznána nejen v Evropě a která je výsledkem dlouhé tradice pěstování chmele, které se vyvinulo ve vědecké šlechtění s globálním dopadem; město Žatec si stále udržuje post chmelařského centra i prostřednictvím vědeckých a pěstitelských institucí zde sídlících,

◉ Udržování kontinuity jedinečných tradic souvisejících s plodinou chmele, jimiž jsou dosud živé mezigenerační předávání poznání, schopností a obyčejů souvisejících s jednotlivými sezónními etapami pěstování a zpracování chmele a specifickými zvyky, které se k tomuto procesu váží,

◉ Nominovaný statek demonstruje svou důležitou obchodní roli globálního leadera světového trhu s chmelem na základě interakcí mezi různými sociálními skupinami, komunitami a kulturami, které v minulosti generovaly jeho bohatství a reputaci.

3.1.b KRITÉRIA ZÁPISU

Kritéria vybraná pro hodnocení Výjimečné světové hodnoty jsou (iii), (iv) a (v). Toto rozhodnutí bylo provedeno po pečlivém porovnání kritérií přiznaných produkčním zemědělským krajinám, jež jsou již na Seznamu světového dědictví zapsané (podrobněji viz *kapitola 3.2* a tabulkové přehledy).

Kritérium (iii)

Statek přináší jedinečné, nebo alespoň výjimečné svědectví o kulturní tradici nebo o živé či již zaniklé civilizaci.

Žatec a krajina žateckého chmele přináší vynikající svědectví o silné, po staletí dlouhé a nikdy nepřerušené kulturní tradici pěstování a zpracování chmele v Evropě soustředěné na relativně malé ploše. Tato tradice je založena na výjimečné kvalitě nejvíce vyhledávaného žateckého chmele, mezinárodně uznávané komodity, chráněné úředními akty od doby osvícenských reforem v rakouské monarchii. Výsledkem inovací v produkci chmele a rostoucímu ochodu s celosvětově vyhledávanou komoditou, na kterém se podílela a vzájemně jej ovlivňovala česká, německá a židovská komunita, se město Žatec stalo světově uznávaným centrem chmele, a to především v 19. století.

Množství specifických zkušeností a znalostí předávaných po generace ohledně organizace práce s chmelem bylo po staletí rozvíjeno v propracovaný a dodnes funkční společensko-ekonomický a technický systém. Precizní šlechtění chmelových odrůd vedlo v samostatný, v místě rozvíjený vědecký obor, který využívá chmelnic v rámci nominovaného statku pro základní výzkum. Jeho výsledkem jsou dnes světově uznávané klony odrůdy Žateckého poloraného červeňáku. Každoročně se mnoho odborníků z celého světa účastní speciálních akcí, konferencí a workshopů, jejichž pořádání je dlouholetou tradicí. Oslavy živoucího nehmotného dědictví chmele v nominovaném statku odkazují na veřejné a společenské události související s rytmem ročního cyklu pěstování chmele. Společně se sezónními aktivitami a místními zvyklostmi, rituály a slavnostmi posilují identitu Žatce, jeho obyvatel a okolní chmelařské krajiny.

Tuto silnou kulturní tradici každoročně posiluje rovněž mnoho akcí a chmelových festivalů (např. na jaře, po sklizni), které jsou organizovány v zařízeních souvisejících s pěstováním chmele a na veřejných prostranstvích ve městě i na venkově. Tyto události souvisejí hlavně s důležitými obdobími během pěstitelské sezóny, při kterých se udržují zvyky a rituály pěstitelů chmele (např. Chmelařský den, oslavy sv. Vavřince). Tím pomáhají zachovat povědomí veřejnosti o pěstování a zpracování chmele.

Kritérium (iv)

Statek představuje vynikající příklad typu stavby nebo architektonického či technologického souboru anebo krajiny, který ilustruje význačná období v lidských dějinách.

Žatec a krajina žateckého chmele je vynikajícím příkladem zemědělské monokulturní krajiny spojené s pěstováním a zpracováním chmele na venkově i v městském prostředí. V této specifické chmelařské krajině se v průběhu doby vyvinuly různé metody sušení, konzervace, balení, certifikace kvality a šlechtění chmele, stejně tak významné příklady budov, architektonických a technických souborů.

Obraz venkovské krajiny zcela charakteristickým způsobem definují zejména chmelnice s jejich typickým mřížovím sloupů a drátů, vesnice se zachovalými hospodářskými objekty a stodolami pro sušení a skladování chmele a dále panské sídlo, které je dominantou v krajině a tyčí se nad dochovanými historickými dodnes využívanými chmelnicemi.

Specifické objekty využívané k sušení chmele jsou ve venkovské komponentě dochovány v mimořádně vysokém počtu, protože se nachází v téměř každé usedlosti.

Struktury se dochovaly v několika variantách a mají silný dopad na obraz krajiny a její vizuální integritu. Dokonale tedy ilustrují celý proces manipulace chmelem producentem ve venkovském prostoru a často nesou různé druhy dekorací, které naznačují souvislost s pěstováním chmele.

Přirozeným centrem této chmelařské krajiny je město Žatec, které se vyvíjelo v těsné součinnosti s chmelovou kulturou a je jediným uceleně dochovaným městským celkem zaměřeným na činnosti spojené se zpracováním, ověřením původu a kvality a mezinárodním obchodem chmelem zpočátku směřujícím napříč Evropou a později i do zámoří.

Nejstarší vrstvu chmelařských objektů reprezentují početné půdy měšťanských domů a mnoha dalších objektů v centru Žatce. Jejich skutečná funkce je při pohledu zvenku téměř nečitelná, prozrazují ji jen charakteristické čelní štíty s rozměrnými otvory umožňujícími naskladnění chmele a zejména systém typických provětrávacích střešních vikýřů. V interiérech je pak vše přizpůsobené tak, aby zde proces sušení na prostoru omezeném původní středověkou parcelací města mohl probíhat maximálně racionálně.

Mimo to obsahuje městská komponenta unikátní soubor desítek dalších chmelařských staveb pocházejících z konce 19. a počátku 20. století, kdy obchodní úspěch místního chmele podmíněný společenskými a hospodářskými reformami vedl ke chmelové konjunktuře spojené v celé žatecké oblasti s rozšiřováním chmelnic. Jeho důsledkem byla přestavba Pražského předměstí na chmelařskou průmyslovou zónu, která je zcela jedinečných souborem takových staveb dochovaných ve městě. Během extrémně krátké doby 40 let zde vznikla téměř stovka chmelových sušáren a skladů. Jejich architektura a konstrukce jsou nezaměnitelné - podobu interiéru ovlivnily především požadavky na funkčnost a ekonomickou účelnost; podobu exteriéru pak skutečnost, že se tyto průmyslové stavby staly součástí městského organismu. Interiéru proto dominují masivní dřevěné nosné i pomocné konstrukce, exteriéry jsou naproti tomu ve většině případů architektonicky řešeny ve stejných formách i materiálech jako soudobé měšťanské domy. Skutečná funkce těchto objektů je čitelná především z detailů, jakými jsou jednoduché okenní výplně, provětrávací otvory ve fasádě nebo podoba střech s vystupujícími součástmi technologického vybavení.

Panorama města je díky tomu nevšední, v dramatické siluetě s výraznými vertikálními dominantami v podobě vysokých komínů situovaných nad sirnými komorami skladů, jež jsou dalším typologickým specifikem Žatce. Architektonicky náročně provedené a vysoce komfortní vily místních chmelařů, z praktických důvodů umístěné do blízkosti skladů, jsou stejně jako ostatní na chmelařství napojené veřejné stavby (známkovny, banky, divadlo, sakrální stavby) symbolem vysoké prestiže, společenského statusu i ekonomické síly místních chmelařů.

Historické budovy používané k sušení, zpracování a obchodování chmelem se zachovaly v hojném počtu. Koncentrace a autenticita těchto budov ve venkovské oblasti i ve městě Žatec ve stejné kvalitě neexistuje jinde na světě. Budovy pro zpracování chmele jsou speciální nejen pro svůj jediný účel, ale také z hlediska jejich architektonické formy, designu a zachovaného zařízení nacházejícího se uvnitř.

Kritérium (v)

Statek je příkladem tradičního lidského sídla, tradičního využití území nebo moře, které je reprezentativní pro určitou kulturu (nebo kultury) či vzájemné působení člověka a životního prostředí, zejména pokud se toto prostředí stalo zranitelným pod dopadem nezvratné změny.

Žatec a krajina žateckého chmele je významným příkladem nikdy nepřerušeného a do dnešní doby trvajícího tradičního využití zemědělské krajiny s tradičními lidskými sídly, zaměřené na pěstování plodiny, která vyžaduje specifické klimatické, pěstební a zpracovatelské podmínky. Statek je svébytným příkladem vzájemného působení člověka a jeho prostředí v tradicích evropské kultury, jež od středověku využívala chmele pro všeobecně rozšířené vaření piva jako ekonomicky zajímavé součásti místního zemědělství. V minulosti bylo vaření piva vždy nedílnou součástí místního zemědělství, protože dávalo ekonomický smysl. Kromě mnoha atributů souvisejících se chmelem, se zde pivo nadále vaří, což dává nominovanému statku další souvislost. I dnes jsou tyto znalosti stále předávány a prohlubovány. To je z části spontánně zachováno v paměti chmelařské krajiny, která je místní komunitou do značné míry sdílena.

Výjimečně příznivé podmínky v této krajině jsou klíčovým důvodem, proč bylo od středověku bez přerušení pěstování a zpracování chmele v nominovaném statku zachováno až dodnes. Během celého tohoto období se nikdy stalo, že by zde nebyl chmel pěstován. Pěstování a zpracování chmele je nedílná součást krajiny, sídel a života místních obyvatel. Mezi nimi jsou tak silné společenské i duševní interakce, že je nemožné je oddělit jeden od druhého.

Technické znalosti a dovednosti byly dále na území statku zdokonalovány a dále šířeny pod názvem centra celé chmelařské oblasti Žatec (Saaz). Pěstování chmele na území nominovaného statku do značné míry závisí na znalostech a zkušenostech pěstitelů o klimatických a přírodních podmínkách, postupech šlechtění, pěstování a zpracování chmele předávaných a zlepšovaných z generace na generaci. Tato znalost se netýkala pouze chmelnic a plodiny jako takové a prací, které jsou prováděny během každého vegetačního období. Zahrnovala také hluboké pochopení krajiny, její kvality a v ní probíhajících procesů. Technické

znalosti a zkušenosti byly předávány a podnikány zejména v 18. a 19. století.

Soubor specifických zkušeností a dovedností řízení práce získané v průběhu staletí vedly k dobře vyvinutým provázaným sociálním a technologickým systémům na území nominovaného statku. To je bezprecedentní celosvětový úspěch.

To mělo také dopad na vzhled chmelařské krajiny. Názorným příkladem tohoto procesu jsou chmelnice, pole s umělou konstrukcí, která kombinují stálou, obvykle pevnou podporu z dřevěných sloupů a pevných drátů s každoročně obnovovanými vodícími drátky, zajišťujícími výškovou podporu rostlin chmele. Současná vizuální kvalita Žatecké chmelařské krajiny je výsledkem jejího kontinuálního a systematického formování poháněné probíhajícími změnami technologií pěstování chmele. Stále zde můžeme najít viditelné stopy těchto změn, které tvoří výrazně osobitou vrstvu.

Klíčovým vizuálním rysem jsou konstrukce chmelnic, kde je pěstována jedna z nejrychleji rostoucích plodin na světě - chmelová réva - která roste do vysokých výšek stropu konstrukce. Dobrým příkladem jsou konstrukce na podporu chmelové rostliny, které se skládají ze sloupů, a na obvodu se fixují pomocí kotevních drátů. Mříž na vrchu sloupů obsahuje pevné dráty a na ně jsou dočasně navázány směrem k zemi vodicí drátky. Vývoj tohoto designu mřížoviny pro podporu růstu rostlin byl výsledkem výměny místních empirických znalostí pěstitelů. Na základě těchto znalostí se tato struktura vyvinula ve specifický design konstrukce s názvem „žatecká drátěnka“, která nahradila původní hustě stavěné tenké dřevěné tyče. Tento typ konstrukce se nyní používá v mnoha dalších regionech pěstování chmele po celém světě. Vývojem konstrukcí se hluboce změnil ráz krajiny, umožnilo se její intenzivnější využívání a vyšší udržitelnost chmelnic. Tento nový přístup přinesl inovace v technologii pěstování chmele, a tím i ve vyšší stabilitu chmelařského odvětví.

Typické sušárny chmele a další zpracovatelská zařízení byly postaveny ve venkovském komponentě a zpracování chmele ovlivnilo celkový vzhled Žatce. Architektura obytných i průmyslových budov, vzdělávacích institucí a středisek sociální péče určených pro různé skupiny místních obyvatel, je ve spojení se zpracováním chmele nezaměnitelná.

Vlivem toho všeho vypadá krajina dynamicky a je nesrovnatelná s jakoukoli jinou zemědělskou krajinou. Tím zajišťuje její jedinečné a výrazné vizuální kvality. Nominovaný statek tak dokonale představuje interakci mezi krajinou a sídly, které se zde nacházejí. Bez prostorového a technologického zázemí, nacházejícího se v komponentě 01, by nebylo možné vypěstovaný chmel kvalitně zpracovat. Totéž platí pro sklady, dopravní síť a administrativní zařízení v Žatci, protože bez certifikace chmele by nebyl možný mezinárodní obchod.

Nominovaná krajina je tedy jediným územím na světě, ve kterém je příběh pěstování, zpracování a obchodu chmelem zachycen v celém rozsahu, ať už od výběru vhodného pozemku, přípravy půdy, přes zakládání a výstavbu chmelnic, až po dopravu konečného produktu.

3.1.c PROHLÁŠENÍ INTEGRITY

Nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele je vysoce zachovaným územím, které v rámci své hranice dokládá celý „cyklus chmele“ a reprezentuje všechny podstatné atributy jeho pěstování a zpracování.

Produkční charakter chmelařské krajiny se stále plně projevuje v zachované funkční integritě jejího složení a v jejích atributech, které se skládají z: chmelnic a vesnic, v nichž žili pěstitelé chmele; města, kde převažovalo jeho zpracování pro účely obchodu; specifických klimatických podmínek; blízkosti řeky; dopravní sítě umožňující obhospodařování chmelnic a export plodiny; funkčně diverzifikovaných souborů budov určených pro sušení, síření, balení a skladování chmele; a stejně tak jako tradičních znalostí o pěstování a zpracování chmele vyvinutých v průběhu staletí. Dopravní síť na základě historických silnic rovněž podtrhuje integritu statku, protože umožnila přístup ke chmelnicím a usnadnila vývoz chmele.

Komponenta 01 s chmelnicemi v okolí vesnic Stekník a Trnovany reprezentuje po staletí velmi stabilní území, jehož současné využití je v souladu s jeho historickým osídlením, a kde neproběhly žádné větší stavební změny, které by proměnily hlavní charakter krajiny. Uceleně dochovaná vesnice Stekník s charakteristickou zděnou zástavbou okolo centrální návsi a areálem venkovského stejnojmenného zámku, jehož hlavní stavební etapa souvisí s dobou, kdy jeho vlastník aktivně rovněž chmel na okolních polích pěstoval, četné stavby vesnice dokládající metody sušení čerstvě sklizeného chmele používané donedávna přímo na venkově před jejich přepravou do blízkého města k certifikaci a dalšímu obchodování. To vše přesvědčivě ilustruje příběh chmele na venkově podpořený rozsáhlými chmelnicemi.

Úrodné sedimenty z vodotečí a zároveň poloha chmelnic v jejich blízkosti i založení vesnice Stekník v bezpečné vyvýšené poloze, to vše předurčuje tematickou i vizuální integritu statku. Místní přírodní, klimatické i společenské podmínky dávají dobrý

předpoklad pro kontinuitu pěstování chmele právě v této komponentě, a tedy i uchování integrity.

Vizuální integritě komponenty 01 napomáhá morfologie zdejšího území, jehož hranice byla zvolena tak, aby zahrnula nejen ploché části v říční nivě, ale i vyvýšené území na jihovýchodě. Prostřednictvím několika procházkových tras je umožněno integritu komponenty ocenit jak z vnitřku území, tak po obvodě. Sledování integrity celku do budoucna napomůže i nově vytýčená pěší trasa po východním a jihovýchodním obvodě komponenty na zvýšeném terénu nad plochou částí krajiny s chmelnicemi.

Komponenta 02 je rozsáhlým urbánním celkem s vysokou integritou chmelařského příběhu v městském prostředí, který zahrnuje všechny elementy, vypovídající o historii města Žatce jako světově významného centra po staletí spojeného se zpracováním a vývozem kvalitního chmele: nacházejí se zde jak všechny typy staveb charakterizující město středověkého založení, tak nad rámec toho jinde nevídané objekty, jež ilustrují zpracování chmele pro účely obchodu.

V kompaktním městském organismu je zahrnuto centrum města s dochovanými půdami pro sušení chmele a navazující Pražské předměstí, které uchovává zcela jedinečný obraz o rychlém nárůstu staveb na konci 19. století, ovšem ve zcela specifických podmínkách již existující urbanistické struktury. Na relativně malé ploše Pražského předměstí je koncentrováno několik desítek typologicky ojedinělých chmelařských staveb: sklady, sušárny s vysokými komíny, balírny, známkovny a další. Nicméně stav zachovalosti starých skladů je variabilní. Některé budovy byly řádně opraveny, například Chmelařské muzeum Žatec a Chrám chmele a piva. Jiné jsou prázdné a čekají na nové využití a finanční podporu k zachování do budoucnosti. U některých budov provedena obnova nebo se toto chystá být provedeno. Nalezení nového využití a prostředků pro obnovu zbývajících opuštěných skladů je do budoucnosti výzva pro integritu statku.

Žatec, rozložený ve vyvýšené pozici nad říční krajinou, vykazuje vysokou míru vizuální integrity, akcentovanou komíny sušáren. Novodobá bytová výstavba města byla ve 2. polovině 20. století realizována v jiných částech. Do organismu území nominovaného statku nezasáhla a uplatňuje se pouze v některých omezených dálkových pohledových relacích.

3.1.d PROHLÁŠENÍ AUTENTICITY

Nominovaný statek je vzájemně se tematicky doplňující dvojicí krajinných komponent 01 a 02 dochovaných v autentické půdorysné i hmotové struktuře tak, že názorně svědčí o tradicích a způsobu pěstování chmele v krajině.

Funkční autenticita chmelařské krajiny komponenty 01 je plně zachována a spočívá ve stabilní poloze chmelnic, přítomnosti vodních toků. Významná je také autenticita vesnických sídel, která tvořila zázemí produkčních ploch. Organizaci a funkční vazby v krajině dokládá historická komunikační sítě, která je v území využívaná do současnosti.

Autenticita stavebních objektů ve venkovské krajinné komponentě je vysoká, ať již jde o jednotlivé budovy a zemědělské usedlosti, tak o vrchnostenské sídlo (venkovský zámek), velkou barokní sýpku, přeměněnou v mladší historii rovněž na sušárnu chmele, i halové česačky chmele. Vesnice Stekník má jedinečnou dochovanou, půdorysnou a hmotovou strukturu, což je doloženo i sérií historických map. Ve vesnici nadále funguje rozsáhlý historický areál, v němž dodnes probíhají četné tradiční procesy spojené s pěstováním a sklizní chmele, jež organizuje Chmelařský institut jako vlastník zdejších chmelnic.

Většina budov a staveb ve vesnici je autentická, modernizace proběhla bez silného vizuálního dopadu. Nejsou zde žádné prvky, které významně ruší krajinu, snad pouze z části moderní kovová koule obsahující vodu pro účely zavlažování. Ta se tyčí vysoko nad domy, přesto je velmi důležitá pro udržení organického vývoje této krajiny.

Charakter města jako centra zpracování a obchodu chmelem (komponenta 02) se dochoval v téměř kompletním stavu. Mnoho budov a technických zařízení zůstalo v původním stavu, a to poskytuje spolehlivý a autentický dojem chmelařského průmyslu a jeho vlivu na architekturu a podobu města. Některé z objektů již neslouží svým původním účelům, ale jsou ve stabilizovaném stavu.

Objekty historického centra města Žatce nesou autentické informace o starší tradici sušení chmele v půdních prostorách objektů ve městě v dobách, kdy byly menší chmelnice přímo součástí centrální historické části města a území těsně okolo městských hradeb. Dotčené půdy obsahují autentické doklady nejen ve formě nosných konstrukcí, specifických vikýřů, ale i psaných nebo rytých poznámek, existenci pohodlných schodů ke vstupu do půdního prostoru a požárních dveřích chráněných je od zbytku objektu. Rovněž mladší a funkčně zcela jedinečné chmelařské stavby koncentrované v Pražském předměstí jsou většinou dochovány v autentické podobě, obsahují množství původních konstrukcí včetně prvků technologického vybavení. Objekty s někdejšími sirnými komorami zahrnují vysoké komíny umožňujícími odvod spalin, sklady chmele mají okenice zastiňující sklady před přímým světlem

a podobně. Velká část z nich dosud neprošla větší funkční nebo stavební konverzí. V důsledku jejich konstrukční, dispoziční a architektonické kvality dobře sloužily svému původnímu účelu až do současnosti, a to i přes velké majetkové i společenské změny v polovině 20. století. Autentická hmotná substance staveb a detaily související se zpracováním chmele jsou pečlivě sledovány při všech akcích opravy a obnovy.

3.1.e POŽADOVANÁ OCHRANNÁ A SPRÁVNÍ OPATŘENÍ

MECHANISMUS OCHRANY

Obě komponenty nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele jsou anebo v blízké budoucnosti budou chráněny podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, kombinací různých ochranných režimů podle tohoto zákona, kterými jsou následující:

U krajiny s chmelnicemi komponenty 01 je k prohlášení připravena památková zóna krajinného typu, která obsahuje vesnice Stekník, která je již chráněna od roku 1995 jako vesnická památková zóna. Proces prohlášení se týká řady právních veřejných i soukromých subjektů a předpokládá se jeho dokončení v roce 2021.

V současnosti jsou kulturní hodnoty komponenty 01 stabilizovány prostřednictvím podmínek uvedených v Územním plánu obce Zálužice.

Městská krajinná komponenta 02 Žatec je z hlediska kulturních hodnot chráněna podle zákona v celém rozsahu kombinací dvou výnosů Ministerstva kultury, které zde postupně vymezily spojitá chráněná území. Severní, architektonicky kompaktnější část, je chráněna jako městská památková rezervace Žatec, jejíž ochrana byla vyhlášena v roce 1961 Ministerstvem školství a kultury (Výnos č. j. 36.568/61-V/2). V tomto území se v současnosti (2020) nachází 140 nemovitých chráněných památek, jejichž opravy jsou posuzovány ve velkém detailu. Zejména jde o měšťanské domy, sakrální stavby a objekty administrativní a sociální správy.

Na území této městské památkové rezervace na jihu navazuje městská památková zóna, jež byla zejména k ochraně technických památek vyhlášena Vyhláškou MK ČR č. 108/2003 Sb. ze dne 1. dubna 2003, o prohlášení území s historickým prostředím ve vybraných městech a obcích za památkové zóny a určování podmínek pro jejich ochranu.

V území celé městské komponenty jsou opravy jednotlivých kulturních památek posuzovány ve velkém detailu a úpravy všech dalších nemovitostí včetně veřejných prostranství, zeleně a terénních úprav rovněž regulovány.

Chmelnice, které se nacházejí v nominovaném statku i v nárazníkové zóně jsou chráněny rovněž zákonem č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele, který ustanovuje nejen ověřování (certifikaci), kontrolu zpracování, mísení, ošetřování a uvádění do oběhu produktů, které podléhají společné tržní organizaci pro chmel, ale také stanovuje chmelařské oblasti a chmelařské polohy a upravuje výkon státní správy, včetně státního dozoru nad dodržováním povinností stanovených předpisy Evropských společenství vyhlášenými mezinárodními smlouvami.

Celé území nominovaného statku včetně nárazníkové zóny je rovněž součástí ochrany dle Chráněného označení původu (Protected Designation of Origin), které deklaruje, že na tomto území se pěstuje chmel, jehož kvality jsou převážně nebo výlučně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho neodmyslitelnými přírodními nebo lidskými faktory, a jehož výroba, zpracování a příprava probíhá ve vymezené zeměpisné oblasti.

Dlouhodobá tradice územního plánování v České republice se zapojením orgánů ochrany kulturního dědictví zároveň umožnila aplikaci opatření sledujících uchování maxima kulturně-historických hodnot nominované krajiny.

V dochované komponentě 01, stejně jako v urbanistické struktuře komponenty 02 se ani do budoucna nepředpokládají žádné významnější změny, což je aktuálně doloženo podmínkami v platných územních plánech, a to v Územním plánu obce Zálužice a Územním plánu města Žatec. Koncepce těchto dokumentů počítá s udržením produkční krajiny včetně struktury vesnice Stekník, v městské krajině Žatce pak s prstencem nezastavěných ploch včetně zeleně charakteru městských parků po většině obvodu komponenty 02.

Územní plán je základním regulačním nástrojem pro celkový objem, hmotu a výšku budov s ohledem na zachování vizuální kvality města a jeho panorama.

Územní plány všech obcí umístěných v nárazníkové zóně obsahují mnoho ochranných opatření týkající se přírody, divoké zvěře, krajiny, povodní, obrany a koridory protivzdušné obrany tak, aby nárazníková zóna účinně plnila svou klíčovou roli.

Kromě platné legislativy je ochrana veřejného zájmu také zajištěna strukturou orgánů památkové péče, jejichž opatření a rozhodnutí zajišťují ochranu, obnovu a uchování rozsáhlého soupisu kulturního dědictví. Opatření pro monitoring statku jsou v místě rovněž zajištěna.

ADMINISTRACE A SYSTÉM ŘÍZENÍ

Hlavním nositelem projektu nominace je město Žatec, které působí jako koordinátor a plánuje opatření do budoucna. Město ustanovilo pozice Site Managera, koordinátora pro světové dědictví a městského architekta. Zřízena byla také Steering group (SG) a pracovní skupiny se zaměřením na konkrétní oblasti Management Planu (edukaci, podporu udržitelného rozvoje, propagaci a péči o chmelařské objekty). Město je pořizovatelem rozvíjí Management Plan, který dále aktualizuje.

Městský úřad v Žatci vykonává státní správu v oblasti památkové péče a územního plánování, nejen pro komponentu 02, ale vzhledem ke své pozici i jako úřad s rozšířenou pravomocí pokrývá většinu komponenty 01. Vesnice Trnovany (součást komponenty 01) je také v působnosti města Žatec.

Odpovědnost za správu nominovaného statku nese Site Manager spolu s koordinátorem a městským architektem. Jejich pozice je v organizační struktuře ukotvena na Odboru rozvoje, který rovněž řeší rozvojové a dotační projekty města. Pozici Site Managera zastává místostarosta města.

Na prezentaci a propagaci hodnot nominovaného statku se podílejí odbory městského úřadu Žatec prostřednictvím Turistického informačního centra města.

Město Žatec rovněž provozuje Chrám Chmele a Piva, chmelařský komplex spojující prezentační, edukační, turistické a restaurační činnosti. Komplex se nacházející se v komponentě 02 na Pražském předměstí. Pracovníci dotčených odborů jsou členy pracovních skupin pro edukaci a prezentaci statku a rovněž pro péči o chmelařské objekty. Vedoucí pracovníci odborů jsou členy Steering Group, čímž je zajištěna informační i řídící provázanost.

Významná část komponenty 01 (vesnice Stekník) se nachází v administrativní působnosti obce Zálužice. Obec má vlastní úřad, který rovněž spojuje úkoly pro samosprávnou péči o město i výkon státní správy v určených oblastech. Starostka obce je členkou Steering Group.

Město Žatec je centrem, kde mají sídlo nejdůležitější chmelařské organizace zapojené do pěstování chmele, obchodu a výzkumu. Pěstitelé chmele na Žatecku jsou sdruženi ve Svazu pěstitelů chmele České republiky se sídlem v Žatci. Svaz podporuje pěstitele chmele a udržuje chmelovou tradici, propaguje český chmel mezinárodní publikací „Czech Hops / Český chmel“. Tajemník Svazu je také členem řídící skupiny.

Chmelařský institut s.r.o. je výzkumná a vývojová instituce zaměřená na šlechtění a ochranu chmele. Provozuje vlastní účelové hospodářství ve Stekníku a výsledky jeho výzkumu jsou aplikovány ve chmelnicích nacházejících se v komponentě 01. Jednatel Institutu je také členem řídící skupiny.

CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec je družstvo pěstitelů chmele. Členové hospodaří přibližně na 96 % plochy chmelnic v České republice. Družstvo provádí společné nákupy a se zaměřuje na skladování, zpracování a obchod chmelem. Předseda družstva je také členem řídicí skupiny. Družstvo přispívá k zachování chmelařských tradic a je zakladatelem Chmelařského muzea, které disponuje největší sbírkou chmelařských exponátů na světě. Manažer Muzea je členem řídící skupiny.

Všechny výše uvedené organizace podepsali Memorandum o spolupráci při přípravě procesu nominace.

Tento komplexní systém řízení byl ustanovený k zajištění nejvyšší úrovně ochrany nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele.

Management Plan byl vypracován ve spolupráci se všemi uvedenými zúčastněnými stranami jako základní nástroj pro zajištění ochrany navrhované výjimečné světové hodnoty, její autenticity a integrity. Hlavním cílem je chránit a uchovat nominovaný statek a zároveň zajistit jeho udržitelný rozvoj a snižování rizik, která by mohla ohrozit její hodnoty.

Důsledná a postupná implementace navrhovaných opatření, cíle a záměry, které jsou podrobněji popsány v návrhové části Management Planu, povede k zachování hodnot nemovitostí pro budoucí generace. Zároveň bude pomáhat eliminovat možné hrozby, které by mohly vzniknout v budoucnosti.

DLOUHODOBÉ VÝZVY PRO OCHRANU A ŘÍZENÍ

Klíčovým předpokladem dobré správy je koordinace a sladění rozvojových zájmů různých zúčastněných stran.

Management Plan předkládá konkrétní opatření v šesti klíčových oblastech: Ochrana a správa, Konzervace a obnova, Snížení rizik a poškození statku, Majetkoprávní oblast, Prezentace hodnot statku, Dopravní dostupnost obou komponent.

Mezi zásadní výzvy, kterým se Management plán bude věnovat v dlouhodobém horizontu, je:

- Obnova a oprava klíčových staveb v obou komponentách i práce na dokončení krajinné a urbanistické struktury území, které budou v následných projektových fázích vycházet z Územní studie krajiny Žatecka, přičemž pěstitelská funkce v krajině zůstane zachována;

◉ Hledání vhodného využití chmelařských staveb funkcemi souvisejícími s OUV tak, aby nedošlo k narušení jejich autenticity a integrity;

◉ Dokončení Strategie cestovního ruchu pro celý nominovaný statek, provázaný s vyššími krajskými a národními dokumenty v oblasti rozvoje cestovního ruchu;

◉ Zpracování architektonicko-urbanistické studie řešící organizaci území, vybavenost pro návštěvníky a využití dochovaných chmelařských staveb v komponentě 01.



Zapichování vodícího drátku, Steknik, 2020

Natáčení dílu „Žatec - zelené zlato “ seriálu „Národní klenoty“ ve Chmelařském muzeu, Žatec, 2016





Plečkování a přihrnutí zeminy k rostlinám, Stekník, 2020

3.2 SROVNÁVACÍ ANALÝZA

V roce 2007 zařadila Česká republika na svůj Indikativní seznam téma stavebního a urbanistického dědictví spojeného s chmelem jako plodinou a obchodní komoditou, která je po staletí spojená s městem Žatec. Cílem bylo představit velmi zajímavou městskou strukturu, jejíž stavební podobu, celkovou urbanistickou strukturu i panorama formovala skutečnost, že se na území města a zejména v jeho okolí od středověku pěstoval chmel a v tomto městě dále zpracovával a připravoval k obchodu, který od 19. století dosáhl obrovských objemů. Úspěšný pokrok ve chmelařství pak kromě funkčně i konstrukčně výjimečných staveb, které se nikde na světě v takové koncentraci nedochovaly, přinesl do města i řadu dalších funkcí.

Původní verze nominační dokumentace byla zpracovávaná jako sériový statek s názvem „Žatec - město chmele“, který obsahoval rozsáhlou komponentu s historickou částí města, a velký, v současnosti nefunkční pivovar v jeho blízkosti, jako doklad odvážného podnikatelského počinu souvisejícího s využitím zdejšího chmele. Související srovnávací analýza byla tedy zaměřená pouze na oblasti, v nichž se pěstuje chmel. Hodnocení nominace proběhlo v období 2017-2018.

Z dialogu s experty ICOMOS na hodnotícím Panelu v listopadu 2017, hodnotícího posudku a po projednání Výborem pro světové dědictví v roce 2018 se ukázalo, že přístup založený pouze na specifikách městské struktury a zástavby je příliš úzký. Výborem světového dědictví bylo rozhodnuto (42 COM 8B.26), že „odkládá přezkoumání nominace Žatec - město chmele, Česká republika, na seznam Světového dědictví, s cílem umožnit smluvnímu státu za pomoci rad ICOMOS a Centra světového dědictví, bude-li o to požádáno, prohloubit výzkum tématu pěstování chmele a jeho zpracování, stejně tak i téma navrhovaného statku a jeho širšího okolí, které by bylo zaměřeno na oblasti potenciálního významu, kde lze identifikovat oblasti tradičního pěstování a zpracování chmele a jejich dopady na krajinu, a pokud bude možno vytvořit rozsáhlou studii, pak znovu zvážit rozsah nominace.“

Rozhodnutí Výboru Světového dědictví bylo projednáno s představiteli samosprávy a místní komunitou. Výsledkem byla dohoda, že zájem na pokračování projektu trvá a že bude využito i doporučení formulované v uvedeném rozhodnutí Výboru. V dialogu s experty ICOMOS bylo společně potvrzeno, že revidovaná nominace se zaměří na ojedinělá specifika pěstování a zpracování chmele a dopady této činnosti jak na krajinu, tak na město Žatec jako světové centrum zpracování a obchodu s chmelem.

O novém konceptu nominační dokumentace, a její související komparační části, proběhla v roce 2019 poradní konzultace s ICOMOS (Midstream Process). Její terénní části i závěrečná zpráva Interim Report doporučila, aby nová komparace nad rámec uvedení dalších krajin, kde je chmel pěstován, srovnávala obecněji i další relevantní zemědělské krajiny.

Obsah původní komparační analýzy samozřejmě zůstává věcně v platnosti a byl i zahrnut do následujícího textu. Studie byla ale rozšířena o poznatky získané při studiu dalších zemědělských krajin, zdánlivě odlišných, v nichž se ale rovněž pěstují plodiny, které formují její obraz a sídla komunit, jež v kulturních krajinách žijí a hospodaří. Z toho důvodu se sluší mezinárodní organizaci ICOMOS poděkovat, že svou metodickou pomocí v rámci Midstream Process přispěla k tomu, abychom se pokusili široké i expertní veřejnosti mimo Českou republiku přiblížit odlišnosti či podobnosti pěstování a zpracování chmele s jinými široce pěstovanými plodinami zastoupenými na Seznamu světového dědictví.

Nové pojetí nominace je důvodem, proč jsme se rozhodli nekomparovat pouze sklady a zpracovatelská zařízení určená pro jedinou komoditu. A to navzdory, že Pražské předměstí komponenty 02 nabízí výjimečnou hustotu chmelových skladů a dalších budov souvisejících s obchodem chmelem, které svědčí o zlatém období průmyslového rozvoje zpracování chmele. Mnoho budov a technického vybavení zůstalo v původním stavu, což spolehlivě poskytuje autentický dojem chmelařského odvětví a jeho vlivu na architekturu a tvar města. Navrhovaná výjimečná světová hodnota je vyjádřena spíše spojením prvků souvisejících s chmelem v krajině v rámci venkovsko-městského souboru. Proto jsme se rozhodli obecněji porovnat kulturní krajiny spojené s pěstováním a zpracováním konzumních plodin, neboť jedinečnou hodnotou nominované kulturní krajiny je právě komplexnost a vzájemná provázanost jednotlivých složek v ní zachovaného chmelařského dědictví, které společně podávají ucelený doklad o pěstování, zpracování a obchodu s touto komoditou.

Vzhledem k tomu, že na Seznamu světového dědictví nefiguruje doposud žádný statek reflektující dědictví spojené s pěstováním, zpracováním a obchodem chmelem, byla přednostně provedena analýza všech významných světových chmelařských oblastí (*podkapitola 3.2.a*), která obsahuje 24 oblastí pěstování chmele ve světě.

S využitím doporučení ICOMOS a s cílem pro objektivní srovnání, byly dále vybrány relevantní kulturní krajiny spojené s pěstováním a zpracováním konzumních plodin zapsaných na Seznamu světového dědictví

(World Heritage List) a dalších zemědělských krajin figurujících na Indikativním seznamu (Tentative list) (*podkapitola 3.2.b*).

KATEGORIZACE STATKU

Pro nominaci Žatec a krajina žateckého chmele byla zvolena kategorie kulturní krajiny dle Prováděcích směrnic pro naplňování Úmluvy o světovém dědictví UNESCO, 2019 (dále jen OS), paragraf 47, na základě definice, článek 6 v příloze 3 „Směrnice pro zápis specifických typů statků na Seznam světového dědictví": Kulturní krajiny jsou kulturními statky a představují „kombinovaná díla přírody a člověka" článek 1 Úmluvy. Tyto krajiny ilustrují vývoj lidské společnosti a osídlení v čase pod vlivem fyzických omezení a/nebo příležitostí prezentovaných jejich přírodním prostředím a následnými sociálními, ekonomickými a kulturními silami, vnějšími i vnitřními.

Článek 7 provádí výběr kulturních krajin ..."na základě jejich Výjimečné světové hodnoty z hlediska jasně definovaného geokulturního regionu a také jejich schopnost ilustrovat podstatné a zřetelné kulturní prvky těchto regionů".

Článek 10 uvedené Přílohy dále uvádí, že „kulturní krajiny se dělí na tři hlavní kategorie". Z jejich charakteristiky jednoznačně vyplývá, že Žatec a krajina žateckého chmele je příkladem kategorie (ii) organicky se vyvíjející krajiny. S ohledem na stále zde prováděné, udržované a rozvíjené pěstování a zpracování chmele, jde o krajinu živou, pokračující (kontinuální), ve které se od středověku projevoval vliv monokultury/ chmele na agroekonomický systém včetně projevů technologického vývoje v pěstování a šlechtění chmele a návazného zpracování a obchodu. Celý systém měl zároveň socioekonomický vliv na venkovskou i městskou část nominovaného statku od středověku až po současnost. Žatec je významným příkladem městského středověkého chmelařského centra, které má dodnes velký význam.

Z uvedených důvodů je nominovaný statek prezentován jako živá pokračující krajina.

Pro tuto nominaci a její rozsah je dále velmi významný Článek 11, který, mimo jiné komentuje, jak má být při nominaci volen rozsah kulturní krajiny, když uvádí: „Rozsah kulturní krajiny vybrané k zápisu na Seznam světového dědictví se váže k její funkčnosti a srozumitelnosti. V každém případě musí být vybraný vzorek dostatečně velký pro to, aby adekvátním způsobem reprezentoval celek kulturní krajiny, kterou ilustruje...".

TYP STATKU

Žatec a krajina žateckého chmele je zároveň nominací sériového statku tvořeného dvěma komponentami. Ve smyslu článku 137 a) Operační směrnic, obě komponenty „...odkazují na kulturní, sociální a funkční vazby v průběhu času, které jsou v krajině propojené."

Dopady pěstování a zpracování chmele v krajině nominovaného statku jsou jasně rozpoznatelné a viditelné jak ve venkovské, tak v městské komponentě. Venkovská komponenta dokládá proměny krajiny chmelnic v průběhu roku, a to v autentických historicky doložených polohách produkčních ploch, provázání chmelnic na specifické chmelařské venkovské objekty, stabilitu historických cest, jež byly využívány v krajině, i v cestách do města Žatce. V městské komponentě jde o dispozice areálu zpracovatelských chmelařských objektů, panorama komínů sušáren a síříren chmele včetně pozůstatků dokladů sušení na historických půdách.

Využití a význam žateckého chmele je celosvětový, přestože jeho pěstování je územně limitované. Je tedy zajímavé, jak tato plodina dodnes ve světě zastupuje právě region, který již od středověku byl jeho významným dodavatelem do dalších zemí. V tomto ohledu má chmel hodně společného s jinými plodinami, jež jsou světově oblíbené, ale přírodní podmínky pro jejich pěstování v přirozeném prostředí jsou omezené (obecně plody tropického a subtropického pásma, například tabák, káva, rýže.

Chmel jako monokultura, jejíž podoba je v produkčním věku rostliny každoročně stejná, je specifický:

- povahou rostliny, která chmelové hlávky plodí a jejími nároky na klimatické a půdní podmínky;
- plodinou jako takovou;
- podobou polí, kde se pěstuje;
- povahou sklizně hlávek a nezbytností rychlého zpracování;
- minimálním váhovým podílem na výsledném produktu (většinou pivo);
- využitím specifických budov, kde se chmel češe, suší, skladuje.

ÚVOD DO KOMPARACE KULTURNÍCH KRAJIN

„Existuje celá řada krajin, které reprezentují různé regiony světa. Jako kombinovaná díla přírody a lidstva vyjadřují dlouhý a úzký vztah mezi národy a jejich přirozeným prostředím."

Uvedenou citaci obecného motta z webu Centra světového dědictví, které uvozuje specifickou a ucelenou informaci o kulturních krajinách, jsme si vypůjčili pro vysvětlení k pojetí této části komparační analýzy.

Od roku 1992, kdy se Úmluva o ochraně světového dědictví stala prvním mezinárodním právním nástrojem k rozpoznání a ochraně kulturních krajin, a Výbor na svém 16. zasedání přijal pokyny k jejich zařazení na Seznam světového dědictví, staly se kulturní krajiny početnou složkou tohoto prestižního Seznamu. Pojem „kulturní krajina“ však zahrnuje velmi rozmanité projevy interakce mezi člověkem a jeho přirozeným prostředím. Nově předkládané nominace kulturních krajin se musejí v komparativní části nominační dokumentace vypořádat nejen se základním zařazením dané krajiny do základních kategorií, ale v jejich rámci pečlivě vybrat relevantní paralely anebo vysvětlit, čím je krajina odlišná a výjimečná.

Kolektivní expertní znalost zemědělských krajin se v tomto směru neustále vyvíjí vlivem dalších nominací, při nichž jednotlivé státy přinášejí nové poznatky v dílčích komparačních analýzách. Komplexní přehled a definitivní typologie zemědělských krajin, k nimž by se nominovaný statek - Žatec a krajina žateckého chmele - mohl přímo vztahovat, však není k dispozici.

Výše zmíněná skutečnost byla pro Českou republiku novou velkou výzvou při přípravě této nominační dokumentace, a i při výběru zemědělských krajin, které by měly být alespoň stručně okomentovány pro srovnání s krajinou žateckého chmele.

Na Seznamu světového dědictví k roku 2020 figuruje již více než sto kulturních krajin (114 na jaře 2020), nichž 5 je přeshraničními statky. Desítky dalších kulturních krajin figurují na Indikativním seznamu (Tentative listu) v záměrech mnoha států. Z uvedeného počtu kulturních krajin obsahuje Seznam světového dědictví 19 takových, jejichž Výjimečná světová hodnota a kritéria jsou spojeny s pěstováním a zpracováním konzumní plodiny v daném místě, tedy krajiny přímo ovlivněné zemědělskou kulturou, která formovala krajinu, sídla a obyvatelstvo.

Kulturní krajiny světového dědictví vybrané pro tuto komparaci jsou produkční zemědělskou krajinou. Tyto statky jsou připomenuty krátkými anotacemi, pro něž byly vybrány takové aspekty, jež jsou relevantní pro nominovaný statek. Je zjevné, že OUV byla nejčastěji přiznána zemědělským krajinám, jejichž vizuální charakter utvářely monokultury. Takový charakter má bezpochyby i nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele.

OUV některých zemědělských krajin rozvíjejí atributy reflektujícími i místní komunitu, vernakulární architekturu souvisejících sídel nebo dokonce významnou slohovou architekturu souvisejících měst. I takové shrnutí lze uplatnit pro nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele.

Řada zemědělských kulturních krajin je výjimečná nejen pěstováním a zpracováním sklizené plodiny v daném místě, ale rovněž i následným zpracováním, často do konečného produktu připraveného ke konzumaci. Takový aspekt se týká především většiny statků prezentujících dědictví viniční kultury a výroby vína či nápojů na víně založených, dále také pěstování agáve a jejího zpracování do nápoje tequily, zpracování olivového oleje nebo výroby doutníků z usušeného tabáku.

Vedlejším poznatkem komparační analýzy je skutečnost, že z plodin, které jsou obsaženy v lokalitách komparovaných v této analýze a jsou základem daných zemědělských krajin, má nominace krajiny chmele České republiky přímé paralely v zásadě pouze v krajinách viničních. Další plodiny, jež jsou spojeny s OUV na Seznamu světového dědictví zapsaných krajin, byly a jsou pěstovány či obchodovány napříč světovými regiony (káva, čaj, rýže, olivy, datlové palmy, tabák atd.), a jsou primárně pěstovány v jiných klimatických pásmech.

OBECNÁ VÝCHODISKA PRO KOMPARACI KULTURNÍCH KRAJIN

Základním referenčním materiálem při zvažování nominací na Seznam světového dědictví je dlouhodobě známá studie ICOMOS „Filling the Gaps - an Action Plan for the Future“, zkráceně citovaná i jako „Gap Report“, z počátku 21. století. Studie upozorňuje na tematickou nevyváženost Seznamu světového dědictví a označuje kulturní krajiny jako zajímavý a žádaný typ pro sledování potenciálu pro vyvážený World Heritage List.

K základům této studie ICOMOS patřily již výsledky řady expertních setkání, jejichž výsledkem je „Globální strategie pro reprezentativní, důvěryhodný a vyvážený Seznam světového dědictví“ („The Global Strategy for a Representative, Credible nad Balanced World Heritage List“). Tato Strategie vysledovala řadu „gaps and imbalances“ na (tehdy) existujícím Seznamu světového dědictví. Mezi nimi je k nominované kulturní krajině z hlediska časového rámce a tématu relevantní zejména tato teze: „Obecněji řečeno, všechny živé kultury - a zejména ty „tradiční“ - se svou hloubkou, bohatstvím, složitostí a rozmanitými vztahy s okolím na seznamu figurovaly jen velmi málo.“ Závěrečné části této studie mimo jiné uvádějí: „(Druhým) hlavním zaměřením je potřeba identifikovat statky, které jsou na Seznamu nedostatečně zastoupeny nebo vůbec nejsou zastoupeny, a to prostřednictvím posouzení hodnot kulturních statků, jež může zvýraznit jejich vlastnosti, které dosud nebyly jako významné pro pro nominaci zvažovány.“

Téma kulturních krajin bylo pro Seznam světového dědictví otevřeno na základě mnohokrát citovaných závěrů 16. zasedání Výboru pro světové dědictví v roce 1992, kde byly definovány obecné kategorie (viz výše).

Po deseti letech zkušeností s nominacemi kulturních krajin (2003) byl z iniciativy Centra světového dědictví

připraven analytický dokument P. J. Fowlera, který rozebral vývoj nominací v segmentu kulturních krajin za období 1992-2002, neboť v roce 2002 bylo na Seznamu již 30 takových statků. Fowlerova studie navíc již tehdy dokládala, že i ze statků na WHL zapsaných ještě před rokem 1992 (tedy uznáním „kulturních krajin jako specifika“ má zhruba dalších 70 rysy kulturní krajiny, byť dříve takto nominovány a nazývány být nemohly). Ve svých shrnutích P. J. Fowler předpověděl velký zájemo tento typ nominací a odhadoval další stovku zhruba v období dalšího desetiletí. Metodický rozsah tohoto materiálu jde daleko nad rámec detailů, jež lze přímo vztáhnout pro komparaci chmelařské krajiny, ale je důležité i naši studii zařadit do tohoto kontextu.

P. F. Fowler zakončil svou práci souborem přehledných 12 doporučení, jak dále v oblasti kulturních krajin pokračovat, jež i s odstupem 18 let zůstávají v platnosti: Dlouho před formulací „Doporučení UNESCO k historické městské krajině (2011)“ zde totiž doporučil nahlížet zejména menší historická města jako svébytné „městské krajiny“ s vlastním charakterem (což v případě nominovaného statku velmi dobře reprezentuje panoramaticky výrazná urbánní krajinná komponenta města Žatce). Jedno z doporučení již tehdy apelovalo na zapojení místních komunit do přípravy nominace a do návazné péče o takovou krajinu, což bylo v případě Žatce a krajiny žateckého chmele dokonale naplněno. Z metodického hlediska je zásadní doporučení číslo 11, kde m.j. uvádí:

„...dříve, než bude navrženo příliš mnoho dalších nominací pro pokračující zemědělské krajiny, zejména z Evropy, by měla být zpracována řada regionálních tematických studií o zemědělských krajinách (jak povahy pastevecké, tak produkční) s cílem získat globální přehled a kritéria, jak v tématech světového dědictví rozlišovat potenciální kulturní krajiny, jež jsou výsledkem nejběžnějšího využívání půdy v rámci světa“.

K takovým doporučeným analytickým počinům lze bezpochyby přiřadit speciální číslo revue World Heritage č. 69, které vyšlo v roce 2013. Zabývalo se základním srovnáním zemědělských krajin jako jednoznačně krajin kulturních. Kromě několika podrobněji popsaných příkladů krajin obsahuje dva inspirativní zobecňující články, které velmi napomohly metodě nahlížení na optimální formu srovnání nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele na Seznam světového dědictví:

Ana Luengo v článku World Heritage Agricultural Landscapes připomíná zejména velmi důležitý společný slovní základ pojmů kultura a kultivace (culture a cultivation) a uvádí mnohačetné společenské souvislosti zemědělských krajin. Konkrétnější je pak Pierre-Marie Tricaud v článku Agricultural Landscapes in a World Heritage Context, v němž rozebírá nekonečnou diverzitu zemědělských systémů. Ty článek rozdělil z různých pohledů, z čehož je pro naši komparaci důležité i dělení podle obecných charakteristik plodin a produktů, takže uvádíme celý výčet: základní potraviny (obiloviny, hlíznaté plodiny), ovocné rostliny a dřeviny, u nichž se z většiny šťáv fermentací lze získávat i další produkty včetně alkoholických nápojů; olejnaté rostliny (olivy, slunečnice), rostliny s vysokým obsahem cukru (třtina, cukrová řepa, atd.); stimulující rostliny s obsahem alkaloidů (káva, čaj, kakao, tabák), jež vyžadují řadu následných procesů (sušení listů, pražení zrnek, apod.).

Velkými dalšími skupinami zemědělských krajin jsou podle P. M. Tricauda i krajiny specializované na textilní základnu (len, konopí, bavlna, juta atd.) a krajiny s chovem přežvýkavců, kteří zajišťují mléko, maso, kůži, ale zároveň v nemalé míře poskytují svou energii jako pracovní a nákladní zvířata a jsou nezastupitelní v agropastevních systémech.

Z hlediska obrazu kulturní krajiny jsou velmi důležitými nejrůznější systémy využití půdy, resp. míra nezbytné úpravy území (terénu) pro účely intenzívnější zemědělské produkce. V tomto ohledu jsou i na Seznamu světového dědictví velmi dobře známé produkční umělé terasy, vizuálně ve svém rozsahu a nejrůznějším spádu kopců a pohoří obvykle až spektakulární (rýžové terasy na Filipínách, viniční terasy v italských svažitých krajinách, zajímavé terasy afrického národa a oblasti jménem Konso). Početné jsou zemědělské krajiny s důmyslnými systémy využívání vodních zdrojů včetně umělých kanálů nebo akvaduktů (rýžová pole, krajina s olivami a vinicemi v Palestině, archeologizovaná nebo částečně reliktní krajina starých kávových plantáží nebo teras s olivovníky či vinicemi. Vizuálně výrazné jsou systémy hospodaření na polích obehnaných zděnými ohrazeními (např. vinice na ostrově Pico).

V závěrečné části autor opět uvádí, že u produktů a komodit, jež jsou pěstovány ve více zemích nebo i ve více světových regionech je obtížné určit „které krajiny v každém typu jsou reprezentativnější, symboličtější nebo výjimečné“. Tematické číslo World Heritage Revue tedy potvrdilo, že témata produkčních krajin, důležitá pro nominaci Žatec a krajina žateckého chmele mají ještě mnoho otevřených otázek a tematické globální studie zatím nejsou k dispozici.

I s odstupem dalších let se ukazuje, že studium provázanosti činnosti člověka a krajiny, ve které po generace využíval přírodní podmínky pro nejrůznější zemědělské činnosti, zůstávají aktuální. Monokultury plodin na Seznamu světového dědictví zatím nezastoupené obohacují znalosti lidstva o doklady, jak různorodé úspěchy byly dosaženy při využívání, a dokonce šlechtění původně planých rostlin zejména tam, kde byly pro pěstování optimální přírodní podmínky.

V roce 2017 došlo ICOMOS-IFLA k přijetí pravidel týkající se dědictví venkovských krajin. Můžeme

konstatovat, že nominace Žatec a krajina žateckého chmele plně vyhovuje znění jejich preambule i definice, které uvádí „venkovskou krajinu jako dědictví." Z mnoha myšlenek lze uvést konkrétní: „Venkovské krajiny jako dědictví zahrnují technické, vědecké a praktické znalosti související se vztahy mezi člověkem a přírodou". Tato myšlenka se dokonale hodí k naší nominaci. Žatec a krajina žateckého chmele dobře: „... prokázat spojení mezi lidmi a jinými živočišnými druhy napříč oblastí ...", jak je uvedeno v odstavci věnovaný důležitosti: „... krajiny používané pro produkci nebo sklizeň rostlin".

KRITÉRIA VÝJIMEČNÉ SVĚTOVÉ HODNOTY A ZÁKLADNÍ KOMPARAČNÍ ATRIBUTY

Kritéria vybraná pro definici Výjimečné světové hodnoty jsou (iii), (iv) a (v). Zdůvodnění viz *kapitoly 3.1 a 3.3*. Základními komparačními atributy dokazujícími jedinečnost nominovaného statku byly s ohledem na kritéria stanoveny:

1. Časový úsek - kritérium (iii), (v)

Kontinuita využívání krajiny (při pěstování až po zpracování chmele). Především v komparaci s chmelařskými oblastmi.

2. Vliv inovace konstrukce typu žatecké drátěnky na ostatní - (v)

Vysoké konstrukce chmelnic (výšky 6,5-7 metrů) a vliv inovované tzv. žatecké drátěnky na technologie konstrukcí ve světových chmelařských oblastech. Především v komparaci se chmelařskými oblastmi.

3. Vizuální projev krajiny - (iv), (v)

Dynamicky se projevující krajina zejména v období květen-září (při optimálních podmínkách rostliny s denním přírůstkem přibližně 10-20 cm). Rostlina dorůstá stropu konstrukce a vlivem toho vytváří vjem chmelového moře. V rámci chmelařské krajiny se všechny komparované chmelařské oblasti projevují vizuálně velmi podobným způsobem. Tento atribut byl sledován především v souvislosti s ostatními zemědělskými krajinami.

4. Dochovaná propojenost venkovského výrobního a městského zpracovatelského celku chmelařských staveb, specifická typologie stavebních struktur - (iv)

Představuje historické propojení venkovské pěstitelské krajiny a její vazby na zpracování v městské krajině. Venkovská konzervace chmele sušením - typické stavby sušáren, následná část zpracovatelského procesu (dosoušení, čištění, lisování, konzervace sířením) se pak odehrávala v Žatci jako centru mezinárodního obchodu a transportu, jehož stavby se zcela přizpůsobily zpracování chmele. Jedinečná koncentrace specifických staveb pro chmel. V komparaci se všemi krajinami.

5. Certifikace kvality a vědecký šlechtitelský výzkum v rámci statku - (iii), (v)

Přítomnost funkčního certifikačního procesu s garancí státu s vazbou od výroby chmele po transport do certifikačního střediska v rámci nominovaného statku a zpětně výzkumné základny z městské komponentě 02 do venkovské komponenty 01, která je plně pod kontrolou pěstitelů chmele. V komparaci se všemi krajinami.

METODA PRÁCE NA KOMPARACI ZEMĚDĚLSKÝCH KULTURNÍCH KRAJIN

Srovnávání krajin s chmelnicemi rámcově navazuje na obecné studie ve výše uvedeném čísle World Heritage č. 69 z roku 2013. Krajiny s chmelnicemi v citovaných článcích však nebyly ani zmíněny, ale obecné poznámky k možným hlediskům nahlížení zemědělských krajin byly velmi inspirativní.

V návaznosti na dosavadní konzultace s ICOMOS jsme si uvědomili, že je potřebné srovnat nejen krajiny s chmelnicemi navzájem, ale přinést základní srovnání s dalšími příbuznými produkčními zemědělskými krajinami. Byly proto studovány vybrané nominační složky již zapsaných statků světového dědictví, zejména takových, které v produkci pokračují a obsahují i velká pole monokultur nebo i odkazy k dochovaným dokladům starších zemědělských aktivit.

Je potřebné uvést, že zejména komparační studie zemědělských kulturních krajin zapsaných na Seznam světového dědictví se jen málokdy zabývají plodinou nad rámec té, jež určujíce charakter dotčené nominované krajiny. Žádné studie se nezabývaly krajinami s chmelnicemi. Je tedy zjevné, že krajiny s chmelnicemi jsou nejen objektivně relativně málo rozšířeným, ale zjevně i málo obecně známým typem krajiny. S cílem vysvětlit specifika a výjimečnost nominovaného statku bylo pro tento nominační projekt účelné pokusit se porovnat i zdánlivě typologicky odlišné krajiny. Věříme, že na základě zdůraznění určitých aspektů pěstování, přírodních daností a morfologických souvislostí, povahy rostlin, sezónnosti sklizně a vazbě na místní obyvatelstvo se tak podařilo sestavit plastický přehled o podobnostech i odlišnostech statku Žatec a krajina žateckého chmele od těch, jež zastupují jiné světově uznávané velkoplošné zemědělské monokultury.

Kulturní krajiny spojené s pěstováním zemědělských plodin jsou zcela specifickým typem kulturních krajin. Více než obě další obecné kategorie kulturních krajin (tedy ty komponované nebo asociativní) jsou krajiny zemědělské úzce spojeny s přírodními podmínkami pro pěstování určité plodiny.

Nejvýraznější vizuální charakteristikou zemědělské krajiny a podmiňujícím faktorem pro hospodaření je morfologie terénu: některým plodinám se daří i na svažitých terénech, jiné vyžadují horizontální nebo uměle připravené terasovité plochy z důvodu zavlažování. Další odlišnosti úzce souvisejí s místním

klimatem, neboť a úspěšnost pěstování se vždy odvíjela od potřebné teploty vzduchu a/nebo vlhkosti, intenzity slunečního svitu apod. Důležité jsou vlastnosti konkrétního půdního profilu, který se i v rámci téhož klimatického pásma může zásadním způsobem odlišovat podle geologické skladby podloží. Není výjimkou, že i plodiny světově významných krajin jsou nenáročné a daří se jim na chudých půdách (agáve), jiné jsou velmi citlivé na jemné odlišnosti půdního složení (specifické druhy vinné révy, žatecký chmel, aj.)

Zemědělské krajiny, které jsou uznány jako součást světového dědictví, jsou často specifické tím, že v sobě uchovávají svědectví o dovednostech člověka využívat své přirozené prostředí nebo tvořivě umisťovat nebo formovat stavby spojené se zpracováním plodin.

Krajiny světového dědictví obvykle obsahují pěstební plochy s plodinami pěstovanými na témže místě po staletí. To platí bez ohledu na to, že některé druhy je nutné každoročně vysazovat (rýže, tabák), a jiné rostou na víceletých, někdy i velmi dlouhověkých dřevinách (olivy, čajovník, ale i vinné hrozny, chmelové hlávky) nebo jsou produktem jiné víceleté rostliny (cukrová třtina, agáve). Stabilita plodiny je pak základem zúročení místních generačních znalostí a je i základem místní invence ke zdokonalování místních technik. To je i případ nominovaného statku.

Zemědělské krajiny, jež představují světové dědictví, obvykle také svědčí o postupné nebo i revoluční proměně technik pěstování a zpracování. V některých krajinách jsou osvědčené postupy s vyšším podílem ruční práce udržovány i tehdy, kdy na jiných místech byl zvýšen podíl mechanizace, ale pokračování v tradicích dokonce potvrzují vyšší kvalitu tradičních postupů a zvyšují i komerční úspěch takových plodin.

Některé světové zemědělské krajiny reprezentují pokračující, stále živý obraz pěstování plodin úzce spojený s obživou venkovského obyvatelstva, v nichž do dnešní doby přetrvaly nejen ruční metody činností na polích a plantážích, ale které v sobě obsahují mnoho etnických a náboženských aspektů, při nichž je produkční cyklus úzce spojen s lidovými tradicemi a místními rituály. Takové zemědělské krajiny mají velmi úzký vztah k venkovu v celém procesu pěstování a zpracování. Je i zajímavé, že takové plodiny zpravidla nejsou jednoúčelové, ale dávají svým pěstitelům i více způsobů využití. V takových případech je jednoznačné, že obyvatelstvo, které plodinu pěstuje, ji také přímo nebo nepřímo konzumuje, a pouze přebytky dává do obchodních návazných procesů. Některé zemědělské krajiny dlouhodobě využívaly otrockou práci, což se týká řady koloniálních zemí tropického pásma a plodin náročných na manuální práci, kde výjimečná světová hodnota krajiny spočívá nejen ve vlastních plantážích, úpravách krajiny pro pěstování a zpracování plodin, ale definuje se i na základě dokladů života v minulosti nesvobodných lidí.

SLEDOVANÉ ATRIBUTY U KOMPARACÍ KULTURNÍCH KRAJIN

Jak je výše naznačeno, v řadě kulturních krajin má pěstování ekonomicky úspěšných plodin výrazný podíl na atributech OUV. S cílem vysvětlit podobnosti, odlišnosti a specifika nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele ve srovnání se zemědělskými produkčními krajinami zapsanými na Seznamu světového dědictví či na Indikativních seznamech, byly proto sledovány tyto hlavní aspekty, které jsou pro takové krajiny významné:

- Vlastní rostlina/dřevina a plodiny z hlediska jejích charakteristik, (včetně toho, zda je k jejímu pěstování nezbytná technická podpěra), případně přímé srovnání s chmelem;

- Cyklus růstu a sezónnost sklizně, a tedy dynamika podoby pole/plantáže v průběhu roku nebo cyklu životnosti rostliny/dřeviny;

- Náročnost plodiny na vodu, a tedy nezbytnost či existence uměle vylepšovaného vodního systému v krajině;

- Proces sklizně, kdy a jak dlouho probíhá v konkrétní srovnávané krajině;

- Proces zpracování v konkrétní srovnávané krajině, resp. využití plodiny, její jednostrannost či víceúčelové využití producenty, a tedy i vztahy, rituály, víra;

- Vizuální dynamika pěstování plodiny v širším obraze krajiny a její sezónní proměnnost;

- Odborné aspekty vážící na plodinu - vědecký přínos recentních generací navazujících na zkušenosti generací starších; certifikace, výzkum, šlechtitelství (v rámci statku);

- Přírodní podmínky pěstování plodiny obecně a případně konkrétní u srovnávané krajiny (případně včetně nadmořské výšky a náročnosti na přirozené srážky, sluneční svit);

- Dopady pěstování a zpracování plodiny na obraz souvisejících vesnic a/nebo města, správního centra;

- Existence nezbytných navazujících vztahů venkova a určitého města, které zajistilo finální fázi zpracování a případné další procesy před vlastním využitím plodiny;

- Případná další specifika.

Zdaleka ne všechny zemědělské krajiny, které jsou na Seznamu světového dědictví již zapsané nebo jsou uvedeny na Indikativním seznamu, demonstrují svou OUV v úplnosti tohoto výše uvedeného zvoleného souboru charakteristik.

Nelze rovněž pominout tu skutečnost, že řada krajin zapsaných na Seznamu světového dědictví nese jako základ své OUV atributy charakteristické pro kulturní krajiny komponované a asociativní, což ale neznamená, že by jejich součástí nebyly produkční zemědělské plochy, což je velmi časté u vizuálně atraktivních vinic, vážících na významné architektonické soubory, města a vesnice: V České republice je to například velkorysý komplex Kulturní krajiny Lednice-Valtice, jež zahrnuje velké plochy mimořádně malebných vinic, stejně jako produkční pole okolo svých vesnic. Podobně zahrnuje výrazné partie s vinicemi například kulturní krajina Wachau, která se rozkládá na úpatí údolí Dunaje v Rakousku, ve Francii údolí Loiry mezi Chalonnes a Sully-sur-Loire nebo v SRN Údolí Rýna Zajímavé kombinace hodnot v kulturní krajině představuje indonéský statek, jímž je Kulturní krajina provincie Bali: systém subakůjako projev filozofie TriHitaKarana, která se skládá z pěti rýžových teras a jejich vodních chrámů, které již od 11. století sledovaly ekologii využívání rýžových teras v měřítku celých povodí a statek jako celek přitom nese významné prvky architektonické kompozice krajiny, a jistě by se našly další. Takové krajiny však nebyly pro komparační komentáře vybrány, protože jejím účelem není přinést úplný výčet světových kulturních krajin, ale pouze takových, jejichž hodnota a význam je založen na produkčních monokulturách.

Na základě obecného rozboru spektra statků zapsaných na Seznamu světového dědictví lze již před následujícím rozborem konstatovat, že v žádné kulturní krajině zapsané na Seznamu světového dědictví nejsou uváděny produkční chmelnice a nejsou v popisech daných světových statků uváděny ani jako doplňková součást jejich hodnot.

OUV kulturní krajiny bezpochyby přispívá její vizuální stabilita, která je dána víceletými až trvalými monokulturami. Například v Evropě představují vizuálně stabilní rozsáhlé krajiny vinic a olivových hájů, plantáže s korkovými duby nebo ovocné sady (nověji vysazované ve formě plantáží s ovocnými stěnami, které jsou samonosné nebo s pomocnými nosnými konstrukcemi, které je přibližují vzhledu vinic.)

Dalšími vizuálně stabilními produkčními krajinami jsou kromě dřevin místa s poli, jež jsou osázená víceletou rostlinou, a pro jejichž opakovanou produkci jsou pole nezbytně i v mezisezóně upravována nebo v nichž rostliny dokonce „přezimují“ venku (podle místních poměrů i překrytá proti „vymrznutí“ během zimních měsíců). Typickým zástupcem jsou například ovocné keříky jahodníků, jež na poli zůstávají více let. Existují i víceleté rostliny, které „přezimují“ přímo pod zemí (například další ve střední Evropě zavedená vytrvalá bylina chřest). Chmel je v tomto směru rovněž specifický, neboť je víceletý a přitom „po sklizni prakticky neviditelný“.

Komparace se tedy zaměřuje na kulturní krajinu s monokulturou, která na WHL není zastoupena, a přitom má významný dopad na vizuální podobu krajiny.



Pohled na Chrám Nanebevzetí Panny Marie od severu, Žižkovo nám., Žatec, 2016

3.2.a CHMELAŘSKÉ OBLASTI V ČESKÉ REPUBLICE A ZAHRANIČÍ

Chmel je s ohledem na potřebné klimatické podmínky ve světě pěstován mezi 35. až 55. rovnoběžkou severní šířky a 35. až 55. jižní šířky.

V České republice jsou vymezeny tři chmelařské oblasti: Žatecká a Úštěcká v Čechách a Tršická na Moravě. Žatecká chmelařská oblast je neobyčejně rozsáhlá. Její jádro tvoří okresy Louny a Rakovník. V okrese Louny jde o celkem 241 katastrálních území (z toho 27 v chmelařské poloze Podlesí a 35 v Údolí Zlatého potoka), v okrese Rakovník o 110 katastrálních území (z toho 14 a 8 ve výše uvedených polohách).

Poměrně hodně (44) katastrálních území navazuje i v okrese Kladno (jiných 5 katastrů zde patří do chmelařské oblasti Úštěcké), zatímco v dalších okresech jde o mizivý počet: Rokycany (6), Chomutov (3), Plzeň-sever (2). Celkem je to 406 katastrálních území. Hodnotné

Přehled oblastí pěstování chmele je řazen přednostně podle států (ČR, Německo a další oblasti v zahraničí) a podle časového období pěstování. Atribut číslo 3 -vzhledem k tomu, že vizuální projev chmelové krajiny je celosvětově podobný, atribut je vztažen hlavně v souvislosti s jinými zemědělskými krajinami.

	ZEMĚ, NÁZEV VÝZNAMNÉ CHMELOVÉ OBLASTI (SOUČASNÝ STAV NÁZVOSLOVÍ)	ČASOVÉ OBDOBÍ - ATRIBUT Č. 1 ČASOVÝ ÚSEK	VÝŠKA A VLIV INOVACE ŽATECKÉ DRÁTĚNKY NA VÝVOJ KONSTRUKCÍ V JINÝCH ZEMÍCH (ANO/NE) - ATRIBUT Č. 2	DOCHOVANÁ PROPOJENOST VENKOVSKÉHO VÝROBNÍHO A MĚSTSKÉHO ZPRACOVATELSKÉHO CELKU CHMELAŘSKÝCH STAVEB (ANO/NE) -ATRIBUT Č. 4	CERTIFIKACE, VĚDECKÝ ŠLECHTITELSKÝ VÝZKUM A PROVÁZANOST V RÁMCI STATKU (ANO/NE) - ATRIBUT Č. 5
	ČESKÁ REPUBLIKA				
1.	Žatecká chmelařská oblast, Česká republika	od 10. století	ANO	ANO	ANO
2.	Úštěcká chmelařská oblast, Česká republika	od 16. století	ANO	NE	NE (certifikace s garancí státu ANO, výzkum v rukou pěstitelů ANO)
3.	Tršická chmelařská oblast, Česká republika	od 19. století	ANO	NE	NE (certifikace s garancí státu ANO, výzkum v rukou pěstitelů ANO)
	NĚMECKO				
4.	HopgfenanbaugebietHallertau, Německo (Bavorsko)	od 9. století	ANO	NE	NE (Výzkumný chmelařský institut v Huellu - veřejné vlastnictví, řízeno zástupci pivovarů (4 osoby, bavorské vlády 1 osoba a zástupcem pěstitelů a obchodníků po jedné osobě)
5.	Hopgfenanbaugebiet Elbe -Saale, Německo (Sasko-Anhaltsko)	od 9. století	ANO	NE	NE (Výzkumný chmelařský institut v Huellu)
6.	HopgfenanbaugebietHersbruck, Německo (Bavorsko)	od 11. století	ANO	NE	NE (Výzkumný chmelařský institut v Huellu)
7.	Hopgfenanbaugebiet Hersbruck, Germany (Bavaria)	od 13. století	ANO	NE	NE
8.	Norimberk a Bamberk, Německo (Bavorsko)	od 14. století	ANO	NE	NE
9.	HopgfenanbaugebietTettnang, Německo (Bavorsko)	od 14. století	ANO	NE	NE (Výzkumný chmelařský institut v Huellu)

	ZEMĚ, NÁZEV VÝZNAMNÉ CHMELOVÉ OBLASTI (SOUČASNÝ STAV NÁZVOSLOVÍ)	ČASOVÉ OBDOBÍ - ATRIBUT Č. 1 ČASOVÝ ÚSEK	VÝŠKA A VLIV INOVACE ŽATECKÉ DRÁTĚNKY NA VÝVOJ KONSTRUKCÍ V JINÝCH ZEMÍCH (ANO/NE) - ATRIBUT Č. 2	DOCHOVANÁ PROPOJENOST VENKOVSKÉHO VÝROBNÍHO A MĚSTSKÉHO ZPRACOVATELSKÉHO CELKU CHMELAŘSKÝCH STAVEB (ANO/NE) - ATRIBUT Č. 4	CERTIFIKACE, VĚDECKÝ ŠLECHTITEL-SKÝ VÝZKUM A PROVÁZANOST V RÁMCI STATKU (ANO/NE) - ATRIBUT Č. 5
	DALŠÍ OBLASTI V ZAHRANIČÍ				
10.	Poperinge, Belgie	od 13. století	ANO, avšak nižší výška konstrukcí max. 6 m	NE	NE (výzkum - univerzity, soukromé aktivity)
11.	Alsasko, Francie	od 14. století	ANO	NE	NE (výzkum - univerzity, soukromé aktivity)
12.	Hrabství Kent, Paddock Wood, Velká Británie	od 16. století	ANO, avšak nižší výška konstrukcí (max. 6m), v současnosti povětšinou konstrukce (max. 4 m)	NE	NE (výzkum - univerzity, soukromé aktivity)
13.	George, Jihoafrická republika	od 17. století	ANO, avšak nižší výška konstrukcí	NE	NE (výzkum - univerzity, soukromé aktivity)
14.	Oblasti ve státech Washington, Oregon a Idaho,USA (severozápad)	od 18. století	ANO, avšak nižší výška konstrukcí (max. 5,5-6 m)	NE	NE (výzkum - univerzity, soukromé aktivity)
15.	Lubelská oblast, Polsko	od 19. století	ANO	NE	NE (výzkum - univerzity, soukromé aktivity)
16.	Nelson, Nový Zéland	od 19. století	ANO, avšak nižší výška konstrukcí (max. 5 m)	NE	NE (výzkum - univerzity, soukromé aktivity)
17.	Savinská dolina	od 19. století	ANO	NE	NE (výzkum - Chmelařský a pivovarský výzkumný institut v Žatci)
18.	Tasmanie, Victoria Austrálie	od 19. století	ANO, avšak nižší výška konstrukcí (max. 5 m)	NE	NE
19.	Žitomirská oblast, Ukrajina	od 19. století	ANO	NE	NE
20.	Čuvašská chmelařská oblast, Čeboksary, Rusko (Čuvašsko)	od 20. století	ANO	NE	NE
21.	Provincie Xinjang + Gansu, Čína	od 20. století	ANO, avšak výška max. 6 m	NE	NE
22.	Tono, Provincie Hokkaidó + Iwate, Japonsko	od 20. století	ANO	NE	NE
23.	Trienčanská oblast, Slovensko	od 20. století	ANO	NE	NE
24.	León, Španělsko	od 20. století	ANO	NE	NE (výzkum - univerzity, soukromé aktivity)

celky krajiny chmelnic lze vymezit ve všech třech chmelařských oblastech. Žádný však není srovnatelný s žateckou krajinou v nivě Ohře ani rozsahem či koncentrací, ale zejména stářím.

Mapu Žatecké chmelařské oblasti podle katastrů zapsaných na seznam zeměpisných označení v Evropské unii naleznete v *kapitole 7.b2*.

PŘEHLED SROVNÁVANÝCH LOKALIT V ROZLIČNÝCH CHMELAŘSKÝCH REGIONECH

ČESKÁ REPUBLIKA
ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ OBLAST (1.)

Nominovaný statek byl vybrán z nejúrodnější chmelařské polohy v Údolí potoka Blšanka, nazývaného také Zlatý potok. Základem jedinečnosti chmele v Žatecké oblasti jsou specifické přírodní podmínky. Tato oblast je od severozápadu chráněna Krušnými horami, Doupovskými vrchy a Českým středohořím, které vytvářejí tzv. dešťový stín.

Krajinný kontext navrhovaného statku demonstruje venkovská komponenta s chmelnicemi nacházejícími se v nejúrodnějších polohách této chmelařské oblasti. Z historie vyplývá, že rozloha chmelnic v oblasti Žatecka se několikrát i významně proměnila, ale vybrané území reprezentuje nejtrvalejší, staletími ustálenou polohu, zobrazovanou a popisovanou dlouhodobě v historických pramenech. Podrobnější charakteristika území zvoleného k nominaci je uvedena v *kapitole 2.a a 2.b*. a není zde opakována.

Území tohoto chmelařského regionu je poměrně rozsáhlé. Při výběru venkovské komponenty bylo primárním hlediskem kvalita území, koncentrace chmelnic i doložená délka pěstování chmele. V Žatecké chmelařské oblasti lze totiž vymezit více hodnotných krajin chmelnic, žádné však nenesou všechny atributy nominovaného území. Dokládají to již svědectví kartografických pramenů. Pro podrobnou sondu, která tyto závěry potvrzuje, bylo vybráno Ročovsko na severní straně vrchoviny Džbánu.

Na rozdíl od široké nivy řeky Ohře je krajina Ročovska zcela odlišně formována. Je tvořena soustavou paralelních, hluboce zaříznutých údolí, oddělených plochými hřbety, do značné míry stále zalesněnými. Ze všech krajin chmelnic u nás je krajinný rámec tohoto území nejpozoruhodnější. Velmi zajímavý je i vývoj, kterým se tato oblast, která je součástí chmelařské polohy Podlesí (v rámci Žatecké chmelařské oblasti), stala krajinou chmelnic.

Střediskem této krajiny je městečko, založené v polovině 14. století poblíž již existující tvrze. Městečko se zprvu nazývalo Bor, Dráčov, Vysoká obec, a teprve od roku 1470 je doloženo jméno Ročov (podle tvrze). V údolí pod ním byl v roce 1373 založen klášter augustiniánů poustevníků s kostelem Nanebevzetí Panny Marie.



Vzorně připravená chmelnice ke sklizni, Stekník, Žatecká chmelařská oblast, 2019

I. vojenské mapování (1780-1783) zde nezachycuje žádnou chmelnici. To samozřejmě neznamená, že by se zde chmel v té době (či v minulosti) nepěstoval, ale šlo o rozsahem omezenou produkci, kterou autoři mapy nepokládali za významnou k zachycení. (ve starších pramenech jsou chmelnice zmiňovány).

II. vojenské mapování (1842-1852) zaznamenalo úzký pás chmelnic podél řeky Hasiny od Hřivic po Solopysky a podél Pnětluckého potoka do Pnětuk a podél Výrovky směrem k Černodolu. Ve východnějších údolích chmelnice zachyceny nejsou.

III. vojenské mapování (1876-1878) ukazuje v údolí Hasiny podobný stav s tím, že nově chmelnice přibyly nad Solopysky, ale podél Pnětluckéhopotoka naopak vymizely.

Hlavní období budování zdejších chmelnic tedy nastalo až později. V Horním Ročově se pěstování chmele rozvíjelo od 60. let 19. století. Ortofotomapy z poloviny 20.století dokládají proces rušení chmelnic v údolních polohách a zřizování nových, výrazně větších v plochých polohách náhorních, kde se mohly lépe uplatnit velkoplošné technologie pěstování. V průběhu 2. poloviny 20. století byl tento proces dovršen, takže džbánské chmelnice dnes najdeme jednak na temenech hřbetů oddělujících jednotlivá údolí, ale prakticky vůbec ne podél hlavních potoků, kde chybějí širší nivy, tak typické pro Žatecké Poohří.

Ročovsko patří i v současnosti k nejkoncentrovanějším krajinám chmelnic v Čechách. Chmelnice zde pokrývají přibližně třetinu veškeré využívané zemědělské půdy mimo les. Zdejší vsi si zachovávají stavební dědictví chmelařské tradice a jejich hodnotu zvyšuje vesměs dobře dochovaná urbanistická struktura, tradiční vesnická zástavba, početné kostely, feudální sídla i další památky.

V ročovské oblasti se však nenachází žádné takové chmelařské centrum jako je město Žatec, které je centrem této největší chmelařské oblast s dochovaným rozsáhlým komplexem architektonicky unikátních chmelařských staveb pro zpracování chmele.

Všechny atributy chmelařského dědictví, jež by mohlo reprezentovat Ročovsko, od Žatce poměrně vzdálené, jsou obsaženy ve venkovské komponentě okolo vesnice Stekník.

ÚŠTĚCKÁ CHMELAŘSKÁ OBLAST (2.)

Tato druhá největší chmelařská oblast České republiky nese jméno podle historického městečka Úštěk. Zahrnuje okresy Litoměřice, Mělník a Česká Lípa. Podle městských knih lze písemně doložit počátky produkčního pěstování chmele do roku 1537. V této oblasti je nejznámější chmelařská poloha Polepská Blata, kde se produkuje nejlepší oblastní chmel, jak ve výnosu, tak v kvalitě. V 2. polovině 17. století začal nový rozvoj chmelařství a na vrchu Budína a na svazích údolí směrem k Tetčiněvsi vznikaly nové vinice.



Chmelnice v Radovesicích, v pozadí hrad Hazmburk, Úštěcká chmelařská oblast, 2004

Na I. vojenském mapování jsou nicméně zachyceny menší chmelnice jen východně od Liběšic (tedy západně od Úštěka). Teprve v polovině 19. století dokládá II. vojenské mapování značnou koncentraci chmelnic také například v okolí městečka Hoštky a vesnice Polepy (severně od Roudnice nad Labem). Zejména po roce 1850 se Úštěk stal významným centrem pěstování a zpracování chmele a roku 1865 zde byla zřízena známkovna chmele; místní chmel byl dodáván pod značkou Úštěcký chmel. Na obou předměstích byla postavena řada budov pro úpravu, balení a skladování chmele. Od té doby se plocha chmelnic zvětšovala v celé oblasti, ale dodnes z nich přetrvala jen menší část. Rovněž základem jedinečnosti zdejšího chmele jsou specifické přírodní podmínky. Úštěcko bezprostředně sousedí se žateckou oblastí.

Obecně lze konstatovat, že zpracování chmele v této oblasti probíhalo hlavně lokálně, ve venkovském prostředí. Zdejší chmel, s výrazně odlišnými aromatickými i chuťovými kvalitami, nikdy nedisponoval stejnou kvalitou jako chmel ze Žatecké chmelařské oblasti, i na trhu byl mnohem méně ceněný. Zdejší klima bylo navíc ideální pro pěstování ovoce, oblast se proto nikdy nebyla výrazně zaměřena na pěstování chmele. Ten byl ve zdejší produkci plodinou pouze doplňkovou. To se odrazilo i ve zdejším stavebním fondu, specifické stavby sloužící pro zpracování a uchování chmele jsou zde zastoupeny v menší míře, než je tomu ve vesnické komponentě nominovaného statku, jejich technologické vybavení je také mnohem jednodušší, často si jej místní sedláci vyráběli sami - inspirovali se přitom právě hvozdovými sušárnami rozšířenými na Žatecku. Ve městě Úštěk a okolí se dodnes nacházejí rozptýlené chmelařské stavby určené ke skladování a sušení chmele. V širším okolí města Úštěk jsou dochovány spíše jednotlivé vernakulární stavby ve vesnických sídlech s velkými půdními prostory určenými pro sušení chmele, které jsou charakteristické řešením střešních vikýřů ve více řadách. V severních částech chmelařské oblasti jsou pak stavby pro sušení a skladování chmele dochované ve větším počtu, zde již ovšem tradice chmelařství není živá a také chmel je zde v současné době pěstován na minimálních rozlohách.

TRŠICKÁ CHMELAŘSKÁ OBLAST (3.)

Je nejmladší z oblastí v České republice, její název je převzat od obce Tršice. První zmínka o pěstování chmele v Tršicích pochází již z roku 1506, v roce 1561 se připomíná pivovar. Chmelnice ale později zanikaly. Novodobý vývoj chmelařství začal roku 1861, kdy zde rolník Hynek Florýk ve spolupráci s významným chmelařským odborníkem prof. Janem Lamblem vysadil první chmelnici a jeho úspěchy vedly k rychlému zakládání chmelnic v Tršicích i okolí, čímž vznikla Tršická chmelařská oblast. V roce 1883 byl ustaven Chmelařský spolek pro Tršice a okolí, který hájil zájmy chmelařů, měl vlastní pokusnou chmelnici a díky jeho podpoře byla v roce 1927 postavena moderní budova Zemské odborné zemědělsko-chmelařské školy v Tršicích. V roce 1902 činila plocha chmelnic 867 ha. K redukci chmelnic došlo za 1. světové války, dále ve 30. letech 20. století a v období německé okupace (kdy na Moravě přetrvávalo jen 75 ha chmelnic).



Chmelnice u Velké Bystřice, v pozadí premonstrátský klášter na Sv. Kopečku, Tršická chmelařská oblast, 2011

Na počátku roku 1950 bylo na Moravě jen 60 ha chmelnic, potom začala jejich obnova a v roce 1958 existovaly již na ploše 289 ha, v roce 1976 564 ha, v roce 1980 675 ha a v roce 1990 1 135 ha. Po roce 1993 nastal opět útlum a v roce 1997 činila plocha chmelnic jen 876 ha.

Tršice u Olomouce jsou střediskem pěstování a skladování chmele v moravské části České republiky. Nachází se zde dva chmelařské sklady vybudované ve 20. století. Tradici chmelařství v Tršicích v současnosti dokládá zejména trvalá muzejní expozice v části tamního zámku. V blízkých obcích jsou dochovány jednotlivé památky, například samostatná vesnická sušárna chmele v Odrlicích. Neexistuje zde žádná větší koncentrace chmelnic ani žádná uceleně dochovaná chmelařské vesnice. Rovněž zde nikdy nevzniklo zpracovatelské a obchodní centrum, které by bylo možno srovnávat s Žatcem.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO

Německé oblasti patří do podobného klimatického území jako české země a již od středověku. Největší renomé týkající se pěstování chmele a kvality piva má ze všech zemí SRN Svobodný stát Bavorsko. Dochované záznamy o pivu a chmelu jsou ještě starší než záznamy české a pocházejí z 8. století.

Chmelařská produkční a obchodní střediska jsou dnes dochována rozptýleně, zejména v menších bavorských obcích a městech jako jsou: Mainburg, Wolnzach, Au i.d. Hallertau, Tettnang, Spalt, Hersbruck. Některé oblasti také daly název specifickým odrůdám chmele.



Chmelnicová konstrukce s betonovými sloupy, Hallertau, Německo, 2016

Chmelařské oblasti nesou názvy Hallertau (dominantní oblast), Hersbruck, Spalt, Tettnag, Elbe-Saale.

V současnosti je Německo leadrem světového obchodu chmelem, před USA, Českou republikou a Čínou. I přes tuto skutečnost, historicky ani v Německu není krajina nebo město, kde by došlo k takové masivní výstavbě souboru chmelařských staveb, jako v nominovaném statku Žatec a krajina žateckého chmele, resp. kde by se z některé historické etapy dochoval územně koncentrovaný stavební celek podobného charakteru a kulturně-historické hodnoty.

CHMELAŘSKÁ OBLAST HALLERTAU/HOLEDAVA (4.)

Chmelařská oblast Mainburg-Hallertauv Bavorsku je dnes jednou z nejrozsáhlejších chmelařských oblastí světa. Hlavními obchodními středisky chmelařství v oblasti Hallertau jsou například Mainburg, Wolnzach nebo Au in der Hallertau. Je v nich možno i v současnosti nalézt jednotlivé historické objekty spojené se zpracováním chmele. Nenachází se v nich však ucelené soubory budov podobné industriálním stavbám chmelařského Žatce.

Ve městě Wolnzach jižně od Regensburgu v Horním Bavorsku je otevřeno od roku 2002 velké celoněmecké chmelařské muzeum - German Hops Museum/ DeutschesHopfenmuseum. Jde o moderní, na tzv. zelené louce vybudované, interaktivní museum s množstvím názorných expozic a širokým sortimentem specifického zboží, prezentujícím historii využití chmele. V tomto ohledu jde o jistou paralelu se žateckým Chrámem chmele a piva, z hlediska historického stavebního dědictví jde však o zcela odlišný areál. Chmelařské návštěvnické a edukační centrum v Žatci je budováno v autentickém objektu, v přímé vazbě na odborné historické chmelařské muzeum, v prostředí historických chmelařských staveb a rozsáhlého dochovaného urbanistického celku. Expozice žateckých autentických objektů a návštěvnického centra zaujímají již nyní větší plochu a mají velký potenciál dalšího rozvoje.

V oblasti Hallertau je v současnosti největší koncentrace chmelnic v Evropě. V roce 2010 bylo registrováno Chráněné zeměpisné označení „Hopfenaus der Hallertau“. Toto označení je kategorie zeměpisné, nikoli původu jako Žatecký chmel.

CHMELAŘSKÁ OBLAST ŠPALT (5.)

Spalt je město, které je rovněž střediskem chmelařské oblasti na jih od Norimberku. Tradiční sorta chmele Spalter je geneticky podobná s chmelem pěstovaným na Žatecku. Pěstování probíhá formou rodinného podnikání. Drobnější chmelnice se rozkládají i na terasách mnohdy zvlněné krajiny. Malebné městečko s množstvím hrázděných staveb představuje odlišné chmelařské prostředí narozdíl od městského rázu Žatce. Na historický proces sušení chmele ve vícepatrových půdách upomíná tvar štítů i skladba střech ve většině

objektů ve městě. Dnes jsou tyto historické půdy využity převážně k obytným účelům.

Ve městě se nachází historická sýpka a sklad chmele-Kornhaus. Budova původně sloužila pro výběr desátek místního arcibiskupství, na konci 19. století pak pro obchodování se chmelem. Od roku 2015 je v ní otevřeno za podpory města interaktivní chmelařské muzeum. Historický objekt je poměrně citlivě upraven pro potřeby muzejní expozice. V obci se nachází činný městský pivovar v Německu oblíbené značky piva Spalter.

Vlastní historické městečko Spalt je středověkého rázu s hrázděnými domy s vysokými štíty a přirozenými sušárnami chmele ve střechách včetně jednoduchých kladkových výtahů. Chmel se nasypal na nejvyšší patro a postupně se sypával na spodní úroveň a dosoušel přirozeným větráním. Objekty dochované téměř intaktní historické podobě dokládají na rozdíl od Žatce zejména produkci chmele v předindustriálním období. Objekty určené výhradně pro velkoobjemové sušení chmele a obchod zde nejsou dochovány v měřítku dosahujícím úroveň nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele.

V širší oblasti se dochovaly úctyhodné rozptýlené zemědělské budovy určené ke skladování rostlinných produktů včetně sušení a skladování chmele. Dochované stavby jsou v menším rozsahu, avšak bez návaznosti na zpracování ve městské krajině. Historie pěstování chmele a vaření piva je zde velice dlouhá, tradice se předávají z generace na generaci.

Každoročně se zde koná slavnost Hopfenzupferfest (česání chmele). Přestože i ve Spaltu je specifické chmelařské muzeum, soubor budov rozsahem obdobný Žatci nebyl v oblasti vybudován

V roce 2012 bylo v EU registrováno Chráněné označení původu „SpaltSpalter“. Toto označení je kategorie jako Žatecký chmel.

CHMELAŘSKÁ OBLAST HERSBRUCK (6.)
Malé bavorské město od středověku těžilo z polohy na dálkové trase Zlaté stezky mezi Norimberkem a Prahou. Chmel z této oblasti byl vždy pevně svázán s komerční aktivitou obchodníků z Norimberku. Chmelařská oblast Hersbruck se nachází v těsné blízkosti, východně od Norimberku. Nenachází se zde soubor budov podobný industriálním stavbám chmelařského Žatce a krajiny žateckého chmele.

CHMELAŘSKÁ OBLAST ELBE-SAALE (7.)
Chmelařská oblast Elbe - Saale se nachází západně od města Lipsko, Querfurt. Chmelařský obor se zde rozvinul zejména až ve 20. století. V oblasti nejsou žádné stavby srovnatelné s chmelařskou architekturou Žatce a krajiny žateckého chmele a její koncentrací.

Chmelnice s betonovými sloupy u obce Monstab, Elbe-Saale, Německo, 2013



V roce 2014 bylo v EU registrováno Chráněné zeměpisné označení „Elbe-SaaleHopfen“. Toto označení je kategorie zeměpisné, nikoli původu jako Žatecký chmel.

NORIMBERK A BAMBERK (8.)
Norimberk je nejvýznamnějším centrem obchodu s chmelem v Německu dodnes. Od 14. století docházelo, stejně jako v Čechách, k širšímu rozmachu produkce piva



Chmelnice s tyčemi v pyramidách, Norimberk, Německo, konec 19. stol.

ve Svaté říši římské. Obchodníci usazení v hlavním městě říše se postupně stali prostředníky mezi pěstiteli v okolích regionech a mezi pivovarníky.

Zejména židovské rodiny hrály ústřední roli ve vývoji obchodu chmelem. Nutno zmínit fakt, že židovské rodiny obchodníků chmelem byly v Norimberku historicky vícenásobně perzekuovány. Do poloviny 19. století se Norimberk stal nejvýznamnějším střediskem obchodu v Evropě, tedy z tohoto hlediska místem srovnatelným se Žatcem. Velikostí historického centra se Norimberk v době nástupu průmyslového zpracování chmele již výrazně od Žatce lišil. Sklady a sušárny chmele byly stavěny také v předměstských částech, nedošlo zde však ke vzniku jednotné koncentrované urbánní čtvrti jako v Žatci. První světová válka přinesla chmelovému průmyslu v Norimberku negativum ve smyslu nižší poptávky. Vzrůst nacionalismu v Německu již počátkem 20. století navíc zapříčinil odchod židovských rodin, které hrály v místním obchodu chmelem rozhodující roli. Historické budovy spojené s chmelařským oborem v Norimberku nejsou zachovány v takové koncentraci, jakým je unikátní „chmelařské město“ v Žatci. Důvodem je i poškození mnoha budov v Norimberku během bombardování ze strany spojeneckých vojsk na konci II. světové války.

Jedinou významnější památkou spojenou s obchodem s chmelem v Norimberku je Mauthalle, bývalá celnice. Tato mimořádně velká dochovaná budova byla postavená v letech 1498-1502 a sloužila původně jako sýpka ke skladování obilí a dalších zemědělských produktů včetně chmele. Během užívání budovy se postupně měnily způsoby jejího využití. Jak název napovídá, sloužila také jako objekt k výběru mýta ke vstupu do města a jako celnice. V okolí celnice se později rozvinula čtvrť obchodníků, včetně těch s chmelem. V 2. polovině 19 století se Norimberk stal světovým centrem obchodu chmelem. Během 2. světové války byla Mauthalle silně poškozena, v 50. letech 20. století opravena. Součástí objektu je nyní pivovar a rozsáhlé klenuté sklepy slouží jako restaurace.

Na rozdíl od téměř intaktně dochovaného celku industriálních staveb v Žatci je v Norimberku pouze tento významný objekt dokumentující chmelařský obor.

Německé město Bamberk je doslova historickou ikonou pro pivovarníky celého světa. Ve městě a okolí jsou dosud činné mnohé pivovary. Dalším světově uznávaným odvětvím je místní sladovnický průmysl. V návaznosti na tento vývoj v regionu vznikly výrobní podniky pro technologická zařízení v pivovarském odvětví, které dosud udávají krok technologickému vývoji v celém světě. Architektonicky zajímavá zástavba města dosud zahrnuje budovy s industriálními prvky.

S rozmachem industriální výroby piva a zvýšenou poptávkou po chmelu v 19. století došlo také v regionu okolo města k nárůstu produkce chmele. Do obchodu chmelem se tehdy zapojili zejména židovské rodiny, které měly napojení na množství místních pivovarů



Chmelnicová konstrukce se šikmými drátěnými závěsy, Tettnang, Německo, 2017

a také byly napojeny na rozhodující sousední chmelová obchodní centra, Norimberk a Žatec. Vzestup důležitosti chmelařského oboru v Bamberku byl zastaven jednak nátlakem na židovskou komunitu počátkem 20. století a dále chmelařskému oboru v regionu de facto konkurovaly i ostatní místní prosperující obory navázané na pivovarnictví např. výroba technologií pro pivovary a sladařský průmysl. V Bamberku se nedochovaly budovy vystavené pro skladování a zpracování chmele v podobném komplexu, jakým je dosud reprezentováno chmelové město Žatec. Historické centrum Bambergu je zapsáno na Seznamu světového dědictví, ovšem pro odlišné hodnotové atributy, než jsou doklady zpracování chmele či obchodu s ním. Tyto aspekty nejsou v popisu hodnot Bambergu nijak akcentovány.

CHMELAŘSKÁ OBLAST TETTNANG (9.)

V Badensku-Württembersku je nejvýznamnějším městem spojeným s pěstováním chmele Tettnang. Malé město u Bodamského jezera, v jehož okolí se pěstuje kvalitní aromatický chmel, je dalším dokladem společného historického vývoje německých zemí a Čech v oblastech chmelařství a pivovarnictví. Pěstování tohoto chmele sahá do doby vlády Karla IV. ve 14. století (Svatá říše římská). Již tehdy byly položeny jednotné historické normy pěstování chmele a vaření piva ve střední Evropě. Rozvoj pěstování se datuje ale zejména po napoleonských válkách, kdy doplnilo vinařské aktivity regionu a využilo klimatické výhody podhůří v blízkosti jezera. Chmelová odrůdaTettnang je geneticky blízká pěstovanému chmelu v žatecké oblasti.

Ve městě se však nenachází podobný soubor chmelařských staveb jako v Žatci. Místní Chmelařské muzeum (TettnangerHopfenmuseum), založené jako první svého druhu v Německu, je situováno do historické trojpodlažní stavby a prezentuje více než 170 let trvající tradici. Určité podobnosti lze nalézt v místní oslavě tradice pěstování chmele, která se projevuje v populárních každoročních slavnostech, jako je průvod městem a Ples Královny Chmele.

V roce 2010 bylo v EU registrováno Chráněné zeměpisné označení „TettnangerHopfen“. Toto označení je kategorie zeměpisné, nikoli původu jako Žatecký chmel.

BELGIE

CHMELAŘSKÁ OBLAST POPERINGE (10.)

Belgie je země s významnou tradicí výroby a konzumace piva, má snad nejvíce druhů piva ze všech států světa, řadu z nich s dlouhou tradicí vaření a zkvalitňování.

Právě v klášterech dnešní Belgie proběhl asi nejintenzivnější středověký „přerod piva“ v kulturní nápoj. Belgie je proto uznávanou zemí s tradicí pivní kultury. V Belgii se rovněž dochovaly záznamy o pěstování a využívání chmele z 13. století, což odpovídá lokálnímu zpracování obdobně, jako je tomu v historickém jádru Žatce. Zde však paralely končí, protože většina chmele pro vaření piva se do oblastí dnešní Belgie dovážela. Rozsáhlejší soubor staveb v některém z měst s tradicí pěstování chmele není znám. Konstrukce chmelnic užívané v této oblasti



Chmelnice s přírodním větrolamem, Poperinge, Belgie, 2010

nedosahují takové výše jako v Žatecké oblasti, dosahují pouze max. 5,5-6 metrů.

Architekturu industriálního skladu chmele s podobnými rysy, jakými jsou objekty v Žatci, představuje v Belgii budova Národního muzea chmele v malém městě na jihozápadě Belgie, Poperinge. Region v okolí Poperinge zajišťuje největší podíl belgické produkce chmele a město samo je také nazýváno městem chmele (hoppestad). Jakkoli je muzeum kvalitně opraveným areálem, jde o jednotlivost, bez analogie množství a koncentrace staveb tohoto druhu jakým je nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele. Obě města již několik let spojuje partnerství, spočívající i ve výměně zkušeností s pěstováním chmele. Soubor chmelařských budov srovnatelné rozlohy a historické hloubky ani jinde v Belgii neexistuje. Poperinge je každý třetí rok dějištěm pivovarských a chmelových oslav, obdoba Žatecké Dočesné. Během oslav jsou prezentován přehled hlavních pěstitelských oblastí ve světě.
https://www.visitflanders.com/en/things-to-do/events/top/beer-and-hop-festival.jsp

FRANCIE
CHMELAŘSKÉ OBLASTI V ALSASKU (11.)
ŠTRASBURK / BRUMATH / HAGENAU
Hlavní oblastí s tradicí výroby piva ve Francii je Alsasko, v jehož severozápadní části se rovněž chmel pěstuje. Oblast hrála významnou roli v pěstování a obchodu chmelem od středověku až do II. světové války.



Chmelnice s přírodním větrolamem, Poperinge, Belgie, 2010

Centrum města Štrasburk zahrnovalo též velký komplex budov (v blízkosti historického špitálu) určený ke skladování a sušení chmele patřící družstvu Cophoudal. Blok specifických industriálních budov byl v devadesátých letech 20. století zbourán. Původní historické sklady byly zcela nahrazeny novodobým bytovým komplexem. Ve Štrasburku se nedochoval srovnatelný komplex staveb určený ke zpracování a obchodování s chmelem jako v Žatci. Družstvo Cophoudal nebylo schopno konkurovat nadnárodním obchodním firmám, obchoduje v malém měřítku, proto historické objekty ve Štrasburku přestávalo využívat a prodalo je.

Okolí města Brumath je centrem chmelařské oblasti zaměřené na rodinné pěstování chmele. V obcích převládají hrázděné stavby dispozičně uzavřené do třístranných dvorců s vjezdovou branou orientovanou k silnici. Chmel se historicky sušil v podkroví. Dnes jsou většinou podkroví upravená pro účely bydlení. V ojedinělých případech jsou dochovány samostatné cihelné sušárny ve dvoře. Soukromé drobnější chmelnice jsou rozptýlené v krajině tak, že se střídají zemědělské plochy, pole, pastviny a chmelnice. Téměř u každé z nich stojí dnes již moderní sklady v podobě přízemní plechové haly. U větších ploch chmelnic pak novodobé sklady a sušárny.

Postupným vznikem nadnárodních korporací, a tím i ke sdružení skladovacích a výrobních prostor do moderních velkoskladů i mimo region, došlo v minulých letech v oblasti Alsaska k zániku původních drobných staveb využívaných pro posklizňové skladování a zpracování chmele.

Jedinou stavbou typově a architektonicky odpovídající žateckým chmelařským stavbám je sušárna a sklad chmele družstva Cophoudal (Chmelařské družstvo Alsasko) v Brumathu. Sestává ze skladu z 19. století a přistavěné sušárny (20. - 30. léta 20. století) a dalších modernějších objektů (dvojhala a garáže). Dnes v objektu sídlí také centrální administrativa družstva Cophoudal.

Významnou památkou na obchodování s chmelem je velký halový objekt v nedalekém městě Hagenau, jež díky poloze na pomezí Alsaska v Porýní hrálo v historii úlohu obchodního místa. Ve městě se dochovala velká tržnice chmele (Halle au houblon) z roku 1867, rozšiřovaná v letech 1881 a 1908. Ačkoliv je tržnice architektonicky zajímavou stavbu odpovídající historismu 19. století, jde o solitérní objekt, nikoli urbanistický celek. Navíc sloužila obchodu a certifikaci chmele, nikoli například jeho sušení a zpracování. Typologicky je proto odlišná od zpracovatelských sušáren, balíren a skladů, v nominovaném statku Žatec a krajina žateckého chmele.

Typická nízká konstrukce pro vedení chmele, Kent, Velká Británie, 2007



VELKÁ BRITÁNIE
CHMELAŘSKÁ OBLAST V HRABSTVÍ KENT (12.)
PADDOCK WOOD

Tradice vaření piva je historicky spojena také s britskými ostrovy. Název piva „Ale“ (původně bez chmele) pochází od keltských obyvatel Skandinávie. Chmel jako plodina pro pěstování a užití chmele do piva se do Anglie dostal později, údajně byl poprvé přinesen do až holandskými kolonisty v 15. století a pěstovat se začal v Kentu od 16. století. Specifické větší stavby a areály pro účely obchodu tehdy nevznikaly. Během industriální éry Británie došlo k nebývalému rozmachu výroby piva. Produkce chmele se rozšířila v klimaticky příznivějších hrabstvích na jihu Anglie, zejména v Kentu a Sussexu. Na zemědělských usedlostech anglického venkova se dodnes dochovaly rozptýlené architektonicky zajímavé sušárny chmele zcela specifických tvarů, u větších farem sdružované do větších souborů.

Plošně nejspíše nejrozsáhlejším celkem s autenticky dochovanými sušárnami tohoto typu je komplex bývalé farmy pivovaru Whitbread, aktuálně nazvaný The Hop Farm Family Park, u Tonbridge v Kentu, zhruba 60 km od Londýna. Velký soubor je přeměněn na zábavní a relaxační centrum s řadou aktivit, jež nejsou primárně zaměřeny pouze na chmelařství. Zejména se však jedná o architektonicky a technologicky odlišné objekty, reprezentující původně jednotný výrobní celek. Jde o zcela odlišný segment stavebního a architektonického dědictví než v nominovaném statku Žatec a krajina žateckého chmele.

Významné obchodní středisko, zahrnující komplexní historický vývoj chmelařského oboru a centrum obchodu s chmelem a související koncentrací sušáren a skladů, podobné Žatci, se v Anglii nedochovalo.

Hlavním střediskem obchodu s chmelem se postupně stal Londýn, kde se také vařilo nejvíce piva. Centrem obchodu s chmelem byl tehdy East End. Protože se nachází na břehu Temže, měla výbornou polohu pro dopravu na tržiště a byly zde také velké sklady. Řada z nich byla poničena za druhé světové války.

V každém případě bylo zpracování a sušení chmele v Anglii vždy založeno na menších farmách venkova a Londýn byl skutečným obchodním centrem. Londýn byl také dopravním uzlem, v němž byly organizovány sezónní vlaky pro česáče chmele do venkovských oblastí Kentu.

Z typologického hlediska jde v Anglii o výrazně odlišné objekty, jak z hlediska objektů určených pro sušení chmele, tak organizace a centralizace mezinárodního obchodu s touto komoditou přímo do metropole země.

Na jihovýchodě Anglie lze také jako oblasti označit Sussex, Suffolk a Surrey. Další zhruba polovina chmele je pěstována na středozápadě v Herefordshire a Worcerstershire.

Chmelnice ve stínu palem, George, Jihoafrická republika, 2017



JIHOAFRICKÁ REPUBLIKA
OBLAST GEORGE (13.)

Vaření piva s chmelem provozují i pivovary v jižní Africe, kde rovněž navazují na tradice spojené s koloniálním rozšiřováním evropských tradic, v této zemi v souvislosti s vazbami na spojení s Velkou Británií. Jde ovšem o hospodaření s charakterem pro místní potřeby.

Farmy pivovaru South African Breweries zajišťují místní produkci chmele. V moderní části Johannesburgu je od roku 1995 situován velký areál SAB World of Beer, což je kombinace tematického muzea, věnovaného všem aspektům chmele a vaření piva a konferenčního centra (více např. zde http://www.worldofbeer.co.za/content/page/about).

V JAR však nejsou vybudovány chmelařské stavby podobného určení a historického významu jako v nominovaném statku Žatec a krajina žateckého chmele.

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ
CHMELAŘSKÉ OBLASTI WASHINGTON, OREGON, IDAHO (14.)

V USA je pivo velmi oblíbeným nápojem, tradice jeho vaření velmi široká. Spojené státy americké jsou v současné době vedle Německa lídrem světového trhu chmelem. Tak jak v řadě jiných společenských, výrobních i pěstitelských tradicích se praxe v USA váže na import z období kolonialistických výbojů Evropanů. Obdobně i tradice pěstování chmelové révy a výroby piva je mladší než v Evropě.



Vysoká chmelnicová konstrukce, Yakima River Valley, stát Washington, Spojené státy americké, 2017

Prvními chmelaři byli údajně osadníci s francouzským původem. Z východního pobřeží se chmelnice postupně přesunuly do oblasti severozápadní. Začátek intenzivnějšího pěstování chmele v USA nastal v 19. století.

Pro účely této komparace není reálné vyjmenovat všechny pěstitelské oblasti. Vlivem boomu řemeslných pivovarů v USA, který se posledních minimálně 7 let postupně přenášel do zbytku světa, i v USA vznikaly různé velmi omezené výměry chmelnic v dalších státech. V případě tří největších pěstitelských oblastí jde o odlišné stavby založené na novodobých tradicích přenesených z Evropy, zcela odlišných od situace v Žatci, kde jmenovaný statek reprezentuje urbanistickou strukturu středověkého původu, která se postupem času vyvíjela.

Nicméně za zmínku stojí fakt, že místní pěstitelé chmele sledují kvalitu odrůd a žatecký chmel patří k vysoce ceněným druhům „starého kontinentu“. *(https://freshops.com/hop-variety-descriptions/*. Níže je stručně komentována hlavní lokalita.

Chmelařská oblast v údolí řeky Yakima
Oblast Yakima ve státu Washington je velmi úrodnou zemědělskou oblastí, s produkcí mnoha druhů ovoce, ale také oblastí zajišťující velmi významný podíl chmele pro americký trh i obchod s dalšími zeměmi. Je současným hlavním střediskem pěstování chmele. Historické venkovské sušárny v údolí řeky Yakima jsou tvarově a způsobem sestavování do skupin určitou analogií těchto staveb ve venkovských oblastech britského Kentu, i když střechy s větráky nemají formu kuželů, ale většinou jehlanů završených větrací vížkou.

V údolí Yakima je situováno jediné tematickéchmelařské muzeum USA - TheAmerican Hop Museum ve městě Toppenish (http://www.americanhopmuseum.org/home.htm). Muzeum je situováno v historizující stavbě bývalé mlékárny, kterou byla původně TrimbleBrothersCreamery, otevřená v roce 1917.

Pěstování chmele je rozšířeno i v okolních státech Oregon, ve Willamette Valley, a Idaho, v Treasure Valley. Historický i architektonický vývoj je obdobný jako u sušárenských objektů v údolí řeky Yakimy.

Historický soubor chmelařských budov s kontinuální tradicí od středověku přes doklady obchodního boomu v 19. a 20. století podobný nominovanému statku Žatec a krajina žateckého chmele se v USA nenachází.

POLSKO
LUBELSKÁ CHMELAŘSKÁ OBLAST (15.)
Největší pěstitelskou oblastí chmele v Polsku je dosud území v okolí města Lublin (Lublinské vojvodství), nazvané lubelská chmelařská oblast. Chmelařství na východě Polska navazuje na sousední ukrajinskou chmelařskou oblast.

Rovněž na západě Polska se nachází malá chmelařská oblast okolo města NowyTomyśl spadající do Velkopolského vojvodství. Další malá oblast je v Dolnoslezském vojvodství.

Bez ohledu na významné tradice výroby piva, v celém Polsku neexistují architektonické památky srovnatelné s chmelařskými historickými objekty v nominovaném statku Žatec a krajina žateckého chmele. V Polsku



Mladý chmel ve vysoké chmelnicové konstrukci, Lublin, Polsko, 2011

Chmelnice na severním okraji Jižního ostrova, Nelson, Nový Zéland, 2011



se v posledních letech koná Chmiel Fest, který však není bezprostředně spojen s chmelařskou oblastí a je obdobou Octoberfestu. Festival organizuje Muzeum lnářství.

http://www.muzeumlniarstwa.pl/chmiel-fest/.
Další aktivitou je Chmielobarnie, obdoba dočesné, avšak akce je soukromou aktivitou.

NOVÝ ZÉLAND
CHMELAŘSKÁ OBLAST NELSON (16.)
Na severním okraji Jižního Ostrova (South Island) se rozkládá město Nelson, které je hlavním centrem chmelařství na Novém Zélandu. Nachází se zde také většina z místních pivovarů. Chmel se začal pěstovat v oblasti koncem 19. století. Nejsou zde žádné historické chmelařské architektonicky významné stavby.

SLOVINSKO
CHMELAŘSKÁ OBLAST SAVINJSKÁ DOLINA (17.)
V centrální části Slovinska leží město Žalec. Je součástí úrodného údolí Savinja/Savinjská dolina v podhůří Savinjských Alp. Historie používání a pěstování chmele tu má dlouhou tradici, chmel je obsažen i v erbu města a město obsahuje i specializované zemské muzeum chmele a pivovarnictví (Ekomuzejhmeljarstva in pivovarství Slovenije). V dané oblasti se na farmách dochovala četná rozptýlená stavení určená pro sušení a uskladnění chmele. Historické památky však nedosahují srovnatelné konstrukční a technologické úrovně k dochovaným historickým statkům v Žatci.

V roce 2017 bylo v EU registrováno Chráněné zeměpisné označení „Štajerskihmelj“. Toto označení je kategorie zeměpisné, nikoli původu jako Žatecký chmel.

AUSTRÁLIE
CHMELAŘSKÁ OBLAST HOBART (18.)
Pěstování chmele k vaření piva se s postupem koloniálních cest Evropanů přeneslo i do Austrálie. Na jižním pobřeží Austrálie a v Tasmánii se chmel počal pěstovat v 19. století. Podle dostupných pramenů začal v roce 1822 chmel v Austrálii pěstovat farmář z Kentu, William Shoobridge - http://www.hops.com.au/hop-history).



Chmelnice u města Žalec, v pozadí Savinjské Alpy, Savinjská dolina, Slovinsko, 2014

Zavlažovaná chmelnice u města Hobart, Tasmánie, Austrálie, 2011



Tradice a organizace práce známá z Anglie, našla své paralely na australském venkově.

V Austrálii nejsou žádné historické chmelařské budovy podobné žatecké chmelařské architektuře. Dochované objekty se nacházejí zejména ve venkovském prostředí farmářského podnikání a netvoří urbánní celek podobný žateckému. Sušárny chmele se nacházejí zejména v okolí New Norfolku v DerwentValley, přičemž největším celkem je Bushy Park Hop Farm, cca 55 km severozápadně od města Hobartu. Celek se prezentuje jako největší chmelařská farma jižní polokoule.

Dalším regionem pěstování chmele v Austrálii je jižní stát Victoria.

UKRAJINA
CHMELAŘSKÁ OBLAST ŽITOMÍR (19.)
Do oblasti okolo města Žitomír na severozápadě Ukrajiny přinesli tradici pěstování chmele osadníci z Čech, kteří se zde usadili na pozvání ruského cara po roce 1868. Pěstovaný aromatický chmel má proto původ v českém chmelu. S ohledem na relativně krátkou tradici a lokální charakter produkce se v Žitomyru nevyvinuly a nedochovaly památky podobné žateckému souboru historických industriálních chmelařských staveb.

RUSKO
ČUVAŠSKÁ CHMELAŘSKÁ OBLAST - ČEBOKSARY (20.)
Hlavní město Čuvašska, ležící na řece Volze v evropské části Ruské federace, město Čeboksary, je centrem regionu. Po druhé světové válce začalo více podporovat pěstování chmele pro potřeby Ruska. Opomíjený region má ale dlouhou tradici užívání chmele, o čemž svědčí zmínka v Ruské kronice z roku 1521: *„I uzavřel Vladimír mír s Bulhary /dnes Čuvaši/ a přísahu dali druh druhu. I pravili Bulhaři: - Tehdy nebude mezi námi mír, až kámen bude plavat, a chmel - tonout...“* (Pověst vremennych let). Výroba chmele je dnes na ústupu. Nejsou zde žádné historické chmelařské architektonicky významné stavby a jejich soubory, které by bylo možno srovnávat s nominovaným statkem Žatec a krajina žateckého chmele.



Chmelnice s originálním způsobem kotvení bočních šikmých sloupů, Altaj, Rusko, 2006

Opravné zavádění v mladé chmelnici blízko obce Tono, Hokkaido, Japonsko, 2018



ČÍNA
OBLAST SIN-TIANG (21.)
Severní provincie Číny Xinjiang a Gansu, v oblastech okolo historické obchodní „Hedvábné stezky“ jsou místem produkce čínského chmele. Chmelařský obor zaměřený na komoditu určenou k vaření piva a využívající znalosti zemí, které po staletí tento nápoj rozvíjely, je v Číně poměrně mladý. Rozvíjí se právě v souvislosti s postupem výroby piva. Přesto je Čína dnes největším výrobcem piva na světě. V těchto provinciích se však nenachází žádné architektonicky významné soubory chmelařských budov.

JAPONSKO
TONO (22.)
Japonsko patří dlouhodobě k hlavním odběratelům Žateckého chmele. V prefekturách Hokkaidó a zejména u obce Tono v Iwate se pěstuje chmel pro potřeby japonských pivovarů. Jedním z center je město Sapporo. Produkce chmele započala až ve 20. století. V celé zemi nejsou stavby specifického chmelařského zaměření jako v nominovaném statku.

SLOVENSKO
Hornaté Slovensko s vysokým podílem lesů a poněkud odlišnými klimatickými podmínkami jako jedna z mála středoevropských zemí nerozvinulo více pěstování chmele. Tradičně zde dominuje vinařství, zejména v jižních částech země, spojených historickým vývojem s Maďarskem. Na Slovensko se velký objem piva dováží.



Chmelnice blízko města Čachtice, Horná Streda, Slovensko, 2018

HORNÁ STREDA (23.)

Chmelařská oblast se rozkládá okolo řeky Váh.

Chmelařský obor byl budován a podporován zejména ve druhé polovině 20. století, v období fungování Československa, kdy byl postaven i zpracovatelský závod na chmel Horná Streda, v malé obci nad Váhem. Přestože se na Slovensku udržuje tradice vaření piva v řadě pivovarů, není zde srovnatelný soubor chmelařských staveb podobných Žateckému „industriálnímu chmelovému městu".

Další státy střední, jižní a jihovýchodní Evropy se primárně orientovaly na pěstování vinné révy a rozvoj produkce vína. Tradice vaření piva a vznik souvisejících staveb zde proto není významná nebo pouze zcela lokálního významu.

ŠPANĚLSKO

CHMELAŘSKÁ OBLAST LEÓN (24.)

Tato chmelařská oblast se rozkládá na severu země v provincii León. Historie pěstování chmele je poměrně mladá. Počátek významného pěstování chmele zde nastal během 20. století. Nenacházejí se tu žádné historicky a architektonicky významné chmelařské stavby, jejichž soubory by bylo možné s nominovaným statkem srovnávat.

OSTATNÍ REGIONY PĚSTOVÁNÍ CHMELE VE SVĚTĚ

I v dalších regionech světa bylo v návaznosti na rozvoj moderního pivovarského průmyslu zavedeno pěstování chmele. Jedná se o malé chmelařské oblasti

Chmelnice na severu Pyrenejského poloostrova, Léon, Španělsko, 2018



v následujících státech: například Rakousko (Mihlviertel, Neufelden), Bulharsko (obce Velingrad a Rakitovo), Rumunsko (region u obce Seleuș), Indie (region HimachalPradesh), Bělorusko, Argentina (Patagonie, okolí města El Bolsón), Severní Korea či Turecko (Eskisehir) nebo Kanada. V žádném ze zmíněných ostatních regionů není srovnatelný výčet historicky významných chmelařských staveb, historická spojitost venkovské pěstitelské krajiny a její vazby na zpracování v městské krajině nebo výzkumné zázemí.



Chmelniční konstrukce s vysokými bočními šikmými sloupy, Seleus, Rumunsko, 2012

3.2.b KULTURNÍ KRAJINY SPOJENÉ S PĚSTOVÁNÍM KONZUMNÍCH PLODIN ZAPSANÝCH NA SEZNAMU SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ (WHL) A KRAJIN FIGURUJÍCÍCH NA INDIKATIVNÍCH SEZNAMECH (TL)

Z vysokého počtu produkčních, zemědělských krajin je v tabulce níže uveden přehled těch, ke kterým byly připraveny krátké charakteristiky a základní srovnání s nominovanou krajinou. Na Seznamu světového dědictví a na Indikativním seznamu se vyskytují základní plodiny, jež podmiňují charakteristiku takových kulturních krajin. Proto jsou slovnímu komentáři pro přehlednost nejprve předřazeny tabulky komparovaných krajin (WHL i TL). Další text je pak strukturován podle hlavní pěstované plodiny nebo obchodované komodity, aby nedocházelo k opakování obecných informací a komparačních poznámek.

Tabulka všech komparovaných krajin na WHL (řazeno chronologicky podle roku zápisu na WHL)

	NÁZEV	ROSTLINA / PLODINA	SMLUVNÍ STÁT	KRITÉRIA	ROK ZÁPISU
1.	Rice Terraces of the Philippine Cordilleras	Rýže / rýžová obilka (obecně rýže)	Filipíny	(iii), (iv), (v)	1995
2.	Portovenere, CinqueTerre, and the Islands (Palmaria, Tino and Tinetto)	Vinná réva / hrozny, olivovník/olivy	Itálie	(ii), (iv), (v)	1997
3.	Viñales Valley	Tabák(ovník) / tabák	Kuba	(iv)	1999
4.	Jurisdiction of Saint-Émilion	Vinná réva a zpracování vína	Francie	(iii), (iv)	1999
5.	Archaeological Landscape of the First Coffee Plantations in the South-East of Cuba	Kávovník / kávová zrna	Kuba	(iii), (iv)	2000
6.	Palmeral of Elche	Datlovník / datle	Španělsko	(ii), (v)	2000
7.	Alto Douro Wine Region	Vinná réva a zpracování vína	Portugalsko	(iii), (iv), (v)	2001
8.	Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape	Vinná réva a zpracování vína	Maďarsko	(iii), (v)	2002
9.	Landscape of the Pico Island Vineyard Culture	Vinná réva a zpracování vína	Portugalsko	(iii), (iv)	2004
10.	Agave Landscape and Ancient Industrial Facilities of Tequila	Agáve / plod agáve / ananas agave - včetně výroby tequily	Mexiko	(ii), (iv)	2006
11.	Lavaux, Vineyard Terraces	Vinná réva a zpracování vína	Švýcarsko	(iii), (iv), (v)	2007
12.	Stari Grad Plain	Vinná réva / hrozny, olivovník, levandule	Chorvatsko	(ii), (iii), (v)	2008
13.	Coffee Cultural Landscape of Colombia	Kávovník/kávová zrna	Kolumbie	(v), (vi)	2011
14.	Cultural Landscape of Honghe Hani Rice Terraces	Rýže	Čína	(iii), (v)	2013
15.	Palestine: Land of Olives and Vines - Cultural Landscape of Southern Jerusalem, Battir	Vinná réva / hrozny, olivovník / olivy	Palestina	(iv), (v)	2014
16.	Vineyard Landscape of Piedmont: Langhe-Roero and Monferrato	Vinná réva a zpracování vína	Itálie	(iii), (v)	2014
17.	Champagne Hillsides, Houses and Cellars	Vinná réva a zpracování vína	Francie	(iii), (iv), (vi)	2015
18.	The Climats, terroirs of Burgundy	Vinná réva a zpracování vína	Francie	(iii), (v)	2015
19.	Le Colline del Prosecco di Conegliano e Valdobbiadene	Vinná réva a zpracování vína	Itálie	(v)	2019

	NÁZEV	ROSTLINA / PLODINA	SMLUVNÍ STÁT	KATEGORIE STATKU	KRITÉRIA	ROK ZAŘAZENÍ NA TL
1.	Hacienda Chuao (Chuao Plantation)	Kakaovníky / kakaové boby	Venezuela	Kulturní krajina	-	2002
2.	Primošten Vineyards	Vinná réva a zpracování vína	Chorvatsko	Kulturní krajina	(v), (vi)	2007
3.	Negotinske Pivnice	Vinná réva Podstata nominace je ale ve vinných sklepích	Srbsko	Kulturní statek, série	(iii), (iv), (v), (vi)	2010
4.	Cultural Landscape of the Lower Basin of the Chicamocha River	Tabák jeho zpracování a prodej	Kolumbie	Mixed Kulturní krajina	(ii), (iv), (vii), (viii)	2012
5.	Ancient Tea Plantations of Jingmai Mountain in Pu'er	Čaj	Čína	Kulturní krajina	(iii), (iv), (v)	2013
6.	La Rioja and Rioja Alavesa Vine and Wine Cultural Landscape	Vinná réva a zpracování vína	Španělsko	Kulturní krajina	(ii), (iii), (v), (vi)	2013
7.	Apatani Cultural Landscape	Rýže s využitím chovu ryb	Indie	Kulturní krajina	(iii), (v)	2014
8.	The Industrial Heritage of Barbados: The Story of Sugar and Rum	Cukrová třtina a zpracování cukru a rumu	Barbados	Kulturní krajina	(ii), (iii), (vi)	2014
9.	Early Farmsteads of the Cape Winelands	Vinná réva a zpracování vína	Jižní Afrika	Kulturní krajina	(ii), (iii), (iv), (v)	2015
10.	Ayvalık Industrial Landscape	Olivy a zpracování oleje	Turecko	Kulturní krajina	(iii), (v)	2017
11.	Balaton Uplands Cultural Landscape	Součástí nominace jsou i vinice	Maďarsko	Mixed Kulturní krajina	(iv), (v), (vii)	2017
12.	The Olive Grove Landscapes of Andalusia	Olivy	Španělsko	Kulturní krajina	(iii), (v), (vi)	2017
13.	The Wine in Iberia	Vinná réva a zpracování vína	Španělsko	Série kulturních prvků	(ii), (iii), (iv)	2018
14.	Wineries and Vineyards for traditional Pisco Production	Vinná réva a zpracování vína a pisca	Peru	Kulturní krajina	(ii), (iv)	2019
15.	Gedeo Cultural Landscape	Kávovník / káva specifické užití kávových bobů v pěstování	Ethiopie	Kulturní krajina	(iii), (v)	2020

Již tabulkový přehled dokládá, že nejpočetnější jsou krajiny s vinicemi, a to jak již na WHL zapsané, tak v nominačních záměrech řady států. Z hlediska komparace krajiny s chmelnicemi jsou právě krajiny s vinicemi vizuálně nejbližší, neboť vinná réva také vyžaduje většinou trvalou podpůrnou konstrukci pro růst rostliny. Z tohoto důvodu jsou krajiny s vinicemi zařazeny na začátek konkrétní částí komparace a je jim věnován největší prostor. Pro úplnost byly zkoumány i mnohé další pěstované plodiny s cílem najít aspekty podobnosti nebo odlišnosti.

Pořadí níže detailněji popsaných krajin a komentářů tedy není voleno chronologicky nebo regionálně, ale podle monokultur, jež určují OUV. Bylo zvoleno následující pořadí.

I. VINIČNÍ KRAJINY
II. RÝŽOVÉ TERASY
III. TABÁKOVÉ PLANTÁŽE
IV. AGÁVE A VÝROBNÍ AREÁLY
V. KÁVOVÉ PLANTÁŽE
VI. ČAJOVNÍKOVÉ PLANTÁŽE
VII. OLIVOVÉ HÁJE A VÝROBA OLEJE
VIII. CUKROVÁ TŘTINA
IX. DATLOVÉ PALMY
X. KAKAOVÉ PLANTÁŽE

I. VINIČNÍ KRAJINY

Vinná réva je jednou z nejstarších kulturních rostlin pěstovaných člověkem. Pěstuje se ve vhodných klimatických a přírodních podmínkách mírného pásma. Mezi nejvýznamnější pěstitelské oblasti vinné révy pro vinařské účely patří západní a jižní Evropa, což zahrnuje státy Francie, Itálie, Španelsko, Portugalsko, Německo, jež mají své nejvýznamnější krajiny s vinicemi na Seznamu světového dědictví zapsané. Věhlas mají ale i vína z Maďarska, Rumunska, Bulharska a Moldávie. V Česku jsou rovněž významné vinice, a to jak na Moravě, tak v Čechách, jejich produkce má převážně význam lokální. Na amerických kontinentech patří mezi významné oblasti některá území v USA, Argentině a Chile.

Africký kontinent zastupuje nejznámější produkcí Jihoafrická republika a další významné oblasti se nacházejí v Austrálii. V řadě zemí se pěstuje i konzumní stolní hroznové víno a odrůdy vhodné pro výrobu rozinek.

Vinná réva (Vitis vinifera) někdy označovaná jako evropská réva, je popínavou dřevnatou liánou, která se pne po oporách, k nimž se přichycuje pomocí úponků. Její kořeny dosahují běžně i délky přes 10 metrů, dokonce na skalnatém podloží. Kulturní formy vinné révy se pěstují na vinicích, zakládaných optimálně na svazích s jižní expozicí (jihovýchodní i jihozápadní). Životnost vinic se počítá 20-25 let někdy však dokonce až 60 let. Soubor vinic tvoří viniční trať dané oblasti. Rostlina i vinice potřebuje celoroční práci, která zahrnuje jarní práce a vyvrcholí sklizní - vinobraním. Manuální práce je v některých případech již nahrazována mechanizací, nicméně existuje mnoho úkonů, které lidskou práci a péči nenahradí.

Sklizeň spočívá ve sběru hroznů a probíhá jednou ročně podle odrůdy od konce srpna do konce listopadu, přičemž kvalita hroznů v době sklizně představuje maximální potenciál vína, které z nich může být vyrobeno.

Oproti chmelu, který byl předmětem obchodu pro další využití, a to přidáním v procesu vaření piva (jak v českých zemích, tak v zahraničí, včetně zámoří), jsou ve většině případů viničních krajin sklizené vinné hrozny dále zpracovávány v místě sklizně do výsledného produktu, tedy vína, které zpravidla pak nese i jméno produkční oblasti.

Samozřejmě i v Žatecké chmelařské oblasti vznikla řada pivovarů (přímo v Žatci je stále funkční pivovar produkující pivo se jménem města). Značky piv vařených ze žateckého chmele v jiných lokalitách jméno žateckého chmele většinou nenesou. Přesto značku kvality žatecký chmel (Saaz hops) často uvádějí na etiketách svých produktů nebo v rámci propagačních nástrojů jako doklad kvality použitých surovin.

Značka kvality se tedy váže na výsledný v místě zpracovaný nápoj - víno, nikoliv na sklizené hrozny. Oproti tomu žatecký chmel je opatřen ověřovací listinou prokazující původ a kvalitu zeměpisným označením.

A) VINIČNÍ KRAJINY NA SEZNAMU SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ (WHL)

Na Seznamu světového dědictví bylo v roce 2020 zapsáno již 11 kulturních krajin spojených primárně s pěstováním vinných hroznů a následnou výrobou vína v místě, všechny se přitom nacházejí v Evropě. Komparované statky nesou shodné rysy všech viničních krajin, obecné srovnání vzhledem k dopadům kultivované rostliny chmel/vinná réva na krajinu a architekturu.

1. PORTOVENERE, CINQUETERRE, AND THEISLANDS (PALMARIA, TINO AND TINETTO)

Ligurské pobřeží mezi CinqueTerre a Portovenere je kulturní krajinou s velkou scénickou a kulturní hodnotou. Tento statek zahrnuje území Porto Venere, tři ostrovy jeho souostroví (Palmaria, Tino a Tinetto) a CinqueTerre, což

Tabulka níže představuje přehled všech vinič ních krajin zapsaných na Seznamu světového dědictví v chronologickém pořadí zápisu, včetně jejich základní charakteristiky a kritérií, jak jsou prezentovány na stránkách Centra světového dědictví https://whc.unesco.org/en/list/ (stav duben 2020)

	NÁZEV	ROSTLINA / PLODINA	SMLUVNÍ STÁT	KRITÉRIA	ROK ZÁPISU NA WH LIST
1.	Portovenere, CinqueTerre, and the Islands (Palmaria, Tino and Tinetto)	Vinná réva a zpracování vína a olivovník	Itálie	(ii), (iv), (v)	1997
2.	Jurisdiction of Saint-Émilion	Vinná réva a zpracování vína	Francie	(iii), (iv)	1999
3.	Alto Douro Wine Region	Vinná réva a zpracování vína	Portugalsko	(iii), (iv), (v)	2001
4.	Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape	Vinná réva a zpracování vína	Maďarsko	(iii), (v)	2002
5.	Landscape of the Pico Island Vineyard Culture	Vinná réva a zpracování vína	Portugalsko	(iii), (v)	2004
6.	Lavaux, Vineyard Terrace	Vinná réva a zpracování vína	Švýcarsko	(iii), (iv), (v)	2007
7.	Stari Grad Plain	Vinná réva a zpracování vína olivovník, levandule	Chorvatsko	(ii), (iii), (v)	2008
8.	Vineyard Landscape of Piedmont: Langhe-Roero and Monferrato	Vinná réva a zpracování vína	Itálie	(iii), (v)	2014
9.	Champagne Hillsides, Houses and Cellars	Vinná réva a zpracování vína	Francie	(iii), (iv), (vi)	2015
10.	The Climats, terroirs of Burgundy	Vinná réva a zpracování vína	Francie	(iii), (v)	2015
11.	Le Colline del Prosecco di Conegliano e Valdobbiadene	Vinná réva a zpracování vína	Itálie	(v)	2019

je společné jméno pěti vesnic. Rozeklaná strmá pobřežní krajina podél východního ligurského pobřeží mezi městy Levantem a oblastí La Spezia byla po staletí intenzivně rozvíjena a je charakteristická kamennými terasami pro pěstování vinné révy a olivovníků. Terasy byly většinou postaveny ve 12. století, a charakterizují je zídky zděné na sucho, nejčastěji pečlivě sestavené z pískovcových neopracovaných bloků, provázaných sbíranými oblázky.

Údržba teras a pěstování vinné révy a olivovníků na terasách odráží kolektivní přístup k zemědělství a spolupráci a jednotlivých komunit, bez kterých by takové pěstování nebylo možné. Obecné používání přírodního kamene pro zastřešení dává sídlům celé oblasti charakteristický vzhled. Terasy jsou také poseté nesčetnými drobnými kamennými domky izolovanými nebo seskupenými dohromady, které se používají během sklizně pro dočasný úkryt.

Tato kulturní krajina v sobě sice obsahuje partie se zemědělsky obhospodařovanými terasami pro pěstování vinné révy a oliv, její hlavní charakteristiky jsou ale založeny na výjimečné krajinné situaci, v níž je pás pobřeží osídlen drobnými městy a vesnicemi zcela specifického utváření, založeného na prudkých svazích pobřeží a ostrožnách.

2. JURISDICTION OF SAINT-EMILION

Statek dle znění OUV představuje krajinu ovlivněnou pěstováním vinné révy od 11. století s mnoha dochovanými památkami ve městech a vesnicích. Výjimečnosti lokality přispívá i poloha při cestě do Santiaga de Compostela. Charakteristickým prvkem jsou zde kamenné domy ze začátku 19. století určené pro vinařské dělníky, stejně tak jako architektura vinných sklepů (thechais) a další obytné stavby.

3. VINAŘSKÁ OBLAST ALTO DOURO

Tradiční vlastníci pozemků produkují víno v oblasti AltoDouro již asi 2 000 let, přičemž od 18. století je proslulý svou kvalitou hlavní produkt oblasti, portské víno. Viniční krajina je charakterizována terasami, komplexy vinič ních statků quintas (wine-producing farm complexes), vesnicemi, kaplemi a cestami. V roce 1756 byla oblast vyhlášena první zákonem chráněnou vinařskou oblastí. V místě se nenachází sídlo vědecké instituce pro výzkum šlechtění odrůd.

Region nese nejvyšší portugalskou klasifikaci kvality a původu DOP/DOC. Apelační systém byl poprvé zaveden právě pro portská vína z této oblasti již v 17. století.

4. TOKAJ WINE REGION HISTORIC CULTURAL LANDSCAPE/VINAŘSKÁ OBLAST TOKAJ HISTORICKÁ KULTURNÍ KRAJINA

Kulturní krajina nízkých kopců a říčních údolí v Tokajské vinařské oblasti názorně dokládá zdejší dlouhou tradici výroby vína. Složitá struktura vinic, farem, vesnic a malých měst s jejich historickou sítí hlubokých vinných sklepů ilustruje každý aspekt výroby slavných tokajských vín, jejichž kvalita a organizace zpracování jsou přísně regulovány již téměř tři století. V místě se nenachází sídlo vědecké instituce pro výzkum šlechtění odrůd. Apelační systém označování pro vína z této oblasti je zmíněn již v 18. století.

5. KRAJINA KULTURY VINIC NA OSTROVĚ PICO

Velké území na sopečném ostrově Pico, který je druhým největším v Azorském souostroví, se sestává z pozoruhodné skladby rozložených lineárních ohradních zdí probíhajících do vnitrozemí a rovnoběžně se skalnatým pobřežím. Zdi byly postaveny proto, aby chránily před větrem a mořskou vodou tisíce malých souvislých obdélníkových pozemků. Doklady o této vinařské kultuře, jejíž počátky sahají do 15. století, se projevují v mimořádném souboru polí, domů a panských sídel z počátku 19. století, ve vinných sklepech, kostelech a přístavech. Krásná, člověkem uměle vytvořená krajina je nejlepší zbývající připomínkou kdysi rozšířené pěstební praxe. V místě se nenachází sídlo vědecké instituce pro výzkum šlechtění odrůd.

6. VINIČNÍ TERASY LAVAUX

Terasy vinic Lavaux se táhnou asi 30 km podél severního pobřeží Ženevského jezera od Chateau de Chillon až po východní okraj Lausanne v oblasti Vaud. Přestože existují i doklady o tom, že se v této oblasti pěstovala réva v římských dobách, současné vinné terasy lze vysledovat až do 11. století, kdy oblast ovládaly benediktinské a cisterciácké kláštery. Jde o vynikající příklad staleté interakce mezi lidmi a prostředím, která se vyvinula s cílem optimalizovat místní zdroje tak, aby se zde produkovalo vysoce hodnotné víno, které bylo vždy důležité pro ekonomiku.

Viniční krajina je dalším projevem terasovitého uspořádání. Zdejší vína jsou zahrnuta pod ochranu AOC.

7. STARI GRAD PLAIN

Kulturní krajina Stari Grad Plain se nachází na ostrově Hvar v Chorvatsku a je prakticky neporušená od první kolonizace iónskými Řeky z Parosu ve 4. století př. n. l. Původní zemědělské aktivity na této úrodné planině se soustředily hlavně na hrozny a olivy a jsou udržovány od řeckých dob až do současnosti.

Krajina je příkladem organizace půdy založené na geometrických pozemcích s hranicemi na sucho vyskládaných kamenných zdech. Tento systém byl od začátku doplněn systémem rezervoárů na dešťovou vodu zahrnujících použití nádrží a okapů.

8. VINEYARD LANDSCAPE OF PIEDMONT: LANGHE-ROERO AND MONFERRATO / VINIČNÍ KRAJINA PIEMONTU: LANGHE-ROERO A MONFERRATO

Tato krajina pokrývá pět různých vinařských oblastí s vynikající krajinou a hradem Cavour, který nese symbolický název jak ve vývoji vinic, tak v italské historii. Nachází se v jižní části Piemontu, mezi řekou Po a Ligurskými Apeninami, a zahrnuje celou řadu technických a ekonomických procesů souvisejících s pěstováním vinné révy a vinařstvím, které oblast charakterizovaly již od 5. století před n. l.

Piemonte je převážně hornatá krajina, kterou tvoří kopce Langhe a Monferrato. Hlavní viniční plochy jsou soustředěny ve zvlněných pahorkatinách v okolí měst Alba a Asti, 200-500 metrů nad hladinou moře. Vinařství Piemontu zahrnuje 59 zón kategorií DOCG a DOC.

9. CHAMPAGNE HILLSIDES, HOUSES AND CELLARS

Tento statek zahrnuje místa, kde byl vyvinut způsob výroby šumivého vína na principu sekundárního kvašení v lahvi od počátku 17. století do jeho rané industrializace v 19. století. Tento statek se skládá ze tří různých komponent, jimiž jsou historické vinice Hautvillers, Aÿ a Mareuil-sur-Aÿ, kopce Saint-Nicaise v Remeši a Avenue de Champagne a FortChabrol v Epernay. Tyto tři komponenty, jež představují produkční území na svazích kopců, výrobní místa (s podzemními sklepy) a prodejní a distribuční centra (domy v Champagni) - a ilustrují tak celý proces výroby šampaňského. Tento statek nese jasné svědectví o vývoji velmi specializované řemeslné/výrobní činnosti, která se stala zemědělsko-průmyslovým podnikem/oborem podnikání.

10. THE CLIMATS, TERROIRS OF BURGUNDY

Climates jsou přesně vymezené viniční pozemky na svazích Côte de Nuits a Côte de Beaune jižně od města Dijon. Vzájemně se odlišují v důsledku specifických přírodních podmínek (geologie a expozice) a také různých druhů révy a byly formovány lidskou kultivací. Postupem času se staly uznávanými díky vínu, které vyrábějí. Tato kulturní krajina se (podobně jako nominovaný statek) skládá ze dvou částí: vinice a související výrobní jednotky včetně vesnic a města Beaune, které společně představují obchodní rozměr výrobního systému a druhá část obsahuje historické centrum Dijonu, které ztělesňuje politický regulační impuls, který způsobil vznik systému climates. Tato lokalita je vynikajícím příkladem pěstování vinných hroznů a výroby vína, jak se vyvíjely od vrcholného středověku.

11. LE COLLINEDEL PROSECCO DI CONEGLIANO E VALDOBBIADENE

Tento statek se nachází v severovýchodní Itálii a zahrnuje část vinařské oblasti s produkcí vína Prosecco. Krajina je charakterizována „hogback“ kopci (doslova „kopci

tvaru prasečího hřbetu“), útvary zvanými ciglion i- tj. malými pozemky s vinnou révou na úzkých travnatých terasách - lesy, malými vesnicemi a zemědělskou půdou. Po staletí byl člověkem tento členitý terén tvarován a upravován. Od 17. století, použití ciglioni vytvořilo zvláštní šachovnicovou krajinu skládající se z řad vinic rovnoběžných a kolmých ke svahu. V 19. století přispěla technika úpravy révy nazvaná bellussera ke zvláštním estetickým charakteristikám krajiny. Tato technika spočívala ve zvednutí révy až 4 metry nad zemí a jejím uspořádání do oblouku, takto zvednutá rostlina byla chráněna a mohla růst a expandovat, což se projevovalo ve vizuální dynamice krajiny.

B) VINIČNÍ KRAJINY NA INDIKATIVNÍM SEZNAMU(TL)
Kromě množství viničních krajin zapsaných na WHL řada států rozšířila v posledních letech Indikativní seznam (aktualizace k dubnu 2020) o několik další krajin s vinicemi a vinič ními stavbami, (záměry Španělska, Maďarska a Jižní Afriky, Srbska, Chorvatska a Peru).

1. PRIMOŠTEN VINEYARDS
Vinice Primoštenv lokalitě Bucavac Veliki představují tradiční formu kultivace specifického druhu středomořské půdy, která se vyznačuje hustou koncentrací kamenů, které musí být ručně vykopávány s nasazením velkého lidského úsilí, aby byla zajištěna alespoň nějaká půda pro kultivaci. Tato metoda kultivace půdy je obecně charakteristická pro celou oblast Dalmácie, zejména pro její krasové oblasti. Pole a vinice jsou díky těmto náročným úpravám obdelníkového, lichoběžníkového nebo nepravidelného tvaru a jsou ohraničeny úlomky hornin ručně vysbíraných při náročném získávání půdy.

Nominace bude zřejmě založena především na jedinečném způsobu kultivace půdy ve složitých podmínkách a mimořádné hodnotě této krajiny vyplývající z této metody. V komparaci s úrodnými půdami v žatecké oblasti, se metody přípravy polí/ chmelnic značně lišily od výše uvedené metody.

2. NEGOTINSKE PIVNICE
Negotinske Pivnice představují sérii souborů venkovských staveb, především vinných sklepů, které se nacházejí v hraniční oblasti Negotin na východu Srbska. Tyto sklepy byly místem zpracování vína a brandy a sloužily rovněž jako sklady. O jejich významu svědčí i monumentální vzhled a rozloha, které mnohdy předčily i vlastní obydlí. Sklepy a víno byly začleněny do mnoha rituálů narození a pohřbu. Dodnes se zachoval archaický a velmi zajímavý zvyk - poslední obřady a pohřební obřad se konají s vínem a pro ty, kdo měli své sklepy, se pohřební obřad koná ve sklepních komplexech, zatímco pro ostatní ve vesnici.

Jako hlavní nositel hodnot jsou prezentovány monumentální dochované objekty pro zpracování a uchování vína a brandy. Tento statek zjevně není záměrem nominace kulturní krajiny, ale k tématu pěstování a zpracování vína patří, je zde uveden pro úplnost.

Viniční krajiny na indikativním seznamu (TL). Stručný popis níže je řazen v pořadí zápisů na TL.

	NÁZEV	ROSTLINA / PLODINA	SMLUVNÍ STÁT	KRITÉRIA	ROK ZAŘAZENÍ NA TL
1.	Primošten Vineyards	Vinná réva a zpracování vína	Chorvatsko	(v), (vi)	2007
2.	Negotinske Pivnice	Vinná réva Podstata nominace je ale ve vinných sklepích	Srbsko	(iii), (iv), (v), (vi)	2010
3.	La Rioja and Rioja Alavesa Vine and Wine Cultural Landscape	Vinná réva a zpracování vína	Španělsko	(ii), (iii), (v), (vi)	2013
4.	Early Farmsteads of the Cape Winelands	Vinná réva a zpracování vína	Jižní Afrika	(ii), (iii), (iv), (v)	2015
5.	Balaton Uplands Cultural Landscape	Součástí nominace jsou i vinice	Maďarsko	(iv), (v), (vii)	2017
6.	The Wine in Iberia	Vinná réva a zpracování vína	Španělsko	(ii), (iii), (iv)	2018
7.	Wineries and Vineyards for traditional Pisco Production	Vinná réva a zpracování vína a pisca	Peru	(ii), (iv)	2019

3. LA RIOJA AND RIOJA ALAVESA VINE AND WINE CULTURAL LANDSCAPE

Viniční krajina se rozkládá po obou březí řeky Ebro, vinice jsou různě rozeseté po krajině a jsou chráněny okolními horami. La Rioja využívá, díky svému terénu, pěstování vína na terasách a důležitou roli hrají, jako u ostatních vinič ních krajin (ale právě i jako u krajin s chmelnicemi) vhodné klimatické, hydrologické a půdní podmínky. V rámci obecných charakteristik území existuje výjimečně vysoká rozmanitost pro malou oblast, která usnadňuje teritorialitu vín.

Prvky související s nominací jsou také struktury následného zpracování vinných hroznů, jakými jsou kamenné lisy na víno a budovy/objekty spojené se zpracováním včetně vinných sklepů, či přístřešků u vinic (Guardaviñas vineyard shelters).

Viniční krajina La Rioja and Rioja Alavesa and Wine Cultural Landscape, stejně jako nominace Žatec a krajina žateckého chmele, využívá ochrany dle Chráněného označení původu, kterou nese víno ze zdejší oblasti pěstované nepřetržitě od raného středověku. Lokalita je opět prezentovaná v jiném krajinném kontextu než nominace chmelařské krajiny.

4. EARLY FARMSTEADS OF THE CAPE WINELANDS / RANÉ USEDLOSTI KRAJINY U KAPSKÉHO MYSU

Viniční krajina u Kapského mysu CapeWinelands se nachází na jihozápadním cípu Afriky, v bezprostřední blízkosti Kapského města. Tato poloha umožnila a předurčila možnost soustřeďovat vlivy z různých kontinentů.

Zdejší kulturní krajinu podmínily jak přírodní podmínky vhodné pro zemědělství a zejména vinařství, tak okolní dramatické přírodním prostředí, ve kterém se vyvinula i specifická venkovská architektura. Se svými vinicemi, ovocnými sadami a poli, hospodářskými usedlostmi a jejich doplňkovými stavbami, osadami, vesnicemi a městy ilustruje tato viniční krajina zemědělské činnosti od kolonizace v polovině 17. století, pracovních praktik (včetně praktik otroků) a lidského osídlení, na původní krajinu. Constantia a Vergelegen představují dva nejranější příklady idealizované usedlosti v zemědělské krajině.

Indikativní popis statku naznačuje, že OUV bude definována tak, aby ukázala aktivní společenskou roli této krajiny v současné společnosti tím, jak uchovává tradiční způsob života v oboru vinařství. Současně budou zdůrazněny významné materiální důkazy o vývoji lidové architektury Kapského mysu Krajině se nachází ve zcela odlišném morfologickém kontextu, a kromě aspektů viniční kultury, bude studovat místní venkovskou architekturu i typologii „ideálních usedlostí“, vlivy dané polohou krajiny v místě dálkových cest apod. Proto není pro srovnání s krajinou s chmelnicemi na Žatecku nijak relevantní.

5. BALATON UPLANDS CULTURAL LANDSCAPE/ KULTURNÍ KRAJINA BALATONSKÉ PAHORKATINY/ VRCHOVINY

Tento statek na Indikativním seznamu se nachází na severním pobřeží maďarského jezera Balaton. Podobně jako u nominovaného statku zahrnuje zámek v Keszthely a rozsáhlým parkem a historický areál farmy Georgikon, z níž se později vyvinula velká vzdělávací instituce a historické čtvrti Balatonfüred.

Společným a určujícím základem vynikajících hodnot oblasti Balatonské pahorkatiny, je jejich geologická historická minulost, jejíž procesy, vytvořily rozmanité geologické struktury, na nichž se dále vyvíjela harmonická krajina. V krajině u jezera Balaton zamýšlené k nominaci, jsou tak doklady různého hospodaření, (od zemědělství, rybolovu, po vinařství), ale i o těžbě čediče. Velmi známé je využívání léčebných pramenů jak přímo v blízkosti Balatonu, tak zejména na nedalekém jezeře Hevíz.

Tentative List zatím specifikuje potenciální OUV krajiny u Balatonu velmi široce, nicméně již z popisných informací je zjevné, že půjde o zcela odlišné pojetí, než jakým je chmelařská krajina na Žatecku. Balaton Uplands se liší již podobou krajiny, která je determinována velkým jezerem a mnohovrstevnatou osídlením a funkcemi a bezpochyby má ambici představovat komplexní a malebnou část střední Evropy, s mnohačetným využitím přírodního zázemí. Hlavní odlišností jsou typy zemědělské produkce, důraz na dědictví vinařské kultury a léčebné aspekty území související s minerálními prameny.

6. WINE IN IBERIA / VÍNO V IBERII / VÍNO NA PYRENEJSKÉM POLOOSTROVĚ

Nominační záměr s názvem Víno v Ibérii integruje skupinu kulturních statků, které demonstrují výměnu nápadů mezi dvěma různými komunitami, jejichž výsledkem je vznik bohaté Iberské kultury, v níž se aspekty vín vinou jako jedno z hlavních tematických vláken.

Cílem této nominace bude doplnit spektrum příkladů vinič ního dědictví o nejstarší doklady rozšíření vinařských znalostí a technik v důsledku cestovatelských aktivit Féničanů podél Středomořského pobřeží a Středomoří obecně, zkoumat vzájemné ovlivnění znalostí importovaných s dovednostmi dalších národů. Z dosavadního popisu záměru je zjevné, že tato nominace bude usilovat o doplnění dosavadních archeologických nálezů a interpretací právě o aspekty vinařského dědictví, jež v oblasti širšího Středomoří nebyla dosud dostatečně detailně popsána.

7. WINERIES AND VINEYARDS FOR TRADITIONAL PISCO PRODUCTION

Jedním z posledních záměrů na nominaci viniční krajiny bylo v roce 2019 doplnění Tentative seznamu v Peru, přidáním krajiny spojené s výrobou alkoholického

nápoje pisco. Vyrábí se v Peru a Chile z vinných hroznů aromatických odrůd a destilací v měděných nádobách bez přidání vody přičemž vzniká nápoj, který pak zraje v dubových sudech. Viniční krajina se rozkládá na peruánském pobřeží a využívají vhodných klimatických podmínek a podloží.

Peruánské pobřežní vinice reprezentují příklady úspěšného využití půdy a klimatických podmínek peruánského pobřeží k pěstování vinné révy. Téma vinic tak zviditelní další světový region. Nominace bude více než na pěstování do jižní Ameriky importované rostliny, zaměřena na zpracování a výrobní technologie vína a především pisca.

SOUHRNNÉ KOMPARAČNÍ POZNÁMKY K RŮZNÝM ASPEKTŮM VINIČNÍCH KRAJIN NA WHL / TL

Kvalitní vzájemné srovnání krajin s vinicemi zapsanými na Seznamu světového dědictví i takových, které jsou na indikativním seznamu, obsahuje například zcela recentní komparativní analýza, připravená v souvislosti s nominací italské viniční krajiny „Le Collinedel Prosecco di Conegliano e Valdobbiadene“ (2019). Právě tato analýza velmi přesvědčivě vysvětluje specifika viničních krajin, jejich morfologickou různorodost a vzájemné odlišnosti.

Pro nominační projekt Žatec a krajina žateckého chmele je mnohem důležitější podrobnější srovnání viničních a chmelařských krajin, neboť jsou si ze všech funkčních monokulturu vzájemně vizuálně nejbližší. Vinici i chmelnice jsou plochy, jež jsou v krajině vizuálně výrazné a funkčně nezaměnitelné i v období mimo hlavní produkční sezónu. Proto jsou níže jejich podobnosti i odlišnosti dále popsány podrobněji:

Aspekty umělé podpory růstu

Vinice podobně jako chmelnice vyžadují (i když u vinic ne ve všech případech) umělou podporu pro růst vinné révy. Způsoby vedení révy vinné dělíme zpravidla do tří skupin, a to podle výšky dřeviny nad povrchem půdy: nízké vedení - do 30 cm, střední vedení - do 80 cm a vysoké vedení - nad 80 cm. Jako opora slouží vinné révě kmínek nebo nevysoké sloupky, které narozdíl od dlouhých tyčí a později drátěného systému užívaného pro uchycení chmelových lián, nevyžadovaly tak vysoké finanční náklady při zakládání a cyklickou obnovu produkční plochy pole pro pěstování. Na druhé straně jsou velmi častým základem terasy, což v nominovaném statku ani jiných chmelařských krajinách není dochováno, protože by to velmi komplikovalo využití mechanizace (jak dřívějších potahů, tak nověji konstrukce v rozsahu celých polí. Chmelová rostlina oproti vínu dorůstá podle odrůdy jednotlivě do výšky až 4-7 metrů a tato skutečnost měla vliv na vývoj technologií v opěrných systémech od středověku a především v 19. století a až do současnosti. V krajině Žatec a krajina žateckého chmele dosahují konstrukce výšky až 7 metrů, a dnes se uplatňují ve svém specifickém konstrukčním řešení, tzv. žatecké drátěnce (viz popis v *kapitole 2.a*). Vlivem podpěr a pravidelných řádků potřebným pro obdělávání, vstupují chmelnice do krajiny i jako technicistní plochy, jasně odlišitelné od okolní vegetace.

Aspekty terénu

Chmelnice byly přednostně budovány na rovinném základě, důvody byly především praktické. Rovinatý terén zajišťoval lepší stabilitu podpůrné konstrukce chmelnice (popis viz *kapitola 2.a*), ale především byl praktický pro pohyb pracovníků a techniky při náročném a častém obdělávání chmelnice a následném česání a zpracování chmele. Viniční krajiny mají naopak i velmi svažité terény různého sklonu a členitosti a svými řádky vytvářejí vizuálně zcela specifické krajiny nejrůznějšího obrysu a struktury zdůrazňující modelaci terénu. Krajiny s chmelem naproti tomu tvoří geometrické tvary a působí více technicistně.

Zajištění příhodných klimatických podmínek pro chmelnice bylo mimořádně důležité a zásadně limitovalo polohy, ve kterých chmelnice vznikaly. Ty nejlepší chmelařské lokality jsou proto situovány v těsné blízkosti lokálních geologických útvarů (odhalených skal nebo lomů), které díky schopnosti absorbovat teplo zajišťovaly lokalitě příznivé mikroklima a na jaře bránily rostliny před přízemními mrazy. Stejně důležitá pro mikroklima chmelnice byla také blízkosti vodního toku a přítomnost přírodních bariér, chránících chmelnice před větrnou expozicí ze severu a severovýchodu. Všemi těmito důležitými znaky nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele disponuje. Zároveň žádný z nich nehraje ve vinařství při zakládání vinic tak důležitou roli, jako je tomu ve chmelařství. Zatímco vinice tak mohly vznikat v řadě lokalit s různými klimatickými podmínkami, polohy pro zakládání chmelnic byly díky těmto požadavkům velmi omezené.

Vizuální působení krajiny během roku

Za velmi obdobný vizuálně výrazný společný znak chmelnic a vinic lze označit „sezónní optické zahušťování“ v závislosti na růstu lián a vinných výhonků a zvětšování listů a plodů. V plné sezóně představují chmelnice a vinice prakticky okem neproniknutelné části krajiny, u chmelnic je však jejich optický dopad na širokou okolní krajinu díky výšce rostliny mnohem významnější. Zatímco návaznost chmelnic na zástavbu obce je před vegetací jasně viditelná, během růstu rostliny postupně zaniká často až tak, že stavební struktury přestanou být v této krajině viditelné. Společně s rostlinou proto během roku roste i význam lokálních dominant, které se tak stávají podstatnými orientačními prvky této krajiny. Vysoké kubusy půdorysně obdélných chmelnic v plochém terénu tvoří skutečně vizuálně neproniknutelnou bariéru, a jsou proto v krajině naprosto signifikantní a určující.

V době po sklizni, v zimě a časném jaře jsou oba typy produkčních ploch prakticky „průhledné“. Vinice

obsahuje holé dřeviny a (většinou) základní sloupky a trvalé vodorovné vidící dráty; chmelnice jsou zjevné základním konstrukčním rámcem sloupů a kotvících lan, jejich „obrys“ vymezuje soustava horních drátů, připravených na zavěšení vodících drátků. U chmelnic je zároveň proměna vizuálního působení v krajině mnohem dynamičtější než u vinic, protože od cca od poloviny září, přes zimu až do doby počátečního růstu (duben, květen) jsou pole zcela bez rostlin a o jejich funkci svědčí pouze základní konstrukce. Navíc ne všechny chmelnice musejí být stále využívány. Některé čekají na doplnění rostlinou i více let a lze nalézt části krajiny, kde vedle sebe stojí „plné“ a „prázdné“ chmelnice, aniž by takové pole bylo zbavené své role dlouhodobě.

Tím se tedy opticky chmelnice od vinic velmi liší, neboť krajina vinic obsahuje keře vinné révy i po sklizni hroznů, do doby, než opadá listí, a i poté až do jarního cyklu tvoří různě „průhlednou“ strukturu vlastních dřevin a případné nižší konstrukce podpěry vodorovného vedení.

Vizuální proměny chmelnic a vinic během roku jsou tedy zdánlivě obdobné, nicméně podoba chmelnic se v období růstu mění mnohem dynamičtěji. V době hlavní vegetace chmele se podoba krajiny mění prakticky v řádu hodin, vizuální dynamika chmelařské krajiny proto není srovnatelná se stabilnější viniční krajinou, ani žádnou jinou (viz další části této komparace).

Sezónnost činností na vinici a ve chmelnicích

Rovněž sezónní práce ve chmelnici a na vinicích mají podobné fáze, i když je výsledná plodina (hrozny vína, hlávky chmele) odlišná: na začátku roku jde o kontrolu stability podpěr, a ještě před rozvojem rostlin u chmele o každoroční zajištění svislé opory (dříve tyče, nyní drátky), během počátečního růstu „zavádění lián na drátky“, opakované postřiky proti škůdcům. Velké rozdíly jsou naopak ve sklizni a jsou ovlivněny právě výškou chmelové liány. Zatímco ve vinicích se z rostlin přímo na místě obírají pouze hrozny, sklizeň chmele má dvě části. Během první je na chmelnici odříznuta a stržena celá rostlina, ve druhé probíhá česání hlávek. Tato fáze je dnes realizována mimo produkční plochu. Právě při sklizni se obraz chmelnic zcela radikálně, „před očima“ a v průběhu několika dnů promění a stav „prázdných polí“ zůstává až zase do jara.

Pro dynamiku chmelařské krajiny v nominovaném statku Žatec a krajina žateckého chmele je důležitá také diverzifikace chmelnic vycházející ze staletých zkušeností. Jejím cílem je načasování sklizně tak, aby hlávky nedozrávaly naráz. Sklizeň díky tomu mohla probíhat postupně podle půdních bloků, očesání a rychlé sušení chmele nepřetížilo dostupné pracovní a technologické kapacity. Toto bylo zvláště důležité v předindustriální době, a i proto se před dobou zavedení umělého sušení ve vytápěných objektech nemohlo ani více chmelnic zakládat (více viz *kapitola 2.b*). I tento specifický způsob časování prací ovlivňuje podobu krajiny během sklizně.

Srovnání nakládání s plodinou vinic a chmelnic po sklizni

Pro pochopení odlišnosti procesů i odlišnosti staveb, které jsou k využití sklizených plodů na vinicích a na chmelnicích potřebné, je užitečné zopakovat, že ačkoliv se chmel díky konstrukcím na polích a svými listy částečně podobá vinné révě, je výsledná plodina zcela jiného charakteru - výškou liány, velikostí a lehkostí vlastních chmelových hlávek, i podílem na váze jednotlivých lián.

Nejvýznamnější je rozdíl výsledného objemu a váhy základní sklizené plodiny: tedy vinných hroznů z vinice a chmelových hlávek z chmelnice, stejně tak objem plodiny po pár dnech po sklizni - tedy usušeného chmele a hroznů, z nichž je lisováno víno. Zcela klíčový je pak rozdíl váhového/objemového podílu hroznů a chmelových hlávek na výsledném produktu, tedy vykvašeném víně a uvařeném pivu.

Vinné hrozny se od okamžiku sklizně stanou součástí naprosto kontinuálního procesu, který prakticky nelze přerušit. Nedochází zde k fázi sušení (s výjimkou specifických odrůd slámového vína či sušení rozinek), sklizené hrozny se ve své plné hmotě zpracovávají drcením k získání základní šťávy, která musí být neprodleně zpracována do dalšího produktu, přičemž konečným výsledkem tohoto procesu je víno stáčené do sudů či do lahví.

Sklizené chmelové hlávky (ať již dříve očesané přímo na krajích polí a převezené do vesnických sušáren nebo v současnosti dopravené rovnou do plně mechanizovaných linek, v nichž roje integrují česání a přesoušení) jsou naopak co nejrychleji upravovány do podoby „meziproduktu“, jehož parametry umožňují bez ztráty chuťových a senzorických kvalit jeho skladování v řádů týdnů i měsíců (případně pro další účely - viz *kapitola 2.a.*).

Usušené chmelové hlávky tedy čekají různě dlouhou dobu na další využití jako jakési „koření“, jež je prodáno příslušnému pivovaru, které pro své vlastní značkové pivo chce využít právě unikátní vlastnosti žateckého chmele. S tímto cílem se krajina u velkoobjemového pěstování chmele nezbytně stala součástí širšího procesu specializace a spolupráce jednotlivých aktérů. Nominovaný statek se svou městkou komponentou, jež dovršila proces zpracování chmele prostřednictvím jeho certifikace a skladování chmele u mezinárodních obchodníků před jeho distribucí do celého světa, je zcela výjimečným příkladem synergie činnosti komunity na venkově a ve městě, což má v případě vinařských krajin paralelu pouze u takových, kde výsledný vinný produkt vyžaduje specifické techniky zpracování (perlivé víno z Champagne).

Dopady na stavební dědictví
Podoba vesnických hospodářských objektů určených pro sušení chmele, jejich vzdálenost od chmelnic, navázání na lokální komunikace i umístění v rámci usedlostí, ale i jejich velikost, konstrukce, použité stavební materiály i zejména vzhled jejich střech, to vše v případě nominovaného statku vychází z potřeby kvalitně, a především rychle usušit tuto plodinu, neboť při její dlouhé expozici na vzduchu (přesahující řádově hodiny) hrozí její znehodnocení.

Vinné hrozny a jejich následné zpracování a skladování rovněž probíhalo zejména na venkově a mělo signifikantní vliv na umístění, charakter konstrukci a materiál hospodářských staveb spojených s viniční kulturou. Obě plodiny (vinné hrozny a chmel) jsou však naprosto odlišné v procesech následujících po sklizni.

Uchování unikátních vlastností žateckého chmele není možné ve vlhkém prostředí, naopak, vlhkost vlastní chmelové hlávky je nutné po jejím očesání rychle snížit na minimum (z počátečních 85-75 % na 6-8 %). Proto bylo nezbytné poslední fázi zpracování chmele provádět v suchých a dobře větraných budovách s výhradně vnitřními dřevěnými konstrukcemi. Vnějším dokladem existence vzduchotechnické výbavy těchto objektů jsou charakteristické vikýře na střechách nebo typické drobné provětrávací otvory v obvodových stěnách. Objekty musely disponovat rozsáhlými podlahovými plochami pro okamžité zpracování veškeré chmelové úrody. Jejich stavební výbava zároveň musela umožňovat reagovat na klimatické podmínky, ve kterých sušení probíhalo - žaluziové okenice měly v případě slunečného počasí bránit chmel před sluneční expozicí, která zhoršovala jeho kvalitu, kovové okenice omezovaly přístup vlhkosti do interiéru v případě, že sušení probíhalo za deště. Usušením se snižuje váha chmele, jeho objem se však příliš nemění. Na prostory, kde byl chmel sušený, proto navazovaly rozsáhlé skladové objekty.

Pro zpracování hroznů jsou oproti tomu charakteristické zděné lisovny a vinné sklepy, tedy prostory se zcela odlišnou stavební povahou, protože proces zrání a skladování vína vyžaduje na rozdíl od chmelu chlad. Typické jsou proto podzemní sklepy často velmi rozsáhlé, kombinované s objemově výrazně menšími nadzemními prostory sloužícími pro zpracování a konzumaci vína (včetně prostorů obytných). Ve viničních krajinách je přímý vztah pěstitele a producenta vína zcela běžný, u chmele naopak bylo cílem venkovského producenta chmel po vypěstování usušit a předat do obchodního procesu, jehož se přímo neúčastnil. Díky tomu v nominovaném statku získalo své výluční postavení město Žatec, a to jako místo, kde byl chmel koncentrován a skladován velkoobchodníky před jeho další distribucí a zároveň místo, kde probíhala jeho certifikace.

V tomto případě je srovnání s následným zpracováním sklizených hroznů již logicky odlišné a dopady zpracování vína na architekturu staveb, jejich hmotu, vzhled, konstrukční řešení i dopady na vzhled krajiny jsou rozdílné.

Aspekt výzkumu a šlechtitelství
Chmel, stejně jako vinná réva a obecně řada nyní běžných užitkových zemědělských rostlin, je domestikovanou rostlinou. Člověk nejdříve používal rostliny plané, postupem času docházelo na základě vyvíjejících se zkušeností k přirozenému výběru nejkvalitnějších rostlin, které byly cíleně pěstovány na vymezené ploše. Počátky šlechtitelství mají tedy obě rostliny společné. Empirické poznatky ve šlechtění rostlin přineslo až 19. století, vyvinuly se od základních metod výběru (selekce) nebo křížení (hybridizaci), největší rozvoj následoval ve století 20. a pokračuje dodnes v moderních formách například genetického šlechtění nebo mutace. V řadě zemí, tradičně spojených s vinařskou kulturou, existují vědecké instituty zabývající se šlechtěním. V mnoha případech však jde o centralizované ústavy sídlící v hlavních administrativních a správních centrech. V případě žatecké nominace lze prokázat kontinuitu skutečného vědeckého výzkumu prováděného od 20. let 20. století, sídlícího přímo v Žatci, který se vyvinul do mezinárodně respektované instituce a jejíž výsledky jsou aplikovány přímo ve zvolené venkovské komponentě. Tato provázanost vědeckého výzkumu s městem Žatec a okolní krajinou je tedy ve srovnání s ostatními oblastmi zcela výjimečná.

II. RÝŽOVÉ TERASY
Rýže je stejně jako chmel dalším zástupcem původně divokých rostlin, které byly člověkem domestikovány. Patří mezi nejvýznamnější světové potravinové plodiny, je nejdůležitější obilovinou Asie a v některých oblastech představuje až 90 % polní rostlinné výroby. Je hlavní rostlinou pro produkci zrna, protože v mnoha oblastech jsou získávány dvě až tři sklizně do roka. Rýže je úzce spjatá s dějinami tropického zemědělství, neboť se pěstovala již kolem roku 3 000 před naším letopočtem. Dnes se pěstuje nejen v Asii, ale také v Africe, Americe, Austrálii a dokonce i v Evropě.

Zaplavovaná či zavodňovaná rýže se pěstuje na polích, kde jsou vytvořeny různé zavlažovací kanály a hráze. Vybudování celého závlahového systému je pracné a nákladné, proto se zde rýže pěstuje jako monokultura. To znamená mnoho let po sobě na stejných pozemcích, což klade zvýšené nároky na dodržování úrodnosti půdy, na likvidaci chorob, škůdců a plevelů.

Neustálé pěstování rýže na jednom pozemku bez střídání s jinou kulturou je umožněno pečlivou agrotechnikou - je pěstována až zahradnickým způsobem. Pozemky jsou pravidelně vyhnojovány organickými hnojivy, plevele i nemocné rostliny jsou včas a pravidelně odstraňovány.

Při pěstování rýže seté v kopcovitém terénu se rýžová pole zřizují terasovitě nad sebou.

V kulturních krajinách světového dědictví zemí jihovýchodní Asie se rýže nadále sklízí ručně, protože při tomto postupu jsou rostliny jen minimálně vystaveny mechanickým nárazům a není velké nebezpečí výdrolu. Posečené nebo vytrhané rostliny se ihned svazují do menších snopů, které se v některých oblastech ponechají v zavodněném rýžovišti, jindy se vynášejí na hráze, aby dostatečně proschly. Vlastní výmlat se provádí ručně nebo na stacionárních mlátičkách. Většinou převládá ruční výmlat, který jen minimálně poškozuje zrno. Po výmlatu se zrno dosouší na skladovací vlhkost.

Využití rýže je mnohem širší než u chmele, a to nejen jako potraviny, i když nejběžnější a nejrozšířenější je rýže vařená. V mnoha státech Jihovýchodní Asie se z rýže produkují alkoholické nápoje. Rýžový lepek se používá k výrobě polévkového koření. Ze slámy se vyrábí kvalitní papír a jiné užitkové předměty. Rostliny také můžeme sklízet nezralé za účelem výroby stuh a splétání do slaměných copů pro výrobu klobouků, z rýže se také mele mouka, z klíčků se lisuje olej, používá se také k výrobě rohoží, košíků a jemného papíru. Ze slupek rýže se vyrábí lepenka.

1. KULTURNÍ KRAJINA RÝŽOVÝCH TERAS HONGHE HANI (WHL)

Kulturní krajina rýžových teras Honghe Hani v Číně je rozsáhlým územím v jižním Yunnanu. Vyznačuje se velkolepými terasami, které tvoří kaskádovité soustavy dolů po svazích pohoří Ailao až k břehům řeky Hong. Za posledních 1300 let si zde národ Hani vyvinul komplexní systém kanálů, který přivádí vodu ze zalesněných horských vrcholů k těmto terasám. Obyvatelé rovněž vytvořili specifický integrovaný zemědělský systém, který kromě primární plodiny této oblasti, kterou je červená rýže, zahrnuje chov buvolů, skotu, kachen, ryb a úhořů. Obyvatelé uctívají slunce, měsíc, hory, řeky, lesy a další přírodní jevy, včetně ohně. Žijí ve vesnicích mezi horskými lesy a terasami. Odolný systém řízení pěstování na rýžových terasách prokazuje mimořádnou harmonii mezi obyvateli a jejich životním prostředím, a to jak z vizuálního, tak i ekologického hlediska, neboť je založen na výjimečných a dlouhodobých sociálních a náboženských strukturách.

Kombinované pěstební vzorce pro pěstování rýže na zavodněných terasách v Číně jsou velmi zajímavým typem krajiny. V tomto statku světového dědictví bylo jako OUV oceněno právě komplexní hospodaření, v němž celý systém řízení půdy rýžových teras prokazuje mimořádnou harmonii mezi lidmi a jejich prostředím, vizuálně i ekologicky, na základě výjimečných a dlouhodobých sociálních a náboženských struktur. Krajina je zcela odlišná od krajiny s chmelnicemi, není v ní urbánní celek, který by přispíval k OUV celku. Je silně podmíněná životem místních komunit, jež na rýžových polích založili své komplexní hospodaření.

2. RÝŽOVÉ TERASY FILIPÍNSKÝCH CORDILLER (WHL)

Rýžové terasy filipínských Cordiller jsou příkladem kontinuálně se vyvíjející kulturní krajiny, jejíž původ lze datovat na předkoloniálních Filipínách do doby před dvěma tisíci lety. Z rozsáhlé oblasti historických teras je na Seznam světového dědictví zapsáno pět celků nejneporušenějších a nejpůsobivějších teras, které jsou produktem působnosti etnické skupiny Ifugao, menšinové komunity, která tyto hory obývá tisíce let. Síť kanálů a příkopů podél terasy umožňuje rovnoměrné rozptýlení vody shromážděné z rodinných lesů nebo dřevin na vrcholu hory na terasy pod nimi. Technologie terasování, která je základem složitého zemědělsko-lesnického systému, byla předávána z generace na generaci bez přímého rušení vnějšími silami.

Rýžová pole jsou vizuálně výraznou součástí kulturní zemědělské krajiny, podobně jako chmel, v územích, kde se pěstuje, zaujímají rýžová pole různě velké plochy. Právě zemědělské krajiny s terasovými rýžovými poli, na nichž se pěstuje rýže v zaplavovaných rýžovištích, jsou reprezentovány oběma výše popsanými statky světového dědictví, tedy v Číně a na Filipínách.

Ačkoliv jde o funkční monokultury, je v případě Číny součástí OUV ta skutečnost, že je v této krajině udržována efektivní kombinace chovu ryb a kachen. Chmel v nominovaném statku Žatec a krajina žateckého chmele nekombinuje žádné jiné plodiny či chov zvířat, jde o rovinné plochy.

V obou případech je součástí OUV i tradiční kultura místních etnických skupin, což v žádném případě není charakteristika relevantní pro Žatec a krajinu žateckého chmele, která je součástí České republiky, jež je vysoce sekularizovanou civilní společností, s vysokým podílem průmyslové výroby a kde i zemědělská produkce a zpracování plodin již dlouhá desetiletí navazuje na pragmatické postupy zaměřené na přesun většiny činností do přirozeného městského centra zdejšího chmelařského dědictví, tedy města Žatce.

3. APATANI CULTURAL LANDSCAPE (TL)

Kulturní krajina Apatani je příkladem využíváním plošně omezeného území, které se vyvinulo na základě stoletého experimentování. Jsou zde oddělené oblasti pro lidské osídlení, pěstování mokré rýže, suché pěstování, pohřebiště, zahrady s borovicemi a bambusem, soukromé plantáže a komunitní lesy. Je to příklad vysoce úspěšného lidského adaptačního mechanismu v nepříznivých horských regionech a tím i výjimečné hodnoty.

Apatanci užívají stále tradiční postupy při využívání přírodních zdrojů, které jsou dobře známé pro svou

udržitelnost. Výjimečná hodnota proto spočívá v příkladech Přes omezené vodní zdroje je celá rozloha obdělávané oblasti v údolí dobře propojena sítí pečlivě vytvořených zavlažovacích kanálů. Specifikem kulturní krajiny Apatani je kombinovaný pěstební vzorec a především velmi šetrný přístup k řízení přírodních zdrojů doplněný svébytnou a výjimečnou kulturou etnika z této oblasti. Krajina je zcela odlišná od krajiny s chmelnicemi, není v ní urbánní celek, který by přispíval k OUV celku. Je silně podmíněná životem místních komunit, jež na rýžových polích založili své komplexní hospodaření.

III. TABÁKOVÉ PLANTÁŽE

Jednou z mála plošně pěstovaných plodin, která vyžaduje po sklizni pečlivé sušení, jsou tabákové listy pěstované na tabákových polích, jež na Seznamu světového dědictví reprezentuje kubánské místo Údolí Viñales/TheViñalesvalley. OUV tohoto statku sice spoluvytváří mimořádná morfologie údolí se specifickými geologickými útvary (jedná se o tzv. mogoty), hlavní ceněnou plodinou údolí je jednoznačně tabák a s ním spojená podoba krajina a stavební dědictví.

Tabáku se daří i v méně úrodné půdě, takže pro farmáře představuje vítanou alternativní plodinu. V několika málo zemích, kde se tabák velkoplošně pěstuje, probíhá již sklizeň tabákových listů mechanicky. Obvyklejší, a právě v Údolí Vinales udržovanou (resp. cíleně obnovenou) praxí, je však manuální sklizeň listů. Sklizeň pěstitel provádí v průběhu dvou až čtyř měsíců, kdy z každé rostliny postupně sklízí dva až čtyři listy tak, jak dozrávají. Tím se sklizeň odlišuje od jednorázového stržení chmelových lián z podpůrných konstrukcí. Po sklizni však nastupuje složitý proces sušení již na venkově (obdobně jako donedávna na Žatecku), a tyto procesy u tabáku vyžadují výbornou organizaci činností drobných zpracovatelů. Způsob a důslednost postupů sušení je nejdůležitějším faktorem určujícím výslednou chuť tabáku, (což je rovněž podobné pro udržení kvality chmele po sklizni). Sušení tabákových listů je ale zcela odlišné, již s ohledem na rozměry listů a jejich postupný sběr. Sušení tabáku má několik forem (přirozenou cirkulací vzduchu, horkým vzduchem, na slunci, dokonce i s pomocí ohně, kdy jde spíše o určité „uzení v kouři“.

Sušení tabáku a postupně přidávaných svazků sebraných listů tedy narozdíl od sušení chmele trvá několik týdnů, nadále je preferováno sušení přirozenou cestou. Pro Kubu jsou charakteristické manufaktury pro výrobu vyhledávaných doutníků z usušených a dalšími procesy připravených tabákových listů.

1. VIÑALESVALLEY /ÚDOLÍ VIÑALES (WHL)

Vinales se rozkládá v pohoří Sierra de los Organos, vzdáleném téměř 200 km západně od kubánského hlavního města v provincii Pinar del Río. Údolí Vinales je tvořeno několika dlouhými údolími rozdělenými vápencovými horskými masivy zaoblených tvarů porostlými tropickou vegetací, tzv. Mogoty. Údolí leží v nadmořské výšce 300 až 400 metrů. V éře druhohorní jury byla tato oblast součástí mořského dna a v mladší historii prošla tektonickým zdvihem. Návazně se v ní formovaly přírodní unikáty, tvořící významnou součást vizuální charakteristiky krajiny.

Na Kubě pěstovali domorodí obyvatelé tabák již od nepaměti. Plantáže tabáku pro komerční účely tu ale zavedli až španělští kolonizátoři na konci 16. století. V té době byla značná část Kuby neobydlená, a tak kolonizační úřady nabízely přistěhovalcům různé výhody. Pro práce tabáku byla vybrána skupina přistěhovalců z Kanárských ostrovů, kteří se usadili právě v západní části Kuby (v zapsané lokalitě). Vznikly první osady a časem i města. Pro práci využívali farmáři i otrocké práce.

Údolí Viñalesje emblematickou kulturní krajinou ostrovního státu Kuba, symbolizuje pěstování tabáku, podobně jako je Česká republika hrdá na žatecký chmel. Vizuální podoba obou krajin je ale odlišná: Kubánské údolí těží svůj věhlas zejména ze scénické krásy, založené na spektakulární kombinaci zemědělské krajiny kombinované se zajímavými vulkanickými útvary.

Žatecká krajina je proti tomu odlišná tím, že jde o relativně ploché území širší nivy významné vnitrostátní řeky, na jejíchž náplavách se pěstování chmele po staletí rozvíjí.

V obou krajinách jsou součástí OUV místní vernakulární stavby a zpracování místní plodiny v souvisejících městských centem. Tabák je jednou z mála konzumních plodin, která se po sklizni (podobně jako chmelové hlávky) suší. V zapsaném statku se však nevyskytuje urbánní/městská krajina, jež by sama o sobě byla významným rozsáhlejším celkem se stavebními specifiky. Stejně tak lze celý kubánský celek označit primárně za venkovské dědictví, narozdíl od Žatce a krajinu žateckého chmele, kde je vyvážený podíl rurální a urbánní krajiny. V Žatci byl podíl města na pěstování a vývozu z místní oblasti významný již od středověku, protože charakteristiky chmele a užitnost i malého množství usušeného chmele pro profit vlastníka pole či zahrady umožnil pěstovat tuto plodinu přímo ve městě nebo v jeho zcela bezprostředním okolí, a to ještě v 19. století, kdy se začaly rozvíjet velkokapacitní formy zpracování po sklizni.

2. CULTURAL LANDSCAPE OF THE LOWER BASIN OF THE CHICAMOCHA RIVER / KULTURNÍ KRAJINA DOLNÍHO POVODÍ ŘEKY CHICAMOCHA (TL)

Kulturní krajina ve scénicky atraktivním území dolního povodí řeky Chicamocha je výsledkem překrývání hodnot výjimečné přírodní krajiny s různými obdobími osídlení a pohybů obyvatelstva. Od 16. století do poloviny 20. století byly zásadním aspektem obchodu karavany mul (muleteering), využívajícími zdejší cestní síť; velké procento zboží bylo přepravováno po zemi nebo kombinací pozemní a říční dopravy.

Krajina dolního povodí řeky Chicamocha je zároveň spojená s pěstováním a sušením tabáku. Obraz krajiny zde spoluurčuje sama plodina (s charakteristickým uspořádáním na polích a jasně zelenou barvou), jež je prakticky všude, stejně jako jednoduché boudy určené sušení listů. Území doplňují jednoduché domy, v nichž zemědělci suší a pak rozkládají tabákové listy a následně jejich svazky stlačují starými dřevěnými lisy. Tabák je největším obchodním produktem regionu, a to jak v minulosti, tak i dnes.

I v dnešní době zůstává spodní povodí řeky Chicamocha významným producentem tabákových listů a neustále se usiluje o zlepšení jeho kvality. Cílem je přitom nikoli prodej pro výrobce cigaret v podobě tabákových směsí, ale je využíván pro účely ručního řemeslného zpracování přímo producenty tabáku, což přináší zemědělcům větší příjem. Mezi nejvýznamnější prvky lokality patří zdejší místní architektura, jež si udržuje svůj vernakulární výraz daný konstrukcí z místních surovin. Základní technikou je adobe, tedy nabíjená hlína. Krajina obsahuje i doklady technických staveb, souvisejících s výrobou tabáku a zastoupenou v chatkách pro sušení listů. Jednoduché příklady lidové architektury jsou klíčovými faktory území, protože oblasti udělují specifický charakter.

Téma pěstování a sušení kvalitního tabáku a obchodování nad rámec vlastního regionu spojuje krajinu dolního povodí řeky Chicamocha s nominovanou krajinou Žatecka. Podoba je však pouze velmi obecná.

Zcela se odlišuje charakter vlastní krajiny. Kolumbijská bude nominovaná i pro výjimečné scénické kvality krajiny dané hlubokým kaňonem řeky, naproti tomu žatecká venkovská komponenta je plochou říční nivou, nad kterou vystupují nevysoké terénní útvary, na jednom z nich leží vesnice Stekník. Komponenta města Žatce je charakteristická svým panoramatem na nevysoké ostrožně.

Zcela zásadní je ale odlišnost staveb souvisejících se zpracováním chmele a tabáku. V údolí Chicamocha jde o zcela jednoduchou vernakulární architekturu doplňující pole s tabákem, kde jsou listy tabáku sušeny a lisovány zemědělci, jde o individuální produkci. V případě Žatce je nominován stavební celek s reflexí slohové architektury v užitných skladech a sušárnách a celá struktura historického původně královského města rozvíjejícího se s využitím úspěšného obchodu s chmelem od středověku až do současnosti.

Rovněž povaha obchodu se zemědělskou komoditou je odlišná. Kolumbijská nominace bude zdůrazňovat staleté tradice dopravy zboží po stezkách prostřednictvím mul, kdežto na Žatecku jde o zcela jiné dopravní trasy a procesy odpovídající technologickému pokroku Evropy 19. - 20. století.

IV. AGÁVE A VÝROBNÍ AREÁLY

Agáve přirozeně rostou především v Mexiku, ovšem najdeme je i v jižních a západních Spojených státech a Střední a Jižní Americe. Pěstované a zdomácnělé jsou však i jinde ve světě s odpovídajícím klimatem, např. ve Středomoří.

Rostliny mají velkou růžici tlustých listů s ostnatým okrajem, končících obvykle dalším ostnem. Robustní kmen je krátký. Každá růžice roste pomalu a kvete pouze jedenkrát. Během kvetení ze středu rostliny vyraší vysoký kmen („stožár“) s květy na konci. Poté, co se z něj vyvinou plody se semeny, rostlina odumře, přežívají ale přírůstky, které volně vyrůstají ze základny kmene.

Agáve je sukulentní rostlina, která kromě hlavního plodu, jímž je „agave pineaple“ byla zpracovávána pro mnoho účelů. Nejznámější je alkoholický nápoj, který je základem i mexického statku světového dědictví, dříve byly využívány i další části rostliny, například jako surovina pro papír, silné listy pro krytinu venkovských obydlí, bodliny jako jehly a špendlíky, dokonce i kořen, pokud dobře zpracován byl konzumován.

Do doby plného vzrůstu a vývoje plodu agáve byly navíc plochy plantáží využívány i pro pěstování jiných plodin, čímž se kontakt s agáve stal i užším z hlediska opakovaného setkávání po řadu sezón.

1. AGAVE LANDSCAPE AND ANCIENT INDUSTRIAL FACILITIES OF TEQUILA/KRAJINA AGÁVE A DOCHOVANÁ HISTORICKÁ PRŮMYSLOVÁ ZAŘÍZENÍ V TEQUILE (WHL)

Statkem světového dědictví je krajina, která se rozprostírá mezi úpatím sopky se jménem Tequila a hlubokým údolím řeky Rio Grande. Krajinu formuje celá kultura rostliny, využívané od 16. století zejména k výrobě alkoholického nápoje tequily, a již nejméně 2 000 let k výrobě kvašených nápojů a látek. V rámci krajiny doposud fungují distilerky/palírny/lihovary, odrážející nárůst mezinárodní spotřeby tequily během 19. a 20. století. Dnes je kultura agáve vnímána i jako součást národní identity. Oblast zahrnuje živou pracovní krajinu s poli modré agáve a městská sídla Tequila, Arenal a Amatitan s velkými distilérkami/lihovary, kde jsou „ananasy“ agáve fermentovány a destilovány. Tento statek je zároveň svědectvím o teuchitlanských kulturách, které formovaly oblast Tequily v letech 200-900 n.l., zejména vytvořením teras pro zemědělství, bydlení, chrámy, slavnostní valy, ale i pro míčové kurty.

Krajina s agáve je podobně jako statek Žatec a krajina žateckého chmele založená na dělbě pěstování agáve v krajině a jejím koncentrovaným zpracováním, jež představují ve statku světového dědictví tři významná města.

Je zde ale velká vývojová odlišnost, kde primárními zpracovateli agáve až do výsledného nápoje byly

celky venkovských haciend, spojených s distilerkami. V polovině 19. století, s růstem vývozu a obchodu, byly zřízeny ve městech velké lihovary. To vedlo k úpadku některých venkovských oblastí z hlediska produkce lihoviny na venkově, pěstitelé se začali koncentrovat na dodávky surovin pro města, což mělo za následek rychlý nárůst půdy pod kultivace agáve. Po mexické revoluci ve třetí dekádě 20. století byla půda spojená s haciendami znovu přidělena pracovníkům na komunitním základě nebo byly privatizovány.

Pěstování a zpracování plodiny tedy podobně jako v chmelařských krajinách rovněž prošlo různými společenskými etapami, v jejichž rámci významná plodina udržela charakter a místní identitu. Odlišnost je kromě vzhledu polí takév tom, že ve statku světového dědictví v Mexiku se agáve využívá v procesu až do finálního produktu, kdežto na Žatecku jde o dílčí zpracování dále obchodované plodiny a tomu odpovídá i typologie staveb v dotčených městech obou statků.

V. KÁVOVÉ PLANTÁŽE

Káva je poměrně náročná rostlina, která ke svému vývoji potřebuje specifické počasí s dostatkem slunečných dnů, ale i deště. Pro svůj optimální vývoj potřebuje kávovník stálou teplotu ovzduší kolem 20 °C. Ideálním prostředím je pro něj pruh zhruba mezi 23. severní a 25. jižní rovnoběžkou ve více kontinentech, který dostal příhodný název „kávový pás“. Káva se pěstuje ve více než 50 zemích světa, přičemž dvě třetiny celkové světové produkce vytváří právě Latinská Amerika s plantážemi v Kolumbii, Ekvádoru, Peru a dalších zemích.

Zralé kávové bobule česači ručně ukládají do košů - zrna nesmějí být potlučená nebo jinak defektní. Bobulky jsou v tomto stavu ještě obaleny oplodím a dalšími vrstvami, které se všechny musejí oddělit. (Levnější variantou je sklizeň pomocí česacích strojů, které jezdí podél kávovníků a třesou s větvemi tak dlouho, dokud kávové boby nepopadají do připravených sběrných košů).

Nasbírané bobule se pak třídí, myjí a odstraňují plevy a nečistoty. Omytá zrnka se nechávají dlouho sušit na slunci nebo v obrovských sušárnách. Aby sušení zrnek probíhalo rovnoměrně, je potřeba kávu během sušení důkladně obracet a prohrabovat. Po třech týdnech mytí, sušení a prohrabování se bobulky oloupají tak, aby zůstalo už jen kávové zrnko, dálo pro vlastní kávu upravované v pražírnách.

Pěstování a zpracování kávy vyžaduje naprosto odlišné technologické přístupy oproti pěstování a zpracování hlávek chmele. Rovněž i vizuální podoba krajiny s kávovníky je zcela odlišná.

1. ARCHAEOLOGICAL LANDSCAPE OF THE FIRST COFFEE PLANTATIONS IN THE SOUTH-EAST OF CUBA (WHL)

První kávové plantáže na jihovýchodě Kuby jsou kulturní krajinou ilustrující koloniální produkci kávy od 19. do začátku 20. století. Zahrnuje nejen architektonický a archeologický hmotné doklady o starých kávových plantážích, ale také infrastrukturu pro zavlažování a vodní hospodářství a dopravní síť horských silnic a mostů, které propojovaly plantáže mezi sebou i s místy vývozu kávy.

Jednotlivé plantáže se dochovaly v různém stavu, a to od restaurovaného muzea kávové plantáže La Isabelica až po zříceniny, které nejsou ničím jiným než archeologickými nalezišti. Plantáže obvykle zahrnují dům majitele, terasovitě organizované sušící plochy, produkční plochy pro drcení a pražení a ubikace dělníků. Na větších plantážích se nacházejí další doplňkové objekty, například dílny. Systém zpracování kávy prostřednictvím loupání v mokrém procesu mokrého, vyvinutý výhradně Francouzi, vyžadoval v této oblasti specifickou vodohospodářskou infrastrukturu složenou z nádrží, akvaduktů a viaduktů, které jsou stále v krajině viditelné. Přežívající vegetace ilustruje integraci pěstování kávovníků zastíněných přírodním lesem nebo pod ovocnými stromy, jakož i formální zahrady ve francouzském stylu, do nichž byla integrována i místní flóra.

Archeologická krajina prvních kávových plantáží v jihovýchodní části Kuby je odlišná od ostatních komparovaných tím, že chrání archeologické pozůstatky prvních kávových plantáží jako výraz fosilní (zkamenělé) krajiny, jejíž proces dosáhl koncového bodu. Kubánský statek zdůrazňuje význam svědectví stop zanechaných ukončenou aktivitou, chrání pozůstatky hospodářské a sociální historie Karibiku a Latinské Ameriky.

Nominovaný statek na Žatecku je živou produkční krajinou prezentující výsledek po staletí rozvíjeného a úspěšného procesu, který se neustále a různě intenzívně týkal městské komunity a byl doplňován činností ve vesnicích, soustředěnou zejména na sezónní spolupráci s městskými zpracovateli či pěstiteli.

2. COFFEE CULTURAL LANDSCAPE OF COLOMBIA/ KULTURNÍ KRAJINA KÁVY V KOLUMBII (WHL)

Kolumbijský statek je příkladem produkční kulturní krajiny, která je silným symbolem pro pěstitelské oblasti kávy po celém světě. Jde o sériový statek, zahrnující šest zemědělských krajin, mezi něž patří i 18 městských center na úpatí západního a středního pohoří Cordillera de los Andes na západě země. Odráží stoletou tradici pěstování kávy na malých pozemcích ve vysokém lese a způsob, jakým zemědělci přizpůsobili pěstování obtížným horským podmínkám. Městské oblasti, převážně umístěné na relativně plochých vrcholcích kopců nad svažitými poli, se vyznačují architekturou antioquianské kolonizace se španělským vlivem. Stavebními materiály byly, a v některých oblastech zůstávají, hlína a proplétaná tyčovina pro stěny s hliněnými taškami pro střechy.

Kolumbijský statek reprezentuje produkci těsně spojenou s venkovským životem, na bázi rodinných farem produkujících kávu a v krajině probíhají i další procesy. Konfigurace vesnic reaguje na svažité podmínky, četná menší města kávové krajiny jsou také ve svažitém terénu, je zde užší provázání statku s krajinným reliéfem. Kolumbijský případ tedy zdůrazňuje trvalost a jedinečnost jeho plodiny ve složitých topografických podmínkách. Povaha kávovníku, postupný sběr a úprava sklizených bobulí mají odlišnou povahu, než je jasně sezónní sklizeň a zpracování chmele. Jedná se o zcela odlišnou zemědělskou krajinu, i když je u součástí OUV kombinace atributů venkovských a městských částí.

3. GEDEO CULTURAL LANDSCAPE (TL)

Gedeo se nachází v jižní části Etiopie. Gedeo je velmi dobře známé pro svůj autonomní systém využívání půdy založené na domorodých znalostech. Kulturní krajina Gedeo má mnoho aspektů, vyvinul se zde agrolesnický systém, který je považován za udržitelný systém využití půdy, v němž se nachází velké množství hustoty obyvatelstva, vyšší než 1300 lidí na km^2 a má bohatou biologickou rozmanitost. Mezi složky agrolesnictví patří káva, banánovníky, baobaby a kořenové plodiny. Každá rostlina zaujímá různé vrstvy vertikálního prostoru rostlinného společenství. Agrolesnický systém Gedeo se vyvíjel po dlouhou dobu bez výrazného zhoršení a ztráty biologické rozmanitosti, protože je založen na domorodých znalostech environmentálního managementu a systému využití půdy. Jde o statek zcela odlišné povahy od chmelařské krajiny nominovaného statku.

VI. ČAJOVNÍKOVÉ PLANTÁŽE

Čaj je stejně jako chmel kulturní rostlinou, vyšlechtěnou díky po generace předávaným vědomostem a dovednostem místních obyvatel. Pěstuje se ve vhodných klimatických a přírodních podmínkách, především v tropických a subtropických oblastech. Nejvíce plantáží se nachází v Číně, Japonsku, Indii, Vietnamu, na Cejlonu, Jávě a na Sumatře. Narozdíl od chmele nepotřebuje ke svému růstu konstrukční podpory, nicméně vyžaduje stejně jako u chmele vyšší podíl ruční práce. K pěstování čaje se využívají rozlehlé terasovitě uspořádané plantáže, narozdíl od jasně vymezených hranic chmelnic.

Čajové listy jsou základní surovinou pro přípravu čaje, zpracovávají se však i poupata či kořen. Sklizeň čajových listů probíhá narozdíl od chmele několikrát do roka, první sklizeň na jaře a poslední v září. Sběr lístků je postupný a krajina čajových plantáží má narozdíl od té s chmelnicemi významnou vizuální stabilitu.

Obdobný je proces zpracování obou plodin, který nastává po sklizni, kdy je nutné obě sklizené plodiny usušit, což nese značné požadavky na prostor. Další zpracování čaje jejíž rozdílné od zpracování chmele (svinování, fermentace, sušení, pražení či uzení, třídění).

1. ANCIENT TEA PLANTATIONS OF JINGMAIMOUNTAIN IN PU'ER/STAROVĚKÉ ČAJOVÉ PLANTÁŽE HORY JINGMAI (TL)

TheAncient Tea Plantations of Jingmai Mountain je speciální kulturní krajina s po tisíc let kultivovanými plantážemi čaje v jádrové oblasti. Obsahuje rovněž lesní ekosystém úzce spojený s růstem starověkých čajovníků, etnické vesnice a bohatou lidovou kulturu. Krajina představuje největší dlouhověké uměle pěstované čajové plantáže na světě, a je svědkem kompletního vývoje čaje od divokého růstu k umělé domestikaci jako důležitému životnímu a kulturnímu zdroji lidského bytí. Čaj byl přenesen do všech koutů světa prostřednictvím některých důležitých regionů a mezinárodních cest a významně přispěl ke světové čajové kultuře a rozvoji civilizace.

Kulturní krajina čajových plantáží se nachází v horské oblasti, v nadmořské výšce okolo 1250-1550 metrů. Narozdíl od ostatních terasovitých čajových plantáží, plantáže Jingmai Mountain těží z lesního prostředí, které nabízí několika vrstvý ekosystém zajišťující úrodné půdy a ochranu před škůdci. Krajinu lesních plantáží doplňují moderní terasovité čajové plantáže a vesnice jako místa následného zpracování sklizených čajových listů.

Statek Ancient Tea Plantations of Jingmai Mountain in Pu'er je stejně jako Žatec a krajina Žateckého chmele kulturní krajinou představující výjimečný příklad vlivu monokultury na socioekonomický systém. Jedná se však o zcela odlišné typy krajiny z hlediska morfologie i vzhledu čajových plantáží a chmelnic. V nominaci Žatce a krajiny žateckého chmele však figuruje i příklad chmelařského centra, které sdružuje prvky následného zpracování ve městě včetně obchodu a transportu do světa. Žatecký chmel je vědecky zkoumán institucemi sídlícími přímo ve městě a výzkumem ověřován na chmelnicích nacházejících se na území statku. Zcela odlišný je i celý kulturně historický a společenský kontext asijského regionu.

VII. OLIVOVÉ HÁJE A VÝROBA OLEJE

Olivovníky jsou teplomilné dřeviny, jichž existuje mnoho druhů. Mezi nejstarší kulturní rostliny patří olivovník evropský (Olea europea). Tento výjimečně dlouhověký strom se stále zelenými stříbrnými listy se díky své velké schopnosti regenerace a neobyčejné schopnosti při způsobit se tvrdým podmínkám suchého a horkého léta a zároveň široké škále půdních typů objevuje na různých typech stanovišť. Plodem je peckovice obsahující nejčastěji jedno tvrdé semeno. Z plodů se získává především velmi kvalitní olej, plody jsou pochutinou oblíbenou v řadě zemí.

Původ olivy jako kulturního stromu je prastarý. Předpokládá se, že pochází z Malé Asie, odkud se pak šířil směrem na západ až do celého Středozemí. Společně s vinnou révou a obilím byl olivovník po dlouhou dobu

jedním z pilířů zemědělství středozemní oblasti. Olivové háje pokrývající obrovské rozlohy se tak podílejí v nemalé míře na typickém obrazu středozemní krajiny a lze je nepochybně považovat za jeden z hlavních symbolů pro mnoho kultur. Mezi jinými je považován za symbol míru, moudrosti, trpělivosti, plodnosti, očištění, síly, vítězství a nesmrtelnosti. Staří Řekové zasvětili olivu bohyni Athéně a uctívali ji jako posvátný strom. V křesťanské a židovské tradici olivovník symbolizuje mír. Větévka olivy, kterou holubice přinesla Noemovi, byla znamením konce potopy. Pro islám je olivovník kosmický strom představující střed a osu světa.

Pokud jde o monokultury, mají olivové plantáže a olivové háje výrazné vizuální uplatnění v obraze krajiny, který je velmi stabilní. Stálezelené a na vodu méně náročné stromy, vysázené obvykle do pravidelných řad vytvořily zcela svébytné části území mnoha zemí, zejména ve Středomoří. Neobsahují žádné podpůrné konstrukce, tvoří buď rozsáhlé spojité plochy v různě zvlněné krajině a ve svažitých krajinách se vyskytují i plochy se stromy vysázenými na terasách.

1. PALESTINA: ZEMĚ OLIV A VINNÉ RÉVY-KULTURNÍ KRAJINA JIŽNÍHO JERUZALÉMA, BATTIR (WHL)

Tento statek světového dědictví se nachází několik kilometrů jihozápadně od Jeruzaléma, ve střední vysočině mezi Nabulusem a Hebronem. Kopcovitá krajina se skládá z řady hospodářsky využívaných údolí, s charakteristickými kamennými terasami, z nichž některé jsou zavlažovány pro tržní zahradnickou produkci ovoce a zeleniny, zatímco jiné jsou suché a osázené révou a olivovníky. Strategické umístění Battiru a dostupnost pramenů byly dva hlavní faktory, které přitahovaly lidi, aby se usadili v této oblasti a proměnili svou krajinu se strmými svahy na ornou půdy. Rozvoj terasového zemědělství v takto hornaté oblasti je podporován sítí zavlažovacích kanálů napájených podzemními zdroji. Tradiční systém distribuce vody shromážděné touto sítí se potom používá k jejímu sdílení vody rodinami z nedaleké vesnice Battir.

Tento statek zatím jedinou kulturní krajinou na Seznamu světového kulturního dědictví, v níž je j výslovně zmiňován olivovník. Kombinace znalostí a spravedlivé distribuce vody pro rodiny hospodařící v terasovité krajině v okolí vesnice Battir je příkladem krajiny zcela odlišného zemědělského charakteru od krajiny na Žatecku s monokulturou chmele.

Téma pěstování olivovníků jako dřeviny zcela charakteristické pro širokou oblast Středomoří plánují jako své budoucí nominace Španělsko i Turecko.

2. KRAJINA OLIVOVÝCH HÁJU V ANDALUSII (TL)

Olivy by měly být do budoucna symbolizovány velkorysým záměrem Španělska, jež podle svého Indikativního listu plánuje nominovat statek pod názvem Krajina olivových hájů v Andalusii/ The Olive Grove Landscapes of Andalusia jako jednoho z hlavních symbolů kulturní identity Andalusie a Středomoří.

I když pravidelné a někdy i poměrně vysoké olivové háje i mladší plantáže představují podobné „kubické“ útvary v krajině, jakými jsou po část roku chmelnice (jak ty dříve s tyčovými podpěrami, tak novodobé s drátěnými konstrukcemi), nelze olivové krajiny s chmelařskou krajinou šířeji porovnávat. Odlišná je jak vlastní dřevina, tak sezónnost sběru, tak i povaha nakládání se sklizenými olivami.

Plánovaná budoucí nominace spojená s dědictvím pěstování oliv zamýšlí - podobně jako nominace Žatec a krajina žateckého chmele - doložit, že fenomén „olivového háje“ zašel daleko za rámec své tradiční definice. Je také základem pro rozvoj hospodářských činností, výzkumu, podpory podnikání a vytváří bohatství za pomoci celého hospodářského odvětví, které je nějakým způsobem spojeno s olivovými háji: to se může pohybovat od lisů na oleje a zpracovatelů oleje až po turistické společnosti, veřejné služby a společnosti, které se zabývají zbytky získanými při zpracování oliv a ze samotných oliv, které lze použít k výrobě biomasy pro energetické účely. To může zahrnovat i univerzity a další instituce, které zkoumají různé způsoby produkce hlavních produktů nebo různé způsoby jejich pěstování a sklizně. Podobně jako u zpracování chmele je u pěstování oliv nezbytný návazný průmysl. Je to průmysl, který je spojen s získáním olivového oleje a přípravou oliv ke konzumaci v různé míře dochucení a úpravy (např. odpeckování a plnění), které podmínily i různou míru průmyslového zpracování. Proces obsahuje rovněž následné zpracování určitých vedlejších produktů vzniklých během průmyslového zpracování, mohou poskytnout další zboží k prodeji na trhu, například olivový olej z pokrutin, biomasa pro výrobu energie, organická hnojiva a kosmetické výrobky.

Tím ale sociální a výrobní paralely končí - s ohledem na to, že se olivy nesuší, přibližuje se fáze zpracování po sklizni spíše ovocnářským postupům, vzdáleněji i vinařství. Zpracování oliv spočívá primárně v jejich lisování na olej, které se odehrává zpravidla již v region jejich pěstování, celé olivy různých velikostí jsou také předmětem úpravy pro trvanlivé využití, tedy formou konzervace, skladování, a obchodu. Váhová a objemová charakteristika plodin/oliv se nesnižuje, i když při lisování na olej dochází ke vzniku druhotně využívané hmoty. Výsledné produkty proto vznikají právě v oblastech pěstování oliv, podobně jako je tomu u vína, cukrové třtiny nebo agáve, kávy, čaje, rýže.

Dalším odlišujícím rysem, kterým se vyznačují olivové háje připravované k nominaci, je to, že jsou drženy převážně drobnými majiteli (V současné době je zároveň v Andalusii provozováno 820 olejových

továrniček/mlýnů, které představují ve Španělsku 47,2 % všech současných mlýnů). Reference v textu jsou vázány spíše k celým produkčním provinciím než ke konkrétnímu městu.

U olivových hájů díky jejich objektivně obrovské rozloze a maloprodukčním procesům zpracování nedošlo ke ztotožnění oblasti s jediným městem, neboť zpracování mělo stále charakter rodinných farem a továren a v obchodních vztazích proto uváděny spíše názvy produkčních provincií. Téma oliv v plánované nominaci Andalusie se proto jeví venkovským.

3. AYVALIK INDUSTRIAL LANDSCAPE (TL)

Shodou okolností se k tradici pěstování a zpracování oliv hlásí Turecko, jež má na Indikativním seznamu statek se zajímavým názvem Ayvalik Industrial Landscape.

Ayvalik je důležitý obchodní přístav, jehož činnost je založena na olivovém průmyslu, který je zde patrný od 19. století, a odráží se i ve struktuře města. Ve městě je 20 industriálních komplexů a industriální budovy se dělí na 2 skupiny (továrny na výrobu olivového oleje a olivového mýdla a sklady). Valná část industriálních budov byla funkčních od 19. století až do roku 1970.

Lokalita je dokladem živého svědectví tradic pěstování oliv, produkce olivového oleje a doplňkové výroby mýdel. Statek, pokud bude nominace úspěšná, bude příkladem využívání půdy v oblasti, kde se i proměnila skladba obyvatelstva a postupně i technologie zpracování oliv. Množství olivovníků v navazující krajině a staletá tradice produkce olivového oleje našla odraz i ve specifických budovách používaných k produkci olivového oleje, skladování produktů a celé struktuře města, jež se zároveň stalo exportním přístavem. Nominace bude vysvětlovat, že produkce oliv v této části Turecka vytvořila kulturní identitu nemající paralelu.

Jakkoli jsou krajiny s olivovými háji a vlastní produkt odlišné od krajiny s chmelnicemi v nominovaném území města Žatce, lze u záměru Industrial Landscape of Ayvalik nalézat dílčí paralely.

Jde o další příklad toho, že pokud je v určitém území dlouholetá tradice, kvalitní plodina a návazné procesy probíhají organizovaně v konkrétním sídle městské povahy, v němž jsou i předpoklady pro přímé zajištění obchodu, vyvíjí se v daném místě silná kulturní identita, bez ohledu na povahu této plodiny.

Ayvalik má i paralely ve společenském poznání významu takového dědictví, kdy (podobně jako na Pražském předměstí v Žatci) byly modernější zpracovatelské provozy ve druhé polovině 20.století vymístěny z historických provozoven a národní památkové autority se přiklonily k ochraně tohoto dědictví formou památkového území (Conservation area). Zde ale podobnost v zásadě končí - Odlišnosti jsou dány jak vlastními olivovými háji ve zvlněné krajině (Ayvalik) a chmelnicemi v ploché nivě okolí řeky Ohře (Žatec a krajina žateckého chmele), tak krajinným kontextem vlastních měst, jež jsou nositeli těchto tradic. Odlišnost měst vyplývá jak z různých klimatických a krajinných podmínek (Ayvalik je přímořským přístavem, Žatec je vnitrozemské město u významné řeky, v mladší historii na železničním uzlu). V detailnějším měřítku lze odlišnosti dokladovat i charakterem staveb, z nichž se města skládají, dané odlišným kulturním regionem a architektonickými tradicemi i konstrukčním charakterem dotčených zpracovatelských a skladovacích staveb.

VIII. CUKROVÁ TŘTINA

Cukrová třtina, ze které se vyrábí cukr, je víceletá, značně mohutná tráva se vzpřímenými masivními stébly. Stéblo má v průměru asi 20 až 40 kolének a je vyplněno měkkou dření, která obsahuje až 20 % cukru (především tedy sacharózy, dále také malé množství fruktózy a glukózy), který se zde ukládá jako produkt fotosyntézy. Cukrová třtina se na plantážích rozmnožuje výhradně řízky stébel.

Listy cukrové třtiny dosahují délky 100-200 cm a šířky okolo 7 cm a jejich uspořádání je střídavé. Listy jsou buď zelené barvy, žlutavé, nebo fialově zbarvené, některé odrůdy mohou být i barevně pruhované. Plodem cukrové třtiny je obilka. Avšak na plantážích je květenství cukrové třtiny nežádoucí, neboť s květem se snižuje obsah cukru ve stéblech, čímž se snižuje hodnota rostliny pro pěstitele.

K pěstování cukrové třtiny je potřeba stálá teplota nad 30 °C, proto je tato plodina pěstována především v tropech a subtropech.

Cukrová třtina se sklízí speciálními sklízecími stroji. V místech, kam se stroje nedostanou, pokračuje tradice ručního sklízení pomocí mačet. Po sklizni se třtinová stébla odvážejí do cukrovarů, kde se lisují a z vyteklé šťávy se vyrábí cukr. Kromě samotného cukru mají význam i vedlejší produkty jako jsou melasa (odpadní cukerný sirup) a bagasa (zbytky stébel po vylisování). Z melasy se vyrábí rum (ze 2-3 l melasy se vyrobí 1 l rumu), dále gin, vodka, kvasnice a jiné výrobky. Melasa je také vhodným krmivem pro hospodářská zvířata. Vylisovanými stébly se topí v cukrovarech nebo se používají jako surovina pro výrobu papíru, lepenek a desek z umělé hmoty. Je to tedy opět významná rostlina se širokým využitím v pěstitelské společnosti.

1. THE INDUSTRIAL HERITAGE OF BARBADOS: THE STORY OF SUGAR AND RUM (TL)

Oblast plánovaná k nominaci zahrnuje reprezentativní prvky pěstování a zpracování cukru. Vybrané oblasti se vyvíjely v průběhu několika staletí a jsou příkladem jak reliktních dokladů, tak pokračujících tradic zpracování cukru. Barbados je příkladem prvního ostrova pěstujícího a vyrábějícího cukr, výjimečným příkladem kulturní krajiny, jež zároveň byla ovlivněná Evropany a Afričany v kontextu Atlantického oceánu.

Pole cukrové třtiny (plantážové komplexy), technická infrastruktura a továrny a obytné stavby leží na úbočích svahů a v údolích ostrova. Industriální dědictví Barbadosu: Příběh cukru a rumu je příkladem ilustrujícího dopad a vliv lidského osídlení, otrocké práce a produkce karibského cukru a rumu od poloviny 17. století do 19. století v přirozené krajině. Výjimečnost krajiny spočívá mimo jiné i ve zdejší půdě bohaté na živiny. Statek reprezentuje spojení půdy, práce, kapitálu a přizpůsobených kulturních tradic specifických pro rozvoj pěstování. Je také dokladem záštity, kontroly a ochrany vysoce ceněné oblasti na cukrovou třtinu, což přispělo k ekonomickému rozvoji anglického impéria hrajícího významnou roli v historii geokulturního Karibského regionu.

Z hlediska komparace s tímto tématem lze se statkem Žatec a krajina žateckého chmele nalézt podobné rysy, například vývoj směrem k obchodnímu úspěchu, a tedy v socioekonomickém aspektu (propojení výrobní krajiny a zpracovatelského centra). Obyvatelé kulturní krajiny Barbadosu dokázali přeměnit produkci cukru ve velice rentabilní obchod podobně jako pěstitelé chmele v nominovaném statku. Vlastní krajina, charakter rostliny a postupy zpracování a zejména kulturně-historický kontext, formy osídlení a související technická infrastruktura jsou však zcela odlišné.

IX. DATLOVÉ PALMY

Datlová palma je oceňována od starověku a pochází z oblasti dnešního Iráku. Palma dorůstá až do výše asi 23 metrů. Její kmen, silně členěný pahýly starých listových základen, končí korunou půvabných, zpeřených listů dlouhých asi 5 metrů. Datle je ovocem, jež se dle druhu palmy velmi se liší tvarem, velikostí, barvou, kvalitou a konzistencí dužiny, podle podmínek kultury a odrůdy. Datlová palma se v Evropě pěstuje hlavně jako okrasný strom podél středomořských břehů a její listy se používají mezi křesťany při oslavě Palmové neděle a mezi Židy při oslavě Sukot (Svátek svatostánků).

1. PALMERAL OF ELCHE: A CULTURAL LANDSCAPE INHERITED FROM AL-ANDALUS (WHL)

Krajina palmových hájů ve španělském městě Elche a jeho okolí je pozoruhodným příkladem záměrně implantace formy zemědělství z jednoho regionu do druhého a také odráží významnou epizodu v evropské historii.

Tento statek světového dědictví se samozřejmě významně odlišuje od nominované krajiny s chmelnicemi, byl ovšem metodicky inspirativní z hlediska hledání optimálního rozsahu nominované krajiny pro Žatec a krajina žateckého chmele. V případě „Elche“ byl totiž původně navrhován mnohem větší rozsah, ale po konzultacích s ICOMOS došlo k redukci tak, aby výsledkem byla poměrně kompaktní krajina. S podobným cílem byla zvažována hranice vesnické krajinné komponenty, aby obsahovala kompaktní bloky chmelových polí v historií prověřeném příhodném přírodním prostředí a aby budoucnost chmelnic v tomto místě mohla být i do budoucna garantována. Podobnou povahu vizuálně kompaktní krajiny s množstvím chmelnic má venkovská komponenta nominovaného statku.

X. KAKAOVÉ PLANTÁŽE

Kakaové boby, ze kterých se kakao vyrábí, se získávají z bobulí, které rostou přímo z kmene nebo tlustších větví stromu s názvem kakaovník. Kakaovník je stálezelený strom, původem z tropických oblastí Jižní Ameriky, nyní roste v tropech celého světa. Původně rostl v podrostu deštných pralesů, kde měl ideální stín, teplotu i optimální množství vody. Všechny tyto „podmínky“ musejí být splněny i v současnosti, a tak lze kakaovník pěstovat pouze v tropickém pásmu kolem rovníku, mezi 20° severní a jižní zeměpisné šířky, do nadmořské výšky 500 m n. m. a takovou charakteristiku optimální polohy má by měla mít kulturní krajina, jež bude tuto plodiny zastupovat na Seznamu světového dědictví.

Kakaovník dorůstá v pralese do výšky 15 m, (na plantážích „ponecháván“ k růstu „jen“ do výšky 10 m) a jeho kmen dosahuje průměru 30 cm. Kakaovník poprvé rozkvete po 5 letech, ale plody vhodné ke sběru je schopen udržet teprve od 9. roku stáří. Průměrná sklizeň z jednoho stromu je 20-30 plodů, tj. asi 2 kg kakaových bobů za rok. Plody kakaovníků zrají přibližně 6 měsíců, což znamená, že na plantážích je většinou jedna hlavní sklizeň a několik mezisklizní. V Africe trvá hlavní sklizeň od října do konce února, mezisklizeň probíhá od května do července. V Brazílii trvá hlavní sklizeň od dubna do července a mezisklizeň do konce roku. V Ekvádoru probíhá hlavní sklizeň od března do května. Kakaovník při dobré péči může rodit plody 30, 40 i více let.

1. HACIENDA CHUAO (CHUAO PLANTATION) (TL)

Plantáže v Chuao jsou staré více jak 400 let, neboť první zmínky jsou z 16. století. Z této doby se datují archeologické nálezy a památky z koloniální doby. Kakaové boby (Theobromacacao) z této oblasti jsou považovány za nejkvalitnější a nejjemnější na světě a zároveň jetento druh kakaových bobů je velice vzácným a jeho výskyt začíná být ohrožen. Techniky ohledně obdělávání půdy, sklizně (používání mačet, proutěných košů, které se vyrábí v Chuao), fermentace a sušení zůstaly po staletí stejné. Sklizeň bobů probíhá dvakrát ročně a boby jsou tradičně sušeny na nádvoří kostela Plaza de Secado.

Kraj Chuao (leží uprostřed hor s velice omezeným dopravním spojením, významná část obyvatel, zejména žen, je zaměstnána v kakaovém „sektoru“, muži se živí rybolovem. Údolí nebylo původně ideálním místem pro pěstování kakaa, je zde příliš sucho, proto vesničané několikrát ročně zavlažují plantáže odkloněním proudu

řeky, jejíž prameny proudí z hor. Sedimenty z řeky obohatí půdu o minerály, a to úrodě dodává klíčový chuťový rozdíl.

Chuao je kvalitní příklad krajiny svého druhu, reprezentující produkci kakaových bobů v severolatinské Americe v komunitě, která je následovníkem otroků z Afriky, kteří si uchovali svou kulturu. Výrobní aktivity a sociální život se odvíjí okolo historických budov, z nichž nejvýznamnější jsou kostel, Casadel Alto (administrativní dům), Patio (nacházející se uprostřed města a kde se suší kakaové boby) a Cruz el Perdon a statek tak má i významné etnické atributy.

Se specifiky území souvisejí i místní zvyky (zejména zpívání tradičních písní) během sklizně jsou také jedinečné. Los Diablos Danzantes figuruje od roku 2012 na Reprezentativním neznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva.

S nominovaným statkem Žatec a krajina žateckého chmele je společných pouze několik rysů, jimiž je mimořádná a mezinárodně uznávaná kvalita zdejší plodiny, potřeba jejího usušení a důraz na identitu spojenou s některými sezónními procesy. Jinak se jedná o naprosto odlišný typ krajiny i objektů spojených s posklizňovou úpravou plodů a z podstaty věci i odlišným kulturně-historickým kontextem obou lokalit.

SOUHRNNÉ KOMPARAČNÍ POZNÁMKY K ASPEKTŮM OSTATNÍCH ZEMĚDĚLSKÝCH KRAJIN NA WHL/TL

Vizuální podobnost polí a plantáží se zemědělskými plodinami - obecné teze

V předchozích dílčích subkapitolách byly důsledně sledovány nejrůznější obdobné aspekty produkčních zemědělských krajin a nakládání s plody a krajin s chmelnicemi. Bylo přitom zjištěno, že i zdánlivě zcela odlišné produkty zemědělství v různých regionech a klimatických podmínkách mají určité podobné aspekty anebo nesou takové charakteristiky, které jsou objektivním základem odlišnosti. Pro obecné shrnutí či naopak pro podrobnější komparaci s nominovaným statkem Žatec a krajina žateckého chmele je nezbytně srovnání poněkud zúžit, a to zejména na vizuální aspekty krajiny. Tedy na to, jaké prvky spojené s pěstováním a navazující úpravou plodin jsou v krajině přítomny a jak pěstování chmele a jiných plodin v dané krajině své funkce demonstruje.

Jak bylo již uvedeno u srovnání kraji s vinicemi a chmelnicemi, u těchto krajin je poměrně velká proměnlivost obrazu produkční krajiny v rámci kalendářního roku. Stále zelené rostliny a dřeviny tropického a subtropického pásma, z nichž jsou postupně nebo v několika sezónních vlnách sbírány bobule nebo lístky, zaplňují plochu produkčních polí stabilně hmotou rostlin a dřevin Zejména trvalé keře kávovníků nebo čajovníky, jež v divoké formě mohou dosáhnou výšky několika metrů. Produkční plantáže jsou pravidelně seřezávány do výšky vhodné pro sběr lístků.

Pro žateckou krajinu, v níž se chmelová réva vizuálně uplatňuje pouze několik měsíců roku v době svého rychlého růstu, mohou být z hlediska dynamicky proměny obrazu krajiny paralelou zejména plodiny s uceleným cyklem růstu a sklizně všeho, co na poli roste.

U plodin nižšího vzrůstu je to z krajin WH zejména tabák, s nezaměnitelnými plantážemi geometrických polí s pravidelnými řádky.

Další rostlinou, jejíž pěstování je na Seznamu světového dědictví široce zastoupené, je rýže a rýžová pole. Během roku se na nich rychle opakuje sázení, vizuální stránka rýžových polí je však zcela odlišná, neboť rýžová pole jsou bez podpory osázena nízkými rostlinami s klásky. Hlavní vizuální vjem této krajiny je charakterizován zejména terasovitými uspořádáním polí a vodními plochami, někde s integrací komplexního hospodaření (viz Čína).

Z produkčních krajin na Seznamu světového dědictví jsou nominovanému statku vzhledově nejbližší vinice, jejichž plochy jsou v krajině vizuálně výrazné a funkčně nezaměnitelné i v období mimo pěstební sezónu. Přesto je dynamika obou krajin odlišná, a to především díky rozdílným geomorfologickým podmínkám, ve kterých jsou vinice a chmelnice zakládány.

Stavby v produkční zemědělské krajině nezbytné pro „postpěstební fázi“

Cesta chmele z polí k rychlému usušení ovlivnila ve starší historii stavby související venkova, ale dokonce i města. Potřeba rychle usušit velké objemy v suchém a vzdušném prostoru má odraz ve střešní krajině vesnické i městské komponenty nominovaného statku, mladší vytápěné sušárny vnesly do vesnic v zázemí chmelnic svébytný typ staveb s typickými věžovitými přístavky, které se pohledově uplatňují v jejich hmotové skladbě. Příprava chmele k jeho cestě do dalších destinací pak zcela zásadním způsobem transformovala i část městské komponenty nominovaného statku, kde pro účely balení, certifikace, síření a skladování vznikla jinde nebývalá koncentrace zcela specifických chmelových staveb, které ovšem svým umístěním svébytným způsobem reagují na středověkou urbanistickou strukturu města. V dálkovém obraze se uplatňují vysokými komíny, z horizontu chodce zaujmou řadou zajímavých a pro chmelové objekty typických detailů. Rovněž objekty občanské vybavenosti úzce navázané na proces obchodování s touto komoditou (hotely, banky, ale i kulturní a náboženské stavby), obohatily město nezaměnitelným způsobem (viz *kapitola 2.a*).

Narozdíl od plodů, z nichž se cílová potravina (nápoj, okopanina, obilovina) získává ve velkém objemu k přímé konzumaci, chmel je ve své finální podobě (usušené a pro účely trvanlivosti upravené) „kořením“, přísadou, kterou do výsledného produktu využívají v naprosté většině další producenti mimo pěstitelskou oblast. Je tedy komoditou, kterou do konečného výrobku zapracovává až další, kupující subjekt (nejvíce producenti piva nebo i kosmetiky). V tomto směru je podobný tabákovým směsím (návaznost na cigaretový průmysl), kávovým zrnkům (praží se většinou po transportu), kakaovým bobům (kakaové máslo a čokoláda se zpracovává také často v různých továrnách či u malovýrobců), již méně důsledně čajovým směsím a rýži (producenti čaj rovněž již balí do sáčků v objemech finálního prodeje). Naopak víno, olivy, balíčky datlí či vinných rozinek, tequila, značkové doutníky většinově obchodují již v definitivní úpravě výsledného produktu, originálně zabaleného a opatřeného vlastní etiketou.

Tyto zdánlivě odtažité souvislosti týkající se finální podoby produktu mají odraz v nárocích na existenci, velikost a podobu zpracovatelských a skladovacích objektů v kulturních krajinách uvedených monokultur. Podle výsledného produktu v pěstitelské oblasti jsou definovány i nároky na podobu a mikroklima skladových objektů.

Produkty charakteru nápoje, oleje nebo konzervované plodiny, jež jsou skladovány v sudech, keramických nádobách, sklenicích či lahvích, případně takových, jež jsou skladovány v chladu (ovoce a zelenina), mají zcela odlišné nároky na uchování kvality než plodiny sušené, které je nutno chránit před navlhnutím nebo i ztrátou barvy, což je případ chmele.

Z hlediska nutnosti plodinu usušit a pro finální konzumní výrobek upravit třeba i ve vzdáleném místě je chmel podobný čaji, tabáku, kakaovým bobům, kávě a nakonec i rýži. Z hlediska opatrného a zároveň rychlého, a tedy dobře organizovaného „nakládání“ s plodinou při sklizni je podobný třeba cukrové třtině. Ale i u jiných plodin, které jsou na WHL, je v charakteristikách OUV či popisu zdůrazňováno, že kvalitu a věhlas místa spoluvytváří a udržuje vysoký podíl tradičních, tedy obvykle manuálních činností, zpravidla ruční sběr (kakaových plodů, kávy z kávovníku, ruční mlácení rýžových klasů oproti strojovému).

Existence městského centra /„městem určeného symbolu“ dané krajiny

Při hledání komparačních podobností se statkem Žatec a krajina žateckého chmele lze jako částečně relevantní označit takové kulturní krajiny na Seznamu světového dědictví, které reprezentují produkci plodin, jež vytvářely monokulturní systémy a které daným oblastem poskytly velkou prosperitu a věhlas (zejména v mladší historii), kdy pokrok v dosavadních systémech akceleroval mezinárodní obchodování s danou plodinou či „meziproduktem“.

K tomu docházelo zejména od 19. století, kdy moderní technologie a energie pro zpracování zemědělských plodin umožnily vznik technicky dobře vybaveného koncentrovaného zázemí - ať již šlo o lokální výrobny při farmách (jak je tomu u haciend a distilerií v krajině agáve) nebo větší provozy koncentrované do větších míst v oblasti, jež pak dávají některým produktům jméno. Charakteristické je to například pro viniční oblasti (Tokajské víno, burgundské víno, šampaňské víno).

Plodiny šířeji po světě pěstované obvykle někdy nesou odkazy k zemi původu, nikoli ovšem ke konkrétnímu místu (kolumbijská káva, čínský čaj, kubánský tabák). Z toho lze pro vnímání specifik Žatecka odvodit i další zajímavé komparační kritérium, totiž sledování toho, která zemědělská plodina vytvořila či nevytvořila městské identifikační jádro, v němž probíhají nezbytné post-pěstební procesy, a jež by pak dalo plodině jméno: Pokud je plodina zpracována na více místech přímo v zemědělské krajině s desítkami až stovkami drobnějších vesnic s přímými hospodáři, do podoby, kterou si koncový spotřebitel koupí „v obchodě“, je důležité, když statek světového dědictví obsahuje z důvodu integrity příběhu celý proces, tedy i hmotné atributy vzniku „hotového produktu“. Proto mají v sobě krajina agáve palírny, krajina šampaňského stáčírny vína a sklepy k jeho zrání.

Složitější proces zpracování hroznů do podoby šumivého vína pak byl koncentrován do měst v blízkém kontaktu s vinicemi, v neposlední řadě i proto, že váhový objem hroznů, péče o ně před lisováním a různá manipulace s nimi a vylisovanou šťávou vyžaduje minimalizaci přesunů. Proto jsou v řadě viničních krajin dochovány vinařské stavby s lisovnami a sklepy přímo na úpatích viničních svahů. K centralizaci zpracování, kvašení a stáčení pro větší objemy se vinaři zdaleka všude nesdružují ani v současnosti, povaha rodinných farem a rodinné tradice a hrdost na vlastní víno je běžná i ve vyspělých státech. Zatímco dříve zmiňované jiné plodiny (hrozny, rýže, čaj, olivy, káva) jsou obchodovány v podobě hotového produktu (s výjimkou kávy, kterou obchodníci často praží až v místě spotřeby), chmel z žatecké oblasti v naprosté většině končí v produktech v jiných místech a zemích, které jméno žateckého chmele nenesou. Žatecký chmel je obsažen v produktech stovek výrobců piva, často je místo jeho původu uváděno na pivní etiketě těchto výrobků s cílem deklarovat jejich vysokou kvalitu právě díky použití žateckého chmele.

Jedině ve městě, jež napomáhalo celému procesu pěstování a zpracování, bylo možné zajistit nezbytnou doplňkovou infrastrukturu dopravní, zpracovatelskou, případně konzervační a certifikační, ale i služby související s obchodem, jako ubytovací kapacity nebo bankovní služby. S produkcí na polích na venkově pak mohla v daných městských centrech souviset i nezbytná řemesla a později tovární výroba posilující techniky a technologie na polích a při transportu, obalové materiály pro dlouhodobé uskladnění nebo

export. Nezanedbatelnými specifiky specializovaných městských center či zázemí zemědělské krajiny je specializované školství, ale i existence zařízení pro společenské, kulturní a jiné aktivity, jež přitahují obyvatele z venkova a obecně širokého okolí. To vše reprezentuje městská komponenta v Žatci.

Jména takových městských center (z hlediska mezinárodního věhlasu a obchodu s nimi spojeného) jsou potom na „mapě obchodního světa" přímo identifikována s určitou zemědělskou plodinou, ať se přímo ve struktuře urbánního celku také pěstovala (Žatec ve středověku) či pouze zpracovávala. Je to tedy jak mexická tequilla, nesoucí jméno města s palírnou agáve, žatecký chmel spojený s městem Žatec, nebo tokajské víno. Tam, kde se v zemědělské krajině nevyprofilovalo jediné konkrétní město natolik, aby bylo jeho jméno s určitou plodinou ztotožněno, nese obchodně úspěšná komodita přívlastek širší oblasti, někdy celé země, kde se produkuje. To je případ kolumbijské kávy, brazilské kávy, čaje čínského, indického nebo ceylonského, kubánského rumu. Rovněž široce rozšířená rýže není ztotožňována tolik s vlastním produkčním územím a jeho konkrétním správním centrem, ale obecnějším typem (jasmínová, červená, černá, basmati, ...).

Specifika socio-ekonomických aspektů pěstování a zpracování chmele

Zemědělské kulturní krajiny rozvinutých zemí (zejména Evropy) se obecně liší například od kulturních krajin tropického a subtropického pásu, kde zemědělství váže vyšší procento populace a venkovská společnost udržuje více i svá komunitní specifika. Odlišná je OUV kulturních krajin, v nichž je vlastní pěstování a zpracování spojené s pragmatickými přístupy, vedenými vědomím příležitosti úspěšně produkt obchodovat, s čímž souvisí i atributy vážící na finální zpracování, certifikaci a obchod a přesun těchto konečných fází příběhu z venkova do měst, zejména tehdy, pokud šlo o nadregionální či mezinárodní obchod. Toto platí jak v Evropě (tedy i v případě nominovaného statku nebo šampaňského vína), tak u zpracování tropických plodin s návaznou produkcí vyžadující složitější organizaci a specializaci výroby (Tequilla, cukr). Odlišným případem jsou dříve produkční zemědělské krajiny, které se proměnily v krajiny reliktní nebo fosilní právě v okamžiku, pokud se významněji změnilo nebo zcela vymizelo původní obyvatelstvo nebo se společenské aspekty pěstování změnily v důsledku změn společenských (viz Archaeological landscape of the first coffee plantations in the south-east of Cuba a četné další, z různých důvodů opuštěné krajiny, které na Seznamu světového dědictví nejsou, ale stopy po obdělávání jsou v nich zřejmé).

Pro monokulturní plodiny je typické, že zdaleka ne všechna jejich produkce byla spotřebovaná jeho pěstiteli, nicméně alespoň její část byli pěstitelé schopni sami využívat a prodávali v zásadě přebytek (jakkoli velký byl jeho podíl na celkové sklizni). Přímý konzumní vztah k pěstované plodině se v mnoha regionech vyvinul v silné kulturní tradice či rituály s etnologickými aspekty. I ve statcích zapsaných na WHL jsou zmiňovány tradice spojené se setím, sklizní, konzumací. Četné zemědělské kulturní krajiny, které jsou na WHL zapsány, jsou ceněny z toho důvodu, že kvalitní ověřené techniky pěstování jsou udržovány místními komunitami, jež mnohde spojují kvalitu a úspěch pěstebních metod přímo s náboženstvím. Chmelařství bylo - na rozdíl od výše uvedeného - pouze doplňkovou obživou venkovského obyvatelstva. Tento deficit přímé „vazby venkovského obyvatelstva na vlastní konzumaci chmele" dával od počátků jeho produkce do popředí zcela pragmatický přístup, který ovlivnil typologii staveb chmelařské krajiny. Na venkově bylo záměrem chmel vypěstovat, kvalitně plodinu sklidit, rychle během nejbližších návazných dnů usušit a prodat, nikoli ji dlouhodobě skladovat. Důsledkem této skutečnosti je velmi pevná vazba mezi venkovem a městem, kam se přesunula veškerá „post-produkce". Do Žatce tak venkovští pěstitelé vozili žoky k certifikaci, případně k dalšímu zpracování, dosoušení a ve městě navazovaly procesy balení, síření a obchodu.

Řada vlastníků menších vesnických farem chmel na svých polích vůbec nepěstovala a v zázemí vesnic chmelařské krajiny (v nárazníkové zóně) jsou i běžná pole pro obiloviny a jiné plodiny. V letech největšího produkčního boomu ale i tito obyvatelé, kteří sami chmel nepěstovali, vybavili své usedlosti jednoúčelovými sušícími kapacitami, pronajímanými vlastníkům produkčních polí právě v časově úzkém období, kdy bylo potřebné produkci místního chmele sklidit a rychle usušit. Podobně byl chmel sušen nadále v podkrovích domů uvnitř historického jádra města Žatce, i když pozemky měšťanů přímo ve městě chmelnice neobsahovaly, chmel se sušil v případě potřeby i v krovech církevních staveb, jak dodnes střešní krajina města reflektuje.

Ve venkovské krajině nominovaného statku se tedy nerozvinuly farmy se zpracováním chmele pro finální produkt (zejména pivo), jako tomu je ve viničních krajinách u lokálních výrobců nebo v případě „krajiny agáve" lokálních palíren spojených s haciendami. Naproti tomu město Žatec bylo už od středověku národním chmelařským centrem, kde se chmel nejen pěstoval a zpracovával, ale kde byl později také certifikován a následně obchodován do celého světa. V Žatci se samozřejmě vařilo vždy z místního chmele i pivo a dodnes je zde funkční pivovar, viz *kapitola 2. a 2.b.*

Tímto se zpracování a následná manipulace s chmelem významně odlišuje od jiných zemědělských plodin, jež mohly být obchodovány i venkovským obyvatelstvem

či jejich elitami. Certifikace kvality chmele, která zvyšovala příležitost jej dobře zobchodovat, a byla tedy v zájmu i venkovských pěstitelů, učinila z města Žatce zcela zásadní součást celého procesu, bez kterého by běžný pěstitel nemohl na trhu uspět. Potřeba specializace, výhodnost mechanizace pro různé fáze péče o pole i rostoucí rostlinu vedla brzy i ke sdružování pěstitelů chmele, kteří se shodli i na výhodnosti vnitřní specializace včetně vybudování vědeckého zázemí pro šlechtění a vytváření podmínek pro zvyšování výnosů. Tato skutečnost kolektivní koncentrace kapacit, sdílení techniky a know-how napomohla udržet kontinuitu i v desetiletích, kdy se v někdejším Československu radikálně změnily národnostní a majetkové poměry po 2. světové válce. Se znalostí výjimečné kvality žateckého chmele byly dále rozvíjeny formy zpracování chmele, zkvalitnění péče o rostlinu v době růstu i usušeného chmele pro účel obchodu, ale i česání chmelových hlávek na specifických strojích, které jsou dodnes v Žatci v mechanizačních podnicích vyráběny. I po dalších změnách byl model centralizace a společného družstevního hospodaření převzat, samozřejmě na základě odlišných principů sdílení odpovědnosti, nákladů i výnosů z prodeje. Příběh kulturní krajiny specializované na pěstování a zpracování chmele je proto jedinečným svědectvím o kontinuálním zdokonalování vzájemně navazujících a stále na lidskou práci náročných postupů, jež jsou udržovány na základě důvěry v kvalitu zdejšího přírodního prostředí, s udržovanou znalostí všech postupů a v neposlední řadě s nezbytnou dávkou lokálního patriotismu, posilovaného udržovanými tradicemi spojenými s hlavní pěstební sezónou.

3.2.c CELKOVÉ SHRNUTÍ KOMPARACE

Na Seznamu světového dědictví se nenachází jakýkoli statek, který by reprezentoval svébytné architektonické, stavební a urbánní dědictví vážící se na zpracování chmele. Doposud nebyly zpracovány obsáhlejší materiály, o které by se tato srovnávací studie mohla opírat.

Literatura k tématu chmele sleduje především jeho vlastnosti. K tématu chmelařských staveb, jejich odlišností a podobnosti existuje v zemích, kde je chmel pěstován, místní literatura. Rovněž ostatní zemědělské produkční krajiny v sobě nesou zajímavé paralely, přičemž jejich vlastní obraz je zcela odlišný. Nacházejí se ale v odlišných morfologických a klimatických podmínkách. Studium povahy vybraných kulturních krajin zapsaných na Seznamu světového dědictví potvrzuje jak principy sestavování reprezentativního a věrohodného Seznamu světového dědictví v „Globální strategii“, tak myšlenku formulovanou J.P. Fowlerem o potřebě „zpracovat regionální tematické studie o zemědělských krajinách s cílem získat globální přehled o významných kulturních krajinách, jež jsou výsledkem nejběžnějšího využívání půdy v rámci světa“ (viz výše). Tento přístup přináší potenciál pro rozvoj mezinárodní spolupráce v oblasti uchování Výjimečné světové hodnoty jako důležité součásti kulturního dědictví zemědělských produkčních krajin.

Ve svých srozumitelných hmotných i nehmotných atributech výjimečných hodnot je nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele srovnatelný s produkčními zemědělskými kulturními krajinami, jež jsou již na Seznamu světového dědictví zapsané, ale reprezentují dědictví pěstování a zpracování jiných plodin. Na základě tematicky širokého rozsahu této srovnávací analýzy můžeme rozdíly porovnat s ostatními produkčními krajinami a poukázat na zcela specifický druh dědictví, které souvisí s pěstováním, zpracováním a obchodem komoditou, která vyžadovala vysoce organizovanou součinnost mezi venkovským a městským prostředím jedinečného charakteru.

Vizuální dopad zachovaného dědictví nominované krajiny úzce souvisí s místními klimatickými a půdními podmínkami a budováním tradic, díky nimž je celý statek nezaměnitelný s jinými kulturními krajinami.

Z konkrétních důvodů uvedených v komparativní analýze a jasného popisu nominovaného statku lze dojít k závěru, že v žádné z komparovaných oblastí nebyla zjištěna paralela, která by se přibližovala komplexu specifik a vizuálních vlastností v případě polí, účelově využívaných objektů na vesnicích i ve městě souvisejících s produkcí plodin.

Dopad na dědictví se liší od ostatních kulturních krajin ve: vzhledu vesnických hospodářských budov určených pro sušení chmele a jejich vzdálenosti od chmelnic, propojení na místní komunikace a jejich umístění v osídlených oblastech, ale také v jejich velikosti, konstrukci, použitých stavebních materiálů, zejména ve vzhledu střech. Podstatou specifické odlišnosti je potřeba velmi kvalitně a rychle usušit tuto plodinu, protože jakékoli delší působení vzduchu (více než několik hodin) s sebou nese riziko snížení kvality produktu.

Žatec a krajina žateckého chmele ukazuje rozmanité aspekty pěstování, sklizně, procesu sušení, balení a obchodu od středověku do současnosti. Kontinuita podobného využití půdy, technických znalostí a komerčních účelů je jasně doložena na hmotných prvcích jako jsou chmelnice, technické konstrukce a různé typy skladů a farem, domů a budov spojených s elitami obchodujících s chmelem, doklady spojené s průmyslovou činností a společensko-náboženskými projevy (například synagoga jako svědek bývalé židovské komunity, ze které pocházela řada leaderů mezinárodního obchodu s chmelem.

Z porovnání hlavních chmelařských oblastí a dochovaných struktur souvisejících se chmelem lze dojít k závěru, že nominované vzájemně se doplňující komponenty dokonale představují vlastní typ kulturní krajiny. Porovnání se chmelařskými oblastmi lze považovat za nejdůležitější část komparační analýzy.

V žádné ze srovnávaných oblastí pěstování chmele nebylo nalezeno spojení mezi chmelařskou výrobní oblastí a centrem pro zpracování chmele tak jako v případě nominovaného statku.

Podstata výjimečnosti statku Žatec a krajina žateckého chmele spočívá v historickém významu této oblasti, kontinuitě specifického využití půdy, zpracování a obchodu chmelem, počtu zachovaných chmelových struktur a v celistvosti oblasti s řadou hmotných památek souvisejících s pěstováním a zpracováním chmele na jednom místě.

Chmelnice ve venkovské komponentě jsou kromě kontinuity pěstování také územím, kde se dlouhodobě, přímo v místě pěstování, uplatňují výzkumné aktivity vědecké instituce.

Struktury umístěné ve venkovské komponentě s chmelnicemi dotváří celkový obraz pěstování a primárního zpracování chmele bezprostředně po sklizni před přepravou do chmelařského centra. Městská komponenta obsahuje mnoho dostupných autentických historických budov spojených se zpracováním a obchodem chmelem, takže název „město chmele“ se stal pro Žatec široce užívaným.

Proto je nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele jedinečný v globálním měřítku. A to nejen kvůli unikátně zachovalé specifické typologii chmelnic a prostorám či strukturám pro zpracování chmele, ale představuje silnou kulturní tradici vážící se na „zelené zlato“ rezonující ve společnosti napříč celou zemí.

Tento nominovaný statek může být dlouho udržitelným a napomoci přenosu konkrétních znalostí po generace a regiony a dobře přispívat k obecné myšlence úmluvy o světovém dědictví.



Chmelnice s vysazenou odrůdou Kazbek, Stekník, 2016

Historický lis na chmel z roku 1900, Chmelařské muzeum, Žatec, 2016

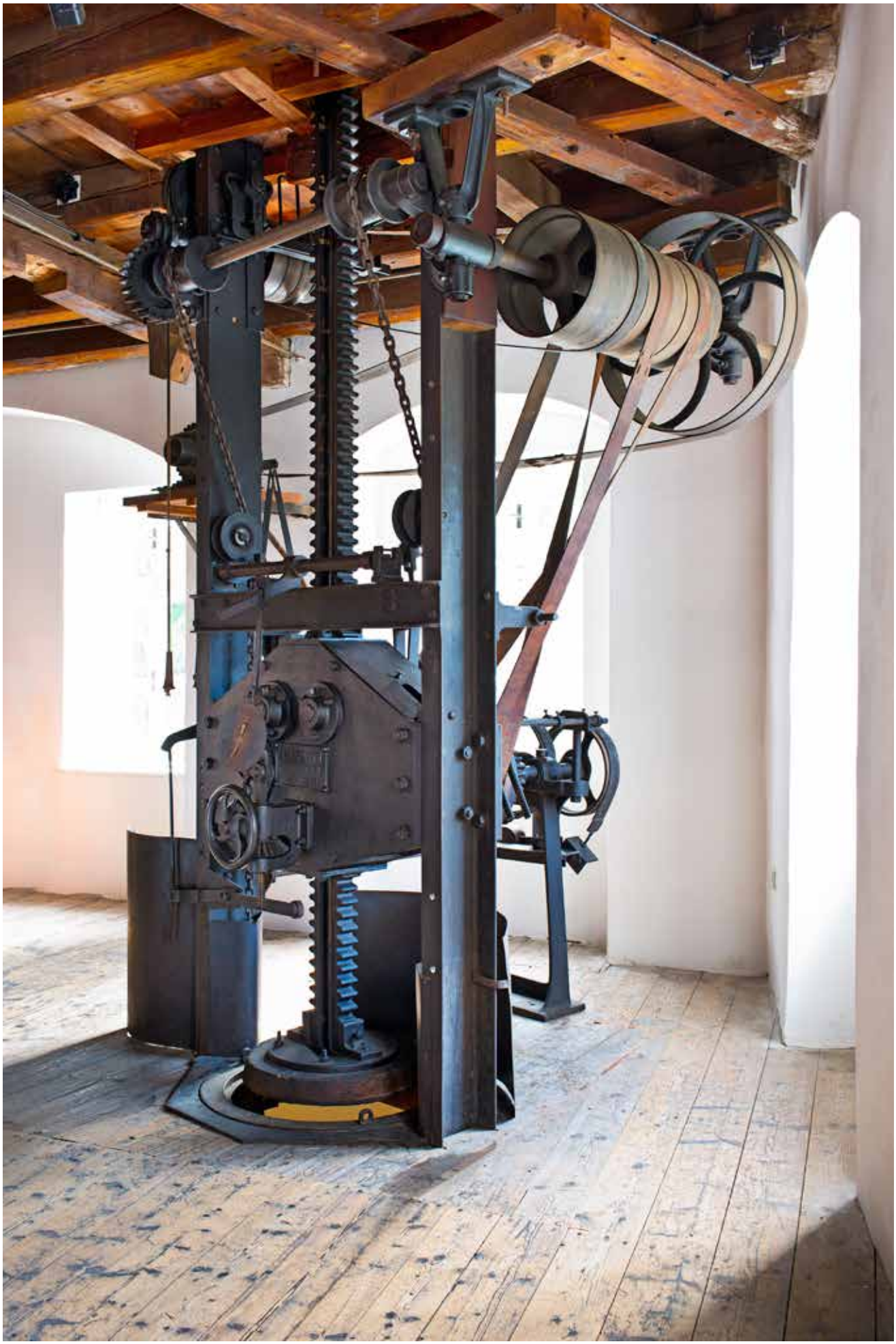

3.3 NÁVRH PROHLÁŠENÍ VÝJIMEČNÉ SVĚTOVÉ HODNOTY

3.3.a STRUČNÁ SYNTÉZA

Nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele reprezentuje významnou lokalitu, kde se odehrává zcela unikátní příběh kontinuálního vývoje pěstování, zpracování a světového obchodu s „kořením piva“, tedy zemědělskou komoditou, jež nese botanický název chmel otáčivý (lat. Humulus lupulus L.), a které je základem vaření piva po celém světě. Tato kulturní krajina podává výmluvné svědectví o pokračující více než 700 let trvající tradici produkce soustředěné kolem nejjemnějšího aromatického žateckého chmele. Tato místní odrůda se zrodila kombinací mimořádně vhodných klimatických a přírodních podmínek, s dovednostmi a znalostmi jeho zpracovatelů předávaných po staletí z generace na generaci a udržující přední postavení chmele v oblasti dodnes. To utvářelo specifickou organicky se vyvíjející krajinu i její stavební chmelařské dědictví a pomohlo v tomto regionu udržet přední postavení žateckého chmele až do současnosti.

Nominovaný statek se nachází na severozápadě České republiky, v Žatecké kotlině a je tvořen dvěma přirozeně se doplňujícími částmi, společně demonstrujícími zdejší unikátní chmelařské dědictví. Komponenta 01 se skládá z venkovské chmelařské krajiny včetně vesnic Stekník a Trnovany a z komponenty 02 historické městské krajiny města Žatce (Saaz), který dal své pojmenování nejznámější odrůdě místního chmele. Obě komponenty nominovaného statku jsou geograficky blízké a jsou přirozeně propojeny jak řekou Ohří, tak i řadou místních historických komunikací včetně železnice, které po staletí slouží k propojení města Žatce a jeho venkovského zázemí. Tato úzká provázanost obou komponent je činí naprosto neoddělitelnými.

Nominovaná krajina obsahuje jedinečné atributy, jež všechny přímo souvisí s pěstováním a zpracováním chmele. Postupné změny ve způsobu obhospodařování chmelnic a technologické pokroky při následném zpracování plodiny, ke kterým v průběhu několika staletí docházelo, měly - a dosud mají - svůj odraz v její podobě. Tento vývoj ovlivnil jak vzhled chmelařské krajiny, tak podobu jednotlivých staveb, hospodářských usedlostí, vesnic, i samotného města Žatec, kde se projevil v jeho historickém centru i v navazující chmelařské průmyslové zóně Pražského předměstí. Tato krajina se specifickými objekty vážícími se na jeho produkci demonstruje úzké propojení mezi venkovskou produkční krajinou a jejím urbánním zázemím, které se v takovém měřítku nedochovalo nikde než právě jen v nominovaném statku.

3.3.b ZDŮVODNĚNÍ KRITÉRIÍ

Kritérium (iii)

Statek přináší jedinečné, nebo alespoň výjimečné svědectví o kulturní tradici nebo o živé či již zaniklé civilizaci.

Žatec a krajina žateckého chmele přináší vynikající svědectví o silné, po staletí dlouhé a nikdy nepřerušené kulturní tradici pěstování a zpracování chmele v Evropě. Tato tradice je založena na výjimečné kvalitě nejvíce vyhledávaného žateckého chmele, mezinárodně uznávané komodity, chráněné úředními akty od doby osvícenských reforem v rakouské monarchii. Výsledkem inovací v produkci chmele a rostoucím ochodu s celosvětově vyhledávanou komoditou, na kterém se podílela a vzájemně jej ovlivňovala česká, německá a židovská komunita, se město Žatec stalo světově uznávaným centrem chmele, především v 19. století.

Množství specifických zkušeností a znalostí předávaných po generace ohledně organizace práce s chmelem bylo po staletí rozvíjeno v propracovaný a dodnes funkční společensko-ekonomický a technický systém. Precizní šlechtění chmelových odrůd vedlo v samostatný, v místě rozvíjený vědecký obor, který využívá chmelnic v rámci statku pro základní výzkum. Jeho výsledkem jsou dnes světově uznávané klony odrůdy Žateckého poloraného červeňáku.

Každoročně mnoho odborníků z celého světa se účastní speciálních akcí, konferencí a workshopů, jejichž organizace má dlouholetou tradici. Oslavy živoucího nehmotného dědictví chmele v nominovaném statku odkazují na veřejné a společenské události související s rytmem ročního cyklu pěstování chmele, se sezónními aktivitami a místními zvyklostmi, rituály a slavnostmi, které posilují identitu Žatce, jeho obyvatel a okolní chmelařské krajiny.

Kritérium (iv)

Statek představuje vynikající příklad typu stavby nebo architektonického či technologického souboru anebo krajiny, který ilustruje význačná období v lidských dějinách.

Žatec a krajina žateckého chmele je vynikajícím příkladem zemědělské monokulturní krajiny spojené s pěstováním a zpracováním chmele na venkově i městském prostředí. V této specifické chmelařské krajině byly po celou dobu rozvíjeny různé metody sušení, konzervace, balení, certifikace kvality a šlechtění chmele, stejně tak významné příklady budov, architektonických a technických souborů.

Obraz venkovské krajiny zcela charakteristickým způsobem definují zejména chmelnice s jejich typickým mřížovím sloupů a drátů, vesnice se zachovalými hospodářskými objekty a stodolami pro sušení a skladování chmele, a venkovským zámkem, který je dominantou v krajině a tyčí se nad dochovanými historickými dodnes využívanými chmelnicemi. Přirozeným centrem této chmelařské krajiny je město Žatec, které se vyvíjelo v těsné součinnosti s chmelovou kulturou a je jediným uceleně dochovaným městským celkem, zaměřeným na činnosti spojené se zpracováním, certifikací původu a kvality a mezinárodním obchodem chmelem zpočátku napříč Evropou a později i do zámoří.

Koncentrace a autenticita městských skladů, sušáren, siřírен, balíren a známkoven chmele, spolu se specifickou siluetou města s výraznými vertikálními dominantami v podobě vysokých komínů sušáren, kombinovaná s nezaměnitelnými konstrukcemi chmelnic a s budovami souvisejícími s pěstováním, sklízením, zpracováním a skladováním chmele v krajině, jaká se vyskytuje v nominovaném statku, je zcela výjimečná, a nemá obdoby nikde na světě.

Kritérium (v)

Statek je příkladem tradičního lidského sídla, tradičního využití území nebo moře, které je reprezentativní pro určitou kulturu (nebo kultury) či vzájemné působení člověka a životního prostředí, zejména pokud se toto prostředí stalo zranitelným pod dopadem nezvratné změny.

Žatec a krajina žateckého chmele je významným příkladem nikdy nepřerušeného a do dnešní doby trvajícího tradičního využití zemědělské krajiny s tradičními lidskými sídly, zaměřené na pěstování plodiny, která vyžaduje specifické klimatické, pěstební a zpracovatelské podmínky. Statek je svébytným příkladem vzájemného působení člověka a jeho prostředí v tradicích evropské kultury, jež od středověku využívala chmele pro všeobecně rozšířené vaření piva jako ekonomicky zajímavé součásti místního zemědělství. Pěstování chmele na území nominovaného statku do značné míry závisí na znalosti a zkušenostech pěstitelů s klimatickými a přírodními podmínkami, postupy šlechtění, pěstování a zpracování chmele předávané a zlepšované z generace na generaci.

Technické a technologické znalosti, které byly na území statku zdokonalovány a dále šířeny pod názvem centra celé chmelařské oblasti Žatec (Saaz). Měly také dopad na vzhled chmelařské krajiny. Názorným příkladem tohoto procesu jsou chmelnice, pole s umělou konstrukcí, která kombinují stálou, obvykle pevnou podporu z dřevěných sloupů a drátů s každoročně obnovovanými vodícími drátky, zajišťujícími výškovou podporu rostlin chmele. Konstrukce byla vyvinuta na základě zdejších empirických znalostí do tzv. žatecké drátěnky, používané v mnoha oblastech světa. Typické sušárny chmele a ostatní chmelařské budovy stavěné ve venkovském území a zpracování chmele mělo vliv na celkový vzhled Žatce s jeho architekturou obytných i průmyslových budov, vzdělávacích zařízení a společenských budov určených pro nejrůznější společenské vrstvy obyvatel působících ve chmelařském odvětví.

3.3.c PROHLÁŠENÍ INTEGRITY

Nominace Žatec a krajina žateckého chmele je vysoce zachovaným územím, které v rámci své hranice dokládá kompletní „cyklus chmele“ a reprezentuje všechny podstatné atributy jeho pěstování a zpracování.

Produkční charakter chmelařské venkovské krajiny se stále plně projevuje v zachované funkční integritě jejího složení a v jejích atributech, které se skládají z: chmelnic v blízkosti řeky, souboru funkčních budov užívaných pro sušení, síření, balení, certifikaci a skladování chmele stejně tak stejně tak jako tradičních znalostí o pěstování a zpracování chmele vyvinutých v průběhu staletí.

Dopravní sítě založené na historických cestách také podtrhují integritu statku a umožňují obhospodařování chmelnic a export chmele.

Komponenta 01 s chmelnicemi v okolí vesnic Stekník a Trnovany poskytuje obraz po staletí velmi stabilního území, jehož současné využití je v souladu s jeho historickým osídlením, a kde neproběhly žádné větší stavební změny. Uceleně dochovaná vesnice Stekník s charakteristickou zděnou zástavbou okolo centrální návsi a areálem venkovského stejnojmenného zámku, jsou vizuálně kompaktním celkem, obklopeným rozsáhlými produkčními chmelnicemi.

Úrodné sedimenty vodotečí a poloha chmelnic v jejich blízkosti i založení vesnice Stekník v bezpečné vyvýšené poloze, to vše předurčuje tematickou i vizuální integritu statku. Vizuální integritě komponenty 01 rovněž napomáhá morfologie území. Sledování integrity celku do budoucna napomůže i nově vytýčená pěší trasa po východním a jihovýchodním obvodě nad plochou částí krajiny s chmelnicemi.

Komponenta 02 je rozsáhlým urbánním celkem s vysokou integritou chmelařského příběhu v městském prostředí, který zahrnuje všechny elementy, vypovídající o historii města Žatce jako světově významného centra po staletí spojeného se zpracováním a vývozem kvalitního chmele.

3.3.d PROHLÁŠENÍ AUTENTICITY

Funkční autenticita chmelařské venkovské krajiny je plně zachována a spočívá ve stabilní poloze chmelnic, přítomnosti vodních toků, vesnických sídel, která tvořila zázemí produkčních ploch, včetně jejich půdorysné struktury a historické komunikační sítě.

Autenticita objektů v komponentě 01 je vysoká, ať již jde o jednotlivé budovy a zemědělské usedlosti, tak o vrchnostenské sídlo (venkovský zámek) a velkou barokní sýpku ve Stekníku, přeměněnou v mladší historii rovněž na sušárnu chmele.

Objekty historického centra Žatce komponenty 02 dosud poskytují autentické informace o starší tradici sušení chmele přímo v půdních prostorách objektů, především v historickém centru města. Autentická hmotná substance staveb je pečlivě sledována při všech akcích opravy a obnovy. Rovněž mladší a funkčně zcela jedinečné chmelařské stavby koncentrované na malé ploše Pražského předměstí jsou většinou dochovány v autentické podobě. Některé z nich již neslouží své původní funkci, ale jsou relativně ve stabilizovaném stavu se zachovanou autentickou podobou a specifickými detaily. Čekají na promyšlenou a citlivou konverzi.

3.3.e POŽADOVANÁ OCHRANNÁ A SPRÁVNÍ OPATŘENÍ

Obě komponenty nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele jsou anebo v blízké budoucnosti budou chráněny podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, kombinací různých ochranných režimů podle tohoto zákona, kterými jsou následující:

Již v současnosti jsou kulturní hodnoty komponenty administrativně chráněny na základě podmínek uvedených v územním plánu vesnice Zálužice a města Žatec.

U komponenty 01 s chmelnicemi je k prohlášení v roce 2021 připravena památková zóna krajinného typu.

Kulturní hodnoty Žatce v komponentě 02 jsou chráněny podle zákona v celém rozsahu, kombinací dvou výnosů Ministerstva kultury, které zde postupně vymezily spojitá chráněná území.

Chmelnice, které se nacházející v nominovaném statku a nárazníkové zóně jsou chráněny rovněž zákonem č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele. Ten ustanovuje nejen ověřování (certifikaci), kontrolu zpracování, mísení, ošetřování chmele, ale také upravuje výkon státní správy, včetně státního dozoru nad dodržováním povinností stanovených předpisy Evropských společenství vyhlášenými mezinárodními smlouvami.

Celé území nominovaného statku včetně nárazníkové zóny je rovněž součástí ochrany dle Chráněného označení původu (Protected Designation of Origin), které deklaruje, že na tomto území se nachází chmel, jehož kvalita jsou převážně nebo výlučně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho neodmyslitelnými přírodními nebo lidskými faktory.

V dochované komponentě 01, stejně jako v urbanistické struktuře komponenty 02, se ani do budoucna nepředpokládají žádné významnější změny.

Správu nominovaného statku zajišťuje Řídící skupina, Steering Group (SG), jejíž jádro bylo konstituováno již v roce 2013 na úrovni Města Žatce, zahrnuje hlavní aktéry působící ve statku a její odbornost posilují pracovní skupiny zaměřené na dílčí segmenty plnění Management Planu.

Chmelnice před sklizní, v pozadí bývalá barokní sýpka, později sušárna chmele, Stekník, 2019





Účastníci tradiční jarní slavnosti - Chmelfest, Kruhové nám., Žatec, 2004



Česání chmele a plnění žoků na Žatecku, Oskar Brázda (1887-1977)



4. Stav zachování a faktory působící na statek

4. Stav zachování a faktory působící na statek

4.a SOUČASNÝ STAV ZACHOVÁNÍ

Nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele je tvořen dvěma komponentami, krajinou ilustrující venkovské prostředí pěstování a prvotního zpracování chmele (Žatecká chmelařská krajina) a komponentou městskou (Žatec) dokládající nejen zpracování chmele ihned po sklizni, ale i návazné procesy včetně sušení, síření, balení, certifikace, transportu a obchodu.

Stav zachování statku v hranicích navrhovaných komponent je státní památkovou péčí sledován již v současnosti (viz *kapitola 5.b*), především díky skutečnosti, že podstatná část nominovaného statku nese již nyní národní památkovou ochranu.

V letech 2016-2020 probíhal pod vedením Národního památkového ústavu v dotčené chmelařské oblasti vědecký projekt s názvem „Dokumentace historických staveb sloužících pro zpracování chmele“. Výzkum byl zaměřen na venkovské stavby v širší chmelařské oblasti, zahrnující nejen Žatecko, ale také Podbořansko, Roudnicko, Úštěcko a Tršicko. Tím vznikal dobrý referenční rámec pro ujištění, že nominovaný statek zahrnuje všechny významné aspekty historických objektů spojených s pěstováním a zpracováním chmele. Na jejich typické znaky se proto zaměřuje i sledování stavu statku a bude provázáno i s budoucím monitoringem (viz *kapitola 6*). Výstupem projektu jsou mimo jiné i podrobné dokumentační protokoly chmelařských staveb a mapová aplikace se všemi údaji, které tak zajišťují solidní vědeckou základnu pro posouzení stavu zachování a bude možno ji využívat do budoucna.



Vjezdová vrata chmelařských usedlostí na venkovské návsi, Steknik, 2019

Evidence městských chmelařských staveb v Žatci byla zpracována již v letech 2007-2010, tato evidence je průběžně aktualizována a doplňována dalšími vědeckými výstupy. Například vědeckým průzkumem městské komponenty z roku 2018, kdy proběhla první etapa systematického průzkumu a pasportizace krovů měšťanských domů. Cílem bylo zdokumentovat stopy funkčního používání podkrovních prostor pro sušení chmele v době před rozvojem průmyslových velkokapacitních sušáren, které dokládaly archivní prameny. V roce 2020 byla zahájena druhá etapa tohoto průzkumu.

Oba zmíněné vědecké projekty byly využity pro formulaci konkrétních opatření v Management Planu s cílem vytvoření účinného nástroje pro sledování stavu statku orgány Městského úřadu v Žatci.

KOMPONENTA 01 - ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA

Území statku je plošně chráněno na základě několika vrstev památkových ochran (viz *kapitola 5.b a c*).

Komponenta 01 je územím, jehož dnešní podoba jedinečným způsobem dokládá stabilitu a zároveň dílčí proměny krajiny, jež je od středověku až do současnosti formována činnostmi, které souvisí s pěstováním a zpracováním chmele. Nejviditelnějším a ikonickým znakem této komponenty jsou chmelnice, vizuálně a funkčně propojené s vesnicemi Steknik a Trnovany.

Zástavba vesnice Steknik, situovaná kolem obdélné návsi, je přízemní, s hospodářskými stavbami lemujícími parcely ze tří nebo čtyř stran. (podrobnější popis viz *kapitola 2.a*). Sušárny jsou z prostorových i požárních důvodů umístěné do zadních částí areálů.

Území komponenty 01 je z hlediska stavu dochování hlavních nemovitostí zachovalé. Během posledních cca 10 let nedošlo k žádným rozvojovým aktivitám, kromě průběžných oprav několika objektů a dvou celkových modernizací.

Jihovýchodní pohled od zámecké kaple do chmelnic, Stekník, 2019



V roce 2012 byla provedena lokální oprava průčelí čp. 21. V roce 2014 proběhla výměna střešní krytiny na čp. 23 a oprava fasády na bývalém pivovaru čp. 29.

V roce 2015 se uskutečnila celková obnova domu čp. 12 a čp. 17. U domu čp. 23 byla provedena celková oprava průčelí do ulice.

V roce 2019 proběhla oprava krovu čp. 26.

Větší stavební a restaurátorské práce probíhají na zámku Stekník kontinuálně od roku 1997. V první fázi došlo k odstraňování havarijních stavů: obnovou prošla krytina i krovy střechy, elektrická instalace a částečně zahradní terasy. Realizován byl hydrogeologický vrt (do roku 2014 byla vesnice Stekník bez páteřního vodovodního řádu). Od roku 2014 probíhaly i opravy interiérů. V I. etapě obnovy financované Ministerstvem kultury byla zrestaurována kompletně zámecká kaple Navštívení Panny Marie s původním mobiliářem z roku 1772. Následovalo restaurování vstupní haly a chodby s bohatou štukovou výzdobou a bylo vybudováno základní zázemí pro návštěvníky.

V období 2016-2019 probíhala II. etapa obnovy interiérů, opět financována Ministerstvem kultury, na jejímž základě bylo možno vytvořit prohlídkovou trasu prezentující zámek v době, kdy jej vlastnil poslední soukromý majitel (tedy v meziválečném období 20. století), rodina švýcarského konzula Gerolda Déteindre. Nový hlavní prohlídkový okruh zahrnuje přízemní salaterrenu, vstupní halu a chodbu jižního křídla, hlavní sál, čtyři místnosti západního křídla a zámeckou kapli. Zámek však návštěvníkům dává možnost navštívit i dosud nezrestaurované prostory v jižním křídle. Tento prohlídkový okruh ukrývá freskovou výmalbu z 18. století prezentovanou prostřednictvím restaurátorských sond.

S probíhajícím i očekávaným nárůstem návštěvnosti souvisí nutnost vybudování odpovídajícího přístupu a parkoviště. Plánována je další etapa obnovy terasových zahrad včetně zámeckého nádvoří a obnova dožilého pláště zámku (viz Management Plan).



Historická sušárna chmele v lokalitě bývalého ovčína, Stekník, 2019

Nejnovější zástavba související s chmelařskou funkcí vesnice, představovaná především výrobními, skladovými a ubytovacími objekty Výzkumného a šlechtitelského ústavu chmelařského na severním obvodu vesnice, v 70. a 80. letech 20. století částečně rozrušila urbanistickou strukturu a měřítko obce, jde však o nízké objekty, které se v obraze komponenty prakticky neuplatňují. Tyto mladší stavby, situované na jihovýchodě a severovýchodě území komponenty, jsou velmi utilitární jak z hlediska architektonického, tak i materiálového a řemeslného; jsou však dobovým dokumentem technologických změn ve zpracování chmele, ke kterým v tomto období docházelo. Dokládají tak i dodnes živou a udržovanou chmelařskou tradici.

V jihozápadní části komponenty leží vesnice Trnovany (bližší popis viz *kapitola 2.a*), jejíž urbanistická struktura není dochovaná v úplnosti, ale stále udržuje základní hmotovou charakteristiku menší chmelařské vesnice zdejšího regionu. Stavební fond vesnice byl částečně narušen v důsledku dlouhodobě neprováděné údržby, kdy v průběhu 2. poloviny 20. století došlo i k demolici některých objektů či jejich utilitární přestavbě. Při porovnání současného stavu s historickými prameny je zjevné, že původní struktura, měřítko i hmotové řešení historické zástavby jsou však stále čitelné a v rámci sídla je dodnes dochováno několik mimořádně autentických chmelařských objektů, které díky své hmotě, umístění v krajině, konstrukčnímu řešení i architektonickému ztvárnění patří mezi ikonické stavby celé žatecké chmelařské oblasti a jejich budoucí rehabilitace je možná. Těmito významnými objekty je areál bývalého mlýna s neogotickou architekturou sušárny chmele a čtyřhvozdová sušárna s hospodářským dvorem na východním okraji obce u čp. 9. Vesnice Trnovany díky zachovalé budově historického nádraží, postaveného v minulosti pro zajištění distribuce chmele a pracovníků na chmelnice, dodnes funguje jako dopravní centrum lokality. Zároveň si uchovala mimořádnou provázanost zástavby a chmelnic, které „prorůstají“ prakticky až na hranu její návsi.

Během posledních 10 let nedošlo k žádným rozvojovým, ani stavebním aktivitám kromě drobných oprav charakteru běžné údržby (obnova střech a fasád).

Chmelnice v komponentě 01

Většina chmelnic v komponentě je spravována Účelovým hospodářstvím Chmelařského institutu s.r.o. (CHI), který na Stekníku dle Českou republikou vedeného Registru půdy obhospodařuje celkem 149,5 ha chmelnic, z toho 143,6 ha se nachází přímo ve venkovské komponentě.

Všechny chmelnice jsou profesionálně ošetřované, vybavené tzv. kapkovou závlahou, využívají stabilní chmelniční konstrukci typu „žatecká drátěnka“. Stav zachování chmelnic ve venkovské komponentě je stabilní a vzhledem k jejich kontinuálnímu využívání každoročně udržovaný. K produkčním plochám vedou účelové zemědělské komunikace.

Pěstují se zde všechny české odrůdy chmele pro komerční i výzkumné účely. Na experimentálních chmelnicích se pěstují nově vyšlechtěné hybridy. Na dalších chmelnicích jsou založeny výživářské a agrotechnické pokusy. Testovány zde byly různé typy umělých závlah (mikropostřik, kapková závlaha).



Budova bývalé barokní sýpky, později sušárny chmele, Steknik, 2019

Pohled do podkroví bývalé barokní sýpky, později sušárny chmele, Stekník, 2019



Chmelařský institut úzce spolupracuje se CHMELAŘSTVÍ, družstvem Žatec, na základě této odborné spolupráce bylo na chmelnicích v komponentě 01otestováno mnoho inovovaných a vynalezených prostředků mechanizace výroby chmele (kultivace, sklizňová a posklizňová technika). Propojení CHI a CHMELAŘSTVÍ, družstva Žatec přes Svaz pěstitelů chmele České republiky zaručuje do budoucna kontinuitu pěstování chmele na Účelovém hospodářství Stekník, jakož i zachování vědy, výzkumu a inovací v oblasti chmelařství.

MĚSTSKÁ KOMPONENTA 02 - ŽATEC

Architektonicky a urbanisticky nejcennější dědictví města Žatec je plošně chráněno (detailněji viz *kapitola 5.b*) a regulováno při všech stavebních záměrech týkajících se jak konkrétních staveb, tak jejich prostředí. Při opravách jsou v maximální míře používány tradiční stavební materiály. Povrchové a barevné úpravy staveb i veřejných prostranství vycházejí z pečlivého průzkumu na místě i studia dokumentace.

Právní ochrana komponenty zajišťuje vlastníkům všech nemovitostí konzultační pomoc odborné organizace státní památkové péče a odborný dohled nad veškerými úpravami staveb a úpravami jejich okolí jak v době projektové přípravy, tak při vlastním provádění oprav a restaurování. Odborná organizace státní památkové péče ve spolupráci s výkonným orgánem státní správy se dlouhodobě pravidelně setkává při konzultacích zamýšlených oprav i koncepčních materiálů. Na případné nedostatky jsou vlastníci upozorňováni Městským úřadem v Žatci, který vykonává státní správu z hlediska památkové péče.

Vlastníci nemovitostí nacházejících se na území nominovaného statku i občané města obecně dlouhodobě o ochraně statku vědí. Zejména v průběhu let od zařazení statku na národní Indikativní seznam (2007) byly aktivně prověřeny především chmelařské stavby a ty nejvýznamnější z hlediska autenticity detailněji zdokumentovány. Na základě podnětů byla Ministerstvem kultury prohlášena řada staveb a areálů za kulturní památku. S cílem důsledné ochrany širšího prostředí byla připravena i nárazníková zóna tak, aby byly ošetřeny panoramatické hodnoty městské komponenty jako celku (viz. *kapitoly 5.b a c*).

Zejména od 90. let 20. století bylo v historické části Žatce opraveno mnoho objektů, včetně městských hradeb a tento proces stále pokračuje. Probíhá koordinovaně, na základě místního „Programu regenerace“, což je dokument, který váže na dotační program Ministerstva kultury pro památkově chráněná města (podrobněji k tomu v *kapitole 5.c*), s využíváním všech možností finanční podpory (viz *kapitola 5.f*). V posledních zhruba deseti letech proběhla v Žatci také řada stavebních akcí, které směřovaly k obnově nejvíce ohrožených či poškozených staveb nacházejících se na území nominovaného statku. Větší stavební aktivity byly zaměřeny na doplnění statku o vybavení, které umožňuje pochopení významu dědictví spojeného se zpracováním chmele. Zároveň byla významně zlepšena podoba ploch hlavních náměstí a chodníků ve velké části statku a v tomto trendu bude město podle možností pokračovat.

Městská komponenta je plošně rozsáhlá a není účelné popisovat detailně stav všech nemovitostí. Pro celkový obraz stavu péče o tuto komponentu jsou níže více popsány nejvýznamnější a větší akce oprav a obnovy, případně i výzvy do nejbližší doby. Kapitola je v těchto aspektech komplementární s analytickou částí Management Planu.

Chrám chmele a piva jako návštěvnické centrum pro prezentaci chmelařského dědictví

Areál popsaný v *kapitole 2.a*, je díky důkladné stavební opravě chmelařských skladů a jejich adaptaci na návštěvnické centrum ve výborném stavebně technickém stavu a s ohledem na jeho vzrůstající návštěvnost má zajištěnu i pravidelnou údržbu.

Přípravy na projekt s názvem Chrám chmele a piva začaly v roce 2001, kdy bylo založeno občanské sdružení Chrám chmele a piva. V témže roce město Žatec také koupilo dva historické domy na území statku, kde mělo vzniknout turistické centrum a restaurace s minipivovarem. V roce 2004 byla založena akciová společnost Chrám chmele a piva, jejímiž akcionáři bylo stejnojmenné občanské sdružení, město Žatec, Svaz pěstitelů chmele České republiky a Královský pivovar Krušovice. Hlavním úkolem společnosti byla prezentace projektu a města a provoz. Finanční podpora z prostředků Evropské unie byla získána krátce poté, kdy byl statek zapsán i na národní Indikativní seznam. Projekt počítal s opravou několika ulic, náměstí, bývalých chmelařských objektů a s výstavbou minipivovaru formou konverze nevyužité stavby, rozhledny a muzea s restaurací. Dále byla do projektu zahrnuta i obnova zahrady kapucínského kláštera a renesanční sladovny (viz dále).

Největší stavební akce byla soustředěna na obnovu vysoce autentického historického skladu chmele čp. 1950 a adaptaci hospodářského zázemí chmelařského skladu čp. 1951 na náměstí Prokopa Malého pro potřeby Chmelařského muzea a informačního centra. V tomto projektu byly pečlivě opraveny nosné konstrukce staveb, restaurovány jejich četné technické detaily. Celá akce byla od počátku zacílena na zviditelnění dědictví zpracování chmele, a proto byly v areálu doplněny i některé části, posilující informační a uživatelské kvality tohoto celku. Objekt se stal jedním z referenčních příkladů, jak je vhodné tyto specifické stavby opravovat a naplnit vhodnou novou funkcí. V rámci projektu Chrám chmele a piva vznikly i dvě nové stavby, které jsou výraznými ukázkami soudobé architektury ve městě. Jde o věž nazývanou „Chmelový maják“ a přístavbu Chmelařského muzea. Jejich příprava byla pečlivě konzultována s orgánem památkové péče i odbornou organizací.

„Chmelový maják“ je umístěn při jižním okraji statku a vytváří novodobou lokální dominantu. Od začátku byl přístup památkové péče kladný a byl schválen záměr vnést do současné zástavby objekt představující architekturu dnešní doby. S ohledem na to, že nejde o účelovou obchodní nebo administrativní stavbu, ale objekt cíleně budovaný k možnosti vnímat stavební dědictví statku, byl záměr podpořen.



Večerní pohled na Chmelařské muzeum a sousední Chrám Chmele a Piva, nám. Prokopa Velkého, Žatec, 2010

Budova bývalé renesanční sladovny, Masarykova ul. 356, Žatec, 2016



Přístavba muzea v historickém objektu vytváří jednoduchý nový prostor, umožňující prezentaci česacího chmele. Dřevěná konstrukce je pokryta pláštěm ze stříbřitého perforovaného plechu, jakožto materiálu, který evokuje industriální dějiny novodobého žateckého chmelařství, zároveň během dne propouští do prostoru světlo a v podvečerních hodinách mírně iluminuje prostor a zvýrazňuje tak společenskou funkci muzea. Za architektonickou podobu této přístavby získal prestižní cenu, udělovanou jednou ročně respektovaným spolkem Klubem za starou Prahu v soutěži pro nové stavby v historickém prostředí za rok 2012. V daném kontextu statek již v současné době aplikuje principy obsažené například v UNESCO Recommendation on Historic Urban Landscape, doporučující vedle důrazu na dochované hodnoty také rozvíjet hodnoty statků citlivými vstupy soudobé architektury.

Renesanční sladovna čp. 356 v Masarykově ulici

Renesanční sladovna čp. 356 v Masarykově ulici patřila do nedávné doby k nevyužitým a velmi ohroženým objektům. Sladovna doplňuje historické informace o přímém využívání chmele ve městě Žatci od raného novověku. Důležité je její využití pro kulturní a společenské účely. V přízemí sladovny jsou expozice věnované její historii, záchraně a archeologickým výzkumům, které proběhly při její záchraně. Největší prostor v přízemí však slouží jako komunitní centrum s bezplatným internetem.

Je zde vystaven i model historické části města s vyznačením objektů, které přímo souvisejí s chmelařským dědictvím. Zajímavá je multimediální prezentace Žatec ve filmu věnované jak českým, tak zahraničním filmům, které ve městě vznikly. V horním podlaží je Galerie moderního umění a konferenční salónek. Revitalizace objektu byla dokončena v listopadu 2011. Od května 2019 byla obnovena a doplněná stálá expozice humnového sladovnictví.

Kapucínský klášter

Kapucínský klášter je významnou architektonickou památkou v jihovýchodní části statku a jeho oprava postupuje etapovitě již několik let. V letech 2013-2015 proběhla obnova střešního pláště, byl opraven i krov, odstraněny byly narušené části prvků a nahrazeny přesnými kopiemi. Veškeré dřevěné prvky byly opatřeny nátěrem proti dřevokazným škůdcům dle mykologického posudku. V následujících letech bude navazovat sanace dřevomorkou napadených interiérů.

Klášterní zahrada byla rehabilitována v letech 2010-2011 v rámci projektu Chrám chmele a piva s cílem rozšířit rozsah esteticky kvalitních míst pro obyvatele i návštěvníky města. Celková plocha 8 500 m^2 byla renovována podle historických pramenů, ve zjednodušené podobě formální zahrady s centrálním akcentem novodobého umění, tematicky spojeného s chmelařskou tradicí. Zahradu doplňuje ukázka historické tyčové chmelnice, představující návštěvníkům pěstování chmele na jednotlivě vsazených tyčích. Tuto část klášterní zahrady doplňuje tradiční bylinková zahrada. Součástí zahrady je relaxační prostor, dětské hřiště a drobný historický objekt při ohradní zdi byl využit pro posílení edukativní náplně celku.

Měšťanské domy a chmelařské objekty

V rámci městské komponenty proběhly četné opravy, obdobně jako v jiných historických městech. V letech 2011-2020 bylo uskutečněno několik větších akcí zaměřených na opravy fasád domů, opravy krovů, výměny technicky dožilých oken a celkové větší opravy objektů s úpravou jejich funkčního využití. Níže je jejich přehled:

V roce 2011 proběhla větší oprava u domů čp. 126 a 127 na Náměstí 5. května, čp. 110 a 220.

V roce 2012 byly významně opraveny domy čp. 111 a 112 v Dlouhé ulici, které jsou využívány jako administrativní budovy Policie ČR, dále bylo regenerováno průčelí objektu čp. 230 v ulici Obránců míru, včetně repasování dveří a výkladů.

Pečlivě opraven byl objekt čp. 2005 v Nákladní ulici, a to jak výměnou krytiny za pálenou, tak i opravami průčelí včetně doplnění architektonické výzdoby.

Ve významném prostoru Chmelařského náměstí byla dokončena 1. etapa obnovy domu čp. 768, spočívající v opravě oken, dveří, podlah a v dílčích úpravách vnitřní dispozice.

V roce 2013 byla pečlivě opravena střešní konstrukce a krytina domů čp. 108 a 220. V budově městské knihovny (čp. 52) bylo upraveno přízemí stavby, včetně náhrady dveří a výkladců za vhodnější prvky z dřevěného masívu.

Na hlavním náměstí Svobody bylo celkově opraveno průčelí domu čp. 47, s respektováním architektonického členění i barevností. Ve Dvořákově ulici byl opraven měšťanský dům čp. 31, s dílčí úpravou v přízemí pro účely prodejny a v patře pro služby.

V roce 2013 byla také opravena průčelí domů čp. 22 v Dvořákově ulici a čp. 360 v Nákladní ulici. Na domě čp. 1100 ve Fügnerově ulici byla kromě opravy průčelí vyměněna i střešní krytina.

Jednou z největších akcí byla celková obnova objektu čp. 661 v Jakubské ulici, tzv. Dvora u Svatého Jakuba. Ve stávajícím skladu chmele byl zřízen country club se zázemím, došlo k obnově fasády objektu, vydláždění dvora historickou dlažbou a v areálu vznikly nové provozovny v duchu lidových tradic.

V roce 2014 proběhlo statické zabezpečení měšťanského domu čp. 108 na Náměstí 5. května, včetně umístnění několika táhel. U domů čp. 88 a 132 byla opravována krytina.

Větší akcí byla celková oprava domu čp. 138 na Hošťálkovo náměstí, jejíž součástí bylo zřízení menší kavárny s přípravnou jídel a v patře oprava bytu. Byly opraveny vnější fasády včetně oken, na uliční průčelí byly dle historické ikonografie navráceny prvky chybějící architektonické výzdoby. Na Chmelařském náměstí byla dokončena oprava domu čp. 768 obnovou fasády.



Pěstování chmele na tyčích probíhalo do středověku až do počátku 20. stol. Návštěvníci mohou tyčovou chmelnici vidět v Kapucínské zahradě, Žatec, 2016

Pohled na historické právovárečné domy v centru města, vpravo se žlutou fasádou je dům čp. 137, Hošťálkovo nám., Žatec, 2016



V roce 2015 bylo v rámci statku rovněž opraveno několik objektů, u některých domů šlo pouze o obnovu omítek a barevných vrstev fasád, čp. 41 v ulici Dvořáková, a čp. 162 na náměstí Svobody, u některých byla přitom vyměněna i dožilá okna, čp. 108 na nám. 5. května a čp. 154 v ulici Jiráskova, u jiných bylo potřebné významně opravit i střešní konstrukci a krytinu, čp. 66, 84 i čp. 290.

V roce 2016 byla dokončena obnova dvorní fasády, výměna oken a vstupních dveří měšťanského domu čp. 108 na náměstí 5. května, obnova fasády čp. 109 v Dlouhé ulici.

Na měšťanském domě čp. 137 na Hošťálkově náměstí výměna poškozených prvků krovu a výměna střešní krytiny. Obnova uliční fasády včetně repase vstupních dveří a výměna střešní krytiny měšťanského domu čp. 209 na Chelčickém náměstí.

Na měšťanském domě čp. 1881 na Hošťálkově náměstí byla provedena výměna střešní krytiny. Další obnova průčelí včetně nových výloh byla provedena na čp. 6 v Dvořákově ulici a domu čp. 148 v Poděbradově ulici. Na objektu čp. 352 v Masarykově ulici byla provedena výměna střešní krytiny. V témže roce se provedlo historické zadláždění ulice U Plynárny.

V roce 2017 byly provedeny obnovy památek, např. oprava fasády, včetně nátěru a opravy balkonu na měšťanském domě čp. 8 na tř. Obránců míru, dále oprava fasády a kompletní oprava nátěru na měšťanském domě čp. 49 Libočanská branka. Dokončena byla obnova průčelí domu včetně výplní otvorů a výměnu střešní krytiny směrem do náměstí na měšťanském domě čp. 88 na Žižkově náměstí. U měšťanského domu čp. 119 na náměstí Svobody byla provedena výměna střešní krytiny, výměna částí krovu a oprava komínů.

Dále provedená oprava fasády a provedení nového nátěru, včetně výměny a repase oken proběhla na měšťanském domě čp. 137 na Hošťálkově náměstí, stejně tak obnova průčelí na měšťanských domech čp. 149, 150 a 151 na hlavním náměstí Svobody.

Opraveny byly také uliční průčelí na měšťanském domě čp. 152 v Dlouhé ulici a čp. 154 v Jiráskově ulici, včetně dvorního průčelí a opravy historické zdi ve dvoře. Neméně významným byla obnova průčelí bývalého skladu chmele objektu na st. p. č. 348/2.

V domě čp. 96 v ulici Josefa Hory byla provedena oprava fasády včetně doplnění šambrán kolem oken a zhotovení římsy, propojení kamenné sochy s arkýřem. Další oprava fasády v domě čp. 948 v Masarykově ulici.

V tomto roce Město Žatec provedlo první část instalace nového jednotného označení domů a ulic v městské památkové rezervaci. Grafická podoba byla vybrána tak, aby odpovídala chmelařské tradici.

V roce 2018 byla v rámci komponenty rovněž provedena oprava fasády domu čp. 49 Libočanská branka, celková revitalizace Městské knihovny domu čp. 52 na náměstí Svobody. Obnova dvorní fasády domu, repase a částečná výměna oken a vstupních dveří čp. 119 na náměstí Svobody.

Další práce na opravě střechy, fasádě a pavlači na severní straně domu čp. 209 na Chelčickém náměstí. Důležitá byla i výměna střešní krytiny na skladu chmele na st. p. č. 531 a oprava-výměna střešní krytiny na skladu chmele na st. p. č. 483/3 na náměstí Prokopa Velkého.

Provedená byla také obnova pavlače přístavku domu čp. 108 na náměstí 5. května, dále výměny výloh domu čp. 167 a 244 na tř. Obránců míru. Další práce na rekonstrukci střechy a oken a vrat a pivovarský komín na čp. 303 na náměstí Prokopa Velkého, obnova fasády čp. 359 v ulici Nákladní.

Byla dokončena rekonstrukce historické dlažby v MPR v ulici Josefa Hory, ulici Oblouková, provedeno historické zadláždění ulice U Plynárny, obnova povrchů v přírodní dlažbě v ul. Nákladní a ul. Karla IV.

V roce 2018 byla zahájena rekonstrukce Nerudova náměstí v městské památkové zóně.

V roce 2018 Město Žatec dokončilo v roce 2017 započatou instalaci nového jednotného označení domů a ulic v městské památkové rezervaci.

V roce 2019 dokončena oprava fasád a repase oken domu čp. 61 na Hošťálkově náměstí, oprava uličního průčelí čp. 24 ve Dvořákově ulici, výměna střešní krytiny měšťanského domu čp. 31 v Dvořákově ulici.



Interiér Veřejné známkovny chmele, Chmelařské nám. 1612, Žatec, 2016

Další výměna střešní krytiny na čp. 136 na Hošťálkově náměstí. Unikátní restaurování omítek a malířské výzdoby měšťanského domu bylo provedeno v čp. 108 na náměstí 5. května.

Oprava krovu a výměna střešní krytiny na čp. 346 a oprava fasád a střechy domu čp. 1339 na Chmelařském náměstí.

V roce 2019 byla dokončena rekonstrukce Nerudova náměstí v městské památkové zóně. Opravy v posledních letech se týkaly i některých staveb, které mají v organismu města výjimečné postavení, a proto jsou uvedeny podrobněji:

Měšťanský pivovar čp. 81
Rozsáhlý areál Žateckého pivovaru je v soukromém vlastnictví, od 90. let 20. století se vlastnictví měnilo a cílem bylo vždy zachování jeho funkce, která úzce souvisí s chmelařskou tradicí Žatce.

V současné době probíhají dílčí opravy, zaměřené na úpravy esteticky nevhodných změn některých průčelí z průběhu 2. poloviny 20. století.

V roce 2015 proběhly stavební úpravy a oprava fasády pivovaru včetně doplnění chybějících prvků architektonické výzdoby. Některé okenní výplně byly nahrazeny novými dřevěnými a do dveřních otvorů byla osazena dvoukřídlá dřevěná vrata. Součástí prací bylo také provedení reklamních nápisů v historizujícím stylu na fasádě objektu.

V roce 2016 se realizovala obnova vnitřního dvora a stavební opravy vnitřních fasád pivovaru. V témže roce se také podařilo zpřístupnit pro veřejnost kulturní památku, renesanční vodárenskou věž a zřídit v ní vyhlídku. Projekt byl podpořen Ústeckým krajem v souladu s „Programem na záchranu a obnovu kulturních památek Ústeckého kraje pro rok 2016“. Současně byl projekt realizován s využitím finančního příspěvku poskytnutého Ministerstvem kultury v rámci „Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón“.

V roce 2017 začal Žatecký pivovar připravovat obnovu památkového objektu čp. 85 v areálu pivovaru. V rámci projektu podpořeného v integrovaném regionálním operačním programu (IROP) se objekt revitalizoval, došlo k regeneraci funkčního využití historické památky a byla vybudována expozice Historie pivovarnictví na Žatecku. Akce začala na konci roku 2018 a její ukončení je plánované v polovině roku 2020.

Známkovny chmele
Mezi funkčně významné stavby spojené s chmelem patří objekty, v nichž docházelo k certifikaci jeho původu. Tzv. stará známkovna v Tyršově ulici je dochována se vrcholně barokními konstrukcemi, k nejcennějším z nich patří její krov.

Po velkém rozvoji zpracování chmele byl certifikační institut nahrazen tzv. Novou známkovnou, dům čp. 1612.

Objekt je ve stabilizovaném stavebně technickém stavu stejně jako sousedící stavby velkém areálu při Chmelařském náměstí.

Obě stavby jsou příkladem autentické zástavby, jsou v dobrém stavu a průběžně probíhá jejich údržba.

Radnice
Historická radnice na náměstí Svobody je i v současné době užívána jako hlavní budova městské samosprávy, rovněž z tohoto je stavba udržována ve stavu odpovídajícímu potřebné reprezentační povaze. V roce 2016 byla dokončena dokumentace pro celkovou rehabilitaci pláště městské radnice, a části vnitřních prostor (sociální zařízení a výtah).

Město Žatec získalo dotaci na tuto obnovu z Integrovaného regionální operačního programu (IROP).

Práce na obnově započaly na podzim roku 2018. Dokončení bylo plánované v druhé polovině roku 2020.

Mederův dům
Na konci roku 2018 začala rozsáhlá obnova významného měšťanského řadového domu z přelomu 14. a 15. století. Využití prostorů a prezentace vysoce historicky cenného žateckého domu se zaměří na širší veřejnost, cílem je prezentace stavebních vývojových fází domu a představení žatecké rodačky Maria Treben.

Obnovu provádí Spolek Mederova domu, který získal dotaci z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP). Předpoklad dokončení obnovy byl naplánován v roce 2020.

Městská knihovna čp. 52
Stavební úpravy na měšťanském domě z pozdní gotiky byly zahájeny na konci roku 2017, za přispění dotačního programu Ministerstva pro místní rozvoj a Evropského fondu pro regionální rozvoj Evropské unie. Kolaudace proběhla v září 2018. Byla provedena oprava dřevomorkou napadených konstrukcí krovu a stropu, zesílení stropní konstrukce, výměna střešní krytiny, výměna oken, oprava fasády a další části i v interiéru stavby, včetně oprav vnitřních omítek a oprava prostoru na hradbách a jeho zpřístupnění.

Děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie
Nejvýznamnější dochovanou sakrální stavbou města je děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie, který je neodmyslitelně spjat s duchovním životem Žatce a nezastupitelnou roli hraje i v jeho panoramatu. Kostel je v dobrém stavebně technickém stavu.

Žatecká Synagoga
Další významnou sakrální stavbou je synagoga

vystavěná místní židovskou komunitou, která byla zapojena do obchodování chmelem. Synagoga byla, podobně jako mnoho jiných židovských památek v celé České republice, poměrně dlouho bez využití a také tomu odpovídal její neuspokojivý stav.

V roce 2013 došlo ke změně majitele, který získal dotační podporu na obnovu objektu z Integrovaného regionální operačního programu (IROP) v roce 2020 začala rozsáhlá rekonstrukce budovy synagogy a přilehlého rabinátu čp. 200. Dokončení rozsáhlé obnovy druhé největší synagogy v ČR je předpokládáno v roce 2022. V centru města vznikne nové kulturní centrum a expozice připomínající místní židovské dějiny. Tato opatření rovněž vycházejí s plánovaným využitím synagogy popsaným v Management Planu.

Městské hradby
Původní rozvrh středověkého města je dodnes zachován. Opevnění města je v dobrém technickém stavu, je průběžně udržováno a obnovováno.

Hradby se významně uplatňují v západním panoramatu statku a jejich fyzický stav lze dobře kontrolovat. Prostředí hradeb je součástí úpravy veřejných komunikací. Vede podél nich jedna z nejvýznamnějších pěších tras s veřejným osvětlením, která také umožňuje propojení statku s velkým celkem obytné zástavby, který vznikl ve 2. polovině 20. století západně od centra města.

V roce 2001 proběhla celkové obnova Kněžské brány, v rámci těchto prací došlo zároveň k úpravě dopravního značení. Z důvodu její ochrany je brána průjezdná jen osobními automobily, a to pouze v jednom směru. Poslední větší stavební obnova hradeb proběhla v letech 2004-2006, lokální opravy v letech 2013-2015.

Veřejná prostranství
Veřejná prostranství, parky a komunikace v historické části města jsou průběžně udržovány a větší zásahy do terénu probíhají vždy v součinnosti s archeologickým dohledem.

Stav městských parků, které doplňují statek, zejména po jeho jižním a jihozápadním obvodu, lze charakterizovat jako velmi dobrý. V parcích jsou kromě domácích dřevin dochovány i vzácné dřeviny, např. skupiny vzrostlých javorů francouzských, ojedinělých v rámci ČR.

Na údržbu zeleně je ročně z rozpočtu města vynakládána částka cca 3 miliony Kč a je zajišťována primární údržba.

Významnou součástí oprav v rámci komponenty byla také úprava veřejných prostranství, která probíhá kontinuálně ve všech částech komponenty až do současnosti.

Významným počinem vedení Města Žatce byla v letech 2008-2010 oprava či rekonstrukce kamenné dlažby ve velkém rozsahu u dalších veřejných prostranství a ulic na území statku. V rámci projektu Chrámu chmele a piva (viz výše) došlo k předláždění veškerých veřejných ploch na náměstí Prokopa Velkého s použitím původní kamenné dlažby a doplněním nových kamenných prvků. Bylo doplněno dopravní značení a provedena úprava úrovní stávajících šachet a poklopů. Součástí akce byla i výsadba dvou vzrostlých stromů.

V území komponenty se nachází i několik objektů, které nejsou v optimálním stavebně technickém stavu, tato skutečnost je popsána i v Management Planu, který je přílohou této dokumentace a kde jsou popsána i potřebná opatření k postupné nápravě.

Obnova Nerudova náměstí v Žatci (1. etapa)
Jedno z nejvýznamnějších náměstí z doby největšího rozvoje chmelařství v 19. století v Žatci.

V posledních letech patřilo k zanedbaným částem města. Náměstí neplnilo funkci, pro kterou bylo historicky určeno, obyvatelstvo místem pouze procházelo.

Projektovaná obnova náměstí probíhala v roce 2019. Obsahovala opravu zcela nevyhovujícího povrchu historického náměstí včetně komunikací a chodníku, vybudování parkovacích stání, instalace nového veřejného osvětlení a spolu s osazením chybějícího mobiliáře a zeleně ukončila 1. etapu.

V roce 2020 bude zahájena 2. etapa, týkající se navazujících a přilehlých ulice do náměstí. Tato obnova pomůže k oživení lokality a příjemnějšímu propojení Smetanova náměstí s centrem města.

Chmelařské stavby a jejich využití - obecně
Modernizací zpracování chmele u prvovýrobců, venkovských pěstitelů, dochází k tomu, že chmel je do Žatce k dalšímu zpracování přivážen také již usušený a slisovaný.

Zpracovatelská činnost a výroba granulí je v Žatci v posledních letech koncentrována mimo historické centrum.

Rovněž skladování chmelových výrobků je postupně přemisťováno do modernějších, převážně klimatizovaných provozů na severním okraji města.

Na většině těchto objektů je stávajícími vlastníky prováděna pravidelná stavební údržba, díky které je naprostá většina z nich v dobrém technickém stavu.

Důraz je kladen na to, aby byly v dobrém stavu jejich střešní pláště. Některé z nich přitom již slouží novému využití, které odpovídá kapacitním možnostem staveb - například drobný obchod, bydlení či pro drobnější řemeslnické provozy. Pro některé je již schválena

Pohled z Podměstí na západ na městské hradby, Žatec, 2016



projektová dokumentace k jejich funkční konverzi, ke které bude přikročeno v dohledné době.

Historické provozy na Pražském předměstí ovšem přestávají být postupně vhodné pro moderní způsoby zpracování a skladování chmele. Jako u jiných nemovitostí, je potřebné počítat i se změnou majitelů některých chmelařských budov. Tyto skutečnosti byly rovněž detailněji komentovány v Management Planu.

Budoucnosti objektů, které nemají nyní využití, je věnována pozornost v rámci Steering group projektu. Zvlášť pečlivě budou sledovány záměry na změnu využití vyžadující stavební zásahy tak, aby nedocházelo k nežádoucím ztrátám hodnot těchto specifických staveb. Obecně lze stav statku označit za dobrý a konsolidovaný.

V případě zápisu na Seznam světového dědictví lze objektivně očekávat i zvýšení významu při rozhodování o další podpoře z regionálních či národních prostředků.



Interiér tzv. Starého skladu chmele s podpůrnými dřevěnými konstrukcemi z roku 1928, Chmelařské nám., Žatec, 2016

4.b FAKTORY PŮSOBÍCÍ NA STATEK

Reálně existují vnější vlivy, které by mohly za určitých podmínek nominovaný statek ohrozit nebo přispět k jeho dílčímu poškození. Proto je nutné tyto vlivy pojmenovat a předem co nejvíce eliminovat. Pro analýzu relevantních faktorů pro nominovaný statek byl jako základ využit v roce 2008 aktualizovaný Seznam faktorů ovlivňujících statky (List of factors affecting the properties). Níže analyzované faktory byly poté vybrány na základě zkušenosti z národního monitoringu statků Světového dědictví v České republice a zkušeností ze 2. cyklu a přípravy na 3. cyklus Periodického reportingu. Faktory byly následně začleněny, podle obecné struktury 5 Operačních směrnic s několika doplňujícími vlastními okruhy potenciálních rizik do *podkapitol 4.b(i) až 4.b(v)*.

Chmelařská krajina je kontinuální, stále funkční a obě komponenty jsou živým venkovským a městským organismem. Vedení města a všechny další instituce zapojené do procesu nominace si jsou vědomi nejrůznějších rizik, vyplývajících z různé majetkové struktury a deficitu finančních prostředků na rychlejší postup oprav řady staveb statku. Eliminace možných škod je proto součástí jednání Steering group a závěry z nich jsou průběžně začleňovány do konkrétních opatření Management Planu statku Žatec a krajina žateckého chmele.

Protože se obě komponenty nacházejí ve vzájemné blízkosti a mají společnou nárazníkovou zónu, zabývá se *kapitola 4.b* těmito faktory pro obě komponenty společně. Tam, kde je to účelné, jsou uvedeny komentáře explicitně pro komponenty 01 a 02.

4.b(i) TLAKY VYVOLANÉ ROZVOJEM

Případné tlaky vyvolané rozvojem mohou být u navrhovaného statku řešeny s využitím nástrojů územního plánování (dále jen ÚP), které má v České republice dlouhodobou tradici a na základě obecných limitů předem reguluje případné nevhodné tlaky. Územní plán každého města nebo obce nebo jeho změna podléhá přesně danému procesu podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) v platném znění a jeho prováděcími vyhláškami. Náležitosti ÚP jsou podrobně popsány v *kapitole 5.c a 5.d*. Níže jsou komentována dotčená opatření zajišťující ochranu dle územního plánu.

STAVEBNÍ ROZVOJ

Naprostá většina území komponenty 01 je nezastavěná a tento aspekt chrání i obecné cíle a úkoly územního plánování, takže lze očekávat názorový konsensus a synergie působnosti orgánů státní správy na úseku ochrany krajinných hodnot a stavební rozvoj této komponenty bude minimální. Vesnice Stekník má chráněnu urbanistickou strukturu v detailu a s ohledem na nízký počet stavebních nemovitostí se neočekává významnější nárůst oproti současné praxi. Pokud budou plánovány drobné rozvojové projekty směřující k hmotové rehabilitaci vesnice Trnovany, budou pod kontrolou a zároveň lze v nich vidět i určitý potenciál pro zkvalitnění zázemí pro obyvatelstvo i návštěvníky území.

Případné riziko z objemově nebo výškově neúměrných staveb se může týkat především městské komponenty navrhovaného statku. V současnosti není však reálné, a to z důvodu kombinace procesů na základě územního plánování (ÚP) a jeho závazných regulativ a památkové ochrany. Pravidla uspořádání území jsou na základě ÚP stanovena maximální plochu zastavění, minimum ploch zeleně a maximální hladinu zástavby, ta je většinou dle okolní zástavby. Největší hladina zástavby pěti nadzemních podlaží se nachází pouze v jižní části města, kde je navržena jedna řada kolektivního bydlení. Toto území je v nárazníkové zóně a záměry budou pod kontrolou Městského úřadu.

Půdorysná a hmotová struktura komponenty, tedy dodnes funkční organismus ulic, náměstí i volných ploch v rámci statku vychází ze středověkého půdorysu, který byl během staletí jen minimálně měněn. Zachování urbanistických hodnot území je ošetřeno plošnou ochranou celého území komponenty podle zákona o památkové péči (viz *kapitola 5.b a c*).

VYUŽITÍ OBJEKTŮ

Největší riziko představuje vlastní změna ve způsobu zpracování chmele, ke které došlo ve druhé polovině 20. století. V jejím důsledku přestaly být mnohé objekty využívány pro původní účel, resp. zůstávají i delší dobu prázdné. To může být doprovázeno jejich zanedbanou údržbou a nedostatečným zabezpečením, při kterém může dojít k destrukci objektů, konstrukcí a výplní otvorů, ztrátě autentických detailů, ale také k nechtěnému vniknutí a vykradení prvků interiéru a dochované technologie. Podle platného stavebního zákona ovšem musí každý vlastník takové situaci zabránit, stejně tak má povinnost udržovat objekt v dobrém technickém stavu. Základním nástrojem, garantujícím zachování těchto staveb, je existence plošné památkové ochrany a včasné zjištění rizik a komunikace úřadu s vlastníkem. Na základě ochrany také toto nelze orgány památkové péče opominout při rozhodování o způsobu jejich obnovy či o budoucím vyžití.

Ve venkovské komponentě 01 již sušárny neslouží primárně k sušení a skladování chmele, jsou však

využívány k dalším skladovacím účelům a jejich stav je zachovalý. Část z těchto objektů je stále v majetku Chmelařského institut. Vesnice Trnovany patřící administrativně pod město Žatec může být do budoucna regenerována pod odborným dohledem orgánů územního plánování a památkové péče a na vybraných místech i stavebně doplněna tak, aby byly její urbanistické charakteristiky zřetelnější a zároveň v ní může být doplněna chybějící návštěvnická infrastruktura tak, jak předpokládá i Management Plan.

Největší potenciální nebezpečí spočívá v případném nevhodném budoucím využití zatím prázdných staveb na Pražském předměstí, kde se koncentrují cenné chmelařské stavby. Území je však plošně chráněno jako Městská památková zóna a řada staveb je prohlášena za kulturní památky. Všechny budoucí stavební úpravy těchto objektů jsou posuzovány z hlediska památkové péče a na základě územního plánu. V letech 2015-2020 bylo množství skladů převedeno z centrálního vlastnictví Chmelařství soukromým kupcům.

Informaci o tom, že objekty se nachází v památkově chráněném území, získá případný zájemce o koupi z katastru nemovitostí. Povinnost informovat o tom, že objekt je památkově chráněný, má ze zákona také prodávající. Velmi dobře ve městě probíhá i spolupráce s místními realitními makléři, kteří na existenci památkové ochrany zájemce o koupi upozorňují. Kooperacemezi vlastníky či potencionálními budoucími vlastníky a zástupci památkové péče díky tomu často začíná již před vlastním nabytím nemovitosti, kdy zájemci záměr a případné požadavky na úpravu nemovitostí v předstihu diskutují. Tím je výrazně eliminováno riziko nesouladu záměru vlastníka a požadavků památkové péče. Samozřejmostí je velmi těsná spolupráce s místním stavebním úřadem, který každého nového majitele upozorňuje na povinnou spolupráci s orgány památkové péče.

Řada informací je v současné době dostupná také online, jedná se nejen o veřejný seznam všech kulturních památek, ale také o mapové podklady s vymezením rozsahu památkově chráněného území a na ně navázané texty vyhlášek, v nichž jsou specifikovány základní mantinely ochrany. Také samotný Národní památkový ústav se snaží co nejvíce informovat všechny dotčené aktéry, na jeho webových stránkách jsou uveřejňovány jednoduché texty, v nichž se vlastníci dozví, jak mohou s chráněným objektem nakládat, seznámeni jsou také s postupy řešení jednoduchých správních úkonů.

Město Žatec aktivně hledá formy využití, včetně spolupráce s vysokými školami, které v rámci studentských projektů věnují pozornost jak průzkumu staveb, tak návrhům vhodných konverzí těchto objektů. Příkladem úspěšní spolupráce města a CHMELAŘSTVÍ, družstva Žatec je například konverze skladu na muzeum a turistické centrum představující chmelařské dědictví. Vlivem působnosti Steering group a zkušeností města Žatec s projektem Chrám chmele a piva byla formulována obecná doporučení k možnému využití doposud prázdných objektů. Tato doporučení jsou obsažena v analytické části Management Planu.

ASPEKTY STŘEŠNÍ KRAJINY - DETAILY A MATERIÁLY

Péče o zachování střešní krajiny statku je již v současnosti uplatňována v působnosti příslušných orgánů státní správy a odborné organizace památkové péče formou závazných stanovisek. Jedná se o dozor nad zachováním autenticity prostředí z hlediska použitých materiálů na krytiny střech i zachování dochovaných hodnotných detailů - komínů a jejich hlavic, komínových lávek, jímačů blesků, volských ok, výparníků a manipulačních vikýřů, vrátků a dalších prvků.

Ochrana střešní krajiny bude v obou komponentách sledována i u případných dostaveb v místech proluk po starší zástavbě. Nové stavby budou navrženy dle podmínek NPÚ s ohledem na dodržení charakteru okolní zástavby.

VÝZNAM PANORAMATU - DÁLKOVÉ POHLEDY

Obě komponenty lze charakterizovat i zažitými významnými panoramatickými pohledy.

V případě venkovské komponenty jsou pohledové vztahy a hlavní panoramatické pohledy velmi stabilní. Krajina chmelnic se nachází v širokých polohách při soutoku Ohře a Blšanky. Nejvhodnějším místem k pozorování dynamicky se v průběhu roku proměňující chmelařské krajiny jsou jižní a západní terasy zámku Stekník, které poskytují jedinečný prostor pro vnímání krajiny. K této prezentaci je i účelově využíván v rámci návštěvnických prohlídek zámku.

Doslovně ikonický pohled na vyvýšenou polohu vesnice Stekník se zámkem v kontextu chmelnic nabízí polohy ze silnice na Žatec a od Liběšic. Horizont nad množstvím chmelnic tvoří silueta vesnice Stekník s areálem zámku nad plochou krajinou s chmelnicemi. Zde dlouhodobou „stabilizaci“ území zajišťuje územní plán, v němž jsou všechny pozemky vedeny jako zemědělská půda a není tedy reálné, že by na nich mohla probíhat nevhodná stavební aktivita.

V městské komponentě 02 je nejvýraznější panorama historického jádra města v pohledech od severu a od západu, kdy lze dobře vnímat vyvýšenou pozici nad meandrem řeky. Panorama je tvořeno siluetami střech historických domů, chmelařských staveb a dalších budov, které působivě doplňují vertikály

historických architektonických dominant, zejména věží. Zcela jedinečným fenoménem panoramatu historické části Žatce je rovněž několik desítek štíhlých vysokých zděných komínů, které patří k chmelařským industriálním stavbám.

Ohrožení z hlediska budoucí výstavby by spočívalo v případném doplnění vertikálními moderními stavbami. Toto ohrožení je ale již nyní eliminováno ve stanovení ochranných pásem a nárazníkových zón a v navazujících opatřeních/regulacích v územně plánovací dokumentaci města.

Pohledové vztahy statku jsou a budou i nadále sledovány v procesech spojených s aplikací územního plánu a jeho případných změn tak, aby nebyly v citlivých pohledových vazbách navyšovány výškové limity.

Jedinou vysokou recentní novostavbou v území komponenty 02 je tzv. Chmelový maják, který byl vybudován v rámci projektu Chrám chmele a piva, jako nekomerční stavba umožňující prezentaci chmelařského stavebního dědictví v památkově chráněné zóně. Stavba byla před zahájením projektu pečlivě posouzena a komentována všemi dotčenými organizacemi památkové péče a teprve na základě odborných doporučení došlo k jeho realizaci. O úspěšném završení celého procesu svědčí i to, že tato stavba byla oceněna několika architektonickými cenami včetně ocenění z roku 2012, kdy byla na národní úrovni prezentována jako příklad vhodné novostavby v historickém prostředí. Stavba se nachází při jižním okraji nominovaného statku a její pozice byla zvolena tak, aby přímo nekonkurovala zblízka stojícím komínům, zároveň byla ale zamýšlena tak, aby umožnila pozorovat dostatečně zblízka detaily komínů a specifické prvky střešní krajiny, které nejsou z horizontu chodce zřejmé a či dostupné. Název „maják“ naznačuje i záměr tvůrců, aby osvětlený vrchol věže byl vidět a aby se ve spletitém organismu města stala skutečným „majákem“ pro všechny, kdo „hledají“ návštěvnické centrum.



Budova bývalé renesanční sladovny, Masarykova ul. 356, Žatec, kolem roku 1960

ASPEKTY POTENCIÁLNÍHO KOMERČNÍHO ROZVOJE

Venkovská komponenta je složena z vesnice, jejíž hmotová struktura je chráněna od roku 1995, vesnice má poměrně nízký počet obyvatel a pro případný nárůst rodinné zástavby je vyčleněna plocha severně od centra, v místě, které se vizuálně od hlavních ploch chmelnic neuplatňuje. Druhá vesnice - Trnovany, skýtá potenciál pro významnou hmotovou rehabilitaci ve stopách a hmotách zaniklé zástavby (viz též *kapitola 4.a*).

Nezastavěná plocha je tvořena především plochou chmelnic. Jde o jedny z vůbec nejcennějších chmelnic v ČR, území s deklarovanou značnou Chráněného označení původu pro Žatecký chmel, a proto není reálné, že by převážil zájem na funkční změnu a tlak na zastavění úrodných chráněných ploch komerčními objekty. Stavební zákon (viz *kapitola 5.b*) navíc chrání nezastavěnou část krajiny, ochrana chmelnic je posílena podmínkami krajinné památkové zóny.

Ve vzdálenosti cca 6 km severovýchodně od Žatce, za hranicí nárazníkové zóny, se zároveň nachází tzv. Průmyslová zóna Triangle, která byla vybudována v prostoru bývalého armádního letiště Žatec a která v současné době zcela saturuje případné větší investiční záměry v regionu. Je pro rozvoj výrobních a komerčních záměrů velmi vhodná, protože přímo kolem ní prochází dálnice D7, silnice II/250 a silnice II/607, v blízkosti též silnice I/27.

Průmyslová zóna je určena především investorům, jejichž podnikatelské a investiční záměry jsou z oborů zpracovatelského průmyslu, disponuje požadovanou infrastrukturou a dostatečnou kapacitou, která je v tuto chvíli pouze využita z necelých 50 %, dalších 120 ha pozemků je zatím volných pro další možnou výstavbu.

Z tohoto důvodu se nepředpokládá vznik dalších větších rozvojových ploch v nominovaném statku. Do prostoru průmyslové zóny Triangle zasahují územní plány sídelních útvarů Bitozeves, Staňkovice, Velemyšleves a Žiželice. Uvedené územní plány

zahrnují shodné základní podmínky: v území strategické průmyslové zóny bude u každé stavby (každého investora) minimálně 10 % ploch ozeleněno. Limitní výška pro objekty zástavby je 15 m. Vyšší objekty se považují za „pohledově exponované“ a navrhuje se proto, aby v případě jejich překročení v průmyslové zóně byla povinně zajišťována jejich architektonická kvalita prostřednictvím účasti autorizovaného architekta na projektu.

4.b(ii) TLAKY DANÉ PROSTŘEDÍM

ZNEČIŠTĚNÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (POLUTION)

Ve druhé polovině 20. století se na technickém stavu objektů projevoval vliv kyselých dešťů spojených s imisemi z průmyslových aglomerací na Chomutovsku a Mostecku na povrchy budov a jejich střešní pláště. V současnosti se takový vliv již nepředpokládá zejména proto, že nedaleké elektrárny severních Čech prošly finančně nákladným procesem odsíření emisí.

V roce 2020 byla elektrárna státem prodána soukromému vlastníkovi. Investor plánuje technické inovace. Vzhledem k tomu, že je tato elektrárna technologicky zastaralá, a tudíž největším producentem CO_2, jsou zde velké tlaky Evropské komise a tuzemské ekologické veřejnosti na uzavření nebo investice do snížení emisí CO_2.

Nejvýznamnějším rizikovým přírodním faktorem ovlivňující stav budov a venkovních dlažeb jsou jevy obecně obvyklé, jakými jsou přívalové deště, srážková voda zatékající do objektu netěsnostmi. Může se přidat zvýšená zemní a vzdušná vlhkost v kombinaci s mrazem, námrazy a zatížení spojené s nárazovými větry. Jde o běžná rizika, kterým čelí vlastníci nemovitostí obecně a je potřebné zajišťovat průběžnou údržbu. Celé území Žatecka leží v tzv. srážkovém stínu Krušných hor, takže toto riziko je na území statku spíše nižší, než je obvyklé.

STAV ZEMĚDĚLSKÉ PŮDY A PŘÍPRAVKY NA OCHRANU ROSTLIN

České chmelařství nepoužívá v době vegetace jakýkoli herbicidní přípravek. Plevele jsou regulovány agrotechnickými zásahy. Pěstitelé mohou užívat pouze přípravky registrované, které prošly velmi dlouhým a komplikovaným registračním procesem ve stínu nejmodernějších metod posuzování vlivu na zdraví obyvatel, osob manipulující s těmito přípravky, životní prostředí i necílové organismy.

Konvenční pěstování chmele se neobejde bez přípravků na ochranu rostlin proti chorobám a škůdcům, tak jako v případě jiných strategických komodit v tuzemsku i v zahraničí. Tím je zabezpečen výnos, kvalita sklizeného chmele a odbyt. Prosperita pěstitelů chmele umožňuje investovat a zajistit udržitelnost nejen v navrhovaných statcích, ale v celé ČR. Obchodní i legislativní požadavky na rezidua přípravků na ochranu chmele jsou velmi přísné. Pěstitelé postupují v souladu s tzv. Metodikou ochrany chmele, kterou sestavuje Chmelařský institut s.r.o. a schvaluje Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský. Jedině tím lze zajistit splnění limitů reziduí (tzv. MRL).

Česká republika má Národní akční plán na snižování chemických přípravků na ochranu rostlin. Oproti západní Evropě se v České republice (rovněž tak v nominovaném statku) spotřebuje na hektar zemědělské půdy v některých případech i třikrát menší množství účinných látek.

V neposlední řadě české pěstování chmele již celou řadu let využívá principy integrované ochrany využitím nástrojů signalizace a sledování teplot a srážek, které jsou v určitém množství vhodné pro rozvoj patogena nebo škůdce. Ošetření chmele je tedy pouze v nezbytně nutném rozsahu, nikoli plošné, drahé a neekologické.

V roce 2020 se rozjíždí projekt „Chytrá chmelnice“ s cílem zefektivnit prognostické nástroje. Přímo na chmelnicích ve venkovské komponentě bylo instalováno několik nových on-line meteostanic.

V posledních letech se výzkum v komponentě 01 zaměřuje i na moderní biologické formy ochrany chmele. Komponenta 01 zahrnuje i několik hektarů chmele v ekologickém režimu pěstování.

POUŽÍVÁNÍ/ZMĚNA BIOLOGICKÝCH ZDROJŮ

Sekundární faktor a riziko úprava využití půdy (Land use conversion) - toto riziko není v případě navrhovaného statku relevantní, zemědělská půda ve vesnické komponentě se dlouhodobě užívá z přibližně 45 % k pěstování chmele a právě s ohledem na zdejší optimální podmínky by každá změna byla neefektivní.

Stavba chmelnic podléhá zákonu o ochraně chmele, zákonu o zemědělství a také stavebnímu zákonu. Relevantní není ani riziko ohrožení tradičních odrůd novými. Šlechtění chmele se neustále vyvíjí. K dispozici jsou nové molekulárně genetické metody. Vyvinuta byla geneticko-analytická metoda pro posouzení falšování českých odrůd chmele. Chmelařský institut má v databázi genetických DNA profilů 230 odrůd chmele, 101 novošlechtěnců a 39 planých chmelů z celého světa.

Žatecký poloraný červeňák je pěstován na 87 % plochy chmelnic v tuzemsku. Nové odrůdy jsou pro pěstitele i pivovary sice zajímavou ekonomickou alternativou, nicméně podstata českého chmelařství nadále vězí v odrůdě Žatecký poloraný červeňák.

4.b(iii) PŘÍRODNÍ KATASTROFY A PŘIPRAVENOST NA RIZIKA

Česká republika obecně není územím, ve kterém by se výrazně projevovaly přírodní katastrofy.

ZEMĚTŘESENÍ

Město Žatec ani chmelařské oblasti se nenachází v seismologicky aktivním pásmu. Možnost lokálních zemětřesení však nelze nikdy vyloučit, ale rovněž je nelze předvídat. V případě takovéto přírodní katastrofy by byly nejvíce ohroženy komíny chmelařských staveb.

RIZIKO OHROŽENÍ OHNĚM

Chmelařské stavby nacházející se ve venkovské a městské komponentě obsahují vnitřní dřevěné konstrukce, a proto musí být z hlediska požáru dobře zabezpečeny a ochráněny. Již v době svého vzniku musely chmelařské stavby splňovat kritéria přísných požárních předpisů. Požární předpisy jsou v České republice významným činitelem při povolování staveb a jejich větších úprav. Povinné jsou i kontroly komínů objektů nebo plynových spotřebičů.

Na území komponenty 01 se nachází dostatek zdrojů vody k hašení požárů: řeka Ohře, hydrantová síť a požární nádrž přímo ve vesnici Stekník o objemu 100 m3. Obec Zálužice, pod kterou administrativně spadá vesnice Stekník a část území komponenty 01, přijala v roce 2016 Obecně závaznou vyhlášku č. 1/2016 (Požární řád), která určuje úkoly v případě o ochraně životů, zdraví a majetku občanů před požáry, živelními pohromami a jinými mimořádnými událostmi.



Požár chmelařského skladu čp. 1952, nám. Prokopa Velkého, 50. léta 20. stol.

V případě požáru jsou připraveny jednotky Hasičského záchranného sboru Žatec (vzdálenost 7 km, dojezdový čas 9 minut), dále jednotky Hasičského záchranného sboru Postoloprty (vzdálenost 8,4 km, dojezdový čas 12 minut) a Sbor dobrovolných hasičů v Tuchořicích (vzdálenost 8,5 km, dojezdový čas 11 minut).

Vesnice Trnovany administrativně spadá pod město Žatec. V případě požáru vyjedou požární jednotky Hasičského záchranného sboru v Žatci (vzdálenost 4,4 km, dojezdový čas 6 minut).

Komponenta 02 leží na terénní ostrožně v blízkosti řeky Ohře, což je tedy další potenciální velký zdroj vody v kritických situacích.

Rovněž Město Žatec má svůj požární řád, vydaný Obecně závaznou vyhláškou č. 6/2011. Dokument mj. vymezuje okruh osob odpovědných za zabezpečení požární ochrany, obsahuje přehled zdrojů vody pro hašení požárů a ukládá jejich vlastníkům udržovat zdroje v takovém stavu, aby bylo možné rychlé použití požární techniky pro jejich čerpání.

Profesionální Hasičský záchranný sbor v Žatci sídlí přímo v centru Pražského předměstí a je vybaven nejmodernější technikou. V městě Žatci sídlí i aktivní dobrovolný hasičský sbor. K dispozici je síť požárních hydrantů.

POVODNĚ

Chmelnice se v této části regionu nacházely v záplavovém území. Záplavy v komponentě 01 proto nelze zcela vyloučit. Riziko ničivých povodňových vln bylo ale významně sníženo vybudováním Nechranické přehrady na řece Ohři již v 60. letech 20. století.

Většina ploch chmelnic venkovské komponenty je na mírně vyvýšeném pravém břehu řeky a Císařská cesta klikatící se mezi bloky chmelnic částečně plní funkci hráze. V záplavovém území se často konstrukce chmelnic přizpůsobuje rizikům povodní např. hlubším zapuštěním sloupů chmelnic.

Velmi nepravděpodobné je riziko protržení hráze Nechranické přehrady. Vesnice Stekník se zámkem, tedy většina stavebních částí komponenty, jsou na výrazně vyvýšené pozici, tj. cca 20 metrů nad úrovní řeky.

Městská komponenta se celá nachází ve vyvýšené pozici na ostrožně, proto se ohrožení povodní obecně nepředpokládá.

ASPEKTY KLIMATICKÝCH ZMĚN

Zemědělství je jeden z nejvíce zmiňovaných sektorů, u které lze očekávat dopad klimatických změn. Chmel patří mezi komodity značně závislé na úhrnu srážek. Z tohoto důvodu začínají obecně pěstitelé chmele některé plochy opouštět. V navrhovaných komponentách však protéká řeka Ohře, která snižuje riziko přímého dopadu klimatických změn a nedostatku vody. Hladina vody v řece Ohře je regulována prostřednictvím přehradní nádrže Nechranice, tudíž je zdroj vody pro oblast venkovské komponenty dlouhodobě zajištěn. Ani v prozatím nejsušších letech 2015 a 2018 například nepřistoupil na Ohři vodoprávní úřad (město Žatec) k vyhlášení zákazu odběru závlahové vody. Naopak na potoce Blšanka byly ve zmíněných letech tyto zákazy vydávány. Do budoucnosti je usnesením Vlády ČR navržen projekt vybudování převaděče vody z Nechranic do plánované nádrže Kryry s další distribucí na Rakovnicko.

Retenční nádrž Kryry by poté mohla přirozeně dotovat potok Blšanku, která v nominovaném statku venkovské komponenty ústí do řeky Ohře.

Konstrukce chmelnic jsou obecně ohrožené vichřicemi, které mohou porazit jejich konstrukci. Venkovská komponenta leží v lokálním závětří, chráněném od západu nevysokým terénním útvarem, takže přímé prudké větry zde nejsou zaznamenány.

Zavedený chmel po krupobití, Žatecká oblast, 2016





Chmelnice po vytrvalých deštích v červenci, Stekník, 2017

Chmelnice před sklizní spadlá po vichřici, Stekník, 2014



4.b(iv) ODPOVĚDNÁ NÁVŠTĚVNOST STATKU

Návštěvnost komponenty 01 není cíleně sledována, území je volně přístupné a návštěvnost je spíše individuální nebo je součástí cílů cyklistického turismu. Hlavní cílenou návštěvnost zatím zajišťuje především kulturní památka zámek Stekník, který je ve správě Národního památkového ústavu. Od roku 1997 prochází objekt plánovanou obnovou (viz *kapitola 4.a*).

Komponenta 02, tvořená historickým městem již disponuje vybudovanou turistickou infrastrukturou a má bohatou zkušenost s turistickým ruchem, který se v organismu města rozděluje do více cílů. Město je na možný zvýšený počet návštěvníků připraveno. Každoročně jsou v Žatci pořádány akce s tradičně vysokou návštěvností, například oblíbená Dočesná - oslava ukončení sklizně chmele dosahuje počtu až 65 000 návštěvníků.

Při využití území i staveb pro cestovní ruch je riziko poškození památek ze strany návštěvníků obecně reálné. Rozptylová plocha historického jádra města a jeho předměstí je ale velká, většina aktivit probíhá na veřejných prostranstvích. Zatím nebylo zjištěno poškození památek z příliš vysokého počtu návštěvníků například formou zvýšení vlhkosti v konkrétním prostoru. Žatec zatím nepatří k místům s přívaly návštěvníků, jaké by negativně ovlivňovaly život města, ale potřebu zlepšení řady opatření si je město vědomo. Pro návštěvníky je zapotřebí rozšířit potřebnou infrastrukturu, služby a parkovací kapacity. Opatření jsou uvedena v Management Planu statku.

Stávající služby pro turisty zajišťují v současnosti tři informační centra, která poskytují informace o optimálních trasách a odkazují i k hodnotám komponenty 01, kde návštěvnické centrum, zatím není zřízeno (detailněji viz *kapitola 5.h*).

Účastníci tradiční jarní slavnosti - Chmelfest, nám. Prokopa Velkého, Žatec, 2004



4.b(v) POČET OBYVATEL V ÚZEMÍ STATKU A NÁRAZNÍKOVÉ ZÓNĚ

Počet obyvatel v území celého statku je poměrně stabilní.

Níže uvedená tabulka ukazuje situaci v roce 2020

ČÍSLO KOMPONENTY	POČET OBYVATEL NA ÚZEMÍ STATKU	POČET OBYVATEL V NÁRAZNÍKOVÉ ZÓNĚ	CELKOVÝ POČET
01 - Žatecká chmelařská krajina	55	18 106	
02 - Žatec	1 714		
Celkový počet	**1 769**		**19 875**



Práce v balírně a skladu chmele v Žatci, Oskar Brázda (1887-1977)



5. Ochrana a správa statku

5. Ochrana a správa statku

5.a VLASTNICKÁ STRUKTURA

Vlastnická struktura v rámci nominovaného statku je smíšená, v obou komponentách převažuje vlastnictví soukromé (fyzické osoby nebo právnické osoby).

Komponenta 01 zahrnuje dvě drobné vesnice, v nichž převažuje soukromé vlastnictví objektů, ale z části je tvořena nezastavěnými plochami, zejména chmelnicemi, které představují přibližně 30% rozlohy komponenty. Ty jsou v naprosté většině obhospodařovány Chmelařským institutem, který má své technické zázemí přímo ve vesnici Stekník. Ve Stekníku se zároveň nachází kulturní památka zámek Stekník, který je ve vlastnictví státu a který je spravován prostřednictvím Národního památkového ústavu. Dalším významnějším vlastníkem nemovitostí je obec Zálužice, pod kterou administrativně patří vesnice Stekník včetně pozemků. Celkem 11 % nemovitostí v komponentě 01 vlastní stát, kromě výše popsaného zámku Stekník, jde o nemovitosti, které představují řeku Ohře a železnici. Řeka Ohře je spravována státním podnikem Povodí Ohře, který je správcem významných a určených vodních toků, provozuje a udržuje vodní díla ve vlastnictví státu, k nimž má právo hospodařit, vykonává činnosti spojené se zjišťováním a hodnocením stavu povrchových a podzemních vod a další činnosti související se správou povodí. Železnici spravuje státní organizace Správa železnic, která zajišťuje provozování železniční dopravní cesty a její provozuschopnosti a udržuje a opravuje železniční dopravní cesty.

V komponentě 02, kromě soukromého vlastnictví, jež zcela převažuje, figuruje jako významný vlastník Město Žatec, jehož radnice a další úřední budovy jsou součástí statku. Město Žatec finančně podporuje obnovu zapsaných kulturních památek v historickém centru a na Pražském předměstí. Nejvíce kulturních památek v jižní části městské komponenty tvoří chmelařské industriální stavby, které jsou většinou v soukromém majetku právnických osob, především společnosti CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec, jež sídlí v rámci nárazníkové zóny. Město Žatec také plánuje, podle finančních možností, nákup vybraných dochovaných chmelařských staveb s největší mírou autenticity a jejich funkční konverzi pro společenské využití (více viz část Management Plan).

V České republice je možné vlastnictví nemovitostí průběžně sledovat díky veřejně dostupným informacím Českého úřadu katastrálního a zeměměřického v on-line aplikaci „nahlížení do katastru nemovitostí." Aplikace http://nahlizenidokn.cuzk.cz/ umožňuje získávat například vybrané údaje týkající se vlastnictví podle konkrétních čísel parcel a staveb. Nahlížení do katastru nemovitostí je volně přístupné všem uživatelům internetu, nevyžaduje žádnou registraci a je bezplatné. Vlastník kulturní památky je v ČR navíc podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči povinen oznámit odborné organizaci státní památkové péče každou změnu vlastnictví, správy, užívání kulturní památky nebo její přemístění. Oznámení musí učinit nejpozději do třiceti dnů ode dne, kdy k takové změně došlo.

Vlastnictví	v%		
	NOMINOVANÝ STATEK CELKEM	**KOMPONENTA 01 - ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA**	**KOMPONENTA 02 - ŽATEC**
Stát	7	11	4
Region/Kraj	1	1	1
Církev	1	1	1
Obec Zálužice	2	4	0
Město Žatec	9	2	18
Město Podbořany	1	1	0
Soukromé - právnická osoba	23	30	14
Soukromé - fyzická osoba	56	50	62
Celkem	100	100	100

5.b KATEGORIE OCHRANY

Území nominovaného statku Žatec a krajina Žateckého chmele je chráněno na základě zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

5.b1 ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA

Celé území komponenty 01, bude plošně chráněno jako krajinná památková zóna na základě opatření obecné povahy. Pproces vyhlášení krajinné památkové zóny byl zahájen v polovině roku 2020, zatím neukončen.

Zastavěné území vesnice Stekník je ale již od roku1995 plošně chráněno jako vesnická památková zóna, což napomohlo udržení autentické urbanistické struktury celé vesnice a po celou dobu jsou odborně sledovány rozsahy oprav a užití materiálů všech objektů na tomto území. V tomto chráněném území vesnice Stekník se zároveň nachází 5 nemovitých kulturních památek, jimiž jsou významné stavby spojené s historií pěstování a zpracování chmele a také zámek Stekník.

Chmelnice, které tvoří jednu z hlavních charakteristik této komponenty, jsou chráněny rovněž zákonem č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele. Ten ustanovuje nejen ověřování (certifikaci), kontrolu zpracování, mísení, ošetřování a uvádění produktů chmele do oběhu, které podléhají společné tržní organizaci, ale současně zákon stanovuje chmelařské oblasti a chmelařské polohy, upravuje výkon státní správy, včetně státního dozoru nad dodržováním povinností stanovených předpisy Evropských společenství vyhlášenými mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika v této věci vázána.

Celé území komponenty 01 je také bohaté na cenné přírodní oblasti. Význam řeky Ohře a několika meandrů, funkčních nebo bývalých, spolu s řeknou Blšankou posilují břehové porosty. Navazující rostlinný a dřevinný doprovod je základem územního systému ekologické stability (TSES). Kromě toho je v území několik lokálních biocenter, a to vše přispívá k dohledu orgánů státní správy, na základě četných zmocnění daným platným zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (více k tomu konkrétněji u jednotlivých územních plánů.

5.b2 ŽATEC

Komponenta 02 se skládá z historického centra města a území Pražského předměstí (viz *kapitola 2.a*). Ochrana této komponenty byla vyhlášena ve dvou hlavních etapách:

Severní část komponenty, tedy historické jádro města s převažujícím počtem měšťanských domů a budov většího architektonického významu, bylo k plošné ochraně určeno již krátce po přijetí památkového zákona v roce 1958. Jako jedno z prvních měst tehdejšího Československa bylo v roce 1961 prohlášeno Městskou památkovou rezervací. Ochrana, regulace a konzultační praxe trvají už déle než půl století. Sousední jižní část komponenty, tzv. Pražské předměstí, zahrnující většinu specifických chmelařských budov, je od roku 2003 plošně chráněno formou Městské památkové zóny.

Mezi těmito dvěma územími (městská památková rezervace a městská památková zóna), je velmi úzká spojitost. Ochranu plně kryje ochranný pás městské památkové rezervace Žatec, vyhlášené již v roce 1987. Na základě toho jsou pokryta právní ochranou celá komponenta 02. Více informací viz text v *kapitole 5.b4*, *kapitole 7.b1* a mapě 09.2).

Kromě plošné ochrany, zahrnující veškeré nemovitosti a sledující hlavně urbanistické atributy a hodnoty celku, se v této komponentě aktuálně (2020) nachází celkem 140 objektů a jejich areálů, které mají status kulturních památek, což v praxi znamená zvýšenou péči o stavbu jako celek včetně interiérů, o autenticitu jejich konstrukcí, dispozic, materiálů a detailů při údržbě nebo větší obnově.

Další objekty jsou ještě k prohlášení za jednotlivou kulturní památku navrženy a procházejí správním řízením, protože v ČR jde o postupný a v řadě případů i časově náročný proces.

5.b3 NÁRAZNÍKOVÁ ZÓNA

Celé území nominovaného statku včetně nárazníkové zóny je rovněž součástí ochrany dle Chráněného označení původu (Protected Designation of Origin), které deklaruje, že na tomto území lze pěstovat chmel, jehož kvalita jsou převážně nebo výlučně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho neodmyslitelnými přírodními nebo lidskými faktory, a jehož výroba, zpracování a příprava probíhá ve vymezené zeměpisné oblasti.

Tato ochrana původu chmele garantuje trvalý dohled nad pěstitelskou a zpracovatelskou praxí a rovněž svým významem propojuje obě komponenty.

Všechny chmelnice, které leží v nárazníkové zóně, rovněž požívají ochranu ve smyslu výše zmíněného zákona č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele.

Pro vlastní rozsah nárazníkové zóny pro účely nominace nebyl přijat žádný nový právní dokument, aplikace dosavadní praxe užívání platných právních předpisů a existujících limitů bude pro daný účel dostačující.

V bezprostředním okolí komponenty 02 vykonává Městský úřad v Žatci, jako orgán státní památkové péče, zvýšený dohled nad ochranou panoramatických hodnot historického města a jeho Pražského předměstí. Je tomu na základě dvou na sebe navazujících ochranných pásem, jež byla pro městskou komponentu vyhlášena ve dvou etapách, v návaznosti na to, jak se v Žatci rozšiřovala právní územní ochrana.

Z výše uvedeného vyplývá zvýšená ochrana širšího prostředí městské komponenty, jež sleduje zejména panoramatické hodnoty historického města a jeho Pražského předměstí, která zabezpečuje jeho vysoký stupeň zachování. Území uvedených ochranných pásem je nyní součástí celkové nárazníkové zóny a jejich hranice je vyznačena v souboru doplňkových map v *kapitole 7.b* znázorňujících další ochranné režimy napomáhající ochraně nominovaného statku.

Území nárazníkové zóny zahrnuje množství území, jež požívají ochranných a regulačních limitů vycházejících z ochrany různých veřejných zájmů a které jsou zahrnuty do Zásad územního rozvoje Ústeckého kraje (dále „ZÚR“). To je územně plánovací dokumentace, která je podle stavebního zákona věcně nadřazena místním územním plánům, a proto tyto limity musejí být na místní úrovni respektovány. Více k ZÚR též v *kapitole 5.d*.

Území nárazníkové zóny zahrnuje množství území, jež požívají ochranných a regulačních limitů vycházejících z ochrany veřejných zájmů a které jsou zahrnuty do Zásad územního rozvoje Ústeckého kraje, tedy územně plánovací dokumentace, která je podle stavebního zákona věcně nadřazena místním územním plánům, a proto tyto limity musejí být na místní úrovni respektovány.

Nárazníková zóna integruje již existující ochranné režimy v území a svým vymezením zároveň určuje rozsah území, jemuž bude do budoucna věnována zvýšená pozornost z hlediska uchování pohledových vztahů obou komponent ke svému okolí. Zároveň bude možné v jejím území sledovat, aby se případný stavební vývoj nestal vizuální konkurencí pro výjimečně cenné krajinné stavební a architektonické dědictví, které představují obě komponenty nominovaného statku.

Nárazníková zóna tedy využívá již existujících ochranných režimů, zahrnuje zároveň jak část zdejšího vojenského, veřejnosti nepřístupného a nezastavěného cvičebního prostoru, ochranná pásma zdejšího protivzdušné ochrany, jež samo o sobě již vyžaduje přísnou kontrolu všech výšek v území.

V nivním území podél řeky Ohře obsahuje nárazníková zóna zcela zásadní biokoridor, jehož změny a zastavování jsou vyloučené z hlediska zákona o ochraně přírody a krajiny. Severně od Žatce zahrnuje biokoridor území s místními chmelnicemi, jejichž obvod tvoří terénní zlom s chráněným přírodním útvarem, jehož změny jsou rovněž vyloučené. Biokoridor dále obsahuje areál zemědělského celku s velkovýkrmem drůbeže a jeho ochrana umožní dohled nad budoucím vývojem i v plochách tohoto časově limitovaného stavebního celku.

Rozsah nárazníkové zóny byl pečlivě prověřen jak z hlediska terénního kontextu a pohledových vztahů jejího území jak ke komponentám nominované krajiny, tak z hlediska udržitelné státní správy a racionální minimalizace počtu dotčených obcí, jejichž území nejsou pro hodnoty nominovaného území rozhodná.

S ohledem na velikost území a celkové měřítko nominované kulturní krajiny nejsou předpokládány větší stavební záměry, které by vyžadovaly větší míru posouzení než dosud, v každém případě bude nárazníková zóna novým limitem v území, signalizující potřebu pečlivějšího prověření vizuálních dopadů záměrů, které mají větší plošný nebo výškový parametr.

5.b4 PRÁVNÍ DOKUMENTY

Všechny relevantní právní dokumenty v českém jazyce s anglickou rešerší jsou součástí příloh, *kapitola 7.b*.

KOMPONENTA 01 - ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA
Krajinná památková zóna Žatecká chmelařská krajina, v rámci prací na nominaci byl připraven příslušný podklad pro plošnou památkovou ochranu korespondující s hranicí této komponenty a v červenci 2020 předán Ministerstvu kultury, které vede proces k potvrzení právní ochrany.

Součástí je vesnická památková zóna Stekník, která celá leží uvnitř komponenty, byla prohlášena Vyhláškou Ministerstva kultury č. 249/1995 Sb., o prohlášení území historických jader vybraných obcí a jejich částí za památkové zóny.

KOMPONENTA 02 - ŽATEC
Tato komponenta je kombinací dvou sousedících chráněných území, jimiž jsou městská památková rezervace a městská památková zóna, obě vyhlášeny

na základě zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění.

Městská památková rezervace Žatec, byla zřízena Výnosem Ministerstva školství a kultury čj. 36.568/61-V/2 ze dne 31. 8. 1961 o prohlášení městské památkové rezervace v Kutné Hoře, Táboře, Jindřichově Hradci, Slavonicích, Žatci a zřízení archeologické památkové rezervace Slavníkovská Libice.

Výnosem Ministerstva kultury ČSR čj. 16.417/87-VI/1 ze dne 21. 12. 1987 byla rezervace rozšířena.

Městská památková zóna Žatec byla vyhlášena vyhláškou Ministerstva kultury ČR č. 108/2008 Sb. (položka 44), ze dne 1. 4. 2003.

Ochranné pásmo (OP) těchto chráněných urbanistických celků, tvořících městskou komponentu, bylo vyhlášeno rovněž ve dvou etapách, v návaznosti na právní výnosy územní ochrany:

Ochranné pásmo městské památkové rezervace (OP MPR) z roku 1987 (revidováno 1988 a rozšířeno 1995 Rozhodnutím Okresního úřadu v Lounech). Ochranné pásmo městské památkové zóny (OP MPZ) vyhlášeno 30. 11. 2015 Územním rozhodnutí Městským úřadem Žatec čj. MUZA 31941/2015.

Z výše uvedeného vyplývá zvýšená ochrana širšího prostředí městské komponenty, jež sleduje zejména panoramatické hodnoty historického města a jeho Pražského předměstí, která zabezpečila jeho vysoký stupeň zachování.

Dlouhodobá tradice územního plánování v České republice se zapojením orgánů ochrany památkové péče zároveň umožnila aplikaci opatření sledujících uchování maxima kulturně-historických hodnot nominované krajiny.

V dochované krajinné komponentě v okolí vesnic Stekník a Trnovany, stejně jako v urbanistické struktuře města Žatce se ani do budoucna nepředpokládají žádné významnější změny, což je aktuálně doloženo platnými územními plány, a to:

Územním plánem obce Zálužice a Územním plánem města Žatec, do jejichž řešeného území spadají obě komponenty nominovaného statku.

Koncepce těchto dokumentů počítá s udržením produkční krajiny a struktury zástavby venkovské komponenty, v městské krajině Žatce pak s prstencem nezastavěných ploch včetně zeleně charakteru městských parků po většině obvodu městské komponenty, stejně jako s regulací výšky zástavby v širším okolí, tedy v nárazníkové zóně.



Chmelnice Chmelařského institutu, Stekník, 2019

5.c PROVÁDĚCÍ NÁSTROJE K OPATŘENÍM NA OCHRANU

Péče o kulturní dědictví a jeho přiměřené užívání jsou definovány řadou mezinárodních úmluv a metodických dokumentů i právními předpisy České republiky. Památková péče má v České republice dlouhou tradici a národní předpisy a principy jejich provádění jsou s mezinárodními dokumenty provázány. Výkon ochrany a péče o kulturní statky je řešen legislativně na řadě úrovní, od centrální přes regionální, po působnost místních úřadů.

Při ochraně, zachování a vhodném využití nominovaného statku se uplatňují zejména následující právní předpisy:

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů - tzv. památkový zákon (česká verze)
https://www.npu.cz/portal/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/text-zakona-o-pamatkove-peci.pdf

a **vyhláška č. 66/1988 Sb.,** k provedení zákona o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů
https://www.npu.cz/portal/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/provadeci-vyhlaska-c-66_1988.pdf

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (tzv. stavební zákon) - česká verze je k dispozici zejména na webových stránkách Ministerstva pro místní rozvoj:
http://www.mmr.cz/upload/files/uzemni%20planovani%20a%20stav.rad/SZ_232.pdf

A kde je k dispozici i anglická verze tohoto zákona:
http://www.mmr.cz/upload/files/uzemni%20planovani%20a%20stav.rad/SZ_138_2006.angl.pdf

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, jak vyplývá z pozdějších změn, ve znění pozdějších předpisů, která se vztahuje rovněž na ochranu místa důležitého pro Společenství (SCI) nacházejícího se na území chmelařské krajiny v nárazníkové zóně.
https://www.mzp.cz/

Vyhláška č. 166/2005 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti s vytvářením soustavy NATURA 2000, kterým se provádí zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny s ohledem na ochranu lokalit významných pro Společenství.
https://www.mzp.cz/

Zákon č. 49/1997 Sb. o civilním letectví ve znění pozdějších předpisů, který se vztahuje i na ochranu pásů pro pozemní radarová vojenská letadla.
https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=49&r=1997

Na základě tohoto zákona jsou vymezena ochranná pásma radiolokátoru Hrušovany prostřednictvím Opatření obecné povahy, která zajistí limit výškových staveb v dotčených oblastech.

Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy (tzv. Granadská konvence)
Česká republika přistoupila k Úmluvě o ochraně architektonického dědictví Evropy, která je zapsána ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 73/2000 Sb. Podle Čl. 10 Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., ústavního zákona č. 300/2000 Sb. a ústavního zákona č. 395/2001 Sb., s účinností dnem 6. 6. 2002. SDĚLENÍ MZV ČR č. 73/2000 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy. V případě nesouladu se zákony ČR (včetně zákona č. 20/1987 Sb.) je jim Úmluva nadřazena.

Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (tzv. Maltská konvence)
ze dne 16. 1. 1992 SDĚLENÍ MZV ČR č. 99/2000 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy. Úmluva je součástí právního řádu ČR podle téhož principu, viz výše.
http://www.npu.cz/pp/dokum/legisl/umlarcheol/

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví
http://www.unesco.org/whc/nwhc/pages/home/pages/homepage.html

SDĚLENÍ č. 159/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví včetně Směrnice pro provádění Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, včetně tzv. Dokumentu z Nara o autenticitě, který je součástí této Směrnice.

Vyhláška č. 159/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví včetně Směrnice pro provádění Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, včetně tzv. Dokumentu z Nara o autenticitě, který je součástí této Směrnice.

Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví
https://ich.unesco.org/en/convention

Vyhláška č. 39/2009 Sb. m. s. o přijetí Českou republikou Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví.

Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu (Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 94/1958 Sb., o Úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a Protokolu k ní z Haagu roku 1954), Druhý protokol k Úmluvě na ochranu kulturních statků

za ozbrojeného konfliktu z roku 1954 (č. 71/2007 Sbírky mezinárodních smluv). Obecně platí, že Česká republika hodlá požádat o zvýšenou ochranu podle této úmluvy pro statky zapsané na Seznamu světového dědictví.

DOPORUČENÍ UNESCO PRO HISTORICKOU MĚSTSKOU KRAJINU, PŘIJATÉ GENERÁLNÍ KONFERENCÍ UNESCO 2011

Mezinárodní charty ICOMOS

V České republice dlouhodobě aktivně působí Národní komitét ICOMOS. Jeho péčí, ve spolupráci s Národním památkovým ústavem byly hlavní mezinárodní charty a doporučení ICOMOS postupně přeloženy i do českého jazyka. Byly již v několika etapách vydány i v tištěné podobě a v digitální verzi jsou dostupné na internetu *http://www.icomos.cz/images/dokumenty/mezinarodni-dokumenty-2011.pdf*

Jsou proto citovány podle potřeby i v odborných vyjádřeních památkové péče při řešení konkrétních záměrů.

Státní správa na úseku památkové péče zahrnuje činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány státní památkové péče a odborná organizace státní památkové péče zabezpečují zachování, ochranu a vhodné využívání kulturních památek. Tyto subjekty jsou obvykle zapojeny do propagačních a vzdělávacích aktivit. Právní úprava v České republice je předmětem zákona o státní památkové péči č. 20/1987 Sb., a jeho prováděcí vyhlášky. V České republice, oboru památkové péče je dlouhodobě rozvíjen soubor národních metodických materiálů. Většinu z nich zpracovává Národní památkový ústav pro sjednocení své působnosti.

Další početné metodické materiály jsou přehledně nabízeny Národním památkovým ústavem, které je s podporou prostředků na výzkum a vývoj dále vyvíjí, doplňuje a aktualizuje. Většina z publikovaných materiálů jsou v českém jazyce a pomocí filtru „metodiky“ je lze nalézt zde:
https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-instituce/publikace
(Více informací naleznete v *kapitole 5.g*).

Hlavní zásady uplatňování právních nástrojů

Základním legislativním opatřením v oblasti státní památkové péče je výše uvedený zákon č. 20/1987 Sb. Ustanovení zákona obsahují souhrn práv a povinností vlastníků kulturních památek, vlastníků nemovitostí nacházejících se v památkově chráněných územích, správních orgánů (a to nejen orgánů příslušných na tomto úseku, ale například i stavebních úřadů) a odborné organizace památkové péče. Dále vymezují práva a povinnosti obcí a ostatních fyzických a právnických osob a organizační strukturu výkonu státní správy. Zákon obsahuje i sankční ustanovení za nesplnění nebo porušení jednotlivých povinností a ustanovení zákona.

Všichni vlastníci kulturních památek a národních kulturních památek mají podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči v platném znění, řadu povinností. Vlastník kulturní památky musí mj. pečovat na vlastní náklad o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Kulturní památku je povinen užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu.

Vlastník kulturní památky je dále povinen oznámit každé ohrožení nebo poškození kulturní památky obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, jde-li o národní kulturní památku, územně příslušnému krajskému úřadu a vyžádat si jeho rozhodnutí o způsobu odstranění závady. Vlastník kulturní památky je povinen také předem ohlásit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v případě národní kulturní památky územně příslušnému krajskému úřadu, každou zamýšlenou změnu užívání kulturní památky.

Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést údržbu, opravu, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí, je povinen si předem vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností, jde-li o národní kulturní památku, závazné stanovisko územně příslušného krajského úřadu.

Restaurování kulturních památek nebo jejich částí mohou provádět jen fyzické osoby s prokázanou odbornou způsobilostí na základě povolení vydaného Ministerstvem kultury.

Majitelé, orgány státní správy, místní samosprávy a profesní organizace sdílejí komplexní péči o kulturní dědictví v České republice v různé míře detailů a odpovědnosti.

Na ochranu přírody a krajiny na území jmenovaného území se vztahují právní předpisy stanovené zejména zákonem č. 114/1992 Sb., O ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, a příslušnými podřízenými prováděcími právními předpisy, jak je uvedeno výše. Vzhledem k tomu, že malé části jmenovaného majetku jsou chráněny jako lokalita důležitá pro komunitu (mapa 11), je ochrana místních přírodních hodnot řízena zejména v souladu s režimem předepsaným pro tento typ chráněného území. Podle uvedeného zákona jsou stránky s významem pro Společenství (SCI) chráněny před poškozením a zničením. Mohou být použity pouze tak, aby nedošlo k významnému nebo nevratnému poškození místa. Jakékoli zásahy, které by mohly vést k nežádoucím důsledkům, musí být nejprve schváleny orgány ochrany přírody.

I ty části přírody a krajiny, které nepodléhají ochraně podle některého ze sofistikovaných právních režimů, podléhají obecné ochraně přírody a krajiny ve smyslu

zákona o ochraně přírody a krajiny. Tato obecná ochrana přírody spočívá zejména v ochraně významných krajinných prvků, které podle zákona zahrnují všechny lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, nivy a ochranu charakteru krajiny, jakož i ve vytváření regionální systémy environmentální / ekologické stability (USES). Obecně jsou rovněž předmětem ochrany všechny druhy rostlin a živočichů, zatímco dřeviny podléhají zvláštní ochraně.

NÁRODNÍ ÚROVEŇ

Vláda ČR - přijímá zásadní koncepční dokumenty a zavazuje své členy k jejich provádění. Pro oblast památkové péče, a tedy i pro statek v Žatci, je to Koncepce památkové péče v České republice na léta 2011-2016, která je v současné době relevantní
https://www.mkcr.cz/koncepce-pamatkove-pece-256.html

Dokument pro budoucí období se bude těmito zásadami řídit. Vláda také přijímá nařízení o vyhlášení národních kulturních památek a stanoví obecné podmínky zabezpečení památkové péče o ně. A může být zapojena i ve složitějších případech.

Ministerstvo kultury

Ministerstvo kultury (dále MK) je nejvyšším výkonným orgánem státní památkové péče, je odvolacím orgánem proti rozhodnutí krajských úřadů. Ministerstvo připravuje oborová koncepční opatření a přiděluje finanční prostředky na obnovu památek z veřejných zdrojů (viz *kapitola 5.f*)

Úkoly orgánu státní památkové péče plní především Odbor památkové péče, který plní řady významných funkcí, například:

- Prohlašuje movité a nemovité věci a jejich soubory za kulturní památky a ruší tato prohlášení;

- Uplatňuje stanovisko k územně plánovací dokumentaci pro města a obce, na jejichž území se nachází statek zapsaný na Seznam světového dědictví;

- Je dotčeným orgánem k projednání návrhu opatření obecné povahy, jímž jsou vydávány plány ochrany památkových rezervací a památkových zón.

Širokou působnost příslušného odboru památkové péče obsahuje tato část webu:
https://www.mkcr.cz/cinnost-odboru-pamatkove-pece-245.html

Webové stránky Ministerstva kultury také zahrnují úplný seznam příslušných vnitrostátních právních předpisů, většina z nich je k dispozici online v úplném znění, včetně příslušných mezinárodních úmluv.
https://www.mkcr.cz/pravni-predpisy-z-oblasti-pamatkove-pece-253.html

Základní informace v angličtině jsou k dispozici zde:
https://www.mkcr.cz/?lang=en

Ministerstvo kultury rovněž prostřednictvím svého specializovaného kontrolního orgánu Památkové inspekce vykonává ústřední dozor nad dodržováním památkového zákona a jeho prováděcích předpisů. Při zjištění nedostatků navrhuje opatření k jejich odstranění a dohlíží na jejich plnění, popř. navrhuje uložení pokuty. Je zřizovatelem odborné organizace státní památkové péče - Národního památkového ústavu (jeho role viz dále).

Odbor zahraničních vztahů MK ČR obsahuje samostatný útvar, který je pověřen komunikací s Centrem světového dědictví pro záležitosti kulturního dědictví UNESCO, případně se sekretariátem ICOMOS v Paříži, zapojuje se i do projektů mezinárodní spolupráce smluvních států v těchto záležitostech. Webové stránky ministerstva obsahují, v české verzi, základních dokumenty UNESCO týkající se kulturního dědictví.
www.mkcr.cz

Národní památkový ústav (NPÚ)

Národní památkový ústav je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR. Památkovým zákonem je mu svěřena řada odborných úkolů v oblasti státní památkové péče. Poskytuje např. odborné podklady pro rozhodnutí výkonných orgánů, metodicky působí na sjednocení přístupů v oblasti záchrany a rozvíjení hodnot památkového fondu na území ČR a vede jeho Ústřední seznam. Aktivně zasahuje do procesu prohlašování jednotlivých věcí, objektů i území kulturními památkami ČR a zajišťuje v rámci svých možností jejich dokumentaci. V oblasti výkonu odborné složky památkové péče disponuje sítí 14 územních odborných pracovišť se sídlem v každém kraji. Odborné možnosti a znalosti zúročuje také v péči o více než 100 nemovitých kulturních památek, o něž se z pověření státu stará a které zpřístupňuje veřejnosti, jednou z nich je zámek Stekník v komponentě 01 (viz *kapitola 2.a*). V oblasti světového dědictví v rámci České republiky významně napomáhá implementaci Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Z hlediska Periodického reportingu vůči Centru světového dědictví zajišťuje přípravu první části zprávy - Aplikace Úmluvy smluvním státem a garantuje a zpracovává ve spolupráci s regionálními památkovými ústavy a site managery část druhou - Stav zachování jednotlivých památek UNESCO. Na internetové stránce ústavu je vedena i samostatná část s informacemi o světovém dědictví -
https://www.npu.cz/pamatky-unesco

Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR)

Ministerstvo pro místní rozvoj je nejvyšším úřadem, v jehož gesci jsou mj. otázky stavebního práva a územního plánování, ale i koordinace strukturálních fondů a programů Evropské unie.

Územní plánovaní je zajišťováno v hierarchii plánovacích dokumentů, které na sebe vzájemně navazují, přičemž platí povinnost respektování vyšší úrovně materiálu na krajské, resp. místní úrovni. MMR je také nejvyšším odvolacím orgánem státní správy ve věci územně plánovací dokumentace.

MMR zajišťuje i rozsáhlou metodickou podporu místních a regionálním úřadům, s dalšími resorty spolupracuje na řadě koncepčních a strategických materiálů. Základní informace v angličtině je k dispozici na adrese *http://mmr.cz/en/Homepage*

V České republice je dlouhodobě stabilizovaný systém územního plánování. Územně plánovací dokumentace (ÚPD) je vytvářena na základě procesů daných stavebním zákonem, v němž je ošetřena i návaznost obsahu ÚPD z hlediska širších vztahů, kdy platí povinnost sladění obsahu ÚPD nižší administrativně-správní jednotky ÚPD většího regionálního a dále i celostátního významu.

Celostátní rozsah řešení má dokument Politika územního rozvoje ČR, který byl již opakovaně zpřesňován. Dokument určuje základní požadavky na konkretizaci úkolů územního plánování v republikových, mezinárodních, nadregionálních a přeshraničních souvislostech. Určuje strategii a základní podmínky pro naplňování těchto úkolů, stanovuje priority územního plánování a vymezuje oblasti se zvýšenými požadavky na změny v území se specifickými hodnotami. Pro vymezené oblasti, koridory a plochy se stanovují kritéria a podmínky pro rozhodování o možnostech změn v jejich využití. Z hlediska nominovaného statku nejsou žádné kolize s celostátními záměry danými tímto dokumentem.

V případě územních plánů pro obce nominovaného statku a nárazníkové zóny je sledován jejich soulad se Zásadami územního rozvoje (ZÚR) Ústeckého kraje. Limity regionálního významu byly s výhodou využity při vymezení nárazníkové zóny (viz *kapitola 5.b*). V nominovaném statku nejsou žádné konflikty státní politiky, které by měly vliv na vývoj hlavních koridorů.

Ministerstvo zemědělství ČR (MZe)
Ministerstvo zemědělství je ústředním orgánem státní správy pro zemědělství, vodní hospodářství, potravinářský průmysl a pro správu lesů, myslivosti a rybářství, mimo území národních parků.

Ministerstvo zemědělství v sekci zemědělství a potravinářství, jež odpovídá v gesci za pěstování chmele, dále řídí Státní potravinářskou inspekci a také Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ), který zajišťuje certifikaci chmele v České republice.
www.eagri.cz

Certifikací je garantován našim i zahraničním odběratelům původ a kvalita chmele. Tento proces zahrnuje označování chmele producentem a ověřování kvality a původu ústavem. Certifikován je pouze chmel pocházející z chmelařských oblastí, který splňuje kvalitativní požadavky EU a chmelové produkty vyrobené z něj. Dosavadní způsob certifikace se příznivě promítá do zahraničního obchodu s chmelem (75-80 % produkce chmele je exportováno, z toho 60 % na asijské trhy).

Přínosem současného způsobu certifikace chmele je také vysledovatelnost produktu, na což je kladen v celém potravinovém řetězci stále větší důraz.

Kancelář oddělení kvality chmele a certifikace produktů se nachází v komponentě 02 v historické budově Známkovny chmele v Žatci.

Ministerstvo životního prostředí České republiky
Ministerstvo životního prostředí je ústředním orgánem státní správy pro ochranu přírody v České republice a nejvyšším kontrolním orgánem v oblasti ochrany přírody. Pokud jde o nominovaný majetek, zejména komponentu 01, hraje ministerstvo důležitou roli při formování a udržování právního prostředí souvisejícího se zachováním přírodních hodnot krajiny, jehož součástí je i lokalita komunitního významu u řeky Ohře. K orgánům ochrany přírody podřízeným Ministerstvu životního prostředí České republiky patří zejména Agentura ochrany přírody České republiky a Česká inspekce životního prostředí.
https://www.mzp.cz/

KRAJSKÁ A REGIONÁLNÍ ÚROVEŇ
Krajský úřad Ústeckého kraje
Nominovaný statek se nachází v Ústeckém kraji. Krajský úřad Ústeckého kraje, prostřednictvím odboru památkové péče, metodicky řídí výkon státní památkové péči v Ústeckém kraji. Komunikuje s vlastníky památek, ať už jsou to obce, právnické či fyzické osoby. Těžiště jejich práce spočívá ve výkonu přenesené působnosti na úseku státní památkové péče. Jedná se kromě stanovení postupu při obnově národních kulturních památek, o vedení odvolacích řízení vůči rozhodnutím a závazným stanoviskům vydaným úřady obcí s rozšířenou působností v kraji na úseku památkové péče.

Kraj rovněž schvaluje strategii na podporu správy památek v kraji. Kromě schvalování navržených plánů a programů zaměřených na záchranu a obnovu památek, reguluje v kraji jejich využití pro kulturní a vzdělávací účely.

Úřadu je svěřena pravomoc rozhodování o případném přemístění kulturní památky. Úřad rovněž vydává stanovisko ke všem návrhům na prohlášení nebo zrušení kulturních památek v rámci regionální jurisdikce. Krajský úřad Ústeckého kraje je zapojen

do územního plánování jako prostředku udržitelného rozvoje území. Připravuje koncepční nástroj územního plánování pro území kraje, tj. zásady územního rozvoje (viz *kapitola 5.d*), které jsou následně schváleny krajským zastupitelstvem.

Krajský úřad vyhlašuje dotační schémata na obnovu a prezentaci lokalit kromě oblastí podléhajících ochraně kulturního dědictví (více v *kapitole 5.i*).

Úřad je odpovědný za péči o lokality komunitního významu a vydává závazná stanoviska týkající se jakýchkoli zásahů. Kraj je rovněž odpovědný za přípravu prognóz a strategií ochrany přírody na jejím území ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí České republiky.
http://www.kr-ustecky.cz/EN/

NPÚ, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem
NPÚ je odborným pracovištěm Národního památkového ústavu pro území Ústeckého kraje. Vydává písemná vyjádření k obnovám kulturních památek a památkově chráněných území pro výkonný orgán státní památkové péče; pro nominovaný statek to je Městský úřad v Žatci, oddělení památkové péče.
https://www.npu.cz/cs/uop-usti-nad-labem

MÍSTNÍ ÚROVEŇ
Město s rozšířenou působností
Městský úřad Žatec
Město Žatec má vlastní úřad, který spojuje úkoly pro samosprávnou péči o město i výkon státní správy v určených oblastech.

Pro ochranu hodnot nominovaného statku plní úkoly orgánu státní památkové péče Odbor územního plánování a památkové péče, oddělení památkové péče, a to takto:

◉ Uplatňuje stanoviska k územně plánovací dokumentaci pro většinu území obou komponent, tj. oblasti obce Zálužice (která zahrnuje vesnici Stekník), území patřící do katastru obce Liběšice, města Žatec a vesnice Trnovany a v území většiny obcí v rámci nárazníkové zóna. Zbytek komponenty 02 a nárazníkové zóny má stejnou působnost Městský úřad Louny - více níže. Pro nominovaný statek je v případě zápisu na WHL tato kompetence přenesena na Ministerstvo kultury;

◉ V záležitostech týkajících se celého statku i jednotlivých nemovitých kulturních památek vykonává dozor při jejich obnově kulturních památek a při jakýchkoli stavbách, změnách staveb, terénních úpravách, umístění nebo odstranění historického zařízení;

◉ Řídí stavební činnost při odstranění staveb nebo při udržovacích pracích na nemovitostech, které nejsou kulturními památkami, ale nalézají se na území statku a jeho nárazníkové zóny;

◉ Může ukládat pokuty fyzickým i právnickým osobám za porušení povinností uložených jim zákonem o státní památkové péči.

Základní přímé kontakty a všechny potřebné formuláře napomáhající hladké komunikaci mezi majiteli nemovitostí a tímto výkonným orgánem jsou on-line, přístupná na webových stránkách městského úřadu:
http://www.mesto-zatec.cz/mestsky-urad/odbory-uradu/stavebni-a-vyvlastnovaci-urad-zivotni-prostredi/pamatkova-pece/

Městský úřad Louny
Město Louny je odpovědné za vykonávání státní správy obdobně jako Žatec. V případě nominovaného statku se vztahuje na velmi malou část komponenty 01 (její severovýchodní obvodové oblasti náležející obcím Lišany a Postoloprty, viz mapa 10).

Úkoly úřadu jsou obdobné jako již výše popsané a týkají se zejména územních plánů města Postoloprty, jejichž katastrální území Hradiště nad Ohří a Strkovice tvoří součást komponenty 01, a malé lineární plochy na levém břehu řeky Ohře patřící k obci Lišany.

Ostatní správní úřady
Patří mezi ně všechny orgány státní správy rozhodující podle zvláštních právních předpisů, jejichž provázanost je sledována v zákonodárném procesu meziresortního připomínkování a v Parlamentu ČR.

Svá rozhodnutí, jimiž mohou být dotčeny zájmy státní památkové péče na ochraně nebo zachování nemovitých kulturních památek v prostředí nominovaného statku a na jejich vhodném využití, vydávají vždy na základě závazného stanoviska Městského úřadu Žatec, odboru územního plánování a památkové péče, oddělení památkové péče Ústeckého kraje.

Případné změny ve způsobu využívání staveb na území obou komponent podléhají povolení stavebního úřadu Městského úřadu v Žatci dle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu. Základní parametry stavby a způsob jejího využití jsou předmětem územního rozhodnutí. Na ně navazuje stavební povolení řešící detailně technické parametry a architekturu stavby, popř. tzv. souhlas s ohlášením stavby u staveb nevyžadujících dle stavebního zákona stavební povolení. Povolení stavebního úřadu musí podléhat rovněž terénní úpravy a zařízení, např. reklamní a technická.

V případech, kdy věc není řešena stavebním úřadem, např. restaurování části stavby, umělecké výzdoby či sochy, nebo jiné činnosti, která nepodléhá řízení z hlediska stavebního zákona, vydává rozhodnutí

k opravě příslušný orgán státní památkové péče vlastním správním rozhodnutím, v případě kulturních památek v nominovaném statku rozhodnutí vydává odbor památkové péče Městského úřadu v Žatci.

Nezbytným podkladem pro vydání závazného stanoviska orgánu státní památkové péče v nominovaném statku je písemné vyjádření územního odborného pracoviště NPÚ v Ústí nad Labem. V případě složitých otázek nebo odvolacího řízení se vyžaduje stanovisko generálního ředitelství NPÚ se sídlem v Praze.

V případě nesouhlasu vlastníka stavby s obsahem závazného stanoviska orgánu státní památkové péče může se vlastník proti němu odvolat. Obsah závazného stanoviska, vydaného jako podklad pro rozhodnutí stavebního úřadu, lze napadnout až odvoláním proti rozhodnutí stavebního úřadu. Pokud bylo stanovisko orgánu státní památkové péče vydáno samostatným správním rozhodnutím, lze je napadnout odvoláním přímo proti němu.

Odvolacím orgánem je výše popsaný:

◉ Odbor kultury a památkové péče Krajského úřadu Ústeckého kraje v Ústí nad Labem, v případě závazného stanoviska ORM oddělení památkové péče městského úřadu v Žatci;

◉ Ministerstvo kultury České republiky v případě závazného stanoviska odboru kultury, památkové péče Krajského úřadu Ústeckého kraje.

Obce
Obce zabezpečují péči o památky v místě a zajišťují, aby vlastníci památek plnili své povinnosti uložené zákonem o památkové péči. Při těchto činnostech obce využívají odborné vyjádření Národního památkového ústavu nebo konkrétněji jeho krajského územního pracoviště.

V oblasti ochrany přírody a krajiny je v pravomoci obce vydávat povolení k vyklučení dřevin a ukládat povinnost vysazovat nové dřeviny, pokud území nepodléhá zvláštní ochraně.

Obce v rámci svých pravomocí jako orgány místní správy odpovídají za rozvoj svého území, včetně příznivého přírodního prostředí, tj. veřejné zeleně a čistoty obce.

V záležitostech souvisejících s územním plánováním mají obce rozsáhlé pravomoci:

Městské úřady poskytují informace pro zpracování podkladů územního plánování a územně plánovacích podkladů pro příslušnou obec s rozšířenou působností, tj. v tomto případě městským úřadům v Žatci a Lounech a dalším orgánům připravujícím územní plánování nástroje.

Městská rada rozhoduje v rámci svých nezávislých pravomocí o schválení přípravy územního plánu nebo regulačního plánu, kromě schválení požadavků na přípravu a vydání plánu.



Vzrostlý chmel odrůdy Žatecký poloraný červeňák na „nejmenší chmelnici na světě“ před radnicí, nám. Svobody, Žatec, 2020

5.d STÁVAJÍCÍ PLÁNY TÝKAJÍCÍ SE SPRÁVY MĚSTA A REGIONU, V NĚMŽ SE NAVRŽENÝ STATEK NACHÁZÍ

Oblast památkové péče
Státní kulturní politika
Agendu památkové péče Státní kulturní politiky na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025) - schválila Vláda ČR v roce 2015. Dokument zpracován za účelem podpory kultury, umění nebo péče o památky v návaznosti na programové prohlášení Vlády ČR z roku 2014. Priorita 3 politiky je zaměřena na uchování kulturního dědictví a obsahuje opatření zaměřená na KPZ (3.1.1), což je oporou pro ochranu kulturní krajiny nebo podporuje legislativu v územích se soustředěnými hodnotami (3.1.2). Důležitými cíli z hlediska nominovaného statku jsou „Podporovat identifikaci obyvatel s jedinečnými hodnotami kulturního prostředí regionů“ (3.2.1), „Využívat metody otevřené koordinace pro účinnější prosazení ochrany kulturních hodnot a rozvoje kulturní rozmanitosti v koncepčních materiálech krajů a obcí“ (3.2.2).

Více informací na *https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html*

Koncepce památkové péče v České republice na léta 2017-2020 - zpracována Odborem památkové péče Ministerstva kultury v roce 2016.

Prioritními cíli koncepce jsou větší propojenost a otevřenost oboru směrem dovnitř i navenek, dále srozumitelnost a přehlednost ochrany kulturních památek, respektive stabilizace a posílení památkové péče ve společnosti.

Ve vztahu k nominovanému statku jsou validní cíle:

◉ III.1. Legislativa (např. úprava problematiky památek s mezinárodním statusem nebo příprava nařízení vlády o prohlášení kulturních památek za národní kulturní památky);

◉ III.3. Památkově chráněná území a ochrana kulturní krajiny (mj. postupné revize stávajících zón a rezervací opravného a zpřesňujícího charakteru);

◉ III.5. Podpora záchrany a péče o památkový fond;

◉ III.8. Mezinárodní spolupráce v oblasti památkové péče.

Více informací na
https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/koncepcepampece_2017_2020-5938.docx

Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR, připravená v resortu Ministerstva životního prostředí byla již v říjnu 2015 schválena vládou ČR. Adaptační strategie ČR je připravena na roky 2015-2020 s výhledem do r. 2030 a bude implementována Národním akčním plánem adaptace na změnu klimatu. Jedním z cílů je zajistit udržitelnost prostředí včetně minimalizace dopadů klimatické změny na různé oblasti společnosti i ekonomiky, včetně zemědělství.
https://www.mzp.cz/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie
https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRAA3VATUSE

Již 1. ledna 2007 vstoupil v účinnost v České republice zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), který obcím mj. ukládá aktualizaci územně plánovací dokumentace. Součástí aktualizací platných i nově pořizovaných územních plánů se jako jeden z limitů využití území staly i kulturní hodnoty území chráněné podle památkového zákona, tj. památková ochrana území a jednotlivých objektů, prohlášená v souvislosti s vymezením jednotlivých komponent statku.

Základní informace o zásadách/principech územního plánování v České republice v anglickém jazyce jsou k dispozici na adrese:
https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/stavebni-pravo

Zásady územního rozvoje (ZÚR) Ústeckého kraje jsou klíčovým dokumentem územního plánování pro rozvoje území kraje. Vycházejí z Politiky územního rozvoje (PÚR - celostátní nástroj územního plánování) a jsou nadřazenou dokumentací pro pořizování ÚP obcí. ZÚR stanoví zejména základní požadavky na účelné a hospodárné uspořádání území kraje, vymezují plochy nebo koridory nadmístního významu a stanoví požadavky na jejich využití.

ZÚR Ústeckého kraje byly vydány opatřením obecné povahy s účinností od 20. 10. 2011. Změní jejich 1. a 3. Aktualizace nabyly účinnosti 20. 6. 2017 a 17. 12. 2019. Kompletní dokumentace ZÚR je dostupná na stránkách Ústeckého kraje:
https://geoportal.kr-ustecky.cz/gs/zasady-uzemniho-rozvoje/

Požadavky na zajištění ochrany krajiny a krajinného rázu jsou obsaženy v ZÚR ÚK zejména v kapitole: 1 - Stanovení priorit územního plánování Ústeckého kraje pro zajištění udržitelnosti rozvoje území v části úkoly pro územní plánování č. 3, 14, 33.

◉ „(17) Ve stanovených specifických oblastech kraje podporovat řešení jejich územních problémů, prosazovat formy územního, hospodářského a sociální rozvoje vyhovující potřebám těchto území, zvláštní pozornost

při tom věnovat ochraně a revitalizaci přírodních, krajinářských a kulturních hodnot."

Problematika ochrany krajiny je rovněž zapracována v kapitole 5 - Upřesnění územních podmínek koncepce ochrany a rozvoje přírodních, kulturních a civilizačních hodnot území kraje (např. úkoly pro územní plánování 1, 9) a v kapitole 6 - Vymezení cílových charakteristik krajiny. Pro upřesnění územních podmínek ochrany a rozvoje kulturních hodnot území kraje sestanovují četné principy, z nichž pro nominovaný statek jsou nejvýznamnější níže citované úkoly pro územní plánování:

- *„(25) Zohledňovat navrhovaná chráněná území: např. krajinné památkové zóny, městské památkové zóny, vesnické památkové zóny a archeologické a památkové rezervace."*

- *„(26) Mezi památkové hodnoty zahrnovat též doklady industriálního vývoje kraje, vyhledávat a chránit vhodné objekty a areály tohoto typu hodnot, sledovat možnosti jejich využití v nových podmínkách."*

- *„27) Chránit a rozvíjet hodnoty jedinečné kulturní krajiny kraje, pozornost zaměřovat na ochranu obzorových linií horských masivu, krajinných dominant, význačných výhledových bodů a pohledových os, typických a známých vedut sídel apod., ..."*

- *„(31) Sledovat možnost obnovy historických fenoménů - obnovení průhledů, dominant, odstranění negativních civilizačních prvků poškozujících krajinný ráz, majících nevhodné vazby vůči krajinným nebo památkovým hodnotám."*

V navazujících územně plánovacích dokumentacích má být účinně bránit fragmentaci krajiny. Zdůraznit a respektovat nezbytnost ochrany krajiny a jejího krajinného rázu.

S účinností od 1. ledna 2007 je v České republice v platnosti zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů, podle kterého jsou mimo jiné obce povinny aktualizovat územně plánovací dokumentace. Aktualizace stávajících i nově připravovaných územních plánů odráží požadavky památkové ochrany území i jednotlivých chráněných zařízení a komponent nominovaného území.

Územní plány obcí

Územní plány obcí v nominovaném statku jsou základními dokumenty pro rozhodování v území, zejména s ohledem na rozhodnutí územního (stavebního) úřadu.

Vzhledem k relativně velké rozloze nominovaného statku, zde bylo uplatněno několik územních plánů. Patří mezi ně územní plány obcí Zálužice, Liběšice, Postoloprty, Lišany a města Žatec, které se vztahují k oběma komponentám a nárazníkové zóně, a dále územní plány několika dalších obcí týkají se pouze nárazníkové zóny (obce Holedeč, Lipno a Staňkovice).

Požadavky těchto územních plánů byly vždy zpracovány po dohodě s příslušnými orgány státní správy včetně národních orgánů pro ochranu kulturních památek (to platí vždy, když se na území dané obce nachází i jediný chráněný objekt kulturních památek). Zadavatelem všech územních plánů pro nominovaný statek, včetně nárazníkové zóny, jsou Městské úřady Žatec a Louny (více viz *kapitola 5.c* výše).

Nezbytnou koordinaci (soudržnost) mezi jednotlivými územními plány příslušných obcí zajišťuje zákon o územním plánování a stavebním řádu, který stanoví hierarchii a vazby mezi územně plánovací dokumentací. Z hlediska kulturního dědictví zajišťuje soudržnost právní rámec. V budoucnu bude soudržnost (v případě aktualizace těchto plánů) dále posílena, protože tyto plány budou navazovat na Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje a Management Plan (viz výše).

Základní informace o územních plánech vztahujících se k nominovanému statku byly shrnuty a uvedeny níže v pořadí odrážejícím jednotlivé součásti a rozsah území v nich zahrnutý:

Územní plán obce Zálužice
(dominantní část venkovské komponenty 01)

Územní plán obce Zálužice byl vydán zastupitelstvem obce v roce 2014, projektant Ing. arch. Jiří Vít, Ateliér CON. TEC (Praha 10). Územním plánem je stanovena Koncepce ochran a rozvoje hodnot území vyjádřena následujícími body:

- *„vytvářet podmínky pro ochranu všech kulturně historických hodnot v území;*

- *zastavitelné plochy vymezovat výlučně ve vazbě na zastavěná území;*

- *volnou krajinu chránit před nekoordinovanou zástavbou;*

- *respektovat základní urbanistické členění řešeného území;*

- *v zastavěném území vytvořit podmínky zejména pro intenzifikaci jeho využití a obnovu, popř. údržbu stávající zástavby."*

Dále je tímto Územním plánem stanovena ochrana a rozvoj následujících hodnot:

„Kromě kulturních památek, které jsou registrované v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky a faktu, že řešené území je územím s vymezenou památkovou zónou (Stekník) a územím s archeologickými nálezy, je nutné chránit následující hodnoty:

◉ *urbanistické struktury a charakteristické znaky jednotlivých částí obce, především místní část Stekník;*

◉ *unikátní kulturní krajinu se zachovanými přírodními prvky;*

◉ *urbanisticky významné kompoziční prvky;*

◉ *památky místního významu.“*

Textová část územního plánu přináší další významné principy pro využívání území nebo Podmínky prostorového uspořádání různých typů staveb, kde obecně je uloženo, že „...přestavby původních objektů musí architektonickým členěním stavebních forem a zejména celkovým objemem zastavění respektovat kompoziční vztahy a reagovat na měřítko a kontext okolní zástavby a charakter území.“

Celý materiál včetně grafické části je dostupný zde:
https://www.zaluzice.cz/uzemni-plan/

Územní plán obce Libešice
(druhá největší součást komponenty 01)
Jihovýchodní část komponenty 01, ležící v k.ú. Dobříčany, je administrativně součástí Obce Liběšice. Územní plán pro tuto obec zpracoval ing. arch. Ladislav Komrska, (Mladenovova 3234, 143 00 Praha 4), účinnosti nabyl dne 22. 8. 2010, ÚPn prošel zatím jednou dílčí změnou v roce 2017.

Území obce Liběšice tvoří celkem 6 katastrálních území. Komponenta 01 zahrnuje část místní části Dobříčany. Mezi „základními hodnotami území“ Územní plán uvádí vlastnosti území, které jsou plně v souladu s tím, jaké hodnoty představuje právě tato část komponenty 01, jakými jsou například neurbanizovaná, původní krajina nebo uspořádání zemědělské krajiny - meze, remízy, luční porosty, ad.

Na výčet hodnot navazuje celkový koncept dalšího rozvoje vesnic, podle kterého bude Obec Liběšice i nadále (cit): *„...rozvíjena jako soustava samostatných sídel, zastavěné a zastavitelné území budou tvořit tato kompaktní území místních části.*

Rozvoj obce bude respektovat současné urbanistické a prostorové uspořádání území - charakteristický architektonický výraz, charakteristické hmotové uspořádání objektů a jejich funkčních skupin. Zastavěné a zastavitelné plochy jednotlivých městských částí vytvářejí kompaktní ucelené sídlo.“

Územní plán zdůrazňuje význam místní části Dobříčany, která „obsahuje vlastní zastavitelné plochy pro bydlení, současně se rozvíjí rekreační plochy v okolí bývalých lázní, tj. v údolí řeky Blšanky. Rozvojový potenciál prostoru tvoří blízkost regionálního centra (města Žatce), přírodní prostředí a vhodná posice na komunikační síti. V měřítku obce je významným bonusem posice železniční zastávky v docházkové vzdálenosti.“ Tato zastávka může být obecně zajímavá i pro pěší dostupnost komponenty 01.

Přímo v komponentě 01 však leží pouze krajinná, tedy nezastavěná část katastrálního území Dobříčany, volné plochy krajiny s dílčími plochami cennými z hlediska ekologické stability a obecné přírody.

Vlastní zastavěná část vesnice Dobříčany leží pak částečně v nárazníkové zóně a pro udržení funkce živé vesnice jsou v návaznosti na zastavěné území vymezeny dílčí plochy, na kterých lze do budoucna stavět. Obecné principy územního plánu k tomu uvádějí: „Zástavba místní části Dobříčany musí měřítkem staveb, výškou, tvarem střech a použitým materiálem respektovat stávající charakter zástavby.“

Plánovány jsou celkem tři rozvojové plochy (D1 až D3), k povaze jejichž potenciálních staveb lze dále uvést:

◉ Rozvojová plocha č.D1 umožní m max 4 rodinné domky, připojené na novou kolmou místní komunikaci k silnici III/22723. (silnice navržena mimo plochu komponenty);

◉ Rozvojová plocha č.D2 umožňuje tzv. bydlení smíšené do počtu 28 rodinných domků. Bude spočívat v ulicovém umístění oboustranné zástavby okolo nové místní komunikace. Odclonění od komponenty zajistí „navazující plochy zahrad, které ...budou využity výhradně bez doplňkových staveb;“

◉ Další drobnější rozvojová plocha č.D3 umožní bydlení smíšené v počtu 18 RD. Plocha je zcela mimo vizuální vazby ke komponentě 01 na jižním okraji vesnice a v plánu je zástavba v podobě jedné řady staveb „...která bude přístupná novou místní komunikací vedenou po jižním okraji rozvojové plochy.“

Poslední drobná rozvojová plocha vesnice Dobříčany (č.D.5) se nachází zcela mimo vizuální vazby ke komponentě 01 a je územním plánem určená „...pro zřízení veřejného rekreačního prostoru s možností realizace volnočasových aktivit. V prostoru bude zřízena veřejná zeleň, sportovní plochy, popř. objekty (např. parkoviště), které budou funkci veřejného prostoru podporovat. V území bude zachován volný manipulační pruh 6 m podél břehové čáry řeky Blšanky“. Lze proto předpokládat, že toto území v nárazníkové zóně, v pěší vzdálenosti od vlastní chmelařské krajiny tak může napomoci doplnění programu návštěvníků krajiny a bude využívána i skutečnost, že Dobříčany mají vlastní funkční zastávku vlaku (viz výše).

Ve sledovaném území je i řada místních prvků ÚSES, z nichž „funkční kontaktní biocentrum společenstev vodních a nivních a společenstev teplomilných doubrav a teplomilných bylin (LC13 LIB “ s názvem „Liběšická rokle“

vymezuje přirozenou formou i část hranice komponenty 01 na jihovýchodě.

Budoucí ochraně komponenty a částí nárazníkové zóny napomáhá skutečnost, že v území leží Regionální biokoridor RK 1084 společenstev vodních a nivních, který je veden řeknou Blšankou a jejími břehovými partiemi. Regionální biokoridor je v území funkční, a je doplněn funkčním biocentrem místního významu LC5 LIB.

Územní plán obce Lišany
(součást reprezentovaná v komponentě 01)
Území patřící k obci Lišany zasahuje do komponenty 01 zcela marginálními plochami. Jde o pás území na levém břehu řeky Ohře s jejím vegetačním doprovodem.

Obec Lišany má Územní plán z roku 2009, zpracovaný autorizovanými osobami - Ing. arch. Alena Fárková, a Ing. arch. Hana Vrchlavská, spolu s příslušnými specialisty. Územní plán byl schválen formou opatření obecné povahy vydaného Zastupitelstvem obce Lišany usnesením č. 9 ze dne 30. 9. 2009.

V roce 2012 byl územní plán drobně upraven v části, která se netýká ani nominované komponenty, ani nárazníkové zóny. Tato změna nabyla právní moci dne 28. 4. 2012.

Část komponenty 01 pokrývá nezastavěnou část obce, její jihovýchodní segment při řece Ohři.

Textová část územního plánu obsahuje obecné Zásady celkové koncepce rozvoje obce. V této kapitole se uvádí, že cílem je celková stabilizace území.

Návrh drobných rozvojových ploch navazuje výhradně na zastavěná území a preferuje zástavbu v bezprostřední blízkosti návsi, (tedy mimo vlastní komponentu, pouze v nárazníkové zóně).

Z hlediska budoucí péče o nominovaný statek je vhodné uvést některé citace:

Územní plán konstatuje, že „dobré půdní a klimatické podmínky vytvářejí předpoklad zachování zemědělské orientace obce“. Ve výkresech jsou zakresleny všechny hodnoty území; v ploše, které je součástí komponenty 01, se nachází cenná území z hlediska ochrany přírody.

Pro dotčené území komponenty 01 vyplývají z krajských limitů například tyto požadavky:

◉ *„plně respektovat nadregionální biokoridor NRBK K 20 společenstev vodních, vedený řekou Ohří a*

◉ *plně respektovat nadregionální biokoridor NRBK K 20 společenstev mokřadních, vedený podél řeky Ohře.“*

Řeka Ohře je v územním plánu označena za nejvýznamnější pozitivní krajinotvorný prvek, který má hlinitopísčité meandrující koryto, vzrostlý břehový doprovod a místně je doprovázena drobnými lužními lesíky.“

Územní plán proto výslovně doporučuje „nezasahovat do břehového doprovodu, podmáčené louky neodvodňovat, alespoň jedenkrát ročně sekat“, konstatuje že „Biocentrum je plně funkční, nutno respektovat ve vymezeném rozsahu.“ Z hlediska obrazu krajiny je v tomto území hlavním prvkem řeka Ohře. Ta je v územním plánu označena za „nejvýznamnějším pozitivní krajinotvorný prvek území“.

Lokální rekreační využívání okolí řeky je označeno jako nevýznamné, v současné podobě je akceptováno, územní plán ale nepředpokládá další rekreační rozvoj v této části, kdy dokonce uvádí, že „Umísťování dalších chat je vyloučeno“.

Ohře je lokalitou NATURA 2000 (evropsky významná lokalita CZ0423510 OHŘE). Břehový doprovod Ohře zde obsahuje „kvalitní strukturní zeleň krajiny, jejíž společenstvo zasluhuje ochranu“.

Územní plán Obce Lišany je dobrým nástrojem do budoucna i pro území navazující nárazníkové zóny, ve kterém bude nadále respektován charakter zemědělské krajiny. Jedním z dalších cenných území (již v nárazníkové zóně) je zde například lokální biocentrum LC 5 s názvem „Ohře u Dolejších Hůrek“, hodnocené jako ekologicky významný krajinný prvek.

Územní plán města Postoloprty
(součást reprezentovaná v komponentě 01 prostřednictvím katastrů Hradiště and Strkovice)
Do komponenty 01 rovněž zasahuje část území pod samosprávou Města Postoloprty, a to v nezastavěných částech katastrálních území Hradiště nad Ohří a Strkovice. Tyto plochy jsou ošetřeny prostřednictvím Územního plánu Města Postoloprty.

Územní plán zpracoval Urbanistický ateliér Ústí nad Labem, O-PROJEKT, pracoviště Teplice, tým pod vedením autorizovaného architekta Ing. Antonína Olžbuta, doplněný příslušnými specialisty. Územní plán schválilo Zastupitelstvo města Postoloprty a účinnosti nabyl 12. 12. 2013.

Administrativní území spadající pro Město Postoloprty má v komponentě 01 poměrně malé plochy a další navazující plochy katastrálních území v nárazníkové zóně jsou rovněž menšího rozsahu.

Územní plán vytyčuje pro celé území obce Postoloprty jakou cílovou kvalitu krajiny podobu „krajiny vysokých přírodních, krajinných, estetických a kulturních hodnot, rekreačně využívané“.

Podobně jako v sousedních Lišanech, přímo do dotčené části, která je součástí komponenty 01, patří i území Evropsky významná lokality (EVL) Ohře EVL CZ0423510,

chráněná v systému NATURA 2000. V těchto územích je v územním plánu prioritou ochrana přírodních a krajinných hodnot. Proto zde nejsou navrhovány žádné změny využití území, které by mohly mít jakýkoliv negativní vliv na předměty ochrany i celistvost chráněného území.

V daném území (při hranici s k. ú.Stekník) leží Regionální biocentrum STEKNÍK RBC181, pro které je schváleno, že slepá ramena budou „...ponechána vlastnímu vývoji, nebude připuštěno narušování břehového porostu nebudou připuštěny ani žádné další stavby, dostavby ani skládkování“. Je pouze doporučeno jednou za vegetační období pokosit doprovodné louky.

V principech ochrany hodnot území, jež platí i pro drobné vesnice, (v případně nominovaného staku tedy zástavba vesnic Hradiště a Strkovice, která leží v nárazníkové zóně) text ÚPn uvádí, m.j., že „Původní zástavba sídel bude zachována, ...charakter nové zástavby by se měl co nejvíce přizpůsobit charakteru původní zástavby a krajině, z tohoto důvodu budou požadovány urbanistické studie pro zastavitelná pl. plochy větší než 2 ha, nebo plochy kde to vyžaduje složitá územní situace.“

V komponentě 01 se však počítá s novou zástavbou ve zcela marginálním rozsahu na okraji vesnice Hradiště (plocha je určena s cílem udržení živé funkce obce).

Územní plán města Žatce
(celá městská komponenta 02 a část komponenty 01 - vesnice Trnovany)
Územní plán vydaný pro katastrální území Žatec je zpracován v souladu s nadřazenou územně plánovací dokumentací, tedy se ZÚR Ústeckého kraje (viz výše).

Obsah územního plánu Žatec je závazný pro rozhodování stavebního úřadu v území, především v rámci územního řízení. Jeho obsah je zpracován v souladu se zájmy hájenými dotčenými orgány státní správy, včetně orgánů státní památkové péče, zastoupenými Ministerstvem kultury ČR, Krajským úřadem Ústeckého kraje a Městským úřadem v Žatci.

Územní plán Žatec byl vydán Zastupitelstvem města Žatec formou opatření obecné povahy, s účinností od 13. 7. 2008. Úplné znění ÚP Žatec, po vydání Změn č. 1, 3, 4, 5 a 6 ÚP, bylo vydáno v květnu 2019.

Zpracovatelem územního plánu města Žatec je firma Kadlec K. K. Nusle, spol. s r.o., Praha 8, Chaberská 3, projektantem Ing. arch. Daniela Binderová.

V Územním plánu jsou převzaty principy ochranných výnosů (viz výše v kap. 5.c) a podrobněji specifikovány hlavní hodnoty Žatce z urbanistického hlediska, které je třeba respektovat:

- Stavby v památkově chráněných územích, se zdůrazněním technických památek chmelařství,

- Ochrana historické siluety města včetně určujícího krajinného reliéfu okolní kulturní krajiny, kompoziční vazby a panorama města vnímané z míst panoramatických výhledů,

- Charakter dochované středověké historické struktury uliční sítě a několika historických náměstí v místech bývalých středověkých kostelů a pohřebišť,

- Technické historické památky chmelařství, pivovarnictví a souvisejících manufaktur včetně jejich komínů.

Pro uchování charakteru širšího prostředí komponenty 2 a tedy celé západní části nárazníkové zóny je důležitá *kapitola 5.1.* textové části Územního plánu s názvem „Základní koncepce uspořádání krajiny“, kde se uvádí:

„Krajina území města Žatec se skládá z několika oblastí s rozdílným charakterem:

- *Území údolní nivy řeky Ohře, s převládajícím smíšeným využitím (urbanizované plochy samot, zahrady, trvalé travní porosty, individuálně využívané plochy orné půdy, chmelnice, porosty přírodního charakteru)*

- *Území svahů podél údolí Ohře a území přítoků Ohře, s převládajícím využitím přírodním (porosty přírodního charakteru, lesy, trvalé travní porosty, vodní toky)*

- *Území plošin orných půd (převážně orná půda) v severní a jižní části správního území.*

- *Tento základní charakter krajiny zůstane zachován, smíšené území na severním břehu Ohře a část orných půd bude zmenšena na úkor ploch urbanizovaných. Do budoucna bude podporováno zvyšování podílu zeleně v krajině (větrolamy, meze, remízky apod.), stávající prvky zeleně budou zachovány.*

V krajině budou zřízeny plochy pro územní systém ekologické stability a plochy na zemědělském půdním fondu s protierozní funkcí, zvláště v plochách scelených orných půd v jižní a severní části území.

Dále mohou být zřizovány komunikace umožňující průchodnost krajinou, cyklostezky, příp. cesty pro jiné sportovně turistické využití (hipostezky, běžkařské tratě apod.).

V krajině nebudou umísťována solitérní zastavěná území mimo stávajících zastavěných území a mimo navržených zastavitelných ploch.

V krajině nebudou zřizovány plochy pro těžbu nerostů a pro rekreaci mimo ploch územním plánem vymezených.“

Program regenerace Městské památkové rezervace Žatec

Programy obnovy pro státem chráněná města s cennými urbanistickými konstrukcemi jsou základním předpokladem pro žádosti podané městy a městskými obvody o přidělení finančních prostředků Ministerstvem kultury (podrobněji viz kap. 5 f.). Město Žatec je aktivním účastníkem tohoto procesu.

1994 - atelier Vega Praha, ing. arch. Baše (základní dokument k nastartování konceptuálních prací)

2003 - Huml & Vaníček Žatec, ing. arch. Jiří Vaníček (aktualizace 1)

2010 - Huml & Vaníček Žatec, ing. arch. Jiří Vaníček (aktualizace 2)

V rámci programu je každoročně vyhlašována soutěž „Cena za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace městských památkových zón a městských památkových rezervací". Město Žatec bylo několikrát vítězem krajského kola této soutěže, naposledy v roce 2019.

Poslední dva zmiňované materiály byly podkladem pro přípravu Management Planu k této nominační dokumentaci (viz *kapitola 5.e*). Je tak udržována kontinuita názoru na hodnoty statku, což zvyšuje předvídatelnost jednání památkové péče i mezi vlastníky.

Strategický plán města Žatec

Město Žatec přistoupilo k formulaci víceletého koncepčního materiálu, který bude provazovat cíle řešené na úrovni celého spádového území.

Spolu s Územním plánem města Žatec by měl být strategický plán základním materiálem pro budoucí udržitelný rozvoj města, reagující na dosud zpracované dílčí materiály různých oborů. Je to koncepční dokument definující potřeby a zájmy města.

Aktuálně platný Plán rozvoje města (Strategický Plán) byl schválen dne 2. září 2015 Zastupitelstvem Města Žatce, usnesením č. 276/15. Navazuje na předchozí strategický dokument č. 123/08 z roku 2008.

Strategický plán vytyčuje hlavní směry rozvoje města v následujících osmi, respektive pěti letech, tedy pro období 2015-2020, s výhledem do roku 2023.

Jednou z klíčových popisovaných směrů rozvoje města je i oblast nazvaná obecně „SVĚTOVÉ DĚDICTVÍ". Jsou v ní specifikovány strategické cíle a opatření pro podporu nominace statku pro zápis na Seznam světového dědictví a udržitelnost hodnot kulturního dědictví ve městě.

Tvorby materiálu se účastnila řada odborníků, včetně většiny členů Steering Group, definovaná opatření jsou plně v souladu s opatřeními uvedenými v Management Planu. Hlavní rozvojová vize Města je formulována takto:

„Město Žatec naváže na svou historii podnikatelsky úspěšného města a využije v maximální možné míře své tradice světového centra chmelařství, svého potenciálu pro cestovní ruch a budování infrastruktury pro nové investice k dalšímu hospodářskému a sociálnímu rozvoji města, jakož i občanské společnosti."

Tímto způsobem se již v roce 2015 podařilo cíle formulované v procesu přípravy nominace pro zápis na Seznam světového dědictví zapracovat do komplexního městského strategického dokumentu.

Zatím bohužel neexistuje koncepční materiál řešící cestovní ruch. Zpracování Strategie cestovního ruchu je jedním z opatření, která v následujících letech doporučuje Management Plan.



Zadní fasáda chmelového skladu čp. 753, Kovářská ul., Žatec, 2016

5.e PLÁN SPRÁVY STATKU NEBO ZDOKUMENTOVANÝ SYSTÉM SPRÁVY S VÝKLADEM CÍLŮ SPRÁVY PRO STATEK NAVRŽENÝ NA ZÁPIS DO SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ

Česká republika má v době přeložení této nominace zapsáno na Seznamu světového dědictví již 14 statků, postupně proto využívá jak vlastní zkušenosti s jejich správou, tak i mezinárodní doporučení, vyplývající jak z Operačních směrnic k naplňování Úmluvy o světovém dědictví, včetně metodických materiálů Centra světového dědictví. Z centrální úrovně jsou proto organizovány aktivity směřující i k možnostem sdílení příkladů dobré praxe, zkvalitňování zkušeností s řízením statků světového dědictví a v neposlední řadě i organizace setkávání site managerů.

V roce 2018 byla vydána metodická publikace, která je mj. zacílena právě na zdůraznění role sita managerů a dobré porozumění významu řízení na místní úrovni. Publikace vydaná Národním památkovým ústavem znázorňuje i systém a řízení statků světového dědictví, která má v České republice ukotvenou následující strukturu. Viz tabulka níže.

Systém řízení nominovaného sériového statku Žatec a krajina žateckého chmele plně tuto strukturu respektuje a na lokální úrovni na ní plynule navazuje.

World Heritage Committee Výbor pro světové dědictví UNESCO	**State Parties to the Convention** Smluvní strany úmluvy	**World Heritage Centre** Centrum světového dědictví	**Advisory Bodies (ICOMOS, ICCN, IUCN)** Poradní ogranizace (ICOMOS, ICCN, IUCN)	
			ICOMOS Czech National Committee Český národní komitét ICOMOS	
Ministry of Foreign Affairs Ministerstvo zahraničních věcí		**Ministry of Culture** Ministerstvo kultury		**Ministry of the Environment** Ministerstvo životního prostředí
Czech Commission for UNESCO Česká komise pro UNESCO	**Permanent Delegation of the Czech Republic to UNESCO** Stálá delegace České republiky při UNESCO	**International Relations Department - Division for UNESCO and International Cooperation** Odbor mezinárodních vztahů - oddělení pro UNESCO a mezinárodní spolupráci	**Heritage Conservation Department** Odbor památkové péče	**International Relations Department** Odbor mezinárodních vztahů
Regional Offices Krajské úřady			**National Heritage Institute** Národní památkový ústav	**Nature Conservation Agency** Agentura ochrany přírody a krajiny
Municipalities with Extended Powers Obce s rozšířenou působností				
Selfgovernment on WHS level (Local Authorities and/or their associations) Samospráva na úrovni statku (města, obce a jejich sdružení)	**Steerign Group** Řídící skupina	**World Heritage Site** Statek světového dědictví	**Site Manager** Site manager	**Thematic Associations/Non-Profit Sector (UNESCO Czech Heritage)** Tematická zájmová sdružení / Neziskový sektor (České dědictví UNESCO)

Současná struktura lokálního řízení vychází ze základů ustanovených již pro původní nominaci Žatec - město chmele. Řídící skupina je proto aktivní již od roku 2013 a základní potřebná opatření pro uchování a rozvíjení hodnot chmelařského dědictví již rozpracovala řadu témat již naplňuje. V návaznosti na úpravu nominačního konceptu byla řídící skupina v letech 2018-2020 rozšířena o další zástupce.

Zastoupení důležitých aktérů odpovídá potřebám kolektivní přípravy Management Planu a sdílení odpovědností. Skupina byla proto doplněna o členy z řad chmelařů (CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec, Chmelařský Institut, s.r.o. a Svaz pěstitelů chmele) a zástupců obcí (Zálužice) a institucí (NPÚ, územní památková správa v Praze pro zámek Stekník) působících v komponentě 01. Pro budoucí péči o nominovaný statek je prioritní udržení stávající struktury řízení statku, propojující působnost samosprávy města Žatce a obce Zálužice a k tématu ochrany a rozvíjení chmelařského dědictví prostřednictvím řídící skupiny. Příprava potřebných dokumentů je již nyní koordinována Steering Group, která představuje metodický a koncepční kolektiv a pravidelně projednává potřebné dílčí kroky. Steering Group definovala cíle diskusí zaměřené na výjimečné hodnoty statku a jedná s vlastníky, jejichž nemovitosti jsou zahrnuty v rámci statku, a s dalšími zainteresovanými skupinami.

Členem Steering Group a jejím výkonným pracovníkem je a Site Manager, který vyjednává podmínky a navrhuje opatření a záměry pro realizaci ve obou komponentách v dalších zainteresovaných částech. Díky této zavedené praxi je postupně navazována spolupráce s vlastníky jednotlivých objektů, s cílem sladit jejich zájmy s potřebami na ochranu a zachování statku. Současně je vlastníkům nabídnuta poradenská a technická pomoc i při tvorbě námětů k nakládání s jejich majetkem.

Hlavním úkolem Steering Group v posledních letech bylo zejména rozdělení úkolů v procesu přípravy nominační dokumentace, dále aktivní participace na formulování obsahu Management Planu a příprava podmínek realizace jím definovaných projektů a její aktivní role při vyhledávání místních finančních zdrojů pro opravy fasád a střech všech budov v rámci nominovaného statku.

Site manager
Je to osoba s přímou odpovědností za zachování dědictví a jeho správu v místě statku. Je kontaktní osobou pro informace o hodnotách statku a koordinátorem výstupů zejišťujících zachování, prezentaci a propagaci statku včetně edukačních výstupů.

Site manager bude důležitou osobou v procesu národního monitorigu a naplňování úkolů periodického reportingu (viz též *kapitola 6.b*). Na základě svých průběžných a detailních znalostí o statku světového dědictví přispěje k úplnosti údajů dotazníku a bude se podílet se na věrohodnosti informací zejména z hlediska vysledování regionálních i globálních trendů pro statky podobného charakteru. Site manager je součástí řídící skupiny a vede ustanovené pracovní skupiny.

◉ Site manager (2013 - dosud): Jaroslav Špička, místostarosta Města Žatec.

Pracovní skupina zaměřená na chmelařské budovy a zachování kulturního dědictví v nominovaném statku:

◉ Skupina se snaží zachovat autenticitu chmelařských budov, vysvětlit důležitost tohoto konkrétního dědictví a doporučit jeho vhodné budoucí využití;

◉ Skupina vede seznam ohrožených objektů a navrhuje časový plán pro jejich obnovu ve spolupráci s vlastníky budov;

◉ Na základě seznamu ohrožených budov skupina doporučuje vhodné budovy pro zachování a restaurátorské práce podporované Regeneračním fondem Žatci, a dalšími možnostmi financování spravované členy Výboru Rozvoje a Regenerace města a zaměstnanci Městského Úřadu;

◉ Skupina funguje jako poradní orgán Site Managera a plní úkoly zadané Řídící skupinou;

◉ Skupina poskytuje vzájemnou informovanost všech zúčastněných stran v nominačním projektu s důrazem na řešení problematiky státní správy v oblasti památkové péče v navrhované oblasti;

◉ Skupina připravuje, vyvíjí a doporučuje připomínky a návrhy pro město Žatec (Management Plan), Národní památkový ústav a Ministerstvo kultury České republiky v oblasti péče o památkový fond v navrhované oblasti v souladu s použitelnou legislativou.

Pracovní skupina pro vzdělávání:

◉ Skupina zajišťuje kontakt s širším sociálním prostředím venkova a města, zejména komunikaci s různými cílovými a/nebo zájmovými skupinami;

◉ Skupina připravuje a zpracovává doporučení, či projekty, jejichž cílem je zachování chmelařských tradic města pro budoucí generace. Iniciuje další vzdělávací a osvětové činnosti k posílení místního patriotismu;

◉ Skupina funguje jako poradní orgán pro Site Managera nominovaného statku a plní úkoly zadané Steering Group.

Pracovní skupina zaměřená na propagaci nominovaného statku:

◉ Skupina zajišťuje podávání informací o nominačním procesu statku pro veřejnost ve formě příprav zpráv

pro sdělovací prostředky, propagačních materiálů a odborných akcí;

◉ Skupina každoročně připravuje harmonogram činností na podporu nominace a propagace statku, včetně finančních podnětů, a dohlíží na jeho realizaci (spolupracuje se skupinou pro vzdělávání);

◉ Skupina je odpovědná za obsah webových stránek nominovaného statku;

◉ Skupina funguje jako poradní orgán Site Managera nominovaného statku a plní úkoly zadané Steering Group.

Schéma níže ukazuje vztahy mezi všemi zúčastněnými stranami a příslušnými orgány na místní úrovni.

Management Plan

Podrobný Management Plan je připojen jako samostatná příloha této nominační dokumentace.

Management Plan je připraven jako základní nástroj pro zabezpečení efektivní ochrany navrhované výjimečné světové hodnoty statku, jeho autenticity a integrity pro období 2020-2030, vychází z jedinečných hodnot statku. Kromě rozvíjení hodnot vychází i z definovaných rizik, jež by tuto hodnotu mohly ohrozit. Důsledná postupná implementace opatření, cílů a záměrů, jež jsou detailněji popsány v návrhové části Management Planu, povede k uchování hodnot statku pro budoucí generace a současně napomůže eliminaci hrozeb, jež by se mohly v budoucnu objevit.

Management plan nejprve představuje znění výjimečné světové hodnoty statku, pro jejichž uchování a rozvíjení je primárně určen.

Analytická část Management Planu vychází z podkladů správy města a statku a popisuje aktivity plánované na území města různými subjekty. Popisuje stav nominovaného statku v roce 2020, kdy je dokončována nominační dokumentace a tato analytická část se tak stane i referenčním textem pro budoucí sledování stavu statku a úspěšnost realizace navržených opatření.

Analytická část je plně kompatibilní s hlavní částí nominační dokumentace, takže věcné skutečnosti, jako popis a historie statku v něm nejsou opakovány v detailu a uživatelům Management Planu jsou dostupná souběžně. Důležité části, které popisují aktuální fyzický stav statku a rizikové faktory, jsou však klíčovou

<table>
<tr><td colspan="2">Město Žatec</td><td colspan="3">Pracovní skupiny</td></tr>
<tr><td colspan="2">Obec Zálužice</td><td>chmelařské objekty a památková péče</td><td>propagace a prezentace</td><td>edukace</td></tr>
<tr><td colspan="5">Steering Group a Site Manager</td></tr>
<tr><td>městský úřad</td><td>orgány státní památkové péče</td><td>pěstitelé chmele</td><td>místní spolky zaměřené na chmelařské dědictví a obnovu památek</td><td>místní kulturní instituce</td></tr>
<tr><td colspan="5">Členové Steering Group reprezentující instituce a / nebo vlastníky</td></tr>
<tr><td>starostka města, starostka obce, odbory rozvoje, financování, rozpočtu, stavební, památkové péče, vzdělávání a turismu</td><td>Krajský úřad Ústeckého kraje, Národní památkový ústav</td><td>Svaz pěstitelů chmele České republiky, CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec, Chmelařský institut s.r.o.</td><td>Chmelobrana, Spolek Mederova domu, Spolek přátel žatecké synagogy, Destinační agentura Dolní Poohří</td><td>Chmelařské muzeum Žatec, Regionální muzeum K. A. Polánka, Chrám Chmele a Piva, Muzeum pivovarnictví Žatecka, zámek Stekník</td></tr>
</table>

informací pro návrhová opatření, takže tyto informace jsou v něm uvedeny ve stejném detailu jako v *kapitole 4*, s dalším upřesněním.

Souhrn silných a slabých stránek statku vysledovaných v rámci přípravy nominace, stejně jako výčet slabých stránek, deficitů a případných hrozeb, shrnuje SWOT analýza, která je nezbytným východiskem pro návrhovou část a tvoří proto logický předěl mezi analýzou a návrhem opatření.

Návrhová část Management Planu obsahuje souhrn tematických opatření, které budou využity pro detailní akční plán aktivit v krátkodobém, střednědobém a dlouhodobém horizontu. Návrhová část se zabývá dílčími kroky vedoucími k udržitelnému rozvoji dochovaných hodnot a k jejich presentaci široké veřejnosti. To se týká jak krajiny spojené s pěstováním žádaného žateckého chmele jako celku, tak do současnosti dochovaných staveb využívaných v minulosti ke zpracování, balení a expedici chmele v Žatci i s chmelem spojených objektů ve vesnicích Stekník a Trnovany.

Samotná nominace památky a případný zápis do Seznamu světového dědictví je chápána především jako prostředek pro záchranu a zachování všech částí statku, a tak je k tomuto dokumentu třeba přistupovat.

Management Plan je vypracován jako souhrnný materiál pro obě tematicky úzce související komponenty sériového statku. Dokument je souborem cílů, opatření a plánovaných konkrétních záměrů, které vycházejí z vysokého potenciálu stavebního, architektonického, ale i nehmotného dědictví Žatce a okolní chmelařské krajiny a mohou napomoci ke zvýšení společenského povědomí o zdejší bohaté historii a vytvořit dobrý rámec pro představení těchto hodnot v mezinárodním měřítku.

Nominovaný statek může dobře využít již existující základní právní a organizační rámec a rozdělení témat jednotlivých opatření do tematických skupin napomůže provádění monitoringu a kontroly přijatých závazků.

Záměrem Management Planu bylo připravit konkrétní opatření tak, aby byla vázána na stanovená kritéria.

Jako neoddělitelná součást nominační dokumentace pro zápis statku na Seznam světového dědictví představuje Management Plan základní atributy statku Žatec a krajina žateckého chmele, které definují jeho výjimečnou světovou hodnotu a popisuje faktory, které by tuto hodnotu mohly v budoucnu ohrozit a navrhuje opatření, jež jsou nutná k vyloučení rizik a zajištění uchování statku do budoucnosti.

Management Plan navazuje na vybrané teze a cíle z předchozího koncepčního materiálu zpracovaného pro nominaci „Žatec - město chmele“, které zůstávají v platnosti. Stejně tak jako původní dokument je provázán s řadou dalších koncepčních dokumentů města Žatec, jimiž byl Management Plan inspirován a které naopak budou postupně aktualizovány s přihlédnutím k tomuto dokumentu. V přípravné fázi byly v rámci širší pracovní skupiny projednány hlavní okruhy, jimiž se Management Plan má odlišovat od dosud hotových dokumentů a kde je nezbytné, aby obsahoval stejné cíle a jejich obsah rozvíjel v potřebném detailu. Od počátku byly základní principy jeho tvorby konzultovány s orgány památkové péče tak, aby definované cíle byly realistické z hlediska chráněných hodnot i vazeb na principy nakládání s kulturním dědictvím.

Město Žatec, které bude v případě zápisu statku na Seznam světového dědictví zajišťovat pozici a zázemí pro site managera, si plně uvědomuje nutnou součinnost všech klíčových subjektů na národní, regionální a místní úrovni. Management Plan proto vznikal v součinnosti se zástupci veřejnosti i subjektů, které v roce 2020 podepsaly společné Memorandum o spolupráci při přípravě nominace statku na zápis a které je v české i anglické verzi připojeno k této nominační dokumentaci. Management Plan byl v průběhu zpracování opakované konzultován s pracovní skupinou (Steering Group) a následně byl schválen městským zastupitelstvem, vrcholným orgánem Města Žatec a zastupitelstvem obce Zálužice.

Memorandum o spolupráci při ochraně, zachování a prezentaci chmelařského dědictví a památek na pěstování a zpracování chmele v Žatci a okolí

Preambule

Žatecký chmel a žatecké chmelařské dědictví, jeho kvalita a kontinuita, po dlouhá staletí ovlivňovaly stavební podobu města Žatec a měly vliv na utváření chmelařské krajiny v jeho širším okolí.

Soubor zcela unikátních chmelařských staveb, který svou koncentrací a rozsahem nemá ve světě obdoby a vzácně autentický urbanistický a architektonický celek v Žatci byl svědkem bouřlivého rozvoje chmelařského oboru v široké oblasti, která se významně zapsala do dějin chmelařství. Již v roce 2007 byl proto Žatec zařazen na Indikativní seznam ČR jako nominant pro zápis na Seznam světového dědictví.

Toto memorandum navazuje na dosavadní výsledky spolupráce, které pozitivně akceleroval předchozí dokument o spolupráci uzavřený dne 14. listopadu 2013 mezi Městem Žatec, Ministerstvem kultury, Národním památkovým ústavem, Ústeckým krajem, Chmelařstvím, družstvem Žatec a Chmelobranou.

V průběhu let 2015-2017 byla připravena nominační dokumentace s názvem Žatec - město chmele

a předložena k hodnocení. V roce 2018 Výbor světového dědictví doporučil ČR přepracování nominace, která by, kromě stavebního dědictví ve městě, obsahovala části dokládající historii pěstování chmele v okolí Žatce. Na základě návazných odborných jednání, která město Žatec v roce 2019 zorganizovalo v součinnosti s Ministerstvem kultury, Národním památkovým ústavem, CHMELAŘSTVÍ, družstvem Žatec a Chmelařským institutem, bylo potvrzeno, že kulturně historické, krajinné hodnoty zdejšího chmelařského dědictví v kombinaci s respektovanou kvalitou žateckého chmele mají vysoký potenciál pro mezinárodní uznání, pokud bude s tímto cílem připravena tematicky bohatá komplexní dokumentace.

S cílem rozšíření pojetí nominace zápis na Seznam světového dědictví ve smyslu získaných doporučení a potřeby podpory dotčených subjektů a institucí byli osloveni a ke spolupráci přizváni další partneři, kteří podporují zachování, ochranu a prezentaci území s chmelařským dědictvím.

Signatáři tohoto Memoranda si jsou vědomi světově výjimečné hodnoty, autenticity a integrity území s chmelařským dědictvím, které patří mezi významné památky Ústeckého kraje a České republiky.

Společným podpisem se níže podepsaní signatáři připojují k iniciativám Města Žatec a místních občanských iniciativ směřující k podání nominační žádosti na zápis výše uvedeného statku na Seznam světového dědictví v nejbližších letech a spolupráci při péči o zachování těchto hodnot.



Chmelobrana Žatec, hlavní organizátor každoročního jarního festivalu - Chmelfest, Kruhové nám., Žatec, 2004

Memorandum o spolupráci

při ochraně, zachování a prezentaci chmelařského dědictví a památek na pěstování a zpracování chmele v Žatci a okolí.

Partneři Memoranda:

Město Žatec

Se sídlem: náměstí Svobody 1, 438 01 Žatec

Zastoupené: Mgr. Zdeňkou Hamousovou – starostkou města

IČ: 00265781

a

Obec Zálužice

Ministerstvo kultury

Ministerstvo zemědělství

Ministerstvo pro místní rozvoj

Český národní komitét ICOMOS

Národní památkový ústav

Ústecký kraj

České vysoké učení technické v Praze - Fakulta architektury

Svaz pěstitelů chmele České republiky

CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec

Chmelařský institut s. r. o.

Chmelobrana Žatec spolek

(společně dále jen „zúčastněné strany")

uzavírají v souladu s ust. § 1746 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, toto Memorandum o spolupráci (dále jen „Memorandum")

Datum podpisu: .....

Preambule

Žatecký chmel a žatecké chmelařské dědictví, jeho kvalita a kontinuita, po dlouhá staletí ovlivňovaly stavební podobu města Žatec a měly vliv na utváření chmelařské krajiny v jeho širším okolí.

Soubor zcela unikátních chmelařských staveb, který svou koncentrací a rozsahem nemá ve světě obdoby, a vzácně autentický urbanistický a architektonický celek v Žatci byl svědkem bouřlivého rozvoje chmelařského oboru v široké oblasti, která se významně zapsala do dějin chmelařství. Již v roce 2007 byl proto Žatec zařazen na Indikativní seznam ČR jako nominant pro zápis na Seznam světového dědictví.

Toto Memorandum navazuje na dosavadní výsledky spolupráce, které pozitivně akceleroval předchozí dokument o spolupráci, uzavřený dne 14. listopadu 2013 mezi Městem Žatec, Ministerstvem kultury, Národním památkovým ústavem, Ústeckým krajem, Chmelařstvím, družstvem Žatec a Chmelobranou Žatec.

V průběhu let 2015 – 2017 byla připravena nominační dokumentace s názvem Žatec – město chmele a předložena k hodnocení. V roce 2018 Výbor světového dědictví doporučil ČR přepracování nominace, která by, kromě stavebního dědictví ve městě, obsahovala části dokládající historii pěstování chmele v okolí Žatce. Na základě návazných odborných jednání, která město Žatec v roce 2019 zorganizovalo v součinnosti s Ministerstvem kultury, Národním památkovým ústavem, Chmelařstvím, družstvem Žatec a Chmelařským institutem, bylo potvrzeno, že kulturně historické, krajinné hodnoty zdejšího chmelařského dědictví v kombinaci s respektovanou kvalitou žateckého chmele mají vysoký potenciál pro mezinárodní uznání, pokud bude s tímto cílem připravena tematicky bohatá komplexní dokumentace.

S cílem rozšíření pojetí nominace - zápis na Seznam světového dědictví ve smyslu získaných doporučení a potřeby podpory dotčených subjektů a institucí byli osloveni a ke spolupráci přizváni další partneři, kteří podporují zachování, ochranu a prezentaci území s chmelařským dědictvím.

Signatáři tohoto Memoranda si jsou vědomi světově výjimečné hodnoty, autenticity a integrity území s chmelařským dědictvím, které patří mezi významné památky Ústeckého kraje a České republiky.

Společným podpisem se níže podepsaní signatáři připojují k iniciativám Města Žatce a místních občanských iniciativ směřující k podání nominační žádosti na zápis výše uvedeného statku na Seznam světového dědictví v nejbližších letech a spolupráci při péči o zachování těchto hodnot.

I.

Popis a forma spolupráce

1. Signatáři povzbuzují spolupráci při zpracování nominační dokumentace pro žádost o zápis na Seznam světového dědictví.
2. Signatáři se připojují ke spolupráci při zpracování a pravidelné aktualizaci Management plánu a případných strategických dokumentů zaměřených na řešení společných otázek týkajících se statku navrhovaného k zápisu na Seznam světového dědictví.
3. Signatáři se připojují ke spolupráci v oblasti propagace a prezentace navrhovaného statku světového dědictví a informování veřejnosti o stavu jeho zachování a o projektech, které se ho týkají.
4. Signatáři se budou navzájem informovat o svých záměrech a projektech a budou při nich sledovat zachování výjimečných hodnot statku navrhovaného k zápisu na Seznam světového dědictví.

5. Pro naplnění Memoranda zajistí signatáři účast svých zástupců v řídící skupině odpovědné za přípravu nominační dokumentace a budoucí správy statku.
6. Zásady spolupráce zde uvedené budou uplatňovány ode dne podpisu zúčastněnými stranami.

II.
Závěrečná ustanovení

1. Memorandum je vyhotoveno ve 13 výtiscích, každý s platností originálu, z nichž každá ze zúčastněných stran Memoranda obdrží jeden výtisk.
2. Platnost Memoranda není časově omezena.
3. Deklarované cíle lze dle potřeby aktualizovat.
4. K podpisu Memoranda přistupují zúčastněné strany s veškerou vážností, svobodně a s upřímným přesvědčením, že zásadám v Memorandu obsaženým se jejich zástupci nezpronevěří.
5. Zúčastněné strany shodně prohlašují, že na jejich straně byly splněny všechny předpoklady a podmínky pro podpis Memoranda.
6. Pokud bude tato listina vyhotovena ve více jazykových verzích, budou se zúčastněné strany řídit její verzí v českém jazyce.

.....
Město Žatec

.....
Obec Zálužice

.....
Ministerstvo kultury

.....
Ministerstvo zemědělství

.....
Ministerstvo pro místní rozvoj

.....
Ústecký kraj

.....
Český národní komitét ICOMOS

.....
Národní památkový ústav

.....
České vysoké učení technické v Praze
Fakulta architektury

.....
Svaz pěstitelů chmele České republiky

.....
Chmelařství, družstvo Žatec

.....
Chmelařský institut s. r. o.

.....
Chmelobrana Žatec spolek

5.f ZDROJE A ÚROVNĚ FINANCOVÁNÍ

Zdroje financování záchrany, obnovy, dokumentace a prezentace kulturního dědictví lze pro přehlednost utřídit dle lokalizace objektu a poskytovatele dotace. V projektech realizovaných na území nominovaného statku probíhá spolufinancování z prostředků nadnárodních, národních, tzn. ze státního rozpočtu, krajských a obecních rozpočtů, prostřednictvím nadačních fondů, sponzorských darů od nejrůznějších subjektů, popřípadě zapojením veřejnosti do hromadných akcí typu dárcovských SMS nebo adopcí památky.

Vlastní zdroje
I v případě využití dotačních titulů jsou vlastní prostředky nutné pro předfinancování veškerých vzniklých výdajů. Většina výdajů je totiž proplácena zpětně po ukončení celého projektu nebo etapy projektu. Vlastní prostředky jsou také nutné na krytí spoluúčasti, tj. na minimální pevně stanovené části z celkových nákladů projektu, z nichž se vypočítává dotace. Další položkou jsou i výdaje nezpůsobilé, na které se dotace nevztahuje, ale mnohdy jsou nutné pro přípravu a dokončení realizace investičního záměru.

Zdroje z úvěrů
Úvěry vytvářejí další náklady, přesto jsou běžným způsobem financování investic. Úvěry poskytují možnost rychle získat potřebné množství likvidních prostředků na úhradu aktuálních výdajů a slouží pro překlenutí doby, než budou k dispozici zdroje vlastní nebo dotační.

Zdroje (vnější) dotační
Návrhová část Management Planu uvádí u jednotlivých opatření potenciální zdroje vnějšího financování v programovém období 2020-2030. To znamená zejména z dotačních zdrojů v naprosté většině z veřejných prostředků. Vnější zdroje financí jsou vedle zdrojů vlastních klíčové pro realizaci návrhové části Management Planu.

5.f1 DISPONIBILNÍ ZDROJE VLASTNÍ

Rozpočet obce Zálužice
(komponenta 01)
Rozpočet obce Zálužice, pod kterou spadá vesnice Stekník a část katastrálního území komponenty, je vyrovnaný. Výdajové položky směřují rovněž do zajištění péče o vzhled veřejných prostranství a veřejnou zeleň a kulturní akce.

Rozpočet Chmelařského institutu
(komponenta 01)
Na rozpočtu Chmelařské institutu se obecně významně podílí zemědělská výroba Účelového hospodářství Stekník, které v komponentě provozuje hospodaření na chmelnicích, včetně jejich údržby, a na hospodářských objektech s technickým zázemím. Z rozpočtu jsou hrazeny také aktivity související s prezentací a propagací chmelařského dědictví.

Rozpočet zámku Stekník
(komponenta 01)
Jak bylo výše uvedeno, zámek je ve správě státní příspěvkové organizace - NPÚ. Instituce hospodaří podle vlastního, zřizovatelem schváleného rozpočtu, jako jedna účetní jednotka. Z tohoto rozpočtu je pro provoz každoročně přidělen schválený rozpočet. Další finanční prostředky je možné získat z programu Ministerstva kultury ČR v rámci Správy majetku ve vlastnictví státu. V roce 2019 byla podána žádost o dotaci na projektovou dokumentaci ve výši 2,5 mil Kč.

Rozpočet města Žatec
(komponenta 02 a 01)
Management Plan ukládá realizaci většiny opatření právě Městu Žatec, proto rozpočet města hraje pro nominovaný statek klíčovou úlohu. Vesnice Trnovany (část komponenty 01) jsou součástí města Žatec.

Provozní zdroje z rozpočtu města jsou zaměřeny zejména na řízení péče o statek a též navrhované změny v systému ochrany. Město vynakládá na toto prostředky ve výši 500 tisíc Kč na rok. Další peníze vynakládá na některá opatření, které jsou financovány v režii zasahující do běžné správy agend úředníků. Investiční prostředky z rozpočtu města jsou klíčové pro realizaci navržených investičních opatření. Rozpočet města je mnohdy využíván jako spoluúčast na dotovaném projektu.

Město Žatec podporuje ze svého rozpočtu dílčí částkou několik kulturních akcí, a to např: Velikonoce na náměstí, Dětský den, Kinematograf, Farmářské trhy (4x ročně tematická slavnost), advent, masopust.

Rozpočet města Žatce na příspěvkové organizace v oblasti kultury činí: cca 18 mil. Kč ročně (Divadlo, Muzeum, Chrám Chmele a Piva, Informační centra, Dočesná, místní slavnosti chmele).

Příspěvky z rozpočtu města na drobné spolkové akce každoročně činí 350 až 400 tisíc Kč v závislosti na rozpočtu komise pro kulturu a cestovní ruch.

Fond regenerace Města Žatec
V souvislosti s prací Steering Group a znalostí místních podmínek a finančních možností vlastníků nemovitostí v chráněném území města, bylo zřejmé, že pro průběžnou motivaci obnovy staveb v rámci relativně rozsáhlé komponenty s množstvím nemovitostí je nutné vytvořit místní fond pro prosazování hodnot městské komponenty nezávislý na rozpočtu státu a/nebo regionu. Po přípravné fázi, s účinností od 1. 1. 2015, pod č. j. 116/14 byl zřízen Fond regenerace

Města Žatec. Statut fondu a zásady pro poskytování příspěvků z fondu regenerace byly aktualizovány usnesením Zastupitelstva města Žatce dne 20. 6. 2019, číslem usnesení 124/19.

Hlavním úkolem fondu je pomáhat nejjednodušším způsobem majitelům historických památkových budov s nedostatkem finančních prostředků při opravách jejich nemovitostí. Tento fond byl zřízen za účelem zachování, obnovy a zvýšení atraktivnosti všech kulturních památek v nominovaném statku. To znamená, že nejen určenému majetku kulturního dědictví, ale všem budovám, které přispívají k mimořádné celistvosti a autenticitě Žatce. Město se zavázalo každoročně poskytnout finanční prostředky minimálně v souhrnné výši 1 mil. Kč ročně žadatelům o dotaci na obnovu objektů na území městské komponenty.

Usnesením Zastupitelstva města Žatce č. 226/19 ze dne 12. 12. 2019 fond navýšen o 3 500 000,- Kč), tzn., že pro rok 2020 ve výši 4 500 000,- Kč).

Finanční prostředky jsou přerozdělovány transparentním výběrovým řízením o poskytnutí dotace. Je to velmi účinný motivační nástroj pro jiné vlastníky částí statku.
Tyto uplatňované zásady fondu jsou k dispozici na webové stránce:
https://www.mesto-zatec.cz

Program je velice hojně využíván. Mezi nejvýznamnější příklady obnov v letech 2015 až 2020 patří např.:

- Výměna střešní krytiny objektu původní známkovny chmele čp. 290 v Žatci;

- Oprava fasády Žateckého pivovaru a dalších budov, které jsou součást areálu Žateckého pivovaru, včetně výměny oken a obnově střešní krytiny;

- Výměna střešní krytiny a obnova fasády měšťanského domu čp. 148 v Žatci;

- Obnova střešních krytin na bývalých skladech chmele nám. P. Velkého, Zeyerova ul. i Chmelařské náměstí v Žatci;

- Nebo oprava fasády a střechy domu čp. 1339 v Žatci, sloužících jako penzion pro návštěvníky.

Soukromé zdroje vlastníků
Svými vlastními prostředky si vlastníci hradí prováděné opravy, údržby či investice. Zároveň však na základě spolupráce s městem je zapotřebí motivovat i soukromé vlastníky k financování společných projektů partnerské spolupráce. Mezi klíčové vlastníky patří CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec, Pivovar Žatec a další.

5.f2 REGIONÁLNÍ ZDROJE

Jako dostupné zdroje pro menší investice lze v ČR obvykle využívat dotační zdroje poskytované místními a regionálními samosprávami.

V případě Žatce a krajiny žateckého chmele, kromě výše uvedeného Fondu regenerace města Žatec, poskytuje dotace ve vztahu ke statku také Ústecký kraj. Využitelné mohou být mimořádně poskytnuté prostředky většinou na kofinancování projektů města a obcí v nominované oblasti. V předchozích letech bylo aktivnějším žadatelem, vzhledem k administrativně širší struktuře, Město Žatec.

Nově připravovaný Management Plan však již zohledňuje příležitosti a zpracovává doporučení také pro venkovskou komponentu.

Při získávání dalších dotačních titulů se jednotliví vlastníci mohou zúčastnit výběrového řízení o dotaci v následujících programech:

Program na záchranu a obnovu kulturních památek Ústeckého kraje
Cílem programu je záchrana a obnova nemovitého a movitého kulturního dědictví, nacházejícího se na území Ústeckého kraje, které je prohlášeno za kulturní památky dle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.
http://www.kr-ustecky.cz/kultura-a-pamatkova-pece/ds-99603/p1=204744

Město Žatec úspěšně žádalo a na základě dotace obnovilo následující památky:

2019
Vlastník kulturní památky měšťanského domu čp. 108 v Žatci - restaurování barokních maleb - 150 000,- Kč.

2018
Vlastník kulturní památky domu čp. 119 v Žatci - obnova domu - 300 000,- Kč.

Vlastník kulturní památky - domu čp. 108 v Žatci - Kompletní opravy stropů a podlah - 200 000,- Kč.

Vlastník domu čp. 209 v Žatci - oprava střechy, fasády a pavlače - 300 000,- Kč.

2017
Vlastník kulturní památky domu čp. 119 v Žatci - obnova domu - 100 000,- Kč.

Vlastník kulturní památky - měšťanského domu čp. 152 v Žatci - Rekonstrukce fasády - 88 000,- Kč.

Vlastníci kulturní památky domu čp. 154 v Žatci - obnova domu - 180 000,- Kč.

Program na záchranu a obnovu drobných památek dotvářejících kulturní krajinu Ústeckého kraje

Cílem programu je finanční podpora stavebních a uměleckořemeslných prací souvisejících přímo se záchranou a obnovou bezprostředně ohrožených drobných památek a architektury dotvářející kulturní krajinu Ústeckého kraje, tj. hmotného kulturního dědictví, které není prohlášeno za kulturní památku ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se například o drobnou sakrální architekturu, Boží muka, křížky, výklenkové kaple, zastavení, samostatně stojící sochy a sousoší, památky místního významu. Předmětem podpory nejsou interiérové úpravy, jelikož nesplňují poslání dotvářet kulturní krajinu Ústeckého kraje. Tento program se nevztahuje na nominovaný statek, ale může být využit na podporu menších lokálních památek v širším okolí města Žatec.

Program podpory regionální kulturní činnosti

Tento program je určen k podpoře kulturních a vzdělávacích akcí, výstav, koncertů a soutěží v uměleckých oborech, jako jsou např. divadlo, tanec, hudba, výtvarná výchova, fotografie, film, workshopy aj., které mají mezinárodní, nadregionální či regionální charakter.

Vhodným zaměřením jsou hudební, taneční, filmové, literární festivaly a přehlídky, výstavy výtvarných prací, divadelní projekty, sochařská sympozia a plenéry, publikační činnost na pomníky, kulturní akce, výročí obcí, spolků.

Důvodem podpory je rozšíření nabídky a podpora pořádání kulturních akcí, podpora subjektů zabezpečujících kulturní aktivity, reprezentace kraje v oblasti kultury, zejména postupové přehlídky a soutěže, dále podpora tradiční lidové kultury, rozvíjení tvořivosti a estetické výchovy, aktivní kulturní tvorby a zájmové umělecké tvorby, zachování a rozvoj místních tradic.

V neposlední řadě podpoření kulturních aktivit, které souvisejí s nominačním procesem kulturních statků k zápisu na Seznam světového dědictví v Ústeckém kraji.

Město Žatec ještě žádnou finanční podporu z tohoto programu nevyužilo, ale považuje ji za jeden z důležitých prostředků pro realizaci Managament Planu.

Fond Ústeckého kraje

Peněžní Fond hejtmana Ústeckého kraje byl zřízen usnesením Zastupitelstva Ústeckého kraje č. 10/18Z/2007 ze dne 28. 02. 2007 v souladu s § 5 odst. 1 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Usnesením Zastupitelstva Ústeckého kraje 20/27Z/2011 ze dne 21. 12. 2011 byl fond přejmenován na Fond Ústeckého kraje (dále jen Fond).

Účelem, pro který byl tento Fond zřízen, je snaha o zajištění finančních prostředků pro podporu projektů a akcí, u kterých není možné financování z ostatních dotačních programů Ústeckého kraje. Jedním z hlavních účelů Fondu je podpora obecně prospěšné činnosti na území Ústeckého kraje.

Čerpání finančních prostředků se řídí Zásadami pro poskytování účelových finančních prostředků z Fondu ÚK (dále jen Zásady).

Během první poloviny roku 2016 Ústecký kraj začal dlouhodobou podporu významných aktivit v této oblasti v rámci projektu s názvem „Rodinné stříbro“. V zájmu zachování kontinuity a zachování nejvýznamnějších událostí, regionálního i meziregionálního významu, kraj se podílí na vybraných kulturních aktivitách poskytnutím finanční podpory nebo spoluorganizací.

Tradiční chmelový festival „Dočesná“ v Žatci, (viz *kapitoly 2.b a 5.h.*), byl vybrán jako jeden z 26 nejvýznamnějších akcí podpořených v roce 2016, 2017, 2018 a 2019.

Komplexní a strukturovaný program regionálního financování je k dispozici na webových stránkách krajského úřadu Ústí nad Labem:
http://www.kr-ustecky.cz

5.f3 NÁRODNÍ FINANČNÍ ZDROJE VZTAHUJÍCÍ SE KE STATKU

Státní rozpočet v ČR v rámci každoročně vyhlašovaných programů pomáhá realizovat menší a střední akce. V České republice existuje ucelený systém dotačních programů na národní úrovni, určených péči o hmotné kulturní dědictví. Kromě toho existují doplňkové zdroje určené na činnost jednotlivých organizací, zájmových spolků či profesních sdružení.

MINISTERSTVO KULTURY

Program podpory pro památky světového dědictví

Neinvestiční program Podpora pro památky světového dědictví zřídilo Ministerstvo kultury ČR v roce 2008 za účelem dostát závazkům, které České republice vyplývají z přijetí Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Program rozvoje zaměřený na památky České republiky zapsané na Seznamu světového dědictví a na Indikativním seznamu ČR. V rámci zásad pro čerpání finančních prostředků z tohoto programu byly vytvořeny tři prioritní oblasti:

1. Příprava management plánů a jejich aktualizace, podpora nominační dokumentace.

2. Vědecko-výzkumné aktivity prohlubující poznání o historii a hodnotách památek.

3. Prezentace, propagace a edukace statků světového dědictví.

Městu Žatec byla v posledních letech z tohoto programu několikrát přidělena dotace, podporující aktivity spojené s chmelařským dědictvím města, a to pro následující projekty:

Rok / název projektu
2020
Úprava nominační dokumentace a její překlad do anglického jazyka, dotace: 169 tis. Kč

Průzkum a dokumentace historických krovů městských domů v Žatci - II. etapa, dotace: 116 tis. Kč

Chmelová abeceda - edukační publikace pro děti, dotace: 112 tis. Kč

Tematická mapa a interaktivní webová prezentace chmelařské krajiny okolí města Žatec a obce Zálužice - Stekník, dotace: 66 tis. Kč

2019
Z důvodů účasti v Midstream procesu včetně konzultační mise ICOMOS byly všechny aktivity směrovány na organizaci a zpracování doplňujících informací. Projekty spolufinancované z výše uvedeného programu MK byly proto plánovány na následující rok 2020.

2018
Památky pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci - reedice publikace, dotace: 159 tis. Kč

Průzkum a dokumentace historických krovů městských domů v Žatci - I. etapa, dotace: 118 tis. Kč

2017
Procházka po chmelařských objektech v Žatci - materiál pro průvodce a návštěvníky města, dotace 200 tis. Kč

Žatec - město chmele - reprezentativní kniha, dotace: 238 tis. Kč

Využití a precizace nominační dokumentace „Žatec - město chmele“ - vícejazyčné účely, dotace: 58 tis. Kč

2016
Prohloubení analýzy architektonických, historických a památkových hodnot Dreherova pivovaru v Žatci a studie pro jeho možné další využití, dotace: 68 tis. Kč

2015
Rešerše filmových dokumentů z Národního filmového archivu, priorita 2, dotace: 50 tis. Kč

2014
2. fáze Management Planu, priorita 1, Návrhová část Management Planu, dotace: 210 tis. Kč

2013
1. fáze Management Planu, priorita 1, Analytická část Management Planu, dotace: 150 tis. Kč

Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón
V tomto programu jsou poskytovány příspěvky na obnovu kulturních památek nacházejících se v nejcennějších částech historických měst prohlášených za památkové rezervace nebo památkové zóny. Finanční příspěvky mohou být z tohoto programu poskytovány pouze tehdy, pokud má příslušné město zpracovaný vlastní program regenerace a pokud se zároveň finančně podílí - společně s vlastníkem - na obnově kulturní památky.

Pro koncepční přípravu a využívání možností tohoto dotačního programu v Žatci byl připraven a aktualizován Program regenerace (viz *kapitola 5.d*). Komise pro výstavbu a regeneraci MPR je specifické grémium na místní úrovni, které zajišťuje kolektivní a transparentní postupy při určování priorit péče o památkové území a rozdělování příspěvků. Komise je jmenována Radou města Žatec. Městská komponenta je plošně chráněna v celém rozsahu, proto Město Žatec aktivně dlouhodobě čerpá finanční prostředky z tohoto programu na obnovu památek. Následuje přehled posledních let:

2019
celkové náklady 2,1 mil. Kč, dotace: 769 tis. Kč

2018
celkové náklady 2,7 mil. Kč, dotace: 590 tis. Kč

2017
celkové náklady 2,8 mil. Kč, dotace: 1 154 tis. Kč

2016
celkové náklady 2,2 mil. Kč, dotace: 815 tis. Kč

2015
celkové náklady 1,5 mil. Kč, dotace: 710 tis. Kč

2014
celkové náklady 2,7 mil. Kč, dotace: 605 tis. Kč

2013
celkové náklady 2,3 mil. Kč, dotace 695 tis. Kč

2012
celkové náklady 2,6 mil. Kč, dotace 800 tis. Kč

2011
celkové náklady 2,0 mil. Kč, dotace 300 tis. Kč

Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny
Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny, je v rámci komplexní péče

o památkový fond v České republice určen na podporu obnovy a zachování nemovitých kulturních památek, zejména památek lidové architektury, jakými jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky, boží muka, ale i ve prospěch obnovy a zachování venkovských kostelů, zámečků, tvrzí, technických děl, soch a pomníků, zahrad apod., které se nacházejí na území vesnických památkových rezervací a zón a krajinných památkových zón.

Tento program je vhodný pro aktuálně připravovanou (rok 2020) venkovskou komponentu 01, neboť má/bude míst status jako krajinná památková zóna Žatecká chmelařská krajina. Součástí komponenty se nachází vesnická památková zóna Stekník (viz *kapitola 5.b*). Management Plan již obsahuje souhrn doporučení k čerpání z tohoto programu na následující roky.

Program záchrany architektonického dědictví
Z tohoto programu jsou poskytovány příspěvky na obnovu kulturních památek, které jsou nejcennější součástí architektonického dědictví, například hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely, konkrétně na práce směřující k záchraně kulturní památky nebo k záchraně těch jejích částí, které tvoří podstatu kulturní památky.

Město Žatec, od roku 1998 (kdy byla obdržena dotace 400 tis. Kč na dům čp. 518) žádnou další finanční podporu z tohoto programu v rámci území města nevyužilo, ale považuje ji za jeden z důležitých prostředků pro budoucí realizaci Management Planu. V předchozích letech však byly čerpány dotace pro obnovu kulturních památek v okolí Žatce.

Havarijní program
Z tohoto programu poskytuje Ministerstvo kultury příspěvky na záchranu a zachování nemovitých kulturních památek bezprostředně ohrožených ve své památkové podstatě, zejména v důsledku dlouhodobě v minulosti zanedbané údržby, statických poruch nosných konstrukcí, živelných událostí a vlivů povětrnosti.

Město Žatec ještě žádnou finanční podporu z tohoto programu nevyužilo, ale považuje ji za jeden z důležitých prostředků pro realizaci Management Planu. Program je ale úspěšně využíván dalšími vlastníky nemovitých kulturních památek nacházejících se na sledovaném území, včetně staveb v nárazníkové zóně, např.:

2018
NČp. 171 Žatec - statické zajištění, 300 000,- Kč.
Evangelický kostel v Žatci - oprava věžiček, 480 000,- Kč.

2017
Evangelický kostel v Žatci - oprava hlavní věže, 600 000,- Kč.

Program restaurování movitých kulturních památek
Prostřednictvím tohoto programu jsou poskytovány příspěvky na obnovu (restaurování) movitých kulturních památek, zejména významných děl výtvarných umění nebo uměleckořemeslných prací umístěných v budovách zpřístupněných veřejnosti pro kulturní, výchovně vzdělávací nebo náboženské účely, např. například obrazy a sochy v kostelech. Program může být považován za jeden ze zdrojů pro realizaci Management Planu, pro specifické části interiérů historických budov.

Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností
Obecní úřady obcí s rozšířenou působností jsou prvoinstančními orgány pro výkon státní správy na úseku památkové péče pro kulturní památky. Tento dotační program umožňuje Ministerstvu kultury alokovat příspěvek ze státního rozpočtu na zachování a obnovu kulturní památky prostřednictvím obecního úřadu obce s rozšířenou působností tak, aby byla naplněna účinnější péče o ten segment památkového fondu, kde to efektivně a účelně neumožňují jiné programy Ministerstva kultury.

Program může být dočasně považován za jeden ze zdrojů pro realizaci Management Planu, pro dílčí kulturní památky obou komponent.

Program Kulturní aktivity v památkové péči
Program umožňuje finančně podporovat veřejně prospěšné projekty předložené spolky, popř. dalšími subjekty, jejichž činnost napomáhá ochraně nemovitého a movitého památkového fondu v ČR a k nejširší popularizaci péče o něj.

Program podpora záchranných archeologických výzkumů
Byl založen společným opatřením ministerstev kultury a financí jako jeden z nástrojů plnění mezinárodních závazků České republiky podle Úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy na podporu záchranných archeologických výzkumů prováděných příspěvkovými organizacemi zřizovanými Ministerstvem kultury, pokud jsou oprávněny k této činnosti.

Přestože bylo území nominovaného statku v Žatci předmětem archeologických výzkumů a několika výkopů již v průběhu několika posledních desetiletí, tento program může být považován za jeden ze zdrojů pro realizaci Management Planu, zejména v konkrétních případech stavební činnosti týkající se nezastavěných ploch.

Podpora výzkumné činnosti
Program na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity na léta 2016-2022 (NAKI II)
Program na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity na léta 2016 až 2022 (NAKI II) byl schválen usnesením vlády č. 11 ze dne 2. ledna 2014. Celkové výdaje za dobu trvání Programu v letech 2016 až 2022 se předpokládají ve výši cca 2 857 mil. Kč.

Podpora ze státního rozpočtu bude poskytována až ve výši 100 % způsobilých nákladů projektu.

Uchazečem, resp. příjemcem podpory z Programu, i dalším účastníkem projektu mohou být výlučně výzkumné organizace. Na základě úspěšné žádosti v roce 2015, regionální pracoviště Národního památkového ústavu v Ústí nad Labem zahájila výzkumný projekt s názvem „Dokumentace historických staveb užívaných pro zpracování chmele“, který probíhal v období 2016-2020.

Hlavním cílem projektu je provést základní dokumentaci historických staveb, především různých druhů staveb sloužících pro zpracování chmele a které představují důležitou součást urbanistické struktury obcí a kulturní krajiny. Průzkumem stavebního fondu a archivních pramenů budou sledovány změny v technologii zpracování chmele. Na základě těchto informací bude vytvořena speciální mapa a databáze fungující na platformě systému IISPP / GIS z NPÚ a rovněž i metodika věnující se využití těchto dnes běžně dostupných zařízení pro základní dokumentaci staveb v terénu. Výsledky výzkumu budou využity také prostřednictvím vzdělávacích a propagačních aktivit zaměřených na dědictví spojené se zpracováním chmele v Žatci a Žatecké chmelařské oblasti.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ
K zabezpečení cílů Strategie regionálního rozvoje České republiky slouží kromě programů spolufinancovaných ze zdrojů Evropské unie také programová podpora financovaná z národních zdrojů, kromě těch programů, které jsou spolufinancovány z prostředků Evropské unie. Mezi dotační tituly s celorepublikovým rozsahem patří:

Národní program podpory cestovního ruchu
Hlavním cílem Národního programu podpory cestovního ruchu je vytvořit nástroj, který efektivním způsobem přispěje k podpoře sociálního cestovního ruchu. Jedná se o systémovou dotaci ze státního rozpočtu poskytovanou podnikatelským subjektům a od roku 2015 i obcím na vymezené aktivity podporující sociální cestovní ruch.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) je akreditovanou platební agenturou - zprostředkovatelem finanční podpory národních zdrojů i zdrojů z Evropské unie. Program rozvoje venkova (PRV), který čerpá finanční prostředky z EAFRD, nahradil Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP) a Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ). V rámci Společné zemědělské politiky se v EU uplatňují tři zásady - společný trh pro zemědělské produkty při společných cenách, zvýhodnění produkce ze zemí Unie na úkor vnější konkurence a finanční solidarita - financování ze společného fondu, do něhož všichni přispívají. Pilířem poskytovaných finančních podpor jsou přímé platby vyplácené zjednodušeným systémem, tj. na hektar obhospodařované plochy.

Velké možnosti pro zemědělství představuje Program rozvoje venkova (PRV), který byl spuštěn v roce 2007. Stejně nezanedbatelnou finanční pomocí jsou pak rovněž tržní opatření Společné organizace trhu, které řeší výkyvy poptávky a nabídky na trhu a zabezpečují zemědělským podnikatelům větší jistotu a lepší stabilitu v podnikání. Management Plan ve svých opatřeních a doporučeních zohledňuje možnosti čerpání rovněž z tohoto programu.

5.f4 ZDROJE Z EU

ČR přijala na národní úrovni takové principy využití prostředků EU, s jejichž pomocí může co nejlépe naplňovat i závazky plynoucí z Úmluvy o ochraně světového dědictví.

Na větší a významnější projekty díky finančním alokacím bylo v programovém období 2014-2020 možné čerpat prostředky ze strukturálních fondů, především ERDF. V této souvislosti jsou ve vztahu k navrhovaným opatřením klíčové tyto prioritní oblasti navržených operačních programů. Programy pro programové období 2014-2020 byly vymezeny usnesením vlády ČR č. 867 ze dne 28. listopadu 2012.

Pro využití v rámci nominace a jeho udržitelnosti byly vytipovány následující programy:

Operační program podnikání a inovace pro konkurenceschopnost
Specifický cíl 2.3: Zvýšit využitelnost infrastruktury pro podnikání. Základní informace najdete zde - *http://www.czechinvest.org/en/operational-programme-entrepreneurship-and-innovations-for-competitiveness*

V předchozím programovém období 2007-2013 uskutečnilo město Žatec v dotačním programu ROP NUTS II Severozápad projekt Chrám Chmele a Piva. V letech 2009-2011 došlo k rekonstrukci historických komunikací v blízkosti Chmelařského muzea, vybudování objektu rozhledny, minipivovaru s restaurací, revitalizaci renesanční sladovny, revitalizaci historického skladu a balírny chmele. Celkové náklady činily cca 252 mil. Kč, dotace byla přiznána ve výši 211 mil. Kč.

Na projekt **Marketing cestovního ruchu - Žatecká chmelařská oblast - Chrám chmele a Piva** s realizací v letech 2014 a 2015 byla získána dotace ze strukturálního fondu ERDF v celkové výši 777 161 tis. s celkovými náklady 1 173 tis. Kč.

Integrovaný regionální operační program (IROP)
Specifický cíl 3.1: Zefektivnění prezentace, posílení ochrany a rozvoje kulturního dědictví. Cílem je podpora projektů zaměřených na revitalizaci a zatraktivnění památek zapsaných na Seznam světového dědictví UNESCO, památek zařazených na Indikativní seznam světového dědictví UNESCO v kategorii kulturní dědictví, národních kulturních památek k 1. lednu 2014 a památek evidovaných v Indikativním seznamu národních kulturních památek k 1. lednu 2014. Oprávněnými žadateli v této výzvě jsou vlastníci památek nebo subjekty s právem hospodaření (podle zápisu v katastru nemovitostí) kromě fyzických osob nepodnikajících. Alokace této výzvy z Evropského fondu pro regionální rozvoj činí 3 mld. Kč.

V březnu 2016 Město Žatec požádalo v rámci tohoto programu o financování projektu Revitalizace památky čp. 52 v Žatci - Městská knihovna.

Integrovaný regionální operační program - 13. výzva
a ve 2. polovině roku 2016 požádalo o financování projektu:
Revitalizace památky čp. 1 v Žatci - Radnice města Žatec.
IROP - 52. výzva.

Další projekty aktuálně realizované v rámci IROP:
Záchrana památky čp. 85 - Muzeum pivovarnictví Žatecka
Žadatel: Žatecký pivovar, spol. s r. o.; IROP - 13. výzva.

Skutečná záchrana nemovité kulturní památky čp. 102 - Mederova domu v Žatci
Žadatel: Spolek Mederova domu; IROP - 52. výzva

Rekonstrukce synagogy a rabínského domu v Žatci
Žadatel: vlastník památky; IROP - 52. výzva.

Operační program Životní prostředí:
Specifický cíl 4.4 - Zlepšit kvalitu prostředí v sídlech.

Program spolupráce SN-CZ 2014-2020 (Svobodný stát Sasko - Česká republika) - Tematický cíl 6, Investiční priorita C Zachování, ochrana, propagace a rozvoj přírodního a kulturního dědictví, Opatření: Investice do zachování a ochrany a podpory rozvoje kulturního a přírodního dědictví a uměleckých objektů a kulturních projektů a ostatní veřejná zeleň.

5.f5 FINANČNÍ ZDROJE Z NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ

Vstřícný postoj k financování kulturních a drobných památek projevují v České republice různé nadacea nadační fondy. Na území Ústeckého kraje je tak možné čerpat finanční prostředky v řádu desítek až stovek tisíc korun na obnovu kulturního dědictví - na opomíjené památky prostřednictvím Nadace Občanského fóra *http://www.nadaceof.cz/.*

Ochrana kulturních, uměleckých a církevních památek, tradic a přírodního a životního prostředí je cílem Purkyňovy nadace
http://www.purknadace.cz/.

Nadace Via umožňuje záchranu drobných památek místního významu z prostředků Fondu kulturního dědictví
http://www.nadacevia.cz/cz/.

Výsadba nové zeleně původních druhů dřevin a jejich odrůd v podobě alejí a stromořadí je jednou z priorit grantů Nadace ČEZ
www.nadacecez.cz/cs/vyhlasovana-grantova-rizeni.html.



Detail uchycení a podpory stropních trámů ve chmelovém skladu
čp. 1950, nám. Prokopa Velkého, Žatec, 2016

5.g ZDROJE SPECIALIZOVANÝCH ODBORNOSTÍ A ŠKOLENÍ V ODBORNOSTECH PAMÁTKOVÉ PÉČE A SPRÁVY

Správní rozhodnutí v rámci památkové péče pro obě komponenty vydávají pracovníci Městského úřadu Žatec, oddělení památkové péče - viz *kapitola 5.d*). Všichni pracovníci, kteří zpracovávají podklady pro rozhodování orgánů státní správy nebo tato rozhodnutí vydávají, mají příslušné vysokoškolské vzdělání.

Kompetence jednotlivých výkonných orgánů a odborných organizací i vlastníků jsou uvedeny v *kapitole 5.d*.

Odborná stanoviska ke způsobům oprav a konzervace jednotlivých památkových objektů v Žatci připravují kvalifikovaní pracovníci Národního památkového ústavu. (viz *kapitola 5.c*) To se týká také jakékoli stavební činnosti na území plošně chráněné rezervace a zóny širšího okolí, v rozsahu celé nárazníkové zóny (viz citace v *kapitole 5.d*).

Národní památkový ústav dlouhodobě organizuje studium památkové péče, a to jak pro osoby s ukončeným středoškolským vzděláním, tak od roku 2002 i jednoleté doplňkové studium památkové péče pro osoby s vysokoškolským vzděláním. Studium je součástí programu celoživotního vzdělávání. Účastní se ho jak začínající pracovníci všech pracovišť NPÚ, tak zájemci z řad firem, které se věnují projektování či realizaci obnovy kulturních památek. Na přednáškách se podílejí zkušení pracovníci Národního památkového ústavu a další externí odborníci z Ministerstva kultury a dalších organizací.

Národní památkový ústav se také zaměřuje na výchovu dětí, mladých lidí, učitelů a konkrétních řemeslníků. NPÚ také pořádá tematické kurzy opravářských a restaurátorských technik. Mnohostranný a stále se vyvíjející projekt nazvaný „Památky nás baví“ je prezentován na těchto konkrétních webových stránkách: *http://www.pamatkynasbavi.cz/o-projektu.*

Výsledky jsou prezentovány na výstavách a konferencích. Řada zveřejněných metodických principů zaměřených na různé cílové skupiny je k dispozici zde:
http://www.pamatkynasbavi.cz/metodiky

Národní památkový ústav (NHI) a jeho předchůdci připravili řadu publikací, včetně metodických materiálů. Většina z nich je k dispozici v e-shopu (https://www.npu.cz/e-shop) nebo zdarma ke stažení na svých webových stránkách. Systém e-shopu umožňuje najít pod klíčovým slovem „metodiky“ ve filtru. Úplný přehled metodických textů od 80. let s odkazy na ty, které jsou k dispozici online, naleznete zde:
http://wiki.npu.cz/index.php/Edice_Odborn%C3%A9_a_metodick%C3%A9_publikace

Řada metodických materiálů z produkce NPÚ se týká i krajinného, stavebního a architektonického dědictví a bude využívána i pro nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele.

Národní památkový ústav má ve své organizační struktuře i několik specializovaných metodických center. Tato centra poskytují prostor pro koncentrovaný výzkum určitého tématu a zároveň zázemí umožňující prezentovat poznatky z výzkumu a předávat je dalším odborníkům i veřejnosti nejčastěji formou výstav, přednášek či workshopů. Svou metodickou působností se zabývají rovněž tématy, která lze v péči o nominovaný statek do budoucna využívat.

Ministerstvo vnitra, prostřednictvím své příspěvkové organizace Institut pro veřejnou správu Praha pravidelně organizuje pro pracovníky úřadů všech stupňů vzdělávání, zaměřené na nejrůznější aspekty jejich působnosti. Odborný kurs je proto organizován i z oblasti památkové péče a správy sbírek muzejní povahy již déle než 15 let. I do těchto přednáškových cyklů jsou jako lektoři zapojeni zkušení pracovníci Národního památkového ústavu a další externí odborníci z Ministerstva kultury a dalších organizací. Podobná školení jsou pro úředníky organizována v oblasti stavebního práva a územního plánování.

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Ústecký kraj
Na katedře historie Filosofické fakulty UJEP v krajském městě, Ústí nad Labem, je realizován studijní program Historické vědy, který ve svých bakalářských, navazujících magisterských i doktorských oborech vychovává nejen historiky a učitele historie, ale též specialisty pro oblast památkové péče a archivnictví.

V tomto studijním programu má FF oprávnění konat též habilitační řízení. Tato fakulta také organizuje v českém vysokoškolském systému unikátní obor Dokumentace památek (v bakalářském stupni), který předává studentům teoretické znalosti i praktické dovednosti v oblasti dokumentace kulturních památek, zejm. prostřednictvím moderních technologií. Z hlediska regionálního poslání FF je významný obor Kulturně-historická regionalistika (v Bc. i Mgr. stupni), jehož absolventi specializovaní pro oblast archivnictví či památkové péče nacházejí uplatnění v širokém spektru státních, samosprávných i veřejných institucí. V tomto oboru univerzity působí Centrum pro dokumentaci a digitalizaci kulturního dědictví (CDDKD), které aktivně spolupracuje s Fakultou životního prostředí UJEP a propojuje humanitně orientovaný výzkum s obory technickými a přírodovědnými, zejm. v oblasti geoinformatiky. Zaměřuje se na využití nejnovějších technologií v dokumentaci památek, dokumentaci a digitalizaci historických pramenů.

Fakulta architektury Českého vysokého učení technického v Praze (FA ČVUT), Fakulta dlouhodobě rozvíjí obory změřené na historickou architekturu, její teorii, dějiny a praktickou přípravu absolventů k projektování v historickém prostředí. Fakulta rovněž dlouhodobě spolupracuje s městem Žatec,

Ústav památkové péče v rámci FA ČVUT.
Činnost ústavu je zaměřen na výuku památkové péče jak v poloze teoretické disciplíny, tak jako praktické činnosti směřující k poznání, ochraně a obnově památek se zvláštním zřetelem ke stavebnímu dědictví. Pozornost je věnována též citlivému vstupu soudobé architektury do historického prostředí. Příprava architektů pro odpovědné zacházení s historickými stavbami se rozvíjí v několika základních rovinách. Jde zejména o porozumění roli kulturního dědictví v současném životě a vytváření předpokladů pro kompetentní identifikaci hodnot historických staveb. Studium dále rozvíjí znalosti historických materiálů a konstrukcí, odpovídajících postupů obnovy a zejména tradičních konstrukcí a technologií. Stávající zaměstnanci ústavu jsou úzce propojeni s Národním výborem ICOMOS, takže mezinárodní zásady týkající se kulturního dědictví jsou velmi pečlivě aplikovány v rámci vzdělávacího procesu.

V roce 2020 se ústav zapojil do projektu interaktivní mapy s názvem: Tematická mapa a interaktivní webová prezentace nominovaného území Žatec a krajina žateckého chmele.

Mapa graficky zobrazuje vymezení celkového zájmového území městské komponenty města Žatec a venkovské komponenty žatecké chmelařské krajiny v okolí Zálužic, Stekníku a Trnovan včetně navržené společné nárazníkové zóny.

Součástí mapy je grafické zakreslení navržené krajinné památkové zóny v okolí Stekníku, vymezení památkové rezervace Stekník a památkové rezervace a zóny města Žatec, grafické vyznačení vybraných hlavních i podružných památkově chráněných a dalších důležitých objektů a areálů, přírodních a krajinných prvků a významných lokalit, turistických cílů, tras, dopravních uzlů, koridorů atp. Mapa je doprovázena grafickou legendou a souborem fotografií vybraných objektů, souborů i panoramatických záběrů chmelařské krajiny, umístěných po obvodu mapy včetně stručných popisků. Tematická mapa je vytvořena za prvé v podobě fixního plakátu určeného jak pro prohlížení, tak pro velkoformátový či maloformátový tisk, tak za druhé ve formě webová aplikace umožňující její interaktivní prohlížení vcelku až k detailům jednotlivých lokalit, s možností webového provázání s další textovou, grafickou či další dokumentací. Tematická mapa v podobě velkého plakátu, skládaného letáku či brožury a interaktivní aplikace je určena pro potřebu názorné a přehledné prezentace nominovaného území pro odbornou i širokou veřejnost.

Tento ústav také v posledních letech organizoval několik studentských prací k tématu možného využití historických staveb v Žatci včetně veřejné prezentace formou workshopu a výstavy. Další řešené projekty v současné době prázdná historická sýpka ve Stekníku nebo sušárna v Trnovanech. Tímto způsobem se projekty ve spojení se chmelařským dědictvím nominovaného statku dostanou do širší pozornosti veřejnosti.



Podkroví právovárečného domu se zaznamenanými počty žoků chmele na trámu, čp. 7, ul. Obránců míru, Žatec, 2020

5.h ZAŘÍZENÍ PRO NÁVŠTĚVNÍKY A JEJICH STATISTIKA

Vzhledem k povaze sériového statku a jeho rozdělení na venkovskou a městskou část se většina zařízení pro návštěvníky soustřeďuje především do města Žatec.

Komponenta 01 je svou povahou určena především pro cyklo turismus a pěší turistiku. Doposud největším lákadlem je zámek Stekník.

Problematiku budoucí turistické infrastruktury komponenty 01 se budou zabývat opatření v rámci Managent planu.

Spojení Žatce s chmelem je široce známé, zejména vlivem každoročních sezónních aktivit, které jsou reflektovány i v celostátních médiích.

V návaznosti na historický vývoj regionu patří mezi nejvýznamnější akce s dlouholetou tradicí zejména jarní Chmelfest a podzimní Dočesná, tedy aktivity přímo spjaté s oslavou sezónních období pěstování chmele a s pivovarnictvím. Na tyto akce se opakovaně sjíždějí návštěvníci ze širokého okolí i vzdálenějších míst. Akce jsou oblíbené mezi zástupci různých věkových a společenských skupin občanů, včetně mladé generace a jsou tradičně spojeny s prezentací tradic a také s hudebními slavnostmi.

Dočesná má přitom historicky doloženou tradici již z 19. století (viz *kapitola 2.b*).

5.h1 TURISTICKÉ CÍLE A SLUŽBY A SPECIFICKÁ ZAŘÍZENÍ A ATRAKTIVITY SPOJENÉ S CHMELAŘSKOU TRADICÍ

KOMPONENTA 01 - ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA

Chmelnice, které se rozprostírají kolem vesnice Stekník, nesou častokrát mnohem větší poselství, než se by se mohlo běžnému návštěvníkovi zdát. Prostřednictvím účelového hospodářství jsou propojeny s výzkumnou základnou Chmelařského institutu s.r.o. v Žatci. K žádaným pokusům se řadí ověřování účinnosti nových přípravků na ochranu rostlin (zejména proti peronospoře, mšici a svilušce chmelové), šlechtění nových odrůd chmele (k dispozici je světová kolekce genetických zdrojů chmele), zkoušení inovativních přístupů v obdělávání chmelnic včetně využití závlah či analýza multispektrálních dat získaných z přeletů bezpilotně řízených letadélek nad chmelnicemi. Málo se ví o smluvním výzkumu, který si zadávají renomované pivovary např. z Japonska.

Chmelnice účelového hospodářství a jeho vlastní zázemí (česačky, sušárny) jsou výchozím bodem pro četné exkurze z řad odborné a laické veřejnosti nejen z tuzemska, nýbrž i ze zahraničí. V Žatci a okolí se nacházejí sídla nejvýznamnějších obchodníků s chmelem, kteří sem své obchodní partnery, pivovary, rádi doprovázejí. Synergický efekt ukázkové farmy přispívá k šíření osvěty o chmelové rostlině a celkově k udržitelnému rozvoji komodity.

Chmelařský institut a jeho účelové hospodářství slouží nejen pro potřeby českých pěstitelů chmele, ale instituce se angažuje i na mezinárodní chmelové scéně. Pravidelně se účastní či se stává hostitelem národních a mezinárodních konferencí v rámci Mezinárodního sdružení pěstitelů chmele (I. H. G. C.) a sympózií pod hlavičkou International Society for Horticultural Science (International Humulus Symposium). Domácí konference jsou věnovány ochraně, agrotechnice a ekonomice chmele. Výzkum na sebe nabaluje i různorodé vzdělávací činnosti v podobě školení strojníků česaček a sušáren, školení v bezpečném zacházení s přípravky na ochranu rostlin, nezanedbatelný je počet uskutečněných exkurzí, stáží, praxí.

Atraktivita místa je žádoucí zejména pro nerezidenty, návštěvníky, kteří chmel na vlastní oči nikdy neviděli. Dá se říct, že míst, kde by hlavní silnici lemovaly z obou stran chmelnicové konstrukce, je poskrovnu. Chmelové panoráma je pro cyklisty, projíždějící cyklostezkou, nebo pro všechny zájemce směřujícími na zámek, více než pompézní. Pamatováno je též na pěší, pro které je vybudována odpočinková chmelová stezka s doprovodným výkladem k této plodině a místní historii.

Zámek Stekník je zatím hlavním turistickým centrem chmelové oblasti. Na svém webu se prezentuje jako „Stekník v moři chmelnic“ s leteckými snímky, které toto dokládají.
https://www.zamek-steknik.cz/cs/o-zamku/steknik-v-mori-chmelnic

V současnosti zámek nabízí návštěvníkům celkem 4 prohlídkové okruhy: dva s průvodcem a dva samostatné. Zámek v průběhu návštěvnické sezóny, od dubna do října také pořádá pro návštěvníky celou řadou kulturních akcí, některé z nich mají každoroční povahu. Důležité jsou i speciální prohlídky s výkladem o postupu restaurování na zámku jsou i stálé a putovní výstavy. Zámek poskytuje i možnost uspořádání svatebního obřadu v kapli a zámecké zahradě s výhledem na krajinu s chmelnicemi.

Expertní tým firmy SYNGENTA během chmelového workshopu, Stekník, 2019





Sklizeň chmele, Stekník, 2019

Chmelová stezka

Chmelová stezka umožňuje návštěvníkovi této komponenty zajímavou procházku s možností pochopit celý proces růstu chmele a celoročně umožňuje porozumění jeho specifikám. Byla vybudována v roce 2019 v odborné spolupráci mezi Chmelařským institutem s.r.o. a zámkem Stekník. Cílem dvou pěších okruhů je přiblížit chmel a jeho historii. Celá stezka má detailní webovou prezentaci v českém, anglickém a německém jazyce, kde jsou anotace i podrobné textypři každé zastávce. Autoři stezky připravili informace ve dvou tematických liniích:

Chmelová stezka, jejíž zastavení nesou tyto názvy:
1. Jiné klima, jiný chmel
2. Jak chmel šplhá
3. Sexuální život chmele
4. U chmelu doma - lužní krajina Ohře
5. Chmelnice v krajině
6. Chmel jako chemická továrna
7. Spolu a chutně: soužití chmele a lidí
8. Chmel a pivo, nerozluční spojenci

Historická stezka, která obsahuje tyto okruhy informací:
1. Historie obce Stekník
2. Osobnosti spjaté se Stekníkem
3. Historie zámku
4. Poutní místo Stekník
5. Československé opevnění.

https://cestouchmele.chizatec.cz/



Slavnostní otevření naučné stezky „Cesta chmele“, Stekník, 2019

Management Plan počítá do dalších let s doplněním těchto informací s využitím nominační dokumentace i s postupným doplňováním dalších služeb pro návštěvníky.

KOMPONENTA 02 - ŽATEC

Na území komponenty 02 jsou k dispozici informační centra. V rámci statku a širšího okolí je zřízen turisticko-informační systém. Zahrnuje v současnosti již tři vycházkové okruhy mapující vnitřní i odlehlejší část města, které jsou vedeny po hlavních místech nominovaného statku a jsou zaměřeny na všechny významné chmelařské památky v daných trasách.

Mimo hlavní památky, spojené s dědictvím zpracování chmele, je v Žatci řada kulturních zařízení, která doplňují nabídku během dne i roku a zajišťují bohaté kulturní vyžití a doplní spektrum zážitků. Nabídka odpovídá velikosti města a jeho územní působnosti, zároveň naplňuje očekávání a potřeby cílových skupin.

Kulturní akce (spolu)pořádané městem dotvářejí bohatou a pestrou nabídku kulturně-společenského vyžití obyvatel i návštěvníků regionu. Besedy s umělci, výstavy, koncerty, tematické i sportovní akce tak úspěšně napomáhají ke zvyšování pocitu sounáležitosti obyvatel s městem i regionem.

„Nejmenší chmelnička na světě“

V severní části městské komponenty při Náměstí Svobody stojí místní rarita - nejmenší chmelnička na světě. Nachází se ve stavební proluce, v místech v minulosti zaniklého kostela Sv. Kříže, jehož budovu v daném místě v průběhu staletí nahrazovaly různé objekty i pomníky. Nejmladším byl od roku 1930 bronzový lev - památník obětem I. světové války, který byl v roce 1942 zničen v důsledku tehdejšího sběru barevných kovů pro válečné účely.

Od roku 1967, tedy více než půl století, se na této ploše o rozměrech 70 m^2 pěstuje chmel na tradiční drátěné konstrukci typu „žatecká drátěnka“. Po několika desítkách let své existence chmelnice uvnitř živého města je tato plocha pokládána za svébytnou součást jeho obrazu, chmel je zde pečlivě ošetřován podle všech sezónních potřeb této plodiny a názorně představuje obyvatelům i návštěvníkům města celý cyklus růstu chmele na chmelnicích, které jsou pro tuto oblast tak charakteristické.

Chmelnička při náměstí Svobody, v blízkosti historické radnice je proto i zcela symbolickým místem, kde se odehrávají akce konané v rámci tradičních chmelařských slavností, a to jak jarní Chmelfest při zahájení sezóny, tak Dočesná, kdy jsou z konstrukce strženy jedny z posledních chmelových rostlin a tato akce vymezuje celou vícedenní slavnost.

„Nejmenší chmelnice na světě“, v pozadí synagoga, nám. Svobody, Žatec, 2016



Chrám Chmele a Piva CZ
Chrám chmele a piva v Žatci představuje návštěvnické a interpretační centrum, ležící ve výhodné pozici při jižním okraji statku (viz též *kapitola 2.a*). Vybudování centra Městem Žatec v letech 2009 až 2012 citlivou adaptací areálu historických chmelařských skladů bylo největší investiční akcí města v novodobé historii. Tematické zaměření na unikátní chmelařské tradice pěstování a obchodování s chmelem v žateckém regionu dokládá prioritu města, jehož vedení (i přes dílčí personální změny) udržuje jednotný pohled na zcela specifické hodnoty města. Je zaměřen na všechny věkové kategorie turistů. Byl koncepčně připraven tak, že tvoří ucelený komplex vhodný pro celodenní návštěvu rodinného charakteru a je otevřen po celý rok. Další informace obsahují i webové stránky ve více jazykových verzích, které jsou postupně doplňovány:
http://chchp.cz/cz/chram-chmele-a-piva/chram-chmele-a-piva

Návštěvnické centrum Chrám chmele a piva zahrnuje následující části:
Chmelový maják je ve skutečnosti rozhledna, která umožňuje pozorování města a regionu z několika výškových úrovní. Věž obsahuje unikátní výtah s 3D projekcí shrnující zajímavé informace vztahující se k historii Žatce a historii chmele.

Na vrcholu věže se nachází vyhlídková plošina s rozhledem na celý statek a širší žatecký region, včetně krajinného rámce města. V koruně Chmelového majáku jsou též umístěna světla, která oznamují aktuální slavnostní události v Žatci.

Labyrint je edukativní a zábavný segment areálu, který je situován v budově historického skladu chmele a využívá jeho dochovaných dispozic a autentických detailů pro přiblížení funkce takového objektu. Je přístupný lávkou z Chmelového majáku a doplňuje informace získané v jeho programu.

Erbovní síň je velký sál v přízemí, který formou mapové prezentace, řady autentických předmětů a znaků měst a vesnic, spojených s pěstováním chmele, připomíná bohatou historii rodů pěstitelů a obchodníků s chmelem.



Návštěvníci Heraldické síně, Chrám Chmele a Piva, nám. Prokopa Velkého 1950, Žatec, 2016

Chmelový orloj, osazený v exteriéru nad vchodem do dvora je světovým unikátem. Portál chmelového orloje představuje alegorii chmelařského roku, byl navržen pro Žatec v úzké součinnosti s odbornými partnery a stal se oblíbeným cílem místních i návštěvníků.

Restaurace a minipivovar U Orloje, nabízí logické pokračování prohlídky celého komplexu. Pivo se zde vaří před zraky návštěvníků, prostor restaurace je v autentickém prostoru skladu s pečlivě konzervovanou dřevěnou nosnou konstrukcí a množstvím stylových prvků. Názorně jsou vystaveny ingredience potřebné pro chutné a zdravé pivo. Řádně uleželé pivo se čepuje přímo ze zásobních tanků pivovaru. Objekt obsahuje i zázemí pro pracovní jednání nebo workshopy, nejednou byl již využit i pro tematické konference.

Dětská zahrada s kavárnou a dětskou hernou, venkovní i vnitřní, jsou součástí restaurace.

Klášterní zahrada, o celkové ploše přes 8 500 m^2, nabízí zajímavé prvky - velký relaxační prostor s dětským hřištěm, fontány, voliéry s ptactvem, výběh pro drobné zvířectvo a bylinkovou zahradu, místo pro kulturní vystoupení a zahrnuje několik dalších atraktivních detailů. Zahrada se nachází poblíž Chmelového majáku a je otevřená denně od 9:00-20:00, v zimní sezóně od 10:00-16:00.

V rámci zahrady stojí bývalý **Kapucínský klášter,** v jehož prostorách by mělo vzniknout komunitní a kulturní centrum. Zde by měly do budoucna probíhat různé kulturní události a akce, konat se výstavy (mj. ty, které ponesou ideu zachování kulturního dědictví - výstava řemesel a předmětů + žatecké nářečí), svou činnost zde budou provozovat zájmové skupiny, komunity i sociální služby.

Galerie Sladovna, v Masarykově ulici je unikátní autentickou budovou, která byla dle průzkumu postavena v letech 1573-1574. Sloužila jako obecní sladovna do 70 let 18. století, kdy byl sladovnický provoz v domě po dvou staletích ukončen. V roce 2010 došlo k celkové stavební obnově v rámci velké akce zaměřené na obnovu kulturního dědictví Žatce. Památka díky své společenské funkci, aktivitám pro různé věkové skupiny a zpřístupnění všech částí umožňuje nejširší seznámení s objektem. V přízemí obsahuje informační kancelář s prodejem specifických suvenýrů a veřejný internet s on-line informacemi o Žatci. Zájemce o film zaujme trvalá expozice „Žatec ve filmu“ s krátkými ukázkami filmů natáčených v Žatci. Na ni navazuje malé televizní studio pro děti, které si mohou vyzkoušet moderátorské a herecké schopnosti před zapnutou kamerou.

V původním hvozdu sladovny jsou prezentovány archeologické nálezy z celé realizace projektu Chrám Chmele a Piva. V patře sladovny je Galerie moderního umění a přednáškový sál. Budova je vydatně užívána k aktivitám připravených pro různé věkové skupiny osob. V přízemí se také nachází velký model celé komponenty 02 s přehledem všech struktur spojených se zpracováním chmele.



Účastníci setkání Chmelových rytířů, Kapucínská zahrada, Žatec, 2019

Žáci Základní školy při návštěvě Chmelařského muzea, Žatec, 2015



Chmelařské muzeum
Chmelařské Muzeum v Žatci je největší odbornou expozicí svého druhu na světě. Je situované v několika autentických vzájemně spojených historických objektech jižní části komponenty.

Na ploše 4 000 m² představuje vývoj chmelařství od raného středověku do současnosti. Kromě zajímavých sbírek muzea se návštěvníci mohou seznámit s vlastním objektem, který je technickou památkou a příkladem industriální účelové architektury z konce 19. století. Areál obsahuje mnoho autentických detailů a technologických součástí a velmi názorně přibližuje proces pěstování, sklízení chmelových hlávek v minulosti i po zavádění mechanizace, sušení a zpracování chmele včetně skladování a označování před expedicí pro obchodní účely. Expozici doplňuje sbírka dobových fotografií a písemných dokladů o pěstování chmele a o vaření piva. Prezentováno je zde rovněž autentické nářadí, mechanizační prostředky a historické stroje související s pěstováním a zpracováním chmele, formy jeho balení a přípravy k expedici do vzdálených destinací a související návaznosti na výrobu piva. Muzeum zároveň nabízí i četné informace o významných osobnostech, které v Žatci založily tradici šlechtění, rozvíjely znalosti ke zpracování chmele a na něž navazuje činnost současné generace pěstitelů chmele i působnosti Chmelařského institutu.
http://www.chmelarskemuzeum.cz.

Příprava cizojazyčné verze webové prezentace je součástí Management Planu.

Žatecký pivovar
Žatecký pivovar spol. s r.o. leží v severním konci městské komponenty. Pokračuje v tradici vaření piva v původním místě od svého založení na konci 18. století. Pivovar v současnosti nabízí návštěvníkům tři druhy prohlídek, během kterých se seznámí s historií pivovaru a procesem výroby piva. S ohledem na velký zájem o proces vaření piva, jako hlavního produktu s nezastupitelným využitím chmele, rozšířilo vedení Žateckého pivovaru informace v prohlídkových okruzích také o zpracování chmele.
http://www.zateckypivovar.cz/cs/

Muzeum pivovarství Žatecka
Žatecký pivovar spol. s r.o. je vlastníkem kulturní památky, historického měšťanského domu čp. 85 v Žatci. Dům se nachází na rohu Žižkova náměstí a Horovy ulice, tedy v samotném sousedství pivovaru. Dům čp. 85 je postaven na místě původního středověkého domu s využitím původního sklepa s kamenným gotickým portálem.

V roce 2016 využil pivovar výzvu Ministerstva pro místní rozvoj a podal žádost o podporu z programu IROP určenou k revitalizaci vybraných památek. Ministerstvo pro místní rozvoj rozhodlo o přidělení dotace ve výši 85 % rozpočtovaných nákladů. S využitím vlastním zdrojů a této dotace byl dům celkově zrekonstruován, včetně zrestaurování sklepení i jeho kamenného portálu. Následně byla do interiéru zrekonstruované památky instalována expozice pivovarnictví Žatecka.

Expozice muzea zaujme návštěvníky svým moderním a osobitým provedením, kde kvantita je nahrazena kvalitou

a malý prostor muzea je zastíněn velkými zážitky. Interiér a expozice muzea návštěvníka naplní zážitky a zároveň ho namotivuje k následné prohlídce Žateckého pivovaru. Muzeum bylo pro veřejnost otevřeno v srpnu 2020.
http://www.zateckypivovar.cz/muzeum

Muzeum Homolupulů
Husitská bašta je jediná stojící bašta městského opevnění z doby před rokem 1463. Na nejstarším vyobrazení Žatce z počátku 17. století jsou na západní straně města vidět další dvě mohutné bašty. Po roce 1836 sloužila tato stavba obytným účelům. Roku 1946 se zčásti zřítila a byla nově dostavěna.

Od roku 2003 je zde recesistické Muzeum Homolupulů, které je v duchu svého názvu koncipováno jako tematicky ucelená prezentace osudů fiktivního starověkého chmelařského národa. Exponáty přibližují jejich život a specifickou smyšlenou chmelovou kulturu. S muzeem je spojena dlouholetá činnost skupiny místních obyvatel Žatce, kteří svou činností vytrvale propagují chmelařské tradice a a jejichž kolektiv patřil i k iniciátorům nominaci chmelařského dědictví žateckého regionu na Seznam světového dědictví. Spolek v průběhu desetiletí své činnosti rozvinul celý systém svébytné působnosti včetně uniforem, praporů a dalších symbolů spojených s chmelem a působí pod názvem Chmelobrana (HopsGuard). Prezentace spolku obohacuje veškeré pravidelné či jednotlivé aktivity ve městě, zejména takové, které souvisejí s kulturními akcemi připomínajícími zdejší chmelařské tradice a dědictví. Více o muzeu a působnosti Chmelobrany zde: *http://chmelobrana.cz*



Budova Muzea pivovarnictví Žatecka, čp. 85, Žižkovo nám., Žatec, 2020

Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci
Muzeum je zřizováno Městem Žatec a je regionálně zaměřeno na oblast středního Poohří (Žatecko, Podbořansko). Nese jméno učitele a vlastivědného pracovníka původního Českého menšinového muzea, založeného v roce 1925, Karla Aloise Polánka. Leží v docházkové vzdálenosti od území komponenty a svým obsahem rozšiřuje informace i na obecnější témata regionu. Pro návštěvníky jsou připraveny stálé expozice Pravěk středního Poohří, Urbanistika a vývoj města Žatec. Z hlediska tématu Žatec a krajina žateckého chmele je v muzeu velmi významná sbírka nazvaná „Kabinet chmelových známek“, která prezentuje dlouhou historii označování chmele pro obchodní účely. Sbírka a expozice „Žatecký stroj času“ je interaktivní expozice historických fotografií Žatce, které dobře dokumentují rozhodné období rozkvětu zpracování chmele, obchodování a vzniku jedinečných staveb Pražského předměstí. Celoroční program doplňují výstavy, vernisáže a přednášky.
http://www.muzeumzatec.cz/hlavni-budova.html

Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci má přímo na území statku doplňkovou trvalou expozici v objektu známém jako **Křížova vila**. Neorenesanční vila Dr. Kříže nese jméno svého posledního soukromého majitele, okresního soudního rady JUDr. Wiléma Kříže. Vila sama je skvělým příkladem architektury s dochovanými původními interiéry a prezentuje podobu obytného objektu vyšší společenské vrstvy v době vrcholné prosperityměsta. Je přístupná návštěvníkům celoročně, nachází se v těsné blízkosti jednoho z hlavních chmelařských stavebních souborů. Návštěvníci si mohou vybrat mezi prohlídkou samotné budovy nebo návštěvou některé příležitostné výstavy, koncertu či přednášky v jejích historických prostorách či přilehlé zahradě. Ve velkém sále probíhají také svatební obřady.
http://www.muzeumzatec.cz/krizova-vila.html

Další budovou Regionálního muzea K. A. Polánka v Žatci je **Stará papírna**. Tato původně tovární hala byla k papírenskému závodu Moritze Lüdersdorfa přistavěna v roce 1909 podle návrhu Josefa Salomona.

V letech 2014-2015 prošla část bývalých papíren rozsáhlou funkční konverzí v rámci projektu Záchrana objektu bývalých papíren a vybudování depozitářů muzea v jejich části, č. CZ.1.09/1.2.00/63.01047. Obnova byla financována z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Prostory někdejší slavné kartonážky začaly od 12. listopadu 2015 sloužit Regionálnímu muzeu K. A. Polánka v Žatci jako depozitář. Své místo zde našla stálá expozice „Z historie žateckého průmyslu“ i dlouhodobá výstava o rekonstrukci objektu papíren, podobně jako pamětní desky

upomínající na památník o zrušení roboty na Žatecku nebo články z bývalého řetězového mostu přes řeku Ohři. Budova poskytuje rovněž prostor pro pořádání kulturních a vzdělávacích akcí.
http://www.muzeumzatec.cz/

Městská radnice a věž
Historická radnice Žatce dodnes slouží svému staletému účelu a dominuje náměstí Svobody. Věž radnice, postavená v roce 1362, je 47 metrů vysoká a je také používána jako populární rozhledna s pěkným výhledem na město a krajinu širokého okolí.

Židovská synagoga Žatec
Synagoga v Žatci, ev. č. 2407, spolu s bývalým rabínským domem čp. 200 stojí v severní části města v Dlouhé ulici čp. 2407 nedaleko Chelčického náměstí. Jde o druhou největší synagogu v Čechách. Pro svou vynikající akustiku je příležitostně využívána ke koncertům. V současné době probíhá celková oprava budovy synagogy a přilehlého rabinátu, díky dotační podpoře z programu IROP. Ze synagogy vznikne multifunkční kulturní prostor, v sousedním rabinátu se počítá se vznikem muzea zaměřeného na historii a specifika židovské komunity na Žatecku.
www.synagoga-zatec.cz

Městské divadlo Žatec
Žatecké divadlo bylo slavnostně uvedena do provozu v roce 1849 a je tak starší než Národní divadlo v Praze, Budova v pozdně klasicistním slohu je jedním z prvních provinčních divadel v českých zemích. Pozoruhodná opona z roku 1948 je dílem akademického malíře Oskara Brázdy. Návštěvníci mohou pravidelně shlédnout různá činoherní představení, koncerty i výstavy obrazů. Management zajišťuje provoz divadla samého, digitálního kina a letního kina. Divadlo je organizátorem tradiční a hlavní žatecké chmelařské akce pod názvem „Slavnosti chmele a piva - Dočesná“.
http://www.divadlozatec.cz/

5.h2 TRADIČNÍ CHMELAŘSKÉ AKCE

KOMPONENTA 01 - ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA
Chmelařský den
Nejvýznamnější každoročně pořádanou akcí je Chmelařský den. Chmelařský den na Stekníku a na jeho chmelnicích je tradičně (od 50.let 20. století) pořádán na konci první dekády měsíce srpna. Odborná část zahrnuje informace o stavu vegetace a odhadech sklizně jak v České republice, tak zahraničí. Velmi důležitou částí dne je prohlídka porostů jednotlivých odrůd s popisem pracovních operací a termínů, ve kterých proběhly s důrazem na ochranu proti škůdcům a chorobám. Tohoto odborného setkání se účastní pěstitelé chmele z celé České republiky, náměstci a ředitelé odborů z Ministerstva zemědělství České republiky, zástupci Ústředního kontrolního

Městské divadlo bylo vystavěno v revolučním roce 1848, Dvořákova ul. 27, Žatec, 2016



a zkušebního ústavu zemědělského nebo třeba vyslanci ostatních profesních zemědělských svazů a komor, přítomna jsou tištěná, rozhlasová a televizní média, prezentují se firmy s mechanizací a subjekty poskytující služby, poradenství pro obor chmelařství.

Sv. Vavřinec
Ke kulturnímu fenoménu českého chmelařství je nutné zařadit oslavy svátku patrona chmele svatého Vavřince. Podle dostupných informací neslaví tento svátek žádné jiná chmelařská země. Dne 10.srpna, na který svátek sv. Vavřince připadá, se čeští pěstitelé scházejí k neformální diskusi před sklizní chmele. Tento den je zakázáno vstupovat do chmelnic, protože zde sv. Vavřinec přihazuje chmel a nesmí být rušen, aby úroda byla dobrá. Tradičně se v tento den setkávali chmelaři v rámci jedné vesnice a v posledních 20 letech se tento svátek stal setkáním chmelařů v rámci chmelařské oblasti, kde se každý rok střídá hostitel (pěstitel chmele) této chmelařské slavnosti.

KOMPONENTA 02 - ŽATEC

Chmelfest

Chmelfest je jarní veselice, která je spojena se zahájením jarních prací ve chmelnici. Každoročně jej pořádá spolek Chmelobrana Žatec, Žatecký pivovar a místní spolky za podpory Města Žatec a regionálních chmelařských firem. V průběhu této akce, která obsahuje i prvky tematické recese, se žehná nadcházející úrodě chmele a symbolicky se naráží obří sud s Májovým ležákem u chmelničky na žateckém náměstí Svobody.
http://www.chmelfest.cz/

Slavnosti chmele a piva - Dočesná

Tvrdá práce ve chmelnici symbolicky pro hospodáře končí v září slavnostním dočesáním posledního štoku z chmelnice. Takovým oslavám se říká Dočesná, podle slova „dočesat“, „ukončit česání“ (dříve také: Hopfenerntefest, Hopfenpflücker nebo Hopfenkranzfest).

V Žatci má tato oslava písemně i obrazově prokázanou historii více než 180 let, od r. 1833. Na rozdíl od mnichovského Oktoberfestu spojeného zejména s konzumací piva, je při Dočesné kladen důraz především na chmel jako takový a poslední chmel z chmelnic je součástí aktivit celé slavnosti a výzdoby města. Součástí slavností jsou logicky také prezentace druhů piva a regionálních produktů.

Nositeli chmelařských tradic na Žatecku jsou především místní spolky, kulturní instituce a obce. K tradicím slavnosti patří soutěž v česání chmele, tanec s korbelem na hlavě a také volba Chmelové královny nebo Chmelového krále. Součástí chmelařských oslav byly vždy recese, zábava a dobré pivo z místního Žateckého chmele. Tradice Dočesných jsou na farmách a v obcích bez přerušení dodržovány dodnes.
www.docesna.cz

Ani krize a opatření vyvolaná světovou pandemií nemoci COVID-19 nepřerušila hlavní chmelařskou událost v září 2020. Na základě výzvy Města Žatec vznikla iniciativa nazvaná „Dočesná jinak“. Město podpořilo finanční částkou místní veřejnost a místní organizátory kulturních akcí, kteří zajistili menší oslavující kulturní a tradiční akce v průběhu několika dní. Podařilo se tak udržet tradici oslav v novém skromnějším, ale zdravotně bezpečnějším pojetí.

5.h3 TURISTICKÉ SLUŽBY A INFORMAČNÍ SYSTÉM STATKU

KOMPONENTA 01 - ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA

Turistické informační služby v současnosti zajišťuje zámek Stekník, který je v oblasti hlavním návštěvnickým cílem.

KOMPONENTA 02 - ŽATEC

Kromě informačních cedulek standardní povahy jako v jiných historických městech, instalovaných na sloupech v rámci města, jsou prohlídkové trasy v Žatci doplněny informacemi na litinových tabulkách, osazených přímo na významných historických objektech. Tabulky s texty v českém, německém a anglickém jazyce jsou provázány s brožurami s mapkami a texty v českém, německém a anglickém jazyce. V Chrámu chmele a piva, Chmelařském muzeu a Muzeu Homolupulů jsou pro návštěvníky připravené audioprůvodce v českém, německém, anglickém a ruském jazyce, které je provedou prostory.

Turistické informační centrum (TIC) Žatec

Infocentrum se nachází v historickém domě na náměstí Svobody, hned vedle chmelničky. Je celoročně přístupné, s bohatým vybavením informačními materiály, přístupem na internet, odpočinkovou zónou, kde si návštěvníci mohou v klidu prohlédnout materiály a naplánovat svoji návštěvu města.

Kromě standardních služeb nabízí také informace o systému vycházkových tras městem, knihy, mapy, suvenýry sestavení programu pro skupiny, zprostředkování průvodcovských služeb, přehled ubytování, stravování, volnočasových aktivit a kulturních a sportovních akcí. Infocentrum též zajišťuje prohlídku radniční věže.

Pracovníci centra TIC hovoří anglicky, německy a španělsky.
http://www.infozatec.cz

Destinační agentura Dolní Poohří

V Žatci má své sídlo také příspěvková organizace Ústeckého kraje pro turismus nazvaná Destinační agentura Dolní Poohří. Činnost agentury je zaměřena na podporu cestovního ruchu a regionálního rozvoje oblasti Dolního Poohří. Internetové stránky jsou doplněny i interaktivní mapou, integrující informace o službách a atraktivitách a umožňují rychlou orientaci jak v rámci statku, tak v jeho širokém okolí. Kancelář agentury sídlí v prostorách Chmelařského muzea.
http://www.dolnipoohri.eu/, www.dolnipoohri.cz

5.h4 STATISTIKY NÁVŠTĚVNÍKŮ

Řadě návštěvníků Žatce stačí individuální prohlídky města, jehož stavební bohatství umožňuje dobré poznání jeho specifik. Návštěvnické statistiky pro tuto kapitolu jsou proto založeny pouze na přehledu evidovaných počtů prodaných vstupenek do některých objektů. Ze statistiky návštěvnosti je zřejmá vzrůstající tendence a zájem o chmelařské dědictví a rovněž i o zámek Stekník, jehož nově zrestaurované a opravené prostory byly veřejnosti zpřístupněny v roce 2015.

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Chrám Chmele a Piva	4 826	7 236	12 367	15 876	20 314	20 754	19 736	17 401	18 481	20 643
z toho Infocentrum - radnice	3 362	2 651	3 020	6 218	4 586	8 750	9 067	8 336	9 431	10 408
Regionální muzeum	6 587	10 100	8 202	11 436	13 547	13 245	14 893	13 697	16 932	16 516
Chmelařské muzeum	3 538	8 268	5 281	3 373	3 415	3 633	4 238	6 035	5 828	4 822
Žatecký pivovar	771	757	1 105	1 048	1 035	978	1 286	2 018	1 745	1 626
Muzeum Homolupulů	711	642	685	856	952	882	960	995	1 058	1 020
Zámek Stekník	-	-	-	1 502	4 000	6 417	12 488	10 972	12 079	15 766

5.h5 DOPRAVNÍ DOSTUPNOST STATKU

KOMPONENTA 01 - ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA

Dostupnost centra komponenty 01 možná několika variantami: cesta autobusem, přímý spoj z Loun i Žatce (zastávka přímo u Obce Stekník, 130 metrů od zámku) nebo spojem do obce Trnovany u Žatce (trasa autobusu z Loun do Žatce a zpět), odtud příjemnou procházkou asi 1,5 km k zámku, silnicí mezi chmelnicemi. Dále je možné podniknout cestu vlakem a pěšky: asi 3-4 km po silnici anebo chmelnicí s výstupem na stanici Lišany u Žatce, nebo Dolejší Hůrky, poté pěšky procházkou směr Hradiště asi 2 km a 1 km z Hradiště do Stekníka směr Žatec. Cesta autem: 6 km od Žatce směr Louny (silnice 1. třídy č. 225) 8 km od Postoloprt směr Žatec, 12 km z Loun směr Žatec (silnice 1. třídy č. 225).

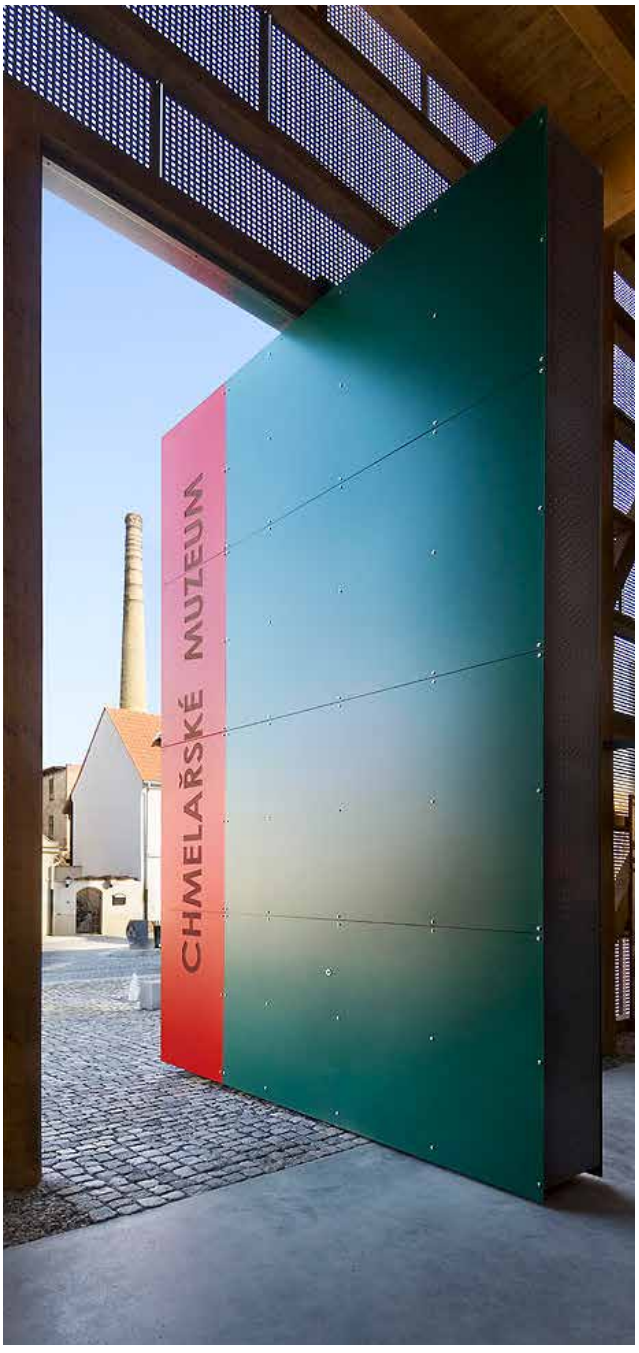

Vstup do Chmelařského muzea, nám. Prokopa Velkého 1952, Žatec, 2016

KOMPONENTA 02 - ŽATEC

Město Žatec má výbornou dopravní dostupnost. Leží blízko tranzitního uzlu propojujícího Ústecký kraj s Plzní. Pro silniční dopravu je významná silnice I. třídy č. I/27, Plzeň - Most. Praha i přechody do Spolkové republiky Německo jsou velmi snadno dostupné základní sítí silnic. Železniční síť představuje také výhodné propojení města Žatce s významnými městy ČR, např. trať č. 160 Žatec - Plzeň, trať č. 123 Žatec-západ - Most, č. 124 Lužná u Rakovníka - Chomutov. Město Žatec se nachází asi 80 km od hlavního města Prahy a od krajského města Plzeň. Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Litoměřice a saský Chemnitz v Německu jsou další větší, běžně známé a atraktivní destinace ve vzdálenosti 100 km. Výhodou je řada přímých spojů mezi Žatcem a Prahou každý den, doba dojezdu autobusem je díky nevelkému počtu zastávek zhruba 1 a půl hodiny. Hlavní mezinárodní letiště ČR Václava Havla leží při hlavní rychlostní silnici západně od Prahy, směrem k Žatci. Návštěvník, který využije půjčovnu vozů na letišti, se dostane do Žatce během cca 50 minut.

5.h6 UBYTOVÁNÍ A RESTAURACE V RÁMCI STATKU

KOMPONENTA 01 - ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA

V současné době komponenta 01 nedisponuje ubytovací a restaurační kapacitou. Management Plan obsahuje řadu opatření, která by pro ni v budoucnu postupně měla zajistit podmínky.

KOMPONENTA 02 - ŽATEC

Ačkoliv Žatec patří k menším městům, obliba tradičních chmelařských aktivit dala vzniknout řadě ubytovacích a stravovacích zařízení. Z tohoto hlediska je Žatec na návštěvníky již nyní dobře připraven. Nejvýznamnějšími ubytovateli jsou hotely Zlatý lev, Hotel Černý orel, Hotel U Hada a hotel Zlatý anděl, které splňují očekávaný komfort ubytovaných. Jejich prosperita souvisí se zmíněným Chrámem chmele a piva. Další ubytovatelé mají menší kapacity. V případě úspěchu nominace je možné, s ohledem na řadu nevyužitých objektů, předpokládat vznik dalších zařízení tohoto typu jak v území statku, tak blízkém okolí (viz Management Plan).

NÁZEV/WEBOVÉ STRÁNKY	ADRESA	KAPACITA LŮŽEK
Hotel Zlatý lev *www.zlaty-lev.cz*	Oblouková 228, 438 01 Žatec	54
Hotel Zlatý anděl *www.hotelandelzatec.cz*	Náměstí Svobody, 438 01 Žatec	50
Hotel U Hada *www.zatec-hotel.cz*	Náměstí Svobody 155, 438 01 Žatec	37
Hotel Černý Orel *www.hotelzatec.cz*	Kruhové náměstí 233, 438 01 Žatec	75
Hotel Kapitán *www.hotel-kapitan.cz*	Náměstí Svobody 119, 438 01 Žatec	16
Penzion U divadla *www.penzionudivadlaseznam.webmium.com*	Dvořákova 32, 438 01 Žatec	14
Penzion U parku *www.penzionuparku.com*	Chmelařské náměstí 1339, 438 01 Žatec	20
Penzion Na Kruháku *www.ubytovani-zatec.wz.cz*	Kruhové náměstí 1924, 438 01 Žatec	10
Penzion Černý rytíř *www.ubytovanizatec.cz*	Oblouková 170, 438 01 Žatec	20
Penzion Aranka *www.aranka.cz*	Francouzská 1398, 438 01 Žatec	20
Penzion Kára *www.penzion-kara.eu*	Nerudovo náměstí 1494, 438 01 Žatec	22
Ubytovna TJ Sever *www.tjseverzatec.cz*	Plzeňská 2787, 438 01 Žatec	65
Minihotel V Zahradě	Lva Tolstého 871, 438 01 Žatec	10
Holiday Centrum *www.holidaycentrum.cz/cs/penzion-ubytovani*	Vikletice 7, 438 01 Chbany	45
Golf hotel Bitozeves *www.golfbitozeves.cz/hotel*	Bitozeves 12, 440 01 Louny	27
Hotel V Údolí Zlatého potoka *www.hotelblsany.cz*	Náměstí 17, 439 88 Blšany	33

Zdroj: http://cs.zatec-thum.eu/turistika/ubytovani/

NÁZEV	ADRESA	WEBOVÉ STRÁNKY
Restaurace a minipivovar U Orloje	Náměstí Prokopa Velkého 1951, 438 01 Žatec	*www.chchp.cz/restaurace-u-orloje-zatec*
Mlsná koza	Dvořákova 22, 438 01 Žatec	*www.mlsna-koza.cz*
U Zlatého beránka	Hošťálkovo náměstí 138, 438 01 Žatec	*www.u-zlateho-beranka.webnode.cz*
El Toro Steak House	Náměstí Prokopa Velkého, 438 01 Žatec	*www.eltorozatec.cz*
Restaurace U Medvěda	Oblouková 222, 438 01 Žatec	*www.umedvedazatec.cz*
Pizzeria Panamera	Nákladní 359, 438 01 Žatec	*www.pizzeriapanamera.cz*
Ristorante Nautico a Strop GIN Bar Žatec	Kruhové Náměstí 233, 438 01 Žatec	*www.restauracenautico-zatec.cz*
Jaipur - Indická restaurace	Hotel Zlatý Lev, Oblouková 228, 438 01 Žatec	*www.jaipur-zatec.cz*
Caffe Vin	Jakubská 274, 438 01 Žatec	*https://www.facebook.com/CaffeVin/*
Cukrárna Květa	Třída Obránců míru 6, 438 01 Žatec	*Neexistují*
Ramon Cafè	Třída Obránců míru 8, 438 01 Žatec	*www.kofio.cz/kavarna/ramon-cafe/9725*
Kavárna S Duší	Náměstí Svobody 53, 438 01 Žatec	*https://www.facebook.com/kavarnasdusi https://www.kamarad-lorm.cz/*
Hospůdka U nás	Fügnerova 259, 438 01 Žatec	*www.restauracezatec.webmium.com*
Pivní bar Hříbek	Volyňských Čechů 836, 438 01 Žatec	*www.pivnibarzatec.cz*
Restaurace Čáp	Příkrá 819, 438 01 Žatec	*www.taure.cz*
Restaurace Moskva	Podměstí 2126, 438 01 Žatec	*www.moskvazatec.cz*
Restaurace Ostrov	Svatováclavská 1040, 438 01 Žatec	*https://www.facebook.com/Ostrov-100168541725222*
Restaurace Švejk	U Oharky 229, 438 01 Žatec	*www.restaurace-svejk.cz*
Cihelna Sport Relax Club	Černobýla 3076, 438 01 Žatec	*www.cihelnaclub.cz*
Bar Forbes	Ostrov 2219, 438 01 Žatec	*Neexistují*
Barbar	Bratří Čapků 2801, 438 01 Žatec	*www.barbarzatec.cz*
Zdroj: http://cs.zatec-thum.eu/turistika/restaurace/		

5.h7 KONFERENČNÍ ZAŘÍZENÍ V RÁMCI STATKU

Vzhledem k povaze statku a jeho komponenty 02, která je centrem oblasti se všechna konferenční zařízení nachází v městské komponentě.

K přednáškám je možno využít moderně vybavený přednáškový sál v Galerii Sladovna v Masarykově ulici s kapacitou 60 míst.

Vhodným místem pro konference je nově zřízený výstavní a přednáškový sál s kapacitou 100 míst v rámci budovy Staré papírny - současného depozitáře Regionálního muzea v ulici Volyňských Čechů, v pěší vzdálenosti od návštěvnického centra (více k budově v *kapitole 5.h.1.*).

Chmelařský institut (v nárazníkové zóně, západně od komponenty 02) disponuje velkým konferenčním sálem o kapacitě 200 míst, který je využíván pro semináře, konference a oborové akce v působnosti institutu, spojené například i s degustací druhů piva a prohlídkou šlechtitelského zázemí.

5.h8 SPORTOVNÍ PŘÍLEŽITOSTI V RÁMCI STATKU

KOMPONENTA 01 - ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA
Venkovská komponenta 01 svou povahou neobsahuje žádná sportoviště a ani se s nimi nepočítá. Díky povaze krajiny nabízí vyžití především pěší turistické a cyklistické.

Obě komponenty propojují dvě dálkové cyklostezky:

Hlavní je Cyklostezka Kadaň - Žatec - Louny, úsek č. 4 systému stezek podél Ohře

K této dálkové trase byl v roce 2013 vystavěn připojovací úsek o délce 1.2 km v těsném sousedství moderního areálu žateckého koupaliště a sportoviště s in-line dráhou.

Cyklotrasa pokračuje centrem Žatce až k areálu Chrám Chmele a Piva s vyhlídkovou věží, Chmelovým orlojem, pivnicí U Orloje, Klášterní zahradou a Chmelařským muzeem. Trasa pokračuje východním směrem ke komponentě 01, přes Trnovany, Stekník a Hradiště a pak pokračuje do města Louny.

Pro vnitřní části Žatce intravilán města je zpracována projektová dokumentace na vybudování cyklostezky a in-line dráhy v celkové délce 7 km, včetně napojení na druhý břeh Ohře s koncentrací sportovních areálu.

Cyklotrasa Žatec - Thum (Sasko), úsek č. 6
Tato cykloturistická trasa vede z Náměstí Svobody v centru Žatce východním směrem přes vesnice Stekník, Skupice až do Března u Postoloprt. Trasa měří již 18 kilometrů a napojuje Žatec i s cyklotrasou č. 3034 Postoloprty - Chomutov.
http://www.cykloohre.cz/

KOMPONENTA 02 - ŽATEC
Městská komponenta disponuje širší nabídkou aktivit pro volný čas. Pro vícedenní návštěvu Žatce jsou nad rámec cílů spojených s chmelařským dědictvím k dispozici početná další zařízení, v pěší vzdálenosti nominovaného statku, které jim umožní strávit čas ve městě příjemným způsobem. V oblasti rozvoje infrastruktury sportovních a volnočasových zařízení bylo v minulých letech hojně využito dotačních titulů spolufinancovaných z evropských i národních zdrojů. Infrastruktura tak doznala výrazné modernizace i celkového rozšíření nabídky.

Významnou proměnou prošel zejména areál veřejných sportovišť městského koupaliště, kde byly vybudovány multifunkční plochy pro tenis, volejbal, kopanou, in-line bruslení či minigolf. V blízkosti koupaliště je v provozu nový 1,2 km dlouhý úsek asfaltové cyklostezky, který navazuje na koupaliště a sportoviště s in-line dráhou. Úsek je součástí krajské páteřní cyklostezky č. 6 Ohře (4. etapa Kadaň - Žatec - Louny). Všechna uvedená zařízení jsou mimo území statku, ale v dostupné vzdálenosti v rámci nárazníkové zóny; jejich aktivity nominované území nijak nezatěžují.

K těmto zařízením patří:
Žatecké koupaliště a sousední sportovní areál, který nabízí víceúčelová hřiště na tenis, volejbal a nohejbal, osvětlený 400 m dlouhý asfaltový ovál pro in-line bruslení, součástí je víceúčelové hřiště pro kolektivní sporty. Dále je k dispozici městská sauna, jejíž budova integruje i dvě tělocvičny, další koupaliště je v jižním obytném celku města.

V jižní části města je velký moderní stadion Mládí s běžecký oválem, hřištěm na fotbal, basketbal a další míčové sporty, vše s umělými povrchy, v areálu jsou horolezecké stěny a místa pro další atletické sporty. V roce 2018 byla sportovní infrastruktura doplněna o velké „Street workoutové“ hřiště pro venkovní cvičení.

5.i POLITIKA A PROGRAMY TÝKAJÍCÍ SE PREZENTACE A PROPAGACE STATKU

Základním předpokladem společné péče o hodnoty nominovaného statku je dobré nastavení jeho nástrojů, včetně propagace a popularizace. Rozvíjení možností v této oblasti je předmětem Management Planu a působnosti jedné z pracovních skupin.

5.i1 STRATEGIE A PROGRAMY TÝKAJÍCÍ SE PREZENTACE A PROPAGACE STATKU NA CELOSTÁTNÍ ÚROVNI

Kulturní dědictví ČR patří mezi jednu z priorit státní propagace.

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR je metodickým a koordinačním orgánem pro všechny subjekty působící v oblasti cestovního ruchu. Nezbytným nástrojem pro činnost ministerstva v oblasti cestovního ruchu je Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2014-2020. Více informací je na:
https://www.mmr.cz

Hlavním cílem koncepce je zvyšovat konkurenceschopnost celého odvětví cestovního ruchu na národní i regionální úrovni, udržení jeho ekonomické výkonnosti i jeho pozitivních dopadů na socio-kulturní a environmentální rozvoj České republiky.

Cestou ke zvýšení konkurenceschopnosti celého odvětví cestovního ruchu je plnění následujících strategických cílů koncepce:

◉ Posilování kvality nabídky cestovního ruchu včetně kultivace podnikatelského prostředí;

◉ Vybudování struktury a kultivace institucí, které efektivně implementují politiku cestovního ruchu;

◉ Zvýšení kvality lidských zdrojů jako klíčového faktoru inovačních procesů;

◉ Zlepšení přístupu poskytovatelů služeb na trhy cestovního ruchu;

◉ V souladu se zásadami udržitelného rozvoje, intenzivnější využívání efektivních nástrojů a inovací v oblasti řízení a marketingu destinací cestovního ruchu;

◉ Posílení role cestovního ruchu v hospodářské a sektorových politikách státu.

Kulturní turismus je jedním z nejefektivnějších druhů cestovního ruchu, který se podílí na rozvoji zahraničního cestovního ruchu a představuje pro Českou republiku neopominutelné příjmy. Spolu s interním domácím cestovním ruchem je zdrojem prosperity regionů i jednotlivých obcí a všech podnikatelských subjektů, které se na jeho rozvoji přímo i nepřímo podílejí.

Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, je zakladatelem organizace, která se nazývá CzechTourism. Je centrem české turistiky a má komplexní prezentaci na internetu (*http://www.czechtourism.cz/*).

Základním cílem této organizace je široká propagace České republiky jako destinace cestovního ruchuv zahraničí i v České republice.

CzechTourism koordinuje státní propagaci cestovního ruchu s aktivitami prováděnými podnikatelskými subjekty a rozvíjí střednědobou a aktuální strategii pro marketing produktů cestovního ruchu na domácím i zahraničním trhu.

Jako člen Evropské komise cestovního ruchu (ETC) se společně s ostatními evropskými zeměmi CzechTourism podílí na marketingových aktivitách na zámořských trzích.

Agentura CzechTourism má dva aktuální dokumenty pro období 2013-2020, s názvy Marketingová strategie cestovního ruchu 2013-2020, a Marketingová koncepce cestovního ruchu 2013-2020. Součástí dokumentů je právě důraz na lokality zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO. Kromě toho pokrývá působnost agentury i další tematické okruhy. Právě téma světového dědictví a dalších témat UNESCO je předmětem zvýšeného zájmu agentury a od poloviny roku 2016 je formována nová pracovní skupina, do které jsou kromě CzechTourismu přizváni zástupci památkové péče, ochrany přírody, sdružení České dědictví UNESCO i akademické sféry. Cílem je sjednocování a vzájemná informovanost o aktuálních tématech, které je vhodné prezentovat a propagovat. V případě zápisu Žatce na Seznam světového dědictví budou mimořádné hodnoty předmětem zvýšené prezentace a dalšího prohloubení spolupráce, včetně zapojení do standardní působnosti agentury prostřednictvím zahraničních zastoupení.

Jako informační portál agentury CzechTourism slouží portál Kudy z nudy (*www.kudyznudy.cz*), který v českém, anglickém, německém, slovenském a polském jazyce nabízí kompletní informace o turistických destinacích v České republice, včetně informací o všech komponentách nominovaného statku.

Formou krátkých a výstižných informací je zde v několika tematických celcích prezentováno město Žatec, jeho chmelařské dědictví, festival Dočesná, hlavní historické stavby i širší okolí města včetně zámku Stekník v kontextu jeho okolí s chmelnicemi.

5.i2 STRATEGIE A PROGRAMY TÝKAJÍCÍ SE PREZENTACE A PROPAGACE STATKU NA REGIONÁLNÍ ÚROVNI

Ústecký kraj spustil již v roce 2010 projekt na oživení cestovního ruchu v regionu s názvem Brána do Čech (*http://www.branadocech.cz/cz/*). Projekt má vlastní logo, internetový webový portál a nový způsob prezentace regionu za využití čtyř turistických regionů, jejichž koncepční a vzájemně provázanou prezentaci cíleně zajišťují destinační agentury, pojmenované podle jednotlivých sub-regionů - Dolní Poohří, Krušné hory, České Švýcarsko a České středohoří. O významu Žatce svědčí i to, že jedna ze čtyř agentur, Dolní Poohří, sídlí přímo ve městě (viz výše, *kapitola 5 h.*).

Destinační agentura Dolní Poohří prezentuje město Žatec a okolní chmelařskou krajinu a jejich památky na tuzemských a zahraničních veletrzích cestovního ruchu a vytváří propagační turistické materiály.

Koncepce rozvoje kultury a památkové péče v Ústeckém kraji 2014-2020
Ústecký kraj ve své samosprávné působnosti zajistil a usnesením krajského Zastupitelstva č. 88/18Z/2014 ze dne 3. září 2014 přijal materiál s názvem Koncepce rozvoje kultury a památkové péče v Ústeckém kraji 2014-2020. Tento dokument výslovně vyjadřuje podporu v pokračování procesu nominace pro zápis statku Žatec a krajina žateckého chmele na Seznam světového dědictví.

Koncepce také přehledně sumarizuje možnosti využití dotačních programů pro podporu aktivit z oblasti památkové péče a kulturních akcí spojených s přípravou nominace statku.

5.i3 STRATEGIE A PROGRAMY TÝKAJÍCÍ SE PREZENTACE A PROPAGACE STATKU NA MÍSTNÍ ÚROVNI

Z hlediska současné i budoucí péče o výjimečné hodnoty nominovaného statku jsou nejdůležitější aktivity a podpora na místní úrovni. Již od roku 2007, kdy bylo původní nominační téma „Žatec-město chmele“ úspěšně zapsáno na Tentative List, začala intenzivní příprava všech kroků pro nominaci statku. Město Žatec se cílevědomě podílí na projektech souvisejících se širokou popularizací statku i na projektech zaměřených na odbornou veřejnost. Postupnými kroky a aktivní prezentací zajímavého tématu vzrostl významně zájem o město a jeho kulturní dědictví. Přestože město nepatří k velkým a jeho rozpočet je limitovaný, podařilo se najít řadu příležitostí, které potvrdily jeho význam a popularitu. Ve spolupráci s dalšími subjekty bylo v nedávné době uspořádáno několik tematických konferencí a workshopů, úzce souvisejících s tématy nominace, jako například:

Z pravidelných šesti ročníků konferencí s názvem POOHŘÍ, zaměřených na propagaci regionu, prohlubování a popularizaci znalostí o jeho historii a spolupráci s kulturními institucemi, se v období 2011 až 2019 uskutečnily dvě přímo v Žatci. Z konference, která se koná každoročně v říjnovém termínu, vychází sborník příspěvků. Odborné příspěvky z dějin chmelařství i historie města Žatec jsou pravidelně prezentovány na tomto odborném setkání.
http://www.poohri.org/index.htm

Žatec si jako místo pro pořádání konferencí a souvisejících exkurzí za specifických chmelařským dědictvím ve městě a v okolní krajině vybírají organizace s celostátní působností, které ani v Žatci nesídlí. Z větších akcí z oblasti kulturního dědictví patřily k nejvýznamnějším:

Odborná konference hnutí PROPAMÁTKY, zaměřená na obnovu a využívání památek, proběhla ve dnech 14.-15. 11. 2013, byla zaměřená na historické pivovary. Během této konference došlo také k slavnostnímu podpisu prvního Memoranda o spolupráci v rámci přípravy původní nominace statku Žatec - město chmele, které se starostkou města tehdy podepsala náměstkyně ministra kultury, generální ředitelka Národního památkového ústavu, radní pro kulturu a památkovou péči Ústeckého kraje a zástupci CHMELAŘSTVÍ, družstva Žatec a Chmelobrany Žatec.
https://www.propamatky.info/cs/hlavni-strana/

Konference Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska
Ve dnech 31.3. - 2.4. 2016 proběhla v Žatci již 23. výroční odborná konference Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska. Konference se pravidelně účastní vedoucí zástupci historických měst a slouží k výměně zkušeností s obnovou stavebního dědictví a realizací programu regenerace (viz *kapitola 5.d*).

O pořádání této prestižní akce města pravidelně soutěží a Žatec získal podporu právě proto, že nominační proces byl pokročilý a hosté mohli získat množství aktuálních informací. Součástí konference byly i exkurze po pamětihodnostech města Žatce, prohlídky chmelových skladů, depozitáře muzea a nové expozice o dějinách průmyslu nebo do Chmelařského muzea a Chrámu chmele a piva. V galerii Sladovna byla připravena prezentace prací studentů Fakulty architektury ČVUT, ateliéru profesora Girsy, kteří již v několika ročnících napomáhají hledat inspirace pro konverze historických staveb včetně chmelařských skladů pro různé funkce.
https://www.historickasidla.cz/cs/konference/konference-2016/



Žáci Základní školy během projektového týdne v rámci projektu „Žatec - město chmele“, Kapucínská zahrada, Žatec, 2019

Projekt „Žatec - město chmele“ pro první stupeň základních škol

Otázka, jak moc asi znají své město děti vyrůstající v Žatci, stála na počátku projektu určeného pro školní mládež.

Cílem je seznámit děti s historií a současností pěstování chmele na Žatecku. V pilotním projektovém týdnu „Žatec - město chmele“ byli vybráni žáci a žákyně 4. tříd ZŠ Komenského alej.

Každý žák obdrží svůj pracovní sešit s výtvarně zpracovanými stránkami, do kterého si může zaznamenávat během celého týdne své poznámky, obrázky a plnit zajímavé úkoly. Žáci jsou součástí tří až pětičlenných pracovních týmů. Program děti seznámí s pěstováním chmele, vesnicí Stekník se chmelnicemi a sklizňovými středisky. Nechybí ani návštěva zpracování chmele v areálu firmy CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec v Mostecké ulici. V Žatci si žáci prohlédnou chmelařské objekty, které jsou zapojeny do turistické nabídky chmelařské metropole. Následně pracují ve svých třídách na výtvarném ztvárnění celého projektového týdne na barevném plakátu. A to za využití svých dosavadních poznámek získaných fotografií i rad od svých rodičů a dalších rodinných příslušníků.

Jednotlivé plakáty jsou součástí expozice ve Chmelařském muzeu. Realizátorem celého projektu je Chmelařské muzeum. Partnery projektu jsou Národní památkový ústav, pracoviště Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Město Žatec a Ústecký kraj.

5.i4 DALŠÍ PROSTŘEDKY PROPAGACE

Nepřímou formou prezentace hodnot žateckého chmelařského dědictví je spolupráce se školami různého typu.

Děti základních škol jsou zapojovány do aktivit ve městě, ve výtvarných kroužcích jsou témata spojená s chmelem častými tématy prací.

V roce 2019 uspořádalo Chmelařské muzeum úspěšný první ročník tzv. projektového týdne určeného žákům žateckých základních škol, jehož prvotním cílem je seznámit děti s historií a současností pěstování chmele na Žatecku. Výstupy ve formě plakátů jednotlivých skupin byly hodnoceny a vystaveny v prostorách muzea. V dalších letech se předpokládá pokračování této aktivity.

V posledních letech se rozvinula spolupráce vedení města, Steering Group a Ústavu památkové péče Fakulta Českého Učeni technického ČVUT. Dva ateliéry v letech 2016-2020 zadávají studentům záměrně koncepční práce a konkrétní projekty, zacílené na možnosti citlivých úprav a různého funkčního využití historických staveb v Žatci.

Spolupráce města se studenty architektury spočívala především v diskuzi o konverzích chmelařských skladů. Studenti architektonických ateliérů vytvořili návrhy dalších využití objektů, které město prezentovalo pro inspiraci potenciálním vlastníkům. Pedagog tohoto ústavu je do roku 2020 také členem Steering Group.

V roce 2019/2020 vznikla předdiplomní a diplomní práce, zaměřená na historii a možný rozvoj návštěvnických služeb ve venkovské komponentě, jejíž výsledky byly využity i jako inspirace pro Management Plan a vybrané analytické mapy i pro tuto nominační dokumentaci.

Obě odborné instituce muzejního charakteru, které působí ve městě se rovněž dlouhodobě podílejí na propagaci statku (jejich charakteristika je uvedena v *kapitole 5.h1*).

Regionální muzeum K. A. Polánka

Regionální muzeum K. A. Polánka je příspěvkovou organizací města. Muzeum je členem AMG (Asociace muzeí a galerií ČR), což je profesní sdružení institucí a osob činných v muzejnictví v České republice.

Muzeum pořádá odborné konference a tematické výstavy zaměřené na historii města. Výrazně se podílí na edukační činnosti pro místní školy.

Součástí trvalých výstav muzea je i jedinečná sbírka chmelařských známek.

Ukázka plakátu, kterým žáci Základní školy zakončili projektový týden v rámci projektu „Žatec - město chmele“, Žatec, 2019

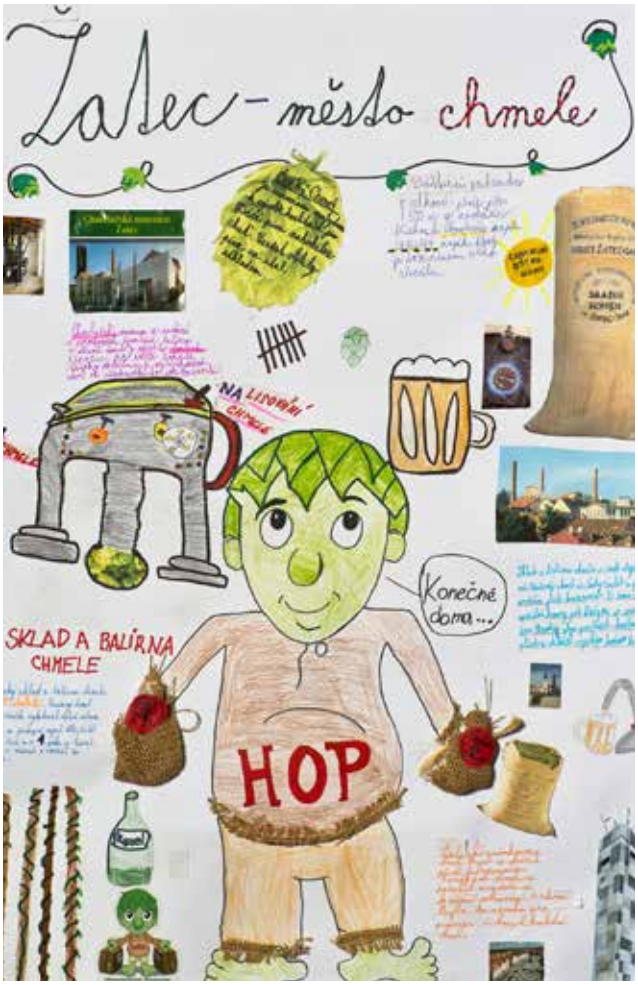



Žáci Základní školy během projektového týdne v rámci projektu „Žatec - město chmele“, Stekník, 2020

Chmelařské muzeum
Chmelařské muzeum je zařízením společnosti CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec (o družstvu viz níže). Muzeum je rovněž členem AMG. Chmelařské Muzeum v Žatci je největší expozicí svého druhu na světě. Na ploše 4 000 m^2 představuje vývoj chmelařství od raného středověku do současnosti. V administrativní části muzea je zřízena studovna, která slouží výhradně k prezenčnímu studiu odborných zájemců nebo studentů. Ve studovně jsou odborné publikace, časopisy a jiné tiskoviny v českém, německém a anglickém jazyce.

Chmelařské muzeum (viz *kapitola 5.h*) je kromě svých základních funkcí, jimiž je zkvalitňování stálých expozici a průvodcovských služeb, aktivním účastníkem dalších prezentačních aktivit a je napojeno na informační weby dalších subjektů.

Chmelařské muzeum Žatec je zapojeno v těchto marketingových projektech:

EYCA
Projekt Evropské karty mládeže je slevovým programem pro mladé ve věku od 5 do 30 let. Slevová karta je využitelná pro nejrůznější aktivity, včetně návštěvy Chmelařského muzea.
https://www.eyca.cz/

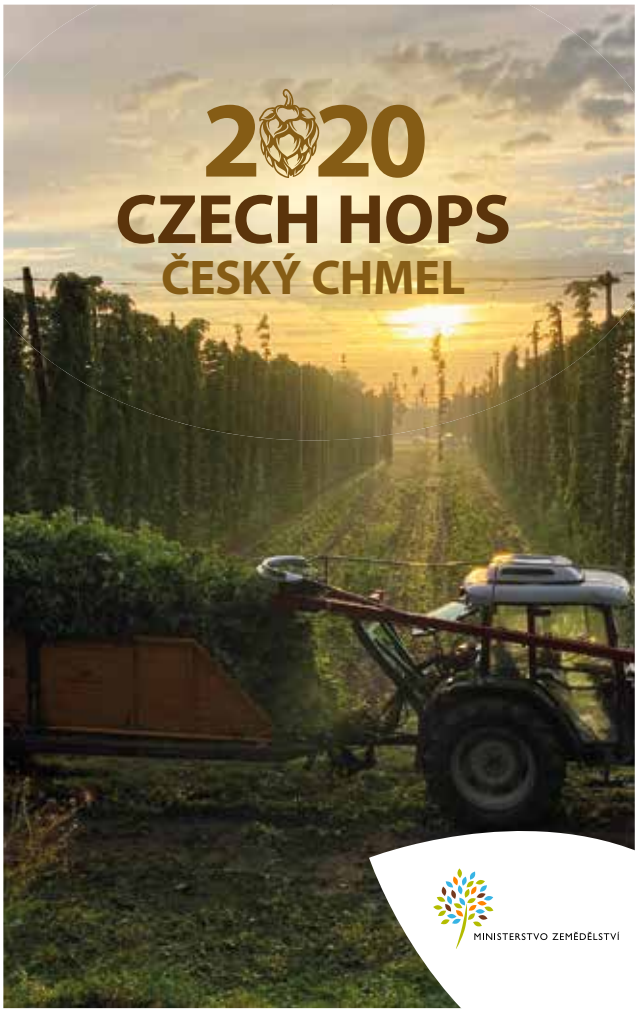

Titulní strana oblálky odborného časopisu „Český chmel“, Žatec, 2020

Žatec - dotkni se chmele
Společný projekt spolupráce Chmelařského muzea a Chrámu Chmele a Piva.Spočívá v získání slevy při zakoupení společné vstupenky do obou turistických cílů.

Zámek Stekník
Zámek je prezentován prostřednictví centrálních webových stránek NPÚ (www.npu.cz) a napojen na informační weby dalších objektů. Dále je aktivně propagován správou zámku na sociálních sítích a v médií. K propagaci jsou využívány i různé webové turistické portály.

Dvojjazyčný časopis CZECH HOPS / ČESKÝ CHMEL
Česká republika podporuje produkci chmele i propagaci souvisejících činností pěstitelů chmele. Časopis nazvaný jednoduše Český chmel je zcela zaměřen na tuto specifickou a úspěšnou zemědělskou plodinu a obchodní komoditu. Vychází již od roku 2003 jako každoroční publikace Ministerstva zemědělství České republiky v úzké spolupráci se Svazem pěstitelů chmele ČR.

Časopis představuje úspěšný anglicko-český časopis věnovaný chmelové kultivaci. Jeho cílem je oslovit nejen pěstitele chmele a pivní sládky, ale také spotřebitele, a poskytnout jim velké množství zajímavých a užitečných informací. Poskytuje také informace o společných schůzích pěstitelů chmele a politiků. Čtenáři mohou získat základní informace o konferencích, veletrzích a dalších aktivitách od odborníků, akademiků a manažerů. Časopis je také zaměřen na hlavní informace a vývoj v oblasti různých témat týkajících se pivovarnictví. Poskytuje praktické informace o organizaci a řízení výrobních procesů, provozní bezpečnosti, marketingu, nových technologiích a trendech v oblasti výroby piva.

Digitální verzi časopisu včetně archívu dosavadních ročníků lze nalézt zde: *http://www.czhops.cz*

Většina čísel časopisu obsahuje vysoce odborné články specialistů, ale také články o tradičních oslavách jara, chmele a piva, tradičně o akcích při oslavě svátku svatého Vavřince při příležitosti Chmelařského dne ve Stekníku, o aktivitách Chrámu Chmele a Piva a rozebírá zajímavé události ve Chmelařském muzeu.

Profesionální aspekty pěstování a zpracování chmele jsou úzce propojeny s neformálními aktivitami v rámci města. Časopis často odkazuje na vynikající spolupráci občanského sdružení (známého jako Chmelobrana Žatec) se Žateckým pivovarem a s podporou města Žatce. V neposlední řadě informuje o stále větším počtu lidí, kteří sezonní oslavy chmele v Žatci vyhledávají a pocházejí nejen z celé republiky, ale i z celého světa. Další číslo vyšlo v říjnu 2020.

Několik nedávných článků týkajících se nejvýznamnějších částí nominovaného statku je zahrnuto v *kapitole 7.e* - Literatura.

Budova Regionálního muzea K. A. Polánka, Husova ul. 678, Žatec, 2004



Kromě dvojjazyčného časopisu Český chmel existuje další časopis s názvem Chmelařství, který podporuje propagaci a prezentaci významu chmelového dědictví. Tento měsíčník vychází od roku 1953, navazuje na dlouholetou tradici odborných časopisů věnovaných pěstování, zpracování a uvádění chmele na trh. Již v roce 1894 byl publikován časopis Chmelařské listy a v roce 1927 byl vydáván další časopis Český Chmelař.

Na svých stránkách tento časopis publikuje původní odborné a vědecké práce, zprávy a výkazy, a důležité nebo zajímavé informace zabývající se všemi aspekty týkající se chmele.

Další plánované aktivity pro zvyšování informovanosti a jednoduché, plánované publikace se zaměřením na případné OUV statku jsou zahrnuty do Management Planu k rozpracování a realizaci v příštích několika letech. Proces nominace pomohl shromáždit nové a podrobnější informace a popisy. Srovnávací studie a definice OUV přinesly mnoho inspirativních nápadů, jak podpořit nominovaný statek a pracovní skupiny mají dobrý základ pro jejich pokračující práci a studie.

SEZNAM VYDANÝCH PUBLIKACÍ PROPAGUJÍCÍ NAVRHOVANÝ STATEK V POSLEDNÍCH LETECH

Památky na pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci, Jiří Vaníček, Petr Bažant, 2018
Publikace shrnující všechny podstatné informace o chmelařských stavbách a chmelařské tradici v Žatci.

Ústecký kraj na cestě ke světovému dědictví, Jitka Šrejberová, Libor Sváček, 2015
Výpravná obrazová publikace, obecně informující o světovém dědictví, o Úmluvě a o ochraně světového dědictví, srozumitelně prezentuje hodnoty statků Ústeckého kraje, které jsou na Indikativním seznamu ČR. Žatci je věnována významná část, publikace byla také slavnostně uvedena v Žatecké sladovně.

Za žateckými architekty, Milada Krausová, 2015
Publikace „Za žateckými architekty" vydaná Regionálním muzeem K. A. Polánka v Žatci představuje vůbec poprvé osudy místních architektů přelomu 19. a 20. století. Vybráni byli ti, kteří výrazně přispěli k podobě Žatce jako průmyslového a chmelařského centra.

Žatec, Historie, kultura, lidé, ed. Ivana Ebelová, Petr Holodňák, 2004
V edici Dějiny českých měst byla vydána kniha o dějinách města a jeho chmelařské tradici.

Město Žatec za Velké války. Zapomenuté příběhy nejen z městské kroniky, Milada Krausová,
Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci vydalo u příležitosti 100. výročí začátku první světové války publikaci historičky Milady Krausové „Město Žatec za Velké války. Zapomenuté příběhy nejen z městské kroniky.

DĚJINY ŽATECKÉHO GYMNÁZIA "SCHOLA ZATECENSIS", Jiří Matyáš, Jiří Cihla, Stanislava

Hafnerová, Bohumír Roedl, Petr Ulrich
6. svazek Studie RMŽ
Kniha přehledně představuje dějiny středověké latinské školy v Žatci a navazujícího gymnázia, takže časový rozsah publikace je od 13. století do roku 1990. Publikace je napsána na základě studia archivních pramenů (Státní okresní archiv v Lounech má celý fond s dokumenty ze žateckého gymnázia) a literatury a zabývá se obecně dějinami českého školství. Kniha je vybavena širokým spektrem fotografií, které se vztahují k dějinám školy a pochází z archivu autorů, fotosbírky žateckého muzea, popř. jiných institucí, celá řada fotografií byla zapůjčena bývalými a současnými učiteli a bývalými studenty školy, historii školy se tak podařilo zdokumentovat i vizuálně.

LABYRINTEM ŽATECKÉHO PRAVĚKU, Petr Holodňák
5. svazek Studie RMŽ
Populárně pojatá encyklopedie pravěku Žatecka obsahuje příběhy o objevech na katastru města Žatce a archeologické nálezy z dalších více než osmdesáti obcí regionu abecedně řazených. Dále zde najdete chronologický přehled archeologických kultur a období zastoupených ve středním Poohří a galerii badatelů, kteří se zasloužili o poznávání nejstarší minulosti této oblasti. Závěrečné kapitoly shrnují dvacet archeologických NEJ... Žatecka i rozsáhlý přehled citací literatury o zdejších nálezech.

ŽATECKÁ RODINA HOŠŤÁLKŮ Z JAVOŘICE, B. Roedl,
4. svazek Studie RMŽ, 1997

Z HISTORIE ŽATECKÉHO MUZEJNICTVÍ, R. Holodňáková - A. Zinnerová - P. Holodňák - J. Kuprová
3. svazek Studie RMŽ, 1997

PAMĚTI MĚSTA ŽATCE (1527-1609), M. Tošnerová
1. svazek Studie RMŽ, 1996

ŽATEC - STOPY SLAVNÝCH OSOBNOSTÍ
Publikace přibližuje stručný životopis a dílo patnácti vybraných osobností, působících v minulosti v Žatci (Jan ze Žatce, Maxmilián Hošťálek z Javořice, Karl Wenzel, dr. Karel Reiner, Jan Václav Staněk, Jan Karel Vetter, Jan Paul Loschy, Konrád Waldhauser, Josef Hermann Schneider, Josef Reiner, Helmut Preidel, Ferdinand Landesperger, Josef Wara, Karel Alois Polánek, Ludwig Engl).

ŽATEC - OSOBNOSTI VE SVĚDECTVÍ NÁHROBNÍKŮ,
Průvodce netradiční procházkovou trasou po městském hřbitově v Žatci seznamuje zájemce s osobnostmi, které v minulosti významně ovlivňovaly život ve městě (E. Zuleger, K. Fanta, J. Heiser, M. Lűdersdorf, J. Schöffl, JUDr. Th. Hassmann, H. Hasmann, P. Schönfeld, Th. Schönfeld, JUDr. K. Schönfeld, K. Petrowitz, MUDr. A. Seifert, JUDr. W. Kříž



Žoky s usušeným chmelem v balírně a skladu chmele čekají na zpracování, Žatec, 2015

5.j STUPEŇ KVALIFIKACE ZAMĚSTNANCŮ (V OBORU PROFESNÍM, TECHNICKÉM, V ÚDRŽBĚ)

Péči o nominovaný statek se primárně věnují jednotliví vlastníci. Prezentaci statku a návštěvníkům se věnují informační centra ve městě Žatec a částečně zaměstnanci zámku Stekník. Za hlavní návštěvnické centrum, kde lze získat nejvíce informací z oboru historie, zpracování chmele a obchodu s ním, jsou blízko sebe stojící objekty Chmelařského muzea a Chrámu chmele a piva, jejichž působnost se vzájemně doplňuje (viz výše *kapitola 5.h1*).

KOMPONENTA 01 - ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA

Jak je výše uvedeno, v této komponentě zatím zajišťuje návštěvnické služby areál státního zámku Stekník. Prezentaci zámku návštěvnické veřejnosti se věnují vysokoškolsky vzdělaní zaměstnanci Národního památkového ústavu. Informace o památce samotné ale i chmelové krajině z oboru historie, obnovy a další zprostředkovávají na objektu nejen průvodci, ale také pokladní.

Zámek má v současnosti 5 systemizovaných (stálých pracovních pozic) z toho 3 pozice jsou určeny návštěvnickému provozu. Pracovníci zámku se podíleli i na obsahu naučné stezky Cestou chmele (viz *kapitola 5.h1*) Národní památkový ústav rovněž organizuje pro své pracovníky doplňkové vzdělávání a různá školení.

Pěstování chmele v komponentě 01 je vedeno na vysoce odborné úrovni, neboť zdejší chmelnice jsou trvalé spojené s praxí expertní organizace, jež má přímo v historické zástavbě vesnice Stekník mechanizační středisko, čímž je uchována i přímá vazba hospodařícího subjektu na produkční plochy.

KOMPONENTA 02 - ŽATEC

Hlavní zdroj odborných informací zajišťuje Chmelařské muzeum, které je zařízením společnosti CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec (viz *kapitola 5.h1*). Muzeum je členem AMG (Asociace muzeí a galerií ČR), což je profesní sdružení institucí a osob činných v muzejnictví v České republice. (Činnost AMG se zaměřuje zejména na propagaci a popularizaci činnosti muzeí a galerií v České republice, ale také na pořádání konferencí a seminářů a ediční činnost. Tím trvale přispívá ke vzdělávání muzejních pracovníků.)



Účastníci oslavy 20. výročí otevření Chmelařského muzea při prohlídce, Žatec, 2017

Pracovníci Chmelařského muzea v Žatci mají minimálně středoškolské vzdělání, zajišťují průvodcovské služby v českém, v německém, ruském a anglickém jazyce. Poskytují informace návštěvníkům o široké nabídce služeb. Na své odborné kvalifikaci pracují prakticky kontinuálně, své znalosti prohlubují při přípravě náplně nových expozic. Přispívají odbornými články do odborných chmelařských periodik (zejména Chmelová ročenka Český chmel apod.), ale i do nejrůznějších publikací. Ředitel muzea je i členem Steering Group.

Chmelařské muzeum se zapojilo do projektu „Národní systém kvality služeb cestovního ruchu v ČR", řízeného MMR ČR a manažer Chmelařského muzea v rámci vzdělávacího programu získal certifikát „Trenér kvality 1. stupně". V rámci rozvoje udržitelného cestovního ruchu je Chmelařské muzeum držitelem značky „Poohří regionální produkt" v kategorii Regionální služba. Značka patří do republikové sítě Asociace regionálních značek, garantuje původ, kvalitu a jedinečnost. Značka pro Chmelařské muzeum byla spolu s příslušným certifikátem platná do září roku 2020 a v říjnu následně prodloužena.

Turistické informační centrum Žatec
(TIC Žatec) je členem ATIC (Asociace turistických informačních center), která usiluje o zvyšování odborné kvality a informovanosti svých členů. Více informací včetně jazykové mutace obsahuje web ATIC http://www.aticcr.cz/.



Rozmnožovací materiál chmele - speciálním postupem „in vitro" se ozdraví nejlepší výběry rostlin, které jsou vysazeny do fóliovníků a později do klimatizovaných skleníků, Chmelařský institut s.r.o., Žatec, 2019

TIC Žatec je certifikovaným turistickým informačním centrem v rámci jednotné klasifikace turistických informačních center České republiky a naplňuje Standard pro třídu B této klasifikace. Naplňování tohoto standardu mj. znamená, že se pracovníci TIC musí min. 1 x ročně zúčastnit příslušného vzdělávacího programu ATIC.

Muzeum K. A. Polánka
Pracovníci muzea jsou vysokoškolsky vzdělaní, působí jako pedagogové na vysokých školách a publikují odborné studie a monografie.

Chmelařský institut, s.r.o Žatec
Žatec je mimořádný i tím, že na okraji města sídlí Výzkumný ústav chmelařský, jehož pracovníci přirozenou formou posilují autoritu města v mezinárodním měřítku. Ústav je jediným zařízením svého druhu v České republice, soukromou výzkumnou organizací podporovanou Ministerstvem zemědělství.

Výzkum chmele má v rámci jeho šlechtění v České republice dlouholetou tradici a významné postavení. Počátky své činnosti datuje k roku 1925, což je doba, kdy vznikla chmelařská stanice. V roce 1950 byl Výzkumný ústav chmelařský uveden do provozu. Hlavním cílem není to jen šlechtění chmele, ale také ochrana proti chmelovým škůdcům a chorobám.

V rámci technologie šlechtění chmele. Výzkumný ústav chmelařský vyřešil problematiku rekonstrukce chmelnice pěstováním chmele v širokých sponech, zavedením progresivní metod v kultivaci chmele, vývojem v mechanizace, sběr chmele a jeho následné zpracování. Značná pozornost byla věnována šlechtění odrůdy Žateckého poloraného červeňáku. Šlechtitelské práce se v současné době zaměřují na šlechtění nových odrůd.

Chmelařský institut s.r.o. se zabývá komplexní vědecko-výzkumnou činností na úseku pěstování, sklizně a posklizňové úpravy chmele. Provádí novošlechtění, udržovací šlechtění a množení českých odrůd chmele. Testování odrůd probíhá v pokusném minipivovárku. Řeší ekologizaci výroby a životního prostředí chmelařských oblastí, ochranu a kvalitu chmele.

Aktivity zahrnují poradenskou a školící činnost pro podnikatele v oblasti chmelařství. Chmelařský institut s.r.o. pro realizaci výše zmíněných činností, zejména polního pokusnictví, disponuje účelovým hospodářstvím, které se nachází ve Stekníku u Žatce a detašovaným pracovištěm v Tršicích u Olomouce na Moravě.

Z výše uvedeného vyplývá, že disponuje vysoce odbornými profesemi. O své působnosti informuje na dvojjazyčné internetové stránce:
http://www.chizatec.cz/en/.

Dovoz šlechtitelského materiálu k očesání a pořízení vzorků k analýze, Chmelařský institut s.r.o., Žatec, 2019





Výsaz chmelových kořenáčů do připravených jamek, Stekník, 2020



Česání chmele na Žatecku, Oskar Brázda (1887-1977)



6. Monitoring

6. Monitoring

6.a KLÍČOVÉ UKAZATELE PRO POSUZOVÁNÍ STAVU ZACHOVÁNÍ

Klíčové indikátory pro měření stavu zachování statku Žatec a krajina žateckého chmele budou sledovány a zaznamenávány v rámci Periodického reportingu (dále též „PR“) v daných cyklech a rovněž v rámci monitoringu na národní úrovni.

V České republice je dlouhodobě nastaven systém ročního monitoringu stavu zachování statků světového dědictví, který je podložen jednotnou celonárodní metodikou, průběžně doplňovanou na základě doporučení z výsledků 2. cyklu Periodického reportingu a přípravy na jeho 3. cyklus.

Roční monitorovací zprávy všech památek České republiky zapsaných na Seznam světového dědictví jsou ukládány v Národním památkovém ústavu (NPÚ) a na Ministerstvu kultury České republiky (MK ČR). Podrobně o působnosti těchto subjekt viz *kapitola 5.c.* a o systému viz dále *kapitola 6.b.*

V letech 2018-2020 proběhla v ČR základní příprava pro 3. cyklus PR, v jehož dotaznících je jasně definována potřeba na stanovení atributů OUV statků SD.

Atributy popsané v tabulce níže vycházejí z navržené definice výjimečné světové hodnoty (OUV)

NÁZEV ATRIBUTU (OBECNÉ ZAŘAZENÍ)	SPECIFIKACE ATRIBUTU	SLEDOVANÉ CHARAKTERISTIKY PRO MONITORING V RÁMCI STATKU
Kulturní krajina	krajinný aspekt chmelařského dědictví	◉ rozsah produkčních chmelnic ◉ zachování rozloh zemědělské půdy ◉ vodní toky včetně břehů s dřevinným doprovodem a protipovodňové valy ◉ trvalá výsadba ◉ historická komunikační síť
Urbanismus	půdorys sídel, vymezení čtvrtí nebo funkčních okrsků, pozemková struktura, bloky, skladba soukromých a veřejných objektů a prostorů, zastavěné, volné a zelené plochy	◉ dochování urbanistické struktury vesnic v komponentě 01 a komponentě 02 v Žatci; ◉ dochování nejvýznamnějších historických staveb a dominant ◉ dochovaný počet chmelařských objektů ◉ zachování a rehabilitace komunikační sítě včetně obnovy historických povrchů cest
Architektonické hodnoty	architektonické dispozice, architektonické tvarosloví, umělecká a uměleckořemeslná výzdoba a výbava, autentické konstrukce a použité materiály	◉ komíny chmelařských staveb jejich počty a technický stav ◉ architektonické a materiálové řešení staveb, včetně výplní otvorů (okna, dveře, brány, vrata, manipulační a technologické otvory) ◉ zachování původního konstrukčního systému chmelařských staveb
Atributy pohledové	panorama, ikonické pohledy, průhledy s dominantami	◉ zažité ikonické pohledy na chmelařskou krajinu v okolí vesnice Stekník ◉ zažité ikonické pohledy na historické centrum Žatce - zejména od severu, západu a severovýchodního směru od řeky Ohře
Atributy archeologické	archeologické vrstvy	◉ archeologickérelikty (vyschlá koryta řeky Ohře, stopy po zaniklých vodotečích, archeologické relikty zaniklých chmelnic, staveb a cest)
Specifické atributy spojené se statkem		◉ zachování dokladů chmelařské technologie a specifických součástí objektů na původních pozicích (stroje, lisy, rozvaděče, elektrorozvody, osvětlení, výtahy) ◉ počet objektů využívaných pro zpracování chmele nebo jeho prezentaci (funkční sklady, muzea, expozice, zážitková turistika) ◉ udržitelnost chmelařské tradice

V rámci této přípravy proběhla odborná diskuze k optimalizaci detailu popisu atributů pro různé typy statků světového dědictví ve vazbě na jejich OUV. V neposlední řadě bylo cílem nastavení jednotné terminologie pro zvýšení srozumitelnosti pro místní správy těchto statků a pro širší veřejnost.

V roce 2019 uspořádal Národní památkový ústav (jakožto Focal Point pro Periodický Reporting) školení site managerů, na kterém byly prezentovány dosavadní výsledky uvedené odborné diskuze a tohoto školení se již účastnil site manager nominovaného statku Žatec a krajina žateckého chmele. Poznatky z tohoto participativního školení byly využity i pro přípravu této kapitoly.

Pro přesné vymezení OUV viz kapitola 3

INDIKÁTOR	ČETNOST POSUZOVÁNÍ	ZPRACOVATEL A ULOŽENÍ
Stav zachování autenticity	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Stav zachování vizuální integrity celku a vazeb s okolím	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Stav právní ochrany	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Rozsah a stav chmelnic, komunikační síť	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Historické krajinné struktury - vodotečně jejich vegetační doprovod, terénní valy	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Urbanismus (půdorysná struktura, hmotová a prostorová skladba)	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Stavebně-technický stav objektů	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Stav drobné architektury a samostatných sochařských děl	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Funkční využití objektů a veřejných prostor	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Novostavby a demolice	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Stav zachování archeologického terénu	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Stav financování obnovy	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Počet obyvatel v rámci statku	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Návštěvnost vybraných míst	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem
Stav prezentace statku a jeho formy	Každoročně	NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem

6.b ADMINISTRATIVNÍ OPATŘENÍ PRO MONITORING STATKU

Systém národního monitoringu kulturních statků zapsaných na Seznam světového dědictví UNESCO je v České republice organizován a zajišťován, na základě pověření Ministerstva kultury, Národním památkovým ústavem (dále jen „NPÚ“). Tato odborná organizace státní památkové péče je rovněž Focal pointem pro zajištění Periodického reportingu.

Národní monitoring je vykonáván na základě závazné metodiky sledování kulturních statků zapsaných na Seznamu světového dědictví UNESCO v České republice. Metodika byla schválena Ministerstvem kultury a do praxe zavedena v roce 2000. V České republice je tedy průběžný roční monitoring prováděn již 20 let a za každý statek zapsaný na Seznam světového dědictví jsou zpracovávány roční monitorovací zprávy. V roce 2011 byla metodika aktualizována, vydána tiskem a zveřejněna na internetových stránkách NPÚ: viz Metodika roční monitorovací zprávy o statku zapsaném na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, určené pro národní účely, *https://www.npu.cz/publikace/metodicke-principy-pripravy-nominaci-k-zapisu-na-seznam-svetoveho-dedictvi-unesco.pdf*

Zároveň jsou využívány poznatky globálního monitoringu a sledována metodická doporučení Centra světového dědictví, jak obecným rizikům statků světového dědictví čelit.

Koordinací ročního monitoringu kulturních statků zapsaných na Seznam světového dědictví je pověřeno Oddělení památek s mezinárodním statusem generálního ředitelství Národního památkového ústavu. Toto oddělení pořádá pravidelné porady a školení zpracovatelů zpráv a je aktivním účastníkem setkávání site managerů, jež od roku 2017 organizuje Ministerstvo kultury. Na těchto akcích dochází k výměnám zkušeností a jsou sdíleny informace, podle možností jsou sledovány rovněž a využívány materiály Centra světového dědictví. Kolektiv zpracovatelů je personálně relativně stabilní, což přispívá ke sdílení zkušeností a prohlubování efektivity této činnosti.

Roční monitorovací zprávy zpracovávají územně příslušná pracoviště NPÚ. Pro nominovaný statek Žatec a krajina žateckého chmele bude tuto činnost provádět územní odborné pracoviště NPÚ v Ústí nad Labem, jehož pracovníci jsou již v současné době zapojeni do nominačního procesu a se statkem jsou obeznámeni (Toto regionální pracoviště rovněž zajišťuje monitoring nově zapsaného statku „Hornický region Erzgebirge / Krušnohoří“, zapsaný na WHL v roce 2019, takže pověřený pracovník monitoringu se v dané agendě již dobře orientuje.).

Roční monitorovací zprávy se zpracovávají v českém jazyce, na základě průběžného sběru podkladů a odevzdávají se za každý kalendářní rok v tištěné i digitální podobě Ministerstvu kultury. Hlavním výchozím dokumentem pro tyto zprávy je nominační dokumentace k návrhu na jeho zápis, definice OUV a veškerá Rozhodnutí Výboru světového dědictví týkající statku od doby jeho zápisu do Seznamu světového dědictví. V případě potřeby zpřesnění je sledováno aktuální znění Prováděcích směrnic pro naplňování Úmluvy, příslušné předchozí roční periodické zprávy, Management Plan a další relevantní materiály, které lze pro tento účel využívat. Pracovníci generálního ředitelství a Focal point každoročně zajišťují operativní součinnost při přípravě zpráv.

V současné době struktura každoročně připravovaného dokumentu obsahuje devět kapitol a jeho cílem je shromáždit co nejvíce informací, které by mohly být užitečné pro přijímání těchto provozních opatření:

- identifikace statku (základní údaje);
- hodnoty statku;
- ochrana a správa uvnitř jádrové zóny statku (hranice účinné ochrany statku);
- ochrana uvnitř nárazníkové zóny statku;
- průběžné sledování (monitoring);
- závěry a doporučená opatření;
- kontaktní informace;
- stanoviska k obsahu RMZ (monitoring výroční zprávy);
- podpis oprávněné osoby za organizaci.

Zároveň s textovými částmi je zpracovávána průběžná fotografická, případně jiná dokumentace, která má dokládat závažná zjištění v péči o statek. Zprávy připravené NPÚ jsou pak doplněny písemným stanoviskem správce statku/site managera, které dokládá projednání materiálu mezi ním a zpracovatelem zprávy.

Zprávy jsou v závěru procesu přípravy předány generálnímu ředitelství NPÚ, které je předává společně s obecnou souhrnnou zprávu pro celou republiku Ministerstvu kultury v zavedeném termínu konce 1. pololetí následného roku. Zprávy tak tvoří aktuální materiál, který je ve srovnatelné struktuře údajů dostupný pro národní účely a zejména je Ministerstvu kultury rychle k dispozici pro případ operativní potřeby komunikace s Centrem světového dědictví,

médii a dalšími subjekty. Práci na monitoringu tohoto nominovaného statku v budoucnosti usnadní existence podrobnější pasportizace jednotlivých chmelařských objektů v komponentě 01 (viz *kapitola 4.a*), v jejímž rámci jsou přehledně sumarizovány údaje o jejich hodnotách. Další pomocí pro odpovědný monitoring je v komponentě 02 již v současnosti trvalý kolektiv pro naplňování Programu regenerace při určování, pro které objekty bude přednostně podávána žádost na finanční podporu opravy (viz *kapitola 5.d* a Management plan). Tento systém hledání priorit je osvědčený a v Žatci dlouhodobě zavedený, nebude proto potřebné zavádět zcela nová opatření.

V případě zápisu statku na Seznam světového dědictví bude aplikace národního monitoringu zahájena a v důsledku pravidelného sběru informací a jejich doplňování v procesu připomínek se prohloubí povědomí o atributech OUV a indikátorech monitoringu mezi všemi aktéry takové činnosti.

Zkušenosti z výkonu státní správy, která již nyní dochované kulturní, krajinné a urbanistické hodnoty sleduje na základě národních předpisů, budou posíleny o aspekty naplňování Úmluvy o ochraně světového dědictví.

Kolektiv pro naplňování daného národního Programu na úrovni města je personálně propojen se Steering Group a jejími pracovními skupinami, takže přenos informací bude zajištěn.

Dvojice komínů nad skladem chmele čp. 3040, Tyršova ul., Žatec, 2019





Detail napínacího táhla pod stropem skladu a balírny chmele, čp. 1950, nám. Prokopa Velkého, Žatec, 2016

6.c VÝSLEDKY PŘEDCHOZÍCH ZPRÁV

Za statek jako celek nebyly zatím zpracovávány jednotné informace, systém přípravy výročních zpráv je ale v České republice obecným standardem.

Samosprávné celky (města, obce) zveřejňují na základě zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, v platném znění, informace o svém závěrečném účtu. Podle § 17, odst. 8 tohoto zákona „Územní samosprávný celek zveřejní závěrečný účet včetně zprávy o výsledku přezkoumání hospodaření na svých internetových stránkách do 30 dnů ode dne jeho schválení a současně oznámí na úřední desce, kde je zveřejněn v elektronické podobě a kde je možno nahlédnout do jeho listinné podoby. Tímto způsobem musí být zpřístupněn až do schválení závěrečného účtu za následující rozpočtový rok."

Státní správa předkládá výroční zprávy dle Zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění. Povinnost předkládat výroční zprávu mají příspěvkové organizace ministerstev (v případě nominovaného statku například Národní památkový ústav), měst či krajů, neboť hospodaří s financemi od svého zřizovatele. Dále vypracovávají výroční zprávu obecně prospěšné společnosti zřízené podle Zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, v platném znění (v případě nominovaného statku například Chmelařský institut, o.p.s.). Podobně také tvoří výroční zprávu nadace a nadační fondy, které pracují podle Zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, v platném znění.

Pro potřeby resortů zpracovávají příjemci dotací další zprávy podle povahy různých témat.

K venkovské komponentě nebyly z hlediska krajinného dědictví zatím připravovány zprávy odpovídající indikátorům monitoringu. Protože však byla právě v roce 2019 připravována památková zóna s cílem právně stabilizovat hranici komponenty 01 a podmínky její ochrany (viz *kapitola 5.b.*), byl pro tento účel sestaven odborný materiál, který pro Ministerstvo kultury komentoval jak hodnoty území, tak stav jejich dochování.

K městské komponentě existuje z hlediska stavu kulturního dědictví již více zpráv různé povahy. Od roku 1995 je Žatec přihlášen do Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón (jeden z programů MK ČR, viz *kapitola 5.f*). Podle pravidel programu je možnost získání prostředků na podporu obnovy historických staveb podmíněna podáním zpráv o povaze o průběhu využití dotace. Předchozí zprávy o výsledcích dílčích projektů byly shledány kompletními a jejich obsah vyhovujícím, proto Ministerstvo kultury mohlo opakovaně rozhodnout o dalším alokování finančních prostředků v letech 1996-2020.

Stav kulturních památek stejně jako stav urbanistických celků prohlášených za městskou památkovou rezervaci a městskou památkovou zónu, což představuje území městské komponenty 02 (viz *kapitola 2.a*), a stav zachování navrhované krajinné památkové zóny Stekník a vesnické památkové zóny Stekník (vesnické komponenty) je v operativní činnosti průběžně monitorován pracovníky NPÚ. O těchto prohlídkách, jsou-li součástí oficiálního jednání, jsou pořizovány zápisy a souhrnné informace jsou dostupné na příslušném územním pracovišti NPÚ v Ústí nad Labem.

Sledování památek podle Směrnic pro zpracování Periodických zpráv pro Výbor světového dědictví nebylo ještě zavedeno, protože památka není zapsána na Seznamu světového dědictví. V případě úspěšné nominace budou tyto zprávy připravovat kvalifikovaní pracovníci Národního památkového ústavu, v tomto případě regionálně příslušného územního odborného pracoviště v Ústí nad Labem. V NPÚ jsou pro přípravu takových zpráv přímo určení odborní pracovníci, aby byla zajištěna kontinuita informací a kontaktů s partnery na různých úrovních (viz též *kapitola 6.b*).

Zprávy budou předávány pověřenému místnímu site managerovi a vedení města a vedení vesnic v obou komponentách ke komentování a k eventuálním nápravným opatřením.

Jiné zprávy o stavu nominovaného území připravované podle mezinárodních požadavků nebyly pro Žatec a krajina žateckého chmele zpracovávány a není je zde proto možné citovat či připojit.

Potenciální zpracovatelé zpráv jsou již v době nominačního procesu součástí pracovních skupin, účastní se různých odborných aktivit v oblasti témat světového dědictví na národní úrovni. V případě zápisu statku na Seznam světového kulturního dědictví jim od počátku bude poskytována pomoc v kolektivu zkušených osob této instituce.

Společné jednání Steering Group a expertního týmu ICOMOS, Chrám Chmele a Piva, Žatec, 2019





Stav zachování chmelových motivů musí být sledován. Příklad motivů vily čp. 313, tř. Obránců míru, Žatec, 2019



Vykládka chmele z lodi, Oskar Brázda (1887-1977)



7. Dokumentace

7. Dokumentace

7.a FOTOGRAFIE, AUTORIZAČNÍ TABULKA A DALŠÍ AUDIOVIZUÁLNÍ MATERIÁLY

Všechny fotografie uvedené v tabulce jsou uloženy ve formě obrazových souborů ve formátu tiff nebo jpg na samostatném paměťovém zařízení. UNESCO je oprávněno používat a šířit fotografie.

Náklady na ochranu a využití obrázků a fotografií nebudou žadatelem v žádném případě uplatňovány, nicméně UNESCO nemá právo fotografie neomezeně používat a šířit výhradně pro marketing.

Číslo	**Pohled**	**Popis**	
1		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Letecký pohled na tzv. Císařskou cestu a chmelnice Chmelařského institutu s.r.o. Žatec. Pohled od obce Stekník k obci Trnovany a městu Žatec.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Laboratoř Postoloprty s.r.o., Masarykova 300, 439 42 Postoloprty, tel.:+420 415 784 310, e-mail: laborator@zol.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	8/2019

Číslo	**Pohled**	**Popis**	
2		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Pohled na zámek Stekník obklopený chmelnicemi Chmelařského institutu s.r.o. V pozadí obec Hradiště a krajina Českého středohoří.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Laboratoř Postoloprty s.r.o., Masarykova 300, 439 42 Postoloprty, tel.:+420 415 784 310, e-mail: laborator@zol.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	8/2019

Číslo	Pohled	Popis	
3		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Pohled od obce Zálužice přes řeku Ohře na chmelnice Chmelařského institutu s.r.o. Žatec v katastru obce Stekník. V popředí detail konstrukce tzv. žatecké drátěnky.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	8/2019

Číslo	Pohled	Popis	
4		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Pohled na chmelnice Chmelařského institutu s.r.o. Žatec v katastru obce Stekník. Období před sklizní chmele.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	8/2019

Číslo	Pohled	Popis	
5		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Pohled na rezidenční sídlo Stekník v „moři chmelnic“ v období před sklizní chmele.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	8/2019

Číslo	Pohled	Popis	
6		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Historická sušárna chmele v obci Trnovany. Původní majitelé Franz a Mina Hassmann z roku 1908.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	8/2019

Číslo	Pohled	Popis	
7		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Historická čtyřkomorová sušárna chmele ve vesnici Trnovany, čp. 9., v popředí potok Blšanka.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2016

Číslo	Pohled	Popis	
8		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Chmelnice Chmelařského institutu s.r.o. Žatec v období zavěšování chmelovodů. V pozadí zámek Stekník.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	4/2019

Číslo	Pohled	Popis	
9		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Chmelnice Chmelařského institutu s.r.o. Žatec v katastru obce Stekník v období zavádění chmele.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	5/2019

Číslo	Pohled	Popis	
10		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Chmelnice Chmelařského institutu s.r.o. Žatec v období zavádění chmele. V pozadí zámek Stekník.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	6/2019

Číslo	Pohled	Popis	
11		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Chmelnice v době plného růstu v červenci, v pozadí historický ovčín na jihovýchodním okraji Stekník, jeden z ikonických průhledů krajinou.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2019

Číslo	Pohled	Popis	
12		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Ranní pohled na chmelnice před sklizní. Pohled na krajinu od Trnovan ke Stekníku.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2020

Číslo	Pohled	Popis	
13		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Chmelnice v květnu, v době začínajícího rychlého růstu chmele na vodících drátcích. V pozadí historická komorová sušárna ve Stekníku.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2020

Číslo	Pohled	Popis	
14		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Ranní pohled na chmelnice před sklizní. Pohled na krajinu od Trnovan ke Stekníku..	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2005

Číslo	Pohled	Popis	
15		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Chmelnice Chmelařského institutu s.r.o. Žatec v katastru obce Stekník v období zavádění chmele.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Josef Ježek, Chmelařský institut s.r.o. Žatec, tel. +420 602 408 854, e-mail: jezek@chizatec.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2020

Číslo	Pohled	Popis	
16		Komponenta 01 - Žatecká chmelařská krajina Zavádění chmele na tyčkové chmelnici na Žatecku. Révy chmele byly postupně během růstu přivazovány slámou.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Josef Wara
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	První polovina 20. století

Číslo	Pohled	Popis	
17		Komponenta part 02 - Žatec Západní část Pražského předměstí se stavbami pro zpracování chmele.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Libor Sváček, Regional Authority of Ústecký Region, 3118/18 Velká Hradební St, CZ-400 02 Ústí nad Labem, tel. +420 737 203 656 e-mail: srejber.a@kr-ustecky.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	9/2015

Číslo	Pohled	Popis	
18		Komponenta 02 - Žatec Náměstí Svobody s radnicí a historickým jádrem města, letecký snímek od severovýchodu.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Libor Sváček Ústecký kraj, Hradební 3118/18 Velká , 400 02 Ústí nad Labem, tel. +420 737 203 656 e-mail: srejber.a@kr-ustecky.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	9/2015

Číslo	Pohled	Popis	
19		Komponenta 02 - Žatec Západní část Pražského předměstí s charakteristickými chmelařskými stavbami dokládajícími stavební rozvoj (pohled z Chmelového majáku).	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	8/2016

Číslo	Pohled	Popis	
20		Komponenta 02 - Žatec Historické sklady a balírny chmele kolem Nerudova náměstí v Žatci.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Věra Kučová, Evropská 26 Praha 6 160 00, tel.:+420 724 663 560, e-mail: kucova.vera@npu.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	7/2020

Číslo	Pohled	Popis	
21		Komponenta 02 - Žatec Dům čp. 7 v ulici Obránců Míru v Žatci. Tzv. volská oka na střeše odvětrávala vodní páry vzniklé při sušení chmele na líškách v podkroví.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	7/2017

Číslo	Pohled	Popis	
22		Komponenta 02 - Žatec Pohled na charakteristické panorama Pražského předměstí s chmelařskými budovami a jejich komíny („les komínů“).	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2017

Číslo	Pohled	Popis	
23		Komponenta 02 - Žatec Pražské předměstí, bývalý sklad chmele se sirnou komorou pro síření chmele a rezidenční vilou společnosti A. Meindl and G. Epstein. Charakteristický příklad kombinace obytné vily a objektu pro zpracování chmele jedné podnikatelské rodiny, čp. 753 a 1257 Kovářská ulice.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	7/2017

Číslo	Pohled	Popis	
24		Komponenta 02 - Žatec Pražské předměstí, bývalý sklad chmele společnosti J. Schwarzkopf, čp. 945 Alšova ulice. Venkovní požární schodiště.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	7/2017

Číslo	Pohled	Popis	
25		Komponenta 02 - Žatec Pražské předměstí. Sklad pytlů se sušeným chmelem v bývalém skladu čp. 1580 na Chmelařském náměstí.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	8/2016

Číslo	Pohled	Popis	
26		Komponenta 02 - Žatec Panorama Žatce od severozápadu.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2016

Číslo	Pohled	Popis	
27		Komponenta 02 - Žatec Pohled na severní část historického jádra Žatce s hradbami od západu, jeden z ikonických panoramatických pohledů.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2017

Číslo	Pohled	Popis	
28		Komponenta 02 - Žatec Pohled na Žatecký pivovar na vyvýšené ostrožně od severu, vlevo od něj věže farního kostela Nanebevzetí Panny Marie.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2017

Číslo	Pohled	Popis	
29		Komponenta 02 - Žatec Patro typické komorové sušárny chmele (čp. 1580) na Žatecku. Na hromadách odpočívá usušený chmel, který bude následně v nižším patře lisován do hranolů a odeslán ke zpracování do skladů a balíren v Žatci.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2017

Číslo	Pohled	Popis	
30		Komponenta 02 - Žatec Budova historického skladu a balírny chmele čp. 1232 na Smetanově náměstí v Žatci. Výborný příklad začlenění chmelařské stavby do urbanistické struktury i architektonického tvarosloví sousedních obytných domů.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2016

Číslo	Pohled	Popis	
31		Komponenta 02 - Žatec Podvečerní pohled do uličky mezi historickými sklady a balírnami chmele čp. 1950 a 1952 na náměstí Prokopa Velkého v Žatci; v současnosti jádra návštěvnických cílů - sousedícího Chrámu Chmele a Piva a Chmelařského muzea.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2016

Číslo	Pohled	Popis	
32		Komponenta 02 - Žatec Podkroví typického chmelařského skladu - motiv z Chmelařského muzea v Žatci s detailem ventilátoru do sirné komory.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2016

Číslo	Pohled	Popis	
33		Komponenta 02 - Žatec Pohled do sirné komory s typickou roštovou podlahou, kterou prostupoval kouř při síření usušeného chmele a autentickými kovovými vraty- příklad ze Chmelařského muzea.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2016

Číslo	Pohled	Popis	
34		Komponenta 02 - Žatec Administrativní budova bývalé tzv. nové Známkovny chmele čp. 1612 z roku 1930 na Chmelařském náměstí (v současnosti sídlo Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského).	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2016

Číslo	Pohled	Popis	
35		Komponenta 02 - Žatec Maskot Chmelařského muzea v Žatci, chmelový skřítek Hop, obklopený dětmi ze základní školy při jejich návštěvě muzea.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2014

Číslo	Pohled	Popis	
36		Komponenta 02 - Žatec Scéna z tradiční jarní akce Chmelfest a průvodu městem.	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Martin Štross, Fotostudio Spoušť Žatec, tel.: +420 777 240 915, e-mail: fotospoust@email.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	2004

Číslo	Pohled	Popis	
37		Český chmel	
		Nevýhradní práva k fotografii	Ano
Formát		**Autor fotografie** **Kontaktní údaje držitele práv**	Václav Mach, Mírové nám. 73, Postoloprty 439 42, tel.: +420 603 871 077, e-mail: foto.mach@tiscali.cz
Digitální		**Datum pořízení** (m/r)	8/2016

7.b TEXTY TÝKAJÍCÍ SE KLASIFIKACE OCHRANY, VYHOTOVENÉ PLÁNY SPRÁVY STATKU NEBO ZDOKUMENTOVANÝCH SYSTÉMŮ SPRÁVY A VÝŇATKY DALŠÍCH PLÁNŮ, KTERÉ SE STATKU TÝKAJÍ

7.b1 SOUHRN OCHRANNÝCH OPATŘENÍ

Dokumenty, na něž odkazuje *podkapitola 5.b.* Všechny přiložené národní právní dokumenty týkající se ochrany jsou v českém jazyce.

Pro Krajinnou památkovou zónu Žatecká chmelařská krajina je aktuálně (2020) připravován podklad plošné památkové ochrany celého území komponenty 01.

Předmětem ochrany v památkové zóně Žatecká chmelařská krajina jsou kulturní hodnoty, zejména krajinné, historické, urbanistické a architektonické, technické a estetické, které jsou podstatou výjimečně dochované, kontinuálně se vyvíjející kulturní krajiny, jejíž charakter je definovaný převažujícím využitím zemědělských ploch pro pěstování chmele a s chmelařstvím souvisejícími stavbami. Předmětem ochrany je dochovaná krajinná struktura se všemi prvky, které ji utvářejí - prostorová skladba krajiny s vysokým podílem chmelnic, urbanistická struktura, měřítko, prostorové a hmotové řešení vesnických staveb v území, krajinné struktury a přírodní prvky (vodní toky včetně břehů s břehovými a doprovodnými dřevinnými porosty, protipovodňové valy, geologické útvary, trvalá výsadba), komunikační síť a archeologické relikty (vyschlá koryta řeky Ohře, stopy po zaniklých vodotečích, archeologické relikty zaniklých chmelnic, staveb a cest). Předmětem ochrany jsou taktéž dálkové pohledy na krajinu s typickou strukturou chmelnic a výraznými stavebními dominantami.

Součástí komponenty 01 je **Vesnická památková zóna Stekník**, č. 249/1995, byla vyhlášena na základě Vyhlášky MK č. 249/1995 Sb. ze dne 22. 9. 1995, o prohlášení území historických jader vybraných obcí a jejich částí za památkové zóny.

Komponenta 02 pokrývající historické centrum města (UHR) a Pražské předměstí (UHZ) je chráněna podle dvou vyhlášek Ministerstva kultury následujícím způsobem:

Městská památková rezervace Žatec
Městská památková rezervace Žatec byla zřízena Výnosem MŠK čj. 36.568/61-V/2 z 31. 8. 1961 o prohlášení městské památkové rezervace v Kutné Hoře, Slavonicích, Žatci a zřízení archeologické rezervace Slavníkovská Libice a pak opět Vyhláškou č. 16.417 / 87-VI / 1, výnosem Ministerstva kultury ČSSR ze dne 29. prosince 1987 o prohlášení historických jader měst Kutná Hora, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Slavonice, Tábor, Žatec, Hradec Králové, Jičín, Josefov, Litomyšl, Pardubice, Znojmo, Nový Jičín, Olomouc, obce Kuks s přilehlým komplexem bývalého hospitálu a souborem plastik v Betlémě, souboru technických památek Stará Huť v Josefském údolí poblíž Olomučan a archeologických lokalit Libodřický mohylník, Slavníkovská Libice, Třísov, Tašovice, Bílina, České Lhotice, Staré Zámky u Líšně a Břeclav - Pohansko za památkové rezervace 21. prosince 1987 (vstoupila v platnost dne 17. prosince 1987).

Vyhláška mimo jiné uvádí:
„Městská památková rezervace je definována souborem majetku kulturního dědictví, který se v ní nachází, nicméně předmětem památkové péče je i historický půdorys a jemu odpovídající prostorová a hmotová skladba a městské interiéry včetně povrchu komunikací. Jakékoliv úpravy městských prostorů musí být v souladu s historickým prostředím památkové rezervace. Proto se v tomto rozsahu stanovené podmínky vztahují i na majetek uvnitř památkové rezervace, který není historickou kulturní památkou.“

Městská památková zóna Žatec
Městská památková zóna Žatec byla zřízena vyhláškou č. 108/2003 Sb., výnosem Ministerstva kultury ze dne 1. dubna 2003 o zřízení historických oblastí ve vybraných městech a městských oblastech jako památkových zón, a o určení podmínek pro jeho ochrana, od 4. ledna 1987, která vstoupila v platnost dne 1. září 2003.

Vyhláška mimo jiné uvádí:
„Jedná se o historickou oblast, která má významnou kulturní hodnotu. Řada dochovaných historických objektů související se zpracováním chmele včetně jiných cenných staveb tvoří mimořádně hodnotný celek. Památky města jsou nejlépe patrné v dálkových pohledech a výhledy na širší oblast statku.

Obě chráněná území jsou navíc obklopena tzv. ochrannými pásmy (schváleno podle čl. 17 Národního zákona o dědictví č. 20/1987) jak městské památková rezervace, tak městské památkové zóny.“

Ochranné pásmo městské památkové rezervace Žatec
Rozhodnutí vydané Okresním národním výborem v Lounech o zřízení ochranného pásma městské památkové rezervace Žatec čj. Kult / 1124-1187 byla vyhlášena dne 17. prosince 1987 a rozšířena na základě rozhodnutí Okresního úřadu v Lounech, o prodloužení ochranného pásma městské památkové rezervace v Žatci čj. RK-1172/95/401, ze dne 17. srpna 1995.

Rozhodnutí mimo jiné uvádí:
„Důvodem zřízení ochranného pásma je poskytnout ochranu městské památkové rezervaci před jakoukoli rušivou zástavbou. Orgány státní památkové péče mohou v případě nevhodných změn vnějšího vzhledu staveb v chráněné oblasti přijmout odpovídající opatření.“



Socha sv. Vavřince, patrona chmelařů, Žatecko, 2016

Ochranné pásmo městské památkové zóny Žatec
Ochranné pásmo městské památkové zóny bylo definováno územním rozhodnutím Městského úřadu, Odbor stavebního úřadu - Životní prostředí Žatec, čj. 31941/2015, vydaným dne 30. listopadu 2015, v platnost vstoupil dne 3. března 2016.

Rozhodnutí mimo jiné uvádí:
„Důvodem pro vznik tohoto ochranného pásma je chránit vynikající urbanistické a architektonické hodnoty (vzhledem k významným vizuálním vlastnostem) a specifické rysy historických budov v Žatci, které jsou formálně chráněny jako celek v rámci Městské památkové zóny. Předmětem ochrany je zachovalá urbanistická struktura, hmotný charakter budov a konkrétní konfigurace jejich výšky se siluetou města, stejně jako objemová skladba, materiály, rozměry, typ střešní krytiny a specifické detaily střešních ploch. Pohled na střechy města je výjimečný díky netradičnímu designu střešních budov spojených se sušením a zpracováním chmele, stejně jako velkému množství zachovalých historických komínů.“

Mapy č. 09., č. 09.1 a č. 09.2 doplňují informace o hranicích statku a ukazují národní označení pro: samostatnou ochranu kulturních památek, hranice Krajinné památkové zóny Žatecká chmelařská krajina (pokrývající celou oblast komponenty 01 - v přípravě), Vesnické památkové zóny Stekník (v rámci Krajinné památkové zóny), Městské památkové rezervace Žatec, Městské památkové zóny Žatec a výše uvedené ochranné pásy (společně s příslušnými částmi nárazníkové zóny podle měřítka jednotlivých map).

Nárazníková zóna
Území nárazníkové zóny zahrnuje několik oblastí obcí. Všechny společně se Zálužicemi (pro komponenta 01) do Žatcem (pro komponentu 02) mají své vlastní platné územní plány. Mapa č. 10 ukazuje rozsah individuální samosprávy obce s vlastními územními plány. Zákonem č. 183/2006 Sb., O územním plánování (stavební zákon) (viz *kapitola 5.c*), musí místní plány respektovat další platná ochranná a regulační opatření založená na ochraně různých veřejných zájmů. Tyto požadavky byly zahrnuty do Zásad územního rozvoje Ústeckého kraje, což je závazná územně plánovací dokumentace, což je podstatně lepší územní plán v rámci Ústeckého kraje.

Nárazníková zóna integruje již existující ochranné předpisy v dané oblasti (např. součást místní armády, nepřístupný a nerozvinutý, výcvikový prostor a zóny protivzdušné obrany, která sama vyžaduje přísnou kontrolu všech výšek budov v oblasti, záplavové nivy podél řeky Ohře, hlavní biokoridory, limity vyplývající z místního letiště jihozápadně od Žatce atd.). Mapa č. 11 představuje tyto omezení a předpisy založené na zásadách územního rozvoje Ústeckého kraje.

249

VYHLÁŠKA

Ministerstva kultury

ze dne 22. září 1995

o prohlášení území historických jader vybraných obcí a jejich částí za památkové zóny

Ministerstvo kultury stanoví podle § 6 zákona České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů:

§ 1

Území historických jader obcí a jejich částí s dochovanými soubory lidové architektury:

Bechyňská Smoleč (okr. Tábor), Beranov (okr. Karlovy Vary), Boňov (okr. Třebíč), Brocno (okr. Litoměřice), Břehov (okr. České Budějovice), Březinka (okr. Mladá Boleslav), Březany (okr. Klatovy), Budičovice (okr. Písek), Bukovec (okr. Česká Lípa), Debrno (okr. Praha-západ), Dlouhomilov (okr. Šumperk), Dobřív (okr. Rokycany), Dolany (okr. Plzeň-sever), Dolní Lažany (okr. Cheb), Dolní Nezly (okr. Litoměřice), Dolní Rychnov (okr. Sokolov), Drahenice-Račany (okr. Příbram), Dýšina (okr. Plzeň-sever), Hlince (okr. Plzeň-sever), Horní Jadruž (okr. Tachov), Hradešice (okr. Klatovy), Chalupy (okr. Prachatice), Chotiněves (okr. Litoměřice), Chodský Újezd (okr. Tachov), Jablečno (okr. Rokycany), Jakubovice (okr. Šumperk), Jarov (okr. Plzeň-sever), Javorník-Kopánky (okr. Hodonín), Jestřebice (okr. Mělník), Jiřetice (okr. Strakonice), Kamenická Stráň (okr. Děčín), Kanice (okr. Domažlice), Karlov (okr. Jičín), Klenčí pod Čerchovem (okr. Domažlice), Kloub (okr. Strakonice), Kluky (okr. Mladá Boleslav), Koječín (okr. Strakonice), Kojšovice (okr. Karlovy Vary), Komorní Lhotka (okr. Frýdek-Místek), Korno (okr. Beroun), Kosmová (okr. Karlovy Vary), Královské Poříčí (okr. Sokolov), Krašovice (okr. Písek), Kravaře (okr. Česká Lípa), Krnín (okr. Český Krumlov), Křtětice (okr. Strakonice), Kváskovice (okr. Strakonice), Květov (okr. Písek), Kyšice (okr. Plzeň-sever), Lažiště (okr. Prachatice), Lensedly (okr. Praha-východ), Lhota (okr. Plzeň-sever), Lhotka (okr. Přerov), Libotyně (okr. Prachatice), Lipnice (okr. Plzeň-jih), Lobeč (okr. Mělník), Loukov (okr. Mladá Boleslav), Lysovice (okr. Vyškov), Mahouš (okr. Prachatice), Malá Morávka (okr. Bruntál), Mirkovice (okr. Český Krumlov), Mítov (okr. Plzeň-jih), Mořinka (okr. Beroun), Nedvědice (okr. Tábor), Nové Smrkovice (okr. Jičín), Nynice (okr. Plzeň-sever), Olešná (okr. Beroun), Olešovice (okr. Plzeň-sever), Ostřetice (okr. Klatovy), Ounuz (okr. Tábor), Pačín (okr. Tachov), Palonín (okr. Šumperk), Pernek (okr. Český Krumlov), Petrovice (okr. Havlíčkův Brod), Plzeň 1 – k. ú. Bolevec (okr. Plzeň-město), Plzeň 4 – k. ú. Bukovec (okr. Plzeň-město), Plzeň 4 – k. ú. Červený Hrádek (okr. Plzeň-město), Plzeň 4 – Lobzy (okr. Plzeň-město), Plzeň 4 – k. ú. Újezd (okr. Plzeň-město), Plzeň-Křimice (okr. Plzeň-město), Pocinovice (okr. Domažlice), Podmokly (okr. Rokycany), Pojedy (okr. Nymburk), Poleň (okr. Klatovy), Popovice (okr. Karlovy Vary), Prostiboř (okr. Tachov), Putim (okr. Písek), Radčice (okr. Plzeň-město), Radějov (okr. Plzeň-sever), Rašovice (okr. Litoměřice), Rataje (okr. Olomouc), Řesanice (okr. Plzeň-jih), Senička (okr. Olomouc), Sitné (okr. Mělník), Skalsko (okr. Mladá Boleslav), Slatina (okr. Litoměřice), Sloup (okr. Česká Lípa), Smrkovice (okr. Písek), Soběnice (okr. Litoměřice), Sovenice (okr. Nymburk), Srdov (okr. Litoměřice), Stará Ves (okr. Přerov), Stará Ves-Žďárský Potok (okr. Bruntál), Stekník (okr. Louny), Stráž (okr. Domažlice), Střehom (okr. Mladá Boleslav), Střezivojice (okr. Mělník), Studená (okr. Plzeň-sever), Studeňany (okr. Jičín), Svinky (okr. Tábor), Svobodné Hamry (okr. Chrudim), Šatov (okr. Znojmo), Trhanov (okr. Domažlice), Třešňový Újezdec (okr. Prachatice), Tubož (okr. Česká Lípa), Tukleky (okr. Písek), Tuřany-Brněnské Ivanovice (okr. Brno-město), Tymákov (okr. Plzeň-jih), Ubušínek (okr. Žďár nad Sázavou), Vápenky (okr. Hodonín), Varvažov (okr. Písek), Vejvanov (okr. Rokycany), Velenice (okr. Česká Lípa), Velké Hydčice (okr. Klatovy), Velké Karlovice, místní část Podťaté (okr. Vsetín), Veselka (okr. Blansko), Vidim (okr. Mělník), Vinice (okr. Nymburk), Vitějovice (okr. Prachatice), Vratěnín (okr. Znojmo), Vysoká Lípa (okr. Děčín), Zadní Chodov (okr. Tachov), Zahrádka (okr. Písek), Zahrádka (okr. Plzeň-jih), Zechovice (okr. Strakonice), Zvěřetice (okr. Prachatice), Zvonovice (okr. Vyškov), Žebrákov (okr. Písek) se prohlašují za památkové zóny (dále jen „zóna“).

§ 2

Hranice území zón a jejich rozsah jsou vymezeny v příloze této vyhlášky a jsou graficky vyznačeny v mapách, které jsou uloženy u Ministerstva kultury, Státního ústavu památkové péče, Památkového ústavu středních Čech, Památkového ústavu v Brně, Památkového ústavu v Českých Budějovicích, Památkového ústavu v Olomouci, Památkového ústavu v Ostravě, Památkového ústavu v Pardubicích, Památkového ústavu v Plzni, Památkového ústavu v Ústí nad Labem a u okresních úřadů a obcí, na jejichž území se zóny nacházejí.

§ 3

Příslušný orgán územního plánování zajistí vyzna-

ření území zóny v příslušné územně plánovací dokumentaci a v územně plánovacím podkladu pro její pořízení, popřípadě při pořizování jejich změn a doplňků.

§ 4

Tato vyhláška nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Ministr:

Tigrid v. r.

verozápadně podél silnice směr Nový Bor p. č. 1788 až ke kapli, na p. č. 753 se lomí a vrací se podél p. č. 752, 751, kolmo překračuje cestu p. č. 1789 a dále podél p. č. 750, 749, 758/1, 745/1, lomí se k severu podél p. č. 373 a pokračuje podél cesty p. č. 1826 až k p. č. 938/3, kterou směrem západním obíhá, lomí se k severu a východu až k cestě p. č. 1825, podél které opět pokračuje k severu. Na jejím severním konci na cestě p. č. 1904 se hranice uzavírá.

SMRKOVICE, okr. Písek (15123)

Rozsah památkové zóny ve Smrkovicích je vymezen hranicí, která začíná na severozápadě na křižovatce cest p. č. 948/12 a 949/1, pokračuje po severní straně cesty p. č. 949/1, podél p. č. 291, přetíná cestu p. č. 950 a 263/2, směřuje dále podél p. č. 10, 1, 14, 13, 16, 12/2, přetíná cestu p. č. 951 a stáčí se spolu s ní k jihu, pokračuje pak podél p. č. 53, 36/3, 36/2, kolem p. č. 38/4 se obrací k západu, protíná cestu p. č. 960/1, sleduje p. č. 961 až ke křižovatce cest p. č. 921 a 948/12, kde se zalamuje k severu a dospívá podél cesty p. č. 948/12 do svého výchozího bodu.

SOBĚNICE, okr. Litoměřice (15164)

Rozsah památkové zóny v Soběnicích je vymezen hranicí, která začíná na severu u p. č. 90, pokračuje dál podél p. č. 119/3, 119/2, 103/1, 104, 101, 67, 1145, 91, 62, 111, na východě přetíná komunikaci na hranici p. č. 1062/1, dále vede podél p. č. 87/1, 709/4, 709/3, 47, 46, 78, 79, na jihu probíhá podél komunikace p. č. 1068, 60/6, přetíná komunikaci p. č. 861/6, podél p. č. 865/3, 868/4, 868/2, podél příjezdové komunikace se stáčí k severu, přetíná na jižním okraji p. č. 1062/1, stáčí se k západu a vede podél p. č. 1059/1, 1060/1, přetíná silnici a dále podél p. č. 52/3, 52/1, 49, přes p. č. 1064 k jejímu severnímu okraji, dále na sever podél p. č. 1, 30/1, 29, 25, 15, 10, 9, 2/4, 2/1, 1, stáčí se k severu podél 1084/2, přetíná kolmo p. č. 117 a k výchozímu bodu u p. č. 90.

SOVENICE, okr. Nymburk (15261)

Rozsah památkové zóny v Sovenicích je vymezen hranicí, která začíná na severu na p. č. 488/5 a jde po p. č. 19, 21/3, 488/4, 22/2, 33/3, 34/2, 25/3, 16/1, 29/1, 488/3, 53/1, 54, 20/1, 20/2, přechází komunikaci p. č. 647 na p. č. 22, pokračuje podél p. č. 65/2, 65/1, 69, 64/4, 74/2, 77/1, 80/1, 86/8, 86/1 a 31/3. Napojuje se na komunikaci p. č. 636/1 a pokračuje podél p. č. 140, 637/1, 80, 55, 636/6, 57, 58/1, 2, 59, 641, 148/1, přetíná p. č. 76, v úrovni p. č. 76 se lomí a kolmo přechází p. č. 129/2, komunikaci p. č. 647, p. č. 636/5 a pokračuje po p. č. 8, 17/2, 488/5, kde se hranice uzavírá.

SRDOV, okr. Litoměřice (15305)

Rozsah památkové zóny v Srdově je vymezen hranicí, která začíná na severovýchodě u p. č. 593, kolmo přetíná p. č. 882/1, pokračuje podél p. č. 559/2, 530/2, 534/5, 533, 532/1, kolmo přetíná silnici na Hradec p. č. 883, pokračuje podél p. č. 323, 326/1, 882/2, 341, částí 889/1, 343/4, 343/1, 343/3, částí 346/5, 365, 364/1, 362/1, 29/1, 371/2, 372, 404/1, pokračuje podél p. č. 414/2 až k silnici směr Habřina, kterou kolmo přetíná, a lomí se k východu podél p. č. 389, 36/1, 380, 40/1, 40/2, 94/1, 146, 331, 147/2, 316, 314/2, 313/2. Na jejím jižním konci kolmo přetíná silnici směr Liběšice a pokračuje podél p. č. 277/2, 277/1, 176/3, 272. Podél p. č. 939 se lomí k severu, kolmo přetíná p. č. 940/1 a podél p. č. 881 pokračuje k severovýchodnímu cípu p. č. 551, kde se hranice uzavírá.

STARÁ VES, okr. Přerov (15393)

Rozsah památkové zóny ve Staré Vsi je vymezen hranicí, která začíná na severu u p. č. 83, zde se lomí k západu a probíhá podél p. č. 86, potom po komunikaci p. č. 196, kterou v severní části obce přetíná, a probíhá pak po severním okraji p. č. 237 a 241, obíhá p. č. 280, 281 a 300, na východě vede podél p. č. 322, 705, 323, 333, 332, 330, 328, zde mění směr k jihu a vede podél p. č. 119 a 366, které obíhá, na jihu vede po silnici p. č. 430, lomí se k severu a dále po silnici p. č. 778, lomí se k západu a prochází po komunikaci p. č. 519, dále podél p. č. 514, 505, 499, 498, 494, 501, 488, 475, tuto parcelu přetíná a probíhá k severu podél p. č. 486. Zde protíná místní komunikaci p. č. 520 a směřuje k severu podél p. č. 528 a 527, zde se lomí západním směrem po komunikaci Přerov – Holešov p. č. 778, lomí se k jihu po silnici p. č. 541, 593, na západě vede podél p. č. 574, prochází podél p. č. 575, 589, 588, 595, zde opět protíná komunikaci Přerov – Holešov a podél p. č. 6 a 7 směřuje k severu, zde se pak lomí západním směrem a probíhá po místní komunikaci podél p. č. 8, 10, 32, 31, 30 a po komunikacích p. č. 118 a 119 směřuje k výchozímu bodu.

STARÁ VES-ŽĎÁRSKÝ POTOK, okr. Bruntál (15391)

Rozsah památkové zóny ve Staré Vsi-Žďárském Potoce je vymezen hranicí, která začíná na severu na rohu cesty p. č. 279 naproti p. č. 240/12, překračuje p. č. 240/1, potok p. č. 273, p. č. 239/1, 238/1, 238/2, podél p. č. 238/11, 1194/2, 238/12 až k p. č. 249/3, na východě podél p. č. 238/10, 1229/2, přes p. č. 1233/1, dále po toku Stříbrného potoka p. č. 1811 po soutok s Podolským potokem p. č. 1809/1, proti proudu potoka k p. č. 1121, které obíhá, na jihu podél cesty p. č. 1763, 1768, 1766, podél p. č. 1166, lomí se podél p. č. 1065, obíhá p. č. 994, vede podél silnice č. 11 (p. č. 264/5), na západě podél potoka p. č. 275 a p. č. 51/3 k výchozímu bodu.

STEKNÍK, okr. Louny (19087)

Rozsah památkové zóny ve Stekníku je vymezen hranicí, která je na severu ohraničena silnicí p. č. 549, pak se lomí na severním okraji p. č. 19/1 a vede podél

p. č. 19/1, 30, 17, 15/1, 13, 8, 458/6, 458/7, 458/9, vede zpět k p. č. 458/7, pokračuje podél p. č. 36, 3, 1/2. Zde se opět lomí a pokračuje na jižní straně obce podél vodoteče p. č. 228, kolmo překračuje silnici, pokračuje podél vodoteče p. č. 61, dále pokračuje podél silnice p. č. 525 směrem k severu a podél p. č. 58, 57, 56, 21/2, lomí se k 21/1, pokračuje podél p. č. 55 a 20 zpět k výchozímu bodu.

STRÁŽ, okr. Domažlice (15634)

Rozsah památkové zóny ve Stráži je vymezen hranicí, která začíná na severu u komunikace p. č. 910/2, vede podél této komunikace, pokračuje podél silnice p. č. 915/1, přechází silnici k p. č. 52, na východě vede podél p. č. 52, 72/1, 70/2, 69/2, obíhá p. č. 871 a 869/3, na jihu přechází komunikaci p. č. 965, obíhá p. č. 842/1, vede podél p. č. 838, 944, 835/1, 74/2, 13, na západě přechází cestu p. č. 838, obíhá p. č. 80, pokračuje podél p. č. 335, 915/1, 836/5, 331/1, 328, přechází cestu p. č. 916/2, 327/2, na severu vede podél p. č. 935, 47, 42, 41/1, 39, 35, 32, 30, 26/2 k výchozímu bodu.

STŘEHOM, okr. Mladá Boleslav (04250)

Rozsah památkové zóny ve Střehomi je vymezen hranicí, která začíná na severu na p. č. 359, jde po p. č. 313, 351/2, 84, přetíná p. č. 718 a napojuje se na p. č. 719, 339/1, 720, 106, 726/1, lomí se po p. č. 76, 392/1 a pokračuje po p. č. 768, 408, 407, 405, 735, přetíná komunikaci p. č. 730 na komunikaci p. č. 706, p. č. 1, 376/1 (rybník), dále přetíná kolmo p. č. 252/1 a 715 a napojuje se na p. č. 357/1 a 359, kde se hranice uzavírá.

STŘEZIVOJICE, okr. Mělník (02773)

Rozsah památkové zóny ve Střezivojicích je vymezen hranicí, která začíná na severu na p. č. 27/1, přechází komunikaci p. č. 1243, pokračuje podél p. č. 55, kolem p. č. 52 se stáčí k východu, pokračuje podél komunikace p. č. 1237, přechází komunikaci p. č. 1236, pokračuje kolem p. č. 59/1, 1253/1, 1235/2, na východě vede podél p. č. 68, 63/3, 63/1, 10/4, 10/1, 68/1, 70, 1253/3, 77, obíhá p. č. 80/2, na jihu pokračuje podél p. č. 80/1, 1248/2, přetíná komunikaci p. č. 1248/1, pokračuje podél p. č. 83/1, 84/1, 84/2, 86/4, 92/1, 92/3, 70, 108, 203/3, kde se napojuje na komunikaci p. č. 1249, a dále probíhá podél p. č. 181/20, 181/8, 181/14, 181/12, 181/5, 181/13, obíhá p. č. 150, na západě přechází komunikaci p. č. 1243, po jejímž okraji vede až na p. č. 32, dále obíhá p. č. 118/1, pokračuje podél p. č. 122/1, 129, podél komunikace p. č. 1240 se napojuje na p. č. 32/1 a podél p. č. 28/1 se vrací k výchozímu bodu 27/1.

STUDENÁ, okr. Plzeň-sever (05458)

Rozsah památkové zóny ve Studené je vymezen hranicí, která začíná v severozápadní části obce u p. č. 1045/2, obíhá jej, přechází komunikaci p. č. 917 a na severu pokračuje podél p. č. 1, 64, 58/1, 56, 46, obíhá p. č. 44, na východě vede podél p. č. 39, přechází komunikaci p. č. 917, pokračuje podél p. č. 475/2, 36/2, obíhá p. č. 1051/2, na jihu pokračuje podél p. č. 1052/4, 1052/2, 1052/3, přechází komunikaci p. č. 886/2, pokračuje podél p. č. 863/2, na západě vede podél p. č. 1040/3, 1040/2, obíhá p. č. 1042/2 a podél p. č. 34 a 37 vede k výchozímu bodu.

STUDEŇANY, okr. Jičín (13783)

Rozsah území památkové zóny ve Studeňanech je vymezen hranicí, která začíná na severu p. č. 11/2, obíhá p. č. 7, vede podél p. č. 30, obíhá p. č. 1, pokračuje podél p. č. 132/3, vede podél silnice p. č. 536/1, na východě obíhá p. č. 93/2, 94, 95, přes p. č. 324/1 k p. č. 83/1, které obíhá, pokračuje dál podél potoka p. č. 567, přechází jej, obíhá p. č. 74, pokračuje podél p. č. 72, 47, 71, 70, 320/1, podél komunikace, kterou u p. č. 316/5 přechází, na jihu obíhá p. č. 299/2, přechází cestu, pokračuje dál podél p. č. 302, 301, přechází místní komunikaci a pokračuje podél p. č. 231/1, přes silnici, na západě obíhá p. č. 103, vede podél p. č. 229/5, 229/8, přes p. č. 228 a potok p. č. 570, podél cesty p. č. 533, pokračuje podél p. č. 25/3 a 14 k výchozímu bodu.

SVINKY, okr. Tábor (18340)

Rozsah území památkové zóny ve Svinkách je vymezen hranicí, která začíná na severu u p. č. 1/2, pak přechází komunikaci p. č. 562/1, pokračuje na východě podél p. č. 41/9, 41/4, 41/5, 41/6, 41/7, 41/8, 23, 32/2, 32/1, 41/10, poté přechází komunikaci p. č. 570, na jihu p. č. 223/5, 234/2, 235/2, 235/3, 254/1, 51, 582, 255/3, 255/1, 262/1, 272/3, prochází p. č. 272/2, na západě přechází komunikaci p. č. 264, dále jde podél p. č. 44, 18/4, 45, 47, 18/1, 17, 9, dále překračuje silnici p. č. 570, na severu jde podél p. č. 7, zasahuje do p. č. 3/1, dále p. č. 1/3 a hranice končí u výchozího bodu u p. č. 1/2.

SVOBODNÉ HAMRY, okr. Chrudim (18790)

Rozsah území památkové zóny ve Svobodných Hamrech je vymezen hranicí, která začíná na západě u řeky Chrudimky p. č. 240, která tvoří západní, severní a východní hranici zóny, na jihu pokračuje podél p. č. 30/1, přechází p. č. 242, obíhá p. č. 1/1, pokračuje podél p. č. 1/3, přetíná p. č. 225/2, přechází silnici p. č. 249, vede podél ní k p. č. 19/1, pokračuje podél p. č. 15, obíhá p. č. 19/3 a podél p. č. 245 vede k výchozímu bodu.

ŠATOV, okr. Znojmo (16207)

Rozsah památkové zóny v Šatově je vymezen hranicí, která začíná na západě u komunikace p. č. 1407, na severu obíhá p. č. 296, část návsi p. č. 284, dále podél p. č. 274, 273, 272, 270, 271, obíhá p. č. 265, pokračuje podél cesty u vinohradů p. č. 1445 až k p. č. 146,

Okresní národní výbor
Odbor kultury

Louny

č.j. Kult/1124/87 ze dne 17. 12. 1987

R O Z H O D N U T Í

o zřízení památkového ochranného pásma městské památkové rezervace Ž a t e c

Odbor kultury Okresního národního výboru v Lounech, jako výkonný orgán státní památkové péče, v souladu s návrhem Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem, s posudkem Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody v Praze a po dohodě s odborem výstavby a územního plánování ONV Louny, odborem výstavby MěNV Žatec a odborem školství a kultury MěNV Žatec, vydává ve smyslu § 5 odst. 1 zákona č. 22/58 Sb. o kulturních památkách a vyhlášky MŠK ČSR č. 118/1959 Ú.l. o památkových ochranných pásmech, v souladu s § 33 odst. 2 zákona č. 50/1976 Sb. o územním plánování a stavebním řádu toto

r o z h o d n u t í :

Okresní národní výbor, odbor kultury v Lounech, určuje památkové ochranné pásmo pro městskou památkovou rezervaci Žatec, prohlášenou výnosem MŠK ČSR pod č.j. 36568/61 - V/2 ze dne 31. srpna 1961.

A. Vymezení památkového ochranného pásma:

Hranice obvodu památkového ochranného pásma /dále jen "pásmo"/ se vymezuje na severní straně katastrálního území Žatec na levém břehu řeky Ohře pozemkovou parcelou /k.č. 7032/1/, kde přechází na pravý břeh a pokračuje východní stranou nového silničního mostu /k.č. 7144/ až k "Denisově" ulici /k.č. 8/3/, až po hranici parcely /k.č. 4345/1/ k cestě, která vede okolo zahrádek situovaných pod hradbami /k.č. 6818/. Po této cestě pokračuje ulicí "U plynárny" /k.č. 6707/ dále jde po východní straně ulice "Wagnerova" /k.č. 4465/3, 4465/1/ pokračuje ulicí "Tyršovou " /k.č. 6777/1/ na"Komenského alej" /k.č. 6960/2/ po severní straně ulice "Komenského alej" /k.č. 6960/2/ až k ulici "Fučíkově" /k.č. 6787/1/, dále uhlopříčně /západ - severovýchod/ přes "Chmelařské náměstí" na roku Chmelařského náměstí pokračuje západní stranou ulice "Alšovy" /k.č. 6794/3/ přetíná uhlopříčně /západ - severovýchod/ nám. "Jana Nerudy" /k.č. 6794/1/ až k ulici "Nákladní" /k.č. 6810/1/, uličkou směrem k ulici "Májkově" /k.č. 6813/2/, přes ulici "Májskovou" /k.č. 6807/1/ pokračuje západní stranou spojovací uličky pod paneláky /k.č. 300/3/, kolmo přetíná ulici "Erbenovu" a běží po západní straně ulice "Preslově" /k.č. 312/3/ dále severní stranou ulice "P. Bezruče"/K.č. 367/3/ po hranici "Podměstí" parcely /k.č. 6824/10/ západní stranou ulice "Zbyslavovy" /k.č. 444/012/ a dále po západní straně silnice "Nákladní" až ke kovovému mostu /k.č. 6832/1/ přes řeku Ohři k výchozímu bodu na levém břehu řeky /k.č. 7032/1/.

Hranice pásma je vyznačena v mapové příloze, která je součástí tohoto rozhodnutí.

Rozhodnutí o prohlášení památkového ochranného pásma oznámí Okresní národní výbor, odbor kultury v Lounech příslušnému středisku Geodézie n.p. pro okres Louny k vyznačení hranice do odpovídajících mapových a evidenčních /písemných/ operátů, kde se rovněž poznamená rozhodnutí o zřízení pásma. Příslušný orgán územního plánování vyznační hranice pásma ve všech kategoriích a stupních územně plánovací dokumentace a ve všech dalších plánech, jimiž se řídí výstavba a přestavba území a stavební činnost v něm. Rozhodnutí o zřízení pásma včetně mapové přílohy jsou uloženy u:

- odboru kultury Severočeského KNV v Ústí nad Labem
- odboru výstavby a územního plánování ONV Louny
- odboru kultury ONV Louny
- odboru školství a kultury MěNV Žatec
- odboru výstavby MěNV Žatec
- Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem
- Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody v Praze,
- Geodézie n.p., středisko geodézie pro okres Louny,

kde je také možno do nich nahlédnout.

V souladu s § 3 vyhl. č. 118/1959 Ú.l. o památkových pásmech budou vlastníci nebo trvalí uživatelé nemovitostí ležících v památkovém ochranném pásmu městské památkové rezervace Žatec seznámeni s tímto rozhodnutím způsobem v místě obvyklým. Doklad o vyhlášení bude založen u odboru kultury ONV Louny.

B. Podmínky ochrany:

1/ Při pořizování územně plánovací, přípravné a projektové dokumentace, při územním a stavebním řízení, při provádění staveb a stavebních úprav, zásazích do terénních útvarů a městské zeleně je nutno dbát, aby nebyla změnami půdorysné, hmotové a výškové konfigurace zástavby a přírodních prvků v území ochranného pásma oslabena nebo porušena urbanistická kompozice, měřítko a hodnoty panorama městské památkové rezervace a jejího vnějšího prostředí.

2/ Předem je nutno projednat zásadní změny ve způsobu obhospodařování a využití nemovitostí v ochranném pásmu, které by měly dopad na vzhled a charakter území pásma.

3/ Působení všech případných nově navrhovaných stavebních souborů a výškových objektů, které se pohledově uplatňují ve vztahu k městské památkové rezervaci, bude podřízeno požadavkům ochrany její siluety.

4/ V části ochranného pásma vymezeného ulicemi, které jsou popsány v odstavci A, je na mapové příloze tohoto rozhodnutí, bude zachována historická urbanistická struktura zástavby, její měřítko a charakter uličních interiérů.

5/ Vlastnická práva ani dosavadní způsob obhospodařování nemovitostí v ochranném pásmu nejsou vydáním tohoto rozhodnutí dotčeny. Vlastníci, případně uživatelé objektů jsou povinni udržovat je v řádném stavu.

6/ Při změně vlastníků nebo uživatelů nemovitostí ležících v ochranném pásmu, přecházejí podmínky ochrany i na nové nabyvatele nebo uživatele.

7/ Veškeré zásahy, opatření a změny, které se buď přímo nebo ve svých důsledcích dotýkají hodnot MPR a s ní souvisejícího prostředí, je nutno projednat s výkonným orgánem státní památkové péče, kterým je odbor kultury ONV v Lounech a s Krajským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem. Lze je provádět pouze s jejich souhlasem a za podmínek jimi stanovených.

8/ Dohled nad dodržováním podmínek ochrany v ochranném pásmu zajišťuje ONV v Lounech, odbor kultury, jako výkonný orgán státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem a okresním konzervátorem státní památkové péče.

9/ Výjimky z podmínek ochrany, popřípadě další změny povolují ONV v Lounech, odbor kultury v souladu s § 2 vyhl. MŠK ČSR č. 118/1959 Ú.l. o památkových ochranných pásmech.

10/ Platnost tohoto rozhodnutí není časově omezena. Zanikne-li důvod vyhlášení pásma, bude toto oznámeno novým rozhodnutím odboru kultury ONV Louny.

Odůvodnění:

1/ Důvodem prohlášení ochranného pásma MPR Žatec je zabezpečit ochranu památkové rezervace před rušivými vlivy vyvolanými stavební činností a jinými změnami v okolí památkové rezervace.

2/ Charakteristika území ochranného pásma: Území ochranného pásma téměř opisuje na straně severní, východní a západní MPR Žatec, z důvodů terénních, kdy poloha MPR Žatec je svým převýšením nad okolní terén samostatně chráněná. Pouze na straně jižní, kde je terén rovinatý s velmi hustou zástavbou z minulého století je začleněno do ochranného pásma větší území, protože zde je třeba věnovat větší pozornost obnově, dostavbě či přestavbě této části města, v souvislosti s modernizací. Dále i z toho důvodu, že tato hustá zástavba má svoje hodnoty průmyslových dobných celků a individuelně jako sloh secesní či tak zvaná "moderna".

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí je možno podat odvolání do 15 dnů po jeho doručení k odboru kultury Severočeského KNV v Ústí n.L. prostřednictvím odboru kultury ONV Louny.

Odkladný účinek se s ohledem na ustanovení § 55 odst. 2 zák. č. 71/67 Sb. o správním řízení vylučuje, protože jakákoliv činnost odporující tomuto rozhodnutí by mohla způsobit nenahraditelné škody na kulturních památkách a jejich prostředí a byla by v rozporu s veřejným zájmem.

Vedoucí odboru kultury ONV

.....

Příloha:

Jako příloha se účastníkům řízení zasílá mapový podklad s vyznačenou hranicí ochranného pásma. Mapová příloha obsahuje 2 listy státní mapy 1 : 5 000 odvozené, Žatec 0-3, 0-4.

Rozdělovník k rozhodnutí:

1/ Severočeský KNV, odbor kultury v Ústí nad Labem
2/ ONV,odbor výstavby a územního plánování v Lounech
3/MěNV, odbor školství a kultury v Žatci
4/ MěNV, odbor výstavby v Žatci
5/Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem
6/ Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze Václavské nám. 1
7/ Geodézie n.p., středisko geodézie v Lounech
8/ Vlastníci, uživatelé, správci nemovitostí, které leží v ochranném pásmu budou vyrozuměni veřejnou vyhláškou
9/ Odbor kultury ONV louny

4E7

OKRESNÍ ÚŘAD V LOUNECH

REFERÁT kultury PSČ 440 27

PA[illegible] ÚSTAV
Hradiště 4, [illegible]
došlo dne 31. VII. 1995
Čj. 5428 Odbor II
ÚPM

VÁŠ DOPIS ZNAČKY/ZE DNE | NAŠE ZNAČKA | VYŘIZUJE/LINKA | LOUNY dne
VĚC: | RK-1172/95/401 | Parma,211 | 17.8.1995

Rozšíření ochranného pásma MPR v Žatci

R o z h o d n u t í

Referát kultury Okresního úřadu v Lounech jako výkonný orgán státní památkové péče v souladu s návrhem Ministerstva kultury České republiky č.j. 15462/94 a posudku Státního ústavu památkové péče v Praze č.j. 5076/94 a po dohodě s Újezdním stavebním úřadem v Žatci vydává toto rozhodnutí :

V ý r o k

Referát kultury Okresního úřadu v Lounech rozšiřuje ochranné pásmo Městské památkové rezervace v Žatci vyhlášené rozhodnutím zdejšího orgánu pod č.j. kult.-1124/87 ze dne 17.12.1987 o následující část :

Na Nerudově náměstí o p.p. číslo : 552/1, 551/1, 554

V Příkré ulici o p.p. číslo : 555/2, 615/1, 615/2

V Nákladní ulici o p.p. číslo : 1902,1903,2118

Na Husit.nám. o p.p. číslo : 449,455/2,771/1, 771/2
771/3,774

5559

Na shora vymezeném území se stanoví tyto podmínky ochrany :

1) Při pořizování územně plánovací, přípravné a projektové dokumentace, při územním a stavebním řízení, při provádění staveb a stavebních úprav, zásazích do terénních útvarů a městské zeleně je nutno dbát, aby nebyla změnami půdorysné, hmotové a výškové konfigurace zástavby a přírodních prvků v území ochranného pásma oslabena nebo porušena urbanistická kompozice, měřítko a hodnoty panorama městské památkové rezervace a jejího vnějšího prostředí.
2) Předem je nutno projednat zásadní změny ve způsobu obhospodařování a využití nemovitosti v ochranném pásmu, které by měly dopad na vzhled a charakter území pásma.
3) Působení všech případných nově navrhovaných stavebních souborů a výškových objektů, které se pohledově uplatňují ve vztahu k městské památkové rezervaci, bude podřízeno požadavku ochrany její siluety.
4) V části ochranného pásma vymezeného ulicemi, které jsou popsány shora a které jsou na mapové příloze tohoto rozhodnutí, bude zachována historická urbanistická struktura zástavby, její měřítko a charakter uličních interiérů.
5) Vlastnická práva ani dosavadní způsob obhospodařování nemovitosti v ochranném pásmu nejsou vydáním tohoto rozhodnutí dotčeny. Vlastníci, případně uživatelé objektů jsou povinni udržovat je v řádném stavu.
6) Při změně vlastníků nebo uživatelů nemovitostí ležících v ochranném pásmu, přecházejí podmínky ochrany i na nové nabyvatele nebo uživatele.
7) Všechny zásahy, opatření a změny, které se buď přímo nebo ve svých důsledcích dotýkají hodnot MPR a s ní souvisejícího prostředí, je nutné projednat s výkonným orgánem

státní památkové péče, kterým je referát kultury Okresního úřadu v Lounech. Lze je provádět pouze s jeho souhlasem a za podmínek jím stanovených.

8) Dohled nad dodržováním podmínek ochrany v ochranném pásmu zajišťuje OkÚ v Lounech - referát kultury, jako výkonný orgán státní památkové péče a Památkový ústav v Ústí n.L.

9) Platnost tohoto rozhodnutí není časově omezena. Zanikne-li důvod vyhlášení pásma, bude toto oznámeno novým rozhodnutím referátu kultury OkÚ v Lounech.

o d ů v o d n ě n í

Doba uplynulá od vyhlášení ochranného pásma městské památkové rezervace ukázala, že je v zájmu jeho ochrany nutné toto pásmo mírně rozšířit a to o shora uvedené parcely. Případná výstavba či rekonstrukce stávajících staveb by mohla především pohledově narušit dané prostředí. Proto je v zájmu urbanistické části ochrany MPR, aby dotčeným orgánem státní správy v těchto případech byl i výkonný orgán státní památkové péče, který může ovlivnit výsledný obraz těsného sousedství památkové rezervace.

P o u č e n í o d v o l á n í

Proti tomuto rozhodnutí je možno podat odvolání k Ministerstvu kultury České republiky prostřednictvím referátu kultury Okresního úřadu v Lounech a to podáním učiněným do 15-ti dnů ode dne jeho doručení.

Účastník řízení :

- SÚPP Praha

Na vědomí :

- MK ČR Praha
- PÚ Ústí n.L.
- ÚSÚ Žatec
- MěÚ Žatec, odb.rozv.města, odbor vnitřních věcí
- ÚAPP Most
- RRR OkÚ Louny

Jiří Voruda
ved. RK OkÚ v Lounech

108

VYHLÁŠKA

ze dne 1. dubna 2003

o prohlášení území s historickým prostředím ve vybraných městech a obcích za památkové zóny a určování podmínek pro jejich ochranu

Ministerstvo kultury po projednání s příslušnými krajskými úřady stanoví podle § 6 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění zákona č. 132/2000 Sb. a zákona č. 320/2002 Sb.:

§ 1

Území historických částí měst a obcí Bavorov (okres Strakonice), Budišov nad Budišovkou (okres Opava), Červená Řečice (okres Pelhřimov), Český Krumlov-Plešivec (okres Český Krumlov), Dobruška (okres Rychnov nad Kněžnou), Frenštát pod Radhoštěm (okres Nový Jičín), Havlíčkova Borová (okres Havlíčkův Brod), Hradec nad Moravicí (okres Opava), Hrádek nad Nisou (okres Liberec), Husinec (okres Prachatice), Chotěboř (okres Havlíčkův Brod), Kostelec nad Labem (okres Mělník), Ledeč nad Sázavou (okres Havlíčkův Brod), Litvínov-Osada (okres Most), Lomnice nad Popelkou (okres Semily), Lysá nad Labem (okres Nymburk), Malešov (okres Kutná Hora), Mašťov (okres Chomutov), Mirovice (okres Písek), Mšeno (okres Mělník), Načeradec (okres Benešov), Ondřejov (okres Praha-východ), Ostrava-Poruba (okres Ostrava-město), Ostrava-Přívoz (okres Ostrava-město), Ostrava-Vítkovice (okres Ostrava-město), Pecka (okres Jičín), Pilníkov (okres Trutnov), Plzeň-Bezovka (okres Plzeň-město), Plzeň-Lochotín (okres Plzeň-město), Potštát (okres Přerov), Praha-Staré Střešovice (hlavní město Praha), Praha-Tejnka (hlavní město Praha), Rataje nad Sázavou (okres Kutná Hora), Rokytnice v Orlických Horách (okres Rychnov nad Kněžnou), Rychnov nad Kněžnou (okres Rychnov nad Kněžnou), Rýmařov (okres Bruntál), Sedlice (okres Strakonice), Stárkov (okres Náchod), Strážov (okres Klatovy), Týnec nad Labem (okres Kolín), Unhošť (okres Kladno), Zákupy (okres Česká Lípa), Žacléř (okres Trutnov) a Žatec (okres Louny) se prohlašují za památkové zóny (dále jen „zóna").

§ 2

Hranice území zón jsou vymezeny v příloze k této vyhlášce a jsou graficky vyznačeny v mapách, které budou uloženy do 90 dnů ode dne nabytí účinnosti této vyhlášky u Ministerstva kultury, odborné organizace státní památkové péče, příslušných krajských úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, a u dalších měst a obcí, pokud se na jejich území zóny nacházejí.

§ 3

K zajištění památkové ochrany zóny a jejího historického prostředí, které s architektonickými soubory, jednotlivými nemovitými kulturními památkami, strukturou pozemků, pozemními komunikacemi, vodními plochami, vodními toky, trvalými porosty a realizovanými kompozičními záměry vykazují významné kulturní hodnoty, mohou orgány státní památkové péče při svém rozhodování stanovit podmínky, které vycházejí z:

a) výsledků stavebně historických, urbanistických, archeologických a památkových průzkumů území,
b) výsledků stavebně historických a restaurátorských průzkumů jednotlivých objektů,
c) kulturních hodnot historického prostředí ve vztahu k využití dotčených objektů, prostorů a částí území a k zachování a obnově historických dřevin,
d) historického charakteru, vzájemného prostorového uspořádání, dominant a měřítka jednotlivých objektů a jejich skupin a
e) zachování archeologických nálezů.

§ 4

Tato vyhláška nabývá účinnosti dnem 1. září 2003.

Ministr:

Dostál v. r.

pozemku k severnímu rohu p. p. č. 735, který obchází z východu a jihu. Dále pokračuje po severovýchodní hraně komunikace p. č. 1103/1 až ke styku s komunikací p. č. 1119. Tu lemuje z jihovýchodní strany, lomí se k jihu podél levého břehu potoka p. č. 1732/5, 1732/1 a 1275. Na mostě se lomí k severozápadu podél jižní hrany komunikací p. č. 1182, 522, 1025 a lomí se k severu po západní hraně p. p. č. 1016, 1014 a 278. Lomí se krátce k západu po jižní hraně p. p. č. 275, 274 a 273, po jejíž západní hraně pokračuje k severu. Dále pokračuje k severu po západní hraně p. p. č. 270, 269, 268, 980, 962, 961, 960, 959, 958, 945, 938, 937, 936, 934, 933 a 2029 až do výchozího bodu.

Žacléř (19424), okres Trutnov, Královéhradecký kraj

Hranice začíná na hlavní průjezdní komunikaci na severním rohu st. p. č. 143, směřuje k východu podél severní strany p. p. č. 85, zde se lomí na jih po východní straně p. p. č. 85, 84, 83/1, 82, 81, stáčí se k východu po severní straně p. p. č. 945/1. Přechází ulici Mladých horníků p. p. č. 969/3, sleduje její východní stranu až k severnímu rohu p. p. č. 1, zde se lomí k východu po severní straně p. p. č. 69/1, 1144, 1009/2, které obchází z východu a jihu až ke komunikaci J. E. Purkyně, po jejímž západním okraji se lomí k severu. Na severním rohu p. p. č. 3 se lomí k západu a sleduje jižní hrany p. p. č. 15/6, 15/4, 23/2, 23/1, 24, 31/2, přechází průjezdní komunikaci p. č. 1103/6 a směřuje k jihu po jejím západním okraji až na jižní okraj p. p. č. 49/1. Z tohoto bodu přechází na jihovýchodní roh st. p. č. 24, kterou obchází ze západu a ze severu, lomí se na sever a znovu na západ po jižní straně p. p. č. 1108, 1110/2, st. p. č. 261. Lomí se k východu a znovu k severu a ze západní strany lemuje p. p. č. 186/1, 182, 189 a komunikaci p. č. 1108. Přechází průjezdní komunikaci p. č. 1103/6 a lomí se po její východní straně na sever k výchozímu bodu.

Žatec (19473), okres Louny, Ústecký kraj

Hranice začíná na severu v ulici Příkré p. p. č. 6800/1 a vede východně po směru hodinových ručiček osou ulice Příkré, Nákladní p. p. č. 6810/1, přetíná Kruhové náměstí p. p. č. 6775/1 a dále osou ulice U odborů p. p. č. 6781/3, 6781/1, láme se k jihu po ose ulice Fügnerovy p. p. č. 6781/1, láme se k východu a vede po ose ulice Tyršovy p. p. č. 6777/1 jihovýchodním směrem. Mění směr k západu a vede osou ulice Pražské p. p. č. 6960/1, dále osou Komenského alejí p. p. č. 6960/2 až k ulici Masarykově p. p. č. 6787/1. Zde se hranice stáčí k severu na jihozápadní roh p. p. č. 505/1 a pokračuje směrem západním po jižní hranici st. p. č. 505/1, p. p. č 221, 220/1, st. p. č. 508, 510/2, 1133/2, p. p. č. 233/4, 233/3, st. p. č. 511, p. p. č. 6789, 6730/13, 6730/16, st. p. č. 974, 975 a p. p. č. 6730/14. Na západním rohu tohoto pozemku se láme východním směrem a pokračuje po severních stranách p. p. č. 6730/15, st. p. č. 1577/2, opět p. p. č. 6730/15, 6730/12, st. p. č. 3129, p. p. č. 6730/6, st. p. č. 973, p. p. č. 6730/4, 6731/1 a 6731/10. Zde se hranice stáčí k jihovýchodu po hranicích p. p. č. 6731/9 a 6731/3, opisuje po severní a východní straně p. p. č. 246/1 a kolmo překračuje ulici Pod známkovnou p. p. č. 6798 směrem k severozápadnímu rohu p. p. č. 246/5. Dál pokračuje východním směrem po severních stranách p. p. č. 246/5, st. p. č. 1977/1, p. p. č. 252/4, st. p. č. 533/3, p. p. č. 252/2 a st. p. č. 539. Zde se stáčí k severu a kolmo překračuje ulici Chmelařskou p. p. č. 6794/1 směrem na jihozápadní roh p. p. č. 909, kterou obchází ze západu a severu. Pokračuje k východu po severní hranici p. p. č. 909, st. p. č. 549, 550/1, 552/3, 552/1 k místu, kde severním směrem překračuje komunikaci p. č. 6794/1 a po západní straně st. p. č. 554 a p. p. č. 6753 směřuje do ulice Příkré, kde se hranice uzavírá.

VYPRAVENO DNE: - 2 -12- 2015

Městský úřad Žatec
Stavební a vyvlastňovací úřad, životní prostředí
Památková péče
Náměstí Svobody 1, 438 24 Žatec

Spis zn.: MUZAS/20446/2015/PP/Ši
Č. j.: MUZA 31941/2015
Vyřizuje: Ing. Petra Šilhavá
Tel.: 415736453
E-mail: silhava@mesto-zatec.cz

Datum: 30. 11. 2015

Toto rozhodnutí nabylo právní moci
dne 3. 3. 2016
Zápis provedca v Žatci
dne 3. 3. 2016
podpis oprávněné osoby

ÚZEMNÍ ROZHODNUTÍ
O VYMEZENÍ OCHRANNÉHO PÁSMA MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ ZÓNY ŽATEC

Městský úřad Žatec, stavební a vyvlastňovací úřad, životní prostředí, jako místně a věcně příslušný orgán státní památkové péče ve smyslu § 29 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákona o státní památkové péči"), vydává ve smyslu § 17 odst. 3 zákona o státní památkové péči a prováděcí vyhlášky MK ČSR č. 66/1988 Sb., v souladu s ustanovením § 83 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, toto

rozhodnutí:

Městský úřad Žatec, stavební a vyvlastňovací úřad, životní prostředí, v souladu s návrhem Krajského úřadu Ústeckého kraje Ústí nad Labem ze dne 9. 7. 2015 a s vyjádřením Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, č. j. NPÚ-351/77405/2015/PP/OS/Ha ze dne 9. 11. 2015, vymezuje ochranné pásmo městské památkové zóny Žatec, zřízené vyhláškou MK ČR č. 108/2003 Sb. ze dne 1. dubna 2003.

A. Vymezení ochranného pásma

Rozsah ochranného pásma se v souladu s vyhláškou č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon o státní památkové péči, vymezuje následovně.

Návrh hranice ochranného pásma městské památkové zóny Žatec je vymezen na východě křižovatkou ulic Fügnerova a Jungmannova odkud probíhá jihovýchodním směrem kolem kostela sv. Jakuba ke křižovatce ulic Tyršova a Pražská, obchází č. p. 2905 a pokračuje jižním směrem ulicí Šafaříkova na křižovatku s ulicí Dukelská. Z Dukelské ulice se napojuje ulicí Studentská, která tvoří jižní hranici pásma, prochází kolem areálu nemocnice na křižovatku s ulicí Čeradická, na západní straně prochází parkem ulicí Boženy Kunětické - Vikové, ulicí Svatováclavská se stáčí severním směrem a vede zpět k hranici městské památkové zóny ulicí Příkrá na křižovatku s ulicí Nákladní.

Ochranné pásmo je vedeno po vnějších hranicích parcel st. p. č. 402/1, 402/2, 403, 405, 512, 514/1, 514/2, 514/3, 514/4, 514/5, 521/1, 521/2, 521/3, 521/4, 526/1, 526/2, 526/3, 526/4, 527, 541/1, 541/2, 543/1, 543/2, 544, 545, 547/1, 547/2, 553, 554, 555/1, 555/2, 831/2, 832/1, 832/2, 833, 901/2, 902, 904, 905, 937/1, 937/2, 937/3, 938, 942/1, 942/3, 962/1, 962/2, 962/3, 963, 976/1, 976/2, 976/3, 976/4, 987, 988/1, 1001/1, 1001/2, 1001/3, 1012, 1016, 1017/1, 1017/2, 1017/3, 1018/1, 1018/2, 1018/3,

1018/4, 1026, 1033/1, 1033/2, 1033/3, 1033/4, 1033/5, 1034/1, 1034/2, 1036, 1037, 1050, 1058, 1067, 1069, 1083, 1091, 1092, 1096, 1100, 1101/1, 1101/2, 1105/1, 1105/2, 1106, 1107, 1116/1, 1117, 1120/1, 1120/2, 1120/3, 1122, 1123, 1126/1, 1126/2, 1127/1, 1127/2, 1128, 1140/1, 1140/2, 1140/3, 1140/4, 1140/5, 1146/1, 1146/2, 1155, 1156, 1167/1, 1167/2, 1174, 1177/1, 1177/2, 1197, 1198, 1199/1, 1199/2, 1216, 1222/1, 1222/2, 1243, 1251/1, 1251/2, 1257, 1264, 1279, 1285/1, 1285/2, 1288, 1294, 1299, 1304/1, 1304/2, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1326, 1329, 1330, 1331, 1332, 1335/1, 1335/2, 1340/1, 1340/2, 1349/1, 1349/2, 1349/3, 1350/1, 1350/2, 1353, 1361/1, 1361/2, 1361/3, 1362, 1363, 1367, 1371, 1373, 1374/1, 1374/3, 1378, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1400, 1420, 1421, 1425, 1426, 1430, 1436, 1460, 1471/1, 1471/2, 1471/3, 1471/4, 1489, 1490/1, 1490/2, 1517, 1518, 1519, 1547, 1549, 1550, 1551, 1552, 1562, 1580, 1581, 1582, 1583, 1584, 1596, 1601, 1602, 1603, 1621, 1630/1, 1630/2, 1631, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1677, 1678, 1745/1, 1745/2, 1745/3, 1745/4, 1745/5, 1745/6, 1811, 1888, 1889, 1896, 1981, 1991, 1992, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2018, 2019, 2050, 2060, 2063, 2079, 2080, 2081, 2142, 2157, 2169, 2170/1, 2170/2, 2268/2, 2268/3, 2268/4, 2268/5, 2268/6, 2268/7, 2268/8, 2474/1, 2474/3, 2474/4, 2474/5, 2474/6, 2474/8, 2474/9, 2474/10, 2475/1, 2475/2, 2475/3, 2475/4, 2475/5, 2475/6, 2475/7, 2475/8, 2475/9, 2475/10, 2475/11, 2475/12, 2475/13, 2475/14, 2475/15, 2475/16, 2475/17, 2612, 2635, 2636, 2642, 2713, 2714, 2715, 2753, 2795, 2862, 2863, 2871, 2872, 3087, 3088, 3126, 3127, 3128, 3144, 3146, 3148, 3149, 3152, 3153, 3154, 3155, 3160, 3162, 3163, 3164, 3166, 3515, 3516, 3517, 3518, 3519, 3520, 3521, 3522, 3523, 3524, 3551, 3565, 3566, 3850, 3868/1, 3868/2, 3960, 3981, 3982, 3983, 4009, 4089, 4209, 4440, 4690, 4691, 4692, 4693, 4907, 4908, 4918, 4919, 4922, 4924, 4925, 4926, 4927, 4928, 4929, 4938, 4939, 4940, 4988, 5067, 5196, 5243, 5244, 5280, 5285, 5286, 5287, 5288, 5289, 5307, 5308, 5351, 5370, 5426, 5584, 5585, 5594, 5595, 5611, 5612, 5634, 5696, 5761, 5887, 5888, 5889, 5890, 5891, 5892, 5987, 5998, 6085, 6144, 6149, 6181, 6313, 6314, 6354 a p. p. č. 138/1, 224/1, 224/2, 224/3, 230, 246/4, 247/1, 247/2, 3819/6, 3819/7, 3821/1, 3882/2, 3882/6, 3882/7, 3882/8, 3882/11, 3882/12, 3882/13, 3884/3, 4478/1, 4478/2, 4483/1, 4483/7, 4483/9, 4483/13, 4483/14, 4484/1, 4484/2, 4484/6, 4484/7, 4484/8, 4484/9, 4484/10, 4484/11, 4484/12, 4484/13, 4484/19, 4484/20, 4484/21, 4484/22, 4484/23, 4484/24, 4484/25, 4484/26, 4484/27, 4484/28, 4484/29, 4484/30, 4484/31, 4484/33, 4484/34, 4591/1, 4591/2, 4591/3, 4591/5, 4591/6, 4591/7, 4591/10, 4591/12, 4591/13, 4591/14, 4591/15, 4591/16, 4591/17, 4591/18, 4591/19, 4591/20, 4591/21, 4591/22, 4592/7, 4592/8, 4592/12, 4617/2, 4617/17, 4619/4, 4621/2, 4621/3, 4621/4, 4621/5, 4622/1, 4622/2, 4622/3, 4622/4, 4622/5, 4622/7, 4622/9, 4622/13, 4622/16, 4622/19, 4622/20, 4622/21, 4622/22, 4622/23, 4622/24, 4622/25, 4622/27, 4623/1, 4623/2, 4623/3, 4623/4, 4623/5, 4624/1, 4624/2, 4624/3, 4624/4, 4624/5, 4624/8, 4624/9, 4624/11, 4624/12, 4624/13, 4625/1, 4625/2, 4625/3, 4627/1, 4627/2, 4627/4, 4627/5, 4628/1, 4628/3, 4628/5, 4629/1, 4629/3, 4629/4, 4629/5, 4629/41, 4629/42, 4629/43, 4629/44, 4629/45, 4629/46, 4629/47, 4629/48, 4629/49, 4629/50, 4630/1, 4630/23, 4630/24, 4633/1, 4633/4, 4633/10, 4633/13, 4633/14, 4633/15, 4633/16, 4633/17, 4633/18, 4633/19, 4633/22, 4634/1, 4634/2, 4644/2, 4644/6, 4644/7, 4649/2, 4649/3, 4649/5, 4649/7, 4649/10, 4649/15, 4649/23, 4649/26, 4649/28, 4649/33, 4649/36, 4649/40, 4649/41, 4649/42, 5592/2, 5592/3, 5592/7, 5592/10, 5593/1, 5593/12, 5594/7, 5596/1, 5596/2, 5600/2, 5600/6, 5600/7, 5600/14, 5600/18, 5604/2, 5604/3, 5604/4, 5604/5, 5609/1, 5609/18, 6631, 6647/1, 6647/2, 6647/4, 6647/5, 6647/6, 6647/7, 6647/8, 6647/9, 6647/10, 6649, 6671/1, 6671/2, 6671/3, 6671/4, 6671/5, 6671/6, 6673/1, 6673/2, 6673/3, 6673/4, 6673/5, 6698/1, 6698/2, 6698/3, 6698/4, 6698/5, 6698/6, 6698/7, 6698/8, 6698/9, 6698/10, 6698/11, 6698/12, 6698/13, 6698/14, 6698/15, 6698/16, 6698/17, 6698/18, 6699/1, 6699/3, 6700, 6701/1, 6701/2, 6701/3, 6706/2, 6706/3, 6707/2, 6708/1, 6708/2, 6708/3, 6708/4, 6708/5, 6708/6, 6708/7, 6708/8, 6708/9, 6708/10, 6708/11, 6708/12, 6708/13, 6708/14, 6708/15, 6708/16, 6708/17, 6708/18, 6727/1, 6727/2, 6727/4, 6727/5, 6727/6, 6727/7, 6727/8, 6727/9, 6727/10, 6727/11, 6727/12, 6727/13, 6727/14, 6727/15, 6727/16, 6727/17, 6727/18, 6727/19, 6727/20, 6727/21, 6727/22, 6727/24, 6727/25, 6727/26, 6727/27, 6733/3, 6733/4, 6734/1, 6734/2, 6734/3, 6734/4, 6734/5, 6734/9, 6735/1, 6735/3, 6735/4, 6735/5, 6735/6, 6735/7, 6735/9, 6735/11, 6735/12, 6737/1, 6737/2, 6737/3, 6737/4, 6737/5, 6737/6, 6739, 6740/1, 6741, 6743/1, 6743/2, 6743/3, 6743/4, 6743/5, 6743/6, 6753, 6755, 6756/1, 6756/2, 6756/4, 6787/2, 6787/3, 6787/4, 6788, 6794/1, 6794/4, 6794/5, 6794/6, 6794/7, 6797, 6798, 6799, 6800/1, 6800/2, 6800/4, 6800/5, 6807/2, 6960/3, 6960/4, 6960/5, 6960/6, 6960/7, 6960/8, 6960/13, 6960/14, 6960/15, 6961/1, 6967/6, 6967/7, 6967/9, 6967/10,

6967/12, 6967/13, 7019/3, 7052, 7055, 7058/1, 7062, 7063, 7092, 7093, 7107/1, 7107/2, 7107/3, 7107/4, 7118, 7119, 7123, 7124, 7150, 7198, 7212, 7248, 7273 vše v katastrálním území Žatec. Na území ochranného pásma MPZ se nachází nemovitá kulturní památka - Muzeum, rejstříkové číslo 12760/5-5596.

Zákres hranice ochranného pásma v katastrální mapě je nedílnou součástí tohoto rozhodnutí.

B. Podmínky ochrany

B. 1. Důvody zřízení ochranného pásma

Důvodem zřízení tohoto pásma je snaha ochránit výjimečné urbanistické a architektonické hodnoty (s ohledem na pohledovou exponovanost) a specifické rysy historické zástavby Žatce, která je formálně chráněna jako městská památková zóna (dále jen „MPZ"). Tyto hodnoty musí být chápány v kontextu historického urbanismu městského útvaru, ale také v kontextu jeho začlenění v rámci širšího krajinného rámce.

Předmětem ochrany je dochovaná urbanistická struktura, hmotové řešení zástavby a její výšková konfigurace se siluetou města; hmota, proporce, typ krytiny a detaily střešní krajiny, která je specifická díky netradičnímu řešení střešních partií objektů, souvisejících se sušením a zpracováním chmele i velkému počtu dochovaných historických komínů; a veřejná zeleň.

B. 2. Vymezení podmínek pro činnost v ochranném pásmu

Při pořizování územně plánovací dokumentace a projektové dokumentace staveb budou plně respektovány podmínky pro činnost v ochranném pásmu městské památkové zóny Žatec:

- při pořizování a zpracování veškeré územně plánovací, přípravné a projektové dokumentace a plánovaných zásazích do terénních útvarů ochranného pásma je nutno dbát, aby nebyly změnami půdorysné hmotové a výškové konfigurace zástavby porušeny kvality dochované urbanistické skladby MPZ (poměr zastavěných a nezastavěných ploch, umístění stavby v rámci parcely, zachování veřejných prostranství, komunikací a zeleně).
- novými zásahy; změnami výškové hladiny stávající i nové zástavby, nesmí být dotčeny či poškozeny významné pohledové osy a průhledy na dominantní památky a jejich skupiny, charakteristické dálkové pohledy na město, silueta města, hlavní kompoziční osy městského intravilánu ani dálkové výhledy z výškových objektů uvnitř městské památkové zóny. Za nevhodné je považováno bourání historických komínů (t. j. komínů vyšších než 5 m, které jsou součástí výrobních či průmyslových objektů postavených před rokem 1945). Rovněž nesmí být narušena či poškozena kontinuita historických vazeb města se širším okolím a konfigurace terénu (zachování stávající úrovně terénu).
- působení všech případných nově navrhovaných stavebních souborů a výškových objektů (nejen staveb, ale také reklamních zařízení, stožárů vysokého napětí apod.), které se pohledově uplatňují ve vztahu k městské památkové zóně, bude podřízeno požadavku ochrany siluety MPZ.

Zamýšlené práce, ke kterým je nezbytné si předem vyžádat závazné stanovisko orgánu státní památkové péče, definuje § 14 odst. 2 a § 17 odst. 3 zákona o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

B. 3. Vyloučení povinnosti vyžádat si předem závazné stanovisko dle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči

Vyloučení povinnosti vyžádat si předem závazné stanovisko nad rámec prací, u kterých je tato povinnost vyloučena ve výše uvedených paragrafech zákona o státní památkové péči, se s ohledem na předmět ochrany týká:

- umísťování staveb a zařízení s užitnou plochou menší než 150 m^2 a staveb a ostatních zařízení (reklamní zařízení, stožáry, komínky, apod.), jejichž výška je menší než 15 m,
- změny barevnosti fasád, provádění nástaveb, přístaveb u stávající zástavby, jejíž výška nepřevyšuje či po realizaci přístavby nepřesáhne 15 m.

Vyloučení povinnosti vyžádat si předem závazné stanovisko k výše uvedeným pracím v ochranném pásmu je navrhováno z důvodu, že tyto práce nemají vliv na vymezený předmět ochrany a vlastníci objektů v ochranném pásmu by neměli být zatěžováni požadavky nad rámec požadavků sloužících k zajištění veřejného zájmu.

B. 4. Předpokládaná doba trvání ochranného pásma

Platnost ochranného pásma není časově omezena.

Odůvodnění

Dnem 12. 10. 2015 bylo zahájeno územní řízení, vedené z moci úřední, pod spis. zn: MUZAS/20446/2015/PP/Ši ve věci vymezení ochranného pásma MPZ na pozemcích v katastrálním území Žatec, uvedených ve výroku tohoto rozhodnutí.

Územní řízení o vymezení ochranného pásma je vedeno dle § 17 odst. 3 zákona o státní památkové péči, který zní: *„Jde-li o ochranu nemovité národní kulturní památky, památkové rezervace nebo památkové zóny nebo jejich prostředí, vymezí obecní úřad obce s rozšířenou působností ochranné pásmo na návrh krajského úřadu po vyjádření odborné organizace státní památkové péče. Povinnost vyžádat si závazné stanovisko podle § 14 odst. 2 je vyloučena, jde-li o stavbu, změnu stavby, udržovací práce, umístění nebo odstranění zařízení, jejichž provedením se nezasahuje žádným způsobem do vnějšího vzhledu nemovitosti v tomto ochranném pásmu, která není kulturní památkou*".

Zahájení řízení bylo oznámeno a současně všichni účastníci řízení byli pozváni k veřejnému ústnímu projednání. Jedná se o řízení s velkým množstvím účastníků, proto byla v souladu se zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, zvolena forma veřejné vyhlášky.

Dne 9. 11. 2015 proběhlo ústní projednání, při kterém byl účastníkům podrobně popsán celý proces vymezení ochranného pásma MPZ. Přítomným byly vysvětleny důvody tohoto vymezení a zodpovězeny následující připomínky přítomných.

Za OSBD Louny, IČ 00005797, se sídlem Studentská 2628 Žatec - *jakým způsobem se bude postupovat při umístění antén a satelitů na střechách domů? Bude nutné stávající odstranit?*

Umístění antén a satelitů na střechách domů **nebude** podléhat povinnosti vyžádat si závazné stanovisko ani nebude nutno stávající zařízení odstraňovat.

JUDr. Václav Aubrecht, Šafaříkova 2542 Žatec - *prosím o maximální vymezení podmínek, kdy nebude nutno vyžadovat závazné stanovisko státní památkové péče (např. solární kolektory, výtahové šachty apod.).*

Povinnost požadovat závazné stanovisko státní památkové péče **nebude** v případě úprav stávajících objektů, spočívajících ve výměně oken, vnějším zateplení, opravě fasád, výměnách krytiny, apod. Osazení solárních kolektorů a výtahových šachet **bude řešeno pouze** v případě, že budou umístěny na objekt **vyšší než 15 m**. V tomto případě nastane povinnost vyžádat si závazné stanovisko státní památkové péče, což ovšem neznamená, že tyto práce nelze v daném území provádět. Orgán státní památkové péče stanoví podmínky, při jejichž splnění lze dané práce realizovat.

Barevnost fasád se bude také řešena pouze u staveb vyšších než 15 m s tím, že cílem není striktně nařizovat konkrétní barevné provedení, ale vyloučit možnost provedení nátěru fasád u těchto výškových staveb v křiklavých odstínech (např. fosforově zelená, výrazná oranžová apod.).

Vyloučení povinnosti vyžádat si předem závazné stanovisko k pracím uvedeným v bodě B. 3. je v ochranném pásmu navrhováno z důvodu, že tyto práce nemají vliv na vymezený předmět ochrany a vlastníci objektů v ochranném pásmu by neměli být zatěžování požadavky nad rámec požadavků sloužících k zajištění veřejného zájmu.

Vyčlenění prací, které nebudou podléhat vyžádání závazného stanoviska, navrhl Krajský úřad ústeckého kraje rovněž z důvodu snížení administrativní zátěže orgánu státní památkové péče obce s rozšířenou působností.

K zamýšleným pracím se písemně vyjádřil dne 9. 11. 2015 zástupce NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem pod číslem jednacím NPÚ-351/77405/2015/PP/OS/Ha.

Rozsah ochranného pásma je stanoven tak, aby zachycoval nejbližší okolí, a jedná se spíše o minimální nutný rozsah. Na západní straně je do ochranného pásma zahrnut svah terénního ostrohu Zeyerovy ulice vč. malé části Podměstí. Na východní straně pojímá OP pouze zástavbu Tyršovy ulice, tvořenou vilami z přelomu 19. a 20. století a prvních desetiletí 20. století. Vymezené ochranné pásmo má za úkol chránit uplatnění MPZ v dálkových pohledech a tuto úlohu bude schopné plnit, proto bylo rozhodnuto v této věci tak, jak je uvedeno ve výroku rozhodnutí.

Městský úřad Žatec, stavební a vyvlastňovací úřad, životní prostředí, vycházel při svém rozhodování ze všech dostupných podkladů a zjištění a řídil se platnými právními předpisy a nařízeními.

Poučení

Proti tomuto rozhodnutí je možno dle ustanovení § 81 odst. 1, § 83 a § 86 odst. 1 správního řádu podat odvolání do 15 dnů ode dne jeho oznámení k odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu Ústeckého kraje Ústí nad Labem, podáním u zdejšího správního orgánu.

Odvoláním lze napadnout výrokovou část rozhodnutí, jednotlivý výrok nebo jeho vedlejší ustanovení. Odvolání jen proti odůvodnění rozhodnutí je nepřípustné.

Odvolání se podává s potřebným počtem stejnopisů tak, aby jeden stejnopis zůstal správnímu orgánu a aby každý účastník dostal jeden stejnopis. Nepodá-li účastník potřebný počet stejnopisů, vyhotoví je správní orgán na náklady účastníka.

MĚSTSKÝ ÚŘAD ŽATEC
ODBOR PAMÁTKOVÁ PÉČE

Otisk úředního razítka

Bc. Tomáš Trávníček
vedoucí stavebního a vyvlastňovacího úřadu, životního prostředí

7.b2 DOPLŇKOVÉ MAPY DOKLÁDAJÍCÍ TEXT OCHRANNÝCH OPATŘENÍ A DALŠÍ PŘEDPISY, ADMINISTRATIVNÍ ZÁVAZKY A HODNOTOVÉ ATRIBUTY NOMINOVANÉHO STATKU

Soubor map v této kapitole doplňuje seznam obsažený v *kapitole 1.e*.

Pro maximální přehlednost byly mapy připraveny se stejnými podrobnostmi a základními měřítky ve zmíněné kapitole. Mapy ukazují obě komponenty v širším kontextu, a je-li to vhodné, i v nezbytných detailech. Tento soubor map naznačuje právní ochranu krajiny, plochy a jednotlivé budovy v rámci nominované krajiny a městskou strukturu.

Mapy jsou zde připojeny jako podpůrné informace nejen k popisným kapitolám, ale i ke kapitolám týkajících se právní ochrany.

MAPA Č.	POPIS	MĚŘÍTKO	VZTAH KE KAPITOLÁM NOMINACE	FORMÁT	COPYRIGHT/ ZDROJ
MAPA 09	Mapa ochrany dle památkového zákona	1 : 63 000	5.b	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020, © ESRI 2020
MAPA 09.1	Mapa ochrany dle památkového zákona - komponenta 01	1 : 20 000	5.b	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 09.2	Mapa ochrany dle památkového zákona - komponenta 02	1 : 7 000	5.b	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 10	Map a obcí a území chráněných na základě územního plánování	1 : 63 000	5.b, 5.c, 5.d	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020, © ESRI 2020
MAPA 11	Mapa znázorňující limity dle Zásad územního rozvoje Ústeckého kraje	1 : 63 000	5.d	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020, © AOPK ČR © 2020 VÚV T.G.Masaryka © ESRI 2020
MAPA 12	Mapa Žatecké chmelařské oblasti	1 : 470 000	2.a, 2.b, 3.2.a, 5.b	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020 © ESRI 2020
MAPA 13	Mapa hlavních atributů - komponenta 01	1 : 20 000	2.a, 3.1, 3.3, 6	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020
MAPA 14	Mapa hlavních atributů - komponenta 02	1 : 12 000	2.a, 3.1, 3.3, 6	A4	(cc BY-SA 4.0) NPÚ 2020 © ČUZK 2020

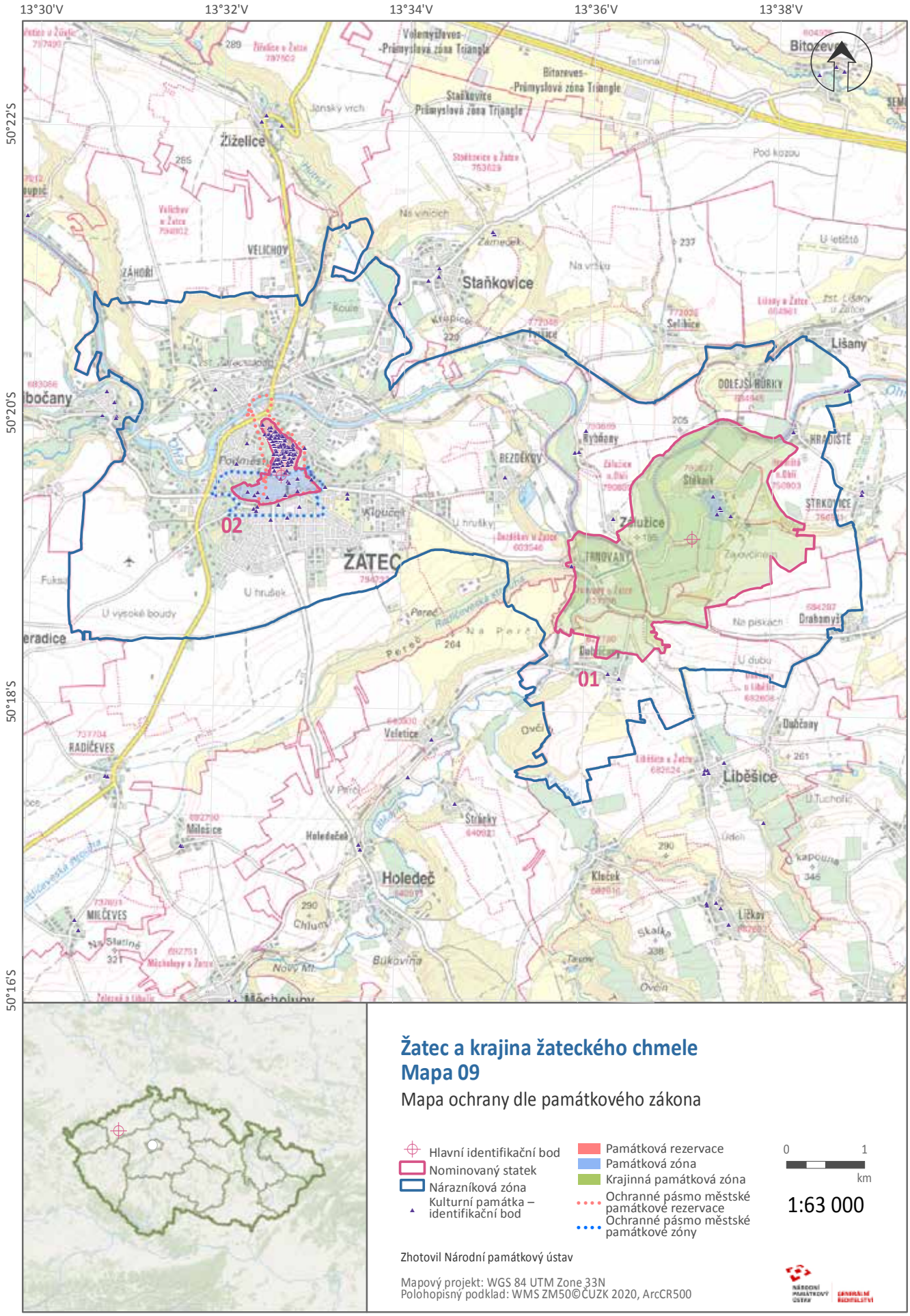

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 09

Mapa ochrany dle památkového zákona

- Hlavní identifikační bod
- Nominovaný statek
- Nárazníková zóna
- Kulturní památka – identifikační bod
- Památková rezervace
- Památková zóna
- Krajinná památková zóna
- Ochranné pásmo městské památkové rezervace
- Ochranné pásmo městské památkové zóny

0 1 km

1:63 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM50©ČUZK 2020, ArcCR500

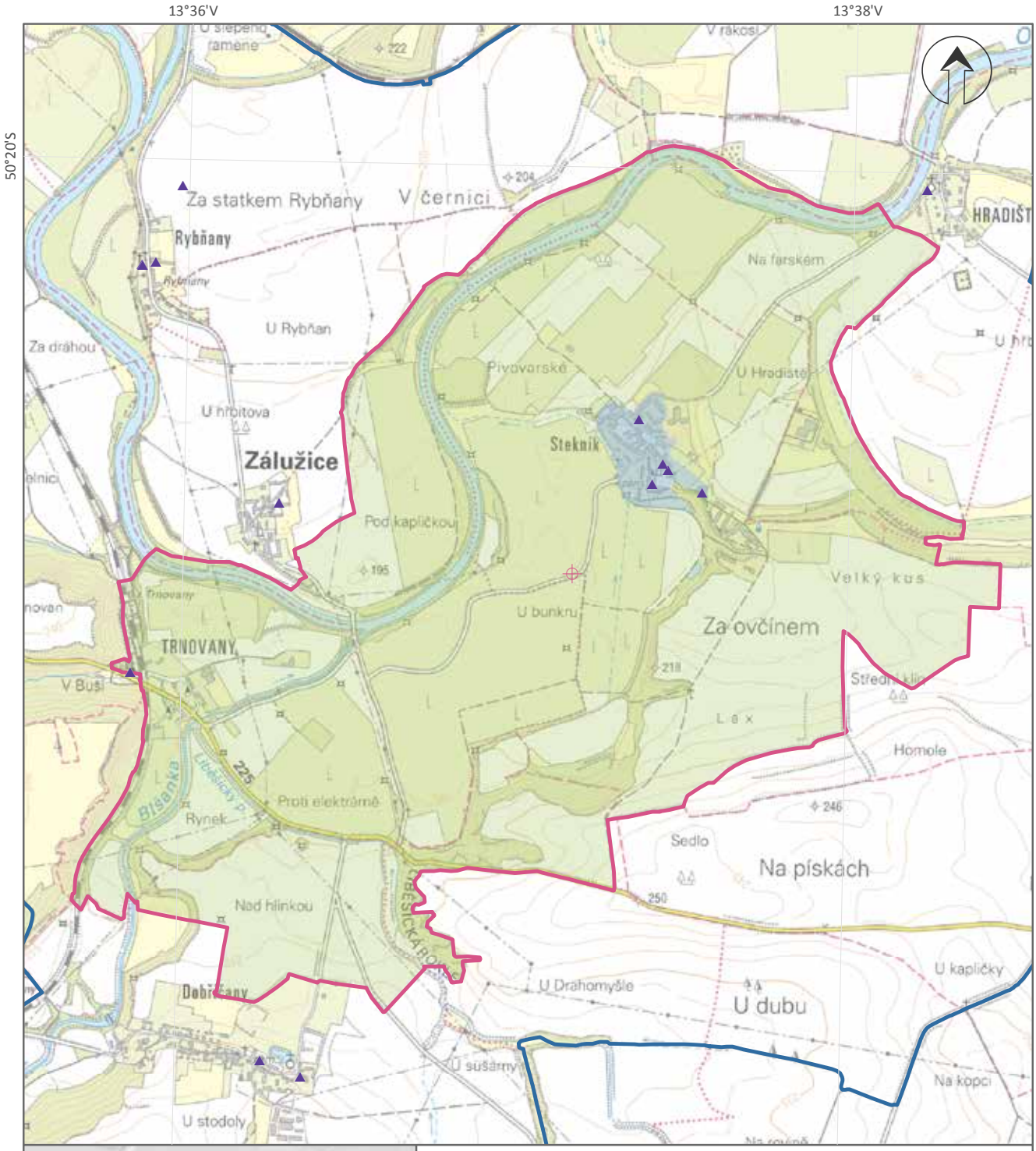

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 09.1

Mapa ochrany dle památkového zákona – komponenta 01

- Hlavní identifikační bod
- Nominovaný statek
- Nárazníková zóna
- Kulturní památka – identifikační bod
- Památková zóna
- Krajinná památková zóna

0 0,2 0,4 km

1:20 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM25©ČÚZK 2020

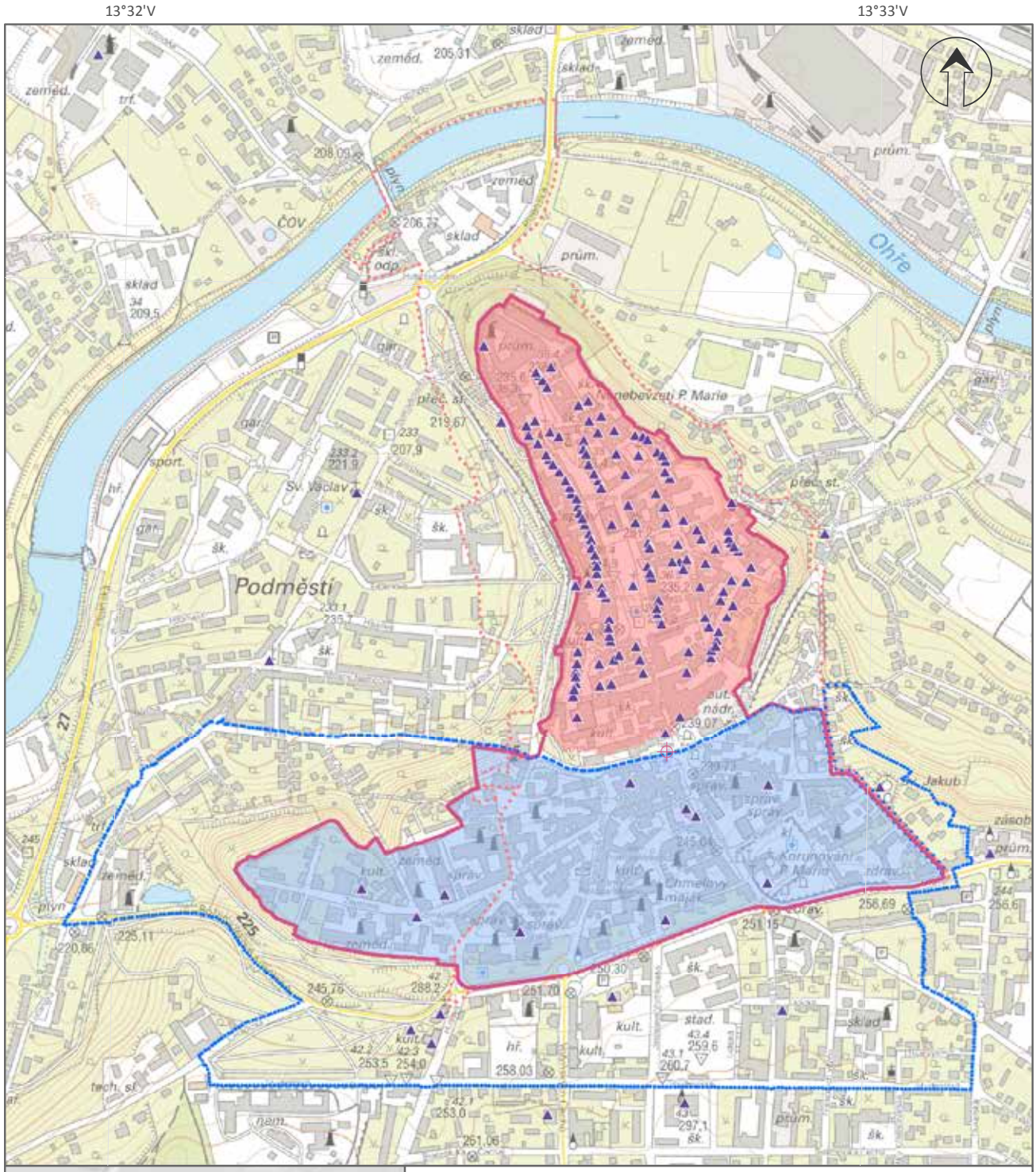

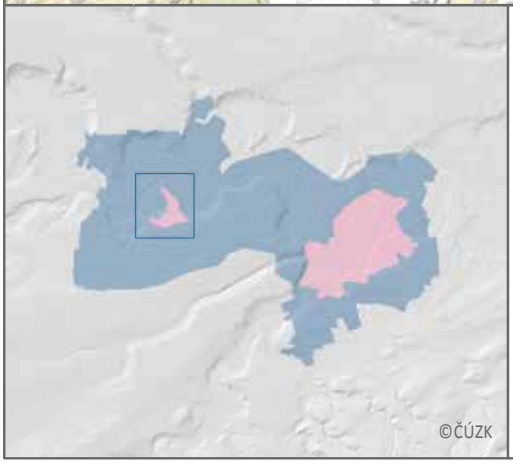

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 09.2

Mapa ochrany dle památkového zákona – komponenta 02

- Hlavní identifikační bod
- Nominovaný statek
- Nárazníková zóna
- Kulturní památka – identifikační bod
- Památková rezervace
- Památková zóna
- Ochranné pásmo městské památkové rezervace
- Ochranné pásmo městské památkové zóny

0 0,1 0,2 km

1:9 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČÚZK 2020

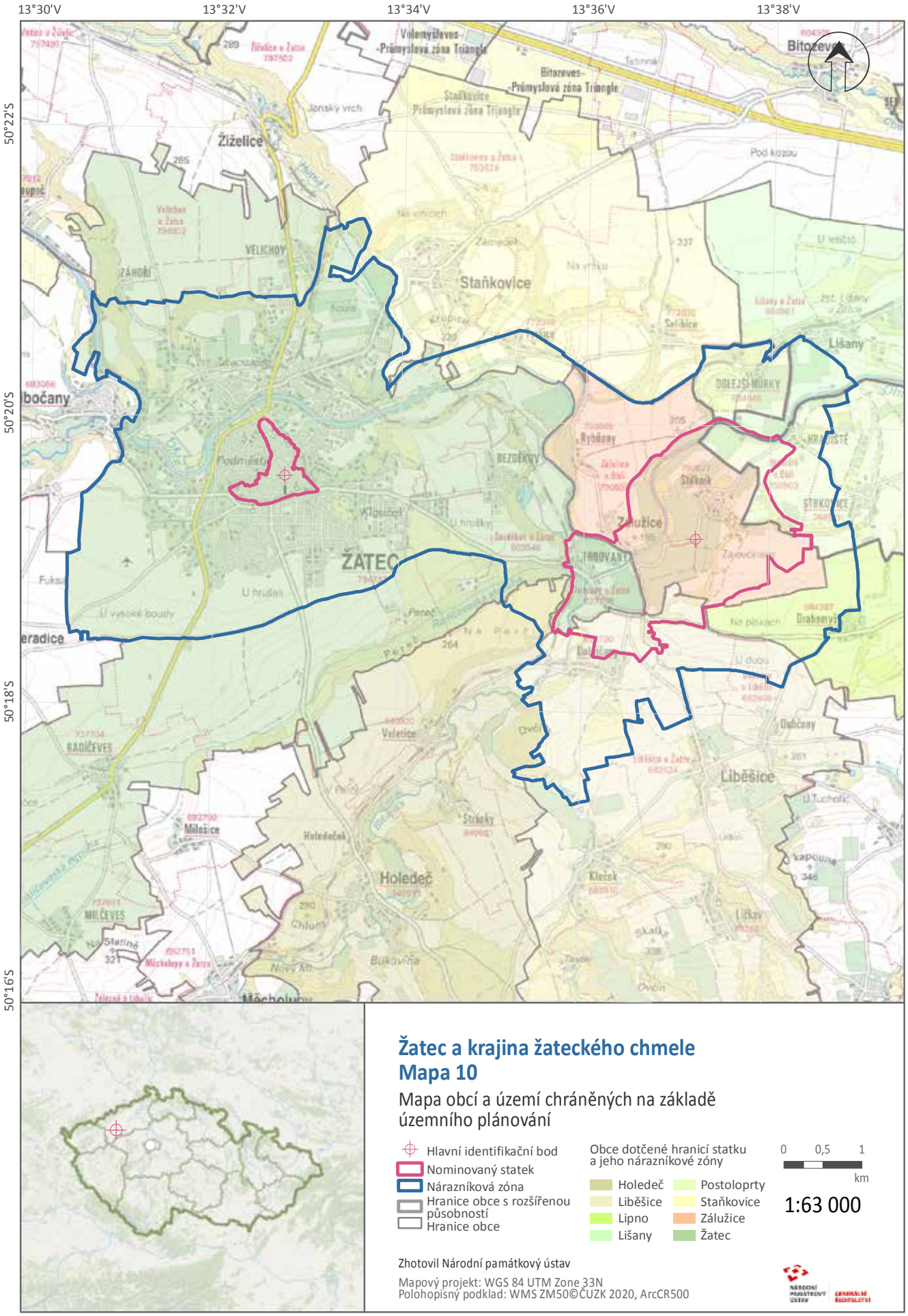

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 10

Mapa obcí a území chráněných na základě územního plánování

- Hlavní identifikační bod
- Nominovaný statek
- Nárazníková zóna
- Hranice obce s rozšířenou působností
- Hranice obce

Obce dotčené hranicí statku a jeho nárazníkové zóny

- Holedeč
- Liběšice
- Lipno
- Lišany
- Postoloprty
- Staňkovice
- Zálužice
- Žatec

0 0,5 1 km

1:63 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM50©ČUZK 2020, ArcCR500

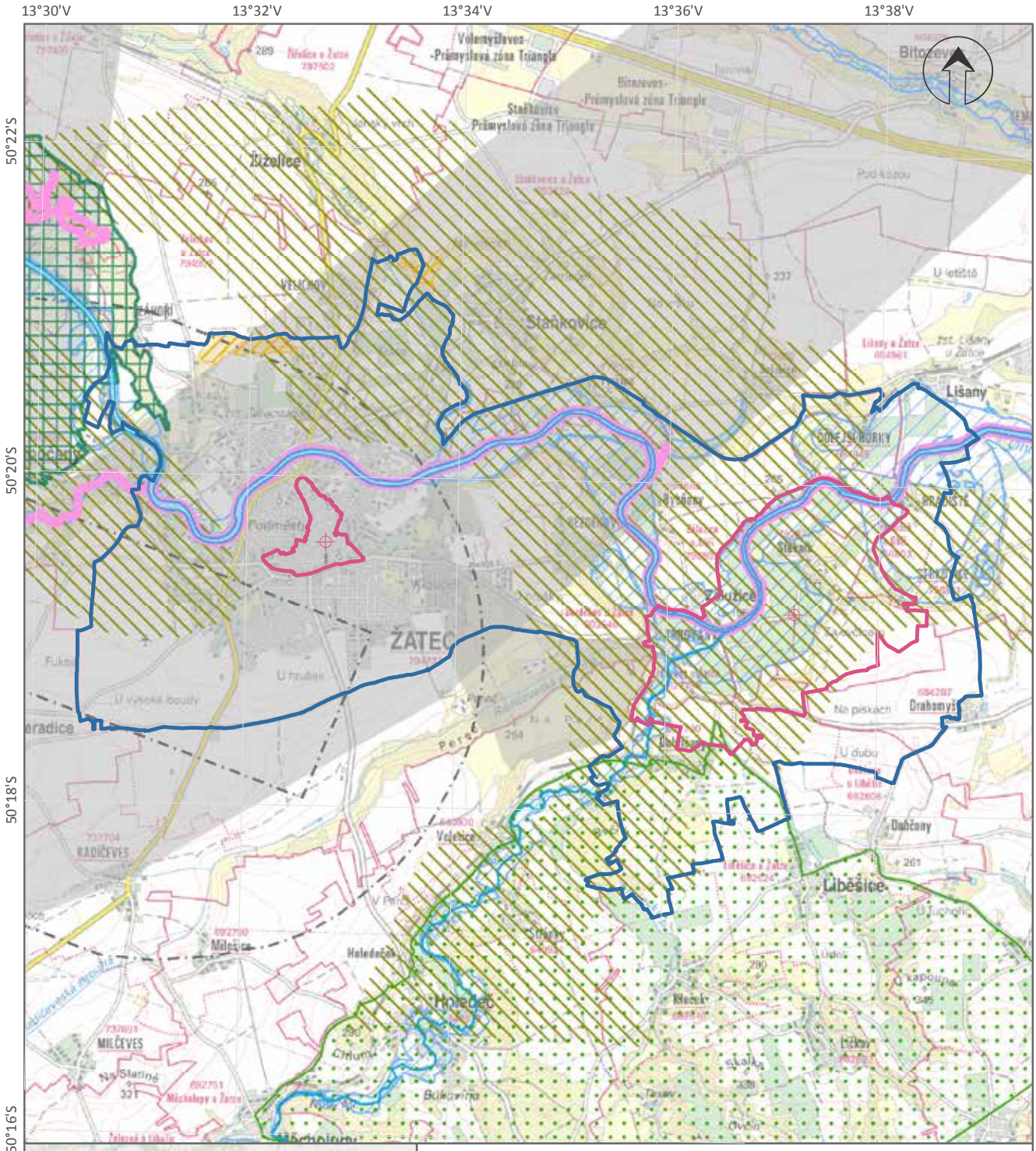

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 11

Mapa znázorňující limity dle Zásad územního rozvoje Ústeckého kraje

- Hlavní identifikační
- Nominovaný
- Nárazníková
- Evropsky významná lokalita (EVL), NATURA 2000
- Územní systém ekologické stability (ÚSES)
- Přírodní park Džbán
- Zóna zvýšené péče o krajinu
- Maloplošná chráněná území
- Záplavové území
- Ochranné pásmo letiště
- Zájmové území AČR

0 0,5 1 km

1:63 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM50©ČUZK 2020, ArcCR500

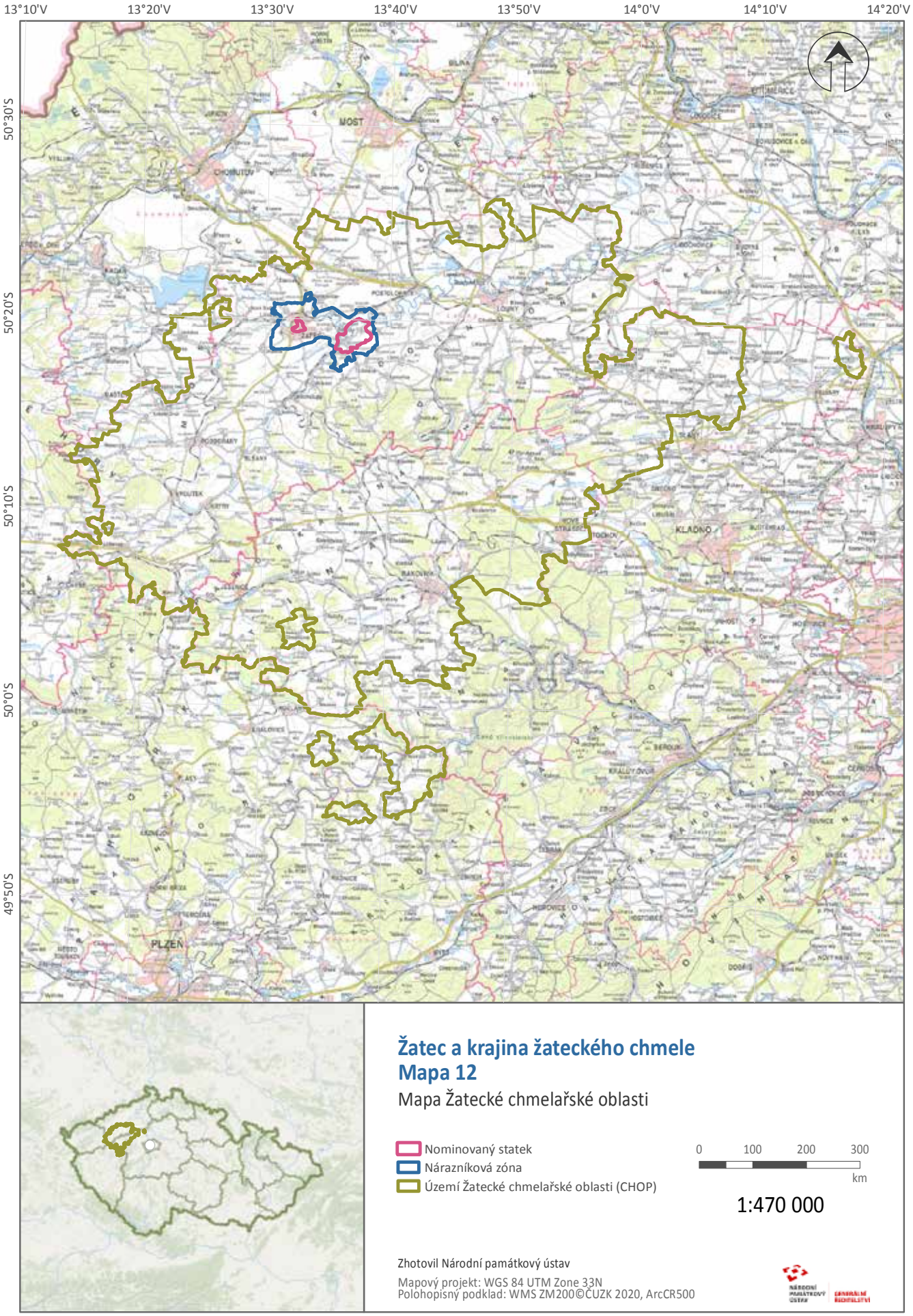

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 12

Mapa Žatecké chmelařské oblasti

Nominovaný statek
Nárazníková zóna
Území Žatecké chmelařské oblasti (CHOP)

0 100 200 300
km

1:470 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM200©ČUZK 2020, ArcCR500

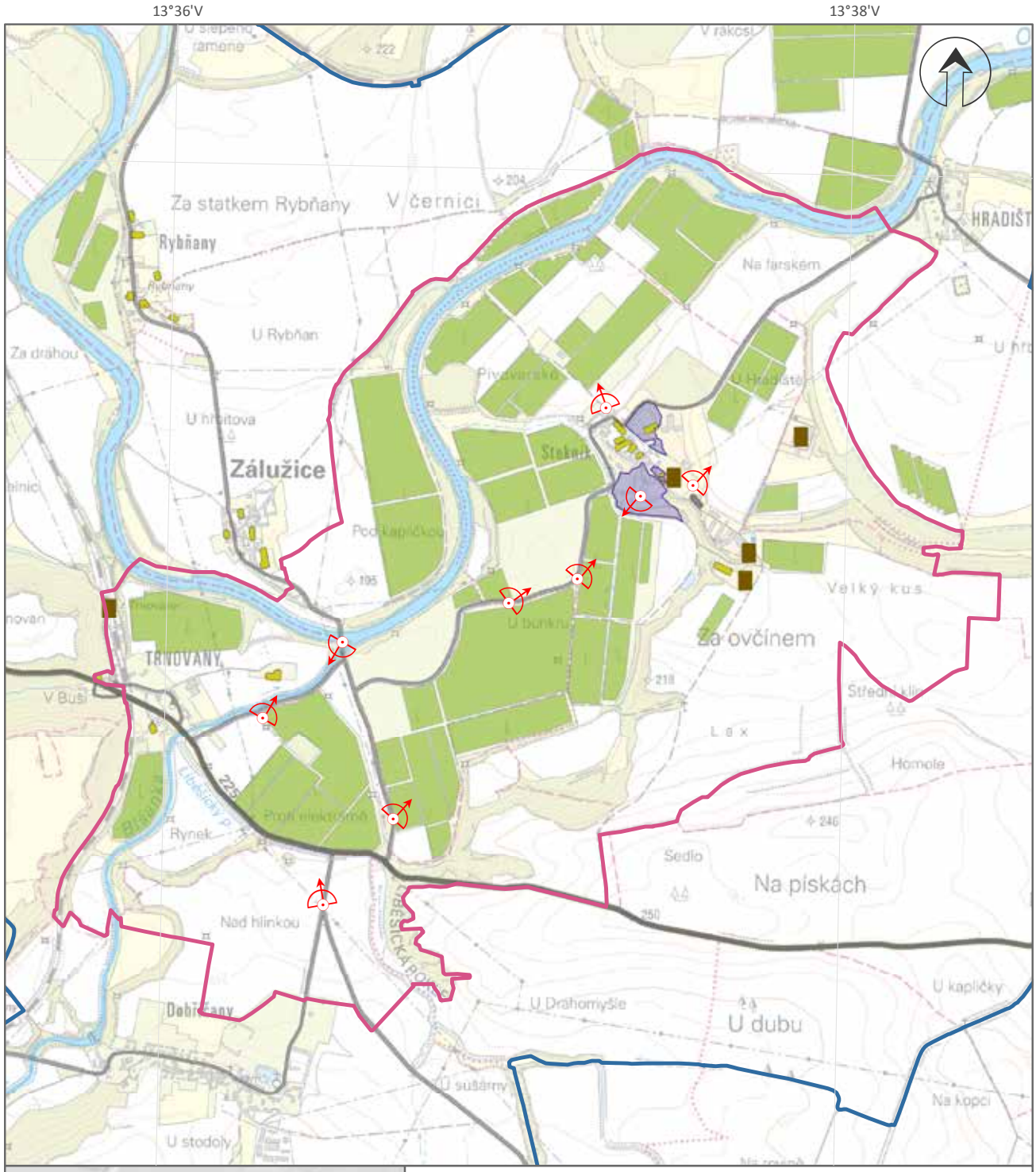

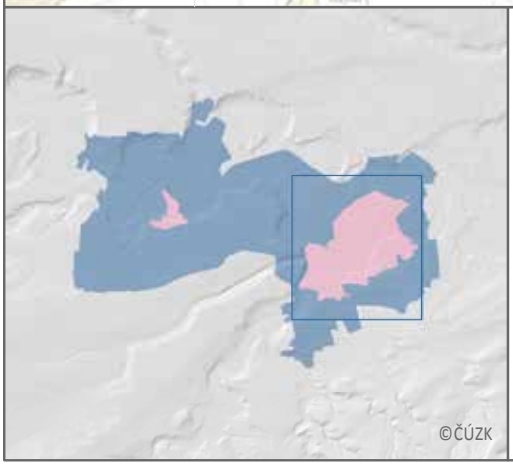

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 13

Mapa hlavních atributů – komponenta 01

- Nominovaný statek
- Nárazníková zóna
- Kulturní památka
- Výchozí bod ikonického pohledu
- Cestní síť
- Chmelařské stavby
- Kontextuální stavby
- Chmelnice

0 2 4 km

1:20 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM25©ČUZK 2020

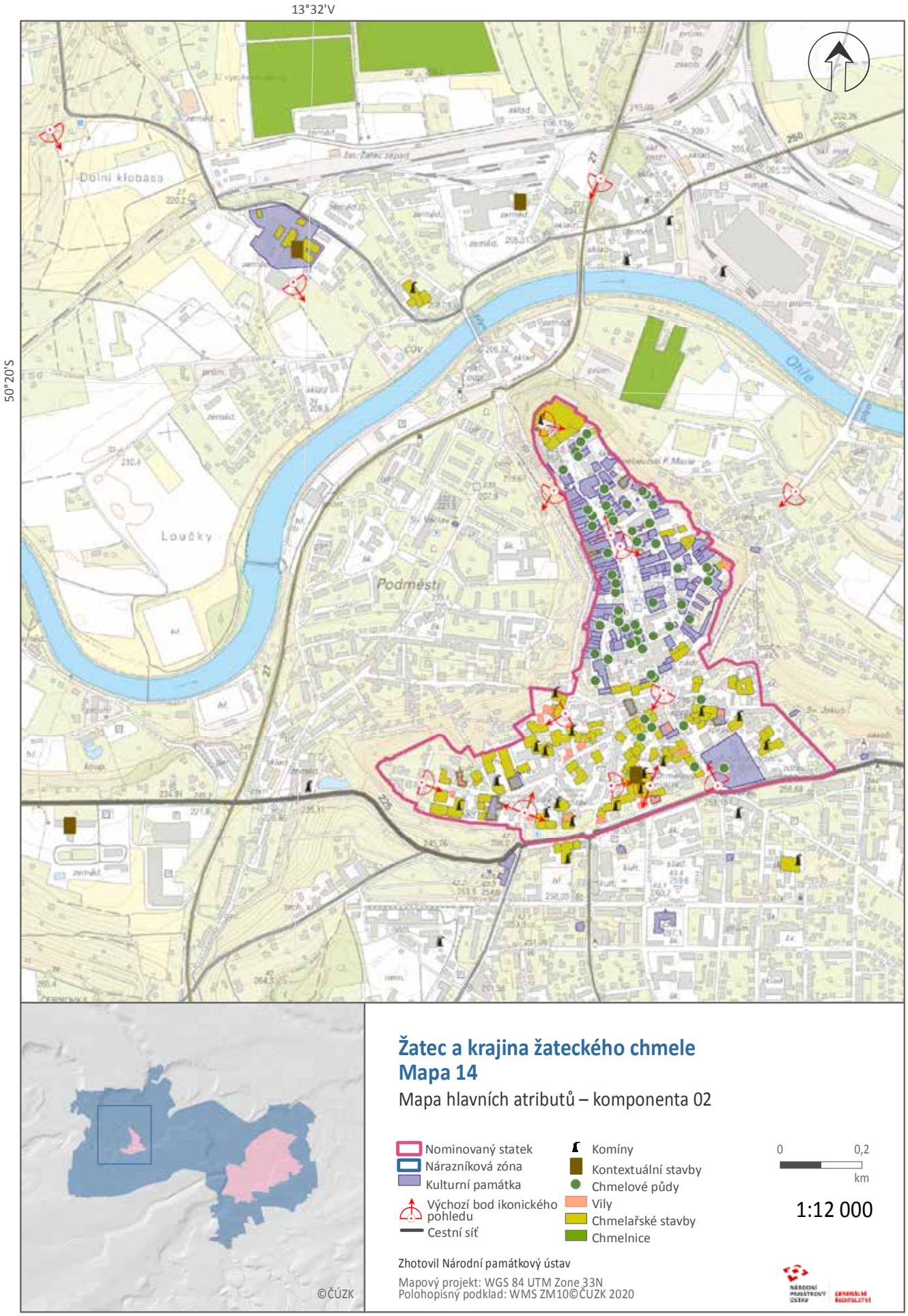

Žatec a krajina žateckého chmele
Mapa 14

Mapa hlavních atributů – komponenta 02

- Nominovaný statek
- Nárazníková zóna
- Kulturní památka
- Výchozí bod ikonického pohledu
- Cestní síť
- Komíny
- Kontextuální stavby
- Chmelové půdy
- Vily
- Chmelařské stavby
- Chmelnice

0 0,2 km

1:12 000

Zhotovil Národní památkový ústav

Mapový projekt: WGS 84 UTM Zone 33N
Polohopisný podklad: WMS ZM10©ČÚZK 2020

7.c FORMA A DATUM NEJNOVĚJŠÍCH ZÁZNAMŮ ČI INVENTARIZACE MAJETKU

7.c1 DOPLŇKOVÉ VÝSTUPY PROJEKTU NAKI DG16P02B021 DOKUMENTACE HISTORICKÝCH STAVEB SLOUŽÍCÍCH PRO ZPRACOVÁNÍ CHMELE (2017-2020) - KOMPONENTA 01

Tato kapitola doplňuje informace popsané v *kapitole 5.f3*, v části „Podpůrné výzkumné aktivity“ (více viz *kapitola 7.c.2*)

Hlavním cílem projektu NAKI DG16P02B021 (Dokumentace historických staveb sloužících pro zpracování chmele), jehož řešitelem bylo Územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu, bylo provést základní dokumentaci historických staveb sloužících pro zpracování chmele ve venkovském prostředí České republiky. Tyto stavby jsou součást stavebního fondu vážícího se na specifické přírodní podmínky a vyskytující se proto pouze v některých regionech (viz Srovnávací analýza, *kapitola 3.2.a*). Zde však představují důležitou součást urbanismu obcí a kulturní krajiny. Jejich vývoji, funkci, konstrukcím ani technologickému vybavení však nebyla dosud věnována žádná badatelská pozornost. Zároveň se jedná o stavby, které až na výjimky nejsou památkově chráněné. Vzhledem ke své velikosti dnes pro vlastníky představují finanční zátěž a v posledních pěti letech jsou ve velkém měřítku demolovány. Z více než 5 500 těchto staveb zaznamenaných na počátku 20. století jen v Žatecké chmelařské oblasti jich dnes zůstaly zachovány stovky. Dokumentace tak představuje poslední možnost, jak jejich existenci zaznamenat pro budoucnost. Vedle základní dokumentace staveb, tedy nezpochybnitelné identifikace, fotodokumentace, popisu specifických stavebních součástí dokládajících zpracování chmele včetně konstrukčního řešení, technologického vybavení a technického stavu, bylo u vybraných hodnotných objektů provedeno i zaměření a odběr vzorků pro dendrochronologické datování a archivní rešerše. Průzkumem stavebního fondu a archivních pramenů byly sledovány i změny v technologii zpracování chmele.

Na základě těchto údajů byla vytvořena speciální mapa (viz níže) a databáze fungující na platformě Integrovaného informačního systému památkové péče Národního památkového ústavu. Při dokumentaci byly využívány moderní technologie telefony a fotoaparáty s GPS, tablety, dálkový přístup k síti a společnému externímu úložišti se skenovanými dokumenty, mapovými podklady s možností přístupu k databázi GIS a MIS.

Tento systém byl umožnil vytvoření efektivního systému pro operativní terénní průzkum a dokumentaci. Na základě těchto zkušeností vznikla metodika věnující se využití těchto dnes běžně dostupných zařízení pro základní dokumentaci staveb v terénu. Plná verze této publikace je dostupná v českém jazyce na:

https://www.npu.cz/uop/usti-nad-labem/projekty/chmel/lipenec113a114/chmel%20metodika_8.pdf

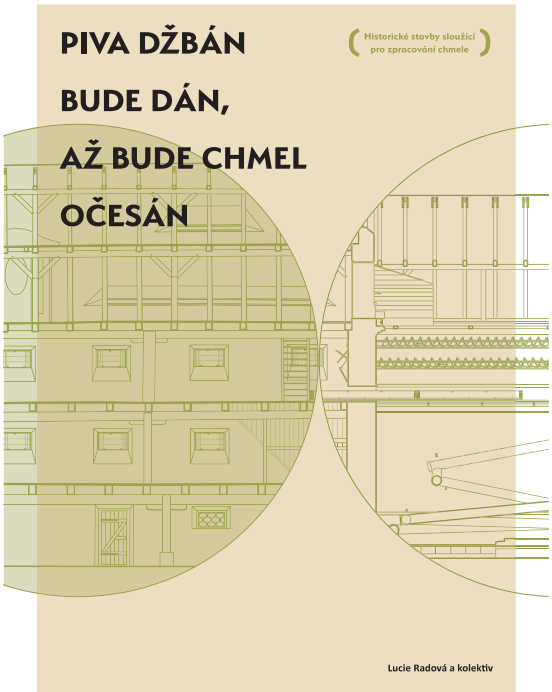



Dvě vydané studie v tištěné podobě: katalog a metodika

Mapová aplikace se chmelařskými objekty

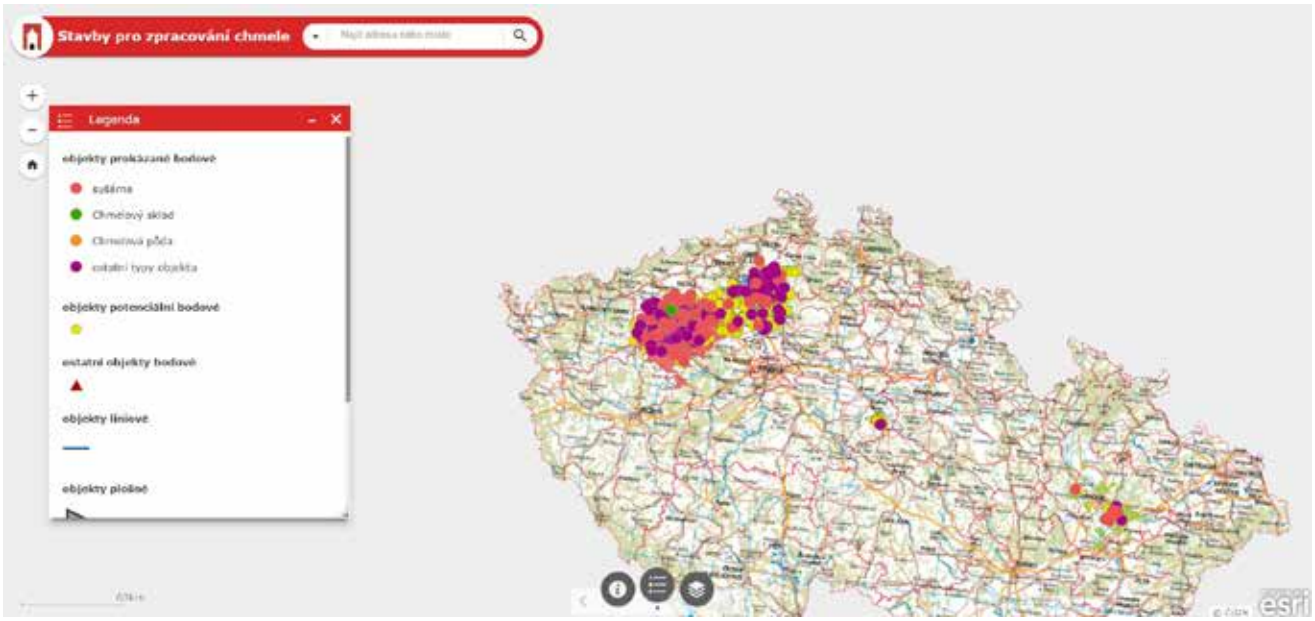

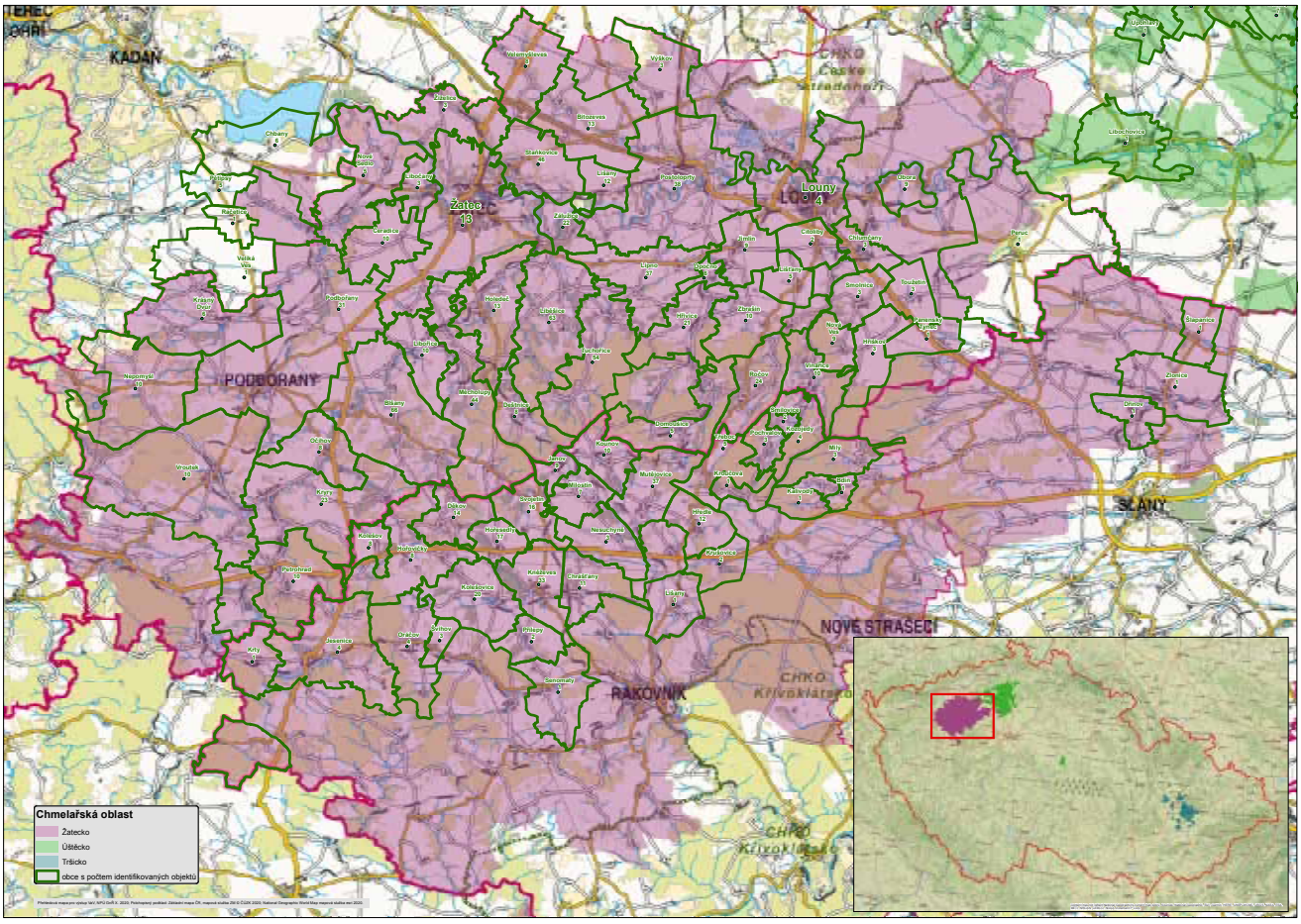

Oblast výzkumu týkajícího se dokumentace historických chmelařských budov

7.c2 VYBRANÉ KROVY MĚSTSKÝCH DOMŮ V ŽATCI - KOMPONENTA 02

Tato kapitola doplňuje informace uvedené v *kapitole 2.a* (příklady chmelařských půd měšťanských domů).

Zpracování a soupis krovů

Půdy mnoha měšťanských domů a jiných budov v Žatci (komponenta 02) byly využívané pro sušení chmele přirozeným prouděním vzduchu. Mnoho domů stále obsahuje prvky dokládající tento proces. Během přípravy nominace byly tyto důležité aspekty podrobněji studovány. Na objednávku Městského úřadu v Žatci byla v listopadu 2018 provedena první etapa základní pasportizace krovů části městských domů jak ve vlastnictví města Žatce, tak vstřícných soukromých majitelů v centru městské památkové rezervace (dále „MPR“) v Žatci. Celkem bylo navštíveno a zdokumentováno 40 objektů kolem Náměstí Svobody, Hošťálkova náměstí, Náměstí 5. května, Náměstí Jana Žižky a ve Dvořákově ulici a na Třídě Obránců míru (viz přiložené mapy).

Byly vytipovány (většinou měšťanské) domy s předpokladem zachovaných historických krovů zastupující typické objekty podle svého umístění v rámci MPR, podle své velikosti, rozsahu i stavebního uspořádání a stavebního vývoje. Vedle jejich základního konstrukčně - typologického poznání byla zároveň motivačním záměrem i snaha pokusit se najít a zdokumentovat stopy funkčního používání podkrovních prostor pro sušení významného objemu chmele v době před rozvojem průmyslových velkokapacitních sušáren, jak to naznačovaly archivní prameny.

Takto bylo vytipováno více než 100 objektů, z nichž se podařilo prozkoumat necelou polovinu, poskytující základní orientační poznání.

V rámci zpracované pasportizace byl proveden základní průzkum, dokumentace a vyhodnocení jednotlivých krovů. Během terénního průzkumu byla provedena vizuální prohlídka všech dostupných krovů, jejich orientační fotodokumentace a pomocné terénní skici. Poznatky terénního průzkumu byly pro každou jednotlivou konstrukci zpracovány formou tzv. pasportů, jejichž součástí je jasná identifikace objektu, obecné typologické zařazení dotčeného krovu, strukturovaný popis krovové konstrukce a jejích detailů, odborný odhad stáří posuzované konstrukce nebo její exaktní dendrochronologická datace, stavebně historické a památkové hodnocení, náměty pro údržbu a využití a doporučení pro další průzkumy a dokumentaci. Nedílnou součástí je základní fotodokumentace celků i detailů s odborným popisem.

Snahou bylo přehledně systematicky zaznamenat údaje umožňující vzájemné porovnání a statistické vyhodnocení pro stanovení největších a zároveň vzájemných historických hodnot a z nich vyplývajících následných potřeb případného dalšího vyhodnocení a dokumentace. Zároveň bylo snahou tohoto vyhodnocení vytvořit i účinný nástroj pro fyzickou správu, údržbu a využití těchto objektů příslušnými orgány městského úřadu města Žatec a efektivní pomůcku pro ochranu těchto staveb a jejich střešních prostorů orgány státní památkové péče (Hodnocení v oddílu „stavebně historické hodnocení“ a doporučení v oddílech „náměty pro údržbu a využití“ a „náměty pro další průzkumy“ nicméně vyjadřují objektivní názor zpracovatelů průzkumu vycházející z učiněného poznání, nikterak však nenahrazují autonomní posuzování a stanovisko příslušných orgánů státní památkové péče).

Průzkum historických krovů vybraných městských staveb v Žatci byl realizován díky podpoře Ministerstva kultury v rámci programu Podpora památek UNESCO pro rok 2018. Druhá fáze projektu právě probíhá (říjen 2020).

Vyhodnocení zpracovaných konstrukcí / krovů, 1. etapa

Na 40 objektech bylo celkem pasportizováno 48 historických konstrukcí z období pravděpodobně od 17. do 21. století.

Zatím nebyla provedena dendrochronologická datace zkoumaných krovů, proto je jejich časové zařazení provedeno s určitou mírou předpokladu na základě vyhodnocení jejich typologického a řemeslného provedení. Z minulosti existuje dendrochronologická datace pouze pro krov domu čp. 144. I tak však provedená pasportizace poskytuje základní ucelený vhled do situace o dochovaném stavebním fondu historických krovů městských domů v MPR Žatec a stavebním vývoji města.

Vzhledem k požárům, které v podstatě pravidelně postihovaly centrum historického města až do sklonku 18. století bohužel zde nenacházíme vrstvu starších krovů před barokní érou. Významnější požáry jsou zaznamenány v letech 1681, 1738, 1767, 1784 a 1793.

Jako nejstarší, snad již z 2. poloviny 17. století podle stavebního vývoje domu, se jeví krovy domu čp. 7, na němž se již objevuje nejčastější typ krovu vyskytující se v následných třech staletích na městských domech v Žatci. Hambalkové krovy vázané v jedné nebo dvou úrovních podélně orientovanými stojatými stolicemi (der stehender Stuhl v němčině).

Tento typ krovu pravděpodobně nabízel dostatečnou únosnost pro zvolenou krytinu i pro funkční využití podkrovních prostor.

K nejstarší vrstvě krovů vzniklých po požárech v 2. polovině 18. století patří jak krovy se stojatými

stolicemi (čp. 52, 88), tak krovy s vyspělými variantami tzv. ležatých stolic („der liegender Stuhl" v němčině), jako na domech čp. 137 a 30. Tato předklasicistní éra se protahuje až do přelomu 18. a 19. století, kde se objevuje několik dalších krovů těchto typů. Se stojatými stolicemi čp. 8, 10, 42, 41 nebo s ležatou stolicí čp. 37. Zároveň se u krovů z tohoto a bezprostředně následujícího období projevuje snaha o posílení střešní vazby a jejího podélného vázání v rovině střechy zajímavým zdvojením krokví v plných vazbách provázaných rozpěrami a šikmými vzpěrami.

Po celý průběh 19. století je nejčastějším typem hambalkový krov s jednou nebo více úrovněmi podélného vázání pomocí stojatých stolic, které jsou různě variovány, kombinovány, zvětšovány či vylehčovány. Teprve po roce 1850, v jeho druhé polovině a na poč. 20. stol. se v souvislosti s průmyslovou revolucí začaly objevovat nové druhy hambalkových a vaznicových krovů s kleštinami a šroubovými svorníky jako na čp. 27, 25 a 24, související i se stavební podobou těchto velkých veřejných budov. Tento trend pokračoval i ve 20. století a vrcholil maximálně zjednodušenými kleštinovými krovy vybudovanými při opravách domů na přelomu 20. a 21. století (čp. 149, 150, 151).

Stopy funkčního využití se zaměřením na technologie a metody sušení chmele

Na velké části krovů, zejména ze starších období, se podařilo najít doklady používání podkroví k sušení a skladování nějakého materiálu, nejpravděpodobněji chmele.

K těmto dokladům patří:

- zděná protipožární přístupová schodiště;
- plechové protipožární dveře uzavírající podkroví;
- nákladové dopravní vikýře;
- velké množství provětrávacích vikýřů v ploše střech - volská oka - umístěných v mnoha řadách nad sebou;
- pečlivé prkenné podlahy v jednotlivých úrovních podlah v prostoru krovů;
- šikmá nebo svislá prkna v rovině krovu tvořící „mantinely" (bedněné ohraničení), aby nepropadával materiál sušený na podlahách;
- bytelná jednoramenná schodiště uzavíratelná vyklápěcími uzamykatelnými dveřmi;
- manipulační otvory v podlahách vyšších úrovní krovu;
- stopy po počítání žoků s usušeným chmelem v podobě charakteristických „přeškrtnutých pětek".

Náměty a doporučení

Na základě učiněného poznání a dalšího možného potenciálu nálezů lze pro následující roky doporučit:

- Provést základní dendrochronologické datování vytipovaných konstrukcí a exaktním způsobem tak upřesnit jejich datování;
- Průzkum doplnit poznatky ze zpracovaných stavebně historických průzkumů týkajících se historie domů zjištěné z archivních pramenů;
- Pokračovat v rozšiřování základní pasportizace historických krovů u dalších objektů v rámci MPR Žatec;
- U vybraných konstrukcí zpracovat komplexní stavebně historický průzkum krovu včetně podrobného zaměření, dokumentace detailů řemeslného provedení a podrobné dendrochronologické analýzy;
- U vybraných konstrukcí podrobně zkontrolovat jejich stav, odstranit nedávné neodborné opravy a rehabilitovat krov v původním vzhledu a funkci. Při opravách plně respektovat stávající konstrukci a aplikovat šetrné technologické a řemeslné postupy;
- Prověřit možnosti zpřístupnění vybraných konstrukcí pro širokou laickou veřejnost v rámci turistického ruchu a v rozšířené míře jako studijní příležitost i pro odborné zájemce;
- Zjištěné a zdokumentované poznatky o chmelařských aspektech krovů by měly být vhodnou formou široce představeny formou tištěných materiálů a webových presentací, odborných studií a informačních prospektů.

Závěr

Po dokončení druhé fáze této studie (2020) a vzhledem k dosud dosaženým pozitivním výsledkům, je plánováno zkoumat zbývající vybrané budovy a postupně rozšiřovat inventář na všechny budovy v městskou památkovou rezervací, a tím získat komplexní porozumění stavu ochrany historických krovů v této oblasti a jejich funkčního využití. V průběhu tohoto času bude vytvořen komplexní „Atlas historických krovů Městské památkové rezervace Žatec".

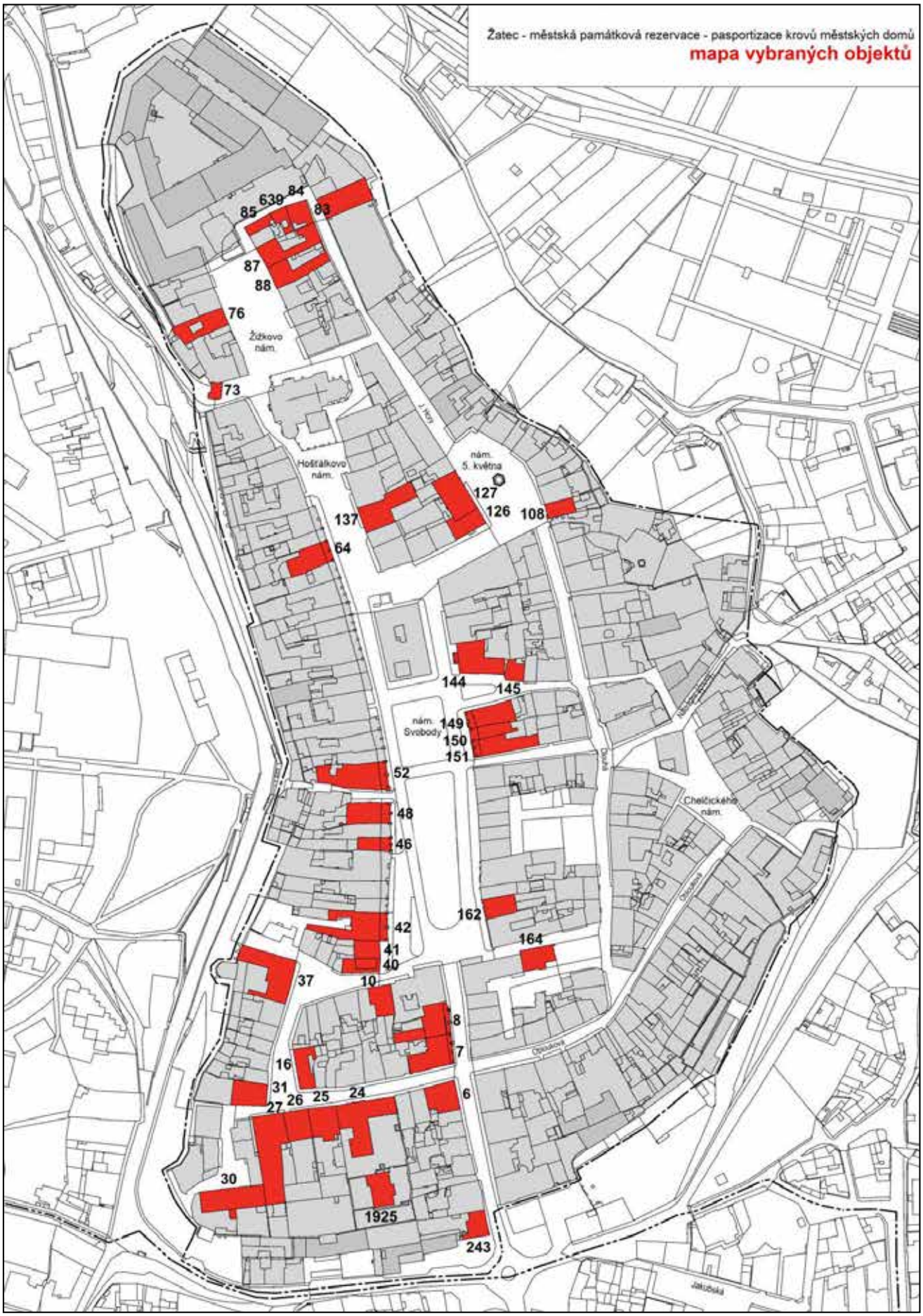
Žatec - městská památková rezervace - pasportizace krovů městských domů
mapa vybraných objektů
Žižkovo nám.
Hošťálkovo nám.
nám. 5. května
nám. Svobody
Chelčického nám.
639
84
85
83
87
88
76
73
137
64
127
126
108
144
145
149
150
151
52
48
46
42
41
40
37
10
8
7
16
31
27
26
25
24
6
30
1925
243
162
164

7.c3 DETAILNÍ POPIS CHMELAŘSKÝCH OBJEKTŮ

DETAILNÍ POPIS CHMELAŘSKÝCH OBJEKTŮ V KOMPONENTĚ 01

STEKNÍK

Stekník, p. č. st. 1 (čp. 27) - dům s volskými oky
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Samostatně stojící objekt je situovaný v jihovýchodní části obce. Stavba obdélného půdorysu je zděná z opuky, krytinou sedlové střechy jsou pálené tašky bobrovky. Na jihozápadní střešní rovině je ve dvou řadách osazeno vždy šest volských ok, hřebenem střechy při severovýchodním štítu prostupuje komín. Volská oka jsou dokladem, že se v půdních prostorech objektu sušil sklizený chmel.

Stekník, p. č. st. 2 (u čp. 26) - sušárna
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Patrový zděný objekt pro umělé sušení chmele na půdorysu písmene „L“ je umístěný v jihovýchodní části obce. Je součástí areálu usedlosti čp. 26, stojí v jejím východním koutě. Křídlo orientované podél jihovýchodní strany parcely je vyšší, střechy nad oběma částmi jsou sedlové. Hvozd je umístěn v severozápadním křídle.

Stekník, p. č. st. 19/1 (u čp. 9) - sušárna
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Objekt je umístěný v severovýchodní části obce, je součástí rozsáhlejší usedlosti. Samotná sušárna stojí při jižní straně areálu.

Konstrukce jsou smíšené; přízemní partie zděné, nadstřešní část hvozdu při západním štítu je hrázděná s cihelnou výplní. Střecha sušárny je sedlová s polovalbou na východní straně a krytinou z pálených tašek bobrovek, sedlová střecha nad hvozdem při západním průčelí je pod vlnitým plechem.

Dalšími charakteristickými prvky souvisejícími se zpracování chmele jsou dvě rozsáhlá komínová tělesa přiložená ke zdi východního průčelí, obdélný průduch ve štítu východního průčelí, hřebenový přístavek na západním průčelí. Sušárenská technologie byla v tomto případě na počátku 20. století vestavěna do staršího přízemního hospodářského objektu z v první poloviny 19. století.

Stekník, p. č. st. 26/1 (u čp. 23) - sušárna
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Usedlost se nachází v severozápadní části návsi, do které směřuje hlavní průčelí obytného objektu. Na něj půdorysně plynule navazuje hospodářská budova sloužící pro skladování a dosoušení chmele. K jejímu západnímu průčelí byla přistavěna jednokomorová hvozdová sušárna - zděná stavba obdélného, oproti sousední budově, ustoupeného půdorysu pod sedlovou střechou s plechovou krytinou má východní průčelí rozdělené do tří výškových úrovní. Nad kamennou podezdívkou se nachází dva malé obdélné otvory, ve střední části větší obdélný otvor a v horní menší obdélný otvor.

Na východním průčelí je datace r. 1924. Na severním průčelí je vertikální přiložený průduch s malým obdélným otvorem nad kamennou nadezdívkou.

Na severním nečleněném průčelí je patrný otisk sklonu pultové střechy již nestojícího objektu, z hmoty průčelí vystupuje komínové těleso. V interiéru je dochována původní technologie patentu Linhart s diagonálně kladenými rourami, systémem provětrávacích kanálků pod podlahou a sklopnými lískami. Prostor pro přikládání před pecí je v přízemním přístavku s pultovou střechou, přistavenému uvnitř dvora k jižnímu průčelí hvozdu.

V areálu usedlosti, jihozápadním směrem od sušárny, stojí stodola, u níž lze také předpokládat částečné využití pro skladování chmele, dokládá to systém provětrávacích otvorů ve štítu.

Stekník, p. č. st. 28/1 (u čp. 21) - sušárna ve dvoře
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Objekt začleněný v areálu usedlosti stojí při západní straně parcely. Je obdélného půdorysu, v pohledu ze dvora přízemní, v pohledu ze západu patrový, pod sedlovou střechou s krytinou z pálených tašek bobrovek. Dvorní průčelí je opatřené hladkou omítkou s bílým nátěrem, na zadním (jihozápadním) je okrová omítka bez nátěru. Z tohoto průčelí přestupuje mohutné těleso zděného hvozdu téměř čtvercového půdorysu pod sedlovou střechou.

Střešní krytinu celého objektu tvoří pálené tašky bobrovky, na dvorní hladině je osazen nakládací vikýř a střecha celého objektu je od střech navazujících stodol vydělena protipožárními štíty. Dvorní průčelí je v přízemí prolomené rozměrnými vraty zajištěnými posuvnými kovovými výplněmi.

V úrovni půdní nadezdívky jsou prolomeny dva obdélné provětrávací okenní otvory.

Stekník, p. č. st. 29/1 (čp. 20) - obytný dům se sušárnou
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Obytná část areálu je objemem relativně malá. Hospodářské objekty, situované podél tří stran parcely a navazující na obytný dům s hlavním průčelím směřujícím do návsi, ji svým objemem výrazně převyšují. Jedná se o přízemní stavby s vyššími půdními nadezdívkami prolomenými obdélnými provětrávacími otvory, původně pod sedlovými střechami krytými pálenými bobrovkami (nad dvěma stavbami dnes střechy chybí). Zástavba je zděná, typologicky se jedná o stáje a stodoly, jejichž půdy, stejně jako půda nad obytnou částí, sloužily pro dosoušení a skladování chmele. Hvozdová převýšená sušárna je v západní části.

Dvoupatrová stavba má dvorní přízemí prolomené obdélnými okenními a dveřními otvory v rytmu 1-2. Hvozd s topeništěm byl situován v nejzadnější části, v největší vzdálenosti od obytného stavení. Z vlastní stavby není půdorysně vymezený, bezprostředně na něj navazují obslužné a skladové prostory.

Stekník, p. č. st. 30/1 (u čp. 19) - sušárna
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Objekt je umístěný v jihovýchodní části návsi, prostory určené pro skladování a sušení chmele plynule navazují na patrové obytné stavení, orientované hlavním štítem do návsi. Půdorys stavby je tak výrazně podélný, krytý sedlovou střechou s krytinou z tašek bobrovek. Hvozd s topeništěm je situován v nejzadnější části půdorysu, je zapuštěný do půdorysu stavby. Na jeho existenci ukazuje jak komínové těleso, vystupující z jižního štítu domu, tak i dřevěný výparník, umístěný těsně vedle komínu nad hvozdem.

Dalšími znaky jsou dva vikýře ve tvaru volských ok osazené na východní a čtyři totožné vikýř umístěné na západní střešní rovině. Střecha zadní části má směrem do dvora výrazný přesah. V tomto prostoru, krytém před nepřízní počasí, docházelo k naskladňování a manipulaci s chmelem.

Stekník, p. č. st. 31/2 (čp. 44) - dům se sušárnou
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Objekt umístěný na jihozápadním koutu návsi je obdélný, přízemní, zděný z opuky s cihelnou nadezdívkou.

Objekt je přízemní, zděný z opuky, s cihelnou půdní nadezdívkou. Střecha obytného domu je sedlová, krytá bobrovkami. Po stranách půdní nadezdívky východního a západního průčelí se nachází tři dvojice větracích otvorů. Na západní straně usedlosti se nachází sušárna, střecha sušárny je také sedlová s rozdílným sklonem, krytá bobrovkami. Severní průčelí má na půdní nadezdívce tři dvojice větracích otvorů, přičemž do prostředního z nich byl druhotně vložen holubník. Hvozd je zapuštěný, komín je zasazen jižně od hřebene střechy.

Stekník, p. č. st. 41 (bez čp.) - barokní sýpka se sušárnou
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Základ budovy tvoří trojpodlažní barokní sýpka krytá sedlovou mansardovou střechou s pálenou krytinou, k jejímuž severozápadnímu průčelí je přistavěn dvoupodlažní sušící hvozd s navazující přízemní kotelnou.

Sýpka má dvě stavební fáze. Starší, vrcholně barokní fáze, kdy byla sýpka vystavěná patrně mezi lety 1709-1715 za Adolfa Karla Kulhánka z Klaudensteina, měla v okapových průčelích pět os. Ve druhé stavební fázi, mezi lety 1765-1770 za Františka Václava Kulhánka z Klaudensteina a Postupsche, byla sýpka prodloužena přístavbou na jedenáct os okapových průčelí. Dimenze výšky a šířky budovy, stejně jako její vrcholně barokní kompozice, zůstaly zachovány a byly v přístavbě replikovány adicí.

Přestavba sýpky na sušárnu chmele proběhla za držení velkostatku rodinou Hennetů mezi lety 1891-1907. Sušárna byla vystrojena sušárenskou technologie patentu Linhart Rakovník, z ní se dochovala dvojice litinových kotlů označených litinovými plaketami s nápisem „Rakonitzer Machinenfabrik & Eisengeisserei Joh. Linhart“ s navazujícím žebrovaným radiátorem a systém rour teplovzdušného vytápění hvozdu.

Dále jsou dochovány čtvercové přisávací otvory v severovýchodní obvodové zdi hvozdu a v mezitraktové zdi a dvojúrovňové sklopné ocelové lísky, označené v prostoru sýpky nad ovládacími pákami lísek litinovou plaketou „Patent system Linhart“. Pod nimi se nacházejí šuplíky, dva za sebou ve třech řadách, v každé ze dvou sušících komor, výsuvné do prostoru sýpky ve třetím nadzemním podlaží a na ně navazující systém vodících stropních drátů pro manipulaci.

Z typového zařízení se dále dochoval bedněný kubus korečkového dopravníku chmele procházejícího vertikálně komunikačním traktem hvozdové části od přízemí po podkroví a ústícího do z větší části zazděného okna severozápadního štítu sýpky spolu s konzolami elektromotoru.

Dále je dochován vrátek uložený u manipulačního otvoru v jihovýchodním štítu sýpky, jednokřídlé železné protipožární dveře v přízemí a žokovací otvory v sušících podlahách v podstřeší.

Dále jsou dochovány čtvercové přisávací otvory v severovýchodní obvodové zdi hvozdu a v mezitraktové zdi a dvojúrovňové sklopné ocelové lísky, označené v prostoru sýpky nad ovládacími pákami lísek litinovou plaketou „Patent system Linhart“. Pod nimi se nacházejí šuplíky, dva za sebou ve třech řadách, v každé ze dvou

sušících komor, výsuvné do prostoru sýpky ve třetím nadzemním podlaží a na ně navazující systém vodících stropních drátů pro manipulaci. Z typového zařízení se dále dochoval bedněný kubus korečkového dopravníku chmele procházejícího vertikálně komunikačním traktem hvozdové části od přízemí po podkroví a ústícího do z větší části zazděného okna severozápadního štítu sýpky spolu s konzolami elektromotoru. Dále je dochován vrátek uložený u manipulačního otvoru v jihovýchodním štítu sýpky, jednokřídlé železné protipožární dveře v přízemí a žokovací otvory v sušících podlahách v podstřeší.

Stekník, p. č. st. 43 (čp. 34) - sušárna
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Solitérní hospodářský objekt se nachází na jihovýchodním okraji intravilánu obce. Sýpka je patrová, přízemí má zděné z opuky, patro z cihel. Sušárna převýšená, zděná, omítaná. Sýpka má sedlovou střechu s jihozápadní polovalbou, krytina je tvořena taškami bobrovkami. Sušárna má střechu sedlovou s vystupujícími tělesy větráků hvozdu a manipulačním vikýřem.

Stekník, p. č. st. 5 (čp. 17) - objekt se stodolou
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Objekt umístěný na jihovýchodní straně návsi má půdorys ve tvaru písmene „L“. Stodola je patrová, zděná z opuky, půdní nadezdívka stodoly je doplněna nízkými větracími okny a ve štítu má šest průduchů.

Součástí území vesnice Stekník jsou brány rozmístěné převážně okolo celé návsi ana příchozích cestách do obce, v mnoha případech jsou brány výtvarně pojednány s odkazy na chmelařské dědictví:

Stekník, p. č. st. 8/1 (čp. 15) - brána
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Brána je umístěná na jihovýchodní straně návsi. Je samostatně stojící v čele parcely na severozápadě, je obdélného půdorysu a stojí vedle hlavního průčelí obytného domu čp. 15. Brána s mírně stlačeným obloukem má v horní části několikrát dynamicky konvexkonkavní projmutí. Je zděná, koruna zdiva je krytá pálenými cihlami. Na vrcholu brány je umístěná plastická chmelová hlávka. Vrata brány jsou dřevěná, historická. Mezi bránou a vchodovou brankou jsou dvapilířky. Nalevo od průjezdové brány je slepý dveřní otvor se segmentovým sklenutím. Brána je barevně provedená ve středně světlém okru.

Stekník, p. č. st. 15/1 (čp. 12) - brána
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Brána umístěná na severovýchodní straně návsi, na severozápadní straně od obytného domu. Mezi objekty s p. č. 15/1 s p. č. 18.
Brána je zděná s nástavcem, s dřevěnými původními vraty ve vrcholu je osazena kamenná chmelová hlávka. Koruna zdiva je kryta bobrovkami. Soklová část má barvu tmavého okru, samotná brána světle šedozelenou. Uprostřed otvor s mírně stlačeným obloukem s dřevěnými historickými vraty pro vjezd do dvora. V horní části je brána konvexkonkávněprojmutá s chmelovými hlávkami v rozích. Ve středu se nachází nástavec s polygonálním, odsazeným zakončením. Ve středu nástavce se objevuje motiv chmelových hlávekprovedených ve štuku a uplatňuje se jako výzdoba brány.

Stekník, p. č. st. 18 (čp. 10) - brána
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Brána umístěná na severovýchodní straně návsi, zhruba v jejím středu. Nachází sena jihovýchodní straně pod obytným domem čp. 10.
Brána je zděná s dvoukřídlými dřevěnými historickými vraty. Na vrcholu brány je osazena kamenná chmeláhlávka.Koruna zdiva je kryta bobrovkami. Soklová část má tmavým okr, samotná brána je světle šedozelená. Ve středu se nachází otvor s mírně stlačeným obloukem, který slouží jako vratový otvor se vstupem do dvora. Horní část brány je konvexkonkávně projmutá. Ve střední části se nachází nástavec s polygonálním odsazeným ukončením.

Stekník, p. č. st. 19/1 (čp. 9) - brána
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Brána umístěná na severovýchodní straně návsi. Nachází se na jihovýchodní straně podobytným domem čp. 9.
Soklová část má barvu tmavého okru a samotná brána nese barvu světlého okru. Ve středu se nachází otvor se stlačeným valeným obloukem, který slouží ke vstupu do dvora. Otvor má dřevěná vrata. Horní část brány je zakončená segmentem. Na vrcholu segmentového nástavce, který je krytý bobrovkami, se nachází kamenná socha sv. Vavřince (patrona chmelařů) a po stranách kamenné vázy. Ve střední části brány se nachází plasticky provedený erb (jedná se alianční erb Jana Františka Kulhánka hraběte, svobodného pána z Klaudensteina, na Stekníku, Mradicích a Novém Sedle, císařskokrálovského generála * 29.8.1728, † 7.1. 1799 Nové Sedlo a jeho ženy Marie Františky hraběnky z Hohenembs).

Koruna ostatního zdiva brány je krytá bobrovkami. Po stranách dva osově stejně umístěné dveřní otvory segmentem zakončené. Na pravé straně je otvor slepý, zazděný, na levé straně je opatřený vchodovou brankou s dřevěnou výplní.

Stekník, p. č. st. 27/1 (u čp. 22) - brána
Část obce Stekník, obec Zálužice, okres Louny
Katastrální území Stekník

Brána umístěná v severozápadním koutu návsi. Slouží k vjezdu do dvora k obytnému domu čp. 22, v severozápadní části koutu parcely.
Brána je zděná z opuky a cihel. Koruna zdiva je krytá střešní krytinou tašky bobrovky, která má mírný spád. Průčelí brány s půlkruhovým průjezd je ohraničené rustikou. Nároží mají též bosovanou lizénu. Brána s trojúhelným nástavcem má na vrcholu kamennou šišku ve volutově ukončené misce.

TRNOVANY
Trnovany, p. č. st. 65/2 (čp. 8) sušárna FRANZ-MINA HASSMANN
Část obce Trnovany, obec Žatec, okres Louny
Katastrální území Trnovany u Žatce

Samostatně stojící areál v jižním okraji obce při silnici č. 225 ze Žatce do Loun se skládá z mlýna s obytnou částí a sušárny chmele.

Stavba obdélného půdorysu vyzděná z lomové opuky kombinované s pohledovým cihelným zdivem je dvoupatrová s třípatrovým rizalitem, krytá sedlovou střechou s pálenými bobrovkami. Na jižním konci prostupuje západní střešní rovinou sedlový nakládací vikýř; rizalit kryje taktéž sedlová střecha, v hřebeni střešní rovinou prostupuje hranolové těleso výparníku s plechovým pláštěm a lucernou. Všechna patra jsou prolomena dvojicí sdružených převýšených hrotitých okenních otvorů s postranními cihelnými lizénami. Severní průčelí rizalitu má v prostředním poli na úrovni štítu otevřen kruhový otvor rámovaný cihlami. Nad otvorem je z cihel vyskládán letopočet 1908 a pod otvorem nápis FRANZ-MINA a pod ním HASSMANN.

Vstup do sušárny, spíše vjezd se nachází v západním průčelí, topeniště je přístupné taktéž ze západu. Vertikální komunikaci v interiéru, tvořeném vestavěnými dřevěnými patry, zajišťovala žebříková schodiště. Vertikální dopravu chmele do podkroví umožňoval nakládací bedněný vikýř s vrátkem, který předstupovalna jižním konci západního průčelí. Dopravu dolů zajišťovaly schozové otvory v prkenných podlahách. Dvoukomorový hvozd zabírá celý severní rizalit. Kotle topeniště nejsou dochovány, ve hvozdech zůstalo ovládání lísek, sklopné lísky, v úrovni patra i lísky vytahovací. V krovu se dochoval centrální výparník nad rovinu střechy.

Díky náročnému neogotickému ztvárnění fasád jde o jednu z nejkrásnějších sušáren, stojících v tradiční chmelařské lokalitě bezprostředně navazující na Žatec.

Trnovany, p. č. st. 78 (u čp. 9) - 4 hvozdová sušárna s hospodářským dvorem
Část obce Trnovany, obec Žatec, okres Louny
Katastrální území Trnovany u Žatce

Samostatně stojící areál na půdorysu písmene L, je umístěný v západní části intravilánu obce, jeho součástí je (kromě sušárny), také obytný dům, chlévy a stodola. Sušárna je patrová, obdélného půdorysu se sedlovou střechou stejně jako vikýře navazující na jednotlivé sušící komory s bedněnými párníky. Pohledově frekventované jižní průčelí sušárny směřuje ke komunikaci vedoucí doStekníku. Hmota prvního patra je oproti přízemí ustoupená, rytmizovaná třemi cihlovými komíny na sestavu čtyř sušících hvozdů. Koruna opukového zdiva je zakončena cihlovými trojúhelnými štíty vikýřů a komíny. Každý štít nad sušící komorou je opatřen bedněným hřebenovým párníkem.

Interiéru dominuje zapuštěný hvozd se čtyřmi komorami řazenými v zadním traktu sušárny. Přední trakt je obslužný a komunikační - vertikální komunikaci zajišťují dřevěná schodiště. Hvozdy jsou osazeny technologií patentu Linhart se čtveřicí litinových kotlů. Sklopné lísky jsou ovládané pákami, v každé komoře jsou tři vytahovací lísky. Krov nad sušárnou je hambalkový.

DETAILNÍ POPIS CHMELAŘSKÝCH OBJEKTŮ V KOMPONENTĚ 02

1) Hlavní chmelařské památky historického jádra města Žatec

Sušárna čp. 30 v Dvořákově ulici
Velký obytný městský řadový dům na jižní straně západního výběžku Dvořákovy ulice, v jihozápadní části centra města. Dům má dlouhou sedlovou střechu, na jižní straně s kolmo umístěnou samostatnou sedlovou střechou dodatečně přistavěného obdélného hvozdu. Na jižní straně střechy je bobrovka, na severní keramická drážková taška. Krov střechy je hambalkový s jednou úrovní hambalků, konstrukčně řešený jako ležatá stolice - jedná se o mimořádně cennou konstrukci vyspělého typu ležaté stolice s dochovanými detaily souvisejícími s využitím podkroví pro sušení chmele. Uprostřed severní strany jsou patrné stopy odstraněného velkého nákladového vikýře. Původní dřevo krovu je ručně tesané. Na jižní straně podkroví přímo navazuje sušárenský hvozd, který takto známe spíše z venkovských sušáren na Žatecku.

Sklad a balírna chmele čp. 116
Výstavní obytný secesní dům orientovaný průčelím do Dlouhé ulice ukrývá v zadním traktu typický zděný vícepodlažní sklad chmele s vnitřním nosným dřevěným skeletem. Je příkladem expanze chmelařských staveb do historického jádra města. Obytný dům plní svoji funkci stále, sklad ve dvoře je v současnosti bez využití.

Sklad chmele čp. 226
Sklad v Obloukové ulici, v současnosti bez využití, je stavební součástí Hotelu Černý orel.

Sklad chmele za domem čp. 231
Čtyřpodlažní sklad chmele s valbovou střechou stojí za měšťanským domem čp. 57 na náměstí Svobody. Byl postaven na místě původní fortifikace, kvůli jeho výstavbě byla zbourána část hradeb. Provozně byl přístupný z parkánu Nákladní ulice. Vnitřní nosnou konstrukci tvoří vestavěný dřevěný skelet kombinovaný se zaklenutými prostory přízemí.

Sklad chmele Jakoba Hellera čp. 233
Budova byla postavena roku 1881 stavitelem Josefem Petrovským na hranici historického jádra a Pražského předměstí, v současnosti přiléhá ke Kruhovému náměstí. Komín k odtahu sirných zplodin při síření chmele se nedochoval. V letech 2006 - 2008 byl sklad přestavěn na hotel.

Sklad chmele rodiny Františka Kellnera čp. 918
Pětipodlažní sklad u Chelčického náměstí se sirnou komorou a dochovaným zděným polygonálním komínem. V roce 1887 jej postavil J. L. Kohn. Ke skladu patří i sousední honosná vila, která do roku 2006 sloužila jako hotel. V r. 1900 prodal J. L. Kohn celý komplex Františku Kellnerovi, významnému českému obchodníkovi s chmelem.

Sklad chmele čp. 2924
Dvoupodlažní skladový zděný objekt umístěný v ulici Nádražní schody je částečně zapuštěný do svahu se vyznačuje zachovalou fasádou s neoklasicistním členěním.

Sklad chmele čp. 2925
Dvoupodlažní skladový objekt z kamenného zdiva s z cihel vyzděnými štíty a sedlovou střechou má zachovalý vnitřní dřevěný skelet, v němž se uplatňují nepříliš obvyklé kruhové sloupky. Neoklasicistním členěním navazuje na sousední objekt čp. 2924.

Sklad chmele čp. 3088
Třípodlažní typický sklad chmele v Obloukové ulici, v současné době přestavěný na obytný dům.

2) Hlavní chmelařské památky Pražského předměstí
Struktura zástavby Pražského předměstí reflektuje jeho postupný růst a obsahuje skupiny industriálních chmelařských staveb především z 19. a 20. století, zpravidla v kombinaci s hlavními hmotami obytných objektů jednotlivých vlastníků balíren a skladů chmele, které jsou standardně v organismu města umístěny při uliční čáře. Kombinace industriálních a obytných funkcí v rámci jednotlivých vlastnických celků dává této části nominovaného statku skutečně neopakovatelnou atmosféru podnikatelského prostředí druhé poloviny 19. století a počátku 20. století. Objekty stále svou skladbou i charakterem ztvárnění průčelí demonstrují, jak jednotlivé chmelařské rodinné podniky vytvářely podle svých finančních možností nové stavební celky integrující obytnou funkci s provozem sušáren, balíren a skladů chmele. Dochované chmelařské objekty jsou zděné, vícepodlažní, s charakteristickou konstrukcí a typologií.

Dodnes jsou z větší části zachovány sušárny a sířírny chmele, doplněné vysokými i nízkými komíny. Právě vysoké komíny k odtahu sirných zplodin při síření (konzervaci) chmele, tak i původní skladové prostory, které jsou mnohde stále využívány k původnímu účelu, dnes neodmyslitelně patří ke koloritu Žatce a dotváří jeho neopakovatelné panorama. Jsou dokladem jeho postavení jako bývalé i současné metropole světového chmelařství, významného centra zpracování a obchodu s chmelem.

Obdobně jako v historickém jádru města se nejvýznamnější stavby nacházejí při hlavních náměstích. Rovněž na Pražském předměstí lze vysledovat skupiny důležitých chmelařských staveb v celcích při zdejších náměstích a z nich vycházejících ulic.

V předindustriálním období byl chmel skladován a sušen ve stodolách nacházejících se v areálu jednotlivých usedlostí a na půdách domů.

Po polovině 19. století v souvislosti se vzrůstající produkcí ovšem tento způsob skladování už nevyhovoval a pro chmel se začaly stavět samostatné sklady. Dodnes se jich na katastru města nachází více než 100, 70 z nich leží přímo v památkové zóně. Naprostá většina těchto skladů je z období druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století. Sklady jsou citlivě zasazeny do urbanismu města, respektují uliční čáru, jejich průčelí jsou prolomena obdélnými okny, fasády zdobí štuková výzdoba, z jejich střešních partií vystupují rozmanité útvary, které většinou kryjí výtahové šachty, nebo původní ruční výtahy a nad jejich střechami se často tyčí vysoké komíny, které odváděly sirné zplodiny a kouř ze sirných a sušárenských komor.

Dodnes zůstalo zachováno 21 komínů, a to včetně unikátního dvojkomínu nad skladem v Tyršově ulici. Interiéry skladů mají velký vnitřní prostor určený ke skladování a místnosti sloužící k vlastnímu zpracování chmele a jeho konzervaci (sirné a sušárenské komory). Dominují jim dřevěná konstrukce tvořené příčnými trámy podpíranými v několika úrovních sloupky. Řemeslné provedení může být velmi jednoduché, u skladů bohatších majitelů ovšem náročněji provedené se složitější profilací sloupků či sedel. Výjimečnou součástí interiérů jsou dnes původní technologie. Unikátem je např. tlakový lis v skladu čp. 1025 na Nerudově náměstí.

Další popis je pro přehlednost strukturován ve vazbě na veřejná prostranství, podle jejich současných názvů, s důrazem na stavby spojené s chmelařským dědictvím:

Zcela svébytnými celky v rámci nominovaného statku jsou skupiny chmelařských staveb kolem Chmelařského náměstí a Zeyerovy ulice (A), náměstí Prokopa Velkého (B) a v oblasti Nerudova náměstí a Chmelařské ulice (C).

Další velké skupiny chmelařských staveb tvoří zástavba okolo dnešního Smetanova náměstí a Kovářské ulice (D), ulic Masarykovy a Volyňských Čechů (E).

Ve východní části Pražského předměstí je větší skupina chmelařských staveb v oblasti ulice Obránců míru a Jakubské a Tyršovy ulice (F).

A - OBLAST CHMELAŘSKÉHO NÁMĚSTÍ A ZEYEROVY ULICE

Sklad a balírna chmele Sonnenschein&Landesmann čp. 1907

Objekt byl realizován v roce 1896, investory byli Julius Sonnenschein& Samuel Landesmann obchodníci s chmelem v Praze a Norimberku. K tomuto skladu patřil pobočný sklad čp. 977. Dochovaly se sirné komory a sušáren.

Objekt je postaven na obdélném půdoryse s hladkým průčelím děleným deseti osami oken s hladkými šambránami. Přízemí a 1. patro má lizénový rám vyplněný hrubší omítkou. V přízemí jsou ve čtvrté ose z obou stran vrata zakončená segmentem. Objekt není podsklepen. Střecha je plochá s větším přesahem, bez římsy. Okna jsou dřevěná s poutcem, dovnitř otevíraná, čtyřkřídlá, šesti a čtyřtabulková.

Interiér je jednoduchý a typický pro sklad chmele. Tvoří jej hala s trámovou vestavěnou dřevěnou konstrukcí se sloupy kruhového průřezu, s profilovanými sedly, na nichž leží průvlaky a k nim kolmo stropní trámy a prkenný záklop. Schodiště je dřevěné. Na jižní straně skladu se uvnitř dispozice pohledově uplatňuje osmiboké komínové těleso usazené nad sirnou komorou, které je ovšem na úrovni střechy ubourané. Na severní straně je vestavěný novější moderní výtah. Na západní straně byla ve skladu v přízemí a 1. patře vybudována obytná část se 3 byty.

Sklad a balírna chmele Heinricha Melzera čp. 1192

Objekt postavil v roce 1888 Heinrich Melzer, významný chmelařský komisionář, který měl svou obchodní kancelář i v Norimberku. V roce 1945 vlastnili tento objekt bratři Christllové a po roce 1948 zde byl umístěn Výkupní sklad chmele. Dochoval se původní komín, síta sušárny a sirných komor, klapky, kontrolní otvory, násypky, dopravní pasy, lisy, soustruh a další vybavení údržbářské dílny, vybavená strojovna s motory apod. V současnosti se v objektu stále skladuje chmel.Dvoukřídlá pětipatrová skladištní budova byla postavena na půdoryse ve tvaru písmene „L“. Průčelí na východní stranu je děleno pilastry, okna mají jednoduchou šambránu. Nad prvním patrem probíhá patrová římsa s jednoduchou profilací. Celé průčelí je zakončené třikrát uskočenou hlavní římsou s jednoduchou profilací.

Okna jsou původní, dřevěná obdélná, sedmitabulková, další šestitabulková. Střecha obou křídel je mansardová s vikýři s keramickou krytinou. Do interiéru je vestavěna dřevěná nosná konstrukce se sloupy čtvercového průřezu s profilovanou patkou, s profilovanými sedly, na nichž leží průvlaky a kolmo k nim stropní trámy a prkenný záklop. Spodní patra mají ještě profilované příložky, které spojují sloupek, sedlo a průvlak. Hlavní schodiště je zděné s kamennými stupni. V severním i jižním křídle je vestavěný moderní výtah.

Sklad a balírna chmele Sonnenschein&Landesmann čp. 977

Objekt byl realizován v roce 1896. Sklad tvořil s ostatními sousedními budovami jeden provozní celek (patřil k čp. 1907). V současnosti je využíván jako sídlo a provozovna reklamní agentury.

Skladištní dvoupodlažní objekt stojí na čtvercovém půdoryse. Ze skupiny ostatních chmelových skladů se vymyká svým secesním architektonickým ztvárněním. Východní i jižní původní průčelí je děleno jednoduchými hladkými pilastry, které mají část plochy pilastru v patře kanelované, na tři pole, v každém po dvou osách oken. Ta jsou lemována jednoduchou hladkou šambránou. Interiér objektu charakterizuje vložená trámová vestavěná dřevěná konstrukce. Tento sklad nemá komín. Je do něj vestavěný moderní výtah. Část přízemí má dochované stropy s rovným podhledem se štukovou výzdobou. Jednalo se o sklad prodejní, kam si pro chmel chodili kupující. Tomu odpovídá relativně reprezentativní ztvárnění exteriéru i interiéru stavby.

Sklad ve dvoře čp. 687

Dvoupatrový sklad postavený v roce 1890 pro A. Böhma přiléhá ke starší stavbě barokního hospodářského dvora, který patří k nejstarším dochovaným objektům v tomto prostoru. Hlavní průčelí se třemi okenními osami je hladké, s průběžnou parapetní římsou a jednoduchou římsou nad okny. Střecha je sedlová s hřebenem rovnoběžným s ulicí. Dochován je komín sušárny a síťrny.

Sklad a sušárna Eduarda Steina čp. 3017

Sklad patřil firmě Fritz Zenter-Stein založené v roce 1897. Stávající podoba je z přestavby v roce 1908, kdy byla k objektu zároveň přistavěna sušárna

chmele systému Linhart. Komín ani technologie se nedochovaly. V současnosti je využit jako velkosklad hraček. Objekt je dochován v autentické barevnosti východního průčelí, s původní sytě okrovou až cihlovou barevností, v kombinaci se šedou. Průčelí objektu je členěné sedmi osami oken a je zdobené meziokenními pilastry, posazenými na římse, probíhající v úrovni vodorovné konstrukce nad sklepem. Okna ve druhém a třetím podlaží jsou zvýrazněna šambránami. Střecha je sedlová s velmi malým sklonem, hřeben rovnoběžný s hlavním průčelím.

Sklad čp. 1580
Architekt Johann Salomon postavil budovu v roce 1928. Následně v roce 1937 byl přistavěn tzv. nový sklad. Do roku 2014 zde probíhala výroba chmelových granulí a mletého chmele. Veškeré technologie jsou dochovány. Objekt slouží ke skladování chmele v období, kdy nedostačuje kapacita moderního klimatizovaného skladu chmele v Mostecké ulici.

Správní budova Veřejné známkovny chmele čp. 1612
Realizace budovy proběhla v letech 1930-1932. Původní návrh architekta Johanna Salomona z roku 1928 modernizovala dvojice architektů J. Zelenka a J. Gregor.

Objekt vznikl poté, co byl v roce 1921 přijat první zákon ustanovující povinnost značit původ chmele. Díky této povinnosti, vztahující se na všechny pěstitele, přestala stará známkovna chmele (dodnes stojící v Tyršově ulici) kapacitně dostačovat.

Na Chmelařském náměstí proto od 20. let 20. století vznikl komplex budov, v němž našly své sídlo jako jednotlivé spolky, věnující se pěstování a obchodu s chmelem, tak i řada skladů a také tzv. nová známkovna. Ta se stala místem, kam byl z celé oblasti svážen chmel a kde získával každý ze žoků specifické osvědčení o svém původu. Nová známkovna se stala skutečným centrem žateckého chmelařství. Tomu odpovídá nejen architektura vlastní stavby, ale také její výbava a řemeslné provedení.

Dochován je nejen původní kancelářský nábytek, sedačky, obklady z umělého kamene a terasové povrchy podlah, ale také detaily jako jsou svítidla, mříže, trezor, dřevěné obložení či zábradlí schodiště.

Na administrativní budovu nové známkovny navazují provozní objekty, ve kterých probíhalo vlastní značení a evidence chmele. Přední částí celku je přízemní zděná budova se sedlovou střechou s podélným světlíkem. Její průčelí je členěno lisénovým rámcem na devět polí s velkými průmyslovými okny. V prostřední části průčelí zdobí osově umístněný štít, zakončený nízkým trojúhelníkem. Zadní budova skladu je patrová, s vyšší půdní nadezdívkou a obdobným členěním průčelí jako u předního objektu. Hlavním interiérem v přední budově je velká hala, určená pro značkování chmele, jejíž prostor je otevřený až do krovu, který se tak pohledově uplatňuje. V zadním skladě je typický dřevěný skelet se sedly, průvlaky a trámy se záklopovým stropem.

B - OBLAST NÁMĚSTÍ PROKOPA VELKÉHO

Sklad chmele se sířírnou bratrů Christlových čp. 1950
Objekt pochází z roku 1897. Dochovala se technologie sirných komor a stavební konstrukce s velmi dobrou autenticitou. Zajímavé je statické řešení stropů s vynecháním středních sloupů.

Dnes je v objektu původního skladu umístěn zábavní turistický komplex Chrám Chmele a Piva.

Objekt je propojen s novodobou vyhlídkovou věží Chrámu Chmele a Piva, vysokou 47 m, postavenou v roce 2010 podle projektu žateckých architektů Humla a Vaníčka a obsahující schodiště a výtah s multimediální projekcí. Na severní fasádě je nad průjezdem instalován Chmelový orloj z dílny stejného architektonického ateliéru a výtvarníka Petra Podzemského, který je nejmladším a zároveň třetím největším orlojem v České republice. Orloj symbolizuje chmelařské tradice města a regionu.

Navazující zděný čtyřpodlažní skladištní objekt s vloženým dřevěným skeletem je zčásti zapuštěn do svažitého terénu. Průčelí hospodářského objektu jsou řešena střízlivě, rytmizace oken a detail jsou dobré architektonické úrovně. Dochovala se původní okna i vrata. Střecha je sedlová a pohledově jí dominuje výrazná vystupující strojovna výtahu, citlivě provedená se svislým dřevěným obkladem. Součástí chmelového skladu jsou vestavěné sirné komory s továrním komínem.

Sklad firmy Pfister&Wüstl čp. 305 a 1952
Provozně propojené, dříve samostatné sklady a balírny chmele nezávislých obchodních firem pochází z roku 1881 a z roku 1873 (čp. 305).

V organismu Pražského předměstí jde o zajímavý nepravidelný celek v půdoryse šestiúhelný. Uchovává i četná technologická zařízení s procesy sušení, síření chmele v sirné komoře, lisování do žoků a balení.

Dochovala se technologie sirných komor i původní lisy. Vysoký komín zůstal v původním stavu.

Objekty jsou po obnově v roce 1997 ve velmi dobrém stavu a dnes slouží provozu Chmelařského muzea. Nová moderní vstupní hala byla postavena v místě proluky, která vznikla po vyhoření původního skladu, jehož hmotové řešení respektuje.

Sklad a balírna chmele Heinricha Kellnera, za čp. 326
Zděný třípodlažní objekt pochází z roku 1894. Ve velmi dobrém, autentické stavu se dochovala technologie sirných komor i všechny stavební konstrukce včetně lisu.

Dnes slouží budova částečně jako prodejna nábytku, která je umístěná v přízemí. Hlavní, symetricky řešené průčelí stavby směřuje do náměstí Prokopa Velkého.

Interiér obou podlaží je z velké části nedělený a uplatňuje se v něm autentická konstrukce, kterou tvoří dřevěné sloupy čtvercového půdorysu s profilovanými sedly, průvlaky a trámy se záklopovým stropem. Ve sklepě jsou sloupy zesíleny železnou konzolí kotvenou do sloupu i trámu. Některé sloupy mají kruhový průřez.

Sklad chmele s vilou Josefa Bondyho čp. 828
Objekty pochází z roku 1884. Dokonalé využití parcely umožnilo vybudovat v zadním traktu sklad chmele, který je napojen na obytnou vilu zapojenou do stávající řadové zástavby.

Interiér skladu, umístěného ve dvoře za vilou, je konstrukčně jednoduchý a typický pro chmelové sklady. Tvoří ho trámová vestavěná dřevěná konstrukce se sloupy kruhového průřezu, prostor je volný, pouze při zadní stěně je vymezeno těleso sušícího hvozdu.

Sklad chmele Schiller & Schwarz čp. 974
Čtyřpodlažní zděný objekt z dílny architekta Aloise Dauta pochází z roku 1896. Je nejlepším příkladem originálních dobových přístupů, které si vyžádala vestavba chmelových skladů do starší urbanistické struktury města. V tomto konkrétním případě musel autor dodržet trojúhelníkovou parcelaci, i když tato nebyla pro vnitřní uspořádání příliš výhodná. Na sklad měl navazovat další chmelařský objekt, který však už nebyl realizován. Sousední neodstraněný důmna severovýchodní straně tak dokumentuje výšku původní zástavby v oblasti náměstí Prokopa Velkého.

Komín dokládá existenci technologie ke zpracování a konzervování chmele, který zde byl také zpracováván nikoliv jen skladován. Interiér s typickými vestavěnými dřevěnými konstrukcemi jednotlivých pater je dochován v původní podobě.

C - OBLAST NERUDOVA NÁMĚSTÍ A CHMELOVÉ ULICE

Sklad a balírna chmele v Alšově ulici, jižně od čp. 945
Datum realizace není známo. Objekt je typickým příkladem zapojení chmelařské budovy do uliční fronty v sousedství obytné budovy. Je hmotově i architektonicky výrazný, celou svou šířkou se pohledově uplatňuje v ulici. Průčelí je dělené třemi osami oken, nad přízemím probíhá římsa. Střední část průčelí je zvýrazněna rizalitem, v němž jsou v přízemí dochovaná autentická původní dřevěná rámová vrata s prkennou vodorovnou výplní, vsazená do segmentově zakončeného otvoru. Střecha s hřebenem kolmým k ulici je zakončená na severní straně štítem, opačnou stranu ukončuje sedlo.

Sklad a balírna chmele Josefa Schwarzkopfa čp. 945
Třípatrová zděná stavba byla dokončena v roce 1895 podle návrhu architekta Wilhelma Fuchse a následně byla v letech 1908, 1925 a 1936 přestavována. Sklad je výrazným příkladem zapojení chmelařské budovy do uliční fronty a příkladem autentického členění severního průčelí, které je v tomto případě orientováno severním směrem, což bylo z provozního hlediska optimálním řešením.

Na severní fasádě se výrazně uplatňují dvě železná požární schodiště. Zhruba ve střední části hmoty je dochována původní sušárna s komínem včetně sít, klapek, kontrolních otvorů a původních dveří. Dochoval se i druhotně vestavěný a stále funkční výtah.

Sklad a balírna chmele Josefa Schwarzkopfa čp. 383
Třípatrový zděný monofunkční sklad na čtvercovém půdoryse byl dokončen v roce 1910 podle plánů architektů Wilhelma Fuchse a HildebertaKolbeho. V roce 1913 byl přestavěn. Objekt je ukázkou stavby důsledně respektující danou uliční čáru. Provozně sklad souvisel s čp. 945.

Sklad a balírna chmele Edmunda Sterna a Karla Ungara čp. 1194
Čtyřpatrová jednoduchá ryze skladištní budova v nárožní poloze byla dokončena v roce 1901 podle plánů architekta Josefa Petrovského. Hlavní průčelí je v rámci žatecké zástavby typické svými vertikálními plastickými pásy ve fasádě, které propojují okna jednotlivých pater. Hmotné stavbě je tak dáno jemné měřítko. Interiér tvoří velká hala s velkorysou trámovou skeletovou konstrukcí s nosnými vertikálními prvky. Sloupy čtvercového průřezu mají profilované patky a sedla, na nichž jsou položeny průvlaky, které podpírají kolmo probíhající stropní trámy a prkenný záklop. Sloupy mají profilované i příložky, které spojují sloupek, sedlo a průvlak. Dvě dřevěná schodiště jsou umístěná v protilehlé severovýchodní a jihozápadní části skladu. Ve střední části skladu je vestavěn moderní výtah.

Sklad a balírna chmele Davida Abelese čp. 1025
Původní skladištní pětipodlažní stavba od architekta Josefa Petrovského byla dokončena v roce 1883 a poté několikrát přestavována (Salomon 1896, Fuchs 1899, Kolbe 1928). Dochovaly se původní sirné komory, lis i další technické detaily jako například odsávací ventilátor.

Sklad a balírna chmele Františky a Carla Jettmara čp. 380
Dvoupodlažní zděná stavba byla dokončena v roce 1886. Stavba je příkladem spojení obytného domu na

náměstí a menšího skladového objektu se společným manipulačním dvorem. Obytná budova je funkční, má architektonicky vysoce hodnotné čtyřosé průčelí neorenesančního tvarosloví. Ve dvoře stojící zděná třípodlažní cihelná hospodářská stavba má dvě křídla. Je původním skladem chmele se siřírnou a s komínem umístěným v křížení křídel.

Interiér skladu tvoří nedělená dřevěná konstrukce s prkennými záklopovými podlahami. Vnitřní schody jsou dřevěné v otevřeném prostoru.

V objektu se dochovaly sířící komory, lísky, komín a další technologické detaily. Tento sklad s obytným domem je typickou ukázkou umístění vily s průjezdem, dvorem a na jeho konci položeným skladem chmele.

V obytné budově v přízemí byly provozní kanceláře, prodejny chmelařských potřeb apod., v patře byt majitele skladu a pokoje pro služebnictvo.

D - OBLAST SMETANOVA NÁMĚSTÍ A KOVÁŘSKÉ ULICE

Sklad a balírna chmele Vinzenze Zulegera čp. 1232

Významná čtyřpodlažní nárožní budova v Kovářské ulici od architekta Johanna Salomona byla postavena roku 1913 a je důkazem kvalitního architektonického řešení industriálního chmelařského objektu zasazeného do městské zástavby.

Třípatrová zděná budova s mansardovou střechou má průčelí zakončená výraznými vikýři s dekorativními štíty. Vnitřní prostory skladu jsou dělené dřevěnými sloupy. Sirná komora tvoří přístavek k západní stěně skladu. Jedná se o jednu z nejzajímavějších chmelařských budov v Žatci. Průčelí budovy je v přízemí zdobeno kvádrováním, v 1. patře pásovou bosáží. Okna jsou zapuštěná za líc, ohraničená pásovou šambránou. Druhé a třetí patro má okna na výšku spojená do pasů. V mansardové střeše mají všechna průčelí do ulic (včetně zkosení) štíty, bez architektonické výzdoby, zůstává však barokizující zvlnění štítů. Na západní straně, do dvora je situován tovární komín kruhového průřezu pro odtah ze sirných komor. Okna jsou původní, dřevěná do 1. patra obdélná. Průčelí je děleno mohutnější římsou nad přízemím, další jednodušší a menší nad 1. patrem a zakončené hlavní římsou nad třetím patrem. Mansardová střecha je krytá keramickou krytinou.

Interiér má jednoduchý halový charakter, typický pro sklad chmele. Tvoří ho trámová nosná dřevěná konstrukce s mohutnými sloupy čtvercového průřezu, s jednoduše profilovanými sedly, pásky a na nich průvlaky, kolmo stropní trámy a záklop. Sloupy mají zkosené hrany až do výšky cca 1,5 m. Celá dispozice skladu, situovaném na nepravidelné parcele, je velmi účelně vyřešena. Hlavní schodiště je dřevěné, umístěné na jižní straně. Část přízemí na severovýchodní straně je provedená jako železobetonová konstrukce se sloupy, průvlaky a rovným stropem. V této části jsou umístěná velká dřevěná posuvná původní vrata. V severní části objektu je vestavěný novější výtah. Část přízemí u vstupu je plochostropá a obsahovala provozní kanceláře.

Objekt je jako jeden z mála částečně podsklepený, zděná kamenná konstrukce sklepa je zaklenutá cihelnými omítanými segmenty do kovových I profilů.

V budově se dochovaly sirné komory, klapky, táhla a řetízky, kontrolní otvory, násypky, apod., včetně vysokého cihelného komína.

Sklad, balírna chmele a obytná vila firmy Gustav Epstein& Artur Mendl čp. 1257 a 753

Objekt je šestipodlažní, s šestým podlažím netradičně vloženým v krovu velké mansardové střechy. Zděné obvodové stěny jsou vyztuženy pilíři, příznačnými na průčelí mezi řadami obdélných oken. Budova společně se sousední vilou vznikla v roce 1913 jako jeden celek, oba objekty byly postaveny podle návrhu architektů Fuchse & Kolbeho.

V současnosti se jedná o jeden z architektonicky nejzajímavějších chmelařských skladů s balírnou a se siřírnou v Žatci. Ve skladu se dochovaly lisy na chmel z roku 1964 a kompletní sirné komory s komínem.

Zvláštností areálu je zděná barokizující brána mezi vilou čp. 1257 a skladem čp. 753 postavená v uliční čáře. Brána má vjezd s eliptickým pasem na pilířích s rozpětím asi šest metrů s odstupňovaným půlkruhovým ostěním a obíhající jednoduchou profilací. Ukončení v ose je vzdutí a po stranách konkávně prohnutí. Plocha nad záklenkem vjezdu je zdobená reliéfy chmelové révy. Brána je krytá taškami-bobrovkami. Po obou stranách vjezdu jsou branky v profilované šambráně. Honosná vila s parkovou úpravou zahrady, původním altánem a navazující skladištní budovou s reprezentativní branou na východní straně vytváří působivý architektonicky ucelený areál v pohledově exponované části komponenty.

Sklad a balírna chmele R. Christla čp. 1945

Dvoupatrová stavba na obdélném půdorysu s mimořádně dochovaným autentickým vnitřním členěním vznikla podle projektu architekta Aloise Dauta, pochází z let 1882-84. Okna mají profilované šambrány zvýrazněné středovým klenákem, pod okny jsou parapetní římsy. V západní části je vestavěný novější výtah.

V interiéru se dochovala sušárna včetně lísek a sirná komora, části technologie topeniště a topného tělesa a další drobné vybavení. Architektonickou zajímavostí je komín osmibokého průřezu, který prochází přímo hřebenem sedlové střechy.

E - OBLAST ULIC MASARYKOVA A VOLYŇSKÝCH ČECHŮ

Sklad a balírna chmele Hermanna Utschiga čp. 1401
Areál skladů, který se sestával z několika budov, je hmotově zachovalý, ale mnohé technické detaily z fasády i z interiéru zmizely. Zůstala však zachována vnitřní, řemeslně kvalitně provedená vestavěná konstrukce. Dnes je objekt využíván jako prodejna drobných stavebnin.

Sklad chmele čp. 80
Zajímavou industriální čtyřpodlažní stavbu stojící mimořádně mimo uliční čáru postavil a prvním majitelem byl Ladislav Rouček. Předpokládá se, že k uliční čáře byl orientován obytný objekt, který byl demolován při stavbě sousední budovy pošty společně s dalšími industriálními stavbami.

Bývalá renesanční sladovna čp. 356
Objekt sladovny představuje z historického hlediska zcela jedinečnou stavbu. Většina dnešních konstrukcí pochází z let 1574 až 1574, kdy došlo k přestavbě původní gotické stodoly na sladovnu.

Kolem roku 1805 byla již nefunkční sladovna rekonstruována na obytný dům spojený s výrobou barev. Rozsáhlý objekt s vnitřním dvorkem byl komplexně opraven v letech 2009-2013 a adaptován na víceúčelové kulturní zařízení města, v němž je pietně prezentováno maximum dochovaného z jedinečného provozu původní sladovny. V zadním traktu je archeologicky doložena existence hvozdu - místa s pecí k sušení sladu. Ve dvorní části byla zjištěna a následně i obnovena studna. Prameny připomínají i existenci dalších sladoven v sousedních čp. 354 a 357.

Písemné prameny takových objektů v raném novověku dokládají ve městě více než 40, mimo vlastního sladování sloužili také pro sušení ovoce a chmele. Obnovou sladovny bylo významně posíleno autentické svědectví o typologickém bohatství staveb souvisejícím s chmelařským dědictvím Žatce.

F - OBLAST ULIC TŘÍDA OBRÁNCŮ MÍRU, JAKUBSKÁ A TYRŠOVA

Sklad chmele J. L. Kohn čp. 250
Objekt bývalé sušárny s komínem z roku 1878 je v současnosti po rozsáhlejší adaptaci využíván pro drobnou kovovýrobu. Jedná se o nárožní skladový objekt se zajímavým pojetím fasády s výrazným řešením nároží.

Sklad chmele MöritzeLöbla čp. 1148
Velký třípatrový sklad se zkoseným nárožím má uprostřed mezi oběma křídly umístěny sirné komory s komínem. Objekt postavený architektem Wilhelmem Fuchsem v roce 1904 v současnosti slouží jako prodejna nábytku. U třípatrového skladu se mezi křídly budovy zachovaly sirné komory.

Sklad a balírna chmele firmy Jakob Abeles & syn čp. 313
Velmi zachovalý třípodlažní industriální chmelařský objekt z roku 1900 od architekta Wilhelma Fuchse patří mezi ty, u nichž se udržela vysoká míra autenticity. Typická sestava budov dokládá, že dvoupodlažní vila majitele s obchodními kancelářemi byla umístěna k uliční čáře a sklady a budovy tvořící zázemí se nacházely v zadním traktu.

V objektu skladu je dochovaný komín, původní sirná komora s řemeslně propracovanými dveřmi, topeniště a originální lis včetně pohonů. Obytný dům je zdoben zlacenými motivy chmele.

Sklad chmele čp. 3039
Příklad prostého jednoduchého skladu. Klasicistní fasáda musela respektovat tvarosloví a členění sousedních objektů. Dochovala se ocelová konstrukce v krovu.

Stará známkovna chmele čp. 290
Zděná dvoupodlažní stavba na výrazně obdélném půdorysu vznikla v místě dřívější sladovny. Původně zde byla provozována známkovna chmele, která však byla v roce 1928 přemístěna do nové budovy známkovny na Chmelařském náměstí za čp. 1612. Následně objekt fungoval jako sklad chmele. Střecha domu je sedlová, krytá pálenými drážkovými taškami. Fasáda je hladká členěná na nárožích štukovou bosáží a okolo oken profilovanou šambránou s nadokenní přímou římsou.

Horizontálně je objekt členěn mezipatrovou římsou a lehce vystupující průběžnou parapetní římsou.

Interiér obou podlaží je z velké části nedělený s konstrukcí, kterou tvoří dřevěné sloupy se sedly a záklopovým stropem. V přízemí je průvlak podepřený novodobými železnými sloupy. Krov je hambalkový s ležatou stolicí a věšadla s visutým věšadlovým sloupkem. Krov je z tesaného dřeva. V krovu je dochován dřevěný vrátek sloužící k naskladnění chmele.

Sklad, balírna a sušárna chmele firmy J. Paulus & spol. čp. 1937
Původně velký areál skladů chmele z roku 1893 nechal vystavět Josef Hobel. Areál je v současnosti díky nedostatečné údržbě jeho majitele zanedbán a nachází se ve zchátralém stavu, podobně jako čp. 810.

DETAILNÍ POPIS NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH VIL CHMELAŘSKÝCH PODNIKATELŮ V KOMPONENTĚ 02

Vila čp. 304, ul. Komenského alej, Pražské předměstí
K vile náležel vedlejší sklad chmele čp. 1950 (který na ní na severní straně přímo navazuje), majiteli byli bratři Karl, Rudolf a Anton Christlové. Jednopatrový dům z r. 1904 s podkrovím a suterénem, který má vysoce hodnotné neorenesanční průčelí, které svým originálním

řešením representační vily vybočuje z řady dobových staveb. Výrazně řešené jižní průčelí z ul. Komenského má zdůrazněnou střední část, kdy je jak v přízemí, tak 1. patře široká arkádová lodžie o třech polích dělených sloupy v přízemí toskánskými a v patře iónskými. Hlavní vstup se nachází v ose průčelí.

Vila čp. 313, tř. Obránců míru, Pražské předměstí
K vile náležel sklad chmele ve dvoře, majitelem byl David Abeles.

Obytný dvoupatrový dům z r. 1900 má neorenesanční průčelí doplněné secesními motivy. Řešení průčelí má velmi dobrou architektonickou úroveň. V přízemí vlevo je průjezd s vjezdem do dvora. Mohutná konzolová římsa uzavírá průčelí. Mezi konzolami je malba střídající motivy listů chmele a chmelových hlávek.

Objekt má v přední části sedlovou střechu s hřebenem rovnoběžným s uličním průčelím. Neorenesanční vrata do průjezdu jsou ukázkou velmi dobré uměleckořemeslné vybavenosti domu. Interiér průjezdu je architektonicky pojednán za použití bosáže, římsy drobných pilastrů, dřevěných stropních trámů a štukových podhledů.

Vila čp. 315, tř. Obránců míru, Pražské předměstí
K vile náležel sklad chmele ve dvoře, který dnes už neexistuje. Dům z r. 1882 v neorenesančním stylu je jedním z nejcennějších a nejlépe dochovaných honosných obytných objektů na území Pražského předměstí.

Dům je obdélného půdorysu s hlavním průčelím orientovaným směrem do ulice. Fasáda je prakticky v původní podobě a i v interiérech bylo provedeno pouze minimum zásahů.

Zachováno zůstalo nejen dispoziční řešení, ale také mimořádný soubor řemeslně velmi kvalitních výplní, bohaté štukatury i nášlapné vrstvy. Díky tomu patří objekt k cenným pramenům poznání vývoje stavitelství na konci 19. století, a dokladem poznání tehdejšího estetického cítění. Předmětem zájmu státní památkové péče je nejen samotný dům a jeho vnější podoba, ale ochrana všech jeho historických konstrukcí, detailů a především řemeslně - uměleckých součástí.

Vila čp. 342, ul. Zeyerova, Pražské předměstí
K vile náležel velký sklad chmele ve dvoře, čp. 1192, majitelem byl Heinrich Melzer.

Obytná vila s výraznou mansardovou střechou je jednopatrová s obytným podkrovím. Přízemí výrazně odděluje patrová římsa a patro je mírně uskočené dovnitř. Hlavní vstup je z východní strany. Okna v přízemí jsou zakončená segmentem. Vila má mansardovou střechu a polovalbou krytou pálenou taškou bobrovkou.

Dům čp. 380, nám. Nerudovo, Pražské předměstí
K domu náležel sklad chmele ve dvoře, majiteli byli František a Carl Jettmarovi. Dům z r. 1886 má architektonicky vysoce hodnotné průčelí neorenesančního tvarosloví.

Jednopatrový obytný dům na severozápadním nároží z druhé pol. min. stol. Západní průčelí do náměstí má hlavní vstup zcela vpravo v širokém segmentem zaklenutém průjezdu. Průčelí 1. patra je dělené zdvojenými kanelovanými pilastry, mezi nimi vlys s věnci a erby. Za hlavním vstupem je průjezd do dvora. Hlavní římsa je konzolová.

Interiéry přízemí a patra jsou dnes bez umělecko-řemeslné vybavenosti. Zástavba do ulice je delší na severní straně. Hlavní objekt je architektonicky vysoce hodnotný.

Vila čp. 828, ul. Tyršova, Pražské předměstí
K vile náležel sklad chmele ve dvoře, majitel Josef Bondy. Jednopatrová reprezentativní vila z r. 1884 s náročným neorenesančním průčelím. Hlavní severní průčelí do ulice má střední tříosý rizalit, zakončený trojúhelným štítem. Prostřední okno v 1. patře rizalitu nemá pilastry ale dívčí postavy. Hlavní vstup je v první ose zprava do průjezdu. Hlavní římsa je konzolová. Střecha je sedlová s hřebenem rovnoběžným s uličním průčelím.

Interiéry domu jsou velice náročně řešena s velkým podílem štukatérské práce a uměleckého řemesla.

Sklad, balírna chmele a obytný dům Franze Herziga čp. 1015, ul. Volyňských Čechů, Pražské předměstí
Stavba byla dokončena v roce 1886 a je ukázkou přímého propojení nárožního dvoupodlažního obytného domu majitele s původně neorenesančním průčelím a skladového objektu.

Sklad je využíván jako výstavní prostor chovatelů drobných domácích zvířat. Obytná budova je dochována včetně původní dispozice, nástupního schodiště a reprezentativních místností s bohatou štukovou výzdobou.

Vila čp. 1257, ul. Kovářská, Pražské předměstí
K vile náležel sklad chmele čp. 753, přímo vedle vily spojený zdobenou bránou, majitel Gustav Epstein a Artur Mendl.

Jednopatrová reprezentativní vila z r. 1913 se suterénem a podkrovím v mansardové střeše má reprezentační architektonické řešení v duchu moderních architektonických řešení a s historickou reminiscencí v barokisujících detailech. Průčelí do Kovářské ul. má zdůrazněnou střední část, kde je mělký třístranný, polygonálmí arkýř zakončený hlavní římsou. Mansardová střecha má v ose průčelí zděný štít se sedlovou střechou, okny do podkroví, s pilastry a trojúhelným tympanónem. Interiéry nemají náročnější uměleckořemeslné vybavení.

Zděná barokisující brána se nachází v uliční čáře mezi vilou čp. 1257 a skladem čp. 753. Brána má vjezd s eliptickým pasem na pilířích s rozpětím asi šest metrů. Ukončení v ose je vzdutí a po stranách konkávně prohnutí. Krytá taškou bobrovkou. Po obou stranách vjezdu jsou branky.

Novostavba postavená od základů nově jako reprezentativní vila s parkovou úpravou zahrady na jižní straně a skladištní budovou na východní straně působí vyváženě a dobře architektonicky zapadá do okolí.

Vila Dr. Kříže čp. 344, ul. Zeyerova
Vila byla postavena v roce 1865 a upravována v roce 1895. Nese jméno posledního majitele, významné osobnosti, okresního soudního rady, JUDr. Wiléma Kříže. Je vynikající ukázkou bydlení bohaté rodiny vyšší vrstvy v Žatci, jejíž prosperita byla vázána na služby obchodníkům s chmelem. Novorenesanční průčelí je bohatě zdobené, dům se zachoval v původní podobě včetně autentického, mimořádně cenného interiéru.

DETAILNÍ POPIS NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH STAVEB ODRÁŽEJÍCÍCH SOCIOEKONOMICKÝ EFEKT CHMELAŘSKÉHO BOHATSTVÍ V KOMPONENTĚ 02

Žatecké městské divadlo čp. 27, ul. Dvořákova
Hospodářský růst města v 19. století podnícený chmelařstvím vedl také k rozvoji kulturního života. Jeho odrazem byla stavba místního divadla, jednoho z nejstarších kamenných divadel v Čechách. Základní kámen byl položen 8. července 1848, stavbu financovali místní občané (byli mezi nimi prakticky všichni největší chmelaři) společně s městem sdružení v prozatímním výboru. Projektantem byl inženýr Schulze, stavitelem Anton Grimm.

V roce 1871 bylo do divadla zavedeno plynové osvětlení.

V roce 1910 byla uskutečněna rozsáhlá vnitřní přestavba, jejíž součástí bylo provedení umělecky náročné výmalby hlediště. Chmelová tradice je demonstrována také na jeho oponě, kterou v roce 1946 namaloval Oskar Brázda. V současné době je divadlo plně funkční a slouží svému účelu.

Kino Elysium čp. 230, tř. Obránců
Kino Elysium, dnes kino Lučan, bylo postavené roku 1928-1932, opět byl při tom kladen velký důraz na kvalitu interiéru, promítací sál byl kompletně opatřen vegetativní výmalbou.

O bohatém kulturním a společenském životě města svědčí také skutečnosti, že ve 20. letech 20. století v Žatci existovaly dvě samostatné budovy kina (druhá budova zanikla během II. světové války).

Banka čp. 236, tř. Obránců míru
Budova banky byla postavena staviteli Fuchs & Kolbe ve spolupráci s architektem J. Salomonem před první světovou válkou (před rokem 1914), honosná budova někdejší Rakousko-uherské státní banky. Dominantní dvoupatrová hmota s půdorysem tvaru písmene E je zastřešena kombinovanou střechou. Hlavní průčelí doplňuje dvojice arkýřů. Výraz domu tvoří klasicizující výzdoba s vlivem moderny.

HOTELY

Hotel Zlatý anděl čp. 45, nám. Svobody
GoldenerEngel neboli Zlatý anděl patřil k nejluxusnějším ubytovacím, stravovacím a společenským zařízením v Žatci. Jeho dlouholetým majitelem byla firma známého žatecké obchodníka, průmyslníka a pivovarníka Antona Drehera. Majitelé pronajímali svůj podnik mnohým provozovatelům.

Například v roce 1937, kdy se zde konal sjezd chmelařských delegátů ze žatecké oblasti, byl nájemcem jistý Julius Buschek (Bušek).

Po druhé světové válce se věhlasný hotel stal veřejným majetkem. Od té doby, jak dokládají kronikářské zápisy města Žatce, pomalu chátral.

Hotel prošel kompletní rekonstrukcí v roce 2018 a nyní již opět slouží k ubytování.

Hotel Družba čp. 56, nám. Svobody
Původně hotel Hanslik Friedricha Profta z roku 1900 byl přestavěn v r. 1927-1930. Honosná stavba sloužila k ubytování příchozích obchodníků s chmelem, čemuž odpovídalo reprezentativní pojetí jeho společenských prostor, ve kterých se masivně uplatňovalo mramorové obložení. Ani bohatý majitel hotelu se ovšem nezříkal vysokých příjmů, které generovalo chmelařství, a proto je součástí hotelového areálu sklad chmele. Jeho přízemí sloužilo jako garáže pro parkování aut ubytovaných.

Hotel Zlatý lev čp. 228, ul. Oblouková
Původní hotelová budova v Obloukové ulici z roku 1902 již ve dvacátých letech kapacitně nedostačovala zvyšujícímu se náporu návštěvníků města, v roce 1931-1932 k ní proto byl přistavěn další objekt. Svému původnímu účelu slouží objekt dodnes.

Nárožní budova hotelu „Zlatý lev“ z roku 1929, Obránců míru St., Žatec, 2016



PRÁCE VE SKLADU A BALÍRNĚ CHMELE

Na přelomu 19. a 20. století byla práce na chmelnicích velice různorodá a fyzicky náročná. Rovněž taková byla i práce v sušárnách, a zejména ve skladech a balírnách chmele.

Pro lepší pochopení této rozmanitosti bylo v roce 2020 vytvořeno několik kreseb, dokumentujících ty nejdůležitější fáze zpracování chmele ve skladu a balírně chmele.

Fenomén chmele byl vždy v hledáčku umělecké tvorby a chmelem se zabývali výtvarníci zvučných jmen. Tentokrát byl autorem pan Petr Bažant, který se historií chmelařských budov dlouhodobě zabývá.

Další jeho kresby jsou v expozicích Chmelařského muzea v Žatci.

Dovoz žoků se sušeným chmelem do skladu a balírny chmele v Žatci

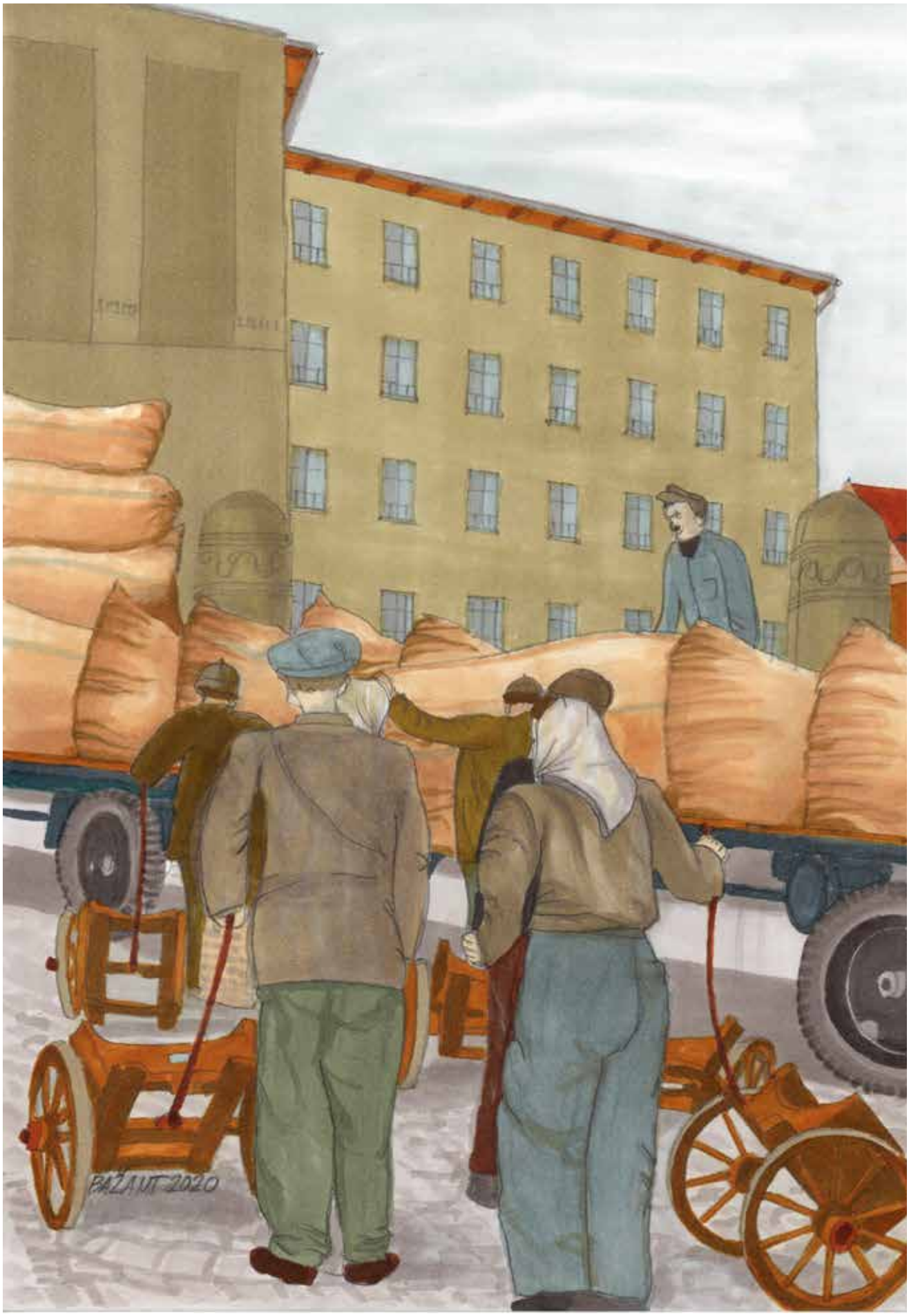

Vertikální doprava žoků do nejvyššího patra skladu s použitím motorového navijáku

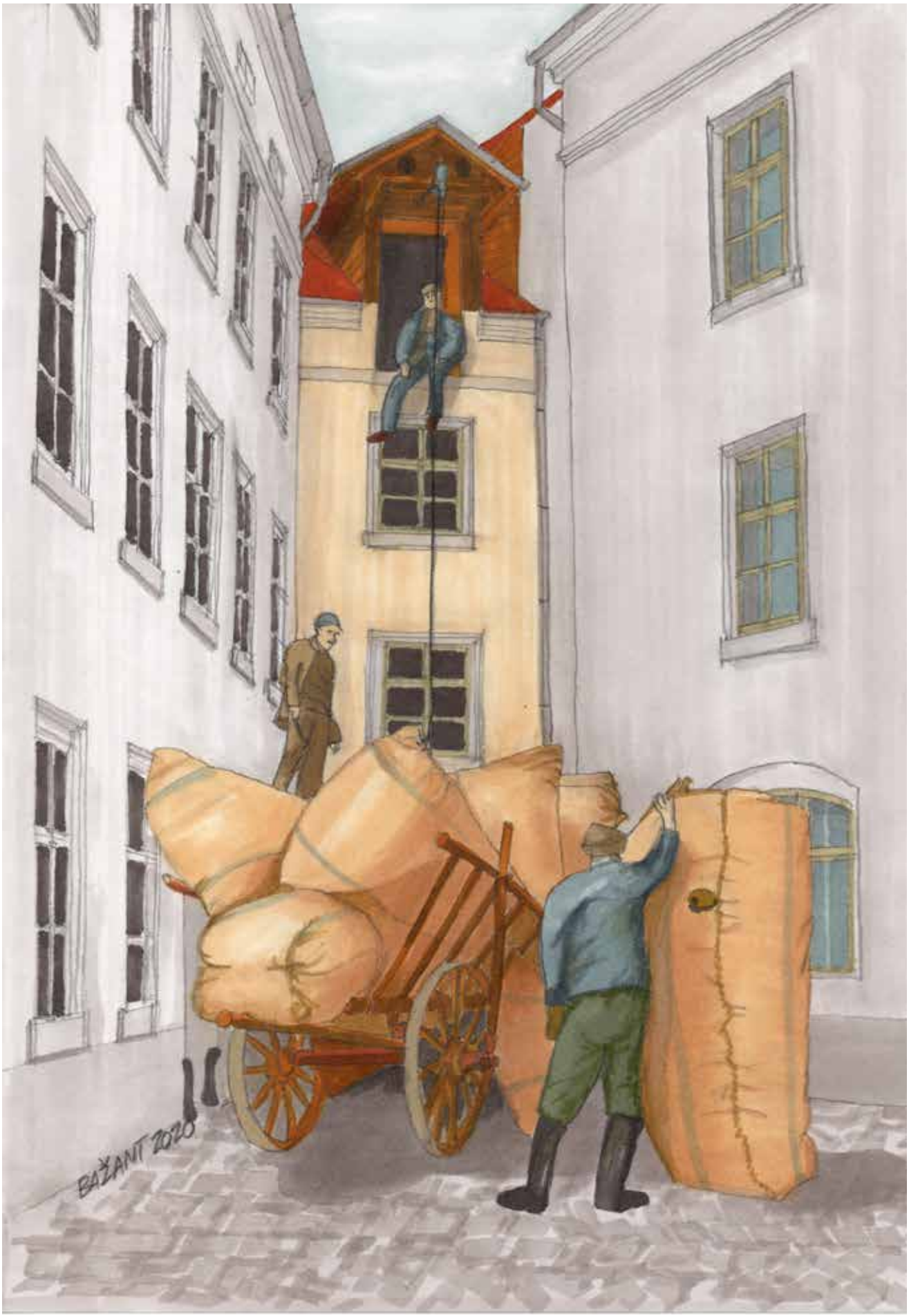

Vertikální doprava žoků do nejvyššího patra skladu s použitím rumpálu a ruční práce



Vyprazdňování žoků s chmelem určeným ke zpracování za přítomnosti úředníka Známkovny chmele

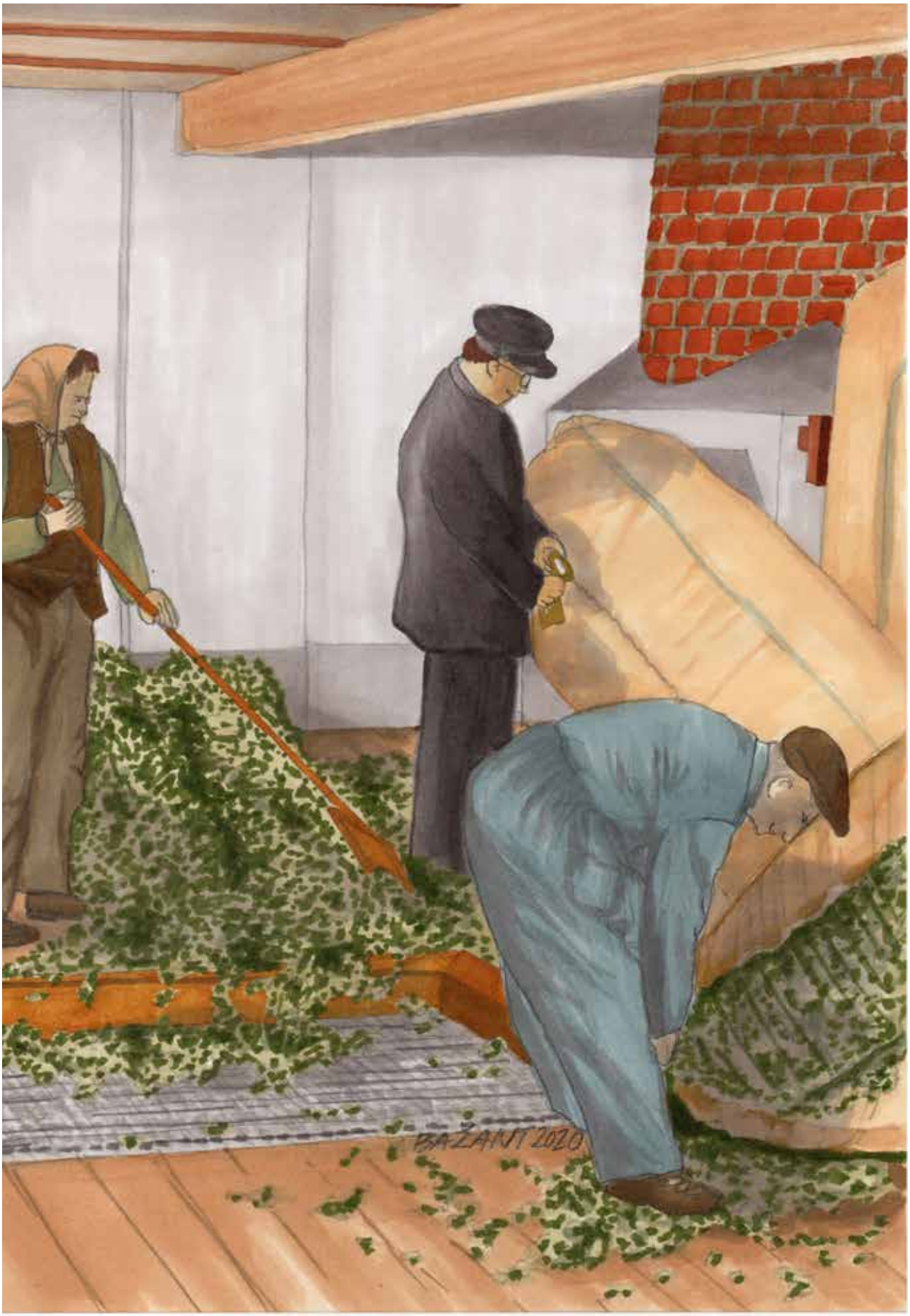

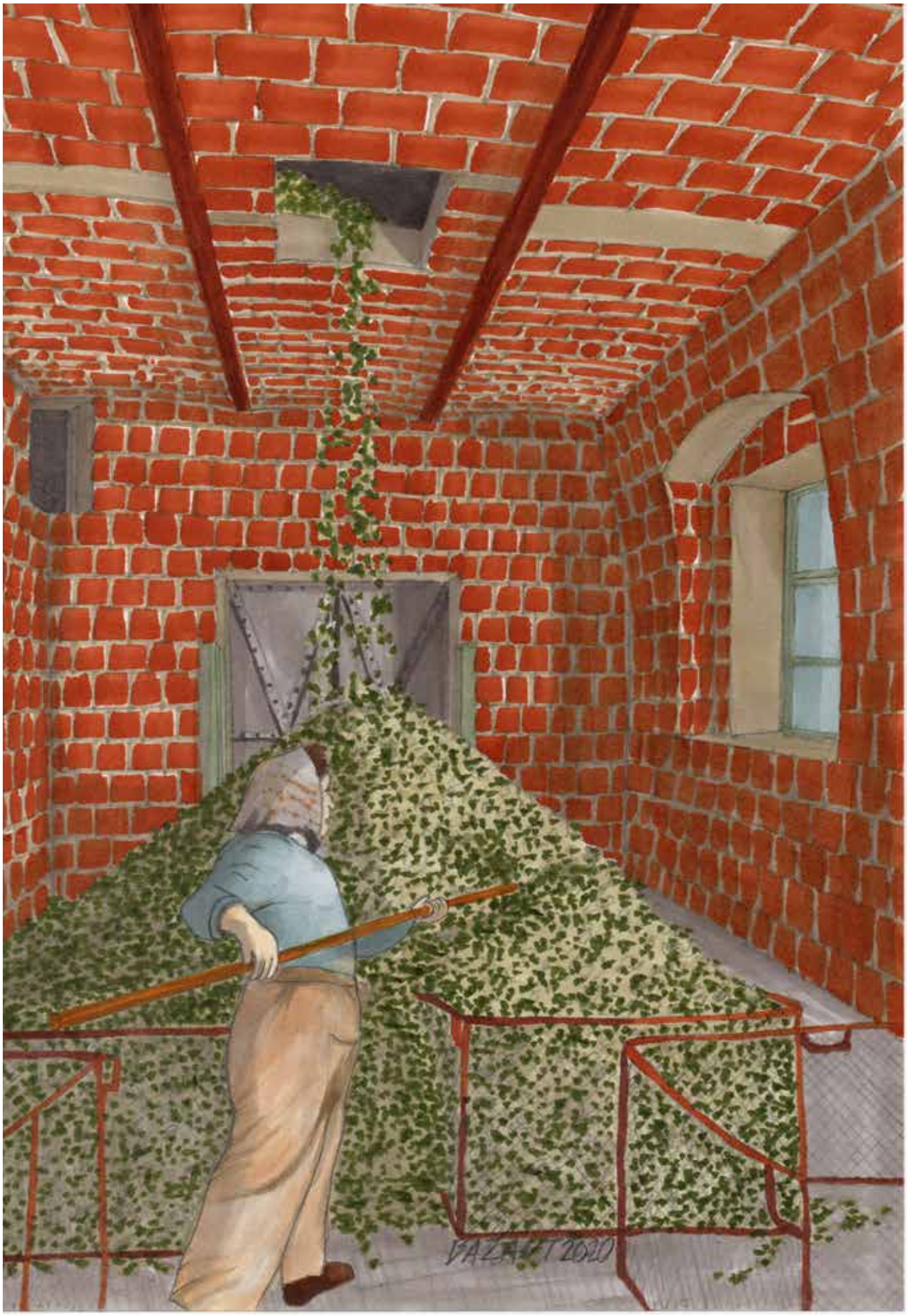

Lisování vysířeného chmele do vývozních žoků pomocí hydraulického lisu



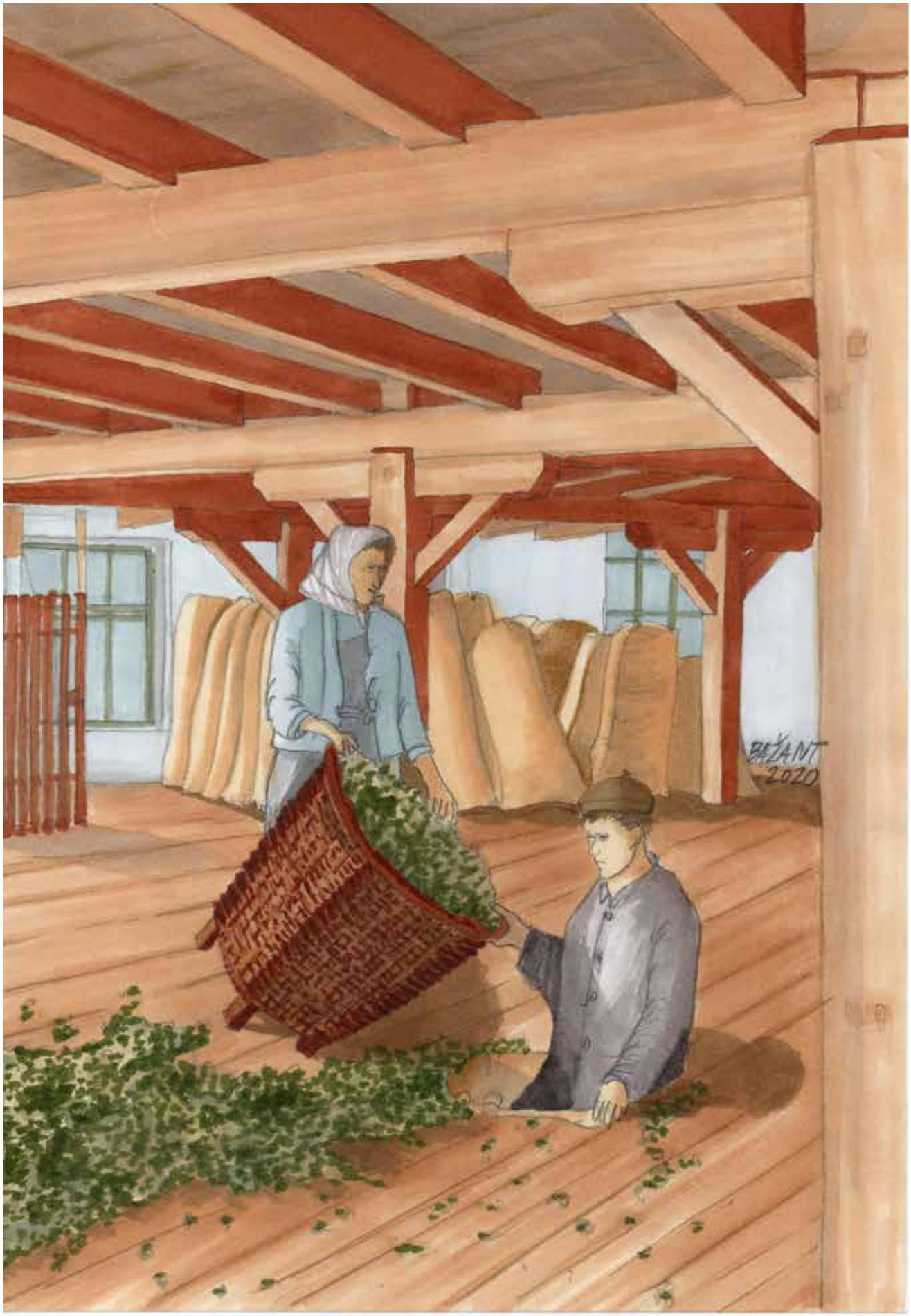
BAŽANT
2020

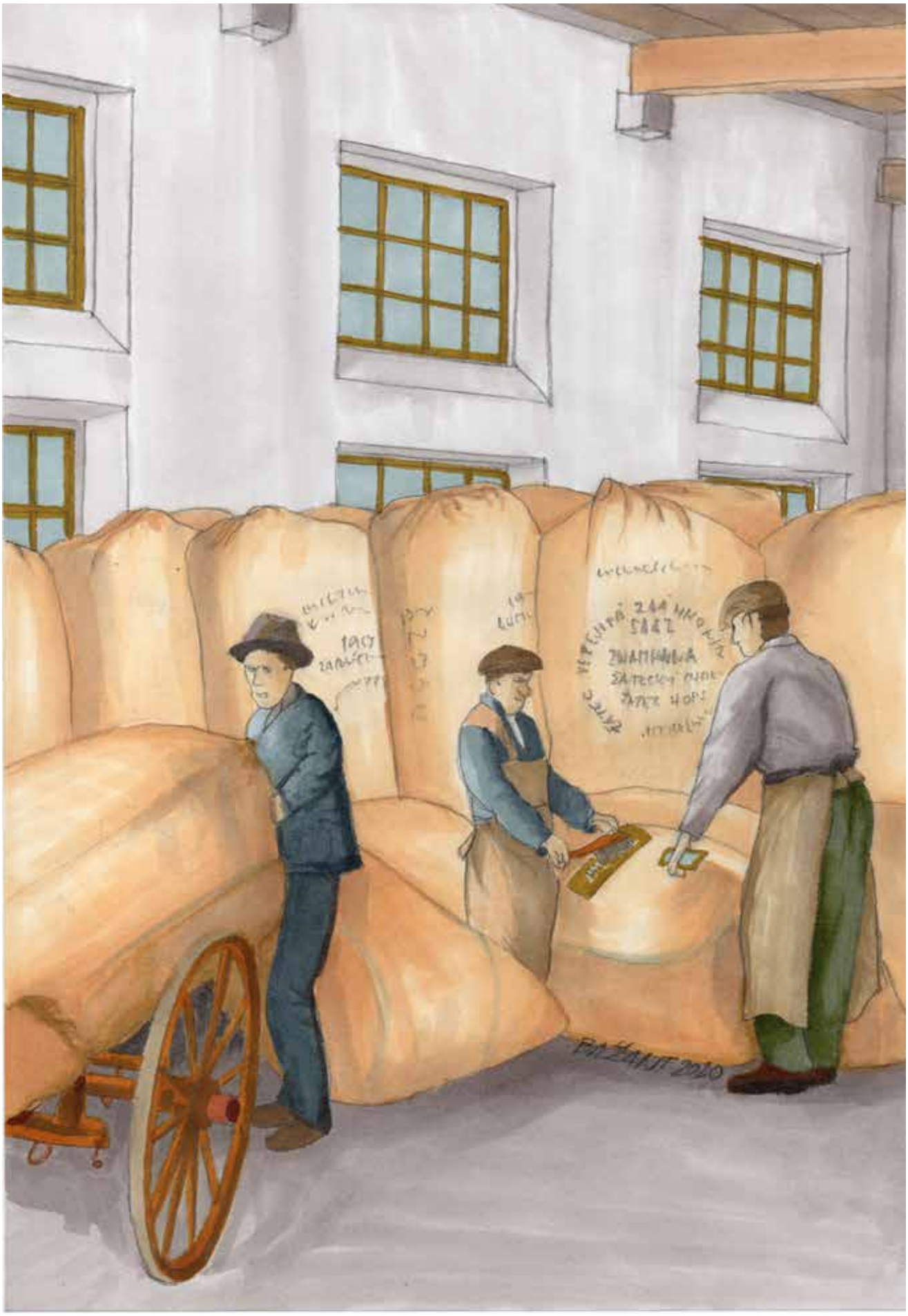

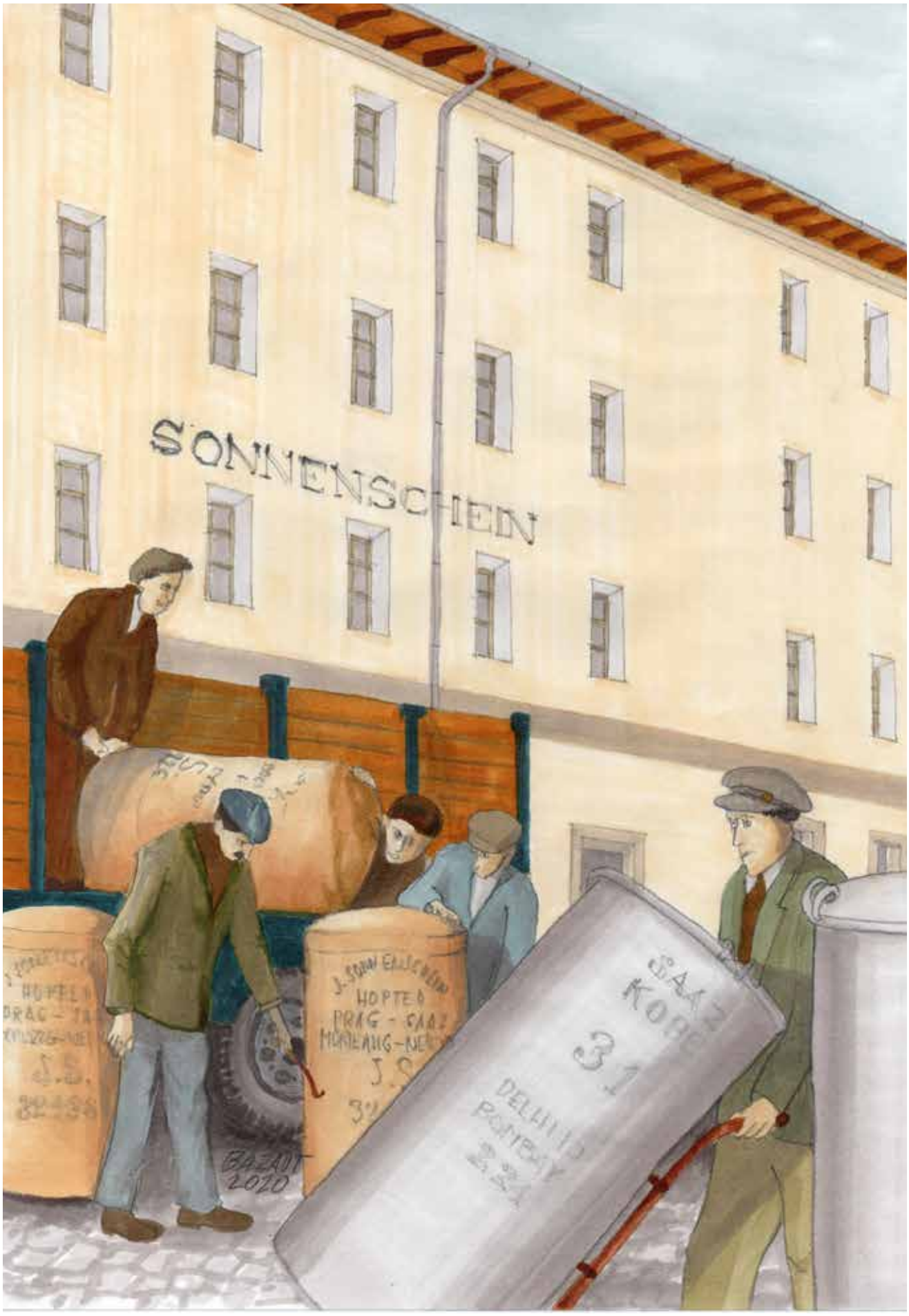
SONNENSCHEIN
HOPTEB
PRAG - SAAZ
BAZAR
2020

7.d ADRESÁŘ MÍST, KDE SE UCHOVÁVÁ INVENTÁŘ, ZÁZNAMY A ARCHIVY

A) DOKUMENTACE TÝKAJÍCÍ SE JEDNOTLIVÝCH PAMÁTKOVÝCH OBJEKTŮ

Národní památkový ústav, generální ředitelství
Valdštejnské náměstí 3
118 01 Praha 1 - Malá Strana
Web:
www.npu.cz

Národní památkový ústav,
územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem
Podmokelská 1/38
Ústi nad Labem - Krasné Březno
Web:
www.npu.cz/cs/uop-usti-nad-labem

Krajský úřad Ústeckého kraje
Velká Hradební 3118/48
CZ-400 02 Ústí nad Labem
Web:
www.kr-ustecky.cz

B) DOKUMENTACE VEŘEJNÝCH POSTUPŮ TÝKAJÍCÍ SE KOMPONENTNÍCH ČÁSTÍ STATKU, JEDNOTLIVÝCH PAMÁTKOVÝCH OBJEKTŮ A ÚZEMNÍHO PLÁNU

Městský úřad Žatec
Nám. Svobody 1,
438 01 Žatec
Všechny územní plány nominovaného statku jsou publikovány na webu
https://www.mesto-zatec.cz/radnice/odbory-uradu/stavebni-a-vyvlastnovaci-urad-zivotni-prostredi/urad-uzemniho-planovani/

C) ARCHIVY A SBÍRKY

Národní památkový ústav
Valdštejnské náměstí 3
118 01 Praha 1 - Malá Strana
Web:
http://www.npu.cz

Národní archiv
Archivní 2257/4
149 00 Praha 4
Web:
http://www.nacr.cz

Národní knihovna
Klementinum 190
CZ-110 00 Praha 1
Web:
http://www.nkp.cz

Zemědělská, lesnická
a potravinářská knihovna Antonína Švehly
Slezská 100/7
120 00 Praha 2
Web:
https://kas.uzei.cz/

Národní muzeum
Vaclavské náměstí 1700/68
110 00 Praha 1
Web:
http://www.nm.cz

Národní technické muzeum
Kostelní 42
170 78 Praha 7
Web:
http://www.ntm.cz

Státní oblastní archiv v Litoměřicích
Krajská 48/1
412 01 Litoměřice
Web:
http://www.soalitomerice.cz/

Státní okresní archiv Louny
Mírové náměstí 57
440 01 Louny
Web:
http://www.soalitomerice.cz/content/soka-louny

Chmelařské muzeum Žatec
náměstí Prokopa Velkého 1952
438 01 Žatec
Web:
http://www.chmelarskemuzeum.cz/

Chrám chmele a piva, p.o.
náměstí Prokopa Velkého 1951
438 01, Žatec
Web:
http://chchp.cz/cz/chram-chmele-a-piva/

Regionální muzeum K. A. Polánka
Husova 678
438 01 Žatec
Web:
http://www.muzeumzatec.cz/

Severočeská vědecká knihovna p.o.
W. Churchilla 3
400 01 Ústi nad Labem
Web:
http://www.svkul.cz

Chmelařský institut s.r.o.
Kadaňská 2525
438 46 Žatec
Web:
http://chizatec.cz



K práci ve chmelovém skladu asi pivo patřilo, Žatec, 2019

7.e LITERATURA

Řazení odkazů podle abecedy v souladu normou ISO 690:

ALBERTS, Leen: Žatec, cradle of Saaz Hops nad landmark of commercial hop cultivation. Brewery History 181. 2020. S. 43-50.

ANONYM: Kronika neznámého - Chronik der Stadt Saaz. Rukopis. Regionální muzeum K. A. Polánka, Žatec.

ANONYM: Městské kroniky Žatce z let 1947-2012. Rukopisné kroniky. Česky. Regionální muzeum K.A. Polánka, Žatec.

ARNDT, Veronika: Die Fahne von Saaz: Konrad Henlein in seiner Zeit. Magdeburg: Helmuth-Block-Verlag, 1998.

BALBÍN, Bohuslav: Miscellanea historica Regni Bohemia. Krásy a bohatství české země. Překlad Helena Businská. Praha: Panorama, 1986. (výbor z prvních tří knih první dekády).

BARTH, Heinrich J: - Christiane Klinke - Claus Schmidt. Der grosse Hopfenatlas: Geschichte und Geographie einer Kulturpflanze. Nürnberg: Carl Getränke-Fachverlag, 1994.

BASAŘOVÁ, Gabriela: Přínos Tadeáše Hájka z Hájku českému a světovému pivovarnictví. In: DRÁBEK, Pavel (ed.): Tadeáš Hájek z Hájku. Práce z dějin techniky a přírodních věd, Svazek 1. Praha 2000.

BERANOVÁ, Magdalena: Antonín Kubačák. Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě. Praha: Libri, 2010.

BOHUSLAVOVÁ, Klára: Žatecká chmelařská krajina v okolí zámku Stekník. Praha, 2020. Diplomová práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav památkové péče.

BRADÁČ, Václav et al.: Chmelařství a pivovarnictví na Žatecku. Žatec - Krušovice, Louny, Digon 2008.

BRAUNGARD, Richard: Der Hopfen. 1901.

BURGESS, A. H.: Hop growing and drying. Bulletin No. 164 of the Ministry of Agriculture, Fisheries and Food. London 1956

CAJTHAML, Marek: České chmelové známky ze sbírek Regionálního muzea K. A. Polánka v Žatci. Žatec 2002

ČECH, Petr: Souhrn současného stavu poznání Žatce v raném středověku, Archeologické rozhledy 60, 2008/1, 36-60.

ČECH, Petr: Mocenský vývoj v severozápadních Čechách do počátku 11. století. In: POLANSKÝ, Luboš - SLÁMA, Jiří - TŘEŠTÍK, Dušan (ed.). Přemyslovský stát kolem roku 1000. Praha, NLN 2000, s. 155-173.

ČECH, Petr, CHLUSTIKOVA, Katarína: Frühmittelalterliche Sakralarchitektur in der Siedlungsagglomeration von Saaz/Žatec. Frühmittelalterliche Kirchen als archäologische und historische Quelle, Internationale Tagungen in Mikulčice VIII, Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno, 275-288, Brno 2010.

ČERNÝ, Radomil: Vývoj našeho chmelařství. Praha: Nákladem ministr. obchodu 1928.

POPOVIČ, Michael, PFEIFER, Ivan (Hg): Der Ackermann aus Böhmen, Deutsch-tschechische Konferenz über den Tod und das Sterben: Tagungsband - Oráč z Čech, česko-německá konference o smrti a umírání. Sborník. Žatec 14.-15. 10. 2006. Praha, Sdružení rodáků a přátel města Žatce 2007.

DĚTMAR z Merseburku, Kronika (Překlad Neškudla Bořek, Žytek Jakub): Praha, Argo 2008.

DRÁBEK, Pavel (ed.): Tadeáš Hájek z Hájku. Práce z dějin techniky a přírodních věd, Svazek 1. Praha 2000.

DUFEK, Jiří, KAPLAN Karel, ŠLOSAR Vladimír: Československo a Izrael v letech 1947, Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v nakl. Doplněk, 1993.

DUFEK, Jiří: Návrat volyňských Čechů do vlasti v archivních materiálech. Aktuální publikace k padesátému výročí reemigrace. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel 1997.

DVOŘÁK, Petr et. al.: Žatec průvodce městem: historie - chmel, slavnosti a zábava města. Žatec, město Žatec 2004.

DVOŘÁKOVÁ, Eva et al.: Industriální paměť - východiska. Praha: Titanic 2007.

ICOMOS: FINAL REPORT, ICOMOS ADVISORY PROCESS - ŽATEC THE TOWN OF HOPS. CZECHIA, 2019.

FENCL, Josef: Z historie pivovarnictví a chmelařství Rakovnicka. Okresní muzeum a galerie v Rakovníku. 1982

FOWLER, Peter J.: World Heritage Cultural Landscapes 1992-2002. World Heritage Papers 6, 2003.

FÖDISCH, Hermann: Fődischova kronika města Žatec (Stadtchronik) z let 1889-1944. Rukopis. Německy. Regionální muzeum K.A. Polánka, Žatec.

FRIC, Václav: Sedmdesáté výročí chmelařského výzkumu v České republice. Žatec, 1995.

FRIC, Václav: Historicky významná data a události českého chmelařství, Chmelařská ročenka 2000.

FRIC, Václav, CHVALOVSKÝ František: Poznámky z historie pěstování chmele, Chmelařská ročenka 2005.

FUKSA E., KŘÍŽ J., RYBÁČEK V., VENT L.: CHMELAŘSTVÍ, Učební text pro zemědělskou mistrovskou školu oboru chmelařského, Praha 1956.

GULLINOA, Paola, LARCHERB, Frederica: Integrity in UNESCO World Heritage Sites. A comparative study for rural landscapes, Journal of Cultural Heritage 14 (2013).

GÜNZEL, Franz Viktor: Der Saazer Hopfen, Saaz. Saaz: Franz Viktor Günzel 1904.

HENTSCHEL, Erich: Das Buch Von Saaz und dem Saazer Land: Ein Bildband mit 700 Abbildungen vom Mittelalter bis zur Gegenwart. Műnchen: Zimmermann Druck + Verlag GmbH 1987.

HLAVÁČEK, Petr, KOPICA, Jiří: Zmizelé Čechy - Žatec. Praha - Litomyšl, Paseka 2010.

HOFFMANN, František: Středověké město v Čechách a na Moravě. Praha: NLN 2000.

HOLODŇÁK, Petr: Labyrintem žateckého pravěku. Ústí nad Labem: Albis international, 2006.

HOLODŇÁK, Petr, EBELOVÁ, Ivana (ed.): Žatec, historie, kultura, lidé. Dějiny českých měst. Praha: NLN 2004.

HOLODŇÁKOVÁ, Radmila: Žateckými památkami. Dny otevřených dveří památek 2001. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka 2001.

HOLODŇÁKOVÁ, Radmila, ROEDL, Bohumír: Ulice města Žatce. Příspěvek k historické topografii města Žatce. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka 1994.

HRUBÁ, Michaela et al.: Historie a současnost podnikání na Lounsku, Žatecku a Podbořansku. Žehušice, Nakladatelství a vydavatelství Městské knihy 2003.

CHODOUNSKÝ, František: Studie o chmeli. 1901.

KAŠPÁREK, Josef: Chmelařské oblasti v Čechách a na Moravě. Nakl. Jednoty chmelařské v Lounech. 1943

KISCH, Egon, Ervín: Reportáž Na chmel na Žatecko. Pražská dobrodružství. Praha. 1968, s. 102-119.

KOPECKÝ, František, SETNIČKA, Zdeněk: Žatec: Plán a průvodce městem. Žatec, MRO 1947.

KOŘEN, Jiří: Sušení chmele na komorových sušárnách. Metodika pro praxi. Chmelařský institut 2008.

KRAUSOVÁ, Milada: Korunované hlavy v Žatci. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka, 2018.

KRAUSOVÁ, Milada: Z dějin žateckého průmyslu. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka, 2016.

KRAUSOVÁ, Milada: Za žateckými architekty. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka, 2015.

KRAUSOVÁ, Milada: Město Žatec za Velké války: Zapomenuté příběhy nejen z městské kroniky. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka, 2014.

KŘIVKA, Josef: Výrobní výsledky českého chmelařství v období feudalismu, Vlastivědný sborník Litoměřicko, 1971.

KŘIVKA, Josef: Územní rozšíření a plocha chmele v Čechách od poloviny 17. století do poloviny 19. století, Vlastivědný sborník Litoměřicko, 1970.

KŘIVKA, Josef: Obchod zemědělskými produkty po Labi před Bílou Horou, Sborník příspěvků z I. mezinárodního symposia o dějinách labské plavby v Děčíně, 1971.

KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VIII. díl. V - Ž. Praha 2011.

KUČOVÁ, Věra, BUKOVIČOVÁ, Olga: Světové dědictví a Česká republika. Praha 2018.

KUPROVÁ, Jana: Kulturní život v Žatci mezi světovými válkami. Diplomová práce (rukopis), Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně 1996.

KURKA, Václav: O velikém putování našeho chmele, časopis Chmelařství, 1966.

LENSE, Karel: Pivovarský katechismus. Mělník, vydáno vlastním nákladem překladatele 1942.

LÍBAL, Dobroslav, KOPECKÝ, František: Žatec: České město ve vývoji architektury a urbanistiky. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů 1958.

LIŠKOVÁ, Marie: Berní rula. 32: Kraj Žatecký. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1954.

LUKÁČOVÁ, Marie, KOHÚT, Vladimír Kohút: Technical monuments of the Visegrád countries: Technické pamiatky krajín Vyšehradskej štvorky = Technické památky zemí Visegrádské čtyřky = A Visegrádi országok technikai műemlékei = Zabytki techniki Wyszehradzkiej czwórki. Bratislava: Jaga, 2010.

LŮŽEK, Bořivoj: Chmelařství na Žatecku včera a dnes. Praha 1948.

LŮŽEK, Bořivoj: Z historie chmelařství, časopis Chmelařství 10, 1957.

LŮŽEK, Bořivoj: České chmelařství v 19. století. Praha, 1971.

LŮŽEK, Bořivoj: Žatec průvodce. Ústí nad Labem: Krajská komise cestovního ruchu ve spolupráci s Krajským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody 1973.

MAJÁK, Jan: Žatecko v roce 1938. Diplomová práce. Žatec 1994.

MALÍŘOVÁ, Ivana: Chmelařská ročenka 2020. VÚPS a.s., 2020, page 285. ISBN: 978-80-86576-89-3

MATĚJKA, Ondřej (red): Tragická místa paměti. Praha: Antikomplex 2010.

MATTHIOLLI, P. O.: Herbář jinak bylinář. (Výběr textu a historický výklad Jan Janko) Praha: Odeon 1982.

MATYÁŠ, Jiří: Historické pozadí Žatce městskou památkovou rezervací. In: Poohří II. Památky a společnost. Sborník. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci a sdružení Historie a současnost Poohří, 2012, s. 19-36.

MATYÁŠ, Jiří (ed.): Dějiny žateckého gymnázia: schola Zatecensis. Žatec, Albis international v Ústí nad Labem 2009.

MOHL, Antonín: Chmelařství: Díl I: Dějiny chmelařství. Praha, nákladem vlastním 1906.

MOHL, Antonín: Chmelařství: Díl II. (Část praktická): Pěstování chmele po stránce povšechné i podrobné. Praha: Zemědělské knihkupectví A. Neubert 1924.

MUCK, Rudolf: Die Neubauten der Hopfenorganisationen auf der "Alten Post" in Saaz. Kalender Saazer Bezirksbote mit Adressbuch der Gerichtsbezirke Saaz, Postelberg, Podersam, Jechnitz, Komotau, Görkau, Sebastiansberg, Kaaden und Duppau. Reich illustrierter Kalender für das Jahr 1930-39. Jahrgang. Saaz 1929, s. 18-25.

MUCK, Rudolf: Geschichte des Hopfenbaues in Böhmen. Žatec - Nürnberg - New York 1926.

NESVADBA, Vladimír: Development and Tradition od Czech Hop Varieties. Žatec, Chmelařský institut 2014.

OSVALD, Karel: Studie z genetiky chmele. Louny: Jednota chmelařská 1944.

OSVALD, Karel: Zkoušení chmelových odrůd. Louny: Český odbor Jednoty chmelařské 1940.

PODROUŽEK, Kamil a kolektiv: Metodika efektivního terénního průzkumu a dokumentace historických staveb. Tematický plošný průzkum sušáren chmele. Ústí nad Labem 2020.

POLÁNEK, František. Okres žatecký: Výklad místních jmen v politickém okrese žateckém s krátkou historií osad. Louny: Antonín Štrombach 1927.

Poohří I. Sídlo - Správa - Společnost: Louny, Historie a současnost Poohří. Sborník. Louny, 2011.

Poohří II. Památky a společnost. Sborník: Žatec, Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci a sdružení Historie a současnost Poohří, 2012.

PODSEDNÍK, Jan jr.: CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec a 20 let zpracování granulovaného chmele v areálu Mostecká. In: KOVAŘÍK, Michal (ed.). Český chmel/ Czech Hops 2013. Praha: Ministerstvo zemědělství ve spolupráci se Svazem pěstitelů chmele České republiky 2013.

POJAR Vojtěch: Zelné zlato. Kartelizace chmelařství v českých zemích 1890-1938. Praha: Národní zemědělské muzeum 2017.

Proceedings of the XXXth International Hop Congress, Poperinge (Belgie). 9-12 August 1982

PRÁŠIL, Petr, ŘÁNEK, Jan, RYCHTAŘÍK, Jaroslav: Žatecko na starých pohlednicích. Hostivice: Baron - Petr Prášil 2005.

RADOVÁ, Lucie: Památková péče v městské památkové rezervaci v Žatci 1961-2011. In: Poohří II. Památky a společnost. Sborník. Žatec, Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci a sdružení Historie a současnost Poohří, 2012, s. 9-14.

RADOVÁ, Lucie a kol.: Piva džbán bude dán, až bude chmel očesán. 2019.

Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970: počet obyvatelů a domů podle obcí a částí obcí podle správního členění k 1. lednu 1972 a abecední přehled obcí a část obcí v letech 1850-1970. 4. díly. Praha: SEVT, 1978.

ROEDL, Bohumír, HOLODŇÁK, Petr: Žatec průvodce městem. Žatec: Agentura DAMM ve spolupráci s Městem Žatec 1996.

ROEDL, Bohumír, RIEDLOVÁ, Jindřiška: Historický Žatec očima dětí. Louny: Digon Louny 2004.

ROEDL, Bohumír: Žatecká rodina Hošťálků z Javořice. Rakovník: nakladatelství FABIO - Pavel Vejrážka. Louny, 1997.

RYBÁČEK, Václav a kol.: Chmelařství. Praha: Státní zemědělské nakladatelství 1980.

ŘÍHOVÁ, Kateřina: Kulturní život Žatce v období první Československé republiky: Žatecké divadlo v období 1920-1925. (Diplomová práce rukopis) Západočeská univerzita v Plzni 2009.

SEIFERT, Adolf: Geschichte der königliche Stadt Saaz von den ältesten Zeiten bis in die Gegenwart. Saaz: Ed. Wilde 1894.

SEIFERT, Adolf: Die Stadt Saaz im 19. Jahrhunderte. Saaz: Joh. Lud. Neudörfer 1903.

SEIFERT, Adolf: Geschichte des bürgerlichen Bräuwesens in Saaz. Saaz 1901.

SCHLESINGER, Ludwig: Die älteste Geschichte der Stadt Saaz. Saaz 1890.

SCHLESINGER, Ludwig: Urkundenbuch der Stadt Saaz bis zum Jahre 1526: Städte und Urkundenbűcher aus Böhmen. Prag, Leipzig und Wien: F. A. Brockhaus 1892.

SCHNEIDER, Rudolf: Saaz und das Saazerland. Sudetendeutsche Heimatgaue. Reichenberg 1927.

SCHÖFFL, Josef: Der Saazer Hopfenbau nach dreissigjähringen Erfahrungen und Beobachtungen. Prag: Gottlieb Haase Söhne 1863, digitalizované *(http://kramerius4.nkp.cz/search/i.jsp?pid=uuid:9aa5ea70-b5aa-11e4-a357-5ef3fc9ae867)*

SCHRANZ, Inge: Saaz und das Saazer Land: von der Frühzeit bis zur Gegenwart. Bad Vilbe: Förderergemeinschaft des Heimatkreises Saaz 1984.

SKALA, Ladislav et al.: Současnost a perspektiva československého chmelařství. Praha: Československá akademie zemědělská 1983.

STAMM, Fernand: Das Buch vom Hopfen: die Geschichte des Hopfens, dessen Natur, Boden, Anbau, Pflege, Verwendung und Handel. Saaz: Theodor v. Schönfeld 1854.

STANĚK, Tomáš: Odsun Němců z Československa 1945-1947. Praha: Academia Naše vojsko 1991.

STOLL, Eduard: Saazer Bilder aus vergangener Zeit. Saaz: Karl Hornung & Comp. 1936.

ŠKARVADA, Jiří: Žatec v proměnách času. Žatec: nákladem Městského úřadu Žatec, 1998.

TEMPÍR, Zdeněk: České chmelařské oblasti, časopis Český chmel, 2005.

TEMPÍR, Zdeněk: Poznámky ke staršímu období pěstování chmele, časopis Český chmel, 2006.

TEMPÍR, Zdeněk: Historie pěstování chmele: Průvodce po expozici Čs. Zemědělského muzea: Zámek Kačina u Kutné Hory. Praha: Ústav vědeckotechnických informací MZLH 1967.

TEMPÍR, Zdeněk: Výzkum historického vývoje techniky pěstování chmele. In: RAJNOHA, Štefan. Vědecké práce Zemědělského muzea. Praha: Státní zemědělské nakladatelství 1963.

TOMAS, Jindřich: Správní vývoj žateckého okresu. (Strojopis) Žatec 1954.

TOMAS, Jindřich: Od raně středověké aglomerace k právnímu městu a městskému stavu. Litoměřice: Okresní vlastivědné muzeum 1999.

TOMEŠ, Jan: Chmel, jeho význam, vypěstování a ošetřování. Praha: A. Reinwart 1891.

TOMEŠ Jan: Stav chmelařství v Německu jižním. Tiskem Jos. Novotného - Nákladem vlastním, 61 s., 1889.

TUTTE, Karl: Der politische Bezirk Saaz. Saaz: Franz Victor Gűnzel 1904.

VANÍČEK, Jiří, BAŽANT, Petr, VALEŠ, Vladimír: Památky pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci. Žatec: Město Žatec a Ministerstvo kultury ČR 2018.

VALCHÁŘOVÁ, Vladislava (ed.): Industriální topografie. Ústecký kraj, Průmyslová architektura a technické stavby. Praha: ČVUT 2011.

VENT, Lubomír: CHMELAŘSTVÍ, Organizace a technologie velkovýroby, Praha 1963.

VERNER, Jiří: Fenomén chmelových brigád v socialistickém Československu. Diplomová práce FF UK Praha. 2014.

VILIKOVSKÝ, Václav: Dějiny zemědělského průmyslu v Československu od nejstarších dob až do vypuknutí světové krize hospodářské. Praha: Ministerstvo zemědělství 1936.

VITHA, Karel: Žatecko: Stručný popis politického okresu žateckého. Podbořany: nákladem Inspektorátu čes. škol v Podbořanech, rok vydání neuveden.

WAGNER, Jaroslav: Žatec: Městská památková rezervace. Žatec: Místní osvětová beseda v Žatci a Severočeské krajské středisko památkové péče a ochrany přírody 1961.

WARA, Josef: Saaz, Hopfenbau und Hopfenhandel. Saaz 1914.

WHITEHEAD, Charles: Pěstění chmele (překlad Antonín Mohl). 1907.

World Heritage agricultural landscapes. World Heritage n°69. 2013.

ZÁZVORKA, Václav, ZIMA, František: Chmelařství, učebnice pro vyšší hospodářské školy. Praha: Ministerstvo zemědělství 1938.

ZÁZVORKA, Václav, ZIMA, František: Chmelařství. Praha: Státní zemědělské nakladatelství 1956.

ZEITHAMMER, Leopold M.: Chmel a jeho pěstování. Praha: J. Otta 1890.

ZÍBRT, Čeněk: Z dějin piva a pivovarnictví v českých zemích: Řada statí kulturně-historických psaných populárně pro časopis "Kvas". Praha: Nákladem "Kvasu" 1894.

ŽEMLIČKA, Josef: Vývoj osídlení dolního Poohří a Českého středohoří do 14. století. Praha: Academia 1980.

ČLÁNKY Z CHMELAŘSKÝCH ČASOPISŮ TÝKAJÍCÍ SE NOMINOVANÉHO STATKU

Česká republika podporuje produkci chmele a související činností pěstitelů chmele. Časopis nazvaný jednoduše Český Chmel / Český chmel se plně zaměřuje na tuto konkrétní a úspěšnou zemědělskou plodinu a obchodní komoditu. Časopis vychází od roku 2003 a je vydáván Ministerstvem zemědělství České republiky v úzké spolupráci se Svazem pěstitelů chmele České republiky. Časopis představuje úspěšný mezinárodní publikaci věnovanou pěstování chmele. Jeho cílem je oslovit nejen pěstitele chmele a pivovarníky, ale také spotřebitele a poskytnout jim spoustu zajímavých a užitečných informací. Rovněž informuje o společných setkáních pěstitelů chmele a politiků. Čtenáři se mohou dočíst o konferencích, veletrzích a dalších činnostech od odborníků, akademiků a manažerů. Časopis je zaměřen také na hlavní informace a vývoj v oblasti různých témat týkajících se pivovarnictví. Poskytuje praktické informace o organizaci a řízení výrobních procesů, provozní bezpečnosti, marketingu, nových technologiích a trendech ve výrobě piva.

Přehled současnosti nejvýznamnějších článků ve spojení s nominovaným statkem:

JEŽEK, Josef: An increasing number of people enjoy spring celebrations of hops in Žatec. Czech Hops 2015 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2015, page 9. ISBN 978-80-7434-246-2.
Retrieved from*: http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel2015_web.pdf*

JEŽEK, Josef: A blessing was pronounced upon the hop harvestat the "Hop festival" in Žatec. Czech Hops 2016 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2016, page 22-23. ISBN 978-80-7434-325-4.
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel_2016_web.pdf*

KOVAŘIK, Michal: Why are czech hops so renowned? Czech Hops 2011 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2011, page 5. ISBN 978-80-7434-003-1.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/135892/Cesky_chmel_2011_print.pdf*

KOVAŘIK, Michal: IHGC delegates visit the Hop Museum in Žatec. Czech Hops 2011 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2011, page 29. ISBN 978-80-7434-003-1.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/135892/Cesky_chmel_2011_print.pdf*

KOVAŘIK, Michal: Hop-scented "Day of the Usti region" in London. Czech Hops 2012 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2012, page 7. ISBN 978-80-7434-072-7.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/181166/Cesky_chmel_2012_web.pdf*

KOVAŘIK, Michal: Žatec brewery's open day welcomes the Hop festival. Czech Hops 2013 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2013, page 44-45. ISBN 978-80-7434-051-2.
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel_2013_web.pdf*

KOVAŘIK, Michal: ŽATEC 1010. Czech Hops 2014 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2014, page 34-35. ISBN978-80-7434-161-8.
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel_2014_final.pdf*

KOVAŘÍK, Michal: Hop festival - a celebration of spring, hops and beer. Czech Hops 2014 [online]. Published by Ministry of Agriculture,2014, page 40. ISBN 978-80-7434-161-8.
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel_2014_final.pdf*

MALIŘOVA, Ivana: Ninety years of Czech hop research. Czech Hops 2015 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2015, page 4-6. ISBN 978-80-7434-246-2.
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel2015_web.pdf*

MALÍŘOVÁ, Ivana KOVAŘÍK, Michal: 700th birth anniversary of the "Father of the homeland" who promoted czech hops arend theworld. Czech Hops 2016 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2016, page 4-5. ISBN 978-80-7434-325-4.
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel_2016_web.pdf*

RADOVÁ, Lucie: Documentation of historical buildings used for hop processing. Czech Hops 2019 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2019, page 72-76. ISBN 978-80-7434-525-8.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/640712/Cesky_chmel_2019.pdf*

ROSA, Zdeněk: The tradition of Czech hop growing. Czech Hops 2003, Published by Ministry of Agriculture, 2003. ISBN 80-7084-275-X.

ROSA, Zdeněk: Žatec hop celebrations. Czech Hops 2006 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2006, page 25. ISBN80-7084-558-9.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2734/Cesky_chmel_2006.pdf*

ROSA, Zdeněk: ŽATECKÝ CHMEL (SAAZ HOPS) (PDO). Czech Hops 2007 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2007, page 4. ISBN 978-807084-652-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2730/Publikace_Cesky_chmel_2007.pdf*

ROSA, Zdeněk: Members of parliament and the Czech ministr of agriculture met with hop growers in Žatec. Czech Hops 2007 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2007, page 28. ISBN 978-807084-652-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2730/Publikace_Cesky_chmel_2007.pdf*

ROSA, Zdeněk: The protected designation of origin (PDO) Žatecky chmel (SAAZ HOPS) used for the first time on products. Czech Hops 2008 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2008, page 3. ISBN 978-807084-652-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2724/Publikace_Cesky_chmel_2008.pdf*

ROSA, Zdeněk: A new hop-theme painting unveiled in Žatec. Czech Hops 2008 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2008, page 28. ISBN 978-807084-652-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2724/Publikace_Cesky_chmel_2008.pdf*

ROSA, Zdeněk: Construction of the Temple of Hops and Beer has begun. Czech Hops 2009 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2009, page 24-25. ISBN 978-80-7084-853-1.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2720/Publikace_Cesky_chmel_2009.pdf*

SIEGER, Miroslav: The best stylization of a hop cone. Czech Hops 2008 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2008, page 27. ISBN 978-807084-652-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2724/Publikace_Cesky_chmel_2008.pdf*

SVOBODA, Petr: Beer casting competition in Žatec. Czech Hops 2009 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2009, page 28.ISBN 978-80-7084-853-1.
Retrievedfrom: *http://eagri.cz/public/web/file/2720/Publikace_Cesky_chmel_2009.pdf*

ŠPIČKA, Jaroslav: The first "Miss Hop and Beer Temple" was crowned in Žatec. Czech Hops 2014 [online]. Published by Ministry ofAgriculture, 2014, page 48. ISBN 978-80-7434-161-8.
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel_2014_final.pdf*

TEMPÍR, Zdeněk: Historic documents from old warehouses and packaging plants for hops. Czech Hops 2007 [online]. Published byMinistry of Agriculture, 2007, page 22-25. ISBN 978-807084-652-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2730/Publikace_Cesky_chmel_2007.pdf*

TEMPÍR, Zdeněk: Construction of hops certification center in Žatec 1928-1938. Czech Hops 2008 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2008, page 21-23. ISBN 978-807084-652-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2724/Publikace_Cesky_chmel_2008.pdf*

TEMPÍR, Zdeněk: The tradition of "Dočesna" (Hop harvest festival). Czech Hops 2009 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2009, page 25-27. ISBN 978-80-7084-853-1.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2720/Publikace_Cesky_chmel_2009.pdf*

TEMPÍR, Zdeněk: Hop crisis in Czechoslovakia in the 1920s and 1930s. Czech Hops 2010 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2010, page 19-22. ISBN 978-80-7084-933-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/87426/final_CESKY_CHMEL_2010.pdf*

TEMPÍR, Zdeněk: The first international hop growers association was founded in Saaz one hundred years ago. Czech Hops 2011 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2011, page 21-24. ISBN 978-80-7434-003-1.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/135892/Cesky_chmel_2011_print.pdf*

TEMPÍR, Zdeněk: Czech hops have been an inspiration for artists since the Middle Ages. Czech Hops 2012 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2012, page 30-35. ISBN 978-80-7434-072-7.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/181166/Cesky_chmel_2012_web.pdf*

TEMPÍR, Zdeněk: Establishment and development of a hop drying chamber in the building of today's Hop Museum. Czech Hops 2013 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2013, page 35-38. ISBN 978-80-7434-051-2.
Retrievedfrom: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel_2013_web.pdf*

VALEŠ, Vladimir: The Hop Museum in Žatec celebrated its 10th birthday. Czech Hops 2007 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2007, page 26-27. ISBN 978-807084-652-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/2730/Publikace_Cesky_chmel_2007.pdf*

VALEŠ, Vladimir: The Hop Museum in Žatec was a place of interesting gatherings in 2010. Czech Hops 2010 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2010, page 23-24. ISBN 978-80-7084-933-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/87426/final_CESKY_CHMEL_2010.pdf*

VALEŠ, Vladimir: Phase II of the Temple of Hop and Beer in Žatec has been completed. Czech Hops 2010 [online].

Published by Ministry of Agriculture, 2010, page 24. ISBN 978-80-7084-933-0.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/87426/final_CESKY_CHMEL_2010.pdf*

VALEŠ, Vladimir: "ŽATEC - THE HOPS TOWN" to be nominated for inscription on UNESCO'S World Heritage List. Czech Hops 2016 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2016, page 11-15. ISBN 978-80-7434-325-4.
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel_2016_web.pdf*

VALEŠ, Vladimir: Maria Theresa - a ruler that protected her hereditary lands and Czech hops. Czech Hops 2017 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2017, page 4-7. ISBN 978-80-7434-366-7
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/czech_hops_2017_LLQ_web.pdf*

VALEŠ, Vladimir: Kryštof Semš left a significant mark on the history of Czech hop growing. Czech Hops 2017 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2017, page 51. ISBN 978-80-7434-366-7
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/czech_hops_2017_LLQ_web.pdf*

VANIČEK, Jiří: Hop festival in Žatec. Czech Hops 2012 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2012, page 37-39. ISBN978-80-7434-072-7.
Retrieved from: *http://eagri.cz/public/web/file/181166/Cesky_chmel_2012_web.pdf*

VENT, Jiři: The fifth season of the Hop & Beer Temple cultural complex. Czech Hops 2015 [online]. Published by Ministry of Agriculture,2015, page 50-51. ISBN 978-80-7434-246-2.
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel2015_web.pdf*

ŽURKOVA, Naďa, VALEŠ Vladimir: Hop Museum prepared a new attraction for children. Czech Hops 2016 [online]. Published by Ministry of Agriculture, 2016, page 64. ISBN 978-80-7434-325-4.
Retrieved from: *http://www.czhops.cz/images/stories/esk_chmel/Cesky_chmel_2016_web.pdf*

Online zdroje:

RUMAN, Michal: chmelda.cz. ZÁŽITKY a FOTKY - Chmelové zážitky, postřehy a střípky [online 28. 1. 2019]. Copyright © 2020 [cit. 1. 11. 2020]. Retrieved from: *https://www.chmelda.cz/zazitky-a-fotky*

Územní plány:

Geoportál Ústeckého kraje. Document Moved [online]. Copyright © [cit. 27. 10. 2020]. Retrieved from: *https://geoportal.kr-ustecky.cz/gs/zasady-uzemniho-rozvoje/*

Územní plán obce Holedeč - Oficiální stránka obce Holedeč. Obec Holedeč - Oficiální stránka obce Holedeč [online]. Copyright © 2020 [cit. 27. 10. 2020]. Retrieved from: *https://www.holedec.cz/obec/uzemni-plan-obce-holedec/*

Územní plán: Liběšice. Liběšice: Titulní stránka [online]. Retrieved from: *http://www.libesice.cz/uzemni-plan/*

Lipno - Oficiální stránka města Žatec. město Žatec - Oficiální stránka města Žatec [online]. Copyright © 2020 [cit. 27. 10. 2020]. Retrieved from: *https://www.mesto-zatec.cz/radnice/odbory-uradu/stavebni-a-vyvlastnovaci-urad-zivotni-prostredi/urad-uzemniho-planovani/lipno/*

ÚZEMNÍ PLÁN LIŠANY - Oficiální stránky Obce Lišany. Titulní strana - Oficiální stránky Obce Lišany [online]. Copyright © 2020 [cit. 27. 10. 2020]. Retrieved from: *https://www.lisany.cz/urad-obce/uzemni-plan-obce-lisany/uzemni-plan-lisany/*

Územní plán: Město Postoloprty. Město Postoloprty: Titulní stránka [online]. Retrieved from: *https://www.postoloprty.cz/uzemni-plan/ds-1180/p1=3363&defpc=1&archiv=0*

Územní plán | stankovice.cz. Obec Staňkovice [online]. Copyright © 2020 Staňkovice, [cit. 27. 10. 2020]. Retrieved from: *https://www.stankovice.cz/uzemni-plan*

Územní plán - Oficiální stránky Obce Zálužice. Titulní strana - Oficiální stránky Obce Zálužice [online]. Copyright © 2020 [cit. 27. 10. 2020]. Retrieved from: *https://www.zaluzice.cz/uzemni-plan/*

Územní plán Žatec - Oficiální stránka města Žatec. město Žatec - Oficiální stránka města Žatec [online]. Copyright © 2020 [cit. 27. 10. 2020]. Retrieved from: *https://www.mesto-zatec.cz/radnice/odbory-uradu/stavebni-a-vyvlastnovaci-urad-zivotni-prostredi/urad-uzemniho-planovani/zatec/uzemni-plan-zatec-485cs.html*

UNESCO World Heritage Centre. UNESCO World Heritage Centre [online]. Copyright © UNESCO World Heritage Centre 1992 [cit. 27. 10. 2020]. Retrieved from: *https://whc.unesco.org/*

Ostatní periodika s podobnou tématikou:

Pivovarske listy (1883-1919)
Hopfenhalle (1852-1861)
SaazerHopfenundBrauer - Zeitung (1890-1938)
Pivovarsky časopis Kvas (1940-1955)
Kvasný průmysl (1955-still)

Motiv chmele na nároží budovy Chmelařského muzea, Žatec, 2006





Ozubená kola a převody chmelového lisu, Chmelařské muzeum Žatec, 2016

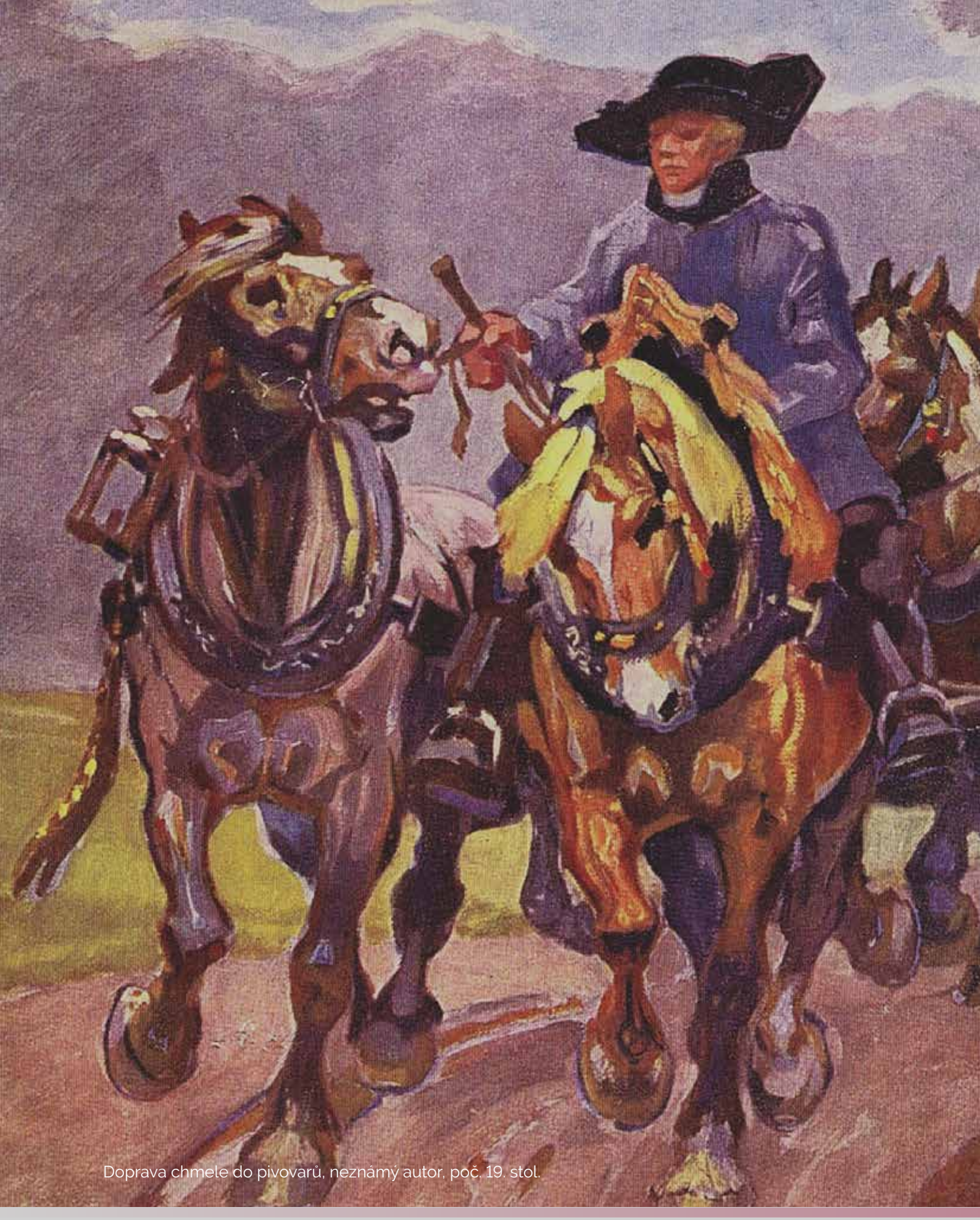

Doprava chmele do pivovarů, neznámý autor, poč. 19. stol.



8. Kontaktní údaje odpovědných orgánů

8. Kontaktní údaje odpovědných orgánů

8.a OFICIÁLNÍ INSTITUCE/AGENTURY

Nominační dokumentace, včetně Management Planu, byla řízena a rozvíjena členy Steering Group zřízené městem Žatec. Dokumentace byla připravována v úzké spolupráci s odborníky v oblasti světového dědictví a historie chmele a hmotné i nehmotné dědictví a se širokou skupinou dalších zainteresovaných osob. Materiál byl konzultován s českým výborem ICOMOS a Ministerstvem kultury.

KOORDINÁTOŘI NOMINAČNÍ DOKUMENTACE (ND):

Mgr. Olga Bukovičová
Národní památkový ústav, generální ředitelství
Koordinace a příprava textů ND a MP, členka Steering Group

Valdštejnské náměstí 3
118 01 Praha 1 - Malá Strana
Tel.: +420 257 010 257
Email: bukovicova.olga@npu.cz
Web: http://www.npu.cz

Ing. Michal Kovařík
Svaz pěstitelů chmele České republiky
Editor ND, spoluautor Srovnávací analýzy, poradce ve věci pěstování chmele, člen Steering Group

Mostecká 2580
438 01 Žatec
Tel.: +420 415 733 402
Email: kovarik@czhops.cz
Web: http://www.czhops.cz

KOORDINÁTOR MANAGEMENT PLANU (MP):

Ing. arch. Jiří Vaníček,
Městský úřad Žatec
architekt města
Editor MP and spoluautor Management Planu

Náměstí Svobody 1
438 24 Žatec
Tel.: +420 415 736 263
Email: vanicek@mesto-zatec.cz

CO-AUTHORS AND CONSULTANTS:

Jaroslav Špička
Město Žatec
místostarosta
Site Manager koordinátor textů, člen Steering Group

Náměstí Svobody 1
438 24 Žatec
Tel.: +420) 415 736 104
Email: spicka@mesto-zatec.cz
Web: https://www.mesto-zatec.cz

Mgr. Zdeňka Hamousová
Město Žatec
starostka, autorka úvodního slova, členka Steering Group

Náměstí Svobody 1
438 24 Žatec
Tel.: +420 415 736 104
Email: hamousova@mesto-zatec.cz
Web: https://www.mesto-zatec.cz

Danuše Cilcová
Obec Zálužice
starostka, autorka úvodního slova, členka Steering Group

Zálužice 22
438 01 Žatec
Tel.: +420 415 725 021
Email: obec@zaluzice.cz
Web: https://www.zaluzice.cz

Mgr. Dita Limová
Ministerstvo kultury České republiky
Konzultantka ve věcech obsahu a struktury dokumentace

Maltézské nám. 1
118 00 Praha 1
Tel.: +420 257 085 371
Email: dita.limova@mkcr.cz
Web: https://www.mkcr.cz

Ing. arch. Věra Kučová
Národní památkový ústav, generální ředitelství
Konzultantka ve věci struktury dokumentace

Valdštejnské náměstí 3
118 01 Praha 1 - Malá Strana
Tel.: +420 257 010 284
Email: kucova.vera@npu.cz

Ing. arch. Karel Kuča
Fakulta architektury Českého vysokého učení technického v Praze

Thákurova 9
166 34 Praha
Email: karel.kuca@fsv.cvut.cz

Ing. arch. Tomáš Efler
Fakulta architektury Českého vysokého učení technického v Praze
vedoucí ateliéru, člen českého národního komitétu ICOMOS

Thákurova 9
166 34 Praha
Tel.: +420 732 531 053
Email: eflerus@seznam.cz
Web: https://www.fa.cvut.cz/cs

Vladimír Valeš
Chmelařské muzeum Žatec
manažer, člen Steering Group, poradce ve věci pěstování chmele

Nám. Prokopa Velkého 1952,
438 00 Žatec
Tel.: +420 724 431 422
Email: muzeum@chmelarstvi.cz
Web: http://www.chmelarskemuzeum.cz

Ing. arch. Klára Bohuslavová
příprava studie a map
Tel.: +420 720 339 997
Email: bohuslavova.klara@centrum.cz

Ing. Svatava Podrazilová
Národní památkový ústav, generální ředitelství
GIS editor, autor mapových podkladů

Valdštejnské náměstí 3
118 01 Praha 1 - Malá Strana
Tel.: +420 724 663 632
Email: podrazilova.svatava@npu.cz

Mgr. Hana Veselá
Národní památkový ústav - Územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem
vedoucí odboru péče o památkový fond
GIS editor, autor mapových podkladů
Podmokelská 1/38
400 07 Ústí nad Labem - Krásné Březno
Tel.: +420 724 031 240
Email: vesela.hana2@npu.cz

Mgr. Lucie Radová
Národní památkový ústav - Územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem
vedoucí odboru péče o památkový fond
hlavní poradce ve věci památkové péče nominovaného statku

Podmokelská 1/38
400 07 Ústí nad Labem - Krásné Březno
Tel.: +420 472 704 849
Email: radova.lucie@npu.cz

Doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.
ČVÚT, Fakulta architektury, Ústav památkové péče
docent architektury, člen českého národního komitétu ICOMOS, konzultant OUV

Poříčí 273/5
639 00 Brno
Tel.: +420 541 146 725
Email: horacek.m@fa.vutbr.cz

Mgr. Petra Kroupová
Národní památkový ústav, generální ředitelství
Srovnávací analýza, Management Plan

Valdštejnské náměstí 3
Tel.: +420 257 010 291
Email: kroupova.petra@npu.cz

Ing. Mgr. Monika Eretová
Ministerstvo kultury České republiky

Maltézské nám. 1,
118 00 Praha 1
Phone: +420 257 085 436
Email: monika.eretova@mkcr.cz

Mgr. Lada Pekárková
Ministerstvo kultury České republiky

Maltézské nám. 1,
118 00 Praha 1
Tel.: +420 257 085 371
Email: lada.pekarkova@mkcr.cz

OSTATNÍ OSOBY ZE STEERING GROUP, KTERÉ PŘISPĚLY K PŘÍPRAVĚ DOKUMENTACE:

Ing. Petra Šilhavá
Městský úřad Žatec - Stavební a vyvlastňovací úřad, životní prostředí, agenta památkové péče

Náměstí Svobody 1
438 24 Žatec
Tel.: +420 415 736 453
Email: silhava@mesto-zatec.cz

MPA. Tomáš Trávníček
Městský úřad Žatec - Stavební a vyvlastňovací úřad, životní prostředí
vedoucí odboru

Náměstí Svobody 1
438 24 Žatec
Tel.: (+420) 415 736 490
Email: travnicek@mesto-zatec.cz

Petr Bažant
Národní památkový ústav - Územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem

Podmokelská 1/38
400 07 Ústí nad Labem - Krásné Březno
Tel.: +420 773 774 847
Email: bazant.petr@npu.cz

Mgr. Jana Zajíčková,
Národní památkový ústav - Státní zámek Stekník
kastelánka, poradce

Čp. 1 Stekník
438 01 Žatec
Tel.: +420 723 086 011
Email: zajickova.jana@npu.cz
Web: https://www.zamek-steknik.cz

Mgr. Zdeněk Rosa, BA
CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec
člen Steering Group, poradce ve věci pěstování chmele

Mostecká 2580
438 01 Žatec
Tel.: +420 415 733 709, 710
Email: rosa@czhops.cz
Web: http://www.chmelarstvi.cz/en/

Ing. Josef Patzak, Ph.D.
Chmelařský institut s.r.o. Žatec
člen Steering Group, poradce ve věci pěstování chmele

Kadaňská 2525
438 01 Žatec
Tel.: +420 415 732 111
Email: patzak@chizatec.cz
Web: http://www.chizatec.cz/en/

8.b MÍSTNÍ OFICIÁLNÍ INSTITUCE/AGENTURY

Ministerstvo kultury České republiky

Maltézské náměstí 1
118 00 Praha 1 - Malá strana
Tel.: +420 257 085 111
Email: epodatelna@mkcr.cz

Městský úřad Žatec

Náměstí Svobody 1
438 24 Žatec
Tel.: +420 415 736 111
Email: epodatelna@mesto-zatec.cz

Krajský úřad Ústeckého kraje

Velká Hradební 3118/48
400 02 Ústí nad Labem
Tel.: +420 475 657 111
Email: epodatelna@kr-ustecky.cz

Národní památkový ústav

Valdštejnské náměstí 3
118 01 Praha 1 - Malá Strana
Tel.: +420 257 010 111
Email: epodatelna@npu.cz

Národní památkový ústav - Územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem

Podmokelská 1/38
400 07 Ústí nad Labem - Krásné Březno
Tel.: (+420) 472 704 800
Email: epodatelna@npu.cz

8.c OSTATNÍ MÍSTNÍ INSTITUCE

Destinační agentura Dolní Poohří

Náměstí Prokopa Velkého 1951
438 01 Žatec
Tel.: +420 731 086 714
Email: reditel@dolnipoohri.cz
Web: http://www.dolnipoohri.eu/

Chrám Chmele a Piva CZ, p. o.

Náměstí Prokopa Velkého 1951
438 01 Žatec
Tel.: +420 415 210 834
Email: havelka@chchp.cz
Web: www.chchp.cz,
www.beertemple.cz

Chmelařské muzeum Žatec

Nám. Prokopa Velkého 1952
438 01 Žatec
Tel.: +420 415 710 062
Email: muzeum@chmelarstvi.cz
Web: www.chmelarskemuzeum.cz

Svaz pěstitelů chmele České republiky

Mostecká 2580
438 01 Žatec
Tel.: +420 415 733 401
Email: svaz@czhops.cz
Web: http://www.czhops.cz

CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec

Mostecká 2580
438 01 Žatec
Tel.: +420 415 733 709, 710
Email: rosa@czhops.cz
Web: http://www.chmelarstvi.cz/en/

Chmelařský institut s.r.o., Žatec

Kadaňská 2525
438 01 Žatec
Tel.: +420 415 732 111
Email: patzak@chizatec.cz
Web: http://www.chizatec.cz/en/

Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci

Husova 678
438 01 Žatec
Tel.: +420 608 200 697
Email: rmz@muzeumzatec.cz
Web: http://www.muzeumzatec.cz/

Tourist Information Centre in Žatec
(Turistické informační centrum v Žatci)

Nám. Svobody 149
438 00 Žatec
Tel.: +420 702 154 068
Email: infocentrum@mesto-zatec.cz
Web: *http://cs.zatec-thum.eu/*

8.d OFICIÁLNÍ INTERNETOVÁ ADRESA

http://www.zatec-and-the-landscape-of-saaz-hops.com
The website is under construction.

Contact name: Jaroslav Špička (Site manager)
Email: spicka@mesto-zatec.cz



Žatec, pohled od jihozápadu, Josef Šembera, 1837



9. Podpis jménem smluvního státu

9. Podpis jménem smluvního státu

Podepsáno v Praze, dne

PhDr. Lubomír Zaorálek
Ministr kultury České republiky

P O D Ě K O V Á N Í

Děkujeme všem obyvatelům, osobám, úředníkům a organizacím, kteří přispěli do tohoto projektu. Bez jejich pomoci a podpory by nebyla možná příprava nominační dokumentace. Přípravy Nominační dokumentace a Management Planu byly podpořeny Ministerstvem kultury.

Zvláštní poděkování patří odborníkům ICOMOS, zvláště pak pánům Michaelu Cottemu a Leenu Albertsovi za jejich rady.

Autoři
Zdeňka Hamousová, Jaroslav Špička, Olga Bukovičová, Vladimír Valeš, Věra Kučová, Dita Limová, Lucie Radová, Michal Kovařík, Jiří Vaníček, Klára Bohuslavová, Zdeněk Rosa, Josef Patzak, Petra Šilhavá, Tomáš Trávníček, Tomáš Tregl, Martina Hauftova, Ivana Štěrbová, Petr Holodňák, Jitka Krouzová, Jaroslav Urban, Petr Bažant, Karel Kuča

Odborné konzultace
Věra Kučová, Dita Limová, Lucie Radová, Eva Dvořáková, Václav Girsa, Tomaš Efler, Benjamin Fragner, Monika Eretová, Lada Pekárková, Jiří Vajčner, Milada Krausová

Literatura
Olga Bukovičová, Michal Kovařík

Techničtí editoři
Olga Bukovičová, Michal Kovařík, Jiří Vaníček, Jaroslav Špička, Petr Kopecký

Překlad a korektura
Romana Valešová, Marta Nedvědická, Steve Yates, Stuart Roberts

Základní mapy
Český ústav zeměměřický a katastrální
https://maps.google.com/

Tematické mapy
Svatava Podrazilová, Hana Veselá, Klára Bohuslavová

Fotografie
Václav Mach, Libor Sváček, Jaroslav Špička, Věra Kučová, Michal Kovařík, Josef Ježek, Martin Štross, Marek Cajthaml, Zdeněk Rosa, Vladimír Nesvadba, Jaroslav Hájek, Michal Panáček, LABORATOŘ POSTOLOPRTY s.r.o., CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec

Historické fotografie
Jaroslav Urban, Hop Museum Žatec, Regional Museum K. A. Polánek Žatec, Stekník Chateau

Kresby
Petr Bažant

Grafický návrh a design
K2D.CZ s.r.o. (Petr Kopecký, Jiřina Zusková), Vladimír Valeš, Michal Kovařík

Fotografie na obálce
Václav Mach, LABORATOŘ POSTOLOPRTY s.r.o., Hop Museum Žatec

Tiskárna
-

Níže uvedený dopis s podporou nominačního projektu byl odeslán starostce města Žatec během Mid-stream procesu v létě 2019.
Z tohoto důvodu je na podpůrném dopise ještě uveden předešlý název projektu „Žatec - město chmele".
Současný název „Žatec a krajina žateckého chmele" byl přijat po usilovné diskusi mezi členy Steering Group v roce 2020.

COMITÉ INTERNATIONAL DE LA CULTURE DU HOUBLON
INTERNATIONAL HOP GROWERS' CONVENTION - INTERNATIONALES HOPFENBAUBÜRO

City of Žatec
Mgr. Zdeňka Hamousová, Mayor
Náměstí svobody 1
438 24 Žatec
Czech Republic

Date: 26.08.2019

Nomination of „Žatec – the Town of Hops" on the UNESCO's list

Dear Mrs. Hamousová,

the International Hop Growers' Convention (IHGC) represents 34 national hop producing associations and hop merchants' companies from 20 countries worldwide.

The Czech Republic is a long-term active member of our global organization. In addition, the 58th Congress of the International Hop Growers' Convention will be held in 2021 in the Czech Republic.

Hop growing in the Czech Republic has a very rich history. Mainly Žatec/Saaz has been the area of a hop growing for hundreds of years. There is also a very specific nature of its local hop architecture heritage. This is a unique place of a world hop growing.

Therefore - on its meeting in Ljubljana, Slovenia on August 1, 2019 - the IHGC Executive Committee agreed to support the efforts of City of Žatec to be listed on the Heritage List of UNESCO.

Yours sincerely,

O.B. of the IHGC President
Mr. Leslie A. Roy



Dr. Martin Pavlovič
General Secretary

© Město Žatec, 2021



© ŽATEC A KRAJINA ŽATECKÉHO CHMELE